תנ״ך · דרשות ודרושים

שלום דוד חלק א

רבי דוד ב"ר משה הכהן מג'רבה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלום דוד חלק א

רבי דוד ב"ר משה הכהן מג'רבה

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלום-דוד-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת הצעיר המחבר בלשון קצרה
מדבר: 4
יבין המכין וישכיל המשכיל. 4
ספר שלום דוד 5
מערכת האלף ע' אדם הראשון 5
מערכת הבית ע' בנים 28
מערכת הגימל ע' גלות 31
מערכת הה"א ע' המן 51
מערכת הוי"ו ע' ו' לחלק 54
מערכת הזי"ן ע' זכות 54
מערכת החי"ת ע' חצות 58
מערכת הטית ע' טהרות 62
מערכת היו"ד ערך יצחק 62
מערכת הכף ערך כפיית 116
מערכת הלמד צורך לימוד 119
מערכת המם ערך משה 120
מערכת הנון ערך נח 138
מערכת הסמ"ך ע' סוכה 143
מערכת העי"ן ע' עגל 144
מע' הפ"א ערך פרה אדומה 149
מע' הצד"י ע' צדקה 152
מע' הקו"ף ע' קין 152
מערכת הרי"ש ערך ראובן 157
מערכת השי"ן 163
מערכת התי"ו ע' תשובה 169
ליקוטים 182
ליקוטי מסכת סוכה 206
ליקוטי מס' קמא 208
לבוש למס' ביצה 211
לבוש למס' סוכה 215
לבוש למס' בבא קמא 218
שאלות ותשובות 222
דברי התלמיד 236
ליקוטי חי' תנ"ך 236
ליקוטי חי' קמא 245
ליקוטי חי' מציעא 268
ת"ו ש"ל ב"ע שכם אחד 282
ת"ו ש"ל ב"ע קונטריס נחמד למראה . . 307
ת"ו ש"ל ב"ע ב ר כ ו ת 315
ת"ו ש"ל ב"ע דרוש 320
פזמונים 330
סי' אני כליפה 330
מפתחות 332
לספר שלום דוד 332

הקדמת הצעיר המחבר בלשון קצרה מדבר:

יבין המכין וישכיל המשכיל.

כי עיקר גדול וחוב עצום על כל אשר חננו ה' איזה רעיוני קודש בתנ"ך ש"ס ומדרשים ביאורים וכדומה לשפותם על גליון הספר רשום לזכרון ולהוציאם לאור הדפוס בעת היכולת לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל להגדיל תורה ולהאדירה והעיקר והחוב הנוכחי אלצני מזה זמן רב לערוך שיח סוד שרפי קודש חכמינו ז"ל מערכות ע"ס א"ב ולבאר בזה איזה פסוקי' ומאמרי כנז' בהקדמת סה"ק שירי דוד ומצורף לזה קצת חידושי נסתר וחידושי גפ"ת ולבושים לאיזה מסכתות ואיזה שו"ת והכל בס"ד והנם בכתובים אתי ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה כי לא חזרתי על המקרא:

הן היום העיר ה' רוח אחד המיוחד בתלמידי הלא זה הו"ד החה"ש והכו' כמוה"ר ר' חיים חורי הי"ו המרביץ תורה בעת בעי"ת גאבס יע"א והשדל בכל כחו להוציאם לאור הדפוס טרח ויגע בעשר אצבעותיו בכל פרטי ועניני צורך ההדפסה והטיב עמי כמה טובות ישלם ה' פעלו ויזכה לחזות בנועם שמחת בתו ולזרע אנשים וה' אתו בגשמי ורוחני בכל אשר יפנה ישכיל וכל אשר יעשה יצליח וחי לעולם ובריא אולם עד ביאת הגואל הין משיח לישראל וגם לרבות את בן אחותו והוא ידי"ן היקר בחור מורם כה"ר פראגי בובריץ הי"ו בן היקר הי"ר שאול הי"ו אשר השתדל עמו בהעתקה יזכה לחיפתו ועוד בה כי כן יבורך גבר ירא את ה' איש החסד ומרבה להיטב הלא הוא אברהם אהבי ידי"ן יקר רוח איש תבונה כמוה"ר **אברהם יצחק** הי"ו בן לאותו צדיק הרב הגדול מעוז ומגדול מאריה דאתרא סבא דמשפטים כמוה"ר **זקן משה מאגוז** הי"ו אלהי אברהם בעזרו בהלו נרו יראה בשמחת בניו היקרים ה"ר מעתוק חי הי"ו ואחיו הקטן יגדל הלא הוא כמוס חיים הי"ו בכל מידי דמיטב גם לי נאה לברך ידי"ן היקר איש אשר טרח והשתדל עם עושי המלאכה יצו ה' אתו את הברכה הלא זה הו"ד רב חביב"א כמוה"ר לוי **פליל בוכריץ** הי"ו ישלם ה' פעלו את הכל ה' עליהם יחיו בקו הבריאו' דשנים ורעננים יהיו ובכל עסקיהם ה' מצליח עד ביאת המשיח הם וכל המשתדלים והמתנדבים יחד כולם ישאו ברכה מאת ה' כאשר יבא זכרונם הטוב לקמן בס"ד:

ולטוב אזכרה מע' החה"ש והכולל ומורה גם הוא בעי"ת **זרזים** יע"א ה"ה כמוה"ר **שלום הכהן** הי"ו בן לאותו צדיק כמוה"ר משה הכהן ז"ל מר בריה דרבינ"א הרב הגדול החה"ש הדה"מ כמוה"ר **שאול הכהן** זצוק"ל אשר הן קדם היה לי למחזיק לשקוד על דלתי תורתי ובו בפרק היה רוב לימודי ומכתבי הנוכחי הזה ולהיות נזכר שמו לטובה קראתיו בשם "שלום **דוד**" על שמו ושמי זכרה לו אלהי לטובה והצליחהו בכל עניינו הוא וכל בניו

הי"ו בגשמי ורוחני בקו הבריאות עושר וכבוד ועזרהו להוציא לאורה את כל כתבי יד קדשו אשר אתו בכתובי"ם כיר"א:

הודעתי היום טעם לשמות זה יצא ראשונה כאמור למעלה ועוד כי ידעתי נגעי לבבי ופשעי אני אדע ואירא מיום הדין הנורא על כן אמרתי אולי יחנן ה' צבאות ולמען ספרי זה ירחמני צורי וגואלי ברוב חסדיו וההי"ב והיה שלום במנוחתי עת בא חליפתי ואקראהו בשם שלום דוד להיות לי שלום גם תיבת שלום בחשבון למשה ע"ה מזכרת לשם אבא מארי ה"ר משה הכהן זלה"ה ותנצב"ה ותיבת דוד מספרה י"ד מזכרת לשם אמי מורתי במימה זלה"ה ותנצב"ה אשר במ"ק ובחילוף ה' בא' עולה מספרה י"ד ובטרם אשים קנצי למלין אפרוש כפי אל רוכב שמים אדיר ונורא, נאזר בגבורה, למהר לקבץ שה פזורה אל ביתו ומקדשו תוככי עיה"ק ירושת"ו בב"א הלכ"ד בחודש אלול המרוצה כאן שנה יגדי"ל תור"ה ויאדיר לפר"ק אני הצעיר ע"ה דוד הכהן ס"ט העומד כעת לשרת בקדש ק"ק הדיגת:

הע"י אשר בעי"ת אי גרבא יע"א **אברכה** אתה' בכל עת וזמן, האל הגדול הנאמן, ברוך ה' אשר לא השבית גואל ונתן בלב אחינו בני ישראל להיות לי להד"ר עז"ר בהוצא' הדפוס המרובה, כי אני אין ידי משגת אף לדבר שבחובה, ונדב לבם בשמחה וטוב לבב, ית"ר חוב"ב, איש איש כמתנת ידו, זכות המצוה תגין בעדו, יש מהם נתנו בהרווחה בשופע והכל בשמחה יש מהם זעיר שם זעיר שם כפי אשר חנן, אחד המרבה אחד הממעיט תנן, ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה, על כל דינר תרקבא דדינרי על א' כמה וכמה, הרי אלו טעונים ברכה, שמורה בכל וערוכה, ובכן תכון ברכת הדיוט לברך את כל הנדיבים, ישאו ברכה מאת ה' יחד כולם אהובים ויברך דוד ברכה המשולשת בתורה, אשר לאהרן ולבניו אמורה, במוט"ב תלתא כחדא שריין בני חיי ומזוני ודין הויין ברבות הטובה, גם עד זקנה ושיבה, שלום יהיה בגבולם, והעושר והכבוד מימינם ומשמאלם, אנס"ו:

ליקובה"ו בדו"ר ורו"ד וכו' **ויהי נעם ה' אלהינו עלינו** וכו':

ספר שלום דוד

מערכת האלף ע' אדם הראשון

א) **אדם** הראשון שאכל מעץ הדעת יש לו תירוץ באשר עירב עהד"ע בשאר פירות ונתבטל האיסור הרב כסף נבחר ז"ל פ' וירא:

ב) **אדם** הא'. לא נאסר לו עץ הדעת רק יום אחד הו"ל דבר שיש לו מתירין דאל"כ היאך אכלינן אתרוג ה' לקט שמואל ז"ל:

ועפ"י אלה הדברים אפ"ל מאמרם ז"ל אמרו מלה"ש לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר א"ל מצוה קלה צויתיו ועבר עליה ע"כ דהיינו שהקשו המלאכים מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר באכלו מעץ הדעת הלא עירבו בשאר פירות ונתבטל האיסור ולזה באה תשובתו הרמת"ה מצוה קלה וכו' וקולה דידיה הוא באשר לא נאסר עליו רק יום אחד ובנקל יכול להמתין עד יום השבת והו"ל דבר שיש לו מתירין ולא בטל ולכן נתחייב אדה"ר:

א"נ במ"ש הכ"ן ז"ל בפ' צו דאדה"ר חטא אף שלא היה בו יצה"ר דוגמת המלאכים שחוטאין אף בלי יצה"ר כדכתיב הן במלאכיו ישים תהלה ובמלאכים אין מועיל תשובה מה"ט דבשלמא אדם יכול לומר יצה"ר הסית אותי אבל במלאכים שאין להם יצה"ר אין מועיל תשובה ומשו"ה ישראל שנעקר יצה"ר מלבם וחטאו בעגל שורת הדין שלא לקבלם בתשובה ולכן אמרו ז"ל אין לך פקידה שאין בה מעון העגל והוא מה"ט שאין ראוי לקבלם בתשובה ולכן אכן כאדם תמותון שחטאם דומה לאדה"ר שחטא בלי יצה"ר ע"כ וזהו אומרם מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר והלא חזר בתשובה ואין לך דבר שעומד בפני התשובה א"ל מצוה קלה וכו' דכיון שאין לו יצה"ר בנקל יכול לשמרה ולכן לא תועיל לו התשו' כמלאכי'

ובזה יובן מאמרם ז"ל אמר רשב"ן נאה היה לאבותינו לקבל התורה ולומר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע שמא היה נאה להם לומר אלה אלהיך ישראל ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפ' כי תשא בהקדים עוד מ"ש הכ"ן שם בשם המד' דכשאמרו נו"נ נעקר יצה"ר מלבם ע"כ והשתא א"ש דתלי זה בזה דכיון שאמרו נו"נ ונעקר יצה"ר מלבם שמא היה נאה להם לומר אלה אלהיך ישראל אתמהא שאין להם לומר כן כלל אחר שאין להם פיתוי מיצה"ר והדבר קשה מלקבלם בתשובה:

ובזה יובן מד' אמר קין לפני הקב"ה אתמול גרשת את אבא והיום אתה מגרשני ע"כ ור"ל אתמול גרשת את אבא והדין נותן כיון שאין לו יצה"ר ולכן אין התשובה מועלת לו והיום אתה מגרשני אתמהא. הלא רב המרחק בינינו שאני חטאתי מאונס יצה"ר וראוי לקבלני בתשובה.

ג) **אדה"ר**. חטאו היה במה שחוה סחטה ענבי' ונתנה לו ושתה ולמ"ד שתיה אינה בכלל אכילה אין עון ביד אדה"ר ה' כ"ן ז"ל בפ' בחקתי:

ובזה יובן לענ"ד מאמר תמוה הובא לה' נחלת יעקב ז"ל אבני שהם ז"ל בפ' ואתחנן אתה החלות וכולי אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא ע"כ בהקרי' עוד מ"ש בכ"ן ז"ל בפ' בחקתי משם רז"ל דחטא של מרע"ה היה במה שהכה הסלע כי היה חקוק עליו שם המפורש ועשה מעילה שהוציא מים לשתותן ואע"ג דכתיב גבי מעילה ואיש כי יאכל קדש שתיה בכלל אכילה וכתב בפ' ואתחנן שעקידת יצחק היתה באשמתו של אדה"ר כי הוא גילגולו ובאשר מצינו שניצול ולא נשחט מוכח דאין עון ביד אדה"ר ע"כ וזהו אומרו אתה וכו' וניצול יצחק ומזה יורה דאין עון ביד אדה"ר שהוא שתה ואין שתייה בכלל אכילה וא"כ "כ גם אני אעברה נא שאין בי עון מעילה בהקדש דשתייה אינה בכלל אכילה:

ובזה יובן מ"ש בפענח רזא הובא להכ"ן ז"ל בפ' ואתחנן אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה בדבר גי' יצחק ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' מטה"מ ז"ל ח"ד סי' תתל"ה בשם ה' נחלת בנימין ז"ל דבעקידה פרחה נשמת יצחק ונכנסה באיל וכשהוקרב האיל נתקיים שפיר והעלהו שם לעלה בלהב המזבח עלתה נשמתו שבאיל א"כ מוכח שיש עון ביד אדה"ר ע"כ וז"ש בדבר גי' יצחק ר"ל דהקב"ה השיבו דאדרבא מיצחק מוכח דיש עון ביד אדה"ר דשתייה בכלל אכילה ממה שנכנסה נשמתו באיל ונקרב לכפר:

ד) **אדה"ר** אכל מעה"ד מפני שראה שאשתו אכלה ולא מתה תכף א"נ שטעם לכבוד שבת שהיה מותר לאכול מעה"ד בשבת ה' מדבר קדמות ז"ל במע' האלף:

ובזה יובן לענ"ד מד' הובא להכ"ן ז"ל בפ' בראשית היא נתנה וכו' אכלתי לא נאמר אלא ואוכל אכלתי ואוכל ע"כ ולכאורא הוא עזות מצח לפני קונו אכן עפיה"א א"ש דבא להתנצל שטעם לכבוד שבת וזהו אומרו אכלתי בשביל ואוכל עוד בשבת וסבור הייתי שמותר א"נ באופן זה אכלתי עתה באיסור אבל ואוכל עוד לעתיד בשבת דמותר הוא וקושטא קאמר ולא לקנטר:

ה) **אדה"ר**. חטא תחלה באונס שחוה הביאה לו מן הפרי ואח"ך התחיל היצה"ר לקלקל עד שאכל ברצין ילקוט ראובני בפ' בראשית:

ו) **אדה"ר** תיקון חטאו של אדה"ר הוא בתפלין ה' נח"ב אבן שהם ז"ל בפ' בראשית (א"ה הס' הנז' אינו בידי ואפ' שבזה יובן מאמרם ז"ל ויעש ה"א לאדם ולאשתו כתנות עור דא תפלין הובא לה' קולו של יעקב ז"ל בפ' בראשית וה"ה כמבואר תלמידו ע"ה שמעון כהן דריהם ס"ט):

ז) **אדה"ר** בחטאו נפגמו ב' דלתין משם אדנ"י ומשם שדי וצריך האדם לתקנם בק"ש בדל"ת של אחד ושל ועד וזהו לשקד על דלתת"י יום יום ב' דלחין וזהו הנחש השיאני שנשאר משם אדני אני ומשם שדי שי וזהו השיאני ילקוט ראובני בפ' בראשית:

ח) **אדה"ר** אביגיל היתה שורש חוה הבאה מזוהמת הנחש שהטיל בחוה ודוד שורש אדם בסוד אד"ם דו"ד משי"ח דהיינו דוד ואביגיל קלקלו העולם באכלם מעה"ד ועתה רצו לתקן בבנין בהמ"ק ה' מד"ת ז"ל דף ז':

ט) **אדה"ר** יצחק אבינו ראוי היה לעקידה מפני שהיה גילגול אדה"ר שגרם מיתה לעולם ה' מטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ב:

י) **אדה"ר**. יצחק תיקן תפלת מנחה לכפר חטא אדה"ר ה' עשרה מאמרות מאמר אם כל חי סי' ל"ו:

ובאה הדברים האמורים הנה מקום אתי לבאר מאמר זוה"ק ויצו אותם וכו' כה תאמרון וכו' כה אמר וכו' כה כה למ"ל אלא כ"ה אינון כ"ה אתוון דשמע ישראל ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפ' בשלח והק' ע"ז דמה היתה כוונתו בזה ששלח לעשו שקרא ק"ש ע"ש ועפיה"א א"ש בהקדים עוד מ"ש הכ"ן הנז' בפ' תולדות בשם ה' צרור המר שטענת עשו היא באשר היה תחלתו באונס שמכר הבכורה מפני זלעפות רעב ואח"ך ברצון ומתחילתו באונס וסופו ברצון הוי אונס ע"כ והשתא א"ש שרצה יעקב להורות לעשו דתחלתו באונס וסופו ברצון הוי רצון והוא מקריאת שמע שהוא לתקן ב' דלתין שנפגמו בעון אדה"ר ומדהוצרך תיקון ש"מ דחטא אדה"ר שהיה תחילתו באונס וסופו ברצון רצון הוי ובזה יובן נמי מאמר הובא לה' מד"ת דף קפ"ו מס' מגלה עמוקות וז"ל כשראה יעקב לעשו התחיל לקרות ק"ש והוא כאמור:

ובזה יובן מאמר בגליא רזיא וארבע מאות איש וג' תיבות הם ת"ג שהלך לנגדו עם התפלין שיש בהם ת"ג תיבות ע"כ הובא להכ"ן ז"ל וכוונתו דמדה וצרך מצות תפלין לתקן חטא אדה"ר ש"מ דתחילתו באונס וסופו ברצון הוי רצון וא"כ מכירת הבכורה שרירה וקיימת:

ודרך זו אלך להבין מאמר תמוה ועבד זה דוד שנאמר אני עבדך בן אמתך ושפחה זו אביגיל וכו' והוא פלא ועפיה"א א"ש דכוונתו להורות לו דסופו ברצון הוי רצון וראיה מן דוד ואביגיל שתקנו העולם בבנין בהמ"ק באשר הם שורש אדם וחוה שקלקלו העולם באכלם מעה""ד א"כ ש"מ דסופו ברצון הוי רצון:

ובזה יובן מאמר תמוה הובא לה' בגדי אהרן תאומים ז"ל וז"ל ויפגעו בו מלאך אלהים אותן מלאכים שבכו על עקידת יצחק ע"כ וכוונתם להורות לו דמדהוצרך יצחק לעקידה לתקן חטא אדה"ר ש"מ דסופו ברצון הוי רצון וא"כ מכירת הבכורה קיימת וכדי לבשר

את יעקב באו אליו המלאכים ולכן מאז שלח יעקב מלאכים לעשו ואין לו שום פחד ממנו:

ובזה נמי יובן מאמרם ז"ל הובא לה' הנז"ל וז"ל מנחה היא וכו' תפלת מנחה שלח לו ע"כ וכוונתו דממה שתיקן יצחק תפלת מנחה לתקן חטא אדה"ר ש"מ דתחלתו באונס וסופו ברצון רצון הוי:

יא) אדה"ר קרבן פסח לתקן חטא אדה"ר וכשחטאו בעגל שחזר העולם לכמות שהיה הוצרך הקב"ה לצוות על הפסח מחדש ה' נחל קדומים ז"ל בפ' בהעלותך וע' מה שפירשתי בזה בספה"ק שירי דוד בסוף פ' כי תבא (ואפ"ל שזה שרמז הכתוב ואמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם וכו' דלכאורא תיבות לנפש ארם הם יותרת הכבד דהיה די לומר טמאים ולא יכלו וכו' ועפיה"א אפ' שרמז שכל עיקר כוונת ק"פ הוא לתקן נפש אדם תלמידו על"ה ח"ח ס"ט):

יב) אדה"ר עירב מעה"ד בשאר פירות עצי הגן כמש"ל באות א' ובמחלוקת היא שנויה דאיכא מ"ד דנאסר לאדה"ר אפילו התערובת דכתיב ממנו ואפי' מקצתו ואיכא מ"ד דהתערובת מותר דלא דריש ממנו וזהו עצמה מחלוקת קין והבל דקין סבר דדרשינן ממנו אבל הבל לא דריש ממנו וע"ז ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו א"כ אי דרשינן ממנו יש עון ביד אדה"ר וקין אין בו עון ה' נחלת בנימין מצות י"א וי"ב ע"ש:

ובזה יובן אומרם ז"ל אתמול גרשת את אבא והיום אתה מגרשני ע"כ דהם תרתי דסתרן אהדדי דכיון שגרשת את אבא דדרשינן ממנו א"כ אני פטיר ועטיר:

יג) **אדה"ר** אילו לא חטא לא היה משיב הגזילה גופו עצמו אל העפר כשהיה ואע"ג דקומץ העפר הוא גזול בידו הוא פטור דתמן תנינן דאם גזל מריש ובנאה בבירה מקעקע הבירה ומחזיר המריש לבעליו אך מפני תקנת השבים תקנו ליתן הדמים בלבד וכן גבי אדה"ר קודם שחטא עשה תקנת השבים דאין צריך להשיב גופו אל העפר כשהיה רק דמים הוא משלם דהיינו השפעה רבה שמגיע לארץ על ידו אבל אחר החטא נגזר עליו להחזיר המריש הגזול בעצמו להשיב עצמו אל העפר כשהיה הנ"ב ז"ל מצות ק"ל סי' א':

ובזה יובן מאמרם ז"ל מפני מה קנסת וכו' הנז' באות א' דהמלאכים שואלי"ם הלכו בו מפני מה קנסת עליו מיתה אי משים קימץ העפר הגזול והלא דמים הוא משלם דהיינו השפעה רבה שמגיע לארץ על ידו כדין תקנת השבים לזה השיב להם הקב"ה מצוה קלה צויתיו ועבר עליה דכיון שחטא לא דיינין ליה כתקנת השבים

יד) אדה"ר נעבד היה כי המליכוהו כל הברואים עליהם ועשו אותו ע"ז וא"כ תולדותיו כיוצא בו דילפינן מקרא והיית חרם כמוהו לכן הביאנו הקב"ה לתוך שעבוד מלכיות

לקיים בנו ביטול ע"ז כי באנו באש ובמים דפסילי אלהיהן תשרפון באש הגלות אשר תמיד תוקד או מטיל לים המלח מצולות ים הגלות ולכן ניתן לאברהם הברירה מלכיות או גהינם משום קיום פסילי אלהיהם וכו' ובירר אאע"ה מלכיות ובגיהנם שם יקויים באומות העולם פסילי וכו' ולכן בתורה כתיב חרות על הלוחות חירות משעבוד מלכיות דהתורה הלא כה דברי כאש נאם ה' ובזה נתקיים בהם פסילי וכו' בשלהובא דאורייתא המלהטת בהם ומטעם זה נמי החזיר הקב"ה התורה על כל אומה ולשון לקיים בהם פסילי וכו' דרחמיו על כל מעשיו והם לא ידעו ולא רצו לקבל ולכך ואתה ה' תורידם לבאר שחת. ועוד יש שיטה אחרת דכלם בני אדם גם בני איש יחד היו תלויים באדם בשעה שהיה נעבד ותמן תנינן נעבד הוא ומה שעליו אסור וכל הדורות היו צפוי לאדם ונאסרו כלם יחד וצריך תיקון וישראל יש להם תיקון ע"י הגלות והתורה ואוה"ע נברר להם גיהנם כנז' הנ"ב ז"ל מצוה ק"ל מסי' כ' עד סי' כ"ו:

ובזה יובן כוונת אומרם ז"ל במ"ר וז"ל כיון שראה אדה"ר שבניו עתידין לירד לגיהנם מיעט עצמו מפו"ר וכיון שראה שאחר כ"ו דורות יקבלו התורה נזקק להעמיד תולדות ע"כ וע' לה' עמודיה שבעה ז"ל ולפי האמור כיון שראה אדה"ר שעתידין בניו לירד לגיהנם לקיים פסילי וכו' שהם גידולי ע"ז או הם ציפוי לע"ז אז פירש מפו"ר דצער גדול יש לבניו בלהט גהינם אבל כיון שראה שעתידין לקבל התורה שהיא אש דת ובה מתקיים שפיר פסילי וכו' אז נזקק להעמיד תולדות דהשתא לא ירדו לגיהנם כיון שהם מתלהטי בשלהובא דאורייתא וזהו הטעם שאמרו בחגיגה דף כ"ז דת"ח אין אור של גהינם שולטת בהם וכאמור:

טו) אדה"ר הטעם שנענשו אדם וחוה מיתה ועוד קללות בזעת אפך וכו' בעצב וכו' דהוי כמו מיתה וממון דדינא הוא דאמרינן קי"ל בדרבא מניה הוא דבכתובות פריך אאביי דאמר זר שאכל תרומה פטור מתשלומין דקילב"מ ופריך נימא מעידנא דאגבהיה קנייה מיתה לא מחייב עד דאכל ומשני כגון שתחבו לתוך פיו דמיתה וממון באים כאחד ופריך סוף סוף כי עלסיה קנייה מתחייב לא הוי עד דבלעיה ומשני שתחבו משקין לתוך פיו ע"ש וא"כ הכא משעה שהגביהו הפרי נתחייבו בממון מיתה לא הוי עד שעה שאכלו ומטעם זה חוה סחטה ענבים ותחבתן לתוך פיו למעט בעונשו שלא יתחייב בקללות אכן חטאו של אדם היה שהי"ל למנוע בידיו וחוה רצונה למעט עונשו בכל מה דאפ' לכן תחבה משקין לתוך פיו ויש טעם אחר שהואיל ולא נידון תכף למיתה לא נפטר ממלקות שהם הקללות שהם דמיון למלקות ולא לממון כנז"ל דמלקות הם ל"ט נגד ל"ט קללות והוא מותרה בשניהם בכפל מות תמות ה' נ"ב מצוה ג' סי' ו' ז':

ואפשר דלזה כיון אדה"ר באמרו היא נתנה לי מן העץ ואוכל שבא להתנצל מהקללות ע"י שחוה נתנה משקין לתוך פיו וא"כ ליכא הגבהה אלא מיתה וממון באין כאחד וקילב"מ ופטור מן הקללות והוא לא ידע דהואיל ולא נידון תכף למיתה לא נפטר מן המלקות:

א"נ במ"ש ה' לקט יוסף ז"ל ע' אדם סי' י"ח דאדה"ר חטא משום שהיה פועל דכתיב ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה ופועל אסור לסחוט והוא סבר טעמא דאסור לסחוט הוא כדי שלא יבטל ממלאכתו והוא לא בטל כי חוה סחטה לו ע"כ והרי הוא מבואר באר היטיב:

טז) אדה"ר נענש בחטא א' דדווקא בישראל שמרובים במצות עשה עמהם אות לטובה פעמים שלש עם גבר משא"כ אדה"ר והוא באחד ה' מטעם המלך ח' ו' דף:

ובזה יובן מאמרם ז"ל מפני מה קנסת וכו' דקושיית המלאכים הלא כתיב פעמים שלש עם גבר ואמאי נענש בחטא א' והשיב להם הקב"ה מצוה וכו' ר"ל כי לא צויתיו רק על מצוה א' ובנקל הוא יכול לקיימה ואפ"ה עבר לכן לא ניתנה לו מידה זו:

ובזה יובן מאמר ר"ח בן עקשיא אומר רצה הקב"ה וכו' דהיינו רצה הקב"ה לזכות ישראל שלא יענשו בפעם א' לפיכך הרבה להם תורה ומצות:

א"נ אפ"ל מפני מה קנסת וכו' במ"ש ה' וילקט יוסף ז"ל ע' א' דאדה"ר גם שחזר בתשובה מת משום דבתחלה היה מביט בשכינה וע"י חטאו נתעבה החומר ולא היה יכול להביט בשכינה ולכך ניח"ל שימות להסתכל בשכינה ע"כ וזהו קושית המלאכי' מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר הלא חזר בתשובה והשיב להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה ומזה אינו יכול להסתכל בשכינה וניח"ל במיתה לזכות לראות פני השכינה:

יז) אדה"ר פירות ג"ע היו פירות שביעית ובזה הסית הנחש את חוה באמרו דפירות שביעית הן הפקר ואין אוסר דבר שאינו שלו אבל באמת עצי ג"ע אין בהם קדושת שביעית תדע דהארזים אשר נטע ה' לצורך בנין המשכן ובית עולמים וק' והא כתיב לאכלה ולא לסחורה אלא ודאי דלית בהו קדושת שביעית ה' נח"ב מצוה פ"א סי' ז' ע"ש הטעם:

ובזה יובן מאמר אכלתי ואוכל עוד המובא לעיל באות ד' שדעתו כיון דפירות שביעית הן אין אדם אוסר דבר שאינו שלו לכן ואוכל עוד והוא לא ידע שעצי ג"ע לית בהו קדושת שביעית:

יח) אדה"ר עיקר חטאו הוא שאכל בלא ברכה ונצטוה ע"ז מדכתיב אכל תאכל ולא מן הגזל אך תמן תנינן במס' ברכות על הנובלות ר' יהודה אומר לא יברך וכתבו ז"ל דעה"ד שאכל אדם הא' היו פירות הנושרים ואכל פחות משיעור ברכה אחרונה וכתבו התו'

בסוכה דף נ"ה בד"ה לא יברך יש לדון שלא לברך ברכה א' על משהו דהא תחילת ברכה ילפי' מק"ו כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ"ש וא"כ נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה סוף ברכה צריכה שיעור אף תחילה צריכה שיעור ואף שמתרצים התו' ע"ש וא"כ יש תי' לאדה"ר שאכל מן הנובלות דא"ץ ברכה כר"י ואת"ל דהלכה כת"ק מ"מ על פחות משיעור א"ץ לברך דאמרינן דיו ה' כסף נבחר ז"ל בפ' בראשית:

ובזה אחזה לי לפרש דברי רז"ל הובאו לה' מטעם המלך ז"ל ח"ה דף ל"ז משם העי"ד ז"ל וז"ל אתה החלו"ת אותיות הלוחות ע"כ גם מאמר אחר את גדלך זה מתן תורה הובא לה' פני דוד ז"ל בפ' ואתחנן גם מאמר החלות להראות 'את עבדך ר"ת אעלה אתרוג ערבה לולב הדס הובא לה' מטה"מ ז"ל ח"ד בשם ילקוט ראובני ז"ל בהקדים עוד מ"ש ה' כסף נבחר ז"ל ס' ואתחנן דמשה לא נכנס לארץ בשביל ששיבר הלוחות והגם שנשא ק"ו מפסח שאמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו תורה כלה וישראל מומרים עאכ"ו הלא תנן שחטו למולים ולערלים כשר וגבי ישראל היו שבט לוי וזקנים שלא חטאו וראויים לקבלת התורה דאמרינן דיו לבא מן הדין וכו' ואקדים עוד מה שכתב ה' מטעם המלך ז"ל ח' ו' דף י"ט שמתן תורה לתקן חטא אדה"ר עוד כתב ה' דבש לפי ז"ל מע' הלמ"ד אות ט"ז דלולב ומיניו לתקן חטא אדה"ר ע"כ והשתא א"ש שרמז בתפלתו מתן תורה ולולב ומיניו שהם לתיקון חטא אדה"ר ומדהוצרכנו לתקן חטאו ש"מ דיש בידו עון שאכל בלא ברכה וגם שלא אכל כשיעור דלא אמרינן דיו וא"כ שפיר שברתי את הלוחות מק"ו מפסח דלא אמרינן דיו וא"כ אעברה נא:

אכן יש שיטה אחרת שלא נכנס מרע"ה לארץ מפני שהכה הסלע דאיתא במד' אמר הקב"ה למשה ה"ל ללמוד ק"ו מהגר שפחת שרה שהעליתי לה באר לבני הגבירה לכ"ש אבל איתא במד' דבתחלה דיבר עם הסלע והוריד טפין ואח"ך הכהו ואם כן יש לומר דיו לבא וכו' דהיינו בשלמא התם היו מים בשופע אבל בסלע ירדו טפין לכך הוצרך להכות וא"כ למה נענש ע"ז מרע"ה וצ"ל דלא אמרינן דיו ובזה יפורשו שני מאמרים המובאים לעיל באות ג' וז"ל אתה אמרת וכו' והחלפת אותו באיל אעברה נא ע"כ והשני אל תסף דבר אלי עוד בדבר הזה בדבר גי' יצחק ע"כ דהנה המורם מדברנו לעיל דאי אמרי' דיו אין עון ביד אדה"ר וכתבנו באות ג' דעקידת יצחק לתקן חטא אדה"ר ומדניצול מוכח דאין עון ביד אדה"ר וה' מטה"מ ז"ל הבאתיו שם כתב דנשמת יצחק פרחה ממנו ונכנסה באיל ונתקיים שפיר והעלהו שם לעלה וכו' עש"ב וזהו שטען משה דמדהחלפת יצחק באיל ש"מ דאין עון לאדה"ר דאמרינן דיו וא"כ אין בי עון שהכיתי הסלע שהיה לי לעשות ק"ו מהגר דהתם שאני שהוריד בשופע דאמרינן דיו והקב"ה השיבו אדרבא לאידך גיסא

דיצחק פרחה נשמתו באיל לתקן חטא אדה"ר ומדהוצרך לתקן ש"מ דלא אמרי' דיו ולכן אל תוסף וכו':

א"נ לפרש מאמר בדבר וכו' בהקדים מ"ש הנח"ב ז"ל מצוה כ"א סי' י"ז דאי ארץ ישראל ניתנה מדין ירושה א"כ לא היה להקב"ה לגזור על משה ואהרן שלא יכנסו לארץ דלא תיהוי באעבורי אחסנתא אפי' וכו' וכזה כתב המטה"מ ז"ל ח"ד דף נ"ד דאי א"י מתנה משה אינו ראוי ליכנס לארץ דחיישינן לבילבול הנחלות שיקח מזה ויתן לזה וקרא כתיב ולא תסב וכו' אמנם אם א"י ירושה אינו יכול לפרוץ גדר בירושה ע"כ ונקדים עוד מ"ש העי"ד ז"ל ח"ב סי' ק"ם דהקב"ה בתחלה אמר סתם מכל עץ הגן אכל וכו' וא"א תפוס לשון ראשון אין עון לאדה"ר דלשון א' משמע אפי' עה"ד ואם תפוס לשון אחרון חטא אדה"ר שבסוף א"ל ומעץ הדעת וכו' עוד כתב בסי' רי"ד דהא דכתיב אשר ה' אלהיך נות"ן לך נחל"ה וירשת"ה וכו' א"א תל"ר אז א"י מתנה כדכתיב נותן לך ואי תל"א אז היא ירושה כדכתב נחלה וירשתה ע"כ וזהו אומרו אל תסף וכו' שהרי בדבר גי' יצחק ור"ל מדניצול יצחק ולא הועקד לתקן חטא אדה"ר ש"מ דאין לו עון דתפוס לשון א' דכתיב מכל עץ הגן אפי' מפה"ד וא"כ גבי נותן לך וכו' לשון א' עיקר דא"י היא מתנה ואם כן ליכא לתא דאעבורי אחסנתא וגם חיישינן לבילבול הנחלות ומזה אל תסף וכו' וכה"ג פי' הכ"ן ז"ל.

ובזה יפורשו המאמרים הנז"ל אתה החלות אותיות הלוחות והנמשכים דכיון מרע"ה בתפלתו דמדהוצרכנו לתקן חטא אדה"ר במ"ת ובלולב ש"מ דתפוס לשון אחרון דכתיב ומעה"ד לא תאכל א"כ א"י ירושה ויש כאן לתא דאעבורי אחסנתא ואין מיחוש לבילבול הנחלות וא"כ אעברה נא:

ובזה יובן מד' אתה החלות וצו' זו יציאת מצרים ע"כ הובא לה' שאי"ע ז"ל בהקדים עוד מ"ש העי"ד ז"ל סי' קמ"ג הטעם דיצאו קוה"ז הוא משום דקוה"ש השלים המנין וגם דהגזרה היא ועבדום ועינו אותם תפוס לשין אחרון דכתיב וגם את הגוי אשר יעבדו וכו' ולא כתיב עינוי ע"כ וזהו שכיון מרע"ה בתפלתו שרמז ליצי"מ דמינה מוכח דתפוס לשון אחרון וא"כ א"י ירושה כדכתיב נותן לך נחלה וירשתה וליכא חייש לבילבול הנחלות וגם יש כאן לתא דאעבורי וא"כ אעברה נא ואראה:

יט) אברהם אע"ה פיטרו הקב"ה מכיבוד אב משום שעשהו בריה חדשה ואינו בנו כלל וכקטן שנולד דמי ועוד שטעם הכבוד הוא מפני שאו"א שותפים בגוף ולכן תרח שמסר בנו לשריפה כבר הפקיר חלקו ואין לו שום זכייה בגופו שיהיה חייב בכיבוד אב ולכן א"ל הקב"ה לך אני פוטר מכיבוד או"א ולא אחר ה' בגדי אהרן ז"ל בפ' לך לך:

ובזה יתיישב סמיכות הפרשה ונקדים עוד מ"ש ה' מד"ת ז"ל שהמכבד או"א זוכה לבנים צדיקים שיכבדוהו ע"כ והנה לעיל כתיב ויצאו מאור כשדים שמסר אותו אביו לשריפה וא"כ מחל והפקיר חלקו שבגוף ולכן סמיך ליה לך לך אני פוטר מכיבוד או"א ושמא תאמר מעתה לא תזכה לבנים כיון שלא קיימת מצות כיבוד לזה אמר ואעשך לגוי גדול בבנים ובני בנים כיון שפטור אתה ובזה יובן מד' ואעשך לגוי גדול אני עושה אותך בריה חדשה ע"כ דהוק"ל והא לא קיים מצות כיבוד אב ואם לזה תי' שאברהם בריה חדשה כטעם הראשון

כ) אברהם נתייירא שראה במזלו שלא יהיה לו בן והוא סבר שלא יצא מכלל ב"נ שהם תחת המזל וא"ל הקב"ה צא מאצטגנינות שלך שדין ישראל יש לך שאינם תחת המזל ותזכה לבנים ה' פ' דרכים דרך האתרים:

ובזה יפורש מסרה הובאה להכ"ן ז"ל בפ' לך לך ויחשבה לו צדקה ויחשבה לזונה ויחשבה עלי לשכורה ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' קיל יעקב ז"ל בפ' וישב שענין יהודה עם תמר כלתו היה בענין יבוס שהמנהג בימים הראשונים היה לייבם האב או הקרוב אליו וזה דווקא אי דין ישראל יש להם דמצות יבום לא שייכא כ"א בישראל ע"כ וז"ש ויחשבה לו לו צדקה שהאמין שה' שהבטיחו לתת לו בן היפך המזל ומוכח שדין ישראל יש להם שאינם תחת המזל וא"כ ויחשבה לזונה ר"ל מי שמחשב על תמר שהיא זונה אינו אלא טועה כמו ויחשבה עלי לשכורה שהוא טועה שבאמת אינה שכורה כמו כן בענין תמר שכוונתם לעשות יבום כמנהגם:

כא) אברהם קטורה כנענית היתה וזרע כנען המה עבד של שני שותפים של שם ויפת ואברהם שחרר קטורה א"כ הויא חציה בת חורין מצד שם ששחרר אותה אאע"ה וחציה שפחה מצד חלקו של יפת והמדיינים הם מבני קטורה דחציה שפחה וחציה בת חורין וכבר ידוע דיש לישראל דין חציו עבד שנשתחררו מפרעה ועדיין עליהם העבדות משאר מלכיות ובטענה זו עשו ישראל את העגל שהורו היתר לעע"ז מצד היותם חצי עבד שעובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ומטעם זה סבר זמרי דמותר בכזבי שהיא מדינית ויש דיעה דחצי עבד מותר בשפחה חציה עבד ולזה בא בטענה על מרע"ה ממה נפשך אם מותרת לי מטעם האמור הנה מה טוב דגם צפירה מותרת גם שהיא מדינית וא"ת שהיא אסורה מפני דאנן ב"ח לגמרי א"כ בת יתרו מי התירה לך ולכן פירש מרע"ה שנתברר לו דשלא כדין נשאה הנ"ב מצוה ל"ה סי' כ"ב וכ"ג:

ובזה יפורש מאמרם ז"ל אמר הקב"ה למשה אתה תופס החבל בתרי ראשין אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא ואם סלח נא אתה מבקש בטל אעברה נא ע"כ הובא להכ"ן

ז"ל בפ' ואתחנן בהקדים עוד מ"ש המטעה"מ ז"ל ח"ה דף ל' ע"א הטעם שלא נכנס מרע"ה לארץ ישראל מפני שפירש מאשתו עש"ב וזהו אם אעברה נא אתה מבקש דשפיר פירשת מאשה שישראל י"ל דין ב"ח לגמרי א"כ בטל סלח נא דהשתא אין לישראל טענה לעבוד ע"ז כדין חציו עבד ואם סלח נא אתה מבקש שיש לישראל דין חציו עבד א"כ בטל אעברה נא דלא היה לך לפרוש מאשתך כיון שיש דיעה שמותרת:

כב) אברהם היה מלך ומה"ט הגר קשרה פתחה מעת שפירשה ממנו עד שהחזירה דפילגשי המלך אסורות להדיוט ומזה ירש יצחק המלוכה מאברהם דמלך מוריש מלכותו לבניו ואף דישמעאל קשיש מניה מ"מ אינו ממלא מקום אבותיו בכל מילי הוה ועוד דלאו זרע אברהם מיקרי ויצחק הורישה ליעקב ויעקב ליהודה כי ראה ברוה"ק שהיה בכחו דוד שהוא אדם קדמאה שהיה מלך מאת המקום ב"ה וכל הברואים קבלוהו למלך עליהם ולכן המורד במלכות ב"ד חייב מיתה כי הוא תוהא על הראשונות שקבלו אותו כל הברואים בהיות אדם הא' ומזה יהודה ירד לים תחילה והוכרח הים להקרע שהיה בכחו דוד שהוא אדה"ר ומלך פורץ לעשות לו גדר הנ"ב ז"ל מצות ל"ז סימן י"ב י"ג:

ועפי"ז אני אומר דזהו כוונת המד' וישנאו אותו למה כדי שיקרע הים לפניהם ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפ' וישב בהקדים עוד מ"ש ה' מטה"מ ז"ל ח"ה דף ע"ט שיוסף דנו אותו כמורד במלכות ב"ד שע"י חלומותיו היה מגלה פנים שהוא רוצה למלוך ע"כ וז"ש וישנאו אותו שדנו אותו כמורד במלכות ב"ד אך ק' ומי יאמר שעיקר המלכות ליהודה לזה אמר כדי שיקרע וכו' דהמה ראו שהים נקרע לפני יהודה שהיה בכחו דוד שהוא מלך ומלך פורץ לעשות לו גדר ולכך וישנאו אותו וכדרך זו פירשו הכ"ן ובאופן אחר:

כג) אברהם. נשא הגר הגם שהוא כהן ואסור בשפחה הואיל ואשתרי קודם שנתמנה כ"ג אשתרי אחר שנתמנה ולכן מרע"ה נשא צפורה שהיתה גיורת הגם שמרע"ה כ"ג הוא מפני שהיה בע"מ כבד פה ולשון וגם שאח"ך נתרפא הואיל ואשתרי אשתרי ה' לקט יוסף ע' אברהם סי' ה' וערך משה סי' יוד:

אשר בזה נלע"ד לפ' מאמר תמוה וז"ל כשראתה שרה שאין משה נכנס לארץ אמרה גרש את האמה וכו' בהקדים עוד משז"ל דבשביל שנשא צפורה לא נכנס מרע"ה לארץ ע"כ והשתא א"ש מעיקרא סברה שרה דאמרינן כיון דאשתרי אשתרי והגר מותרת אכן כשראתה שמשה לא נכנס לארץ מטעם שנשא צפורה ש"מ דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי ולכן אמרה גרש:

כד) **אברהם** השקה את שרה מי סוטה בצאתה מאת אבימלך ובשכר זאת ונקתה ונזרעה זרע ה' מטה"מ ז"ל בשם רז"ל:

ובזה יש לפרש דברי רש"י שכתב אברהם הוליד וכו' לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו' דלכאורא הנה אלה רשעים ומאי לשון ליצני דנקט ועפי"הא א"ש דכוונתם מסיבת אבימלך נתעברה שרה שעל ידו ומכחו השקה אברהם לשרה מי סוטה ומזה זכתה שזרעה זרע רק דמבקו להא בלשון ליצנותא ואומרים סתם מאבימלך נתעברה שרה והשומעים יסברו הדברים כפשוטם ולכן צר קלסתר פניו וע' בנח"ק ז"ל מ"ש בשם מו"ז ז"ל (אמר המגיה ובזה יובן אברהם הוליד את יצחק ר"ל שע"י השקאתו לשרה גרם שהוליד יצחק ע"ה שכ"ד ס"ט):

כה) **אהרן** ע"י העגל נענש בכילוי בנים וחטאו הוא שקרא לעגל אלי אתה באמרו חג לה' מחר וחיובו נפקא מלא תעבדם וגם שהוא לאו שבכללות שאין לוקין עליו שאני כהנים שריבה בהם מצות יתירות מחייבי גם על לאו שבכללות הנ"ב ז"ל מצוה ט"ז:

ובזה אפשר אם בעיני ה' יוכשר לפרש מאמר תמוה וז"ל בשעה שאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך הרע לו למשה א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך ע"כ הובא לה' מטה"מ ז"ל ח"ד דף ג' רק נקדים דיש תי' על מעשה העגל לי צוית ולא להם דכתיב אנכי ה"א בלשון יחיד ומזה יפטר גם אהרן כמ"ש המטה"מ לפי"ד והיינו דקאמר כשאמר הקב"ה ואתה הקרב את אהרן להיות כהן אגלאי מילתא למפרע דהא דכתיב ויעש להם בתים בתי כהונה ובתי מלכות דאהרן הוא הכהן ומשה מלך מזה הרע לו בשבילו בשביל אהרן שנצטער על אהרן שיתעורר עליו מעשה העגל דכהנים מחייבי גם אלאו שבכללות לזה אמר ה' תורה היתה שלי ונתתיה לך ר"ל לך צויתי ולא להם וא"כ פטור אהרן מטעם זה.

כו) **אהרן** ידע שבא דבר גדול לישראל על ידו והיה קושר חבל של ברזל במתניו ומחזר על פתחי ישראל ומי שאינו יודע לקרות ק"ש ולהתפלל ולהכנס בגופה של תורה היה מלמדו ולא אהרן בלבד אלא כל ת"ח שמלמד תורה ברבים ואינו נושא פנים אלא מלמד את כולם כאחת הקב"ה מרחם עליו ונותן בו חכמה ודעת ובינה והשכל ונותן לו חלק עם הצדיקים אברהם יצחק ויעקב תנא דבי אליהו רבה פ' י"ד:

כז) **אהרן** שעשה העגל כוונתו שלא יהרגוהו ישראל כמו שהרגו לחור ולא יהיה תקומה לשונאי ישראל ח"ו וסבר דאומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך וע' בתו' ריש מס' שבת דף ד' ד"ה ה' צוארי שלל ז"ל בהפטרת תולדות:

ובאלה הדברים יתפרש קרא כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו' והצ"ש ז"ל פי' על אהרן לפי"ד ע"ע וגם אנן נימא ביה מילתא עפיה"א וזה כוונתו כי שפתי כהן וכו' זה אהרן כהן ותורה יבקשו מפיהו שהיה מלמד תורה לישראל כנז' והכל חפצים ללמוד תורה מפיו

מפני שהוא צדיק גמור ודומה למלאך ה' צבאות שתורתו רצויה וא"ת והלא נמצא בו עון העגל לז"א ואתם סרתם מן הדרך ובקשתם לעשות העגל והרגתם את חור ועוד תוסיפו להרוג אהרן ואם היה כן אוי מה יהיה לנו ולכן חטא לזכות הרבים:

כח) איוב. חטא במחשבה ודנו הקב"ה על מחשבתו הרעה ונתייסר ביסורים קשים ומרים הכ"ן ז"ל בפ' שמיני:

ועפי"ז אפ"ל מד' כד אתקרע ימא דסוף נמסר איוב לשטן ע"כ עוד מד' בסדר בשלח ובזוהר בפ' אמור שאמרו שהיה קיטרוג גדול בקי"ס ונתן הקב"ה איוב לשטן ע"כ וכן איתא בכתבי האר"י ז"ל תרעץ אויב אותיות צרע"ת איו"ב הובא להי' שמחת הרגל ז"ל וכן איתא בספר הכוונות וירא העם את ה' ויאמינו בה' ר"ת איוב הובא להכ"ן ז"ל בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' וישב דהים טען שהוא מוקדם בבריאה ולא הועיל כלים דישראל קדמו במחשבה דהויא כמעשה ע"כ ולכן בעת ההיא נמסר איוב לשטן ודנוהו על המחשבה:

כט) **איוב**. נלקה ביסורין על שהקריב עולות דיש ג' מיני בני אדם א' עובד מאהבה זה ראוי להקריב מולות ב' עובד מיראת היסורין זה יקריב חטאות ג' מבקש עושר וכבוד יקריב שלמים ואיוב עבד מיראה דכתיב הן יקטלני לא אייחל לא באלף דיש אם למסורת והי"ל להקריב חטאות ולא עולות מיהו יש מאן דאמר איוב עבד מאהבה דכתיב לו אייחל בוי"ו דיש אם למקרא ולפי"ז הוא ראוי להקריב עולות ה' כ"ן ז"ל בפ' צו:

ובזה יפורש מד' תמוה הובא להי' מדבר קדמות ז"ל ערך ס' אות יו"ד וז"ל איוב היה מצטער מאד כשראה הסוכה בשתי דפנות מיד נתקררה דעתו ע"כ דהנה טעמא דסוכה בשתי דפנות וג' אפילו טפח הוא משום דיש אם למסורת כמ"ש במ' סוכה בסכ"ת בסכ"ת חסר ע"ש ולכן נתקררה דעתו דכיון דמוכח מסוכה דיש אם למסורת א"כ איוב עבד מיראה כדכתיב לא אייחל באלף:

ל) **ארץ ישראל** יתירה מעלתה על חו"ל בג' בחינות א' עשיית המצות בטהרה ובנקיות כל ימי היותו בעולם לפי שאין הקלי' נכנסת לשם אפי' בזה"ז ומה שנכנסה בשעת החרבן אינו אלא דרך עראי ואח"ך ברחה לה ב' מתי חו"ל מתים ע"י סמא"ל ובא"י מתים ע"י גבריאל שהוא מלאך קדוש מצד הדין בסכין כשר ג' מתי א"י חיים קודם למתי חו"ל שבעים שנה וגם הנקבר בחו"ל אם יש לו אחד ממשפחתו שחייב באבלותו נקבר בא"י בין איש בין אשה אז גם הוא חיה יחיה עם מתי א"י ה' בגדי אהרן ז"ל בלבוש למס' ערלה משם מהר"ר נתן שפירא ז"ל בס' טוב הארץ:

לא) **א"י** נשמות ישראל הדרים בחו"ל הם מעולם העשייה ונקראים עב"ד עבר"י גי' נח"ש וישראל הדרים בא"י מעולם היצירה ויקראו בני אל חי בני ישראל וכשזוכה האדם ליכנס לא"י אז באה לו נשמה חדשה ומתלבשת בתוך הישנה ובלילה הא' שישן בא"י אז יוצאות שתי הנשמות ובבקר אינה חוזרת אלא החדשה דווקא ולכן אינה ראויה לעונשים כי לא חטאה ולזה מוחלים לו על כל עוונתיו הרב הגדול מוהר"ר רחמים חורי זצ"ל בכת"י בלבוש למס' כתובות משם החסל"א ז"ל:

לב) **א"י**. מתי א"י חיים תחילה בימות המשיח ואוכלים שנות המשיח והנקבר בא"י ניצול מחיבוט הקבר בראשית רבה פ' צ"ז ע"ש ביפ"ת ז"ל:

לג) **א"י** ישיבתה שקולה ככל המצות וגם היא מכפרת ה' ככר לאדן ז"ל בשם הספרי:

ועפ"י הדברים האלה אפ"ל מד' רבה ויתאו המלך יפיך ליפותיך בעולם כי הוא אדוניך והשתחוי לו ויאמר ה' אל אברם לך לך ע"כ הובא להי' טירת כסף ז"ל ע"ש מה שפירשו ולדרכנו יובן ליפותך בעולם שתזכה לכל המעלות האמורות לעיל אחד לאחד הוא ע"י שאני אומר לך לך מחו"ל אל הארץ אשר אראך, שהיא א"י ואפ' שזה אומרו לך לך להנאתך ולטובתך:

א"נ אפ"ל עפ"י מ"ש הנח"ק ז"ל בפ' בראשית בשם מרן ז"ל טעם לביאת הנשמה לזה העולם הוא משום מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה ולכן באה לעסו"ק אה"ב בתו"מ ובשכרם נהנית מזיו השכינה ולא בחנם כבראשונה עוד כת' ה' אספקלריא המאירה ז"ל שקודם היתה תחת כסא הכבוד ובשמרה תורה ומע"ט בעוה"ז תזכה יותר למעלה ע"ש ואיתא במד' הנעלם דאברם רומז לנשמה ע"ש כדי ליפותיך בעולם להיות זוכה יותר למעלה וגם להיות נהנית מזיו השכינה בלי שום בושה וכלימה כשאני אומר לאברם היא הנשמה לך לך מארצך מתחת כסא הכבוד אל הארץ שהיא עוה"ז לסגל תורה ומצות:

לד) **א"י**. הקב"ה בא"י יכונה בשם כהן גדול אבל בחוצה לארץ כביכול אינו בשם כ"ג כדכ' גדול וכו' בעיר אלהינו הר קדשו וזה ביאור מד' רבה אם אתה בא לא"י אתה נקבר ע"י בשר ודם אבל בחו"ל אתה נקבר על ידי ע"כ דבא"י בהיותו בחינת כ"ג אינו מטמא אפי' לבנו ה' ליקוטי שושנים ז"ל דף ע"א:

ובזה אפ"ל ג"כ מאמרם ז"ל הובא להנח"ק ז"ל בפ' ואתחנן א"ל הקב"ה למשה אני כתבתי עליך שחכם אתה ואתה רוצה ליכנס לארץ ישראל א"כ אין אני קוברך ע"כ רק נקדים עוד מ"ש בזוה"ק בפ' בהר סיני מאן דישתדל באורייתא אקרי בן לקב"ה ע"כ וזהו אומרו אני כתבתי עליך שחכם אתה ומשתדל בתורתי ואתה נקרא בני וא"כ אני קוברך בחו"ל

כדין כהן הדיוט שמטמא לבנו ואתה רוצה ליכנס לארץ אתמהא א"כ אין אני קוברך דשם הקב"ה בבחינת כהן גדול שאינו מטמא לבנו:

לה) א"י הקב"ה קידש ישראל בתרומה שהיא א"י תרומת העולם דהמקדש בתרומה מקודשת הנ"ב ז"ל מצות ג' סי' יו"ד י"א:

ועפי"ז נלע"ד לפ' מד' חזית וז"ל משכני אחריך נרוצה ממה שהכנסתנו לארץ טובה ורחבה אחריך נרוצה גם מד"ר אם בניך נכנסים לארץ הם מקבלים אלהותי ע"כ הובאו להקי"ע ז"ל סדר לך לך ולפיה"א שייכי שפיר להדדי שע"י א"י שהיא קידושין אנו מקבלים אלהותך ואין לזנות אחרי הבעלים כיון שאנו בבחינת א"א ובזה יובן ג"כ קרא כי אתה וכו' לא תלמד לעשות וכו' וכן סמיכות דפ' ראה וכמה קראי (ע"ע לקמן באות ל"ח והוא פשט הכתוב ויתן להם ארצות גוים וכו' בעבור וכו' תלמידו על"ה חיים חורי ס"ט):

לו) **א"י** אם היא מוחזקת מאבות א"כ גם כיבוש דוד בארם הוי כיבוש וליהוי ליה קדושת א"י משום דכל כיבוש שנכבש טרם כלות כיבוש א"י אין לו קדושת א"י א"כ אמור מעתה זהו פלוגתייהו דלמ"ד כיבוש דוד שמיה כיבוש סבר דא"י הוחזקה מאבות ולמ"ד לא שמיה כיבוש ס"ל דא"י א"מ מאבות א"כ למ"ד דא"י מוחזקת מאבות יש עון ביד יעקב שלקח ב' אחיות דל"ל שהוא היה בחו"ל בארם נהרים ומשפט המצות הם בארץ דווקא דלמ"ד א"י מ"מ א"כ כיבוש דוד בארם הוי כיבוש וקדושת א"י חלה למפרע והו"ל כשאר א"י אמנם למ"ד אינה מ"מ א"כ הו"ל ארם חו"ל שם מצות מ"ו סי' כ"ד.

ובזה יובן אומרם ז"ל כד אתקרע ימא דסוף נמסר איוב לשטן ע' לעיל באות כ"ח בהקדים מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' וארא דיש תי' על מכ"י דאיתא בסנהדרין מכרו ועדיין ישנו ברשותו פטור ומצינו דשכם ניתנה ליוסף דכתיב ואני נתתי לך שכם וכו' ולמ"ד א"י מ"מ נמצא שמכרו אותו ברשותו ופטורים ע"כ וידוע דקוה"ש השלים המנין והתו' בשבת כתבו שקוה"ש בא בעון מכ"י עוד כתב ה' קוי"ע בפ' בשלח שאיוב נתייסר לתקן עון ב' אחיות וכתב הש"י ז"ל בפ' וישב דף מ"ד דהים לא רצה להקרע מפני שלא נשלם הזמן ע"כ וזהו כד אתקרע ימא דסוף וביטל טענתו שעדיין לא נשלם הזמן ש"מ דקוה"ש השלים המנין וק' והא קוה"ש בא בעון מכ"י וצ"ל דאין עון במכירתו מפני שמכרוהו ברשותו דא"י מוחזקת מאבות וא"כ כיבוש דוד בארם הוי כיבוש וקדושת א"י יש לה ויש עון ביד יעאע"ה ולכן באותה שעה נמסר איוב לשטן לתקן חטאו:

ובזה יובן מאמרם ז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רגזו של יוסף ע"כ הובא להש"י בפ' וישב וכתב לפי דרכו שיעקב סבר דא"י מוחזקת מאבות וא"כ א"א לקיים שם גזירת עבדות דבארץ לא להם כתיב ע"ש והכ"ן בפ' וישב כתב דמכ"י היא משום שבא

מאיסור ב"א ע"כ ולכן בשעה שביקש לישב בשלוה וסבר דא"י מ"מ לכן באותה שעה נתעורר עליו רגזו של יוסף דכיון דא"י מוחזקת מאבות נמצא בידו עון ב"א וכאמור:

ובהכי אתנח לן מאמר תמוה הובא להכ"ן ז"ל בפ' וישלח וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו נתן עיניו בנו"א ע"כ בהקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל בפ' עקב דנו"א מתו בעון העגל וכתב ה' מטעם המלך ז"ל ח"ד דף מ"ד דיש טענה בעגל דאנוסים היו בקבלת התורה וכתב ה' פרשת דרכים ז"ל דאם נאמר דא"י אינה מוחזקת מאבות ליתא לטענה זאת והבאתיו במע' הכ"ף אות ג' בד"ה א"נ באורך וכתב הכ"ן ז"ל דהמלאך יש לו תפיסה על יעקב באיסור ב"א ע"כ וזהו וירא כי לא יכול לו בעון זה שטען יעקב דא"י אינה מוחזקת וא"כ כיבוש דוד בארם ל"ש כיבוש ופטור הוא דהמצות אינם אלא בארץ לכן נתן עיניו בנו"א להמיתם בעון העגל דכיון דאינה מוחזקת אין להם טענת אנוסים:

ובכן יבואר מד' בשעה שנשרפו נו"א אמרו מלה"ש למה קרעת את הים ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפ' שמיני ע"ש דהיינו בשעה שנשרפו מעון העגל ש"מ דא"י אמ"מ וא"כ חייבים במכ"י דהשתא לא הוי ברשותו וא"כ קוה"ש לכפר מכ"י וא"כ למה קרעת את הים הלא שפיר טען שעדיין לא נשלם הזמן:

ובזה יובן מ"ר תביאנו ותטענו לא כתיב אלא תביאימו ותטעמו מכאן שנתנבא משה שלא יכנס לארץ הובא להקי"ע ז"ל בפ' בשלח בהקדים מ"ש ה' מטעם המלך ז"ל ח"ד דף מ"ד הטעם שחשק משה ליכנס לארץ הוא לקיים מצות ראיה ולא נכנס שהוא גילגול הבל שבחר במטלטלין והניח לקין המקרקעי ותמן תנינן דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיה עכ"ד וסיים הוא ז"ל דמשה סבר שהוא מלך וכל האמור בפ' מלך מלך מותר בו וא"כ יקח קרקע מישראל ויקיים מצות ראייה וכבר ידוע דעת התו' דאין מלך מותר כי אם בדבר מתנה ולא בירושה עכ"ד והשתא ניחא דבשעת קי"ס מטעמא דכבר נשלם הזמן בקוה"ש ש"מ דאין עון במכי"י כיון שברשותו מכרוהו דא"י ירושה מאבות וא"כ גם שמשה מלך אין יכול ליקח קרקע בדבר ירושה וא"כ לא יכנס לארץ דכל מגמתו היתה בעבור מצות ראיה וכיון שאין לו קרקע אינו יכול לקיימה.

ובזה יובן לענ"ד מאמר אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא וכו' ר"ל אם אעברה נא אתה מבקש באמרך שאתה מלך ותוכל ליקח קרקע ותאמר דא"י אינה ירושה מאבות א"כ בטל סלח נא דכיון דא"י מתנה היא א"כ בטלה טענת המודעא וכנז"ל:

ובזה יובן מאמר תמוה הובא להכ"ן ז"ל בפ' מקץ וז"ל עצמות יוסף נכנסים לארץ ואני איני נכנס לארץ ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' מד"ת דף קפ"ז דלכאורא איך צוה יעקב שאחר מותו ישאו אותו וכן יוסף צוה לשאת עצמותיו והא כתיב ותבואו ותטמאו את ארצי דזה

קאי על המת בחו"ל ונושאים אותו לא"י כנודע וכתב דאם נאמר דא"י אינה מ"מ א"ש דעדיין לא נתקדשה א"י ע"כ וז"ש עצמות יוסף נכנסים לארץ א"כ ש"מ דא"י אמ"מ ולכן לית ביה משום ותבאו וכו' ואני איני נכנס לארץ אתמהא הלא כיון שאינה ירושה א"כ יכולני ליקח קרקע לקיים מצות ראיה:

ולפי האמור לעיל יובנו דברי רז"ל שאמרו איוב כפר בתחה"מ הובא להכ"ן ז"ל הנז' בפ' בשלח ודקדק הוא ז"ל למה ע"י היסורין כפר בתח"ה וטפיה"א א"ש בהקדים עוד מ"ש ה' בג"א דרשן ז"ל בפ' בראשית דאיתא בפ' חלק מנין לתחה"מ מ"ה דכתיב לתת להם לנו לא נאמר אלא להם ע"כ וגמר אומר הוא ז"ל דזה דווקא אם א"י אמ"מ אבל אם מוחזקת מאבות הוי לתת להם כפשטה ע"כ ומעתה א"ש דבשעה שקבל היסורין לתקן עון ב' אחיות ש"מ דא"י היא מוחזקת מאבות וכנז"ל א"כ לתת להם כפשטה ואין הוכחה לתח"ה ולכן כפר בתח"ה ר"ל:

לז) **א"י** לפי שביקש הקב"ה ליתן אימת ישראל על אוה"ע עיכבן מ' שנה במדבר ומאיר להם בעמוד אש וענן ושמעו כל האומות ונפלה רעדה עליהם שנא' תפל עליהם וכו' ה' פי המדבר ז"ל דף פ"ג:

ובזה אפ"ל קרא ואולך אתכם במדבר מ' שנה לרשת את ארץ האמורי ע"כ ר"ל ואולך אתכם במדבר מ' שנה ועשיתי עמכם נסים ונפלאות בעמוד אש וענן וכל זה כדי לרשת את ארץ האמרי בנקל שע"י כן נפלה אימתכם עליהם ונפלו לפניכם:

לח) א"י לא ברא לנו ארץ חדשה שלא יאמרו ישראל הלא גם הכנעני ושאר האמות יש להם ארצות ואין להם חיוב בתורה ומצות ואנחנו למה נגרע על כן הוריש גוים והביא ישראל על ארצם ונחלתם ובזה יכול הקב"ה להכריח אותנו לקבל תורתו ומצותיו ה' ויל"י ז"ל מע' א' סי' ח"י משם ה' זכות הרבים ז"ל:

ובז"י מד' הובא להקוי"ע ז"ל בפ' לך לך משכני אחריך נרוצה רי"א ממה שהכנסתנו לארץ טובה ורחבה אחריך נרוצה ע"כ עוד מד' אם בניך נכנסים לארץ הם מקבלים אלהותי ע"כ וכוונה אחת לשניהם דע"י שהנחילנו ארץ העמים ולא ברא לנו ארץ חדשה מזה אנו מוכרחים לקבל תורתו ומצותיו:

ובזה יובן קרא ויין ענושים ישתו בית אלהיהם ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם וכולי דהנביא מתרעם על מעשיהם הרעים ובכללם ששתו יין ענושים בבית אלהיהם וא"ת מ"ש אנו משאר האומות לז"א ואנכי השמדתי את האמרי וכו':

א"נ ויין ענושים וכו' בהקדים מ"ש ה' מטע"ה ז"ל ח"ה דף ס' דא"י היא מדין בנים דאל"כ איך העבירה מאוה"ע ונתנה לישראל והלא איתא בגמ' לא תיהוי באעבורי אחסנתא אפי'

מברא בישא לברא טבא וכ"כ הש"י ז"ל בפ' כי תבא דא"י מדין בנים דאי מדין עבדים הא קי"ל הכותב נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש לא קנה והקב"ה שייר חו"ל ע"כ וכתב ה' שמה"ר ז"ל דף כ"ד דקוה"ש דהשלים המנין הוא מדין בנים דאי דין עבדים יש לנו הלא כל מי שנתכעס על עבדו כל המקניטו ומעבידו עושה נח"ר לרבו גם ממה שירד הקב"ה בכבודו ובעצמו למצרים המלאה גילולים מוכח דדין בנים יש לנו דכהן מטמא לבנו ע"כ עוד כתב ה' פרסומי ניסא דף קי"ו ממה שסיפק צרכנו במדבר מ' שנה מוכח דדין בנים י"ל דאל"כ הלא קיי"ל דיכול האדון לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך ע"כ וכתב ה' דבש לפי ז"ל מע' הרי"ש סי' כ"א לטענת רובא דאנו בנים ולגבי בן ליכא טע"ר ע"כ וז"ש ויין ענושים ישתו בית אלהיהם שהיא בית ע"ז שלהם ע' בתו"ר ז"ל וכ"ח ומה בכך והלא כתיב אחרי רבים להטות ורוב האומות עע"ז לז"א ואנכי השמדתי האמרי מפניהם ונתתי להם את ארצם שהיא מדין בנים ועוד ראיה מדאשר אנכי העליתי אתכם מא"מ בכבודי ובעצמי וגם קוה"ז עוד בה ואולך אתכם במדבר מ' שנה ושם הספקתי לכם צרכיכם עוד בה לרשת את ארץ האמורי והיא מדין בנים דאל"כ הא שייר חו"ל ובמה אנו יורשים וקונים אותה הלא הראית לדעת כי דין בנים יש לנו וא"כ אין לנו ללכת אחרי ההבל בטע"ר ולכן מתרעם הנביא מדוע ויין וכו':

ועפי"א אפ"ל מסרה לא תלכו ריקם לא תלכו אחרי אלהים אחרים ע' להבעה"ט ז"ל בהקדים עוד מ"ש הפ"ד ז"ל דרוש ה' דף י"ד שלא יזכו ישראל לביזת מצרים אלא אחרי השלמת הזמן אך ע"י קוה"ש נשלם הזמן ובדין זוכים בביזה ע"כ וז"ש לא תלכו ריקם שאתם לוקחים רכוש גדול הגם שעדיין לא נשלם הזמן דע"י קוה"ש נשלם הזמן ומזה מוכח דדין בנים י"ל מדאשר לא ניח"ל להכביד עלינו עול ומס ולכן לא תלכו אחרי אלהים אחרים בטע"ר דלגבי בן ליכא טע"ר ובז"י מאמרם ז"ל משכני אחריך נרוצה ממה שנתת לנו ביזת מצרים אחריך נרוצה:

ולפי"א לעיל אפ"ל מאמר וישנאו אותו למה כדי שיקרע הים לפניהם עד כאן בהקדים עוד מ"ש הפ"ד ז"ל דרוש א' דף ד' דמחלוקת השבטים עם יוסף היא דיוסף סבר דעדיין לא יצאו nכלל ב"ן לגמרי ומפרכסת אסורה ולכן הוציא עליהם דיבה שאכלו מפרכסת אבל השבטי' סברי דדין ישראל י"ל עוד כתב ה' שמה"ר ז"ל דף צ"ח דאם דין בנים יש לנו אז ודאי צ"ל דהאבות דין ישראל יש להם ע"כ וכתב הש"י ז"ל בפ' וישב שהים לא רצה להקרע בטענת שעדיין לא נשלם הזמן עד כאן וז"ש וישנאו אותו למה אי משום שפגם בכבודם והוציא עליהם דיבה דמשוי להו כדין ב"נ ק' דילמא האמת אתו שעדיין לא יצאו מדין ב"נ לז"א כדי שיקרע הים לפניהם ולמה נקרע והלא עדין לא נשלם הזמן

וצ"ל דקוה"ש השלים הזמן וא"כ מוכח דדין בנים י"ל ומאחר עלות דדין בנים י"ל א"כ ע"כ דהאבות דין ישראל י"ל ולכן שפיר שנאו השבטים את יוסף:

ומן האמור יפורש מד' הובא להי' פ"ד ז"ל דף ז' וז"ל ויפן כה וכה נסתכל במה שאמר הקב"ה לאברהם כה יהיה זרעך ויך את המצרי ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' הנז' והבאתי דבריו לעיל באות כ' דמכה יהיה זרעך מוכח דדין ישראל י"ל עוד כתב הכ"ן ז"ל בפרשת וישב דהמצרי המכה ישראל כוונתו כדי לסבול קוה"ש בעבור מכ"י דקוה"ש היה בשביל מכ"י כי לולי זה היה להם גירות בלבד כמ"ש התו' במס' שבת ע"כ וז"ש נסתכל בכה יהיה זרעך דמינה מוכח דדין ישראל י"ל כדעת השבטים ואם כן שפיר מכרו את יוסף ולכן הרג את המצרי:

ואל זה אביט להבין מד' תמו' הובא להי' תולדות יצחק בפרשת וישב וז"ל אעברה נא וכולי א"ל משה אתמול הרגת המצרי ועכשיו אתה מבקש ליכנס לארץ א"ל משה רבש"ע למה אתה הרגת הבכורים א"ל בי כתיב אני אמית ואחיה ע"כ בהקדי' עוד מ"ש ה' בג"א ז"ל דרשן בפרשת בראשית דהא דמפקי רבנן לתחה"מ מן התורה מדכתיב לתת להם היינו אי אמרינן דא"י אמ"מ אבל אי א"י מוחזקת מאבות א"כ להם היא כמשמעה ע"כ וכתב ה' ראש דוד ז"ל דמכת בכורות היתה להודיע כי יש לנו דין בנים ולכן הרג בכוריהם יען ששיעבדו בבנו בכורו ישראל וכתב הפ"ד ז"ל דף א' דאם דין ישראל י"ל שפיר קנה אאע"ה את הארץ כדין ישראל שקונה בחזקה אבל אם דין ב"נ י"ל לא קנה אברהם הארץ דגוי אינו קונה בחזקה וה' פירסומי ניסא ז"ל דף קי"ד כתב דמהריגת הבכורות מוכרח דליתא לטענת אם בגופן שלטו בנשותיהם לכ"ש דאם איתא היו מתים בכורות ישראל שהם ממצרים כמו שמצינו שהמצרי שיש לו עשר בכורות מעשר נשים כלם מתו ע"כ וז"ש אעברה נא אז אמר לו הקב"ה דיש בידך עון הריגת המצרי שלא כדין דהוא שפיר הכה הישראלי לקבל קוה"ש בעון מכ"י לזה א"ל משה רבש"ע למה הרגת הבכורות אלא להודיע שחביבין ישראל שנקראו בנים למקום ב"ה וא"כ מוכח דדין ישראל י"ל כנז"ל כדעת השבטים וא"כ שפיר מכרוהו ואינם חייבים בקוה"ש עבור מכ"י ושלא כדין הכה המצרי את הישראלי ושפיר הרגתי אותו לזה א"ל הקב"ה בי כתיב אני אמית ואחיה ר"ל אי אפשר דדין ישראל י"ל דהא אני אמית ואחיה דכתיב לתת להם ואי דין ישראל י"ל א"כ אברהם קנה הארץ בחזקה כדין ישראל הקונה בחזקה והוי לתת להם כפשטה וא"כ אין הוכחה לתח"הם מ"ה אלא צ"ל דהאמת עם יוסף דדין ב"נ יש להם ואברהם לא קנה הארץ ומוכח דתחה"מ מן התורה מדכתיב לתת להם וא"כ חייבים לקבל קוה"ש

עבור מכ"י ושלא כדין הרגת המצרי וטעם שהרגתי הבכורות אינו אלא לבטל הלעז דאם בגופן וכו':

ואל זה פונה כוונת מאמרם ז"ל אמר הקב"ה למשה מדינן של בנות צלפחד אתה מסתלק ומלפני אין אתה מסתלק עלה אל הר וכו' ע"כ בהקדים עוד מ"ש המטה"מ ז"ל ח"ה דף ל"ב הטעם שסילק משה עצמו מדינן של בנות צלפחד לפי שהם רצו ליטול חלק הבכורה והבכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק ומשה סבר דא"י אמ"מ באשר אברהם לא קנה הארץ בחזקה דגוי אינו קונה בחזקה ע"כ וזהו אומרו מדינן וכו' דס"ל דא"י אמ"מ דדין ב"נ י"ל וא"כ הדין עם יוסף וחייבים בקוה"ש על מכירתו ושלא כדין הרגת המצרי ומלפני אין אתה מסתלק אתמהא:

ובזה יובן מאמרם ז"ל ויבז עשו את הבכרה מה בזה עמה תחה"מ בזה עמה ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' שי"ע ז"ל בפ' תולדות כוונת עשו באומרו הנה אנכי הולך וכו' ר"ל אע"ג דאיסורא איכא לבזות הבכורה מ"מ בפיקוח נפש שרי וחי בהם אמר רחמנא וזה הדין אינו אלא בישראל ולא בב"נ כמ"ש הרא"ם ז"ל בפ' שמות ע"כ וז"ש ויבז עשו את הבכרה מטעם פיקוח נפש דדין ישראל י"ל ומזה בזה עמה תח"ה דהשתא דדין ישראל י"ל א"כ אברהם קנה הארץ והוי לתת להם כפשטה ואין מוכרח דתח"ה מ"ה וע' בהמפרשים ז"ל מ"ש במאמר הלז.

ובז"י לענ"ד מאמר בפרקי ר"א כיון שהשמיע קולו מבין שני הכרובים אל תשלח ידך וכו' ידע יצחק שיש תחה"מ מ"ה ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפ' חיי שרה בהקדים עוד מ"ש ה' נחלת יעקב ז"ל אבני שהם בפ' יתרו דהא דנפטר יצחק באיל אחד הגם דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש וא"כ צריך שנים אחד להשלמה ואחד לתמורה הטעם הוא שמעולם לא היה הצווי אלא לנסיון בעלמא ולא להקריבו כי יצחק היה מסטרא דנוקבא ואינו ראוי לעולה כי עולה היא מהזכרים ואינו ראוי לשלמים דב"ן אסור להקריב שלמים ולכן נפטר באיל אחד ע"כ וז"ש כיון שהשמיע קולו וכו' אל תשלח ידך וכו' ונעשה תמורתו איל אחר אחד ולא שנים מזה נודע כי הצווי לנסיון בעלמא דאינו ראוי לעולה דנקבה הוא ולא לשלמים דדין ב"נ י"ל וכיון שדין ב"נ י"ל א"כ לא קנה אברהם את הארץ וא"כ מאי האי דכתיב לתת להם ועכ"ל שיש תחה"מ מ"ה:

ובזה אפ"ל כוונת מ"ר מי שמך לאיש שר ושופט וכו' אמרו לו והלא בנה של יוכבד אתה ואיך קורין לך בן בתיה ואתה מבקש להיות שר ושופט עלינו נודיע עליך מה שעשית למצרי ע"כ והוא תמוה וכי בן יוכבד אינו ראוי להיות שר ושופט ועוד מאי תליא בזה שרצו להודיע על מה שעשה למצרי ועפיה"א א"ש בהקדים דאיתא בסנהדרין דף נ"ח על

כן יעזב איש את אביו ר"א אמר אחות אביו רע"ק אומר את אביו זה אשת אביו ע"כ נמצא לר"א אחות אביו אסורה לב"ן ורע"ק סבר מותרת לב"ן דקרא אתי לאשת אב אבל בדין ישראל אחות אביו אסורה דכתיב ערות אחות אביך לא תגלה ועוד נביא מ"ש ה' ילקוט ראובני ז"ל בפרשת שמות משם ה' עשרה מאמרות ז"ל דס"ד מאחר שמשה בא מאיסור ערוה שעמרם לקח דודתו לכן לא זכה ליכנס לא"י ע"כ וכתב הרב צוארי שלל ז"ל דהבא מאיסור ערוה אינו ראוי למלוכה וכתב הרב זרע ברך ז"ל דף ח' משם הרב אבן עזרא ז"ל דמלך מכונה בשם שופט ושופט בשם מלך ע"כ וז"ש לו והלא בנה של יוכבד אתה שלקחה עמרם אביך באיסור ואיך תהיה ראוי למלוכה וא"ת שדין ב"נ י"ל ואחות אביו מותרת כדעת רע"ק א"כ אנו מודיעין עליך שהרגת המצרי דהשתא שדין ב"נ י"ל כדעת יוסף א"כ חייבים בקוה"ש על מכירתו ושלא כדין הרגת המצרי:

ובכן יפורש מד' שהביא רש"י ז"ל בקרא אכן נודע הדבר וז"ל נודע לי הדבר שהייתי תמה מה חטאו ישראל להיות עבדים בעבודת פרך אבל אני רואה שהם ראוים לכך ע"כ והכוונה דבתחלה היה סובר כדעת השבטים דדין ישראל י"ל ואינם ראוים לקוה"ש בעבור מכ"י וא"כ כדין הרג המצרי אבל השתא דגילו דעתם שדין ב"ן י"ל באשר אמרו שרוצי' להודיע על שהרגתי המצרי שלא כדין א"כ אני רואה שהם ראוים לכך לסבול קוה"ש לכפר עון מכ"י:

ובזה יובן אומרם ז"ל משה שמח בתורתו של רע"ק הובאו להנח"ב ז"ל מצות ק' ס' ב' והכוונה דלדעתו קרא דעל כן יעזב איש את אביו הוא על אשת אביו אבל אחות אביו מותרת לב"ן וא"כ אינו בא מאיסור ערוה.

ועפי"א לעיל אפ"ל דברי רז"ל שאמרו איוב כפר בתחה"מ ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפרשת בשלח בהקדים הנודע דאיוב הוא גילגול יעקב לכן נתייסר לתקן ב' אחיות ועוד כתב ה' טירת כסף ז"ל דלא יתחייב יעקב על ב"א אלא אם דין ישראל י"ל שנצטוו גם על חייבי כריתות אבל ב"נ לא נצטוו כי אם על ח"מ ע"כ ולכן כשבאו עליו יסורין לתקן עון ב"א מזה מוכרח דדין ישראל י"ל וא"כ אברהם קנה הארץ בחזקה והוי לתת להם כפשטה ואין מוכרח שתחה"מ מן התורה ולכן כפר בתחה"מ:

ובאלה הדברים אפ"ל מד' פליאה הובא לה' בג"א דרשן ז"ל בפרשת שמות וז"ל ידעת בני מי המית מבקשי נפש משה א"ל העלה נהר פישון והוא המיתם ע"כ בהקדים עוד מ"ש הוא ז"ל לפי דרכו דאם משה כדין הרג המצרי ראוי שיהרגו מבקשי נפשו וכתב השי"ע ז"ל בפרשת וישב דאם דין ישראל יש לאבות א"כ אברהם קנה הארץ בחזקה וא"כ לא אמרינן דהגירות התחיל מלידת יצחק דהא בארץ לא להם וא"י היא מוחזקת

מאבות אמנם אם דין ב"נ י"ל אז לא קנה הארץ והוי שפיר בארץ לא להם עוד כתב ה' שמה""ר ז"ל דף י"א דאילו נשתהו במצרים היו נטמעים ח"ו ולכן הוציאם קוה"ז ושאר הגלות אלו הגולין בד' מלכיות בבל יון מדי אדום להשלים הזמן ע"כ ואיתא בב"ר פ' ט"ז ומשם יפרד לד' ראשים אלו ד' מלכיות ושם האחד פישון זה בבל על שם ופשו פרשיו הוא הסובב את כל ארץ החוילה שעלה והקיף את כל א"י דכתיב בה הוחילי לאלהים וכו' ע"כ וזהו אומרו מי המית מבקשי נפש משה שהרי כדין בקשו להרוג את משה בעבור הריגת המצרי שהרגו שלא כדין באשר ישראל חייבים בקוה"ש בעון מכ"י כי האמת עם יוסף שדין ב"נ י"ל לזה א"ל העלה נהר פישון וכו' ר"ל כי ודאי דין ישראל י"ל כי הלא תראה נהר פישון שהוא רומז למלכות בבל כנז' שהגליתנו מארצנו להשלים גלות מצרים ואי דין ב"נ י"ל א"כ לא קנה אברהם הארץ וכבר התחיל הגירות מיצחק דהוי שפיר בארץ ל"ל אלא ודאי דדין ישראל יש להם וא"כ שפיר מכרו את יוסף וכדין הרג משה את המצרי הרי מנהר פישון מוכח דהאמת עם מרע"ה שהרג את המצרי ולכן המית מבקשי נפש משה:

כט) **א"י**. אם א"י אינה מ"מ אין עון ביד השבטי' שמכרו את אחיהם מפני שסברו דהגלות התחיל מלידת יצחק ומוכרחים להורות רמז לגלות מצרים ויעקב בקש לישב בשלוה ולא רצה לקבל גירות מאז וראו השבטים שאם יהיו ד' מאות שנה במצרים היו נטמעים בנש"ט ח"ו לכן מכרו את יוסף להיות צער ליעקב ויחשב לו כגלות וכיון שעיקר תולדותיו יוסף והוא היה הולך בגלות נחשב להם כאלו כולם הלכו בגלות ונחשב שפיר הגלות מיצחק כיון דא"י אמ"מ והוי שפיר בארץ לא להם משא"כ אם א"י מוחזקת לא הוי בארץ ל"ל ושלא כדין מכרו את **אחיהם** ה' מנחת שמואל ז"ל סדר משפטים.

ועוד בה ג"כ אם א"י מ"מ אין עון במעשה העגל אבל אם אינה מ"מ חייבים בעגל ה' הנז' שם באורך:

ובזה יובן לענ"ד מאמרם ז"ל אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא וכו' בהקדים עוד דמרע"ה לא נכנס לארץ בעון מכ"י ע"כ וז"ש אם אעברה נא אתה מבקש באמרך דשפיר מכרו את יוסף להורות הגלות דא"י אמ"מ א"כ בטל סלח נא דהשתא חייבים במעשה העגל וכן להיפך:

מ) **א"י** ע"י א"י נעשים ישראל קבועים וכל הקבוע כמחצה עמ"ד וליתא לטענת המין **האומר** אחרי רבים להטות והו"ל לישראל לעע"א ח"ו הרב ראש דוד ז"ל בפ' במדבר:

ובזה יפורש קרא ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים גם קרא כי נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי דע"י בית אביו שהיא א"י נעשה קבוע וכמעמ"ד ואין לו ללכת אחרי ע"ז בטע"ר:

והרב ראש דוד ז"ל פי' בפסוק כי נכסף וכולי עפ"י אומרם ז"ל דכיון ששמעו אוה"ע כבד את או"א הודו למאמרות הא' ע"כ וז"ש ועתה הלוך הלכת לקיים מצות כיבוד או"א ומזה צריך להודות למאמר אנכי ולא יהיה לך וא"כ למה גנבת את אלהי ע"כ ובזה יפו' ג"כ ושבתי בשלום אל בית אבי לקיים כיבוד או"א ומזה יוכרח אלהותו ית' ואם כן והיה ה' לי וכולי:

וכפיה"א לעיל יפורש קרא ויין ענושים וכולי בהקדים עוד מ"ש הר"ד ז"ל שם לבטל טע"ר דהקב"ה הוציאנו מא"מ וקנאנו משם לעבדים ובעבד קנין כסף א"א לומר שלא אעבדנו ועוד בה חזקה דאתיא מכח סברא אלימתא עדיפא מרובא ואנן יש לנו חזקה בסברא אלימתא שהוציאנו הקב"ה במסות גדולות במדבר הנורא מלא נחשים ועקרבים והוליכנו על מי מנוחות והצילנו מכל צרה על כן אתיא האי חזקה ומדחה לטע"ר ע"כ וזהו ויין ענושים ישתו בית אלהיהם היא בית ע"ז שלהם ע' בתו"ר ואם יאמרו דשפיר הלכו אחרי ההבל ויהבלו בטע"ר לז"א ואנכי העלתי אתכם מא"מ וקניתי אתכם לעבדים עוד בה ואולך אתכם במדבר מ' שנה המדבר הגדול והנורא מלא נחשים ועקרבים ואעפ"כ הולכתי אתכם על מי מנוחות והויא חזקה דאתיא מכח סברא אלימתא עוד בה לרשת את ארץ האמרי ושמה תהיו קבועי' וכמע"מ דמי:

מא) א"י אוה"ע טוענים לסטים אתם וכו' אכן מרצונו לבנות לו בית להשרות שם שכינתו מוכח דברצונו יתברך כבשנו אותה ולית בה משום גזל דאל"כ הא תנינן אסור ליהנות בדבר הגזול כיצד גזל שדה או בית אסור לעבור בתוכה ה' נח"ב ז"ל מצוה צ"ו סימן א':

ואפשר שזה כוונת רש"י ויביאנו אל המקום הזה זה בית המקדש ויתן לנו את הארץ כמשמעו ע"כ וכמבואר:

מב) א"י יש טענה לאוה"ע שלא יזכו ישראל בארץ מתורת עישור ניכסי דתנן בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסי ומסיק בגמ' ניזונת אין לא ניזונת לא דמדלא תבעה ודאי מחלה וא"כ ישראל שאכלו מן מן השמים לא מיקרו ניזונת מן האחים שוב אין להם עישור נכסים שהיא א"י דלא מיבעיא שלא תבעו אלא גם מאסו בה כמה פעמים ובקשו לשוב מצרימה ומה גם שנשאת בהקמת המשכן כמשז"ל ותנן עמדה ונישאת ולא תבעה מחלה. מיהו כ"ז ליתא דאם מחאי לא ותרה אפי' נשאת והכא הכשרי' צעקו אל ה' להביאם אל הארץ ואין לך מחאה גדולה מזו וכו' הנח"ב מצוה צ"ו סימן י"א י"ב י"ג:

ואפשר שמזה האנשים שמאסו בא"י כמו המרגלי' שאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה שגזר עליהם שלא ליכנס לארץ דכיון דמאסו בה ומחלו אין להם עישור נכסי:

מערכת הבית ע' בנים

א) בנים. הדר בחו"ל איקרי עבד והדר בא"י אקרי בן להקב"ה ילקוט ראובני ס' ראה דף קס"ה:

ובזי" מאמרם ז"ל הובא להנח"ק ז"ל ס' ואתחנן אמר הקב"ה למשה אני כתבתי עליך שחכם אתה ואתה רוצה ליכנס לא"י א"כ אין אני קוברך ע"כ בהקדים עוד דאיתא בזוה"ק ס' בהר סיני דמאן דאשתדל באורייתא אקרי בן לקוב"ה וכתבו התוס' בסנהדרין דהא דנטמא כביכול למשה משום דישראל נקראים בנים ע"כ ונודע שיש טעמים רבים שמהם לא נכנס מרע"ה לא"י והשתא א"ש דכשבקש משה ליכנס לארץ להיות בבחינת בן להקב"ה אז א"ל הקב"ה אינך צריך לזה דכבר כתבתי עליך שחכם אתה ומשתדל בתורה ומזה תקרא בן להקב"ה וא"ת שבעל תורה אינו נקרא בן א"כ אין אני קוברך בחו"ל מפני חשש טומאה וליכנס לארץ א"א מפני כמה טעמים הנאמרים ברז"ל:

ובזה יובן לענ"ד והפיצך ה' בכל העמים וכולי ועבדת שם אלהים אחרים וכולי וכן קרא בירמיה והטלתי אתכם מעל וכולי על הארץ אשר וכו' ועבדתם שם אלהים אחרים וכו' והדברים קשים להבין וע' ברש"י ז"ל ובזה א"ש בהקדים עוד משז"ל לבטל טע"ר דישראל נקראים בנים ולגבי בן ליכא טע"ר ע"כ וז"ש ועבדת שם וכו' ר"ל דכשילכו בגלות הם בבחינת עבדי' ואז יטעו ללכת אחרי ע"ז בטע"ר:

ובזה פי' תלמיד ותיק החכם ר"ך חדאד הי"ו כוונת קרא כי נכסף נכספתה לבית אביך וכו' וע' במ"ר ור"ל מאח"ר עלו"ת ללכת לבית אביך ושם תקרא בן ובטלה טע"ר א"כ למה גנבת את אלהי עכ"ד הי"ו (א"ה ובזה יפו' ושבתי בשלום אל בית אבי וכו' תלמידו על"ה ח"ח ס"ט):

ב) **בנים** קוה"ש השלים המנין וזה דווקא א"א דישראל יש להם דין בנים **ולכן** נהרגו הבכורות ונלוו גוים רבים בכור השבי והשפחה וכל בכור בהמה להודיע כי כלם נקראים בכורות וכן כל ישראל הדלים והפושעי' ועמי הארץ הם נקראו בכורו' ובכן יעלה קוה"ש להשלים הזמן דלכן נהרגו הבכירות כולם להורות שישראל כלם בכורות דכתיב בני בכורי ישראל ה' שמחת הרגל ז"ל דף ע"ג:

ובזה יובן קרא יצאו בני ישראל ממצרים ביד רמה לעיני כל מצרים ומצרים מקברים את אשר וכו' דהיינו דבני ישראל יצאו ממצרים ביד רמה קוה"ז מטעם קוה"ש וכ"ת דילמא דין עבדים יש לנו ולא יועיל קוה"ש להשלים לזה אמר ומצרים וכו' כל בכור בכור

השבי וכו' להורות דאף הפחותים שבהם נקראו בכורות וא"כ גם ישראל כולם בכורות ונהרגו הבכורו' לפי ששיעבדו בישראל שהם בנו בכורו הראית לדעת דישראל נקראו בנים למקום:

ובזה יובן קרא כי תצא למלחמה על אויבך וראית וכו' דהנה נודע דלגבי בן ליכא עפ"ר עוד בה דהשכינה עמנו ורוב וקרוב הלך אחר קרוב כמ"ש ז"ל וז"ש כי תצא למלחמה על אויבך שהם אוה"ע בויכוח טע"ר וראית באמת עם רב ממך לא תירא מהם דטענתם ליתא חדא כי ה' אלהיך עמך ורוב וקרוב קרוב עדיף ועוד המעלך מא"מ קוה"ז משום קוה"ש וש"מ שבנים אתם ולגבי בן ליכא טע"ר.

ג) **בנים** כשישראל מכונים בשם בנים אז י"ל דין בן סורר ומורה שתקנתו לרגום אותו באבנים ולכלותו אבל כשהם עבדים יש להם תקנה כמו שהר' עושה לעבדו כשמורד בו שאז דוחפו לחוץ כך ישראל הגלה אותם ה' כנף רננים דף קס"ב מזמור קכ"ג משם הזוה"ק:

ובזה יובן מאמרם ז"ל כיון שהגליתנו מארצנו בדין הוא שלא נשמור השבת ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' שמה"ר ז"ל דהשבת מדין בנים דאל"ך הא המשתמש בשש"מ ח"מ ע"כ וז"ש כיון שהגליתנו מארצנו כמו שעושה הרב לעבדו א"כ יש לנו דין עבדים וא"כ בדין הוא שלא נשמור השבת:

א"נ ויובן תשלום המאמר ובדין הוא שלא נשמור המצות ע"כ בהקדים עוד מ"ש השי"ע ז"ל בפ' מסעי דאם אנו כבנים בטלה טענת המודעא דחייב הבן לקיים מצות אביו ובפ' תזריע כתב דא"י מדין בנים דאל"כ הא קי"ל המזכה לעובר שאינו בנו לא קנה והבטחת הארץ היתה כדין זה דכתיב בכולם לזרעך נתתי את הארץ וע' במע' האלף אות ל"ח בד"ה א"נ טעמים אחרים ע"ש וזהו אומרם כיון שהגליתנו מארצנו ש"מ דהארץ אינה ראויה לנו משום דאין אנו כבנים והמזכה לעובר שאינו בנו לא קנה וא"כ בדין הוא שלא נשמור השבת דהמשתמש בשש"מ ח"מ ועוד לא נשמור המצות דאנוסים היינו בקבלת התורה ופרט שבת בפירוש משום דלדעתם יש איסור מדין המשתמש בשש"מ ושאר מצות רשות בידם:

ועפי"א יובן לענ"ד מאמרם ז"ל ר' יוחנן אמר ממה שהכנסתנו לארץ טובה ורחבה אחריך נרצוה וריב"ל אמר ממה שנתת לנו ארעא טבתא דמתקריא משכנותא אחריך נרוצה ורבנן אמרין ממה שהשרית שכינתך כדכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אחריך נרוצה ע"כ בהקדים עוד דאיתא במ"ר ס' תרומה אתם בנים ואני אביכם עשו בית לאב שידור אצל בנו לכך נאמר ועשו לי וכו' ונודע ביטול טענת רובא דלגבי בן ליכא

טע"ר ע"כ וזהו שאמרו ר"י וריב"ל דמכח א"י מוכח שאנו בנים למקום וא"כ אחריך נרוצה דלגבי בן ליכא טע"ר וג"כ בטלה טענת המודעא ורבנן אמרי ממה שהשרית שכינתך ביניהו כדכתי' ועשו וכו' והוא מטע' בני' מזה אחריך נרוצה:

ד) **בנים**. אם ישראל במדריגת עבד אז אין נוטלים שכרם אלא לבסוף כי אז באים בתורת שכירות ושכירות א"מ אלא לבסוף משא"כ אם כבנים אז הם נוטלים תמיד בלי הפסק ה' בגדי אהרן ז"ל אשכנזי בפ' פינחס וע"ע לה' עיר דוד ז"ל בית המלך חדר ד' סי' קנ"ה:

ובזה יובן קרא והיה עקב תשמעון ס"ת הבן שלא תקשי איך אנו אוכלים בעוה"ז כדכתיב ואהבך וברכך וכו' והלא השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף לזה בראש כל אמיר רמז ס"ת הבן לומר דאנו כבנים ומחויב כביכול לזון ולפרנס אותו כמ"ש הע"ד הנז' ואנו נוטלים תמיד בלי הפסק (א"ה ובז"י אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה ותקראו בנים לקוב"ה אז ונתתי גשמי' וכו' על"ה ח"ח ס"ט)

ה) **ביזה** ביזת מצרים היא מדין הענקה של עבד כדאיתא בספרי ומפני שעבד הבורח אין מעניקין לו כדאיתא בקידושין לכן אמר משה לפרעה לא נצא עד שתאמר הרי אתם ברשותכם הרי אתם בני חורין דלא הוו בורחים ה' פרשת דרכים ז"ל דרוש ה' דף י"ד:

ובזה אפ"ל מסרה והיה כי תלכון לא תלכון ריקם ובמנוסה לא תלכון ע"כ ע' להבעה"ט ז"ל והכוונה כאמור שלא תלכו ריקם אלא ברכוש גדול מדין הענקה ובתנאי שבמנוסה לא תלכון דהבורח אין מעניקין לו עד שיאמר פרעה הרי אתם ברשותכם.

ו) **בריאה** הקב"ה ברא השמים והעולם של מעלה בימינו והארץ ועוה"ז בשמאלו זהר פרשת שמות.

ואפשר שזה ירמוז הכתוב לב חכם לימינו וכו' ר"ל דהחכם אינו להוט אחרי עוה"ז רק אחרי עוה"ב שנברא בימינו ולב כסיל לשמאלו שרודף תמיד אחרי תענוגי עוה"ז שנברא בשמאלו של הקב"ה:

ז) **בריאה** בעשרה מאמרות נברא העולם דבראשית נמי מאמר הוא והא דלא כתיב ויאמר ככולהו משום דכל דיבור שיצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך ואילו כתיב ביום ראשון במקום בראשית ויאמר היו אומרים המינים שאותו מלאך היה מסייע בבריאת העולם ח"ו ה' בג"א תאומים ז"ל משם מהר"ם אלשיך ז"ל:

ובזה יובן לענ"ד מ"ר וז"ל בראשית ברא אלהים ר' תנחומא פתח כי גדול אתה ועושה נפלאו' אתה אלהים לבדך ע"כ דהוק"ל למה לא כתיב ויאמר ככולהו לזה תי' כי גדול וכולי לבדך שלא יאמרו המלאך סייע ח"ו:

ח) **בהמ"ק** איתא בבתרא המשיא אשה לבנו הגדול בביתו קנאו אבל אם הניח האב כלי תשמישו בבית לא גמר ומקני ליה והנה עוה"ז כינוהו רז"ל לבית כאומרם ארץ נבראת תחילה משל לבית והעליה בונה הבית ואח"ך העלייה וא"כ כיון שהשיא הקב"ה כלה נאה וחסודה היא התורה לבנו אלו ישראל דכתיב מורשה מאורסה הו"א דישראל קנו הארץ ולכן צוה לעשות משכן וכליו בבית שלא יקנו את הארץ וזה פי' מאמרם ז"ל ויקחו לי תרומה הה"ד תורה צוה וכו' ה' מטה"מ ז"ל חלק ד' ע"ש באורך:

ובזה נמי יובן מאמרם ז"ל ויקחו לי תרומה הה"ד כי לקח טוב וכו' גם מאמר בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר להם ויקחו לי תרומה ע"כ ומבוארים מאליהם:

מערכת הגימל ע' גלות

א) **גרות** מצרים היה משום דאדם קדמאה נעבד היה ולע"ז אין תיקון כ"א שריפה ועלינו אנו בני אדם קדמאה לתקן המכשלה הזאת דאדם לגבי צאצאיו יוצאי יריכו לגבי ישראל דינו כע"ז של ישראל ולגבי אוה"ע דינו כע"ז של גוי דבביטול בעלמא סגי אבל של ישראל צריך שריפה ומחוייב שריפה נחש מכישו ולכן ירדו ישראל לגלות מצרים כי מצרים כנחש קולו ופרעה נחש בריח נחש עקלתון ובזה נטהרו מזוהמת ע"ז דנתקיים בהם פסילי אלהיהם תשרפון באש אבל פרעה סבר דע"ז של ישראל מטיל לים המלח לכן גזר כל הבן הילוד וכו' וכל הבת תחיון מטעם דאדם נעבד היה ולא חוה ומשום דכל הזכרים היו תלוים באיפתו של אדם ולכן עליהם לתקן חטא אדם וכל הנקבות היו באיפתה של חוה ולכן הבת תחיון הנ"ב מצות כ"א סי' א' ב':

ולפי הטעם הזה נלע"ד לפרש מ"ש ברש"י על פסוק ויאמר כי אהיה עמך וכו' וז"ל וששאלת מה זכות יש להם וכו' שהרי עתידים לקבל התורה ע"כ דלכאורא למה דווקא זכות התורה ועוד מה יועיל זכות התורה הלא צריך לקיים פסילי אלהיהם וכו' אכן עפיה"א א"ש והוא במ"ש עוד הנ"ב מצות ק"ל סי' כ"א דע"י התורה שהיא אש דת יתקיים שפיר פסילי אלהיהם תשרפון באש שלהובא דאורייתא ומזה נטהר זוהמת אדה"ר שהיה נעבד ולכן חירות משע"מ ע"כ וע' במע' האלף אות י"ד והשתא א"ש דכיון דכל עיקר גלות מצרים לקיים פסילי אלהיהם וכו' לכן ע"י התורה שהיא אש מקיים זה שפיר:

ב) **גלות**. טעם ב' לגלות מצרים כי אדם בא על חוה בנדתה ואז הבנים מתיסרים בנגעים לכן גלו במצרים כי פרעה נחש עקלתון ונחש מצורע מוחלט הוא וכל אשר תחת ממשלתו לוקה בנגעים ולכן הובאו למצרים להתיסר בנגעים לסבול חטאת אביהם הקדום וכל שאר האומות דלא נאסר להו נדה לא מיקרי לגבי דידהו בעילת אדם וחוה בנדתה חטא דלתענשו עליה לכן פרעה שרצה שלא יתוקן אותו עון ולא יצאו מתחת ידו

עמד וקלקלן שאחז להם המים שלא יטבלו מנדתן אבל הקב"ה צירף מחשבתן למעשה זכו דכל דור המדבר לא ראו נשותיהם נדות ומה"ט ירד הקב"ה בכבודו ובעצמו להוציאם ממצרים אחר שנטהרו מטומאת מצורע דטהרת מצורע צריך דווקא ע"י כהן והקב"ה כהן אבל בסנה שאמר משה הנני לכהונה נאמר לו ראיתי את עני וכו' וארד וכו' דטהרת מצורע צריך ע"י כהן יעתה שאמרת הנני לכהונה לכה ואשלחך דגם אתה כהן אכן טעם זה הוא דווקא אם אמרי' דב"נ הולדות נמשכות אחר אמותם אבל אם נאחזים לבית אבותם לא יכון זה שם סי' ג' ד' ה' ח' עש"ב התליה זה בזה:

ואפשר דמטעם זה כשסירב מרע"ה ניטלה ממנו הכהונה כנודע שהוא מדה כנגד מדה דאם הלך בשליחות לטהר המצורע הורה על עצמו שהוא כהן איכו השתא שלא רצה לילך גילה דעתו שאינו כהן ולכן ניטלה ממנו הכהונה:

ובזה נלע"ד לפרש מאמר תמוה וז"ל ואת גדלך זה אהרן ע"כ הובא לה' מטע"ה ז"ל ח"ה סי' תרס"ו בהקדים עוד מ"ש בח"ד סי' תקנ"ד הטעם שלא נכנס מרע"ה לארץ בעון שסירב בשליחות ע"כ וזהו שטען מרע"ה ואת גדלך זה אהרן שהוא כהן גדול ור"ל שהוא הכהן וראוי לטהר המצורע ולא אני ושפיר אמרתי שלח נא ביד תשלח שהוא אהרן כפירש"י ז"ל ולכן אעברה נא:

ולפי ב' הטעמים אלה יובן לי כוונת מ"ר סדר בהר וז"ל ויקם מלך חדש על מצרים כבעל חוב ושטרו בידו ע"כ הובא בילקוט ראובני בפ' שמות והוא תמוה דהגזרה היתה בארץ לא להם ומי הכניסו בתגר זה לאמר אני אעבוד בישראל והיכן שט"ח שיש בידו אכן עפ"י הטעמים הנז' דפרעה שהוא נחש הוא מעותד לזה ולא אחר ולכן נדמה כב"ח ושטרו בידו לקיים פסילי אלהיהם תשרפון באש א"נ לייסרם בנגעים וכאמור:

בקנס דפטור דכתיב המצא תמצא בידו הגנבה המצא בעדים תמצא בדיינים פרט למרשיע את עצמו דפטור ע"כ ולכן אמר שלח נא ביד רע"ק דדריש כפל דקרא וא"כ מודה בקנס פטור דכתיב אם המצא תמצא וא"כ התשובה שעשו ישראל יש בה מועיל להוציאם קודם זמנם וז"ש נמי נטה את ידך על הים וכאמור לעיל ובזה יובן ועתה לכה ואשלחך ר"ל ע"י ועתה שהיא התשובה שעשו ישראל ראוים ליגאל קודם זמנם לכן לכה וכו':

ובז"י מאז"ל הבה נתחכמה לו מכאן שרצו לבטל מהם את השבת ע"כ תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה אותה לא כתיב אלא בה שרצו לבטל מהם את השבת ע"כ הובאו להקו"י ז"ל בהקדים עוד מ"ש הנח"ק ז"ל בפ' בראשית דהתשובה לא תועיל רק בצירוף שמירת שבת דבשמירתה יזכה לניצוץ קדוש ויגרש כח הטמאה מפנימיותה ע"כ ולכן

רצה לבטל מהם השבת שלא תועיל תשובתם ולא יצאו קוה"ז ולכן מרע"ה תיקן לישראל במצרים לשמור יום השבת כנודע (א"ה ע' למורי המחבר הי"ו במע' השי"ן אות ג' ודו"ק על"ה ח"ח ס"ט):

א"נ לפרש מאמר שלח נא וכולי וקרא נטה ידך וכולי עפימ"ש ה' מאיר בת עין על מס' ברכות דף י"ג דיש מחלוקת בענין חפזון דראב"ע סבר חפזון דמצרים הכוונה דכיון שראו המצריים שיצאו הערב רב שהיו ניצוצותיו של מרע"ה כמ"ש האר"י ז"ל אז אמרו שאם יעכבו עוד יוציאו שאר ניצוצות שנשארו שם דס"ל לראב"ע שנשארו ניצוצות במצרים ורע"ק אמר בחפזון דישראל דס"ל שעשאוה כמצולה שאין בה דגים שלא נשארו ניצוצות במצרים ואם היו מעכבים עוד היו גורמים גלות השכינה על מגן ולכן יצאו בחפזון ע"כ וז"ש שלח נא ביד רע"ק שדעתו שנשלמו כל הניצוצות וראוים לצאת לא כן אני עמדי שסובר כראב"ע שנשארו איזה ניצוצות וצריכים להתעכב עוד להוציאם כנ"ל:

ובזה פי' ידי"ן החה"ש כמוה"ר ר' רחמים חורי זצ"ל כוונת מאמרם ז"ל אעבר"ה נא ר"ת ר' אלעזר בן עזריה הנשיא ע"כ הובא להכ"ן ז"ל דהנה נודע דמרע"ה לא נכנס לארץ בשביל שסירב בשליחות ולכן יצא לטעון טען ורמז בתפלתו ראב"ע לומר דכדין סירבתי דס"ל כראב"ע שנשארו ניצוצות במצרים וצריכים להתעכב להוציאם עכ"ד הי"ו:

א"נ שלח נא ביד רע"ק וקרא נטה ידך וכולי בהקדים מ"ש הש"י ז"ל דאי א"י אינה מוחזקת מאבות מנינן הגלות מיצחק דהוי שפיר בארץ לא להם ע"כ וכתב הרב בגדי אהרן ז"ל תאומים בפ' בראשית דאי אמרינן יש אם למסורת אם כן מוכח שא"י מ"מ אך א"א יש אם למקרא נוכל לומר דא"י אינה מוחזקת מאבות עש"ב טעמו ונימוקו עמו ובקידושין דף ח"י רע"ק סבר יש אם למקרא ע"כ ולכן אמר שלח נא בידו דלדידיה נוכל לומר דא"י אמ"מ והתחיל הגלות מיצחק ונשלם הזמן:

ועפי"ז אפ"ל ילקוט הובא לה' דרוש שמואל ז"ל בפ' לך לך ידוע תדע ידוע שאני מפזרן תדע שאני מכנסן ידוע שאני משעבדן תדע שאני גואלן כי גר יהיה זרעך משתראה לך זרע ת' שנה ע"כ ולכאורא ק' דהגיעני כפול ובמלות שונות ולפיה"א איש בהקדי' עוד מ"ש ה' שארית יעקב ז"ל שהמרגלי' שאמרו נתנה ראש ונשובה מצרים כוונתם הוא משום דסברי שעדיין לא נשלם זמן שעבודם במצרים ע"כ ונודע שבעון המרגלים הוקבעה בכיה לדורות ונחרב בהמ"ק והשתא יובן ידוע שאני מפזרן זה קאי על חרבן בהמ"ק שאז נתפזרו בד' רוחות העולם בעון המרגלים וק' והא שפיר אמרו המרגלים להשלים שיעבודם במצרים לזה אמר ידוע שאני משעבדן במצרים דכתיב ועבדום וכו' תדע שאני

גואלן כי גר וכו' משתראה וכו' ר"ל דהגלות נחשב משראה אברהם את זרעו שהוא יצחק ושפיר נשלם הזמן ושלא כדין אמרו המרגלים נתנה ראש וכו':

ולדרך זו אלך להבין מאמר תמוה אמר משה אם אעברה נא מוטב ואם לאו הכשר סוכה של שלש דפנות הובא להקו"י ז"ל בפ' ואתחנן ע"ש בהקדים עוד מ"ש במס' סוכה דף ו' דא"א יש אם למקרא בעינן בסוכה ג' דפנות שלימים ורביעית אפי' טפח וא"א יש אם למסורת אז שתי' כהלכתן וג' אפי' טפח ע"ש ונודע דמרע"ה לא נכנס לארץ בעון שסירב בשליחות וזהו אומרו אם אעברה נא מוטב ואם לאו בעון שסירב בשליחות ק' הלא כדין סירבתי דעדין לא נשלם הזמן וצ"ל דהתחיל הגלות מיצחק דא"י אמ"מ א"כ אמרינן דיש אם למקרא וא"כ הכשר סוכה של שלש דפנות שלימי' וד' אפי' טפח ולא סגי בשתים וג' טפח (א"ה ע' במע' האלף אות ל"ח בד"ה ואל זה פונה ודוק. גם בזה יפורש מד' כשראה איוב סוכה בשתי דפנות נתקררה דעתו הביאו מורי הי"ו באות כ"ט ממע' האלף דהיינו דממנה מוכח דיש אם למסורת וא"כ א"י מוחזקת ויש עון ביד יעקב אע"ה שנשא ב' אחיות ושפיר נתייסר איוב לייסר חטאו שהוא גילגולו וע' באות ל"ו במע' הנז' תלמידו על"ה ח"ח ס"ט):

א"נ בפרש מאמר שלח נא וקרא נטה ידך וכולי בהקדים מה ששמעתי מהרב המובהק החה"ש הדה"מ כמוה"ר ר' נסים שיסי כהן תנצב"ה ומטי בה משמיה דגברא רבא ה' חוזה דוד ז"ל דמחלוקת השבטי' עם יוסף הוא בקרא דהוכיח תוכיח דהשבטי' דרשי הכפל לרבות תלמיד לרב וא"כ הי"ל להוכיחם ולא להוציא עליהם דבה ולכן מכרוהו אבל יוסף סבר דיברה תורה כלשון ב"א ואינו יכול להוכיחם כי הוא הצעיר ע"כ ונודע דקהי"ש היה בעון מכ"י כמ"ש התו' בשבת ע"כ וא"כ לרע"ק דדריש הכפל שפיר עבוד השבטים ואין צורך לקוה"ש לכפר עון מכ"י ויועיל קוה"ש להשלים הזמן ולכן אמר שלח נא בידו וכאמור:

ואל זה אביט כוונת מד' הובא להכ"ן ז"ל בפ' שמות כי בנים זרים ילדו וכו' ללמדך שכשמת יוסף הפרו ברית מילה ע"כ והק' הוא ז"ל למה דוקא כשמת יוסף וישב על הבא"ר דכשמת יוסף התחיל הגלות ונעשו הפקר והפקר פטור ממעשר והמילה היא מטעם מעשר ולכן ביטלו המילה ע"כ ואיתא בילקוט עשר תעשר אין לי אלא תבואה מנין לרבות כל דבר ת"ל עשר תעשר ונודע דגלות מצרים היה בעון מכ"י ע' לה' דבש לפי ז"ל דף ב' ע"ש ולכן כשמת יוסף התחיל הגלות וידעו כי הגלות היה בעון מכ"י וש"מ דהוכיח תוכיח דברה תורה כלב"א וא"כ עשר תעשר נמי ד"ת כב"א ולכן ביטלו המילה

שהיא מתורת מעשר שאין לי אלא תבואה בלבד כנז' (א"ה בלא תעשר קרא מפורש וביום השמיני ימול אלא דהדרשא תדרש וא"מ על הדרשן תלמידו על"ה ח"ח ס"ט):

ז) **גאולה**. ע"י שיוסף נמכר לעבד נתכפר גזיר' ועבדום וענו אותם ה' חומ"א ז"ל בפ' מקץ ופירש בזה כוונת מהר"א מגרמיזא ז"ל שרמז מק"ץ שנתי"ם קרי ביה קץ מת' שנים עש"ב וע' להנח"ק ז"ל בפ' ויגש ויחי:

ובזה יפורש קרא אשר לא ידע את יוסף ר"ל שלא ידע שיוסף כפר ורוצה לעשות בישראל עבדות ועינוי גם בזה יובן מאמרם ז"ל הובא לה' דברים אחדים ז"ל דף מ"ו וז"ל אמר הקב"ה עכשיו אשר לא ידע את יוסף ולמחר לא ידעתי את ה' ר"ל מפני שלא ידע שיוסף כפר מזה נמשך שאמר לא ידעתי את ה':

ובעיקר רמז מהר"א מגרמיזא ז"ל אפ"ל במ"ש הכ"ן ז"ל בפ' מקץ דעל שהוציא דיבה על עשרה אחיו נגזר עליו עשר שנים בבית האסורי' ושתי שנים היו בשביל ששם בטחונו בשר המשקים ע"כ ונודע דיש אומרים דקוה"ש להשלים הזמן וי"א שהוא בעון מכ"י וכתב הרב בעה"ט ז"ל ויהי מקץ נאמר כאן מקץ ונאמר להלן מקץ עשר שנים ור"ל ויהי מקץ עשר שנים ועוד שנתים ע"כ והשתא א"ש כי נרמז בכאן שהיה אסור עשר שנים על שהוציא דיבה על עשרה אחיו ועוד שתי שנים על שבטח בשר המשקים וא"כ מוכח דשלא כדין הוציא דיבה על אחיו ושפיר מכרוהו וא"כ קוה"ש יועיל להשלים הזמן ולא ישבו כ"א רד"ו ולכן נרמז ק"ץ מת' שנים כנז"ל:

ח) **גאולה** בשביל שבת ומילה ששמרו ישראל במצרים נגאלו וזה רמוז בקרא ישראל הבאים ר"ת וס"ת מילה א"ת יעק"ב איש ס"ת שבת הבעה"ט ז"ל בפ' שמות.

ט) **גאולה** פי' בזוה"ק איש וביתו הם המלאכי' שבאו למצרים להשלים החשבון ה' פני דוד ז"ל בפ' שמות:

י) **גאולה**. היתה ברד"ו מפני ריבוי הבנים וזהו רמוז בקרא ובני ישראל פרו וכו' ה' הנז' שם ואפ' שזה רמז קרא ואתם פרו ורבו ומלאו את הארץ ורד"ו בה נוטריקון ועבדו רד"ו:

ובאה הדברים יפו' סמיכות הפרשה דלעיל כתיב פקו"ד יפקד ופי' הבעה"ט ז"ל כמנין פקו"ד יחסר ע"ש וכת' באיזה זכות לזה ס"ל ואלה שמות וכו' ישראל וכו' שם רמז שלשה המה מיטיבי סע"ד מילה שבת וריבוי הבנים כאמור.

ובזה יפורש אומרם ז"ל שרצו לבטל מהם השבת והמילה ע' לה' כף הכהן ז"ל בפרשת שמות שטעמו כדי שלא יצאו קודם זמנם מכחם ולכן מרע"ה תיקן להם לשמור יום השבת.

ואפשר לתת טעם להריב"ה ז"ל במ"ש ה' ראש דוד ז"ל פ' שמות דקוה"ש שהשלים מדין בנים ונודע דשבת ומילה מדין בנים ע' לה' מטע"ה ז"ל חלק ה' דף ח' ולכן כששמרו שבת ומילה שעל ידיהם הם בנים למקום ב"ה יצאו ממצרים קודם זמנם דהשתא קוה"ש יועיל להשלים:

א"נ טעם שרצה לבטל מהם השבת במ"ש ה' ילקוט ראובני ז"ל משם הציוני בזכות השבת נכנס הקב"ה עם ישראל למצרים שנא' א"ת יעק"ב אי"ש ס"ת שבת ונודע שהשכינה השלימה המנין ולכן רצו לבטל השבת שלא יגרום השראת שכינה על ישראל וליכא השלמת המנין וכל קבל דנא מרע"ה תקן להם לשמור יום השבת כנודע:

ועפי"ז יפורש סמיכות הפרשה ואוסיף עוד מ"ש ה' חומת אנך ז"ל בפירוש הכתוב ואלה שמות ר"ל הנשמות כי שם רומז לנשמה בני ישראל את יעקב שכלם באו בתחלת השיעבוד להצטער בצערם ולהגן עליהם כמ"ש בזוה"ק מצרימ"ה גי' שכינה ע"כ וז"ש פקו"ד שיחסר כמנין פקוד וכ"ת באיזה זכות לז"א שמות בנ"י הם נשמות השבטי' את יעקב אחד מהאבות ועוד מצרימה גי' שכינה וזה מכח א"ת יעק"ב אי"ש ס"ת שבת ומזה יצאנו קודם הזמן:

ובזה יפורש מאז"ל התחיל פרעה צוח וי ואמר תורה היכן היא א"ל משה לה' הארץ ומלאה ע"כ הובא להקי"ע ז"ל דהיינו תורה היכן היא אייתו ס"ת ובואו חשבון ותראו שעדיין לא נשלם הזמן א"ל משה לה' הארץ ר"ל כי השכינה אתם בארץ והיא השלימה המנין:

יא) גאולה. סמך פ' תפלין ליצי"מ לומר שבשביל מצות תפלין המורה על יחודו ית' יצאו ממצרים כו לא הוציאם כי אם שיחדו שמו וגם ע"מ לקבל התורה הרב סמוכים לעד ז"ל ע"ש.

ואפ' שזה כוונת הכתוב בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים וכ"ת באיזה זכות לזה אמר והיה לאות וכו' ועוד למען תהיה תורת ה' בפיך ואפ' שזה כוונת אומרם ז"ל והמים להם חומה מימינם זו תורה ומשמאלם אלו תפלין ואפ' שלזה תקנו ד' כוסות נגד ד' פרשיות של תפלין:

יב) גאולה קוה"ש השלים המנין והוא מדין בנים ולכן ירד הקב"ה למצרים מקום טומאה כדין הכהן המטמא לבנו ומזה נתברר לכל דחביבין ישראל שנקראו בנים למקום וקוה"ש יועיל להשלים ה' ראש דוד ז"ל פ' שמות:

ובזה יפורש קרא כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וכו' זכור תזכור וכולי דהנה נודע דטענת רובא ליתא בהיות דישראל בנים ודינא הוא דהבן הולך אחרי אביו וז"ש

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני ובאים עלי בטע"ר איכה אוכל להורישם מזה לז"א זכור וכולי שירד בכבודו ובעצמו למקום טומאה וקודם הזמן וזה יורה שאתם בנים ובטלה טענת רובא ובזה יפורשו כמה קראי דסמכי אלהותו יתברך עם יצי"מ:

ובזה יובן כוונת המגיד עבדים היינו וכו' בהקדי' מ"ש מהר"ם אלשיך ז"ל לדרכו עבדים היינו לפרעה ולא עבדי ה' לרמוז שהיו עע"ז הובאו דבריו לה' מגדנות נתן ז"ל בדרושיו ואפ' דהיינו דקאמר עבדים היינו לפרעה ולא עבדי ה' שהיינו עע"ז בטענת רובא אבל השתא ויוציאנו ה' אלהינו בכבודו ובעצמו קודם הזמן ומזה יורה דאנו בנים למקום ואין לנו ללכת בטע"ר ואלו לא וכו' להורות שאנו בנים א"כ עדיין משועבדים לפרעה ר"ל לעע"ז בטע"ר דאין מוכח שאנו בנים:

ובזה יובן מאז"ל גאלתי אתכם ממצרים ואין אתם נותנים לי תרומה ע"כ במ"ש עוד הנח"ק ז"ל בפרשת תרומה דתרומה כולל ג"כ על הצדקה והצדקה מדין בנים כנודע וזהו אומרו גאלתי אתכם ממצרים בכבודי קוה"ז וזה יורה שאתם בנים ואין אתם נותנים לי תרומה אתמהא:

יג) **גאולה** היתה בזכות המשכן מ"ר ס' במדבר הובא להזר"ב ח"ב בפ' וארא:

ובזה יובן מסרה העשוי לכם במצרים כל הזהב העשוי למלאכה ע"כ וע' להבעה"ט ז"ל ואתה תבאר (א"ה ובז"י גאלתי אתכם ממצרים ואין וכולי גם עפ"י פי' מורי הי"ו במאמר גאלתי וכו' יפורש כוונת המסרה ופשוט ע"ה שכ"ד ס"ט):

יד) **גאולה**. הא דקוה"ש השלי' המנין זה דווקא אם אמרי' דדיבור אינו נחשב כמעשה דאל"ך לא יועיל כלל דהא קוה"ש צריך בשביל יהודה שצעק ולקול צעקתו הפיל פיתום ולכן נגזר על ישראל לבנותה ה' כסף נבחר ז"ל בפ' בלק:

טו) גאולה. טעם שנגאלו ברד"ו הוא שעתידין להשלים ת' שנה בשאר גליות ה' כסף נבחר ז"ל בפ' שמות:

ובזה יובן מ"ש ה' פני דוד ז"ל בשם ר"א ז"ל ע"ל פ"י גי' קץ ע"כ דהנה נודע מ"ש רש"י ז"ל המשכן משכן שנתמשכן ב' פעמים והיה טעמו לחרבן למה לזה אמר אשר פקד לשון חסרון שנחסר מגלות מצרים כמנין על פי:

טז) גאולה ידוע דקוה"ש בעון מכ"י והנה נודע דיוסף גילגול אליעזר עבד אברהם לכך לעבד נמכר יוסף וקי"ל הגונב את העבד פטור אמנם אברהם פעם אחת גער באליעזר ומיראתו הפיל שינו ואם כן אם דיבור כמעשה אליעזר יצא לחירות וא"כ חייבים השבטים על מכ"י דלאו עבד הוא הכ"ן ז"ל בפ' שמות:

ועפי"ז אפ"ל מאמרם ז"ל ואת ידך החזקה זו יציאת מצרים ע"כ הובא להקוי"ע ז"ל בפרשת ואתחנן בהקדים עוד מ"ש האר"י ז"ל דמרע"ה לא נכנס לארץ בשביל שהרג את המצרי וזה דווקא אם דיבור כמעשה דמרע"ה הרגו בשם המפורש כמ"ש הכ"ן ז"ל בפרשת שמות וזהו אומרו זו יצי"מ שיצא לטעון דמיצי"מ קוה"ז מפני קוה"ש מוכח דדיבור לאו כמעשה דאל"ך הא צריך קוה"ש בשביל יהודה שהפיל פיתום בצעקתו א"נ בשביל שמכרו יוסף גם שהוא גילגול אליעזר הרי יצא לחירות בעבור אברהם שהפיל לו שינו בגערתו וא"כ אעברה נא דכיון דדיבור לאו כמעשה פטיר ועטיר בהריגת המצרי:

יז) **גאולה** העתידה היא בזכות ג' דברים שמירת שבת כאומרם אילו שמרו ישראל ב' שבתות מיד הוו נגאלין תורה כדכתיב גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם עוד ע"י האחדו' החיד"א ז"ל בספריו הקדושים:

ובזה אפ"ל נפל אש"ת בל חזו שמש אשת נוט' אחדות שבת תורה כאשר נפלו וביטלו שלשתם אז בל חזו שמש היא הגאולה הדומה ליום כמשז"ל:

ואל זה ירמוז ויקהל משה וכו' בהקדים מ"ש ה' מענה לשון ז"ל דיבור כינוי לתורה וזהו ויקהל משה שעשאם בקהלה ובאחדות אחד ועוד בה א"ל אלה הדברים וכו' שצוה אותם ללמוד בתורה לשמור ולעשות מצות ה' ב"ה וזהו אשר צוה ה' לעשות אותם ועוד אחרת ששת וכו' דמוטב תלתא יתגלה משיח צדקנו ויבנה בהמ"ק ולכן מחתינהו בחדא מחתא.

א) **דינה** ענין דינה שנתענית ביד שכם הוא בשביל שאיחר נדרו וזה דווקא אם דין ישראל י"ל דאז נענש על בל יחל אבל אם דין ב"נ י"ל אז אינם מצוים על בל יחל ואינם נענשים עליו ה' פ"ד ז"ל דרך האתרים דרוש שלישי דף יו"ד:

ב) **דינה**. עיקר רוגזיהו דשבטי יה מה שעשו משפט חרוץ בשכם הוא משום ההיא דאמרינן רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה כיון דבישראל איכא קידושי כסף ושטר וזהו כי נבלה עשה בישראל דייקא כלומר בדין ישראל עשה נבלה לשכב את בת יעקב לקדש בביאה ומחייב נגידא משום שלא קידשה בכספא או בשטרא וב"ן הזהרתן זו היא מיתתן וזה גרם הריגת שכם וזה דווקא אי דינן של האבות כדין ישראל דשייכי בקידושי כסף ושטר משא"כ אם דין ב"נ י"ל אז הותר להם לקדש בביאה דב"ן בקידושי ביאה תליא מילתא א"כ שלא כדין הרגו את שכם הרב מטה"מ ז"ל חלק חמישי דע"ה:

ועפ"י הדברים האלה אפ"ל מ"ד בפ' מקץ ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני במעשה תמר מה נדבר בבלהה ומה נצטדק בדינה מה נאמר לאבא שבארץ כנען ביוסף מה נדבר בשמעון ומה נצטדק בבנימין ולכאורא קשה מה ענין לקיחת בנימין לדברי' האלו ולפיה"א יובן רק אקדמה פניך עוד מש"ה בגדי אהרן תאומים ז"ל בפ' מקץ הנה איתה במס'

שבועות אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן אבל אם הוחזק לגנב מחזיקין אותו לגנב והנה בבנימין לא הוחזק אבל מאחר שדין ב"נ י"ל והבן מתייחס אחר אמו א"כ השתא בנימין הוחזק לגנב מצד אמו רחל שגנבה התרפים דב"ן מתייחס אחר אמו א"כ מחזקינן השתא שבנימין הוא שגנב את הגביע ולא עלילה ע"כ ואקדים עוד מש"ה טירת כסף ז"ל בפ' וישב משם רז"ל יהודה עשה כעין יבום בתמר כלתו דהראשוני' היו מייבמין את קרוביהן וכתב קו"י ז"ל דזה דווקא אם דין ישראל י"ל דמצות יבום אינה נוהגת אלא בישראל דווקא ולא באוה"ע ע"כ וה"ן עוד נביא מש"ה התנא פ"ד ז"ל דרך האתרים דרוש א' דף ב' הנה מודעת זאת דפילגשים הם בלא קידושין וא"כ בלהה שהיתה פילגש יעקב לא חשיבה אשת יעקב מאחר שלא קידשה ומשנה שלימה שנינו נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו וה"ה פילגש אביו וכל זה הוא בישראל דווקא אבל בב"נ דלית בהו קידושין אלא בבעילה תליא מילתא דפשיטא היא שחייב על פילגש אביו משום אשת אב ומשום א"א ע"כ וכתב עוד שם דף ד' מחלוקת השבטים עם יוסף הוא כי השבטים סברו שיצאו מכלל ב"נ לגמרי אף להקל ולכן היו אוכלים מפרכסת משום דלגבי ישראל בשחיטה תליא מילתא אבל יוסף מרוב חסידותו היה סובר שלא יצאו מכלל ב"ן לגמרי ולעולם חייבים בחומרות ב"נ ובחומרות ישראל ולכן היה אוסר מפרכסת דאסירא לב"נ דלדידהו במיתה תליא מילתא ע"כ וכ' עוד שם דף ה' אם דין ב"נ י"ל אז הגניבה לא ניתן להישבון דקיי"ל ב"נ נהרג אף על פחות משוה פרוטה וא"כ יתחייב בנימין ח"ו למות על גניבת הגביע ולא מהני ליה תשלומין אבל אם דין ישראל י"ל אין חייב הגנב מיתה אלא תשלומין ע"כ עש"ב והשתא א"ש כאשר ראה יהודה שיוסף החזיק לבנימין לגנב בענין הגביע וקשה הלא אחזוקי בגנבי לא מחזיקנן אלא צ"ל דהוחזק בנימין לגנב מצד אמו שגנבה התרפים ובהוחזק לגנב מחזקינן ליה בגנבי א"כ מזה מוכח כי סובר דין ב"נ י"ל וב"נ מתייחס אחר אמו ולא כן בישראל מעתה מצאה הקפידה מקום לנוח ויאמר יהודה מה נאמר במעשה תמר שבאתי עליה באיסור ביאה דאין זה כעין יבום דהיבום אינו נוהג אלא בישראל ולא בב"נ ועוד בה ג"כ א"כ שיש לנו דין ב"נ מעתה מה נדבר בבלהה דהשתא חל איסור אשת אב וא"א על ראובן אחי בענין בלהה דבדיני ב"נ דלית להו קידושין ובבעילה תליא מילתא א"כ חייב על פלגש אביו ועוד א"כ דנקטינן דדין ב"נ י"ל כנ"ז מעתה אני מתפלא ומה נצטדק בדינה איך אירע ענין דינה שנתענית ביד שכם אי משום חטא אבי יעקב שאיחר נדרו והלא ב"נ אינו מוזהר על בל יחל ולמה נענש ועוד בה ג"כ מה נאמר לאבא שבארץ כנען ביוסף כיון דהשתא מוכח דדין ב"נ י"ל כנז' מעתה אזלא השיטה כסברת יוסף דמפרכסת אסורה לב"נ דלדידהו במיתה תליא מילתא ושלא

כדין מכרנו אותו ועוד מעתה ג"כ מה נדבר בשמעון שהרג את שכם כדפירש ה' שתי ידות ז"ל לפי"ד ע"ש ולדרכנו יובן דכיון דדין ב"נ י"ל א"כ מה נדבר בשמעון שהרג את שכם על שבא על דינה והלא לב"נ עיקר הקידושין בביאה תליא מילתא זאת ועוד אחרת מה נצטדק בבנימין דהשתא דדין ב"נ י"ל מעתה הגניבה לא ניתנה להישבון דב"ן נהרג אפי' על פחות משוה פרוטה כי ליתיה בתשלומין ומעתה יתחייב ח"ו בנימן מיתה ולא מהני התשלומין משא"כ אם דין ישראל י"ל יתפשטו כל הקמטים וליכא שום צער כנז':

ועפ"י קצת מהאמור אפ"ל מדרש תנחומא הובא לה' זרע ברך ז"ל שני בפ' ויגש וז"ל אמר יהודה לייסף מה נאמר לאבא א"ל אמור לאביך הלך החבל אחר הדלי א"ל יהודה דין שקר אתה דן אותנו א"ל אין לך דין שקר במכ"י אחיכם א"ל יהודה נורא דשכם דליק בלבאי א"ל יוסף נורא דתמר כלתך אנא מטפי ע"כ והוא תמוה ולהבין את זה נקדים מש"ה זר"ב הנז"ל אם בנימן ודאי גנב הגביע לא היה ליעקב על יהודה שים טענה ותביעה כלל דאחריות דעלמא קיבל עליו אבל אחריות דבנימין שלא יגרום הזיק לנפשיה במעשיו ודאי לא קיבל עליו אבל אם בנימין לא גנב הגביע רק באו עליו בעלילה א"כ הוי אחריות דעלמא והוי בכלל הערבות שקיבל יהודה ועליה דידיה רמיא ע"ש וה"ן עוד נביא מש"ה מטה"מ ז"ל ח"ה דע"ט הטעם למה שהיו השבטים שונאים את יוסף כ"ך לפי שע"י חלומותיו היה מגלה דעתו כי רוצה למליך וה"ל כמורד במלכות בית דוד וכל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה וזה ניחא אם דין ב"נ י"ל דב"ן נידון על המחשבה רעה כמעשה אבל אם דין ישראל י"ל אין המחשבה רעה מצרפה למעשה ולא היה מן הדין ראוי לשנואתו ע"כ ע"ש ואקדמה פניך עוד מש"ה פ"ד ז"ל דף ד' אם דין ישראל י"ל אז יש אשמה במעשה יהודה ותמר שבא על כלתו דבישראל קונה בביאה בין כדרכה בין שלא כדרכה וא"כ ער ואונן אף שבאו עליה שלא כדרכה קנו אותה לאשה והוי כלתו של יהודה ממש ואסורה עליו משא"כ אם דין ב"נ י"ל ער ואונן לא קנו תמר לאשה באשר באו עליה שלא כדרכה וב"נ שבא על אשתו שלא כדרכה חייב מיתה שנא' ודבק באשתו ולא שלא כדרכה ואזהרתן זו היא מיתתן ולכן ער ואונן ששמשו בתמר שלא כדרכה לא קנו אותה לאשה מאחר שבאותה ביאה נתחייבו מיתה דומיא דלדידן אין קידושין תופסין בחייבי מיתה וא"כ לא היתה אשת ער ואונן ולא חשיבא כלתו של יהודה ולכן שפיר בא עליה וגם תמר נתרצית וגרמה זה הענין כיון דליכא איסור ביאה בדין ב"נ ע"כ ע"ש והשתא א"ש וויכוח של יהודה עם יוסף ויאמר יהודה מה נאמר לאבא בענין בנימין כי אני ערב בו ומה פ"פ יש לי לדבר אי משום אחריות דעלמא קיבלתי ולא אחריות דנפשיה שהוא גרם היזק לעצמו במה שגנב הגביע אי לזאת אין זה תשובה דהא אחזוק בגנבי לא

מחזיקנן רק מי שהוחזק מקודם ובנימן אחי לא הוחזק לגנב מקדמת דנא וא"כ אין זה גניבה אלא עלילה בעלמא וא"כ הוי כאחריות דעלמא ובכלל ערבות הוא שקבלתי עלי ומעתה אני אומר מה נאמר לאבא אז א"ל יוסף אמור לאביך הלך החבל אחד הדלי ר"ל עדיין יש לך מענה להשיב אל אביך כי אתה נקי מהערבות וזה באשר בנימין גרם לעצמו ההיזק ע"י גניבתו שגנב הגביע ומחזקינן ליה לגנב באשר הוחזק לגנב מצד אמו רחל שגנבה התרפים באשר השיטה אזלא דדין ב"נ י"ל וב"נ מתייחס אחר אמי וזה אומרו הלך החבל שהוא בנימן אחר הדלי שהיא רחל אמו שגנבה התרפים כדפירש ה' ז"ב ז"ל הנז"ל לפי"ד ע"ש וא"כ הוחזק לגנב מצד אמו וא"כ אחריות דנפשיה לא קבילת עליך ומעתה לכו לשלום אל אביכם ואין לך חשש מהערבות ויען יהודה ויאמר דין שקר אתה דן אותנו ר"ל מה שאתה תופס השיטה כי דין ב"נ י"ל ולכן בנימין הוחזק לגנב מצד אמו כנז' זה דין שקר הוא כי האמת הוא דין ישראל י"ל וא"כ בנימין לא הוחזק לגנב באשר אינו מתייחס אחר אמו וא"כ גניבה זה עלילה בעלמא והויא כאחריו' דעלמא שהוא בכלל הערבות שקיבלתי עלי ועדין אני אומר מה נאמר לאבא אז א"ל יוסף אין לך דין שקר במכ"י אחיכם ר"ל אחר שאתם סוברים כי דין ישראל י"ל א"כ שלא כדין מכרתם את יוסף על מחשבתו שחשב למלוך עליכם ומרד במלכות ב"ד דהא מחשבה רעה אינה מצטרפת למעשה יפטור יוסף על מחשבתו אז א"ל יהודה נורא דשכם דליק עלי ר"ל מענין נקמת שכם שעשו שמעון ולוי משם באר"ה כי דין ישראל י"ל ובישראל המקדש בביאה חייב נגידה וענין מכ"י הוא מזה הטעם באשר היה סובר כי דין ב"נ י"ל ואוסר לנו המפרכסת וע"י בזיון זה דמשווי אותנו כדין ב"נ הסכמנו ומכרנו אותו באשר אנו סוברים כי דין ישראל י"ל ואינו מטעם המחשבה רעה ומעתה עדין אני מצטער מה נאמר לאבא בבנימין דהא לא הוחזק לגנב כנז' לזה השיב לו יוסף נורא דתמר כלתך אנא מטפי ר"ל מאחר שאתה סובר כי דין ישראל י"ל מעתה חל חובת איסור ביאה עם תמר דהוי כלתך באשר קנו אותה ער ואינן לאשה אף שבאו עליה שלא כדרכה וא"כ חשיבה כלתו של יהודה ממש ויש בה איסור ביאת כלתו אם אמרינן דין ישראל י"ל כנז':

ועפ"י האמור אפ"ל סמיכות ואתם עלו לשלום אל אביכם ויגש אליו יהודה ר"ל דאין לכם פחד מאביכם ולא אתם לבד שאין בידכם הערבות אלא גם יהודה שקבל עליו הערבות בעד בנימין אפי"ה יגש אליו ר"ל אל יעקב אביו עמכם ואין לו חשש כלל מאביו בשביל הערבות וכ"ז הוא מטעם שסובר יוסף כי דין ב"נ י"ל וא"כ בנימין הוחזק לגנב מצד אמו באשר ב"נ מתייחס אחר אמו וא"כ ודאי הוא שגנב הגביע ולא עלילה והוי אחריות דנפשיה שהוא גרם היזק לעצמו ע"י גניבתו וכגון זה אחריות דנפשיה לא קיבל עליו

יהודה ולכן יוסף אומר להם ואתם עלו לשלום אל אביכם וג"כ ויגש אליו יהודה עמכם אל אביו בשלום כי נקי הוא מהערבות כנז':

ומן האמור לעיל אפ"ל קרא ועתה שני בניך הנולדי' לך וכו' לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וכו' ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך וכו' בהקדים עוד מש"ה פ"ד ז"ל דף יו"ד כי איתה במד' בפ' בחוקתי רבנן אמרי כל מי שנודר ומשהא נדריו קובר את אשתו שנא' ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל ואיתה בירושלמי דנזיר ישראל מצווה על בל יחל וב"נ אינו מצווה על ב"י ע"כ ע"ש וז"ש ועתה שני בניך וכו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ומאז נצטער יוסף לדמות ולהשוות את בניו להיותם כראובן ושמעון שיש בידם שני עונות ראובן על מעשה בלהה אם דין ב"נ י"ל דאז בלהה פילגש יעקב הוי אשת אב וא"א דהגם שהיא בלא קידושין מ"מ לב"נ בבעילה תליא מילתא ולא בקידושין ושמעון ג"כ יש בידו עון הריגת שכם דשכם בא על דינה בלא קידושי כסף ושטר דב"נ בביאה תליא מילתא ולא מחייב אנגידא לזה בא יע"א ע"ה יביע אומר ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וכו' להורות דדין ישראל י"ל ובזה ראובן ושמעון נקיים מעון ומעתה יפה דמיתי אפרים ומנשה כראובן ושמעון דארבעתן יחד כולהו צדיקים גמורים תדע לך דדין ישראל י"ל הרי ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וטעם מיתתה הוא בעון שאיחרתי נדרי וכמו שרמז ה' ראש דוד ז"ל בתיבת עלי ע"ל ל"א יאח"ר ויקשה לבך למה מתה והלא ב"נ אינן מוזהרין על לא יאחר אלא צ"ל דין ישראל י"ל ואנו מצוים על לא יאחר ולכן מתה רחל בעון איחור נדרים וכיון שדין ישראל י"ל א"כ נקיים ראובן ושמעון:

ועוד לקרא ועתה שני בניך וכו' קרוב לאופן הראשון בהקדים עוד מש"ה פ"ד ז"ל דף א' אאע"ה קנה את הארץ בחזקה ע"י הילוך שהלך בה לארכה ולרחבה וזה דווקא אם דין ישראל י"ל דישראל קונה בחזקה אבל אם דין ב"נ י"ל לא קנה אאע"ה את הארץ בחזקה כי אין הגוי קונה בחזקה א"כ אם דין ישראל יש לאבות אז א"י היא מוחזקת מאבות ואי דין ב"נ י"ל א"י אינה מוחזקת מאבות ע"כ וה"ן עוד נביא מש"ה ראש דוד בפ' ויחי יעקב אע"ה זכה בארץ שהרי קבר את רחל בדרך אפרת ובני המדינה אינם מניחים לקבור מתים בדרך אלא מעני שידעו כי לו הארץ לא עכבו עליו ע"כ וז"ש אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ולכאורא קשה מה השבח הזה שהשביח יע"א ע"ה אפרים ומנשה לדמותם כראובן ושמעון שיש בידם שני חטאים ראובן על מעשה בלהה ושמעון בהריגת שכם אי אמרינן דדין ב"נ י"ל כנז"ל לז"א ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וכו' ואקברה שם בדרך אפרת ויקשה לבך איך לא עכבו אותי בני המדינה כמנהגם שאינם מניחים לקבור מתים בדרך אלא צ"ל משום כי הארץ היא לי כי מוחזקת היא מאבות ולכן לא

עכבו אותי מזה מוכיח כי דין ישראל י"ל ולכן אאע"ה קנה את הארץ בחזקה ומאחר עלות כי דין ישראל י"ל אז יהיו ראובן ושמעון נקיים מעון כנז"ל ולכן יפה שבחתי ודמיתי אפרים ומנשה כראובן ושמעון כי ארבעתן יחד צדיקים נינהו:

ג) **דינה** כל הצרות שבאו ליעקב מן דינה ויוסף כולם באו מטע' שלא יתגאה יעקב על עשו אחיו ילקוט ראובני בפרשת וישלח משם גלי רזייא.

ועפי"ז אפ"ל מד' שמעון ולוי אחים אחים בדינה ולא אחים ביוסף ע"כ והכוונה אחים בדינה שהצילוה ונקמו את נקמתה וקשה למה עשו כן והלא סיבה מאת ה' כדי שלא יתגאה יעקב על עשו אלא צ"ל דס"ל לשבטים דלא חיישינן שיתגאה א"כ למה לא אחים ביוסף שמכרוהו ולא נהגו בו מנהג אחוה והלא כל עיקר מכירתו הוא בסיבות עשויה שלא יתגאה יעקב על עשו ואתם לא כן עמכם שאין חוששין לזה וראיה ממעשה דינה כנז' א"כ אחים בדינה ולא אחים ביוסף אתמהא:

ד) **דינה** יעקב אע"ה היה ירא שמא חטא בלקיחת ש"א וכתב בתרגום המותס ליונתן ב"ע ואתחלפו עובדייא דלאה היתה מעוברת מיוסף ורחל מדינה וע"י תפלת לאה יוסף הלך ברחל ודינה בלאה וכאשר אירע נס מופלא הזה נחה דעתו של יעקב אע"ה דזה מופת חותך כי רחל ולאה תרין דאינון חד וכחד גופא חשיב ה' חומת אנך בפ' וישב:

ה) **דינה**. איתה במד' למה נענש יעקב בדינה בשביל שלא השיאה לעשו והסתירה ממנו דאילו נשאה עשו היתה מחזירתו למוטב אכן יש דיעה לומר דמעשה דינה לא היתה באשמתו של יעקב שהסתירה ממנו אלא מה שאירע לדינה הוא בשביל שהיתה יצאנית ומה שהיתה היה בסיבת שנתחלפה במעי אמו כי רחל היתה מעוברת מדינה ולאה מיוסף וע"י תפלת לאה נתחלפו הולדות וא"כ בשביל שדינה באה למעי לאה במקום שהיה מונח זכר ולכן היתה יצאנית כמו זכר א"כ זה גרם מעשה דינה וא"כ יקשה למה נמכר יוסף דאיתה בילקוט שיעקב אמר בשעה שנמכר אוי לי שנשאתי ב' אחיות דחשב יע"א ע"ה בשביל שנשא ש"א באיסור ח"ו לכך נאבד דאתי ח"ו מאיסור ש"א והוא איסור ביאה אכן לפום זה דיוסף היה תחילה במעי לאה היה ממש בנה של לאה א"כ לאו מאיסור ביאה בא ואין ראוי לימכר הרב כ"ן ז"ל בפ' וישלח:

ועפי"ז אפ"ל מאמר אחים בדינה ולא ביוסף הנז"ל ר"ל אחים בדינה שעשיתם נקמה בשכם והצלתם אותה וקשה למה והלא בעון שהעלימה יעקב מעשו נענש בזה אלא צ"ל בסיבת שהייתה יצאנית והטעם לזה מפני שנתחלפו כנז' א"כ לא אחים ביוסף אתמהא דלמה לא נהגו אחוה ביוסף אחיהם ומכרוהו דהשתא לל"מ בשביל שבא מאיסור ביאה של ש"א ח"ו דהא השתא מוכח מענין דינה שיוסף היה במעי לאה תחילה וא"כ לאו

מאיסור ביאה קאתי ועוד ג"כ ליכא איסור ש"א כלל דכאשר אירע נס מופלא כזה שנתחלפו הולדות א"כ לאה ורחל כחד גופא חשיב ואין עון איסור ש"א למה מכרו את יוסף אחיהם באשר הם עצמם נהגו אחוה בדינה מוכח מה שאירע לה הוא מסיבת שהיתה יצאנית:

ו) **דינה**. יעקב אע"ה נענש על שלא נתן דינה לעשו וא"ת והלא כל השבטים נולדו עמם נקבות וא"כ למה לא נענש על שלא נתן אחת מאלה שנולדו עם השבטים אבל הענין הוא שלאה ראויה לינשא לעשו רק בדמעותיה התפללה על זאת כדאיתה ברז"ל לכך יצא הגזר דין בדינה דדבר הנגזר במרום אינו חוזר ריקם ולכן בן חמור החוי שר של עשו מתדבק בה הרב וילקט יוסף מע' ד' סי' ל"ה:

ואפשר בזה יובן פשוטו של מקרא ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב וכו' דלכאורא יתו"ר נפי"ש הוא דאטו לא ידעינן דדינה היא בת לאה אשר ילדה ליעקב ולפיה"א יובן דבא הכתוב ליתן טעם למה יצאת דינה לתקלה ביד שכם ונענש עליה יעקב שלא נתנה לעשו ולא נענש על שאר תאומות לז"א בת לאה שהיתה ראויה לינשא לעשו רק בדמעותיה ובתפלתה נשאת ליעקב וילדה לו בת שהיא דינה ודבר הנגזר במרום אינו חוזר ריקם ולכן אירע לה ענין שכם בן חמור החיי שר של עשו כאמור:

ז) **דוד** דע דגם הנקבות מואביות היו אסורות עד דוד המע"ה וא"כ נמצא באמת חטאו מחלון וכליון לישא להם נשים מואביות כי לא היתרו רק מביעז ואילך משום כבוד דוד המע"ה וכך הוא רצונו יתברך ולכן גם אברהם ויצחק לא פנו אל בנות לוט משום דידעו רצין הקב"ה שהם אסורות עד בועז אכן מכאן ואילך שרותן נינהי ונחה רוח חכמה על בועז והסנהדרין לדרוש מואבי ולא מואבית כי אז חפץ למען צדקו בעבור דוד להתירם אך כל עוד שרצה הקב"ה שיהיו אסורות גם הסנהדרין שנות דור ודור כך סברו דאיסורא נינהו ולא נתעוררו לדקדק ולדרוש הכתוב להתיר הנקבות ולכן תראה מפלאות תמים דעים כי אשה זאת רות הנשאת למחלון באיסור היא בעצמה תשתרי אח"ך והדברים **עתיקים** ה' שמחת הרגל במגילת רות דף ט"ו עש"ב:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמז"ל הובא לה' שמה"ר הנז"ל ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה אמר ר' חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו ע"כ. וז"ש ישלם ה' פעלך וכו' וקשיא ליה לר' חסא מה צורך לתפלה זו וכי הקב"ה מקפח שכר כל בריה ובודאי ישלם לה פעלה לזה תריץ יתיב בתוך הפסיק אמר ר' חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו כי בועז הוצרך לתפלה זו מטעם שהיתה גיורת ממואב והייתה אסורה מקדמת דנא וע"ז מדבר בתפלה ישלם ה' פעלך דמעתה ליכא שום ערעור דברצות ה' הותרה לבועז כנז':

או באופן אחר קרוב לזה ע"פ פשטיה דגמרא יבמות דף ע"ו דדואג רצה לפסול את דוד מלבא בקהל דכתיב לא יבא עמון ומואבי בקהל ה' עד שבא עמשא בן יתר ואמר כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ע"ש וז"ש ישלם ה' פעלך וכו' וק"ל למה צריך בועז להתפלל וכי חשיד קב"ה שיקפח שכר כל בריה ח"ו לז"א ר' חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו ירצה דבועז גילה דעתו דהא שהוצרך לתפלה זו הוא משום היותה גיורת ממואב ובא לאשמיעי' דלא כסברת דואג:

או כלך לדרך זה בהקדים מש"ה נח"ק ז"ל בפ' נח מ"ש רז"ל על פסוק מי הקדימני ואשלם עתידה בת קיל להיות מתפוצצת בראש ההרים ולומר מי מל ולא נתתי לו בן מי עשה ציצית ולא נתתי לו בגד וכו' נמצא שאין לאדם אצל הבורא כלום ומיהו כתבו המפ' ז"ל שמי שהוא עושה המצות בזריזות וחשק אינו בסיג מי הקדימני ואשלם וסימניך זריזים מקדימי"ן למצות ע"כ והנה במס' יבמות דף מ"ח כתב רש"י ז"ל על פסיק אשר באת לחסית וכו' וז"ל אשר באת שמיהרת ולא איחרת וכן כתבו התוס' שם ע"ש וז"ש ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה וכו' וקשה דאיך בירכה בועז שתהי משכירתה שלמה והלא יש ט' מי הקדימני ואשלם לזה בה ר' חסא וישם שמו הטוב בפסוק ואמר אשר באת לחסית שמיהרה להתגייר ולכן יש לה שכר מישלם בזכות זהירות והמהירו' דאין בסיג מי הקדימני וכו' ולכן שפיר אמר ותהי משכורתך שלמה וכו':

ח) דוד הנה כתבי בזוה"ק אדה"ר נתן לדוד $$ציור בספר$$ המע"ה ע' שנה מחייו וגם מבואר שם דאאע"ה ויוסף ויעקב אע"ה נתנו לדוד ע' שנה ולפי"ז היה ראוי שיחיה ק"מ שנה אמנם יען דוד המע"ה לא טעם טעמא דמותא ואיקרי חי א"כ מדת ימיו עולים לו בכפילה כי לא נהג בדרך בני אדם והוא ל"ו שונ"ה וחי איקרי גם בלילה לא ישכב לבו והיו חייו בין ימים בין לילות ק"מ שנה הרב שמה"ר ז"ל דל"ג וכן הרב לקט שמואל ערך מלכים דכ"ח מש"ה נחלת בנימן ז"ל:

ובזה אפ' לרמוז בקרא ויקרבו ימי דוד למות כי תיבת למו"ת גי' לילות שם רמז כי בגלל הלילות שלא היה ישן בהם והיה לומד בהם התורה א"כ נחשבו לו ימים עם לילות בצירוף שתיהן ק"מ וזה גרמא למות כי הגיע זמנו כנז"ל.

ט) דוד. צוה לשלמה בנו להרוג את יואב שהוא בן אחותו של דהמע"ה ורצה לקרבו ולזכותו לעוה"ב הרב כלי יקר ז"ל.

ואפשר שזה רמז הכתוב ועשית כחכמתך ולא תורד ר"ת עהכ"ו גי' זכות שם רמז דבזה הצוואה נתכוון לזכות את יואב לעוה"ב ע"י שנהרג:

י) **דוד**. כשהרג שלמה לשמעי הרגו בשם המפורש באשר הוא חטא בדברים הרב לקט שמואל ז"ל ערך מלכים דנ"ח משם זוהר שמות:

ובזה אפ"ל קרא ועתה אל תנקהו כי איש חכם אתה דלכאורא קשה מאי נ"מ אם חכם אם לאו ולפיה"א א"ש ועתה אל תנקהו והרוג אותו בשם המפורש בחטאו שחטא בדברים כי איש חכם אתה ובקי בשם המפורש ע"כ עשה כאשר צויתיך:

א"נ במ"ש ה' פ"ד ז"ל דף ג' דאיתה במד' כל הנושא אשה הגונה הקב"ה מוציא מהם בעלי הוראה א"כ מזה מוכח דרות היתה מותרת לבועז וג"כ בת שבע ראויה ומותרת לדוד ואין כאן שום דופי והראיה מן הבנים שיצאו מאותו הזיווג כולם צדיקי' וחכמי' א"כ בודאי זיווגם היה כשר ונאה ע"כ:

עוד איתה במס' שבת דק"ה והוא קללני קללה נמרצת נוט' נואף מואבי רוצח צורר תועבה וכ' ה' כלי יקר ז"ל נואף מבת שבע מואבי פשוט רוצח מאוריה וכו' ע"ש וז"ש ועתה אל תנקהו לשמעי על שקללני קללה נמרצת וכ"ת שמא הדין עמו שקילל באשר איכא איסור זיווג בת שבע וגם ענין שבאתי מרות המואביה והיטב אשר דיבר לז"א כי איש חכם אתה א"כ מזה יורה דזיווגי כשר וראויה לי ב"ש וגם ענין רות המואביה לית ביה משום מיחוש דאילו יש נדנוד איסור בזיווגי לא היה זרעי צדיקים וחכמים ושו"ר שכן פי' הרב חומ"ת אנ"ך ז"ל וששתי כעל כל הון:

א"נ במ"ש ה' אדרת אליהו ז"ל משם ה' יערת דבש ז"ל דיש ראיה לדוד המע"ה שלא חטא בב"ש והוא כי דוד חי ע' שנה דווקא וא"כ נמצא שבשעת שנעשה ענין ב"ש כבר עברו רוב שנותיו והנה ידוע מ"ש רז"ל כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב לא יחטא דכתיב רגלי חסידיו ישמור ואם ענין ב"ש הוא חטא איך חטא אחר רוב שנותיו אלא ודאי שלא חטא כלל דמאחר שלא חי כ"א ע' שנה נמצא למפרע בעת שנעשה ענין ב"ש כבר עברו רוב שנותיו א"כ ודאי לא חטא. וז"ש ועתה אל תנקהו ר"ל ועתה שהגעתי לע' שנה והגיע זמני ליפטר מן העולם אז יש הוכחה שלא חטאתי בב"ש כי בעת שנעשה ענין ב"ש היה בזמן שעברו רוב שנותי לפי חשבון ע' שנה ולכן אל תנקהו לשמעי על שקללני קללה נמרצת שר"ת שלה נואף הוא וכו' על ענין ב"ש דהא השתא מוכח שלא חטאתי ושלא כדין דיבר שמעי:

א"נ במ"ש ה' אדרת אליהו ז"ל שם דנודע מ"ש בגמ' שאם נתחייב אדם חנק טובע בנהר והנה אם ח"ו דהמע"ה חטא בב"ש שהוא איסור א"א אז היה מן הראוי לטבוע בנהר כנגד החנק שנתחייב על א"א ומאחר שנפטר בדרך כל הארץ ולא מיתה משונה מוכח דאין לו עון בב"ש כלל וז"ש ועתה אל תנקהו ר"ל ועתה שאני רואה הולך בדרך כל הארץ מת

על מטתי ולא מיתה משונה מיתת חנק מזה מוכח שלא חטאתי בב"ש ושלא כדין חירף אותי שמעי ולכן אל תנקהו:

יא) דוד. אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע הודיעני ה' קצי א"ל גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של אדם וכו' ואדעה מה חדל אני א"ל בשבת תמות אמות באחד בשבת א"ל כבר הגיע שלמה בנך למלוך ואין המלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא אמות בע"ש א"ל כי טוב יום בחציריך מאלף בחרתי טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח כל יומא דשבתא של כל שבתות השנה הוה יתיב וגריס כל ההוא יומא כדי שלא יקרב אליו מה"מ שהתורה מגינה ממות ההוא יומא דבעי למינח נפשיה קם מלה"מ קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסיק פומיה מגירסא אמר מאי אעביד ליה הו"ל ההוא בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלה"מ סליק ובחיש באילני ומנענעם נפק למיחזי הוה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותיה אשתיק ונח נפשיה גמרא דף ל' ע"ש וברש"י ז"ל:

ובזו אפ"ל קרא שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך שלום רב לאהבי תורתך וכו' הכוונה בזה שהיה דהמע"ה אומר שביום השביעי שהוא שבת קודש הללתיך ירצה שהייתי יושב ועוסק בתורה ובשירו' ותשבחות וזה אומרו שבע ביום ר"ל ביום השביעי שהוא ש"ק הללתיך בלימוד תורה והטעם לזה על משפטי צדקך ועשיתי כל זה כדי להנצל מהמות כי שלום רב לאהבי ואין להם פחד ממה"מ בעת עסקם בתורה כי התורה מגינא ומצלא מהמיתה ועפי"ז סיים עלה מר חביבא החה"ש והכולל כמוה"ר רבי משה עידאן זצוק"ל סיום קרא ואין למו מכשול עפ"י מ"ש במס' סוכה דף יצה"ר נקרא מכשול ויצה"ר הוא מלה"מ וז"ש ואין למו מכשול ר"ל אוהבי התורה ולומדיה אין עליהם שליטה ממה"מ שהוא יצה"ר הנקרא מכשול כנז' עכ"ד ז"ל:

וחוזה הוית לה' מטעה"מ ז"ל ח"ד דף ב' הטעם למה שאל דוד למות בע"ש לפי ששנותיו היו קצובים מאדה"ד כנודע ואדה"ד נברא בע"ש וכיון שהקב"ה ממלא שנותיהן של צדיקים מיום ליום יפה שאל למות בע"ש שהוא יום שנברא בו אדה"ר אך ק"ק דא"כ הוא באמת למה מת ביום אחר הלא כדין שאל למות בע"ש כנז' והניח בקושי ע"ש ואני הדל בהורמנתיה דמלכא נלע"ד לתרץ ע"פ מ"ש מר ניהו גופיה שם דף כ"ט הטעם למה שהקב"ה ממלא שמותי"ן של צדיקים מיום ליום כתבו המפ' ז"ל ע"פ מה שכבר ידוע כי יציאת צדיק מן המקום עושה רושם דהיינו פנה זיוה פנה הודה ואם כן אם ימות ביום שנולד לא יהיה פקודתו רעה דכיון שנולד באותו היום ונהיה באותו יום סימן טוב לעולם בבואו גם שיפקד בו ביום לא יהיה סימן רע ואוקי הא כלפי הא דהיינו לידתו

כנגד מיתתו דטבא לא הוי בישא וכתב עוד שם כתבו רז"ל דאם השאיר הצדיק אחריו זרע ברך אין מיתתו עושה רושם וא"כ הא דאמרי' דקפיד רחמנא שימות בעת שנולד הוא באין לו בנים דביש לו בנים הא בלא"ה אין מיתהו עושה רושם אם כן דוד הע"ה שיש לו בנים ומה גם שלמה המע"ה שממלא מקום אביו וישב על כסאו של המלכות א"כ ודאי אין מיתתו עושה רושם ולהכי לא קפיד רחמנא שימות בע"ש ביום שנברא אדה"ר דא"צ לזה ולכן מת ביום ש"ק זיע"א:

ובזה אפ' לרמוז בקרא וישכב דוד עם אבותיו וכו' והימים אשר מלך דוד וכו' ושלמה ישב על כסא דוד אביו וכו' ונקדים עוד מש"ה לקט שמואל ז"ל ערך המלכים דף כ"ט דוד מלך ונמשח ומת על מיטתו ובניו ירשו את מקומו נאמר בו שכיבה ע"כ וז"ש וישכב דוד עם אבותיו תיבת ע"ם גי' בשבת במ"ק וכ"ת למה לא מת אלא בשבת והלא כדין שאל למות בע"ש כנז"ל ועוד למה נאמר בו לשון שכיבה ויהי כמשי"ב אשר מלך דוד ושלמה ישב על כסא דוד אביו וכו' ר"ל כיון שיש לו בנים זרע ברך וממלאים מקומו וישב על כסא מלכותו אין צריך למות ביום שנולד בו כיון שאינו עושה רושם ולכן מת ביום ש"ק שפיר נאמר בו שכיבה:

יב) דוד יש לו תירוץ על ב"ש שלקחה בהיתר משום דקדושי אוריה באונס ה' זרע ברך ג':

ולפי"ז יובן לענ"ד מד' כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה אמר שלמה כל התורה כולה למדתי כיון שהגעתי לפר' פרה אדומה הייתי חוקר בה ודורש בה ושואל אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני עכל"ה הובא לה' בגדי אהרן אשכנזי ז"ל בפ' קורח אכן צריך אני להקדים מ"ש רז"ל דבשעת קבלת תורה כפה הקב"ה עליהם ההר כגגית וגם כתב ה' בגדי אהרן הנז' שם מש"ה מ"י ז"ל מפני מה כל הקרבנו' באים זכרים והפרה באה נקבה דתבא האם ותקנח צואת בנה ועוד כתב ז"ל שם דאי דוד לקח ב"ש באיסור לא היה שלמה ראוי לכל חיתה חכמה והביא ראיה מהזוהר ע"ש ומעתה יבא על נכון אמר שלמה כל התורה כולה למדתי והייתי חכם א"כ מזה מוכח דדוד לא לקח ב"ש באיסור והיי"ט משום דאוריה קדושיו באונס היו א"כ לפי"ז גם ישראל כשקבלו התורה באונס הדין נותן שאין להם עון במעשה העגל כמשז"ל מכאן מודעה רבה לאורייתא וכיון שהגעתי לפ' פרה הייתי חוקר וכולי ר"ל דהיינו למה כל הקרבנות באים זכרים וזה נקבה דתו ליכא למימר דבאה לקנח צואת בנה דהא באונס היו ולכן והיא דייקא שהיא נקבה רחוקה ממני דלא ידע טעמא מאי וכמדובר:

א"נ במ"ש ה' בית דוד ז"ל חדר ב' סימן ע"א דדוד שבא על ב"ש היא עבירה לשמה להורות תשובה וכן ישראל במעשה העגל היא עבירה לשמה להורות תשובה וז"ש אמרתי

אחכמה וכו' הכוונה הוא דקאמר שלמה כל התורה כולה למדתי ואין לדוד חטא בב"ש דעבירה לשמה למצוה תחשב א"כ אין לישראל חטא בעשיית העגל שגם הם להורות תשובה והויא עבירה לשמה למצוה תחשב ולכן הייתי חוקר וכו' והיא וכו' כמבואר:

יג) דוד ראויה הייתה ב"ש לדוד כי דוד היה גלגול של אדה"ר ובת שבע מחוה אלא שנטלה בלא זמנה וכן היה גבי יעקב אע"ה בענין לקיחת רחל ולאה כי שלו נטל בעבור שיעקב היה שופרא דאדה"ר רחל ולאה היו מטפין דאדם קדמאה שנזרעו בלבן א"כ באמת לא היה ליעקב חטא בש"א כי שלו נטל לתקן הטפין אלא שנטלם בלא זמנם וזה פירוש הכתובים כי שמעתי דבת רבים וכו' בידך עתותי הצילני וכו' הכוונה הם דברי יע"א ע"ה שאמר שמעתי דבת רבים שהיו אומרים שחטאתי בב' אחיות ובאמת לא חטאתי אך שלא ידעתי העת וז"ש בידך עתותי שאתה יודע העת לא כן אני ולכן הצילני וכו' ה' בגדי אהרן תאומים ז"ל בפ' מקץ:

ואפשר יתפרש הקרא כי שמעתי דבת רבים וכו' על דוד בעצמו שאמר שמעתי דבת רבים שאומרים אני חטאתי בב"ש ובאמת לא חטאתי כי היא ראויה היתה לי אך ורק שלא ידעתי העת ונטלתי בלא זמנו ולז"א בידך עתותי שאתה יודע את העת ולא אני יודע עת מה לכן אני אומר הצילני מיד אויבי וכו' והוא כדרך הנז':

ובזה אפ"ל הלשון שאמרו רז"ל במס' שבת כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה ע"כ הא דנקטו בלשון זה שהוא לשון שלילה ולא אמרו בהדיא דוד לא חטא הכוונה בזה כל האומר דוד חטא אינו ר"ל מי שאומר דוד חטא בענין ב"ש אינו כדבריו שבאמ' לא חטא באשר שלו נטל אלא טועה ר"ל אלא דוד טעה בעת והזמן כי לא ידע העת ונטלה שלא בזמנה זה אלא טועה קאי על דוד הע"ה:

ולפי"ז יובן דברי רש"י ז"ל בדברי הימים בני יצחק עשו וישראל מפני כבודו של דוד כתיב ישראל ולא יעקב ע"ש וז"ש בני יצחק עשו וישראל מפני כבודו של דוד כתיב ישראל ר"ל מפני כבודו של דוד להורות שלא חטא בב"ש באשר היתה ראויה לו וכאמור לכן כתיב ישראל להורות שלא חטא בש"א כי שלו נטל כנז' והגם שנטלם שלא בזמנם מ"מ לא ידע העת ופטור הוא לכך נקרא בשם ישראל ושניהם יעקב ודוד דמיה"ם בם ונקיים.

יד) דוד אדוניה ראה מעשה כי אבישג יפה מאד והמלך לא ידעה ודין גרמ"א כי דן אדוניה בדעתו שחטא דוד בב"ש וזה תיקונו לכבוש את יצרו מאבישג ולזה מוכרח להתייחד עמה ולכבוש את תאותו כי זה תקנתו ומזה הוליד כי שלמה אינו ראוי למלוכה כי הוא בן בת שבע והיא אסורה לו זאת היתה כי הוא מתנשא למלוך ובא הכתוב בקשר אמיץ והמלך לא ידעה ודי"ן גרמ"א ואדוניה מתנשא לאמר אני אמלוך ואפ' דלאמר רמז לג"ע

כאומז"ל וז"ש ואדוניה מתנשא בעבור לאמר שחטא בג"ע עם ב"ש שהיא ערוה א"כ שלמה בנו אינו ראוי למלכות לכן אדונינו דהע"ה שהבין דעת אדוניהו לכן בא לאפוקי סברתו אמר קראו לי לב"ש ובא עליה כמשז"ל דקנחה בי"ג מפות להורות דהיא אשתו ומותרת לו דאי ס"ד עושה היה באבישג תיקון לב"ש שהיא אסורה לו לא היה מפסיד הכל וחוזר לאסורו ח"ו א"ו מותרת היא לו ה' צוארי שלל ז"ל הפטרת חיי שרה:

ולדרך זה יובן לענ"ד קראי ויאמר נתן אל ב"ש אם שלמה לאמר הלא שמעת כי מלך אדוניהו בן חגית ואדונינו דוד לא ידע וכו' עד והייתי אני ובני שלמה חטאים וכו' ע"כ הדקדוקים בהם רבים חדא מאי הלשון אומר ואדונינו לא ידע הול"ל לא שמע ועוד מאי אומר לכי ובואי אל המלך לכי אל המלך מבע"ל ועוד מאי אומרו ומלטי את נפשך מה נוגע לנפש דבר זה ועוד אמאי הפסיק בענין ואמר ואבישג השונמית משרת את המלך ועוד דקאמר אני ובני שלמה חטאים מי הכניס חטא בענין המלוכה ועפיה"א לעיל ניחא ויאמר נתן אל ב"ש אם שלמה כי מכח לאמר שהוא רמז אל ג"ע הלא שמעת כי מלך אדוניהו בחושבו ששלמה בנך אינו ראוי למלוכה באשר בא באיסור ערוה והוכחתי היא מאשר ואדונינו דוד לא ידע אבישג השונמית ומזה דן בדעתו דכל זה הוא בא דוד לתקן חטא ב"ש ע"י שכובש את יצרו באבישג אבל לכי איעצך ומלטי את נפשך מחשד עון הנוגע לנפש והעצה היעוצה היא לכי ובואי אל המלך ובואי דייקא שיעשה בך ביאה כדי להורות שלא יש ממש בדבריו כלום אלא מותרת את וראויה לדוד ואין שום חשש איסור כנז"ל ואז ותבא ב"ש על עסקי ביאה באה אל המלך החדרה ונתן הכתוב הטעם לזה כי אבישג השונמית משרת את המלך שירות ועבודה בלא תשמיש מזה יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר שזה צורך תיקון עון בת שבע ולכן הוצרכו לביאת אורו לאפוקי סברתו וזה אומרו והיה בשכב אדוני וכו' והייתי אני ובני שלמה חטאים שיאמרו יש לו איסור חטא א"א ומדרך מוסר תלתא בה ובבנה ולא במלך כמ"ש רז"ל ודוד שמע אליה שבא עליה להורות לכל שהיא מותרת לו דאל"כ היה מפסיד הכל ח"ו כנז' וג"כ המליך את שלמה:

טו) **דוד**. ואין שלטון ביום המות בדוד כתיב והמלך דוד זקן וכיון שנטה למות מה כתיב בו ויקרבו ימי דוד למות המלך דוד לא כתיב כאן אלא ויקרבו ימי דוד ואף יעקב כיון שנטה למות התחיל משפיל עצמו לפני יוסף ואמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך אימתי כשקרב למות שנא' ויקרבו ימי ישראל למות מד"ר בפ' ויחי פ' צ"ו:

ובזה אפ"ל מסרה הובאה לה' בעה"ט ז"ל ויקרבו שנים ויקרבו ימי ישראל ויקרבו ימי דוד למות ע"כ הכוונה בזה כי יעקב ודוד שניהם דמיהם בם כי בשעת הקרבתם למיתה

הושפלו שניהם כי יע"א ע"ה השפיל עצמו לפני יוסף בנו ודוד לא נאמר בו מלך וכ"ז לקיים אין שלטון ביום המות ולכן בחדא מחתא מחתינהו במסרה ויקרבו שנים כנז' (א"ה עי' לעיל באות י"ג תלמידו ח"ח ס"ט):

טז) **דוד**. אברהם אע"ה היה תלוי בצוארו של אדה"ר ואיוב בשערו ודוד בזקנו ילקוט ראובני ד' מ"ה:

ואפשר שזה רמז קרא והמלך זקן מאד ר"ל והמלך שהוא דוד זקן שקרי ביה זקן בקמץ מאד אותיות אדם שהיה תלוי בזקן אדה"ד:

יז) **דוד**. הגם כי לא היו לדוד המע"ה כי אם שבעים שנה ובאותו פרק עדיין נמצא מי שחי עוד הרבה שנים ולא יתואר זקן כ"א המופלג בזקנה עכ"ז נקרא דוד זקן והטעם הוא כי הנה דוד חי ע' שנה שנתן לו אדה"ר שהיה לו לחיות אלף שנים ומהם נתן לו ע' שנה ועתה נשלם לאדה"ר אלף שנה הרב נחל שורק ז"ל בהפטרת חיי שרה משם הרב זרע ברך ז"ל:

ועפי"ז ג"כ אפ"ל רמזו קרא והמלך זקן וכ"ת דעדיין לא יתואר בשם זקן כנז' לז"א מא"ד אותיות אדם כי בהצטרפות שנות אדה"ר עם שנותיו של דוד יעלו למספר גדול ולכן שפיר יתואר עליו שם זקן:

יח) **דוד**. המע"ה חטא במחשבה באביגיל ובסיבה זו לא נתקן המלבוש שלו לגמרי כי הקב"ה מדקדק עם חסידיו וכו' וזהו לא יח"ם גי' נ"ח שלא נח לו בבגד הנשמה שהיא נגד המחשבה ולתקן זה יעצוהו לכבוש יצרו באבישג ותהי למלך סכנת שהיה בסכנה בכל רגע הרב צואר שלל ז"ל בהפטרת חיי שרה משם ליקוטי גורי האר"י זצ"ל:

ואפשר שזהו כוונת פשט הכתוב והמלך דוד זקן בא בימים שכל ימיו מתוקנים בקדושה ובטהרה כמ"ש ה' נחל שורק ז"ל משם הזוה"ק ולהיותו קדוש וחסיד ע"כ נחשב לו לחטא מה שחטא במחשבה ועי"ז ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו דהקב"ה מדקדק עם חסידיו כנז"ל:

מערכת הה"א ע' המן

א) **המן** אמרו רז"ל שתמנע ציוותה לעמלק שינקום נקמתה שלא רצה יעקב לישא אותה ולכן עמלק נלחם בישראל ואפ' דגם המן הרשע עודנו מחזיק לנקום נקם תמנע וכן המן גי' לוטן שהוא אחי תמנע ויען יעאע"ה לא נשא אותה לש"ש שתהא מטתו שלמה לכן יעאע"ה הגינה זכותו להנצל מהמן ע"י מרדכי שהוא גלגול יע"א ע"ה הרב מד"ק ז"ל ערך מ':

ואפשר לפרש בזה מאמר תמוה וז"ל צא הלחם בעמלק אמר משה ליהושע ראשך למה אתה משמרו לא לכתר צא הלחם בעמלק ע"כ הובא להרב בגדי אהרן תאומים ז"ל בפרשת יתרו רק נקדים עוד מש"ה מדב"ק ז"ל הנז"ל ערך יו"ד אות ט"ו משם רבינו קלונימוס ז"ל כי מצינו דיעאע"ה נקבר גופו ועצמותיו בא"י ויוסף הצדיק ע"ה נקברו עצמותיו ולא גופו ומרע"ה לא גופו ולא עצמותיו והסיבה כי א"י כנגד אשת חיל ולפי שיע"א ע"ה לא נשא תמנע אחות לוטן לכך זכה שיקבר בא"י גופו ועצמותיו ויוסף הצדיק ע"ה לפי שחטא מיהא במחשבה נקברו עצמותיו ומרע"ה לקח אשה כושית והגם שלא קרב אליה היה כבעל עם אשתו לכן גם עצמותיו לא נקברו בא"י ע"כ והשתא א"ש אמר משה ליהושוע ראשך למה אתה משמרו לא לכתר ר"ל שתקח אתה הכתר להכניס ישראל לא"י ולא אני וכ"ז משום שלקחתי אשה כושית משא"כ יע"א ע"ה שזכו גופו ועצמותיו ליקבר בארץ משום שלא נשא תמנע וא"כ מזה יראה דשפיר עבד שלא נשאה ולכן צא הלחם בעמלק דעתה ביאתו לנקום נקמת תמנע שלא כדין דיפה עשה שלא נשאה יע"א ע"ה מדאשר הוא זכה ליקבר בא"י ולא אני ואתה תכניסם.

ולדרך זה יובן לענ"ד מאמר תמוה כשאמר המן עשרת אלפים ככר כסף אשקול וכו' א"ל הקב"ה אילו לא מא משה יפה אמרת עכשיו שמת משה ותלו אותו ואת בניו על העץ ע"כ הובא לה' קו"י ז"ל בפ' ואתחנן דהיינו אלמלא לא מת משה בח"ל וזכה ליקבר בא"י מזה אין ראיה דיפה עשה יע"א ע"ה שלא נשא תמנע איכ"ו השתא שמת משה בחו"ל ולא נקבר בא"י והוא מטעם לקיחת אשה כושית וא"כ מזה יוקח ראיה דשפיר עבד יעקב שריחק תמנע ולא נשאה ולכן תלו אותו וכולי דשלא כדין בא המן:

ב) **המן**. ואחשורוש חשבו מזמות לעשות לישראל כדי שימסור אותם השי"ת בידם ונתייעצו שיצוה המלך להשתחוות להמן שיש עליו ע"ז והו"ל ככופרים בכל התורה כולה ובזה יהיו ראוים לעונש מאת המקום ב"ה וכן עשו עבדי המלך היושבי' בשער המלך שהם היהודים השתחוו להמן ג"כ אכן יקשה לנו מאחר שהיתה ע"ז חקוקה לו על לבו איך שאר היהודים היו משתחוים להמן והא קי"ל דעל ג' דברי' יהרג ואל יעבור וי"ל דזה דוקא כשהיה נהרג הוא בעצמו בלבד אחרינן יהרג ואל יעבור אבל כשיש סכנה על כללות ישראל ב"מ כמעשה דהמן ואם קצת ישראל עוברים ומצילים בזה כללות ישראל מן הסכנה בודאי לא אמרי' יהרג ואל יעבור ואע"ג דאמרינן אין אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כדי שיזכו הרבים אומרים הרב מעשה רב ז"ל ד' כ"ד:

ועפי"ז יובן המאמר אלמלא לא מת משה וכולי הנז"ל בהקדים עוד מש"ה מטה"מ ז"ל חלק ד' דף ג' דאיתה בילקוט דמרע"ה בא ליכנס לארץ מחמת טענה שלא תעשה תורתך

פלסתר דכתיב ביומו תתן שכרו וארז"ל דמרע"ה מת במדבר משום ויתא ראשי עם וא"כ אפי' שהעביר עליו הדרך ביומו תתן שכרו מיטב לבטל התורה לזכות את הרבים ולהחיותם לעתיד ע"כ וז"ש כשאמר המן ואת עשרת אלפים וכו' ורצה לקנות את ישראל להרג ח"ו מטעם שהשתחוו לו וע"ז חקוקה בלבו כמו שנתייעץ עם אחשורוש אז א"ל הקב"ה אלו לא מת משה בחו"ל ונכנס לא"י וקיימתי מצית ביומו תתן שכרו א"כ מוכח דלא אמרינן חטא אפי' כדי שיזכו הרבים ולכך יפה אמרת להשמידם בעון שהשתחוו לך אבל השתא דמת משה כדי לזכות הרבים ולהחיותם לעתיד אע"ג שהעברתי עליו הדרך ביומו תתן שכרו א"כ גם המה שפיר עבדי לעבור על מצות ה' כדי לזכות ולהציל את הרבים מן הסכנה.

ג) **המן** ישראל נתחייבו כלייה בימי אחשורוש על שהשתחוו לצלם של נבוכדנצאר כאומרם ז"ל אכן תמן תנינן במס' ע"ז ריש פרק כל הצלמים וז"ל כל הצלמים אסורים דברי ר"מ ופי' צלמים היינו אנדרטי שהוא צורת מלכים העומדי' בשער העיר ובאחרא דר"מ היו משתחוים לכבוד של מלך פ"א בשנה ור"מ חייש למיעוטא ולכן אסר אכן רבנן סברי צלמים מותרים וע"ז אסורה דלא חיישי למיעוטא הרי לדעת ר"מ דצלמים אסורים מעתה ישראל שהיו משתחוים לצלם של נ"נ ג"כ היו חייבים כליה ח"ו ויש להמן תפיסת יד על ישראל ואם נאמר דהלכה כרבנן דסברי צלמים מותרים דאזלינן בתר רובא אז ישראל פטורים במה שהשתחוו לצלם של נ"נ ואין להמן תפיסת יד עליהם ה' עיר דוד ז"ל בית המלך חדר ה' סי' קנ"ח:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר אלמלא וכו' הנז"ל בהקדים עוד מש"ה ויל"י ז"ל ערך משה מרע"ה לא נכנס לא"י הוא בעון מכ"י עש"ב וה"ן עוד נביא מש"ה קו"י ז"ל מש"ה פרח לבנון ז"ל דאי אמרינן דליחוש למיעוטא א"כ אין אשמה על השבטים דהא אע"פ דרובא מכרו מ"מ המיעוטא לא היו שם ראובן ובנימן ושבטו של יוסף אבל אי אמרינן דניזיל בתר רובא כיון שרוב מכרו על כולם חל החיוב ע"כ ע"ש בפ' ואתחנן וז"ש אלמלא מת משה ירצה אילו לא מת משה בחו"ל ונכנס לא"י מוכח דליכא עון במכ"י דחיישינן למיעוטא שלא היו במכירה ואם כן יפה אמרת לגזור עליהם הרג ח"ו בעון שהשתחוו לצלם של נ"נ דהשתא השיטה אזלא כר"מ דסבר כל הצלמים אסורים דחייש למיעוטא אבל השתא שמת משה בחו"ל וזה היה בעון מכ"י א"כ מוכח דהשיטה אזלא כרבנן דאזלי בתר רובא ורוב מכרוהו א"כ מעתה אין לך תפיסת יד על ישראל בעון הצלם של נ"נ ולכן ותלו אותו ואת בניו על העץ וישראל ניצולו:

מערכת הוי"ו ע' ו' לחלק

א) וי"ו. להוסיף או לחלק דפליגי בזה כנודע דווקא בלאוין אבל בעשין כ"ע להוסיף הרב מדבר קדמו' ז"ל מע' ו' אות ב' בשם הריטב"א ז"ל.

ובזה יובן לענ"ד מאמרם ז"ל דבר נא אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו וכו' דר"ל שלא יאמר ועבדום וענו קיים שניהם דהשיטה אזלה דבעשין ו' להוסיף אבל וגם אח הגוי וכו' ואחרי כן וכולי לא קיים בהם שניהם אתמהא דכיון דבעשין ו' להוסיף צריך לקיים ג"כ ואחרי וכולי גם שכבר קיים וגם את וכולי:

מערכת הזי"ן ע' זכות

א) **זכות**. מ"ע הם רמוזים בשם הוי"ה ומצות ל"ת רמוזים בשם אלהי"ם הר' אור החיים בפ' ואתחנן:

ועפי"ז אפ"ל מאמר זוהר הובא בילקוט ראובני בפרשת ראה וז"ל בגין דישראל מקיימי המצות והתורה אתקריאו בנים למקום הה"ד בנים אתם לה' אלהיכם וכולי ע"כ ולכאורא הוא תמוה מנין לו מקרא זה דלא נקראים בנים כ"א בגין דמקיימי התורה והמצות דהקרא בנים אתם סתמא כתוב אכן עפיה"א יובן שפיר דקרא כתיב בנים אתם וזה דווקא לה' אם אתם מקיימין מ"ע הרמוזי' בשם הוי"ה ב"ה וגם אלהיכם ר"ל וגם כן צריכים אתם לקיים מצות ל"ת הרמוזים בשם אלהים א"כ שפיר מייתי מקרא הדין בגין דישראל מקיימי המצות והתורה אתקריאו בנים להי"ת:

ובז"י לענ"ד בתהלים באלהים נעשה חיל וכו' רק נקדים מש"ה וילקט יוסף ז"ל דבזכות מצית ל"ת אנו אוכלים בעוה"ז ובזכות מ"ע אנו נהנים בעוה"ב כדכתיב היום לעשותם ודרז"ל ולמחר לקבל שכרם עש"ב כי כעת איננו בידו והשתא א"ש באלהים ר"ל בזכות מצות ל"ת הרמוזים בתיבת אלהים אז נעשה חיל ר"ל נצליחו ונרויחו בנכסים:

ודרך זה סובב והולך כוונת הכתוב שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני ע"כ וק"ק בקרא חדא דהגיעני כפו"ל דכתיב שוש אשיש בה' והדר תני תגל נפשי באלהי ועוד דלמה שינה הכתוב דבתחילה נקט בה' והדר באלהי ועוד ג"כ שינה קרא בלישניה דכתיב כי הלבישני בלשון עבר והדר תני יעטני לשון עתיד והול"ל העטני אכן ע"פ מ"ש לעיל שוש אשיש בה' ר"ל אני שש ושמח במ"ע לעשותם ולקיימם הרמוזי' בתיבת ה' וגם תגיל נפשי באלהי יש לי גילה ורנה לקיים מצות ל"ת שלא לעבור עליהם ח"ו הרמוזים בתיבת אלהי דמכ"ז אני זוכה בעוה"ז ועוה"ב וזה אומרו כי הלבישני בגדי ישע לשון עבר דכבר השי"ת נתן לי כל צרכי והלבישני בגדי ישע בעוה"ז וזה בזכות

מצות ל"ת ועוד אחרת מעיל צדקה יעטני בלשון עתיד ר"ל שעתיד הקב"ה לעשות לי הנאה וחלוקא דרבנן בעוה"ב בג"ע וזה בזכות מ"ע וקרא במאי דסליק פתח.

ועפי"ז פירש ידי"ן מר חביב"א תלמיד שעשועים ה"ה ר' כמוס חדאד נר"ו כוונת קרא רבות בנות עשו חיל ונקדים עוד להביא מש"ה תורת משה בפ' משפטים דתיבת בנות כינוי למצות ל"ת ותיבת בנים כינוי למ"ע ע"ש בקרא וילדה לו בנים או בנות עש"ב וז"ש רבות בנות ר"ל הזכות של מצות ל"ת הרמוזים בתי' בנות הן המה עשו חיל שמהם יזכו לעושר ולנכסים דשכר מצות ל"ת איכא בהאי עלמא כאמור עכ"ד:

ולפיה"א יובן לענ"ד מאמר תמוה הובא לה' קו"י ז"ל בפרשת שלח לך וז"ל ועשו להם ציצית הה"ד ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום ע"כ והן עוד נקדים משז"ל כל המקיים מצות ציצית כאלו קיים כל התורה כולה עיין בילקוט ראובני סדר הנז' וזהו כשאתם מקיימים מצות ציצית הוי כאלו ואתם הדבקים בה' שהם רמ"ח מ"ע הרמוזי' בשם הוי"ה ב"ה ועוד אלהיכם כאלו קיימתים שס"ה מצות ל"ת הרמוזים בשם אלהי"ם דע"י קיום מצות ציצית כהלכתה הוי כאלו קיימתם כל התורה כולה ואז אתם חיים כולכם היום לזכות לחיי העוה"ב:

ב) **זכות**. יש שני דברי' שזוכה בהם לחיי העוה"ב והם תורה ומע"ט וכולם צריך שתלמד עמהם יראת שמים וכמ"ש בתיקונים על כל מצוה ומצוה אי איכא יראת ה' אין אי לא לא וב' טעמי' יש בדבר הא' דהתורה והמצות הם הרכוש של אדם שמוליך בידו לעוה"ב והיראה היא האוצר כדכתיב יראת ה' היא אוצרו וכמו שהרכוש עוה"ז דהיינו הממון אם לא יניחוהו באוצר מסוגר הוא מתייירא עליו מהגנבים כן הרכוש של עוה"ב דהיינו תורה ומע"ט אם לא יניחוהו באוצר היראה מתייירא פן יטריפוהו החיצונים ולא ישאר ממנו מאומה והטעם הב' דהכל בידי שמים חוץ מיר"ש שנא' מה ה"א שואל מעמך כ"א ליראה א"כ מצד האדם ליכא אלא יראת ה' וכמש"ה אל יתהלל חכם וכו' כ"א בזאת יתהלל המתהלל וכו' הרב כף הכהן ז"ל בדרושיו:

ועפי"ז יובן לענ"ד סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור וכו' והוא ע"פ טעם א' וזהו אומרו דעיקר הכל את האלהים ירא דבזה ירויח ואת מצותיו שמור הנה הנם שמורי' באוצר היראה ואינו חושש מהחיצונים שיקחוהו כמשל הרכוש של העוה"ז (א"ה בזה יפורש קרא יראי ה' בטחו בה' ואל יראו מן החיצונים כי הוא עזרם ומגנם עבדו ותלמידו ע"ה פראגי בוכריץ ס"ט):

ועוד אני מבין בזה ג"כ יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליריאיו הכוונה לזה דכשהוא יראה ופחד גאון ה' יעלה על לבו זה טוב מאד כי מזה אין נחסר לו ממצותיו כלום כי הנם עשוים באוצר היראה וזהו כי אין מחסור ליריאיו:

וג"כ יתבאר לענ"ד כוה"כ מה רב טובך אשר צפנת ליריאך ר"ל כמה שכר טוב מהמצות ומהתורה אשר הנם צפונים וטמונים באוצר וזה דווקא ליריאיו שיראת ה' היא אוצרו ואינם חוששים מהחיצונים:

ובדרך זה יתכן קרא אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד הוא אומרו אשריו למי שיראת ה' על פניו דמזה מוכח עליו דבמצותיו חפץ מאד דאם אין לו חפץ במצות ה' שעשה ושיעשה לא הוי מרתת וירא וחרד לדבר ה' אי משום דאז ישארו מצותיו בחוץ בלא אוצר ויטריפוהו החיצוני' הא בלא"ה אין לו חפץ בהם ומדאשר האיש הלזה מור"א יעלה על ראשו כדי שיכניס את מצותיו באוצר היראה להחביאם מהחיצונים מזה מוכח דבמצותיו חפץ מאד שלא יאבדו אלא יתקיימו לו להתענג לאור באור החיים:

ג) **זכות** ענוה אמר רע"ק כל המגביה עצמו על דברי תורה למה הוא דומה לנבלה המושלכת בדרך כל עובר ושב מניח ידו על חוטמו ומתרחק ממנו והולך שנא' אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפי אבות דר' נתן פרק אחד עשר.

ובז"י לענ"ד כוונת מסרה וירום תולעים ויבאש שבעו וירם לבם הובאה להנח"ק ז"ל בפ' בשלח ר"ל וירום תולעים ויבאש דהוי כנבלה מוסרחת הוא למי שירום לבם ומתגאים הם בגאוותם תעלה באשם כנז"ל:

ד) **זכות**. כל המזכה את הרבים אין מגלגלין על ידו שום עבירה שלא יהיו תלמידיו נוחלין העוה"ב והוא יורד לשאול שנא' כי לא תעזוב נפשי לשאול אבות דרבי נתן פרק מ':

ואפ' שזכ"ה בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון ר"ל שהלך אתי בתורה ובמע"ט ובישרו' לבב ובל ימצא בו עון אשר חטא ומה שזכה לזה הוא ע"י ורבים השיב מעון שזיכה את הרבים וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו כנז':

ה) **זכות** העניוש בו כמה שבחים ורבו מעלותיו ובלבד שיהיה עניו באמת ופיו ולבו שוין א' מרכבה לשכינה ב' כאלו הקריב כל הקרבנו' כולם ואין תפלתו נמאסת ג' כשמתפלל על הצבור תפלתו נשמעת ד' מעבירין לו על כל פשעיו ה' אין סט"א שולטת בו ו' אינו בא בגלגול ז' הלכה כמותו ח' תורה ניתנה לו במתנה ט' לא בחר הקב"ה בישראל אלא דוקא בשביל הענוה יו"ד לגבי דידיה ליכא ט' מי הקדימני וזה פירוש הכתיב במה אקדם לה' במה כמו ונחנו מה בזה אקדם לה' וליכא ט' מי הקדימני ה' מדב"ק ז"ל מע' ע' סי' ז' משם רז"ל עיין שם:

ו) **זכות** העניו יזכור מה שלומד כי בסגולת הענוה אתיה זכירה זכירה ולא ישכח לימודו העניו מעביר על מדותיו ומוחל על עלבונו ועושה נח"ר ליוצרו לשכינת עוזו מעשה אירע בהרב הגדול ח"ק כמוה"ר ר"ח ן' עטאר זצ"ל כי בהיותו במערב גביר אחד תקיף זלזל בחכם והרב הנז' אמר לחכם שימחול לגביר הנז' ויעשה שלום עם הגביר והחכם השיבו להוי ידיע למר כי תכף ומיד מחלתי מחילה גמורה לגביר והטעם כי בזוה"ק אומר דעונות ישראל מכבידין גדפהא דשכינתא ואם לא מחלתי היה לגביר עון והיה ח"ו צער לשכינה ולכן מחלתי תכף ומיד ונקה האיש מעון עכ"ד וזה הטעם שאמרו רז"ל המעביר ע"מ מעבירין לו על כל פשעיו מדה כנגד מדה כדי שלא יהיה צער לשכינה ח"ו מחמת עונו ה' ככר לאדן ז"ל דף רס"ז ודף קי"ח ע"ש:

ועפ"י האמור יובן קרא ומפני שמי ניחת הוא תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון הכוונה היא כך ומפני שמי ניחא הוא שרומז על מי שהוא עניו ונכנע כמש"ה פני דוד ז"ל בפרשת כי תזריע לפי"ד ע"ש ולמי שיש בו מדה טובה הזאת מדת הענוה והשפלות בלב שלם תורת אמת היתה בפיהו ורמוז שזוכה שיתכוין לאמתה של תורה וסלקא ליה שמעתא אליבא דהלכתא זאת ועוד אחרת ועולה לא נמצא בשפתיו ירמוז שיזכור לימודו בכח סגולת הענוה שיש בו ולא ישכח מלימודו כלום ותלמודו יהיה שגור בפיו להשיב לשואלו דבר אמת לאמיתה של תורה בלי שום גמגום ועולה כלל ועוד בה בשלום שיש לו עם הכל בין למעלה בין למטה למעלה אין עליו שום מקטרג שיקטרג על מעשיו הרעים וכיוצא דהא כל המעביר ע"מ מעבירין לו ע"כ פשעיו וא"כ יסתמו פי המקטרגים עליו ומאז יהיה לו שלום וגם למטה ע"י ענותנותו אינו מתקוטט עם שום אדם דסובל את הכל ומוחל על עלבונו וממילא יהיה לו שלום עם הבריות ועוד במישור שילך בישרות לב וביר"ש דאין סט"א שולט בו ועוד הלך אתי ירמוז דנעשה מרכבה לשכינה וזהו הלך את"י דייקא כנז' ורבים השיב מעון ירמוז כיון שהוא עניו ממילא מוחל על בזיונו ומאז ב"א שמבזים ומחרפים אותו יש להם עון בזה החירופין והוא כאשר מוחל להם יהיו נקיים מעון כמו המעשה של ר"ח ן' עטאר זצ"ל הנז"ל וזהו ורבים השיב מעון ע"י שמחל להם:

א"נ יתכן ע"פ מה שאמרו בגמ' דקידושין בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין וכן איתה במס' סוכה אם פגע בך מנוול זה משכהו לבהמ"ד ע"כ וז"ש תורת אמת היתה בפיהו ובזה ניצול מיצה"ר ועולה לא נמצא בשפתיו ולא דבר שום דיבור של איסור ועול וגם במעשה היה הולך בשלום ובמישור שלבו שלם בעבודתו ית' וכ"ז היה מן תורת וכו':

א"נ בשלום ובמישור הלך אתי ירמוז למ"ש בהגהות מור"ם ז"ל בריש ש"ע או"ח שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובכל מעלות הצדיקים כי אין ישיבת האדם ועסקיו והוא לבדו בביתו כישיבתו והוא לפני מלך גדול ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו במושב המלך כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד ע"כ וז"ש בשלום ובמישור הלך שהלך ביושר לבב בתורה ובמצות ובמע"ט והביאו לזה הוא משום את"י ירי' שהיה מקיים שויתי ה' לנגדי תמיד ובכל עניניו הוא חושב שהוא יושב עמי לפני:

מערכת החי"ת ע' חצות

א) **חצות**. קימת חצות מכניע את יצה"ר הרב קשר גודל:

ואפ' שזהו פשט הכתוב חצות לילה אקום להודות לך וכו' חבר אני לכל אשר יראוך וכו' ר"ל מחמת שאני קם בחצות לילה ללמוד ולהודות לך אז מזה אני מכניע יצה"ר ואהיה חבר ליריאים ממך ולשומרי מצותיך דאני עושה כמעשיהם בע"ה:

ב) **חורבן** אמרו רז"ל במס' יבמות לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים ודבר זה ידוע מאמז"ל כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוה והנה א"כ יקשה וכי אומרים לאדם חטא כדי שיז"ח שיגלו ויהיו כמי שאין להם אלוה לזכות הגרי' שיתוספו א"ו מדהגלנו ה' לחו"ל א"כ מוכח שאומרי' לאדם חטא כדי שיז"ח ה' כ"ן ז"ל סדר לך לך:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר תמוה הובא לה' הנז"ל וז"ל אמרו ישראל כיון שהגליתנו מארצנו בדין הוא שלא נשמור השבת ע"כ ונקדים עוד מש"ה מטה"מ ז"ל ח"ד הטעם שמכרו השבטים יוסף אחיהם הוא מפני שרצו לבערו מן העולם על שעתיד לצאת ממנו ירבעם שחטא והחטיא הרבים א"כ אינהו דסברי אומרים לאדם חטא כשיז"ח ולכן חטאו למוכרו כדי לזכות ישראל ועוד נקדים מש"ה כ"ן הנז"ל סדר שלח לך משם הזוהר דשבת נתן הקב"ה לישראל לכפרת עון מכ"י שפגמו בברית הקודש לכן ניתן להם שבת לתקון אותו עון ע"כ והשתא א"ש כיון שהגליתנו מארצנו לבין האומות לחו"ל וכ"ז הוא כדי שיתוספו עלינו גרים ואע"פ שיש לנו בצד מה עון דדומה כמי שאין לו אלוה ח"ו מזה מוכרח שאומרים לאדם חטא כשיז"ח ואם כן שפיר עבדי שבטי יה שמכרו יוסף אחיהם כדי לזכות הרבים שלא יבא ירבעם ויעשה עגלי זהב וא"כ בדין הוא שלא נשמור השבת שניתן לנו מעון מכ"י ומגלות יוכיח דליכא עון במכ"י:

ג) **חורבן** הנה קי"ל בע"ח דינו בבינונית וא"כ יש לחקור דהא חטאות בני אדם הם כמו חובות וא"כ בפרו"ע פרעו"ת בישראל יש צד לומר דהקב"ה יפרע מהם מבינונית כדין

ב"ח ולא מעדית וא"כ קשה לכאורא למה נחרב בהמ"ק שהוא קרוי עדית והתירוץ לזה דהנה בגיטין דמ"ט אמרו ב"ח בבינונית כדי שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ודירה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנו בחובי וזה שייך לגבי אדם אבל לצד עלאה לא שייך זה דליתא טעמא כדי שלא יראה אדם וכולי ולכן מוקמינן ליה אדין תורה דב"ח בעדית ועוד דאף דגדול כבוד בהמ"ק מ"מ לגבי ישראל עצמם הוא נקרא בינונית כי ישראל הם עדית ובהמ"ק בינונית ועי"ז ישראל תהיה להם לפליטה שגלו ונתפזרו בגוים ועוד דהגם דנימא בהמ"ק קרוי עדית הא קי"ל הניזקים שמין להם בעדית והם השחיתו והתעיבו בעונם והן הן המזיקים בשמים ובארץ ה' ראש דוד ז"ל בואתחנן:

ועפי"ז יובן לענ"ד גמרא דגיטין דנ"ח מעשה בר"י בן חנניא שהלך לכרך גדול שברומי אמרו לו תינוק אחד יש בבית האסורים וכו' הלך ועמד על פתח בית האסורים אמר מי נתן למשסה יעקב וישראל לבוזזים ענה אותו תינוק ואמר הלא ה' זו חטאנו לו וכולי אמר מובטחני בו שמורה הוראות בישראל וכולי ולכאורא קשה מה חכמה זו בתינוק שאמר תשלום הכתוב עד שאמר עליו ריב"ח מובטחני שמורה הוראות אכן ע"פ הט' הא' האמור ניחא כי הנה ריב"ח הוק"ל איך נתן למשסה יעקב וכו' שהם עדית והלא קי"ל דב"ח דינו בבינונית ולזה אותו תינוק פתח פיו בחכמה ואמר הלא ה' זו חטאנו לו ר"ל דכל עיקר הטעם דב"ח דינו בבינונית הוא משום שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה וכולי וזה לא שייך לגבי עלאה קוב"ה וז"א הלא ה' דייקא זו חטאנו לו ולכן מוקמינן ליה אדין תורה למיגבי בעדית וזו היא הוראה בדין:

ובז"י לענ"ד מד' תמוה כי ה' הוגה יכול על מגן ת"ל על רוב פשעיה הכוונה יכול על מגן עשה ה' ככה בחורבן הבית שח"ו העביר עליהם הדרך שגבה מעדית היפך דין ב"ח ת"ל על רוב פשעיה ר"ל דע"י פשעיה עשו השחתה והזיק ובניזקים גובים מעדית כתירוץ ג':

א"נ נלע"ד בהקדים מש"ה נחל אשכול ז"ל במגי' איכה נשקד עול פשעי בידו פירש ה' מהר"ש פרימו ז"ל דמ"ש בגמ' דישראל נפרע מהם מעשו מעט היינו בחטא ועון אבל בפשע נפרע בבת אחת כגוים וזהו נשקד עול פשעי בידו דהפשעים היו לאחדים בידו להפרע בבת אחת וז"ש כי ה' הוגה יכול על מגן פרע מישראל בב"א אשר לא כן הדרך בישראל להפרע מהם רק מעט מעט ולא בב"א ת"ל על רוב פשעיה דזה היה פשע ובפשע נפרע הכל בב"א ולא אמרו מעט מעט אלא בעון החטא וכדין עשה:

ד) **חורבן** אמרו ז"ל חטאו בכפלים לקו בכפלי' הכוונה הוא כלפי הא דאמרי' אין אדם לוקה ומשלם אמנם קי"ל כרבנן דס"ל דלא נאמר הך כללה אלא במיתה ב"א אבל מיתה בידי שמים אדם מת ומשלם ועוד אמרי' דלא אמרי' אין אדם מת ומשלם אלא דווקא היכא

דהוי מיתה ותשלומין בשביל דבר אחד אבל מיתה לזה ותשלומין לזה חייב שתיהם וז"א ז"ל חטאו בכפלים ר"ל שהיו רעים בגופם ורעים בממונם וע"כ לקו בכפלים במיתה ובממון דמיתה לזה ותשלומין לזה חייב בתרתי ה' שארית יעקב ז"ל בפ' ואתחנן עש"ב: **ובזה** יתכן לפרש מד' כי ה' הוגה יכול וכולי הנז"ל וכוונתו לומר יכול מה שעשה ה' ככה לבנ"י אשר מסרם ביד אויביהם לשלול שלל וגם עשו בהם מיתות זה לכאורא על מגן ח"ו דהא קי"ל אין אדם מת ומשלם לז"א על רוב פשעיה ר"ל בשביל שהם רבו פשעיהם כי היו רעים בגופם ובממונם לכן לקו בשתיהם דהוי מיתה לזה ותשלומין לזה כנז':

ועפי"ז יובן ג"כ מאמר מעשה בריב"ח שהלך לכרך וכו' הנז"ל וכוונת שאלתו היא מי נתן למשסה יעקב ר"ל למרמס תחת רגלי האויב והמיתו מהם הרבה וג"כ ישראל לבוזזים כי האויבים שללו ובזזו ממונם של ישראל וזה ח"ו הוי היפך דינא דקי"ל דאין אדם לוקה ומשלם ע"ז השיב לו אותו תינוק הלא ה' דייקא חטאנו לו ובדיני שמים קי"ל דמת ומשלם כדבר האמור לעיל:

א"**נ** אפ' במש"ה ש"י ז"ל הנז"ל קי"ל מן התורה הזיק שאינו ניכר לא שמיה הזיק הילכך המטמא טהרותיו של חבירו פטור אלא מדרבנן קנסוהו אמנם אף דפטור מ"ה בהזיק שאינו ניכר היינו מדיני אדם אבל חייב הוא בדיני שמים והנה ענין חומר החטא מפורש יוצא בכמה מקומות בזוהר מפני שהאדם יש בו חלק אלוה ממעל נמצא אדם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ולפיכך נפש כי תחטא חש"ל כמטמא טהרות חבירו דהגם הוי כהזיק שאינו ניכר עכ"ז חייב בד"ש ע"כ עש"ב וזהו שריב ארי נעשה שוא"ל מי נתן למשסה יעקב וכו' על מה עשה ה' ככה אם שעונות הם דינ"א דגרמי הלא ענין החטא הוא הוי דוגמת מטמא טהרות חבירו דהוי היזק שאינו ניכר ולא שמיה היזק ופטורים הם לזה השיבו הלא ה' דייקא חטאנו לו ומאחר שכן חייבים כיון דבדיני שמים חייב אף בהיזק שאינו ניכר וזהו שמורה הוראות:

א"**י** עפ"י מש"ה ש"י ז"ל הנז"ל בפ' נצבים הנה ישראל י"ל דין שומרים שניתן להם התורה לעובדה ולשומרה והנה ישראל הם היו טועים בזה לומר די"ל דין הקדשות ואנן קיי"ל קדשים אמעיטו מדין שומרים מקרא ופטורים אף מפשיעה אכן לא ידעו דהא מיהא חייבים בד"ש דבשמירת הקדשות פטור הנפקד אפי' מפשיעה מד"א וחייב בד"ש ע"כ ע"ש וז"ש מי נתן למשסה יעקב כי הלא המה ישראל י"ל דין שומרי הקדש ופטורים אפילו מן הפשיעה דקדשים אמעוט מדין שומרים לזה השיבו הלא ה' זו חטאנו לו ובד"ש חייבים אף בשמירת הקדשות ולכן השי"ת מסרם ביד אויב עד שיגאלנו בב"א:

ה) **חורבן** בהמ"ק נחרב בשביל ד' דברים א' בעון העגל כמ"ש בזו"ח בפסוק על אלה אני בוכיה על שאמרו אלה אלהיך ישראל ב' בעון המרגלים ג' בשביל שעברו ישראל על מ"ש בתורה וגונב איש ומכרו והם גנבו את יוסף ומכרוהו ד' בשביל שהזהירם הקב"ה ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכלו ממנו ואמרו בזוה"ק דרמז להם דלא יקבלון ערב רב וביום אכלך ממנו מות תמות ב' חרבנות והטעם כי כל הנשמות היו תלוים באדה"ר כנודע והזהירם אז הקב"ה והם קבלו ער"ר בצאתם ממצרי' ה' וי"י ז"ל מע' ח' מש"ה מנחת אליהו ז"ל:

ועפ"י האמור יובן לענ"ד מה דאיתה בילקוט דוד הובא לה' קו"י ז"ל בפ' פקודי וז"ל אלה פקודי וכו' אלה זה סט"א דכתיב אלה אלהיך ישראל יעו"ש והנה כ' רש"י ז"ל המשכן המשכן ב"פ רמז למקדש שנתמשכן בב' חרבנין על עונותיהם של ישראל ע"כ ועתה יובן אלה זו סט"א דכתיב אלה אלהיך שהוא מדבר על עון העגל ומזה פקודי המשכן משכן שנחסרו ב' מקדשים בעון מעשה העגל כנז'.

ועפי"ז יובן ג"כ לענ"ד מד' מגי' איכה השביעני במרורים ליל א' דפסח הרוני לענה בט' באב ע"כ בהקדים עוד מש"ה שמה"ר ז"ל דכ"ד דעיקר היציאה ממצרים לפ"ז האי טעמא הוא משום דקוה"ש השלים הזמן אכן זה דווקא אם ישראל ד"ב להם דאכתי חביבותיה לגבייהו והן לו יהי דאמר רחמנא ועבדום וענו אותם מיהו לא ניח"ל להעביד לבן יקיר קודש ישראל בפרך בשיעבוד קשה ומר ודינא דקוה"ש יעלה לחשבון אבל אם יש לישראל דין עבדים קוה"ש לא יוסיף כח להצלתם לפני זמנם כי מי שמתכעס על עבדו כל המקניטו ומעבידו בקושי עושה נח"ר לאדונו ומאחר שכן נמצא דטענת קוה"ש אינה מועילה להשלים הזמן עד שנכריע דחביבין ישראל שנקראו בנים למקום ע"כ וה"ן עוד נביא מש"ה דבש לפי ז"ל מע' רי"ש תירוצים הרבה לטענת המין שטען אחרי רבים להטות והו"ל לישראל למיזל ח"ו לעבוד ע"ז כמותם וא' מן התי' הביא משום דישראל נקראו בנים למקום ולגבי בן ליכא ט' רובא דאין הבן עוזב את אביו ע"כ והנה כתבנו בעון העגל נחרב בהמ"ק וז"ש השביעני במרורים ליל א' דפסח ומשם באר"ה דקוה"ש השלים הזמן כנז"ל ומזה מוכח דיש לישראל דין בנים וא"כ בטלה טע"ר ושלא כדין עשו את העגל דלגבי בן ליכא טע"ר ולכן הרוני לענה בט"ב שנחרב בהמ"ק בעון העגל שעשו כנז':

ועפי"ז יובן לענ"ד קרא דכתיב ואנכי ה' אלהיך מא"מ עוד אושיבך באהלים כימי מועד עוד נקדים מש"ה שמה"ר ז"ל הנז"ל כי מירידת כ"י למצרים ארץ טמאה המלאה גלולים וערות הארץ להציל את בנ"י משם מוכח דישראל י"ל דין בנים למקום ב"ה ודינא דכהן מטמא לבנו וכיון דנתפרסם שהם בני אל חי א"כ יצאו קודם זמנם דקוה"ש יועיל להשלים

הזמן בהיות ישראל נקראים בנים למקום ב"ה ע"ש והן עוד נביא מש"ה פני דוד ז"ל בפי' הגדה בפרשת בא דמ"ה ידוע דהמלאכים היו רוצים לזכות בתורה מדינה ד"מ אמנם ה' בתי כהונה ז"ל הביא מאסיפת זקנים דגבי בן ליכא דד"מ וכפי"ז אזדא לה טענת מלה"ש לזכות מדד"מ דכיון דישראל הם בנים לגבייהו ליכא דדב"מ ע"כ וז"ש ואנכי ה"א ולא תעבוד ח"ו ע"ז כסברת המין שטען טע"ר דאתם נקראים בני אל חי ולגבי בן ליכא ט' רובא וראיה שאתם נקראים בנים למקום ב"ה מא"מ משם באר"ה שאתם בנים דאל"כ אין הקב"ה נכנס למצרים ארץ טמאה במכת בכורות להוציא את ישראל משם ועוד איך הועיל קוה"ש להשלים הזמן דהא מי שמתכעס על עבדו כל המעבידו בקושי עושה נח"ר לרבו א"ו צ"ל דישראל נקראים בנים למב"ה ולכן שפיר נכנס הקב"ה למצרים להציל ישראל בניו דאב מטמא לבנו ושפיר יצאו ישראל קודם זמנם דקוה"ש יוסיף כח להציל ולהשלים הזמן לבן יקיר קודש ישראל ועוד ראיה שאתם בנים הלא תראה עוד אושיבך באהלים כימי מועד ופירש"י ז"ל בזה שהעמיד ממך תלמידי' עוסקי' בתורה ע"כ ע"ש ומקבלת התורה ולמודה יוכרח שאנו בנים ולגבי בן ליכא דדב"מ ולכן אני אומר לך ואנכי ה"א דווקא ובכן יובן ג"כ קרא ואנכי ה"א מא"מ ואלהים זולתי לא תדע והה"ך:

מערכת הטית ע' טהרות

א) **טהרות** מי שעוסק בסדר טהרות הוא תיקון לפגם הברית ה' מדבר קדמות ז"ל מע' ט' אות ט':

ובזה יפורש קרא הרב כבסני מעוני ומחטאתי על ידי טהרני שאני עוסק בסדר טהרות הרמוז בתיבת טהרני:

ואפשר שלזה אמרו רז"ל במס' מציעא ולא עוד אלא אפי' בשעה שעוסקי' בנגעי' ואהלות אומרים לי דוד הבא על א"א מיתתו במה וכו' ר"ל שלומדים בנגעים ואהלות שהם מסדר טהרות שהוא תיקון לפגם הברית ועכ"ז אומרים לי וכו':

מערכת היו"ד ערך יצחק

א) **יצחק** נפסל בעקידה מהקרבה דהן אראלם צעקו חוצה ובכו ונשרו דמעות לתוך עיניו של יצחק ובזה נעשה יצחק בעל מום והואיל ונפסל נפדה באיל א"כ יצחק פסולי מוקדשים הוא א"כ לדעת ר' דאמר המנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה משום כלאים דאסור כלאים בעבודה ובהנהגה ודאי גם יצחק לא היה אפשר להשתעבד תחת יד שום אומה מגזרת כי גר יהיה זרעך דהא פסולי מוקדשין הוי והמנהיג בו חייב משום איסור כלאים משא"כ לדעת רע"ק דסבר פסולי מוקדשין מותרין בכל מילי כחולין ולדידיה ודאי פסולי המוקדשין לית בהו משים כלאים והיה אפשר לשעב' ביצחק והיינו דאמר

מרע"ה שלח נא ביד תשלח ביד רע"ק דלדעת רע"ק נשתעבד יצחק ונשלם הזמן דכל עיקר כוונת המנהיג בפסו' המוקדשין לוקה משום כלאים הוא משום דבפסולי המוקדשים דין כלאים אית להו דשני מינים הן משום דדמי בצד אחד לחולין דמותרים באכילה והנאה ובצד אחד לקדשים דאסורים אף בגיזה ועבודה אבל לדעת רע"ק דסבר דפסולי המוקדשין כחולין דמיין לכל מילי ומותרים אף בגיזה ועבודה וא"כ ליכא כלאים בהו ואפ' ג"כ לשעבד ביצחק ונשלם הזמן ה' נ"ב ז"ל מצות קל"ו סי' יו"ד:

ובז"י הטעם דשמח משה"ר בתורתו של רע"ק וכמו שהובא לה' נ"ב ז"ל הנז"ל מצות ק"מ סי' ב' רק נקדים מ"ש הוא שם לפ"ד וז"ל אלו נכנס מרע"ה לא"י לא היו שולטים ידי השונאים בישראל להוליכם בגלות לכך נגזר על מרע"ה מיתה במדבר ע"כ וה"ן עוד נביא מש"ה דרוש שמואל ז"ל במגיל' איכה דאם היו ת' שנה במצרים לא היה שעמ"ל ולפ"ז לא יהיה חרבן ביהמ"ק כן כת' שמה"ר ז"ל דף י"א בתיבת צפון משם הרמ"ע ז"ל עש"ב והיינו טעמא דשמח מרע"ה בתורתו של רע"ק דסבר פסולי מוקדשי' מותרים בכל מילי כחולין אף בגיזה ועבודה מותרים אם כן מין אחד מקרי ולא הוי כלאים ואין בו איסור הנהגה א"כ שפיר יחול כי גר יהיה זרעך איצחק שנשתעבד א"כ נשלם הזמן ואין צריכים לגלות עוד א"כ מרע"ה יכול ליכנס לארץ

ולפי"ה יובן מאמר תמוה אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל א"כ אעברה נא ע"כ הובא לה' נחלת יעקב ז"ל בואתחנן ע"ש רק נקדים עוד מש"ה נ"ב ז"ל הנז"ל מצות קל"ב סי' יו"ד דיש מאן דס"ל והעלהו עולה כוונת הקדוש ברוך הוא אינו רק אסקיהו ואחתיהו וכיון שהעלה אותו הוי דבר שנעשה מצותו ואין מועלים בו ושפיר יתקיים ביצחק השיעבוד א"כ נשלם הזמן וז"ש אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל ויקשה והלא לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם ואיך החליף אותו באיל אלא צ"ל דעיקר מצותו היא אינה להקריבו עולה רק אסקיהו ואחתיהו לבד א"כ כיון שהעלה אותו כבר נעשית מצותו ואין בו מעילה אליבא דמ"ד דבר שנעשית מצותו אין מועלים בו וא"כ שפיר נתקיים כי גר יהיה זרעך בארץ ל"ל מיצחק וראוי להשתעבד א"כ נשלם הזמן וא"ץ לגלות עוד להשלים שאר השנים שעדין לא נשלמו במצרים א"כ אעברה נא דכל עיקר מניעת כניסתי בעבור שישלחו השונאים ידיהם בישראל להוליכם בגלות אבל השתא שבטל המסובב בטלה הסיבה לולא זאת הייתי אומר דיצחק הוי עולה ממש א"כ עדין לא נעשית מצותו ומועלים בו כיון שלא נשחט א"כ בודאי לא התחיל השיעבוד מיצחק ולא נשלם הזמן ע"ז בע"כ איני נכנס לארץ כדי שיגאלו:

ודרך זו שכתבנו דמרע"ה לא נכנס לא"י כדי שישלטו השונאי' בביהמ"ק אלך להבין מאמרם ז"ל אל תוסף דבר אלי עוד בדב"ר גימ' יצחק בהקדים מ"ש הנח"ב ז"ל מצוה ק"מ סי' א' משם ס' מג"ע ז"ל דנגזר על ישראל גלות מכח קיטרוג השטן מפני שלא נעקד יצחק ע"כ ועש"ב וזהו דאמר הקב"ה למרע"ה א"א אתה ליכנס לארץ דאם תכנס לא יוכלו אוה"ע לשלוט בישראל ולהוליכם בגלו' והגלות צריך מטעם שלא נעקד יצחק ולכן אמר אל תוסף דבר מטעם בדב"ר שהוא יצחק:

ב) **יצחק** חקרו המפ' ז"ל והלא דיבור של הקב"ה מעשה הוא ואיך נשתנה דברו של הקב"ה שאמר קח נא את בנך וכו' ולבסוף החליפו באיל ותירצו דבתחילת הצוואה היתה כוונ' הקב"ה שלא להעלותו עולה בפועל רק הציווי היה לנסיון והא ראיה כי כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא לחנם נברא וגם האיל נברא בו' ימי בראשית אלא מחמת שכוונה מצד מחשבת הבורא ית"ש היה שלא להעלותו עולה ממש נתקיימה מחשבתו שהוא שורש הדבר ולפי"ז צ"ל מחש' מילתא היא ה' נחלת יעקב אבני שוהם ז"ל בפ' ואתחנן:

ובזה אפש"ל מאמר תמוה היה עוזא שרו של מצרים לוקח בידו אילו של יצחק ושעיר עזים לקטרג על מכ"י ע"כ הובא לה' מטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ב בהקדים מש"ה בגדי אהרן תאומים ז"ל בפרשת וישב המפ' ז"ל פירשו הקנאה שקנאו השבטי' ביוסף על הכתונת הוא שכתונת הפסים היה בגדי כהונה ועד שלא הוקם המשכן היה העבודה בבכורות והם היו סוברים הבכורה שייכא לראובן כי ראובן בכור למעשה שנולד ראשון ובאמת המח' עיקר ויוסף בכור מצד המחש' ע"כ והשתא א"ש כי עוזא שרו של מצרים לקח בידו אילו של יצחק ואומר איך נשתנה דיבורו של הקב"ה אלא צ"ל דאזלינן בתר מחשבתו ית' שכוונתו לנסיון בעלמא א"כ מזה מוכח דמח' מילתא היא והדר דינא דיוסף לו משפט הבכורה באשר הוא בכור מצד המח' ושפיר לבש הכתונת שהוא בגדי כהונה ושלא כדין מכרוהו אחיו ולכן היה מקטרג בשעיר עזים על מכ"י:

ועפי"ז אפ"ל מאז"ל אל תוסף דבר אלי עוד בדבר גי' יצחק ע"כ בהקדים עוד מש"ה ויל"י ז"ל מע' מ' מרע"ה לא נכנס לא"י בעון מכ"י ע"כ ע"ש וז"ש אל תוסף דבר אלי עוד ליכנס לא"י והוא בסיב"ת עשויה מכ"י ושמא תאמר דהאמת אתם שמכרוהו באשר יוסף היה לובש כתונת פסים שהיא בג"כ ועיקר הבכו' היא לראובן שהיה בכור למעשה זה אינו דהא בדבר שהוא בגי' יצחק שם רמז מענין יצחק מוכח דהמח' מילתא היא ושלא כדין מכרוהו ולכן א"ת דבר וכו':

ועפי"ה יובן לענ"ד מאמז"ל מה ראה הים שנקרע ארונו של יוסף ראה ע"כ רק אקדמה פניך עוד מש"ה כ"נ ז"ל הנה הים לא רצה ליקרע לפני ישראל באומרו אני נבראתי בג' ואתה נבראת בו' ובודאי טענת הים טענה מעלייתא אכן נסתרה טענתו בשביל מחשבתן של ישראל שקדמו במח' ולפי"ז צ"ל דהמח' כמעש' ע"כ ע"ש בפ' וישב וז"ש מה ראה הים שנתקרע וביטל סברתו שהיה אומר אני קדמתי בבריאה במע' לישראל לז"א ארונו של יוסף ראה ר"ל ראה מעשה ונזכר הלכה כי יוסף היה לובש כתונת פסים שהיא בגדי כהונה שהעבודה היתה בבכורות ויוסף הוא בכור באמת מצד המח' משם למד כי המח' עיקר ולכן נתקרע לפני ישראל כי קדמו לו במח' להבראות:

ואל זה אביט כוונת מאמז"ל בשעת קי"ס נמסר איוב לשטן ע"כ ועיין לעיל במע' האלף אות כ"ח בהקדים מש"ה כ"ן ז"ל בפ' שמיני איוב חטא במח' בענין שיעבוד ישראל במצרים כי הוא א' מיועצי פרעה ושתק רק בלבו היתה מחשבתו לרעה ולכן נידון ביסורין כי הקב"ה צירף מחשבתו למעשה ע"כ והשתא א"ש כי נעשה קיטרוג בקו"ם למה יהיה נקרע לפני ישראל והלא קדם להם במעשה בבריאה וצ"ל מטעם כי ישראל קדמו לו במח' להבראות א"כ מוכח כי המח' מילתא היא ומעתה נתפס איוב על מחשבתו הרעה ונמסר לשטן לייסרו על מחשבתו כי המח' כמעש':

ג) **יצחק** יש לחקור איך ומה ראה יצחק שרצה לברך את עשו בכל אותן הברכות ולהניח את יעקב אלא הענין הוא יו"ד עממין ניתנו לאאע"ה והשנים מהם דהיינו עמון ומואב לא באו לידי חלוקה כלל כמ"ש רז"ל נשארו ח' עממין בשעה שנתבשר אאע"ה על נחלת א"י נאמר שם לך ולזרעך נתתי את הארץ ומדאמר לך ולזרעך ולא אמר לך סתם משמע לך מחצה ולזרעך מחצה כמו שדרשו בפ' לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וידוע מ"ש רז"ל על פסו' כי ביצחק יקרא לך זרע ביצחק ולא כל יצחק כי יעקב לבדו הוא נחשב זרע אברהם ולא עשו נמצא לפי"ז כשא"ל לך ולזרעך דמשמע של זרעו יהיה מחצה מהם לא היתה הכוונה רק על יעקב ולא על עשו אבל אותו מחצה של אברהם אשר א"ל לך אתננה דהיינו ד' עממים מהם שהיו שייכים לאברהם הנה כשמת אברהם נפלו לפני יצחק ועלה על דעת יצחק ליתן לעשו אותן ד' עממים כדי להשוותו עם יעקב כנז' ולכן עלה בדעת יצחק לברך את עשו באותן הברכות כדי שינחיל ד' עממים כמו יעקב שלא יטיל קנאה בין בניו אבל הקב"ה לא כן ידמה כי הקב"ה רצה שלא ינחיל עשו רק אדמה אחת דהיינו הר שעיר והשאר ז' אומות נטל יעקב אע"ה לחלקו ד' עממים מן אברהם כי נחשב זרעו כנז' וג' מיצחק אביו ה' ז"ב ב' פ' תולדות [א"ה אפ' שבזה יובן מ"ש המגיד ואקח את אביכם את אברהם וכו' ואולך אותו בכל ארץ כנען כדי לירש אותה כמש"ה

קום התהלך בארץ וכו' וארבה את זרעו אמנם עיקר הזרע הוא יצחק וזהו ואתן לו את יצחק ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו והיה רוצה יצחק להשוותן אמנם לא כן אנכי עמדי אלא ואתן לעשו את הר שעיר דוקא לרשת אותו והשאר ירש יעקב ע"ה דוד כהן ס"ט).

ועפי"ז יובן לענ"ד קרא אהבתי אתכם אמר ה' וכו' הלא אח עשו ליעקב ואוהב את יעקב דלכאורה קשה מאי רבותיה דודאי ה' אוהב צדיקים ומשו"ה אוהב יעקב אש צדיק ולא עשו ולפיה"א יתכן הכוונה דגם בענין הברכות שרצה לברך יצחק את עשו שכוונתו להשוותו עם יעקב שיטול ד' עממין ויהיה דומה לו וזהו את עשו ליעקב שיהיו שוים בשביל שלא יטיל קנאה בין אחים ואפי"ה לא הסכמתי עמו בזה אלא ואהב את יעקב שיתברך ויטול ז' עממי' ועשו לא יטול רק אומה א' והיא הר שעיר ואפי"ה ואשים את הריו שממה וכו':

א"נ במ"ש ה' מדר"ה ז"ל במע' היו"ד סימן ל"ד דיצחק כוונתו היה לתקנו ולהביאו אל הקדושה ולהמשיך עליו ברכה שיהא ירא שמים ויחזור בתשובה והי"ת לא רצה בזה אלא שיתברך יעקב וישאר עשו כמות שהוא וז"ש אהבתי וכו' ר"ל יאמר הי"ת לישראל שאני אוהב אתכם הלא תראו כי אח עשו ליעקב ירצה שרצה יצחק לברך את עשו לתקנו ולהביאו אל הקדושה ויהיה שוה ליעקב אחיו בקדושה ויראי"ש וזהו אח עשו ליעקב שוים בשיעורייהו במעלה אחת ועכ"ז ואוהב את יעקב שיתברך לבדו וישאר עשו כמות שהוא וזהו מאהבתי ליעקב ולזרעו אחריו ואחר זמן ראיתי שפי' כן הוא ז"ל בסה"ק צוארי שלל וששתי כעל כל הון שנתכוונתי לדעת גדול תלי"ת:

ד) **יעקב** הוא בכור למח' ועשו בכור למעש' והנה איתא הט' בזוה"ק למה זכתה לאה להקבר עמו ולא רחל משום שהיתה בוכה שלא תפול בגורלו של עשו ורחל לא בכתה לכן לא נקברה עמו אכן קשה הלא רחל לא היה לה לבכות משום שהיו אומרים העולם הגדולה לגדול והקטנה לקטן ואמאי לא נקברה עמו אלא לפי דאמרינן שיעקב הוא בכור למח' ואם המח' עיקר א"כ יעקב הבכור והוי גדול וא"כ היה לה לרחל לבכות שלא תפול בחלקו של עשו ובשביל שלא בכתה לא זכתה להקבר עם יעקב דמח' עיקר וכן יוסף היה בכור למח' וראובן בכור למעש' ה' בגדי אהרן דרשן בפ' וישב:

ובזה אפ"ל קרא ועתה שני בניך הנולדים לך וכו' אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך וכו' וקשה הסמיכו' זל"ז ועפיה"א יובן בהקדים עוד מש"ה פ"ד ז"ל דנ"ט דכוונת יעקב אע"ה שאמר אפרים ומנשה כראובן ושמעון ר"ל הבכורה שהיתה לראובן ניתנה ליוסף וכדאיתא בפ' יש נוחלין ע"כ וז"ש ועתה שני בניך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי דהיינו שאתה תקח את הבכורה ויהיה לך פי

שנים והטע' לזה צ"ל משום דיוסף בכור למח' והמח' היא עיקר וכ"ת מנין לך דהמח' היא עיקר לז"א ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בדרך וכו' וקשה למה לא זכתה להקבר עמי אי משום שלא בכתה והלא לא היה לה לבכות באשר היו אומרים הגדולה לגדול והקטנה לקטן אלא צ"ל דהמח' היא עיקר ואני בכור מצד המח' ולכן היה לה לבכות שלא תפיל בחלקי של עשו ולא בכתה ולכן לא זכתה להקבר עמי ולכן גם אתה בכור מצד המח' דמח' היא עיקר ולכן אמרתי אפרים ומנשה כראובן ושמעו' יהיו לי מצד הבכורה כי יוסף הוא הבכור כי המח' עיקר כנז':

ועפי"ז יובן לענ"ד מד"ר וז"ל ריה"ו אומר ואני נתתי לך שכם זה הבכורה ולבושו של אדה"ר אשר לקחתי מיד האמורי זה עשו ע"כ בהקדי' עוד מ"ש במד"ר בפ' תולדות קודם שהוקם המשכן היתה העבודה בבכורות ע"כ וה"ן עו"נ מש"ה שמע יעקב ז"ל בפ' תולדות לבוש אדה"ר בג"כ ע"כ וז"ש ואני נתתי לך שכם זו הבכירה שאתה בכור מצד המח' והמח' היא עיקר ולכן מעתה קח לבושו של אדה"ר שהם בג"כ ולבש ועבוד על המזבח שהעבודה היא בבכורות וכ"ת מנין דאזלינן בתר המחש' לז"א אשר לקחתי מיד האמורי שהוא עשו הגם שהוא בכור למעשה עכ"ז לקחתי אותם ממנו כי אני הוא הבכור וראויים בג"כ לי הגם דאני בכור רק מצד המח' משמע דהמח' היא עיקר ולכן גם לך נתתי הבכורה:

ה) **יעקב** אע"ה אמר עם לבן גרתי ופירש"י ז"ל תרי"ג מצות שמרתי ולכאורה יל"ק איך יע"א ע"ה אמר תרי"ג מצות שמרתי והלא היה בחו"ל שאינו נוהג שם תרומה ומעשרות ושאר מצות התלויות בארץ אלא נראה דאיתה בזוה"ק ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב כה כה למ"ל אלא כה אינון כ"ה אתוון דק"ש ועוד איתא בזוה"ק כל הקורא ק"ש כאלו מקיים כל התורה כולה וא"כ כך אמר יעקב כה תאמרון לאדוני לעשו כ"ה ר"ל שקראתי ק"ש בכל יום שיש בה כ"ה אתוון וא"כ במה שקריתי ק"ש נחשב עלי כאלו קיימתי כל התורה כולה ושפיר אמרתי תרי"ג מצות שמרתי ה' כ"ן פ' וישלח:

ובז"י לענ"ד ג"כ מאמז"ל הובא להי' מדת"ל ז"ל דף קפ"ו מס' מגלה עמוקו' ז"ל וז"ל כשראה יעקב את עשו התחיל לקרות ק"ש ע"כ וכוונתו לצדק דברו שאמר תרי"ג מצות שמרתי דע"י שקורא חשוב כאלו קיים כל התורה כנז':

ובדרך זה יובן ג"כ לענ"ד מאז"ל הובא להי' כ"ג ז"ל בפרשת וישלח מס' גלי רזיא וז"ל וארבע מאות איש עמו ושלשה אותיות של תיבת עשו עולה ת"ג שהלך יעקב לנגדו עם התפלין שיש בהם ת"ג אותיות ע"כ והק' הוא ז"ל מה היתה כוונת יעקב אע"ה שהלך

לנגדו של עשו בתפלין ע"ש ועפי"ה יתכן שפיר רק נקדים עוד מש"ה ברית יעקב ז"ל דרוש מ"ב דאיתא ברז"ל שאמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע רצוננו לקיים כל התו' כולה ואין אנו יכולין א"ל קיימו מצות תפלין ומעלה אני עליכם כאלו קיימתם כל המצות ע"כ ולכן הנה בעתה כאשר שלח יעקב אע"ה לעשו כי תרי"ג מצות שמרתי חשש פן ואולי יאמר עשו כי אין בפיהו נכונה ושקר דיבר ח"ו כי הלא בצרי להו כמה מצות שהם תלויות בארץ ואינם נוהגות בחו"ל לכן הלך יעקב אע"ה לנגדו בתפלין להורות ע"י שקיימתי תפלין הוי כאלו קיימתי כל התורה כולה:

ו) **יעקב** לכאורה קשה על יעקב אע"ה כששאל אותו אביו יצחק מי אתה בני והשיבו אנכי עשו בכורך איך יצא שקר מפיו ח"ו אלא המדה של יעקב אע"ה היא שלום ושלום גימ' עשו וא"כ היטב אשר אמר אנכי עשו בכורך כי מדתו שלום ושלום גימ' עשו וזהו כוונת נוסח תפלת מנחה של שבת יעקב ובניו ינוחו בו מנוחת אמת ואמונה וא"ת היכן האמת והלא אמר אנכי עשו בכורך לז"א מנוחת שלום כי מדתו שלום ועשו גימ' שלום ושפיר אמר אנכי עשו בכורך וברית אמת היתה אתו ה' נחלת יעקב אבני שוהם ז"ל בפ':

ובזה אפש"ל בדרך הלצייי מאמז"ל מנחה היא שלוחה תפלת מנחה שלח לו הוב"ל בגדי אהרן תאומים ז"ל בפרשת וישלח והוא תמוה ועפי"ה יתכן שחשש יעקב אע"ה שמא עשו יתפוס אותו על שיצא ח"ו מפיו שקר שאמר אנכי עשו בכורך לכן שלח לו תפלת מנחה ובכללה תפלת מנחה של שבת להתבונן בה כי יע"א ע"ה אמת היתה אתו ושפיר אמר אנכי עשו באשר מדתו שלום ושלום בגי' עשו וזה רמוז בתפלת מנחה של שבת כנז'.

ז) **יעקב** הנה כתיב ותקע כף ירך יעקב ויש במדרשים ב' טעמים ע"ז הא' מפני שנשא יעקב ב' אחיות וטעם הב' הוא סימן בירך ע"י שפגם בירך ע"י השתחוואה לעשו ונ"מ בין ב' טעמים אלו אם הטעם בשביל ב' אחיות א"כ לא יהיה גיד הנשה אסור כ"א ליעקב לבדו שהוא חטא בזה משא"כ אם הטעם בשביל השתחויה נאסר ג"ה גם לבניו כי הם ג"כ חטאו בזה ה' בגדי אהרן תאומים ז"ל בפ' מקץ עיי"ש:

ועפי"ז אפש"ל מאז"ל וטבוח טבח והכן מלמד שצוה אותו על גי"ה ע"כ הוב"ל בג"א הנז"ל ודקדק בו מה רמז יוסף לאחיו בזה ע"ש ולפיה"א יובן בהקדים עוד מש"ה כ"ן ז"ל משם תנא דבי אליהו בשביל איסור ב' אחיות נמכר יוסף ע"כ ע"ש בפ' וישב והנה ידוע בדברי רז"ל כמה תירוצים ליעקב אע"ה על איסור ב' אחיות מכמה טעמי ומעתה יובן כוונת יוסף לרמוז לאחיו כי שלא כדין מכרוהו דעיקר טעם מכירתם הוא משום שיוסף בא ח"ו מאיסור ב' אחיות בסוברם דאיכא עון שא"ח וראייתם היא מדאש' ותקע כף ירך יעקב והוא מטע' הא' מפני שנשא שא"ח לזה בא יוסף בחכמתו להפיץ ולדחות סברא

זו במה שצוה על ג"ה והטעם איסור ג"ה הוא מפני ותקע כף ירך יעקב כנז' ואי משום איסור שא"ח כמו שסוברים אחיו א"כ היה מן הראוי שנאסר על יעקב אע"ה דוקא שהוא חטא בזה לבדו ולמה נאסר עלינו א"ו צ"ל כטעם הב' מפני שפגם בירך ע"י השתחויה לעשו ולכן נאסר ג"ה ע"כ בניו מפני שהשתחוו גם המה לעשו וא"כ אין כאן הוכחה דיש איסור ש"א ואפ' לומר דליכא ליתא דאיסורא ביעקב על עון ש"א באשר יש כמה תירוצים וטעמים ע"ז כנז' וא"כ שלא כדין מכרוהו אחיו באשר בא מאיסור ביאה דהא ליכא עון ש"א כנז':

ח) **יעקב** יש תירוץ ליעקב אע"ה בענין ב' אחיות מדברי הרמב"ן ז"ל שכתב הטעם איסור ב' אחיות הוא משום סתם נשים כשישא אדם ב' נשים הם שתי צרות זו לזו וזה שייך לגבי שאר נשים ששונאות זה א"ז ולא כן עשתה רחל שמסרה סימנים ללאה ובודאי לא תקנא ללאה ואין דנין אפשר משא"א ואף דכתיב ותקנא רחל באחותה היינו קנאה במעשיה והנה לפי"ז צ"ל דדורשין טעמא דקרא שלא יהיו צרות זו לזו וזה לא שייך גבי רחל ולאה מרוב אהבתם ואי דרשינן טעמא דקרא א"כ נשים מואביות מותרות לבא בקהל דטעמא מאי אסרה תורה למואב לבא בקהל על דבר אשר לא קדמו ודרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם ולכן מותרות ה' כ"נ ז"ל בפ' וישלח:

ועפי"ז אפש"ל דברי מ"ר ועבד זה דוד שנא' אני עבדך בן אמתך ע"כ דהנה נודע דעשו יש לו תפיסה על יעקב בענין ש"א ולכן שלח לו יעקב אע"ה ועבד זה דוד דמשם באר"ה דדורשי' טעמא דקרא דבעת ההוא אסיק שמעתא אליבא דהלכתא דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית כמ"ש יתרא הישראלי וזה מטעם דדורשין טעמא דקרא על דבר אשר לא קדמו דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם והותר דוד לבא בקהל א"כ גם אנכי אין בי עון ב' אחיו' דדרשינן טעמא דקרא שלא יהיו צרות זו לזו וזה דוקא שייך לגבי שאר נשים לא כן לאה ורחל מרוב אהבתם.

א"נ אפ' במ"ש ה' בעה"ט ז"ל בפי' המסרה והכני אם על בנים אם יוכל להלחם בי והכני גבי גלית הכוונה כשם שגבי דוד היה מלחמה אף יעקב הכין עצמו למלחמה שהתקין עצמו לג' דברים ע"כ ואפ' שלזה שלח יעקב אע"ה לעשו ולהפחידו אמר ועבד זה דוד ר"ל עשיתי כמו דוד שנתכוון למלחמה גם אני היכנתי עצמי למלחמה:

ט) **יעקב** אע"ה יש לו תירוץ שנשא ב' אחיות משום דאחר שנימול א"א ע"ה נבדל הוא וזרעו מדין ב"ן וכשנשא יעק' אע"ה ב' אחיות וגיירם לית בהו איסור קורבא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ה' פ"ד ז"ל דרך האתרים דף א':

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר רבינו בחיי הובא בילקו' ראובני ז"ל פ' וישלח ויברך אותו שם מה ברכה בירכו בירכ"כ בירכו ע"כ והוא תמוה דמאי כוונתו דבירכו ברכת כהנים בעת ההוא ועפיה"א יתכן רק נקדים עוד מש"ה פ"ד הנז"ל שם דף ז' דבברכת כהנים הראנו ה' את אהבתו אותנו שהבדילנו מן העמים דלאוה"ע אינו נושא להם פנים ולישראל נושא להם פנים כדכתיב ישא ה' פניו אליך כדאיתא בפ' ג' דברכות ע"כ וה"ן עו"נ מש"ה כ"נ ז"ל בפ' וישלח דיש למלאך תפיסה על יעקב שנשא ב' אחיות ע"ש והשתא א"ש דכשבא המלאך להתווכח עמו על עון איסור ש"א כדפירשו רז"ל ויאבק איש עמו בויכוח דברים יעו"ע ונמצא דיעקב נצחו והוא מטעם דאבות יצאו מכלל ב"נ ולכן גיירם וליכא איסור קורבה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולכן בעת ובעונה ההיא בירכו ב"כ דמאחר עלו"ת שיצאו מכלל ב"נ והוי כישראל גמו' א"כ מעתה הקב"ה נושא להם פנים דלישראל נושא להם פנים ולא לאוה"ע ולכן בירכו ב"כ שכתוב בה ישא ה' פניו אליך וכדבר האמור:

י) **יעקב** מוכרח היה יעקב אע"ה ליקח ב' אחיות כדי לבלבל השטן שלא יקטרג בלידת השבטים הקדושים שבראות שיעקב נושא ש"א אינו נותן דעתו לקטרג כדי לעכב בסוברו שאין דבר טוב יוצא מזיווג זה כיון שבא באיסור והוא ע"ד עת לעשות לה' הפרו תורתך וענין לוט עם בנותיו ויהודה עם כלתו ועמרם עם דודתו ובועז עם רות ששלחה נעמי במטתו דרך זנות הכל עולה לסיגנון אחד שכיון שהיה עתיד לצאת מהם חוטר הקדושה היו עושין כדמיון האיסור כדי לבלבל השט' שלא יקטרג מדת"ל ענף יעקב.

ובז"י לענ"ד מד' רות רבתי וז"ל רבי אבא בר כהנא פתח רגזו ואל תחטאו אמר דוד לפני הקב"ה עד מתי הם מתרגשים עלי ואומרים לא פסול משפחה הוא ולא מרות המואביה הוא אמרו בלבבכם על משכבכם אף אתם לא באתם מב' אחיות אתם ראו מה עיקרכם ודומו סלה ואף תמד שלקחה יאודה זקנכם לא מפסול משפחה הוא ע"כ והוא תמוה ועפי"ה יתכן רק נקדים עוד מש"ה ז"ב ב' סדר ויגש משם הזוהר הטעם שבא זרע דוד ומלך המשיח מרות ותמר כדי לאתקפא על האי סטרא וכמ"ש והיה הוא ותמורתו יהיה קדש תמורתו יש בו תמר ורות שנתחלפו שניהם מן הסט"א לקדושה כי שניהם העמידו תולדות בסוג אחד והיינו טעמא דאצטריך דוד מלכא משיחא דייתי מרות המואביה משום שעי"כ אית ליה תוקפא לאתקפא על ההוא סטרא ע"כ עש"ב וז"ש אמר דוד עד מתי אתם מבזים אותי ואומרים לא פסול משפחה ולא מרות המואביה וכו' הכוונה שאתם מתרעמים עלי בשני תרעומות איך באת מאיסור משפחה היא רות המואביה שאסורה לישראל ועוד בה שלקחה בועז דרך זנות ששלחה לו נעמי אותה במטתו על זה אמר להם דהמע"ה ראו מה עיקרכם והלא אתם לא באתם אלא מב' אחיות אלא צ"ל

שמוכרח להיות כן כדי לבלבל השטן שלא יקטרג באותו הזיווג בראותו שבא בדרך איסור וממילא יצאו מזיווג ההוא שבטי יה א"כ גם אנכי ככם נעשה ששלחה נעמי את רות במטתו של בועז דרך זנות כדי לבלבל השטן שלא יקטרג ואין כאן איסור כדכתיב עת לעשות לה' וכו' ואם על שבאתי מאיסור ביאה מרות המואביה אף תמר שלקחה יהודה לא מפיסול משפתה היא אלא צ"ל כדי לאתקפה על ההוא סטרא וכמו כן אני באתי מרות כדי לאתקפא על ההוא סטרא בסוד והיה הוא ותמורתו יהיה קדש כנז' [א"ה ובז"י לענ"ד מ"ש הרב מדת"ל ז"ל ענף דוד משם הציוני וז"ל ויעל משה מערבות מואב דורשי רשומות דורשין מלמד שהראה הקב"ה למשה שלשלת ב"ד שהיו עתידין לעמוד מרות המואביה ע"כ והוא תמוה ולפי"ה ניחא במשז"ל עוד שהשבטים מכרו את יוסף על שבא מאיסור ש"א ועוד ידוע דמרע"ה לא נכנס לא"י בעון מכ"י ולכן עתה בשעת פטירתו חשש דילמא יהרהר משה שהדין עם השבטים שבא מאיסור ש"א לכן הראה לו שלשלת ב"ד שיצאו מרות שלקיחתה כדי לבלבל השטן ואף יעקב נמי כדי לבלבל וכו' אין כאן איסור ב' אחיות ושלא כדין מכרוהו ולכן אתה נענש ולא תכנס תלמידו ע"ה דוד כהן ס"ט]:

יא) **יעקב** אע"ה יש לו תירוץ על עון ב' אחיות הוא משום דהטעם שאסר' ב' אחיות משום שבמרכבה העליונה מצוי יחוד בקורבה שמקבלין דין מדין איש באחיו ידובקו ואנן קיי"ל המשתמש בשרביטו של מלך בשר ודם חייב מיתה וכ"ש וק"ו בשרביטו ש"מ מ"ה הקב"ה אבל יעקב אע"ה שהקב"ה קראו אל ולכך הותר להשתמש בשרביטו ש"מ שנשא ש"א והנה כתבו הפוסקי' על אשת אליהו ז"ל דמותרת דא"א אסר רחמנא ולא אשת מלאך והנה כיון שיעקב נקרא אל כדכתיב ויקרא לו אל אלהי ישראל א"כ לא חטא ראובן אף ששכב עם פילגש אביו משום דא"א אסר רחמנא ולא אשת מלאך הרב מדת"ל ז"ל אות יו"ד ענף יעקב דף קפ"ה וקפ"ז:

ועפי"ז אפ"ל מאז"ל בשעה שאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך למות מיד אמר יחי ראובן ואל ימות ע"כ הובא לה' כ"נ ז"ל בפר' וישב והן עוד אקדמה פניך מש"ה הנז' שם דכל קפידת השבטי' על יוסף הוא באומרם שהוא בא מאיסור ש"א והוא רצה למשול בהם וכבר כתבה התורה שום תשים עליך מלך מקרב אחיך ודרשו רז"ל מהמובחר שבאחיך וכן איתא בתד"א בשעה שנמכר יוסף אמר יעקב אוי לי שנשאתי ש"א והנה כ' רש"י ז"ל בפסוק ויקרא לו אל אלהי ישראל פשוטו של מקרא קאי על המזבח שקרא שם המזבח ע"ש הנס שהיה הקב"ה עמו והצילו ורז"ל דרשו שהקב"ה קראו ליעקב אל ע"ש והן עוד נביא מש"ה ויל"י ז"ל מע' מ' דבעון מכ"י לא נכנס מרע"ה לא"י ע"כ וז"ש כשאמר הקב"ה

למשה הן קרבו ימיך בחו"ל בעון מכ"י קשה והלא כדין מכרוהו באשר רוצה למלוך עליהם והתורה כתבה מקרב אחיך מהמובחר שבאחיך והוא בא מאיסור ש"א אלא צ"ל דפירוש הכתו' ויקרא לו אל הכוונה שהקב"ה קרא ליעק' אל וכיון שנקרא יעקב אלוה הותר בשתי אחיות דיכול להשתמש בשרביטו ש"מ וא"כ יוסף אינו בא מאיסור ש"א ושלא כדין מכרוהו ולכן נגזר מיתה על מרע"ה ולכן מיד אמר יחי ראובן ואל ימות דאין בו עון אשר חטא במעשה בלהה דא"א אסר רחמנא ולא אש' מלאך ויעקב נקרא אל כנז':

ובז"י לפרש ג"כ מאז"ל יחי ראובן במעשה יוסף ואל ימות במעשה בלהה הובא לה' כ"נ ז"ל בפ' וזאת הברכה ר"ל מדנתן נפשו להציל את יוסף ולא הסכים עם אחיו במכירתו שבא מאיסור ביאה מזה הורה דקרא ויקרא לו אל קאי על יעקב שקראו הקב"ה אל ואין בו איסור ש"א ולכן מזה ואל ימות במעשה בלהה דכיון דיעקב נקרא אל אשתו מותרת

ואל זה אביט כוונת מסרה ואני אנה אני בא ואני אנה אולך את חרפתי ע"כ ר"ל כשבא ראובן לראות בבור אם יש שם יוסף ולא מצאהו אמר מעתה אחי נקמו מיוסף בעבור שבא מאיסו' ש"א א"כ תפשו השיטה כפשוטו של מקרא ויקרא לו אל קאי על המזבח א"כ יעקב אע"ה לא נקרא אל ואינו יכול להשתמש בשש"מ ולכן מכרו יוסף באשר בא מאיסו' ביאה א"כ מעתה ואני אנה אוליך את חרפתי דהשתא נתעורר עלי עון בלהה דמתקרייא א"א ולא אשת מלאך:

וג"כ א"ש כוונת ראובן שנתחרד על אבידת יוסף יותר מכל אחיו כדכתיב וישב ראובן אל הבור וכו' ויקרע את בגדיו וכו' הוא משום דהא בהא תליא דבאבידת יוסף מוכח דיעקב לא נקרא אל וא"כ בלהה אשתו אסורה לכל ומזה נתיירא מחשש עון בלהה:

ואל זה סובב והולך כוונת מאז"ל במ"ר וז"ל אמר ראובן הוא מונה אותי עם אחי ואני איני מצילו אני הייתי סבור שנדחיתי מכח אותו מעשה והוא מונה אותי עם אחי שנא' ואחד עשר כוכבים משתחוים לי ואיני מצילו ע"כ הכוונה בזה סבור הייתי שנדחיתי מכח אותו מעשה של בלהה באשר הייתי סובר ויקרא לו אל קאי על המזבח אבל יעקב לא נקרא אל א"כ בלהה א"א מתקרייא ולא אשת מלאך וא"כ יש בי עון אשר חטא במעשה בלהה והוא מונה אותי עם אחי א"כ מזה הורה דפי' קרא ויקרא לו אל קאי על יעקב שקראו הקב"ה אל ופטור אני מעון בלהה דא"א אסר רחמנא ולא אש' מלאך וא"כ ואין אני מצילו אתמאה דבזה גם הוא אין ראוי לעונש באשר בא מאיסור ביאה דהא השתא שנקרא יעקב אל א"כ מות' בש"א דיכול להשתמש בשרביטו ש"מ כנז"ל:

ועפי"ז יובן כוונת רש"י ז"ל למען הציל אותו רוה"ק מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו ע"כ הוצרך לזה שלא תאמר מה שהציל ראובן את יוסף אין כוונתו לש"ש

ח"ו אלא כדי להכריע דכוותה"כ ויקרא לו אל קאי על יעקב שקראו הקב"ה אל ולא קאי על המזבח ולכן הציל את יוסף באומרו שלא בא מאיסו' ש"א וממילא נמצא ראובן נקי מעון בלהה דהויא אשת מלאך דשריא ולכך הוצרך רוה"ק להעיד של כוונת ראובן היא להציל את יוסף אחיו לש"ש ולא כדי לפטור את עצמו מעון:

ובדרך זה יובן כוונת מאז"ל וישמע ראובן וכו' למדה תורה ד"א כשאדם עושה מצוה יהא עושה אותה בלב שלם שאלו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב עליו וישמע ראובן היה מוליכו על כתיפיו אל אביו ע"כ ר"ל דראובן היתה כוונתו רצויה להציל את יוסף לגמרי רק חשש מפני חשד דאין כוונתו להציל באמת אלא כדי להכריע הכתוב ויקרא לו אל קאי על יעקב שנקרא אל כדי לנקות עצמו מעון בלהה כנז"ל ולכן לא הצילו הצלה גמורה אבל אילו היה יודע שהקב"ה כותב עליו וכו' שהתורה מעידה עליו שלש"ש עשה היה מוליכו על כתיפיו להצילו הצלה גמורה ולא היה חושש משום חשד ועיין עוד באלו המאמרים בס' קו"י פ' וישב:

ובלכתך בדרך להבין כוונת מאמר תמוה וז"ל הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף ועל פתחינו כל מגדים אלו נרות חנוכה ע"כ הובא לה' ראש דוד ז"ל פ' ויגש ע"ש וז"ש הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף אבל לא הצילו לגמרי אלא ריח הצלה שהשליכו אותו אל הבור וכ"ת למה לא הצילו לגמרי לז"א ועל פתחינו אלו נרות חנוכה ירצה דאלו בדין חנוכה אם בית יש לו ב' פתחים צריך חנוכה לכל פתח כדאיתא במס' שבת מטעם דחיישינן לחשדא א"כ ג"כ משם למד דחיישינן לחשדא ולכן עשה ריח הצלה בעלמא ולא לגמרי דאלו היה מצילו לגמרי היה חושש מחשד שיאמרו לכבוד עצמו עשה כדי להורות שיעקב נק' אל ולכן יוסף ראוי להצלה דהא ליכא איסור ש"א וממילא ונקה האיש מעון בלהה דאשת מלאך שרי:

ולפי"ה יובן מאמר בתנחומא כי תשא את ראש בני ישראל אר"י רמזו שהוא עתיד לקרב ראשן של שבטים ואיזה זה ראובן שנא' יחי ראובן ואל ימות וזהו כי תשא את ראש בני ישראל ראש של שבטים ע"כ הובא לה' קו"י ז"ל בפ' כי תשא והק' הוא ז"ל מה ענין ראובן לנתינת שקלים ע"ש ולדרכנו א"ש רק נקדים עוד מש"ה הנז' שם משם רז"ל השקלים לכפר על מכ"י ע"ש וז"ש כי תשא את ראש בנ"י ליתן מחצית השקל וכל זה לכפר על מכ"י א"כ מוכח דחייבים על מכירתו א"כ מזה משמע פי' קרא ויקר' לו אל קאי על יעקב שקראו הקב"ה אל ולכן ליכא איסור ש"א וממילא רווחא שמעת' על ראובן ג"כ שלא חטא בענין בלהה דא"א אסר רחמנא ולא אשת מלאך ולכן קרב ראשן של שבטי' יחי ראובן:

ועפ"י האמור אפ"ל מ"ר רשב"ן פתח כי אנכי ידעתי את המחשבות שבטים היו עסוקים במכ"י ויוסף היה עסוק בשקו ותעניתו וראובן היה עסוק בשקו ותעניתו ויעקב היה עסוק בשקו ותעניתו ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה והקב"ה היה עסוק בורא אורו של מלך המשיח ע"כ והוא תמוה מה ראו אלו להתקרב ועפיה"א א"ש רק אקדמה פניך מש"ה מטה"מ ז"ל חלק ה' דע"ט דאיתא הטעם שהיו השבטים שונאים את יוסף כ"כ לפי שע"י חלומותיו היה מגלה דעתו שהוא רוצה למלוך והו"ל מורד במלכות ב"ד וכל המורד במלכות ב"ד חייב מיתה וכ"ז דוקא אם י"ל דין ב"נ דב"נ נידון, על המח' רעה כמעשה אבל אם דין ישראל י"ל אין המח' רעה מצטרפת למעשה ע"כ ע"ש והן עוד נביא מש"ה טירת הכסף ז"ל משם הרמב"ן ורבינו בחיי ז"ל שהמנהג היה בימים הקדמונים ליבם אשת קרובו האב או הקרוב אליו ממשפחתו הרי דקורא ענין יאודה עם כלתו מצות יבום ע"כ וכ' ה' קו"י ז"ל בפ' וישב ע"ז הענין דוקא אי אמרי' דין ישראל י"ל דמצות יבום דוקא לישראל ניתנה ולא לב"נ ע"ש וז"ש כי אנכי ידעתי המחשבות שהקב"ה ידע מחשבותם של כל א' וא' דהשבטים סברי פי' הכתו' ויקרא לו אל כפשוטו קאי על המזבח וא"כ נמצא בידי יעקב עון ב' אחיות ח"ו דאסור להשתמש בשרביטו ש"מ כשאר בנ"א ולכן היו עסוקים במכ"י על שבא מאיסור ביאה מרחל שהיא אחרונה ומזה הטעם יוסף היה עסוק בשקו ותעניתו דכמו צע"ר בנפשו שהוא בא מאיסור ערוה ח"ו וג"כ ראובן היה עסוק בשקו ותעניתו ומצטער על עון בלהה דהשתא מתקרייא א"א אשת אביו ולא אשת מלאך בראותו הסכמת אחיו במכ"י על שבא מאיסור ש"א ח"ו ותפסי השי' דיעקב לא קראו הקב"ה אל וכמו כן יעקב אע"ה וכמו הצער עלה עליו דהשתא נתפס ונלכד באיסור ש"א בראותו כי הסכימו בניו במכ"י ולכן היה עסוק בשקו ותעניתו לכפר את עוגו בענין ש"א ושמ"ת דכוה"כ ויקרא לו אל קאי על יעקב ומה שעלה בהסכמה למכור את יוסף אינו מטעם שבא מאיסור ביאה ח"ו אלא לפי שחשב למלוך עליהם ומרד במלכו' ב"ד לכן דנוהו על המחש' כדין ב"נ ומכרוהו לז"א ויהודה היה עסוק ליקח אשה דהיינו ליבם תמר כנז"ל והקב"ה מביא אורו של מלך המשיח מאותו הזיווג של יאודה ותמר א"כ מוכרח דדין ישראל י"ל דמצות יבום נוהגת בישראל ולא בב"נ ומאחר עלו"ת דדין ישראל י"ל א"כ יוסף פטור על מחשבתו שחשב למלוך עליהם דבישראל אין המח' רעה מצטרפת למעשה וא"כ למה השבטים מכרו את יוסף אלא צ"ל משום דסברי דיעקב לא נקרא אל וקרא דכתיב ויקרא לו אל קאי על המזבח ואיכא איסור ש"א ובשביל זה מכרו יוסף ולכן כל א' נתיירא על עצמו וישב לו כל א' בשקו ותעניתו לתקן כל אשמתו ועיין לה' כ"ן ז"ל בפ' וישב במאמר הלזה [א"ה אפ' שזהו שאמר יוסף לאחיו אתם חשבתם עלי

לרעה שחשבת' מח' רעה למעשה אמנם אלהים חשבה לטובה כי דין ישראל י"ל והמח' רעה אינה מצט' למעשה והראיה דדין ישראל י"ל מן למען גימ' קץ שהוא קץ המשיח שהקב"ה הסכים על יד יהודה במצות יבום שהיא נוהגת בישראל והוציא משם אורה לישראל ע"ה ד"ך ס"ט]:

יב) **יעקב** הנה כתיב ורב יעבוד צעיר וא"כ מצאה הקפידה מקום לנוח דאיך יעקב אע"ה קנה הבכורה מאת עשו דהשתא דאתעביד איהו רב ועשו איש צעיר ישוב להיות לעבד לו ואין כל מאומה בידו דמה שקנה עבד קנה רבו ואיך יעקב מסר נפשו על הבכורה אלא הענין הוא כי כבר עשו נעשה רשע גמור שלא יכול לתקון וננעלו לפניו שערי תשובה ואמטו להכי לא חש לרב יעבוד צעיר שהרי אמרו כתיב יעבד וקרי יעבוד זכה יעבוד לא זכה יעבד נמצא דבזכותא תליא מלתא וכל שהוא רשע יעבוד לחבירו הצדיק וא"כ עכשיו שעשו רשע ישוב עשו הצעיר לעבוד ליעקב אע"ה הגם שהוא רב שלקח ממנו הבכורה ה' שמע יעקב ז"ל בפ' תולדות:

ועפי"ז יובן לענ"ד פסוק הנה קטן נתתיך בגויים בזוי אתה מאד זדון לבך השיאך וכו' ר"ל הנה קטן כי עתה נעשית קטן ע"י שיעקב לקח ממך הבכורה ונעשה הוא הגדול וש"ת דזהו הוא טיבו הוא לגבך דיעקב יהיה לך לעבד ח"ו באשר כתיב ורב יעבוד צעיר ז"א אלא בזוי אתה מאד ירצה שעדין צריך לבזות את עצמך בעבודתך ליעקב הגם שהוא רב וכ"ת למה כן לז"א זדון לבך השיאך ר"ל שעשית זדונות ועונות ובזה נעשית רשע גמור וכתיב יעבד וקרי יעבוד דבזכותא תליא מילתא זכה יעבוד לא זכה יעבד וא"כ כיון דיעקב אע"ה איש צדיק תם וישר הוכרח עשו שהוא רשע לשאת במשאו ולעבוד עבודתו.

ואפ' שזה כוונת עשו באומרו יש לי רב יהי לך אשר לך ירצה עדין יש לי גזרת ורב יעבוד צעיר הגם שאני באמת איש צעיר באשר אתה קנית ממני הבכורה מ"מ עדין יש לי רב שגזרת ורב יעבוד קאי על דידי וצריך אני לעובדך ולשרת לפניך מפני רשעי וכובד זדוני ואתה איש צדיק ובזכותא תליא מילתא ולכן יהי לך אשר לך ואיני מחסרך מידי דבל"ז אתה עבד שלי באשר לקחת ממני הבכורה ונעשית רב וכתיב ורב יעבד צעיר וא"כ עבדא דמאן נכסי דמאן והייתי לוקח את ממונך איכו השתא דעדין יש לי רב ר"ל גזרת ורב יעבד צעיר לכן יהי לך אשר לך שיהיה שלך ואיני לוקח ממך כלום כנז' [א"ה אפ' שזה כוונת יעקב אע"ה ששלח לו עם לבן גרתי ופי' רש"י ז"ל עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים ר"ל ששלח לו אל תחשוב בדעתך כיון שאני רב מכח שלקחתי הבכורה א"כ צריך אני לקיים מקרא כתוב ורב יעבוד צעיר ז"א שהרי עם לבן

הרשע גרתי וקיימתי המצות ולא למדתי ממעשיו הרעים אלא עדין בצדקותי עומד ואתה רשע ולכן לא נאה לעובדך ע"ה ד"ך ס"ט:

[א"ה ובז"י לענ"ד כווה"כ מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכר' לעולם ר"ל שיעקב אחיך עשה לך חמס בלקחו הבכורה ממך וש"ת דזהו טיבותא לגבך דיעקב יהיה לך לעבד ח"ו באשר כתיב ורב יעבוד צעיר ז"א אלא תכסך בושה שצריך לירא וליבוש ממנו ולעבוד לו כדין עבד וכ"ת למה כן הלא קרא כתיב ורב יעבוד צעיר לז"א ונכרת לעולם ירצה שעשית כמה עבירות וחייב עליהם כרת וקרא ורב יעבוד צעיר בזכותא תליא מלתא זכה יעבוד לא זכה יעבד וכיון שיעק' אע"ה איש צדיק הוכרח לעשו שהוא רש"ג לעבוד ולשרת לפני יעקב כנז' עכ"ל תלמידו ע"ה אליהו עטייא ס"ט]:

יג) **יעקב** יש לחקור איך תועיל המכירה שמכר עשו בכורתו ליעק' אע"ה והלא יש בה דין אונאה דאיך יטול הבכורה דרחוק מפנינים מכרה בעד טולמא דנהמא ותבשיל כל שהוא והתשובה לזה כי עבודה היתה אז בבכורות והו"ל כדין הקדשו"ת ואין דין הונאה בהקדש כדאי' בפ' הזהב ואם על חלק פי שנים י"ל בשביל דפקר טובא בע"ז וג"ע וש"ד ונעשה דינו כדין כותי ובכותי אין בו דין הונאה כדילפינן התם ולכן המכירה קיימת בין לעבו' בין לפי שנים ה' שמי"ע ז"ל בפ' תולדות.

ובז"י ג"כ כוונת הכתו' הנה קטון נתתיך בגויים וכו' ר"ל נתתיך כדין הקטן מאחיו שאינו לוקח פי שנים כיון שלקח יעק' אחיך ממך הבכורה ועוד ג"כ בזוי אתה מאד שאינך עובד במזבח כשאר הבכורות שעבודת הזבח בבכורות באשר קניית יעקב שקנה ממך הבכורה זכה בשניהם חלק פי שני' ועבודת המזבח כדין הבכורות וכ"ת בשלמא לענין העבודה הוי כדין הקדשות ואין הונאה להקדש אבל לענין פי שנים איך קנה יעקב והלא אית בה דין הונאה לז"א זדון לבך השיאך ר"ל מרוב זדונותיך וחטאתיך בג"ע וע"ז וש"ד הנה הנם היו בעוכרך כדין כותי ואין הונאה לכותי ושפיר קנה יעקב הבכורה בכל דהו:

יד) **יעקב** לכאורה קשה איך מלאו לבו ליעקב אע"ה לעשות את הבכור פשוט כיון דאיכא איסורא דלא יוכל לבכר ואיך יעבור יעקב אע"ה ע"ז אלא דיעקב אע"ה סבר כיון דעשו רשע גמור הוא איך יהיה עומד ומקריב על המזבח ואיכא משום איסורה דאך אל הפרכת לא יבא ואעפ"י דיעקב אע"ה ג"כ יש לו איסור בקניית הבכורה דלא יוכל לבכר כתיב מ"מ מוטב לעבור באיסור עשות הבכור פשוט בשב ואל תעשה ולא שיהא הרשע ההוא עושה איסור בקום עשה וניח"ל לחבר דליעביד איהו איסורא זוטא ולא ליעביד ע"ה איסורא רבה ה' שמע יעקב ז"ל בפ' תולדות:

ואל זה אביט ג"כ בכוונת קרא הנה קטון נתתיך וכו' ר"ל שנתתיך קטן מאחר שלקח יעקב הבכורה ממך בזה נעשית פשוט והוי כמו קטן מאחיו הבכור ואין אתה לוקח פי שנים וג"כ בזוי אתה מאד שאין אתה יכול לעבוד ע"ג המזבח כשאר הבכורות מאחר שקנה יעקב ממך הבכורה הוי ליעקב משפט הבכורה ואתה בזוי וקטן שנעשית פשוט וכ"ת איך יעק' אע"ה מלאו לבו לעשות כן כיון דאיכא איסורא דלא יוכל לבכר לז"א זדון לבך השיאך שעונותיך וזדון לבך היו בעוכריך שלא לעבוד עבודת הקדש בקום נעשה ומוטב לחבר דליעביד איהו איסורא זוטא ולא ליעביד ע"ה איסורא רבה וע"כ יעקב בחר לו לעשותו פשוט דהוי בשב ואל תעשה ולא ליעביד עשו איסורא רבא לעשות מעשה ע"ג המזבח כנז"ל [א"ה ובז"י ויאמר עשו וכו' כי עיף אנכי ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי והנה במד"ר שהרג את הנפש ושבא על נערה מאורשה וילפי לה מן השדה ומן עיף ולכן עתה עשו שגלה אשמתו לפני יעקב ואמ"ל כי עיף אנכי קפץ יעקב על הבכו' ולקחה ממנו כדי שלא וכו' ע"ה ד"ך ס"ט] וע"ע באות י"ג תלמיד המחבר עלה ח"ח ס"ט:

ולדרך זה אלך לי כוונת הקרא בדרך אפשר השם מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם הכוונה ממה שנראה בעיניך שיעקב אחיך עשה לך חמס בלקחו ממך הבכורה ובאת לתפשו באשר כתיב לא יוכל לבכר עכ"ז אין לך תפיסה עליו בזה אלא אדרבא מזה תכסך בושה שעונותיך הנה הנם גרמ"א בנזיקין שנעשית פשוט שלא להיות רשע עומד ומקריב ע"ג המזבח ויפה עשה יעקב אע"ה שלקח ממך הבכורה דניח"ל לחבר דליעביד איסורא זוטא ולא ליעביד ע"ה איסורא רבה כנז':

טו) **יעקב** עשו היה ראוי לקרותו עשוי ע"ש שנגמר בשערו כדפי' רש"י ז"ל וכן גבי יעקב היה ראוי לקרותו עקב אבל אם היה קורא אותו עקב אז היה יכול לומר לו עשו ששכרו בעקב ולבסוף ואין לו שייכות בעוה"ז כלל מה עשה הקב"ה לקח יו"ד מעשו ונתנה ליעקב כדי שיהיה ליעקב ג"כ שייכות בעוה"ז ה' בגדי אהרן תאומים ז"ל בפ' וישלח משם רז"ל ע"ש.

ועפי"ז יובן לענ"ד סמיכות פ' וישב עם לעיל מניה דכתיב הוא עשו אבי אדום וס"ל וישב יעקב וכו' הכוונה אחר שראה יעקב אע"ה שהיה עשו אחיו ראוי לקרותו עשוי ע"ש שנגמר בשערו ונקרא שמו עשו באשר לקח ממנו יו"ד ונתנה ליעקב כדי שיזכה גם בעוה"ז ולכן הסכימה דעתו של יעקב אע"ה לישב בשלוה גם בעוה"ז וז"ש הוא עש"ו וכו' ולכן וישב יעקב שביקש לישב בשלוה:

ובז"י ג"כ כוונת הקרא מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ר"ל מאשר חטף יע"א ע"ה מאתך אות יו"ד ולקחו לו בשמו הטוב יעקב מזה תכסך בושה שאין לך פ"פ לומר דהעוה"ז אינה ליעקב והכל גזל בידו ח"ו הס כי לא להזכיר דבלקיחת היו"ד ממך זכה גם בעוה"ז והכל בהסכמת הי"ת:

טז) **יעקב** איתא בפוסקים ראובן ושמעון שיש להם ערעור ביחד על חזקת ישוב וקנה ראובן החזקה משמעון לשנה הרי ישוב לשמעון שאילו היתה חזקה לראובן לא היה קונה משמעון לשנה ומסיים הסמ"ע משם המרדכי ז"ל ואעג"ב דעביד איניש דזבין דינא במעט מעות כדי לסלק תרעומת הנ"מ כל דיני שלא יצטרך להתרעם עוד אבל לא עביד איניש דזבין אודנא מגמלא שלאחר השנה יצט' עוד לחזור לדין ולפשר עוד פ"כ ומעתה אנן נחזי בענין מכירת הבכורה שהיו יעקב ועשו מחולקים עליו יעקב אע"ה אומר שהוא הבכור שהוא היה טיפה ראשונה של יצחק אע"ה והיה ראשון ליצירה ראשי' אונו ולו משפט הבכורה ועשו אומר שהוא ראשון שיצא מבטן אמו והוא הבכור והנה לפי דעת יעקב אע"ה א"ץ לקנות הבכורה אם לא שתאמר כדי שיסיר מעליו את תלונות עשו דעביד איניש דזבין דינא אך למאי דאיתא במ"י מכרה כיום את בכורתך לי זבין חד יומא מן דידך וכו' לפי"ז יפול לכאורה תמיהא על יעקב אע"ה שקנה מעשו רק יום א' הלא בזה איבד זכותו ואיהו דאפסיד אנפשיה דמעתה יבא עשו לטעון ויאמר שהבכורה שלו והא ראיה מדקנה ממנו יעקב יום א' ואלו היה הבכורה ליעקב אמאי קנה ממנו יום אחד ואין לומר עביד איניש דזבין דינא דהא בזה לא אמרינן כן משום דקנה ממנו רק יום א' ואלו היה הבכורה שלו אמאי לא קנה מעשו רק יום א' אמנם י"ל עפ"י דאיתא בזוה"ק בפרשת שמות אלף שנים היה מעלת אוה"ע וא"כ י"ל שזהו כוונת יעקב אע"ה במ"ש זבין לי חד יומא מן יומא דידך היינו אותו יום של מעלת אוה"ע לדעת שיומו של הקב"ה אלף שנה ה' יקהל שלמה ז"ל בפרשת תולדות:

ועפי"ז יובן לענ"ד קרא לחמך ישימו מזור תחתיך אין תבונה בו הלא ביום ההוא נאום ה' וכו' דהנה כ' רש"י ז"ל לחמך ישימו מזור הם לחם ונזיד עדשים שנתן יעקב לעשו הם מזור פי' חולי דמזה בזה עשו את הבכורה ונלקחה ממנו ע"כ וז"ש לחמך ישימו מזור דע"י הלחם ונזיד עדשים שנתן יעקב לעשו נעשה מזור וחולי לעשו שנלקחה ממנו הבכורה כדפי' רש"י ז"ל אין תבונה בו ר"ל במעשה הזה אין תבונה וחכמה בעשו שמכר את בכורתו בדבר קל במעט לחם וכ"ת אעיקרא דדינא פירכא דהלא מעתה עשו יצא לטעון טען דהבכורה באמת היא שלו וראיה מדקנה יעקב הבכורה ממנו ול"ל דעביד דזבין דינא דלא אמרינן כן אלא דוקא אם לקח לגמרי דלא יצטרך לדון עמו עוד משא"כ

הכא שלא קנה רק יום א' לז"א הלא ביום ההוא נאום כ' ר"ל ביום ההוא שאמר יעקב אע"ה זבין לי יום חד מיומא דילך כוונתו הוא על יום שיש בו אלף שנה כמו יומו של הקב"ה וזהו ביום ההוא נאום ה' שיאמר הי"ת יום שהוא אלף שנה הכי נמי כוונתו של יעקב אע"ה שאמר זבין לי יום חד הוא על אלף שנים של מעלת אוה"ע ולא יום א' ממש וא"כ קנה דיניה לגמרי ושפיר אמרי' עביד איניש דזבין דינא ולעולם הבכורה באמת של יעקב אע"ה:

יז) **יעקב** מזל של יעקב אע"ה היה מורה שלא יהיה לו שלוה כל ימיו וכל השפע שהשפיע לו הקב"ה היה מצד שאין מזל לישראל ה' נח"י ז"ל בפ'

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמז"ל הובא לה' כ"ן ז"ל בפ' וישלח וארבע מאות איש עמו וג' אותיות של תיבת עשו עולה ת"ג ולכן הלך יעקב לנגדו עם התפלין שיש בהם ת"ג אותיות ע"כ והק' הוא ז"ל דמאי כוונתו של יעק' אע"ה שהלך לנגדו של עשו בתפלין ע"ש ועפיה"א א"ש רק אקדמה פניך מש"ה תולדות יצחק ז"ל בפ' חיי שרה דמן התפלין מוכח דאין מזל לישראל ע"כ עש"ב והנה בעת"ה יובן כוונת יעקב אע"ה שהלך בתפלין לנגדו של עשו לרמוז לו דאין מזל לישראל וראיה מתפלין כנז' ומזה אל תבהל ברוחך לאמר איך אני זכיתי לכל העושר הזה והלא מזלי מורה שאין לי שלוה ושופע דהא אין מזל לישראל ולכן השביע הקב"ה עלי:

ובז"י לענ"ד מד' ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף ע"כ רק נקדים עוד מש"ה פ"ד ז"ל דרך האחרים מחלוקת יוסף והשבטים כי יוסף היה סובר דעדין דין ב"נ יש לאבות ומפרכ' אסירא להו ולכך הוציא עליהם דבה אכן השבטים ס"ל דדין ישראל יש להם ומפרכסת שרייה ולא יפה עשה יוסף שהוציא עליהם דבה ופגם בכבודם ומשוי להו כדין ב"נ ולכך שפיר מכרוהו ע"כ וז"ש בקש יעקב לישב בשלוה ולכאורה יקשה איך ביקש לישב בשלוה והלא המזל שלו מורה שלא יהיה לו שלוה כל ימיו אלא מאי אית ליה למימר דאין מזל לישראל א"כ מזה הורה בדעתו דדין ישראל י"ל והוי כסברת השבטים ולכך קפץ עליו רוגזו של יוסף שמכרוהו אחיו באשר פגם בכבודם ומשוי להו כדין ב"נ דהשתא לקחו הוכחה מיעקב דדין ישראל י"ל:

וזאת היתה לי כוונת קרא ויאמר הילדים וכולי הכוונה דעשו נפשו לשאול הגיעה איך ובמה זכה לכל העושר הזה כי השפי"ע השפי"ע עליו הקב"ה מלמעלה שפע רב והלא מזל שלו מורה שלא יהיה לו שלוה כל ימיו וע"ז אתמוהי קא מתמה מי אלה לך מהיכן זכית לכל השופע הגדול הזה וע"ז יעקב בא בתשובתו הרמתה ויאמר הילדים ר"ל הלא

תראה רוב הילדים אשר הם סוברים דדין ישראל י"ל ומאחר עלו"ת דדין ישראל יש לאבות זכיתי לכל השופע הזה דאין מזל לישראל:

או כלך לדרך זו בכוונת מד"ר ביקש יעקב לישב בשלוה וכו' והוא עפיה"א רק אקדמה עוד פניך מש"ה טירת כסף ז"ל בפ' וישלח יעקב אין בו עון אשר חטא בב' אחיו' דאותו הזמן דין ב"ן י"ל ובני נח אינם נענשים אלא על חייבי מיתות משא"כ באיסו' ש"א וכיוצא שהן בכרת אין ב"ן נענש עליהם וכתב תד"א דנמכר יוסף בעבור שנשא ש"א ע"כ וה"ן עו"נ מש"ה קו"י ז"ל פ' בראשי' הגם שיעקב ועשו חלקו העולמות ועשו נטל עוה"ז מ"מ כשאנו שומרים שבת אנו אוכלים בעוה"ז דאיתא בזוה"ק דאין העולם קיים אלא על השבת וכיון שמקיימים את העולם זוכין בו כדין המציל מזוטו של ים דהוי שלו וכ' ה' פ"ד ז"ל דרך האתרים דרוש א' איך יעקב ויוסף שמרו את השבת כדאיתא במ"ר והלא קיי"ל ב"ן ששבת חייב מיתה אלא צ"ל דיצאו מכלל ב"נ לגמרי ולכן שמרו השבת דדין ישראל י"ל ע"כ וז"ש בקש יעקב לישב ויקשה לבך איך יתכן להיות שיבקש יעקב לישב בשלוה והלא עוה"ז היא של עשו ועוד בה כי המזל שלו מורה שלא יהיה לו שלוה כל ימיו אלא צ"ל דס"ל דדין ישראל י"ל ואין מזל לישראל והגם כי העוה"ז היא של עשו זכה בה יעקב אע"ה ג"כ ע"י שמי' שבת שהיא קיום העולם דישראל יכול לשמור השבת ומעתה שרצה יעק' אע"ה לישב בשלוה מכאן תוכחת מגולה שהוא סובר דדין ישראל גמור יש לאבות מעתה הוי כסברת השבטים דסברי דין ישראל י"ל ושפיר אכלו מפרכסת דלישראל שרייא ולא יפה עשה יוסף שהוציא עליהם דבה ומשוי להו כדין ב"ן וע"ז קפץ עליו רוגזו של יוסף שמכרוהו אחיו הן בעון שהוציא עליהם דבה הן בעון איסור ש"א דישראל נענש אף על חייבי כריתות כנז'

ולדרך זו הולך סובב כוונת קרא ויאמר מי לך וכו' וכדרך הנז"ל:

יח) **יעקב** ועשו חלקו העולמות ועשו נטל עוה"ז ויעקב נטל עוה"ב א"כ יש לחקור איך מצאנו ידינו ורגלינו לעשו' חיל ולאכול את חלב הארץ ואף השמלה שרי"ם ישור"ו לבושי מכלול בגדי חמודות ונשותיהם יותר עשר ידות ואפי' עני שבישראל בשבת וי"ט ערוך השולחן בשר ודגים ושאר מעדנים ויאמר האומר כי הוא גזל בידינו כי כל העוה"ז הוא לעשו ואין לנו בו אלא כדי חיובינו אכן רוח חכמים נוחה בזה דאלמלא לא קיבלו ישראל את התורה מוט התמוטטה הארץ נמוגים ארץ וכל יושביה ונמצא דהעולם היה אבד ובאו ישר' וקבלו התורה וקיימו העולם ומלואו והוי כדין המציל מזש"י ומשלוליתו של נהר הרי אלו שלו גם כתיב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ובני עשו שלא רצו לקבל התורה והנם ככל הגויים ערלים והפסידו העוה"ז וזכו בה ישראל מקבלי

התורה ומקיימי ברית מילה לאכול ולשבוע ועוד תירצו בזה דקיי"ל האחין שחלקו ויצא שט"ח בטלה המחלוקת והכא נהי דיעקב ועשו חלקו העולמות אבל יצא שט"ח של שעבוד מצרים ופרעו אותו זרע יעקב אי לזאת בטלה מחלוקת וזכו ישראל גם בעוה"ז להתענג משופרא דשופרי ועוד יש לישב עפ"י משז"ל ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתי' והארץ נתן לבני אדם ל"ק כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה ונמצא דקודם ברכה לה' הארץ ומלואה ואין לעשו חלק כלל בקדשי שמים כי הכל שלו ית' ואנו שמברכים לשמו ית' זכינו בו והוא שלנו כדכתיב והארץ נתן לבני אדם ה' שמה"ר ז"ל בבה"מ דפ"ו ע"ש:

ועפי"ז יובן לענ"ד מ"ר ויאכל בעז וישת וייטב לבו למה וייטב לבו שבירך על מזונו ד"א שעסק בד"ת וכו' ועפיה"א יתכן ויאכל בועז וישת וייטב לבו וק"ל איך הותר לבועז לאכול ולשתות בשופע וטוב לבב והלא עוה"ז היא חלקו של עשו לז"א וייטב לבו שבירך על מזונו וע"י הברכה זכה גם בעוה"ז כמאמר הכתוב והארץ נתן לב"א משא"כ עשו שלא חפץ בברכה ותרחק ממנו טובת העוה"ז ד"א שעסק בד"ת וע"י קבלת התורה נתקיימה הארץ והוי כמציל מזוטו ש"י דהוי שלו ולכן ויאכל בועז וישת וייטב לבו בשופע גדול ואין לעשו תפיסה כלל:

ובז"י לענ"ד כווה"כ כה' אמר' עבדך' יעקב' ס"ת ברכה אפ' שבא יעקב לומר לעשו שלא תאמר מאחר שחלקנו העולמות והעוה"ז נפל בחלקך א"כ מה שיש בידי הוא גזל משלך ז"א כי גם לי גם לך לא יהיה אלא לה' הארץ ומלואה ואני ברכתי זכיתי בה ע"י הברכות כדכתיב והארץ נתן לבני אדם ולכן רמז לו ס"ת כה' אמר' עבדך' יעקב' ברכה:

ואל דרך זה הולך כווה"כ לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ה' ע"כ ר"ל ישראל מתנדבים ומקדישים מנכסיהם אך קשה הא קיי"ל אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והעוה"ז אינו שלנו כ"א של עשו ויהי כמשיב ברכו ה' שע"י הברכות שאנו מברכים לשמו יתבר' קנינו העוה"ז:

ובלכתך בדרך זה בין תבין את אשר לפניך כוונת מאמר זוה"ק הובא לה' כ"נ בפ' וישלח וז"ל ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב כה כה למ"ל אלא כה אינון כה אתוון דבשמע ישראל ע"כ והקשה הוא ז"ל מאי כוונתו של יעקב אע"ה ששלח לעשו שקרא ק"ש ע"ש ועפי"ה יתכן רק אקדמה פניך עוד מש"ה מים חיים ז"ל מש"ה נפש חיים ז"ל ע"י ק"ש שאנו קורים אנו זוכים גם בעוה"ז ע"כ ואפש"ל ששלח יעקב לעשו שקרא ק"ש להורות דבזה יזכה גם בעוה"ז ואין לעשו שום טענה כלל על יעקב אע"ה הגם דעוה"ז היא חלקו של עשו:

ובז"י מאז"ל כשראה יעקב לעשו התחיל לקרות ק"ש ע"כ להורות לו דע"י ק"ש אני זוכה גם בעוה"ז כדבר האמור:

ואפ' ג"כ לפרש כוונת רש"י ז"ל עם לבן גרתי תרי"ג מצות שמרתי כוונתו בזה להורות שיזכה עוד גם בעוה"ז שהיא של עשו ע"י כמה מצות מתרי"ג שהם סגוליות לאכול בזכותם בעוה"ז כגון מצות אנכי ולא יהיה לך ומצות המילה ומצות שמירת השבת וכיוצא ממצות אחרות שאוכלים בזכותם בעוה"ז כנז' ברז"ל [א"ה ואפש"ל עם לבן גרתי עם האותיות גימ' שבת תלמידו ע"ה אע"ן ס"ט וכן ס"ת עם' לבן' גרתי' עה"כ גי' היא מילה וכן ע"ם לב"ן עה"א וכולל גי' אנכי ולא יהיה לך לרמוז למ"ש מו"ר הי"ו תלמידו השני ע"ה ד"ך ס"ט]:

ובז"י כוונת מד' וישלח יעקב מלאכים שלח לו שלוחים אם יחזור בתשובה ע"כ רק נקדי' עוד מש"ה ברית יעקב ז"ל דרוש ז"ך המזכה את הרבים אוכל בעוה"ז ע"כ ומעתה אפ' שכוונת יעקב אע"ה להורות שדרכו כל הימים להחזיר את הרשעי' בתשובה ומזכה את הרבים וכן הוא באמת דאיתא במ"ר שיעקב אע"ה היה מגייר גיורים וכיון שכן זוכה גם בעוה"ז ולכן שלח לו להחזירו בתשובה ומזה ידע דהיה מזכה את הרבים וזוכה גם בעוה"ז ולכן אמר שפיר ויהי לי שור וחמור וכו':

יט) **יעקב** לכאו' יש פיסול בזרע יעקב שבאו מאיסור ביאה של ש"א אבל אי אמרי' למשפחותם לבית אבותם כתיב משפחת אב קרויה משפחה אבל משפחת אם אינה קרויה משפחה א"כ אין פיסול בזרע יעקב ה' אספקלריא המאירה ז"ל בפ' וישלח:

כ) **יעקב** גם בלהה וזלפה ש"א הם בנותיו של לבן מאשה אחרת ה' נ"ב ז"ל מצוה ל"ה:

כא) **יעקב** יש לו תירוץ על שלקח ש"א משום דנקרא אל למעלה כולו אחדות ה' מדת"ל ז"ל דף קפ"ב משם הציוני:

כב) **יעקב** שבח זה של בשכמל"ו שייך דוקא למלה"ש ודוקא יעקב שהוא מלאך דאיקרי אל ראוי לאומרו משא"כ מרע"ה שאינו מלאך דאיקרי אל ראוי לאומרו משא"כ מרע"ה שאינו מלאך לא מצי למימר יתיה ה' מטה"מ ז"ל חלק ד' דף ט"ו:

ועפ"י אלה הדברים אפש"ל מאמר תמוה הובא לה' תולדות יצחק ז"ל בפ' מקץ וז"ל אמר יעקב הקבצו ושמעו בני יעקב א"ל אני מתירא שמא תשתחוו לאלילים לפי שאתם בנים של ארבעה אמהות אמרו לו אינו אומר למשפחותם לבית אמותם אלא לבית אבותם כשם שאתה אחד ועובד לא' כך אין אנו עובדים אלא לאחד הה"ד אב אחד לכולנו אל אחד בראנו נענה הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ע"כ והקשה הוא ז"ל למה כשהם מד' אמהות מתירא שמא יעבדו ע"ז משא"כ כשהם מאם א' אינו מתירא מ"ש

ועוד מאי היא תשובתם אינו אומר למשפחותם לבית אמותם אלא לבית אבותם דמשמע אם כתיב לבית אמותם היה חושש לעבוד ע"ז ח"ו ועוד מאי שייך לזה שנענה ואמר בשכמל"ו ע"ש מ"ש הוא ז"ל ולפיה"א יובן בהקדים עוד מש"ה כ"ן דל בפ' קדושים כי איתא בירושלמי דברכות שאלו את ר' שמלאי מ"ד אלהים קדושים הוא אמ"ל מי כתיב הם הוא כתיב א"ל תלמידיו לאלו דחית בקנה ולנו מה אתה משיב וכו' ואיתא במד' אלהים קדושים אלהים של ישראל שנקראים קדושים ומעתה אין שום פ"פ למינים לומר שיש ח"ו ש"ר משום דכתיב אלהים קדושים בלשו' רבים דאיכא לפרש קרא אלהים של ישראל שהם קדושים ע"כ ע"ש וז"ש הקבצו ושמעו וכו' א"ל אני מתיירא שמא תטעו ותשתחוו לאלילים שמא אתם אומרים ח"ו יש ש"ר מכח קרא דכתיב אלהים קדושים בלשון רבים דליכא לפרש קרא קאי על ישראל הנקראים קדושים לפי שאתם בנים של ד' אמהות והם כולם אחיות בנותיו של לבן וא"כ עיקרכם זרע פסול ח"ו באיסור ערוה ואין כאן שום קדושה דכל מקום שאתה מוצא קדושה אתה מוצא גדר ערוה וא"כ לפי"ז א"א לפרש קרא אלהים של ישראל הנק' קדושים באשר היסוד ישראל זרע פסול מקרו ח"ו מחמת איסור ד' אמהות שהם אחיות כנז' לזה אמ"ל אינו אומר למשפחותם לבית אמותם אלא לבית אבות' הכוונה שאין כאן שום פיסול בזרע יעקב כלל באשר משפחת אב קרויה משפחה אבל משפחת אם אינה קרויה משפחה מדכתיב לבית אבותם וא"כ שפיר ישראל זרע קדוש מיקרו ואיכא לפרש קרא אלהים קדושים אלהים של ישראל הנק' קדושים ואין לנו שום טעות ח"ו לומר שיש ש"ר וא"כ כשם שאתה עובד לאחד כך אין אנו עובדים אלא לאחד נענה הוא ואמר ברוך שם כבוד וכולי הכוונה לזה הוא כאשר ראה יעקב אע"ה שהם התנצלו את עצמם שאינם פסולים בשביל שהולכים אחר אב ולא אחר אם מדכתיב למשפחותם לבית אבותם וזרע קודש איקרו מעתה הם יש להם התנצלות הנז' אבל אכתי עדין אצל יעקב אע"ה ח"ו עון נישואי ד' אחיות איך עבר ונשאם לזה פתח פיו בחכמה ונענה ואמר בשכמל"ו והגם דשבח זה אינו ניתן אלא למה"ש דוקא ואיך אומרו יעקב בפה מלא אלא צ"ל מטעם שנקרא אל ובזה ליכא שום עון ואשמה בנישואי ד' אמהות שהם אחיות דהא למעלה כולו אחדות וכולי להשתמש בשרביטו של מלך באשר נק' אל וראיה מהזכרת שבח של בשכמל"ו כנז'.

ואל זה סובב והולך כוונת מ"ר בפ' ויחי בשעה שהיה יע"א נפטר מן העולם קרא לי"ב בניו א"ל שמעו לישראל אביכם שבשמים שמא יש מחלוק' בלבבכם על הקב"ה א"ל שמע ישראל אבינו כשם שאין בלבך מחלוקת על הקב"ה כך אין בלבנו מחלוקת אלא ה' אלהינו ה' אחד אף הוא פירש בשפתיו ואמר בשכמל"ו ע"כ והוא תמוה וע"פ הקדים א"ש

כי יעקב אע"ה חשש פן ואולי יטעו בניו בקרא דכתיב אלהים קדושים בל' רבים לומר ח"ו שיש ש"ר דליכא לפרש אלהים של ישראל הנק' קדושים דהא הם באים מאיסור ערוה של ש"א וזרע פסול מיקרו ח"ו ואין כאן שום קדושה וע"ז יע"א ע"ה נפשו לשאול אותה שמא יש בלבבם ח"ו מחלוקת על הקב"ה לזה אמ"ל שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וליכא ש"ר דקרא דכתיב אלהים קדושים שפיר יתפרש אלהים של ישראל שהם קדושים כי זרע קודש איקרו באשר זיווג יעקב עם נשותיו זיווג כשר נאה ויאה וליכא לתא דאיסור ש"א א"כ איקרו קדושים ולזה יעקב אע"ה פירש בפיו ובשפתיו בשכמל"ו להורות דהוא נק' אל ולכן הותר לו לומר שבח בשכמל"ו כמו מלה"ש ומזה לא נמצא עון ביד יעקב אע"ה בליקוחי ש"א דלמעלה כולו אחדות ויכול להשתמש בשרביטו ש"מ מטעם שנק' אל ומעתה זרע קודש איקרו וע' עוד במס' פסחים דף נ"ז ולדרכנו יובן מאמז"ל שם ע"ש:

כג) **יעקב** הקשו בזוה"ק איך צוה יעקב אע"ה לשאת אותו אחר מיתה לא"י והלא איכא איסור של ותבואו ותטמאו את ארצי ותירצו בזוה"ק לפי שמת בנשיקה וליכא טומאה וזה פירוש הפסוק ושכבתי עם אבותי שכיבה ולא מיתה וליכא ח"ו טומאה ולכן ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם ה' שמע יעקב ז"ל בפ' ויחי:

ובזה אפ"ל מ"ר אמר ר"ל חייך אתה שוכב ואין אתה מת שנא' ויקרבו ימי ישראל ע"כ והוא תמוה כי מהיכא דייק לה שלא מת ועפיה"א יובן אמר ר"ל חייך אתה שוכב וכו' תדע מדכת' ויקרבו ימי ישראל וכו' ובאותו הזמן מצוה יעקב ליוסף לשאת אותו ממצרים ולקוברו בא"י כמ"ש הכתוב ויקרא לבנו ליוסף וכו' ונשאתני ממצרים וכו' ויקשה לבך איך מצוה לעשות כן והלא איכ' איסור של ותבואו ותטמאו את ארצי א"ו צ"ל שיעקב שכיבה בעלמא הוא דאית גביה ולא מיתה ואין כאן טומאה וא"כ חייך אתה שוכב וכו':

כד) **יעקב** מקשה הזוה"ק כיון שראה יעקב שבניו יהיו משועבדים בגלות במצרים למה לא נקבר שם כדי שיגין עליהם זכותו הא כתיב כרחם אב על בנים ואיה רחמנותו ותירץ לחד תירוצא כי ראה יעקב אע"ה כי הקב"ה בעצמו יהיה עמהם ואין הגנה גדולה מזה והטעם שהיתה השכינה שם בלי פיסוק משום שגדרו עצמן מן הערוה וכמ"ש רז"ל שרה ירדה למצרי' וגדרה עצמה מן הערוה ובזכותה גדרו כל הנשים עצמן מהערוה יוסף בא למצרים וגדר עצמו מן הערוה ובזכותו גדרו כל האנשים עצמם מהערוה ונודע משז"ל כל מקים שזנות שכיח אין השכינה שם כמ"ש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך ומטעם זה בא הקב"ה בכבודו ובעצמו למצרים והוציאן משא"כ בגלות בבל כי בגלות בבל פרצו בזנות עם נשים נכריות אבל במצרים לא נפרץ א' מהם בזנות והנה בענין יוסף עם אשת פוטיפר נתגלה דמות דיוקנו של אביו ומיד כשזקף יוסף עיניו וראה דמות דיוקן אביו

אז ברח יוסף ובזה שברח יוסף מן העבירה וגדר עצמו מן הערוה ובזה יגדרו עצמן מן הערוה ומזה יהיה השכינה עמהם בלי פסוק ולכן לא הוצרך יעקב אע"ה ליקבר במצרים כי למה יקבר במצרים אי משום להגין על בניו בגלות הלא בלא"ה השכינה בעצמה היא עמהם ואין הגנה גדולה מזו ולכן אמר אל נא תקברני במצרים וכו' אבל אי ח"ו יוסף נכשל באיסור ערוה אז לא יגדרו האנשים מהערוה ואז השכינה לא יהיה עמהם ח"ו א"כ ודאי צריך שיקבר יעקב אע"ה במצרי' כדי לרחם על בניו ולהגין עליהם בגלותם ה' עמודיה שבעה עמוד עפר יעקב:

ועפי"ז אפש"ל מ"ר וז"ל אל נא תקברני במצרי' בשבילך ירדתי למצרים ובשבילך אמרתי אמותה הפעם אל נא תקברני במצרים ע"כ והוא תמוה ועפיה"א א"ש אל נא תקברני במצרים וקשה איה רחמנותו של אב והלא צריך ליקבר במצרים כדי שיגין זכותו על בניו לז"א בשבילך ירדתי למצרים ר"ל בשבילך להפריש אותך מעון מעשה של אשת פוטיפר ירדתי למצרים ונראה דיוקני לך ומזה פירשת מן העבירה וגדרת עצמך מן הערוה ולכן בשביל זה שפירשת מן הערוה אמרתי אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי כלומר עודך צדיק הנקרא חי כדפי' ה' שמ"י ז"ל לפי"ד ע"ש ולכן מפני זה שנראה דיוקני לך ופירשת מהעבירה ובזה נקראת חי דהינו דהיינו צדיק ולכן אני אומר לך אל נא תקברני במצרים דללא צורך אני נקבר שם דאי משום להגין על בני בגלות הלא אתה כשגדרת עצמך מהערוה כך יגדרו האנשים עצמן מן הערוה ומעתה יהיה השכינה עמהם בגלות ואין לך הגנה גדולה מזה ולכן אל נא תקברני במצרים:

כה) יעקב מסורת היתה ביד יעקב אע"ה אם ח"ו ימות בן א' בחייו ילך לגיהנם כדאז"ל והנה כתב מוהרמ"א זלה"ה בביאור מ"ש רז"ל יעק' אבינו לא מת דהיה לו שתי נשמות גדולות יעקב ישראל וכשנזכר מיתה לא נזכר אלא ישראל דכ' ויקרבו ימי ישראל למות וכיוצא והענין כי נשמת יעקב נשארה בו והמיתה היא שנשמת ישראל נסתלקה עש"ב והנה אם ח"ו היה מת יוסף או נטמע בעריות כי זה נמי מיתת הנפש וח"ו היה יעקב הולך לגיהנם ודאי היה מת גם בחינת יעקב אבל עתה נשארה נשמת יעקב בחיים וזה ביאור הכתוב אמותה הפעם דימות בחינת ישראל בלבד אחרי ראותי פניך שאתה בחיים וגם עודך חי צדיק שומר הברית הנקרא חי דאם לא היה זה היה צריך ב' מיתות מיתה בבחינת יעקב ומיתה בבחינת ישראל משא"כ עתה אמותה הפעם שהיא בחי' ישראל דוקא ה' פני דוד ז"ל בפ' ויחי:

ולפי"ז אפ"ל מד' בשבילך ירדתי למצרים וכו' הנז"ל בהקדים עוד מש"ה פנ"ד ז"ל הנז"ל שם באשר יעקב אע"ה לא מת א"כ עדין הוא בחיים ולכן צוה להוציא אותו ממצרים

ולקוברו בא"י ולית ביה משום ותבואו ותטמאו את ארצי וזשה"כ ויקרבו ימי ישראל דוקא בחי' ישראל הוא שנסתלקה אך יעקב אע"ה לא מת ולכך אל נא תקברני במצרים דאין כאן איסור של ותבואו ותטמאו את ארצי שלא יש כאן טומאה מאחר שיעקב אע"ה לא מת ע"כ וז"ש אל נא תקברני במצרים וקשה איך יצוה ענין זה להוציאו ממצרים ולקוברו בא"י והא איכא איסור של ותבואו וכו' לזה אמר לו בשבילך ירדתי למצרים ושם באותו מקים נראה דיוקני לך ובזה ברחת ופירשת מן העבירה ובשביל זה אמרתי אמותה הפעם ר"ל דוקא בחי' ישראל היא שמתה ולא בחי' יעקב כי צדיק אתה ואין אני הולך לגיהנם ח"ו ומאחר שכן אל נא תקברני במצרים וקברתני באה"ק דאין כאן איסור של ותבאו ותטמאו וכו' באשר אני חי כי בחי' נשמת יעקב לא נסתלקה בשביל שאתה צדיק זך ונקי כנז'.

כו) **יעקב** ואלה תולדת וכו' אברהם הוליד את יצחק הראשון לעשו וע"כ תולדת חסר השני ליעקב כתיב הוליד בויו ילקוט ראובני בפ' תולדות.

ואפ' שזה כוונת רש"י ז"ל שכתב ואלה תולדת יצחק יעקב ועשו האמורים בתורה ע"כ דהוקשה לרש"י ז"ל למה בתחילה נקט תולדת חסר וי"ו ולבסוף כתיב הוליד בו"ו ולז"א יעקב ועשו וכו' הכוונה החסר הוא כנגד עשו והמלא הוא כנגד יעקב אע"ה כדבר האמור: או אפ"ל ע"ד שפי' ה' כ"ן ז"ל דק"ל לרש"י ז"ל בכאן על הטעמים דכתיב ואלה תולדות הטעם תחת תיבת ואלה הוא תביר לשון שבר וע"ז ק"ל לרש"י ז"ל למה נקוד תביר לזה בא לפרש יעקב ועשו האמורים בפרשה משום רשעתו של עשו הוכרח לנקוד טעם תביר תחת ואלה שנעשה שבר על שיצא ממנו עשו הרשע ע"כ ע"ש וכפי דרכו אפ"ל ג"כ בדרך אחרת רק אקדמה פניך מש"ה וי"ל מע' א' בזמן שאין ישראל עושים רש"א נקראים אלה ר"ל מסטרא דאלה אלהיך ע"כ וזהו דקשיתיה לרש"י ז"ל למה אמר ואלה שזה מורה על מי שאינו עושה רש"מ ב"ה לזה כתב יעקב ועשו וכולי ומשום רשעתו של עשו כתב ואלה שתיבת אלה רומז על מי שהוא מסט"א כנגד עשו וי"ו של ואלה כנגד יעקב שהוא בחי' ת"ת הרמוז בוי"ו כנודע:

כז) **יעקב** אברהם אע"ה היה לו חרב שחקוק עליה שם המפורש ונתנה ליצחק ויצחק ליעקב ועשו כשהוצרך להלחם עם נמרוד מכר בכורתו ליעקב בשביל אותו חרב שהיה שוה ממון הרבה והלחם והעדשים שנתן לו לא היה אלא לקיים המכר ואיתא בפסיקתא זוטרתי כי מן האדום האדום הזה גם זהובי' אדומים שאל לו עשו כי בתשביל לא היה נותן לו ומ"ש ויאכל וישת אחר שנתן לו ממון האכילו והשקו ה' מדב"ק מע' ח' נמצינו

למידין ששלשתן נתן לו לחם חרב ממון ואפ' שזכ"ה ויעקב נתן לעשו לחם וכו' לח"ם ר"ת לחם "חרב ממון שג' אלה נתן יעקב לעשו כנז':

ובז"י קרא דכתיב הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה דכוונת עשו הרשע שהיה מפחד ממלחמת נמרוד שלא היה בידו החרב שחקוק עליה שם המפורש לכך אמר הנה אנכי הולך למות במלחמה אם לא יש בידי החרב הנז' וא"כ למה לי בכורה יותר טוב לי החרב:

כח) **יעקב** כל שנאת המן על ישראל הוא בעבור הבכורה שלקח יעקב מעשו שלא כדין במרמה כדאיתא בתרגום יונתן ב"ע ומכירת הבכורה אינה מכירה דהוי הונאה וביטול מקח דבשביל דבר גדול כזה יתן מעט עדשים אתמהא ה' מע"ת ז"ל משם מהר"ם אלשיך ו"ל:

ובז"י לענ"ד כוונת מסרה ויבז עשו את הבכורה ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי וכו' הכוונה ע"י שביזה עשו את הבכורה ומכרה ליעקב אע"ה מזה נמשך השנאה של המן הרשע ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו ולקח אומה הנבחרת שלימה להרוג וכו'

ובדרך זה יתכן מש"ה בעה"ט ז"ל בפרפראותיו הלעיטיני נא מן ר"ת המן ע"ש מ"ש לפי"ד הטוב ולדרכנו יובן שאמר עשו ליעקב ע"י המכירה זו תתעורר שנאת המן על בניך לאחר זמן ולכן הלעיטיני נא מן האדום שהם זהב אדומים כדי שלא יהיה אונאה:

כט) **יעקב** אבינו לא מת דכל הנשמות היו תלויי באיפתו של אדה"ר יעקב היה חלון בקנה של אדה"ר ולא נהנה כלום באכילתו מעה"ד ולכן לא מת וזה דוקא למ"ד דאין מיתה בלא חטא אבל אם נימא דיש מיתה בלא חטא הדרא התימא לדוכתה למה יעקב לא מת ה' עיר דוד ז"ל בית יצחק חדר ב' סי' שי"ח:

ובז"י ענ"ד גמ' דתענית די"ב רב נחמן ורב יצחק הוו יתבי בסעודתא א"ל ר"ן לר"י לימא מור מלתא א' הכי אמר ר' יוחנן אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לווושט ויבא לידי סכנה בתר דסעיד אמ"ל הכי אמ"ר יוחנן יעקב אבינו לא מת ע"כ וקשה מה ענין יעקב אבינו לא מת להתקרב עם אין מסיחין בסעודה ועפי"ה א"ש דהנה כתב רש"י ז"ל שם שמא יקדים קנה כשיוציא הקול נפתח אותו כובע שעל פי הקנה ונכנס בו מאכל ומסתכן ולפיכך לא אומר לך כלום דמאכל ומשתה הולך דרך הווושט ע"כ הכוונה דבתחילה אמר לו אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לווושט וכמו שפי' רש"י ז"ל דהמאכל ומשתה הולך דרך הווושט ולא דרך הקנה ולבסוף הביא לו ראיה באומרו יעקב אע"ה לא מת והטעם לזה כי אין לו הנאה באכילתו מעה"ד ולכן לא מת ע"כ אין מסיחין בסעודה שמא יקדים וכו':

או באופן זה כי אחר שאמר אין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה לוושט דמשם באר"ה דאין הקנה נהנה באכילה אז אמר יעקב אע"ה לא מת דהיה תלוי בקנה של אדה"ר ולא נהנה מאכילת עה"ד כדבר האמור ולכן לא מת ולזה בחדא מחתא מחתינהו דטעם א' להם.

יעקב תיקן חטא אדה"ר שבא על חוה ביום הששי ולא המתין עד ליל שבת ולכן יעקב אע"ה לתקן זה בא ביאתו הראשונה אל לאה בשבת ומשו"ה מסר לבן את לאה ליעקב משום דידוע דיש מחלוקת יש אומרים דקין בא על תאומתו של הבל היתירה הגם שהיתה להבל לאשה נוספת על הראשו' קין בא עליה באומרו התאומה היתירה מגעת לחלקו באשר הוא הבכור ויש אומרים דקין לא נגע בה כלל כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדקת ומשו"ה אהב יעקב את רחל ולאה היתה שנואה ולא רצה לישאנה מטעם דיעקב גלגול הבל ורחל ולאה הן שני תאומות שלו והואיל וראה יעקב כי רחל היתה יפת תואר ולאה עיניה רכות וכשם שהאשה שעיניה יפית אין כל גופה צריך בדיקה כך הוא ההיפך להיפך לכן אמר יעקב בלבו אין זה כ"א אות ומופת כי נטמאה לאה מקין והיכא דזינתה וליכא מים המאררים מתנוולת והולכת ולכך לא רצה לישאנה דלא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה אך אפילו נטמאה היא מותרת לדעת ר"ש דס"ל דבר שאינו מתכוין מותר דתמן תנינן קסבור שבא על אשתו ובא על אחותו זהו המתעסק בעריות דבר שאינו מתכוין א"כ הכא אפילו בא קין על התאומה יתירה זו בכוונה אפי"ה מיקרי אינו מתכוין דקסבר שהיא אשתו מדינא כי הוא הבכור ובאמת שורת הדין נותנת ששייכא להבל והותרה לסברת ר"ש כנז' ומשו"ה לבן כאשר ראה דיעקב נזדמן לבא לבת זוגו בשבת מסר לו את לאה ולא כדי לרמותו כ"א אמר ממה נפשך אם יבא עליה בשבת ש"מ דס"ל כר"ש דאמר מותר לבעול בתולה בשבת א"כ מדוע לא ישא את לאה דהא הגם שנטמאה דבר שאינו מתכוין הוא ומותרת לר"ש דקיי"ל כוותיה ואם לא יבא עליה בשבת מטע' דס"ל דאסור לבעול בתולה בשבת דדבר שאינו מתכוין אסור ודלא כר"ש א"כ אני לא עשיתי מאומה דלמחר יכירנה דחנה זהו התנצלותו של לבן בנתינתו את לאה ליעקב אבל באמת אלהים אנה לידו שישאנה כי טהורה היא ולא נגע בה כלל ולכך הרבתה לאה בבנים כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה וכתיב ונקתה ומרפה זרע אם היתה יולדת אחד יולדת שנים כפל עבור בושתה ולאה היתה חשודה בעיני יעקב וכאמור ולכן לאה ילדה ששה בנים דיעקב הוציא תולדות שנים עשר מד' נשים מגיע לאחת ג' כדי שלא להטיל קנאה ושנאה ביניהם אכן ונקתה ונזרעה זרע אם היתה יולדת א' יולדת ב' ולכן הוכפלו הבנים ללאה להיות לה ששה בנים ויש סברא עוד

דלבן הוא קין וידע שגם לאה היא טהורה ולכך נתנה ליעקב וה' הסכים עמו ה' נחלת בנימין ז"ל מצוה א' ומצוה מ"ו:

ובזה יובן כוונת קרא ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים וכו' ואפ' דגם עשו בראו' את לאה עיניה רכות חשב מחשבות כי היא בודאי שנטמאה, וע"ז נפשו לשאו"ל הגיעה ויאמר מי אל"ה אותיות לא"ה ר"ל מי התיר לאה לך לשוב לקחתה הראית שעיניה רכות וזה האות שבא עליה קין ונטמאה וקרא כתיב לא יוכל בעלה וכו' והיה לך לגרשנה ולזה בא יעקב בתשובת"ו הרמתה ויאמר הילדים ר"ל כי לא מחכמה שאלת זאת הבט ימין וראה הילדים אשר ילדה היא ששה בכפל על הראוי לה מזה תכיר שנקיה וטהורה היא מקין ולכן ונקתה ונזרעה זרע כנז' ומותרת לי ומלתא בטעמא מן הילדים [א"ה בז"י מה שאמרה לאה בבן הששי עתה יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים שמקודם הייתי חשודה לו והיה לבו נוקף ולא שם דירתו עמי אמנם עתה כי ילדתי לו ו' בנים בודאי שישים דירתו עמי כי מוכרח כי טהורה אני ע"ה ד"ך ס"ט]:

לא) **יעקב** א"י שייכא לבכור ובקניית הבכורה ליעקב קנה א"י דרוש שמואל ז"ל בפ' ויצא:

ובז"י לענ"ד מד' ויבז עשו את הבכורה מה בזה עמה תחה"מ בזה עמה ע"כ ונקדים עוד מ"ש במד"ר פ' ויחי דמתי א"י חיים תחלה וז"ש מה בזה עמה דכתיב ויבז עשו את הבכורה אתימה בא לרבות ויהי כמשי"ב תחיית המתים בזה עמה בהכרח דאל"כ איך מכר בכורתו ובזה הפסיד עצמו מא"י שהמתים שלה חיים תחלה אלא מוכרח אחיי' המתים בזה עמה ועיין בזה לה' יקהל שלמה בש' חיי שרה:

לב) **יעקב** ויפתח שניהם נדדו ושניהם לקו בבנחתם יעקב ה' ילקוט ראובני ז"ל בפ' ויבא משם הציוני ועיין עוד במד"ר סד' ויצא:

ועפי"ז יובן לענ"ד מהרה וידר יעקב וידר ישתח ע"כ [הובאה להריב"ה ז"ל ע"ט] ולפיה"א יובן דשניהם שוים בענין צדרים ושניהם לקו בבנותיהם כנז':

לג) **ישראל** במד"ר למה נמשלו ישראל לצאן מה צאן לשבחה אף ישראל לטבחה פ"א מה צאן קדשים אף ישראל קדושים ה' לקט יוסף ע' ישראל סי' ג':

ובז"י לענ"ד מאמר תמוה קראת אותנו קדושים הסר ממנו החות ע"כ הובא לה' משה"מ ח' ו' סי' תשפ"ז ע"ש והנה בעתה יובן דכוונת ישראל היא שאמרו להקב"ה מאחר שקראת אותנו קדושים א"כ נאמר לימוד למה נמשלו ישראל לצאי מה צאן קדשים אף ישראל קדושים ולא בא ללמוד מה צאן לטבחה אף ישראל וכו' ולכן אנו אומרים א"כ הסר ממנו מכת המות ר"ל מי שלא חטא כלל לא היה לו למות דאין מיתה בלא חטא:

לד) **יוסף** שדיבר על אחיו שאכלו אבר מן החי הוא קאי על הבהמה המפרכסת דהשבטי' סברי דמפרכסת כמתה היא וליכא אבר מ"ה ויוסף סבר גם מפרכסת הרי היא כחיה והו"ל אמ"ה ואפ' דיוסף הוכיח כן שלמד מאברהם זקינו שעשה תמורה ביצחק ולקח איל תמורתו ותמן תנינן דאין עושין תמורה אלא מחיים ולא לאחר מיתה ויצחק כבר היה שחוט רוב סימניו ואי אמרי' דמפרכסת הרי היא כמתה היאך עשה אברהם תמורה לאחר מיתה א"ו ש"מ דמפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה וזה ראייתו של יוסף ה' נ"ב ז"ל מצוה כ"ג סי' ה':

ובז"י לענ"ד מאמר שר של מצרים היה תופס בידו א' איל של יצחק ובידו השנית שעיר עזים לקטרג על מכ"י שהדין עמו שלא כדין מכרוהו:

ובדרך זה יובן לענ"ד מאמר אל תוסף דבר אלי עוד בדבר בדב"ר גימ' יצחק הובא לה' כ"נ ז"ל בפ' ואתחנן משם ספר פענח רזא יעוש"ב ולפיה"א יובן רק אקדים עוד מש"ה ויל"ו ז"ל ע' מ' אות ס"א דמרע"ה לא נכנס לא"י בעון מכ"י עש"ב והיינו דקאמר הקב"ה למרע"ה שלא תכנס לא"י מעון מכ"י וכ"ת כדין מכרוהו דהוציא עליהם דיבה שלא כדין דהאמת אתם דהמפרכסת כמתה היא לכל דבריה וא"כ אין בך עון מניעת כנסתך לא"י זה ליתא דודאי מפרנסת כחיה היא וסבר' דכן הוא הלא בדב"ר גימ' יצחק דפוק חזי מאי עבד אברהם בענין יצחק שהמירו באיל אחר ששחט בו רוב שנים ואנן קיי"ל דאין תמורה לאחר מיתה ואיך המירו אלא מזה מוכח דמפרכסת כחיה היא לכל דבריה ולכן המירו באיל וא"כ הדין כיוסף ושלא כדין מכרוהו:

לה) **יוסף** דנו אותו אחיו על שם סופו מפני שעתיד לצאת ירבעם ממנו שעשה עגלי' לחטוא כן איתא במ"ר:

ובז"י כוונת קרא וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וכו' הנה עם יצא ממצרים וכו' ועתה לכה נא ארה לי וכו' ולכאורה י"ל מאי כוונת בלק ששלח לבלעם על מה שיצאו ממצרים ועפיה"א א"ש רק אקדמ"ה פניך מש"ה עיר דוד ז"ל בית יצחק חדר ב' והביאותיו אני הד"ל לעיל ע' בלק ובלעם דכוונת בלק היא לשלוח לבלעם לקלל אותם ע"ש סופם שעתידים לחטוא בשיטים ע"כ ונודע מ"ש רז"ל דקוה"ש השלי' ולכן יצאו ממצרים ברד"ו שנה ע"כ וג"כ כתבו בתוס' שבת דף יו"ד דקוה"ש בא בעון מכ"י ע"כ ומעתה יובן הנה עם יצא ממצרים קוה"ז והוא מפני דקוה"ש השלים המנין א"כ מזה מוכח דאין עון במכ"י דשפיר דנו אותו אחיו ע"ש סופו שעתיד לצאת ממנו ירבעם ולכן לכה נא ארה לי את העם הזה ואף דכשרין הן עתה מ"מ אני דן אותם עש"ס כדילפינן מיצי"מ כאמור:

[א"ה ובז"י לענ"ד מד' ראשך למה אתה משמרו לא לכתר צא והלחם בעמלק ר"ל שאמ"ל משה ליהושע שאתה תקח הכתר והגדולה ולא אני מטע' מכ"י ותקשה והא קוה"ש בא בשביל מכ"י וכבר נתכפר אלא מוכרח דקוה"ש בא להשלים המנין וא"כ צא והלחם בעמלק שבא לערער על שלא נשלם הזמן ורצה לשעבדם כמשז"ל תלמידו ע"ה ח"ח ס"ט]:

א"י בא"א בהקדים מש"ה שאי"ע ז"ל בפ' בהעלותך דקבלת גרים היא מחמ' דין כל האמור בפ' מלך ממ"ב עכת"ד והבאתי אני הדל דבריו לעיל ער' גרים באורך ע"ש ועוד אקדים מש"ה הנז"ל דנתינת א"י מדין כל האמור בפ' מלך ממ"ב ובפ' מלך כתיב שדותיכם יקח ונתן לעבדיו ע"כ וידוע דבכל מקום שנא' העם הוא על הע"ר שנתגיירו ויצאו עם ישראל ממצרים והשתא א"ש דשלח בלק לבלעם שמא תאמר דאין אנו חוששין מפני ישראל שודאי הם אינם לוקחים את ארצנו כדי שלא יקראו אומה של בזוזות דז"א דהא עינינו הרואות הנה עם יצא ממצ' דהיינו ע"ר שנתגיירו והוא מדין כל האמור בפ' מלך וכו' וא"כ מעתה אנו יראים וחוששים לנפשנו פן ואולי יקחו את ארצנו דליכא טענת לסטים אתם שתכבשו ארצות גויים דהא נתברר מן העם הזה שהוא הע"ר דמלך מ"ב וא"כ יקחו את ארצנו כדכתיב שדותיכם יקח ונתן לעבדיו ולכן אחת שאלתי מאתך לכה נא ארה לי וכו' אולי נכה בו ואגרשנו מן הארץ:

[א"ה אפ' שבז"י ויוציא עמ"ו הוא הע"ר בששון ובחיריו שהם בני יעקב שבחר לו יה ברנה והטע' דכל האמור בפ' מלך מלך מ"ב ומהאי טעמא ויתן להם ארצות גויים וליכא טענת ליסטים ע"ה ד"ך ס"ט]:

ולדרך זה אמינא אפ' שז"כ קרא ויגר מואב מפני העם מאד וכו' ויקץ מואב מפני בני ישראל דקשה לכאורה מפני מה שינה הכ' דבתחי' אמר מפני העם ולבסו' כתיב מפני בנ"י ולפי"ה יובן שפיר דמן העם שהם הע"ר היה מגורותם ויראתם דמשם באר"ה דכל האמור בפ' מלך ממ"ב ומזה נמשך שקצו מפני בנ"י דפחדו לנפשם פן יקחו ישראל את ארצם מדין דמ"מ בו וכמו שהוכיחו מן העם שהם הע"ר כמדובר לעי' והוא לא ידע דעיר מואב לא הותרה לישראל מפני שכשהם נראים למואבים נראים להם כמו שהם מזויינים למלחמה ולכן חששו להם פן יבואו ליקח את ארצם מדין דמ"מ בו ועיין במ"ר ס' בלק ע"ש:

ועוד לקרא הנה עם יצא, ממצרים וכו' בהקדים מש"ה כ"נ ז"ל פ' שמות דיוסף איהו גלגול אליעזר לכך לעבד נמכר יוסף, וקיי"ל הגונב את העבד פטור אך מצינו במ"י פעם א' נער בו אברהם ומיראתו הפיל שנו וקיי"ל דעבד יוצא בראשי איברים וא"כ אליעזר יצא לחירות אכן אי אמרי' קול ודיבור לאו למעשה יחשב לא יצא לחירות בהפלת שנו

דע"י דיבור הפיל שנו ודיבור לאו למעשה יחשב עכ"ד וכבר כתבנו לעיל מרז"ל דקוה"ש השלים המנין והתוס' כתבו דקוה"ש בעון מכ"י וה"ן עוד נבי"א מ"ש אני הדל לעיל בערך יעקב מש"ה נ"ב ז"ל דבלק ובלעם הן המה מזרע לבן והיו סוברים דיעקב היה עבד כנעני אצל לבן ולכן זכו הם בבני ישראל לעבדים כדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם ולכן בלק לא רצה להכותם במעשה בידים דחושש שמא יצאו לחירות בהכותו אותם כדין עבד היוצא בראשי איברים ולכן שלח אצל בלעם לקללם בפיו ויכלם ח"ו דאז אינם יוצאים לחירות דסבר דדיבור לאו למעשה יחשב ע"כ ולכן א"ש שלח בלק לבלעם דאני אינני יכול להם כ"א בידים בהכאה ואז אני חושש שמא יצאו בראשי אברים כדין עב"כ אבל אתה לכה נא ארה לי את העם הזה בפיך בדיבור בעלמא ואז ליכא חשש דיוצאים לחירות דדיבור אינו כמעשה ואסברה לך דכן הוא הלא תראה הנה עם יצא ממצרים ברד"ו שנים ולא השלימו ולמה אלא ע"כ צ"ל דקוה"ש השלים המנין ותיקשי לך הלא קוה"ש צריך בלא"ה בעון מכ"י אלא צ"ל דאין עון במכ"י דהם מכרו עבד שהוא גלגול אליעזר עבד אברהם והגונב עבד פטור ועדין יקשה והלא אליעזר יצא לחירות בנערת אדוניו אברהם והפיל שנו וא"כ הדרה קושיא לדוכתה ואיך יועיל קוה"ש להשלים והלא צריך לעון מכ"י אלא צ"ל דדיבור לאו כמעשה וא"כ עדין הוא עבד ופטורים אחיו על מכירתו וקוה"ש השלים המנין ולכן יצאו וא"כ לכה נא ארה לי את העם הזה וליכא חשש כלל דדיבור לאו כמעש' [א"ה בז"י מד' שוח"ט אמר הקב"ה לשבטים אתם אמרתם לעבד נמכר יוסף חייכם אתם קורים בעצמכם בכל שנה ושנה עבדים היינו עכ"ל ר"ל אתם סבי"ל כי לעב"ד נמכר יוסף במדרגת עבד כי אליעזר לא יצא לחירות לכן בסיבתו תשתעבדו במצרים ותהיו קורים תמיד עבדים היינו כי חייבים אתם במכירתו כי הקול הוי כמעשה ע"ה ד"ך ס"ט]:

לו) **יוסף** כתיב ויאסור יוסף את מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וכי לא היה ליוסף כמה עבדים אלא אהבה מקלקלת את השורה וכתיב ויאסור את רכבו וכי לא היה לפרעה כמה עבדים אלא שנאה מקלקלת השורה תבוא אסרה שאסר יוסף לילך לקראת אביו ותעמוד על אסרה של פרעה שהיה הולך לרדוף את ישראל ב"ר פ' כ"ה סי' י"א:

ואפ' שזהו כוונת מד' תמוה מה ראה הים שנקרע ארונו של יוסף ראה הובא להמפ' ז"ל ר"ל מאיזה טעם ראה הים שנקרע כדי שיציל את ישראל מיד פרעה לז"א ארונו של יוסף ראה ונזכר שיוסף אסר בעצמו מרכבתו ללילך לקראת אביו ותבא אותה אסרה ותעמוד על אסרה של פרעה שהיה הולך לרדוף את ישראל ואם לא יתקרע אז פרעה ישיג את ישרא' ולזה נתקרע כדי להצילם.

לז) **יוסף** מחלוקת השבטים עם יוסף הוא דיוסף היה סובר שהתשובה תועיל שהוא היה כנגד מט"ט שהסכים בבריאה ואחיו היו כנגד עז"א ועזא"ל שלא הסכימו בבריאת האדם ואמרו מה אנוש כי תזכרנו דסברי דהתשובה אינה מועלת ולכן שנאו אותו ומכרוהו א"כ אי התשובה תועיל יש עון במכ"י משא"כ להיפך ה' כ"נ ז"ל ס' אחרי מות עש"ב:

ועפי"ז יובן כוונת מאמר תמוה וז"ל אתה החלות להראות את עבדך ר"ת אעל"ה אתרוג ערבה לולב הדס הובא לה' מטעם המלך ז"ל ח"ד דף ד"ן ע"ש בהקדים עוד מ"ש ה' עיר דוד ז"ל דאדה"ר הודה ומודה בקנס פטור ע"ש בסימן תל"ה והבאתיו בסה"ק שירי דוד בסדר כי תבא ונקדי' עוד מ"ש לעיל משם רז"ל דלולב ומיניו הוא לתקון חטא אדה"ר עש"ב והשתא א"ש אתה ה' תיקנת לנו וצותנו לעשות לולב ומיניו הרמוזים בר"ת של החלות וכו' כאמור וכ"ז הוא כדי לתקן עון אדה"ר ויקשה והלא אדה"ר הודה ומודה בקנס פטור וא"כ למה צריכים אנו לתקנו בלולב אלא ע"כ צ"ל דמודה בקנס חייב וא"כ הדין עם השבטים ושפיר מכרוהו וא"כ ע"ז אני מתפלל ומתחנן ליכנס לארץ דליכא עון במכ"י דעיקר הטעם שלא נכנס מרע"ה לא"י הוא בעון מכ"י כמש"ה ויל"י ז"ל ע' מ' וממצות לולב ומיניו מוכח דליכא עון במכ"י כנז' ע"ז אני אומר אעברה נא:

ובדרך זה יובן לענ"ד מאמר תמוה הובא לה' פנ"ד ז"ל פ' ואתחנן וז"ל את גדלך זה מת"ת וכן יובן ג"כ מאמר תמוה וז"ל אתה החלו"ת אותיות הלחו"ת הובא לה' מטה"מ ז"ל ח"ה דף ל"ז והוא תמוה מה ענין תורה לתפלתו של מרע"ה ליכנס לא"י אבל יובן בהקדים עוד מש"ה מטעם המלך שם שמת"ת הוא לתקן חטא אדה"ר ע"ש וז"ש אתה החלות היא הלחו"ת וג"כ את גדלך זה מת"ת וכ"ז הוא כדי לתקן חטא אדה"ר ומזה מוכח דיש עין באדה"ר אף דהודה דמודה בקנס חייב מדהוצרכנו לתקנו בקבלת תורה א"כ הוי כס' השבטי' שהתשובה לא תועיל וליכא עון במכ"י וא"כ אעברה נא דכל עיקר הטעם שלא יכולתי ליכנס לא"י הוא בסב"ת עשויה בעון מכ"י והא ליכא כנז' [א"ה בז"י פסו' בפ' שמות ב הוציאך את העם הזה תעבדון וכו' דהיינו מכח יצי"מ קוה"ז מוכח דליכא עון במכ"י שהדין עם השבטים ולכן צריכים לתקן עין אדה"ר בקבלת התו' על ההר הזה וכאמור ע"ה ד"ך ס"ט]:

ודרך זו אלך להבין מאמר תמוה אל תוסף דבר אלי בדב"ר גי' יצחק הובא לה' כ"נ ז"ל והן עו"נ מ"ש הוא ז"ל לפי"ד דיצחק נעקד לתקן עון אדה"ר וממה שניצול מוכח דליכא עון לאדה"ר עש"ב פ' ואתחנן והשתא א"ש אל תוסף דבר אלי לעבור לא"י דהא איכא עון מכ"י דהדין עם יוסף דהתשובה תועיל דהשיטה אזלא מודה בקנס פטור וראיה יש לי

להביא בדב"ר שהוא גי' יצחק ר"ל הראית שיצחק נעקד וניצול ולא נשחט ומדלא נשח' לתקן אשמת אדה"ד מוכח דאדה"ר פטור מעונו באשר הוא מודה בקנס ופטור כנז':

ואל זה סובב הולך כוונת מאמר תמוה אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא ואם סלח נא אתה מבקש בטל אעברה נא ע"כ הובא להמפ' ז"ל ונקדים עוד מ"ש רז"ל דישראל עשו העגל כדי להורות תשובה ע"כ וז"ש אם אעברה נא אתה מבקש כי רצונך לומר שהדין עם השבטים שמכרו את יוסף כי האמת אתם שהתשובה אין בה מועיל וא"כ בטל סלח נא דאין ליש' שום מענה על מעשה העגל דליכא להורות תשובה ואם סלח נא אתה מבקש באומרך שהתשובה יש בה מועיל והם חטאו להורות תשובה א"כ בטל אעברה נא דהא הדין כס' יוסף ושלא כדין מכרוהו וא"כ אין לך ליכנס לא"י דהא איכא עון מכ"י כמ"ש ה' וי"ל ז"ל:

ובזה פירש ידי"ן ר' רפאל סבאג הי"ו כוונת מאמר תמוה הובא לה' קי"ע ז"ל פ' ואתחנן וז"ל כשאמר המן ועשרת אלפים ככר כסף וכו' א"ל הקב"ה אילו לא מת משה יפה אמרת עכשו שמת משה ותלו אותו ואת בניו על העץ ע"כ בהקדים עוד מש"ה מעשה רב ז"ל דכ"ג שגזרת המן נגזרה באמת אלא שהקב"ה בטלה בכח התשובה שעשו ישר' עש"ב וז"ש אילו לא מת משה בעון מכ"י א"כ מזה יורה שהדין עם השבטים דסברי התשובה אין בה מועיל ושפיר מכרוהו וליכא עון מכ"י א"כ יפה אמרת להשמיד וגו' ח"ו איכו השתא שמת משה בחו"ל ולא נכנס לא"י מעון מכ"י א"כ מזה נראה דהאמת עם יוסף דהתשובה יש בה תועלת ושלא כדין מכרוהו ולזה נענש מרע"ה א"כ ותלו אותו ואת בניו על העץ דישראל עשו תשובה [א"ה בז"י מד' שאמר יעקב אע"ה לראובן אני איני מרחקך ואיני מקרבך עד שיבא משה וכו' והוא דכיון שראה יעאע"ה ראובן עשה תשובה כמ"ש ז"ל נסתפק לו דילמא כס' השבטים דהתשובה אין בה מועיל ולכן תלה אותו עד שיבא משה ומשם באר"ה וגם בז"י מד' כשאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך וגו' אמר משה יחי ראובן ואל ימות ומ"מ ע"ה ד"ך ס"ט]:

לח) **יוסף** הנה בברית ביה"ב נגזר על אבותינו עבדות ממש להיות גופם קנוי לא השעבוד בלבד אלא שהעבדות נתקיים ביוסף כי לעבד נמכר יוסף שהיה גופו קנוי ואילו ירד יוסף למצרים בשעבוד גופו ולא שלטו בו מתחילה אלא היה נשבה ממדינה ונמכר שם היה אפ' להטמא ביניהם ח"ו והיה ח"ו שבט א' נגרע מישראל כי לא היה ליוסף חירות כל ימיו ואף שנמכר לעבד יוצא בגירעון כסף דוקא אם מכרו ישראל אבל כאן אלו מכרו גוי' לא היה יוצא לחירות ואף שמלך עליהם יוסף לא היו המצריים כפופים תחת ידיו שהרי אפי' עתה אמרו והיינו עבדים לפרעה ולא לך וכ"ש זולת זה ואין צריך לומר

אחר שישתעבדו בישראל לא היה להם תקומה ח"ו אבל אחר שמכרוהו אחיו ושלטו בו מתחילה והמכירה היתה בא"י גאולה תהיה לו וחשב עם קונהו והנה גרע מפדיונו במה שזן ופרנס אותם והיה להם לאדון והוא היה תחת שליטת אחיו אבל בשעת שררתו הכניע את עצמו ויצוו אל יוסף וגו' נמצא מצרים שהיו תחת שליטת יוסף היו כולם תחת שליטת ישראל והיא שעמדה להם הרב בגדי אהרן אשכנזי ז"ל בפ' שמות מש"ה ע"מ עש"ב:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר תמוה וז"ל וישנאו אותו למה כדי שיקרע הים לפניהם ע"כ ונקדים עוד מש"ה ש"י ז"ל דהים לא רצה ליקרע מטעם שעדין לא נשלם זמן יצי"מ וזהו אומרו למה שנאוהו הם ומכרוהו לזה בא כמתרץ כדי שיקרע הים לפניהם כי בלא זה לא היה הים באפשרות להקרע מאחר שהמצריים הם ישתעבדו בישראל לא היה להם תקומה ח"ו לצאת איכו השתא שלטו על יוסף ומכרוהו תחי' אז נמצא מצרים שהיו תחת שליטת יוסף היו כולם תחת שליטת ישראל והיא שעמדה להם לצאת ולזה צריך הים להקרע:

ובזה אני מבין ג"כ כוונת מאמרם ז"ל מה ראה הים שנקרע ארונו של יוסף ראה ר"ל דראה מה שאירע ביוסף ששלטו בו אחיו ומכרוהו ומאז נעשה תקומה לישראל ביצי"מ ולכן בראותו זה נתקרע ולא עכב:

לט) **יוסף** מחלוקת השבטים עם יוסף היא דיוסף סובר דדין ב"נ עדין יש להם ומפרכסת אסירא להו דב"נ במיתה תליא מילתא ולכך הוציא עליהם דיבה שאכלו מפרכסת אבל השבטים ס"ל דדין ישראל י"ל ומפרכסת שרייא להו ולכך מכרוהו שזילזל בכבודם ושוי להו כדין ב"נ ה' פ"ד ז"ל דרך האתרים עש"ב:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאז"ל תמוה הובא לה' אספקלריא המאירה בפ' בשלח וז"ל שר הגדול של מצרים הנק' אמון מנוא היה עומד תמיד ומקטרג על ישראל בשתי ידיו ביד ימין שעיר עזים של מכי"ו וביד שמאל איל של יצחק שלא נתקרב יצחק עצמו ומשה בא והקריב קר"פ בזה ביטל האיל שביד שמאל אבל השעיר שביד ימין עדין היא במקומה עומדת עד שנחרב המקדש וניתנו הנהו עשרה אבירים הם יו"ד הרוגי מלוכה ע"כ רק אקדמה פניך עוד מש"ה נחלת יעקב ז"ל בפ' יתרו דהמפ' ז"ל הקשו איך יצא אברהם באיל א' הי"ל להקריב ב' אלים דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש והי"ל להקריב א' להשלמה וא' לתמורה ותירצו שמעולם לא היה הציווי של הקב"ה כשאמ' קח נא וכו' להקריבו כי יצחק היה מסטרא דנוקבא ולהקריבו עולה אסור כי העולה דווקא מזכרים היא באה ולהקריבו שלמים אסור דב"נ אסור להקריב שלמים נמצא שלא היה ראוי

להקרבה והצווי לא היה רק לנסיון ולכן לא הקריב רק איל א' ע"כ. וה"ן עוד נבי"א מש"ה נ"ב מצוה י"ג דנ"ב מכח קרבן פסח מוכח דהבכורה מגיע ליעקב אע"ה וכדין קנאה מעשו כי פסח הוא קרבן חינוך כי נעשו כהנים בצאתם ממצרים דהכהונה מגיע לבכור ואילו היה עשו הבכור לו היה משפט הכהונה וראויים לק"פ לחינוך כהונתם וממה שניתן לישראל מוכח דיעאע"ה הוא הבכור באמת וכת' ה' קי"ע ז"ל בפ' יתרו משם רז"ל דאם דין ישרא' יש לאבות א"כ עשו הוי ישראל משומד ושייך בו הונאה והמכירה לא שמה מכירה דליכא אלא דבר מועט והוי הונאה בבכורה ואי דין ב"נ י"ל א"כ מכירת הבכורה היא מכירה גמורה שרירה וקיימת דאין הונאה לגוי ע"כ ומעתה יבא על נכון ששר של מצרים היה עומד ומקטרג ביד ימין שעיר עזים לקטרג על מכי"ו ששחטו שפיר עזים ואם יאמרו דכדין מכרוהו באשר הוא זילזל בכבודם דמשוי להו כדין ב"נ והאמת אתם דדין ישראל יש להם א"כ איך אאע"ה הקריב איל א' הי"ל להקרי' ב' אילים א' להשלמה וא' לתמורה דכיון די"ל דין יש' יכול להקריבו לשלמים ולכן קטרג ביד שמאל על איל יצחק ואם יאמרו דדין ב"נ י"ל ולא היה ראוי להקריבו לא עולה ולא שלמים א"כ יש תפיסה על מכי"ו דאכתי דין ב"נ י"ל ושלא כדין מכרוהו וממ"נ הוא מקטרג עד שבא מרע"ה וביטל האיל של יד שמאל במה שהביא הוכחה מק"פ שהוא קרבן חינוך לכהונת ישראל באשר יעקב אע"ה הוא הבכור שלקח הבכורה מעשו ולא הויא הונאה דאין הונאה לגוי דהא דין ב"נ י"ל וא"כ שפיר עשה אאע"ה שהקריב איל א' שהצווי לא היה רק לנסיון דלא שייך ביה הקרבה לא עולה ולא שלמים כאמור כיון דדין ב"נ י"ל אבל נשאר לקטרג על מכי"ו דשלא כדין מכרוהו דהאמת אתו דדין ב"נ י"ל ולכן במקומה עומדת עד שבעוה"ר נחרב ביהמ"ק ונהרגו יו"ד הרוגי מלוכה שהם גלגול כנודע והא דנכנס השר ש"מ בזה הענין יותר משאר השרים אפ' משום גלות מצרים וקוה"ש היה בסב"ה עשוייה מעון מכי"ו כמ"ש במס' שבת דף יו"ד ובתוס' שם ולכן לעכבם עוד בגלות מצרים היה הוא המקטרג: **ולדרך** זו יובן ג"כ לענ"ד מאמר תמוה הובא לה' נחלת יעקב ז"ל בפ' ואתחנן וז"ל אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא ע"כ ולפי אמות הקדים יובן לענ"ד רק נקדים עוד מש"ה מעה"מ ז"ל ח"ד דמ"ד דמשה היה רוצה ליכנס לא"י כדי לקיים מצות ראיה ג' רגלים ואע"ג דשבט לוי אין להם חלק באר' וקיי"ל דמי שאין לו קרקע פטור מן הראיה מ"מ ס"ל למרע"ה דהא דכתיב ויהי בישורון מלך קאי על דידיה כחד מ"ד וכיון דקיי"ל כל האמור בפ' מלך מלך מותר בו א"כ הוא יקח מישראל קרקע לעצמו ועי"ז יקיים מצות ראיה וכבר ידוע מדברי התוספו' דאין המלך מותר אלא במתנה ולא בירושה ע"כ והנה כת' ה' פ"ד ז"ל דף א' דאי דין ישראל יש לאבות אז אאע"ה קנה

הארץ בחזקה והוי ירושה ואי דין ב"נ י"ל לא קנה אאע"ה הארץ דאין הגוי קונה בחזקה עש"ב והשתא א"ש אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל ויקשה והא כתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש אלא מזה מוכח דדין ב"נ י"ל ויצחק אינו ראוי להקרבה כנז"ל והצווי לא היה רק לנסיון וא"כ נמצא שאאע"ה לא קנה הארץ בחזקה ואם כן אינה ירושה ויכולני לקחת מישראל הקרקע ולקיים מצות ראיה מאחר שהיא מתנה ולא ירושה ולכן אעברה נא וכאמור [א"ה אשר בזה יובן מד' וז"ל ויקרא פרעה וכו' התחיל פרעה צווח ואמר תורה היכן היא שכתוב' בה ד' מאות שנה אמ"ל משה לה' הארץ ומלואה ולא קנאה אאע"ה והגירות התחיל מיצחק ונשלמו ד"מ שנה וק"ל ע"ה ד"ך ס"ע]:

ודרך זו אלך להבין מאז"ל הובא לה' שאי"ע ז"ל בפ' ואתחנן אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך זו יצי"מ ע"כ והוא ז"ל תמ"ה יקרא דמה שיאטיה דיצי"מ הכא עש"ב ועפיה"א הנה הוא נכון בהקדים עוד מש"ה שמע יעקב ז"ל בפ' וישב דאם דין ישראל יש לאבות אז אאע"ה קנה הארץ בחזקה וליכא לממני הגלות מלידת יצחק דבארץ לא להם בעינן וליכא וא"כ צריכים להשלים ד' מאות שנה אך אי אמרי' דדין ב"נ י"ל אאע"ה לא קנה הארץ בחזקה דגוי אינו קונה בחזקה והגירות התחיל מיצחק דשפיר קרינן בארץ ל"ל דעדין אינה מוחזקת מאבות וא"כ נשלם הקץ ויצאו בזמנם ע"ש וז"ש ואת ידך זו יצי"מ וקשה איך יצאו קוה"ז אלא צ"ל דהתחיל הגירות מיצחק ושפיר קרינן בארץ ל"ל באשר דין ב"נ י"ל ואאע"ה לא קנה הארץ בחזקה דגוי אינו קונה בחזקה ולכן יצאו שפיר בזמנם א"כ אעברה נא דאני מלך כדכתיב ויהי בישורון מלך ומלך מותר בדבר מתנה כיון דאינה מוחזקת מאבות ויכולני לקחת מהם קרקע ולקיים מצות ראיה (א"ה בז"י הסמיכו' וימת משה וכולי לבראשית או' ירש"ה א"ב שדין גרמ"א שלא נכנס ומבואר מאליו ע"ה ד"ך ס"ט):

ועפי"ה לעיל אפש"ל מאז"ל אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה בדב"ר גימ' יצחק ע"כ הובא לה' כ"נ ז"ל בפר' ואתחנן משם פענח רזא והוא תמוה דמאי ענינו של יצחק הכא ולפי הקדים יתכן רק אקדמה פניך עוד מש"ה פ"ד ז"ל דרך האתרים דף א' דאם האבו' יצאו מדין ב"כ לגמרי א"כ כדין הרג משה את המצרי בעבור שהכה את ישראל שחייב מיתה משא"כ אם עדין דין ב"נ י"ל א"כ הוי כדין ב"נ המכה ב"נ חבירו דאינו חייב מיתה ולא הותר למרע"ה להרוג המצרי ע"ש וה"ן עוד נביא מ"ש הרב שאי"ע ז"ל בפר' ואתחנן דף קי"ב בשם ה' יו"ד מאמרות הטע' שלא נכנס מרפ"ה לא"י כי היה מלך והיה רשאי לבלבל נחלו' השבעי' לקח' מזה ולתת לזה וקוב"ה לא ניחא ליה בהכי כדכתיב ולא תסוב

נחלה וכתבו התוספות בסנהדרין האי דמלך מותר בו דוקא בדבר מתנה ולא בירושה ונחלה מאבות וא"כ אי א"י קנאה אאע"ה בחזקה כדין ישראל הקונה בחזקה א"כ הוי ירושה וראוי מרע"ה ליכנס לא"י דליכא למיחש לבלבול נחלות דאין מלך מותר בירושה אכן אם דין ב"נ י"ל אז אאע"ה לא קנה הארץ בחזקה וא"כ אין יכול משה ליכנס לא"י דחיישנן לבלבול נחלות דמלך מותר בדבר שאינו ירושה ועיין עוד לה' מטה"מ ז"ל ח"ה וכתב הרב ויל"י ז"ל מע' מ' הטע' שלא נכנס מרע"ה לא"י הוא בעון מכ"י ע"ש וז"ש אל תוסף דבר אלי עוד בדבר גימ' יצחק כוונת הי"ת להוכיח למשה שלא יכנס לא"י וההוכחה מן יצחק שהקריב אביו א"ל תמורתו ולא נתקיים והיה הוא ותמורתו יהיה קודש מוכרח לומר דעדין ב"נ י"ל ואי אפ' להקריבו לא עולה ולא שלמים כנז"ל ולא היה הציוי רק לנסיון וע"כ לא הקריב רק איל א' ומאחר עלו"ת דעדין דין ב"נ י"ל א"כ מעתה אינך יכול ליכנס לא"י אי מטע' הריגת המצרי שלא כדין ח"ו דב"נ המכ' ב"נ חבירו פטור ממיתה או מטע' עון מכ"י דהשתא השיטה אז לא כס' יוסף שלא יצאו מדין ב"נ לגמרי ושלא כדין מכרוהו וג"כ מעתה אאע"ה לא קנה את הארץ בחזקה וכשתכנס לא"י בהיותך מלך איכא בלבול נחלות לקחת מזה ולתת לזה וכתיב ולא תסוב נחלה ולכן אל תוסף דבר אלי עוד בענין כניסתך לא"י וראיה מיצחק הרמוז בתיבת בדב"ר כאמור:

[א"ה בז"י אתם למה ודבריכם למה ר"ל אתם למה לא נכנסתם לא"י אלא מוכח מפני בלבול נחלות דדין ב"נ י"ל ואאע"ה לא קנה הארץ בחזקה א"כ הדין עם יוסף ושלא כדין מכרוהו ולכן ראויים לשעבוד א"כ דבריכם למה שבאתם להוציאם עו"ה ד"ך ס"ט]:

ועפי"ז אפש"ל ג"כ מאז"ל כשאמר המן ואת עשרת אלפים וכו' אמ"ל הקב"ה אילו לא מת משה יפה אמרת עכשו שמת משה ותלו אותו ואת בניו על העץ ע"כ והוא תמוה מה ענין זל"ז ועפי"ה יתכן בהקדים עוד מ"ש תרגום יב"ע דכל שנאת המן עם ישראל היה בעבור הבכורה שלקח יעקב מעשו ע"כ וז"ש אילו לא מת משה בחו"ל ונכנס לא"י מזה מוכח דדין ישראל יש לאבות ופטור על הריגת המצרי דגוי המכה ישראל חייב מיתה וג"כ אאע"ה קנה הארץ בחזקה כדין ישראל הקונה בחזקה ולא חיישינן לבלבול נחלו' מפני שהיא ירושה אינו יכול ליקח מזה ולתת לזה הגם שהוא מלך והוי ג"כ הדין עם השבטים דסברי מרנן שיצאו מכלל ב"נ לגמרי וכדין מכרו יוסף א"כ יפה אמרת לנטור עליהם שנאה על הבכור' שלקח יעקב מעשו שלא כדין דיש בה הונאה דעשו הוי ישראל משומ' ויש הונאה לישראל אבל השתא שמת משה בחו"ל מהטעאי' הנז' שהם הריגת המצרי ועון מכ"י ובלבול נחלות א"כ מזה מוכח דעדין דין בי"נ יש לאבות ובזה נתחייב

משה מטעמים הנז' כנז' א"כ לקיחת הבכורה היא כדין דגוי אין לו דין הונאה ולכן ותלו אותו ואת בניו וכולי.

ובזה אפש"ל מאמר תמוה הובא לה' כ"נ ז"ל בפ' מקץ אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עצמות יוסף נכנסים לארץ ואני איני נכנס לארץ ע"כ בהקדים עוד מש"ה תולדות יצחק אשכנז ז' בפ' ויגש הטעם דהחזירו עצמות יוסף לשכם הוא משום דשכם שלו כמ"ש ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך ואף דעדין לא החזיק מ"מ א"י מוחזקת היא מאבות וא"כ ממה שנקבר יוסף בשכם מוכת דא"י מוחזקת מאבות ע"כ וז"ש עצמות יוסף נכנסים לא"י לקוברו בשכם עירו מזה מוכח דא"י מוחזקת מאבות כנז' וא"כ למה אין אני נכנס לארץ דהא ליכא חשש בלבול נחלות ועוד משם מוכח דדין ישראל י"ל ולכן אאע"ה קנה הארץ בחזקה וא"כ הוי הדין כס' השבטי' ואין להם עון במכ"י ולכן כדין הרגתי את המצרי שהכה את ישראל וא"כ ראוי ליכנס את"ו:

מ) **יוסף** יש תירוץ על עון מכ"י ע"פ שאמרו במס' סנהדרין תניא אידך כי ימצא איש גונב נפש וכו' ומכרו ועדין ישנו ברשותו פטור ומצינו דשכם ניתנה ליוסף כדכתיב ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך א"כ השבטים שמכרו יוסף היתה מכירה בלא גניבה דמכרוהו ברשותו בשכם ופטורים ושיטה זו דוקא אי אמרינן דא"י מוחזקת מאבות אבל א"א א"י אינה מוחזקת א"כ הוי השבטים גנבו ומכרו שלא ברשותו ה' כ"נ ז"ל פ' וארא.

ובז"י לענ"ד מאמר אלמלא מת משה יפה אמרת וכולי בהקדים עוד מש"ה קי"ע ז"ל בפר' וארא משם רז"ל הטע' שלא נכנס מרע"ה לא"י הוא בשביל שבא מאיסור דודתו ואי אמרי' דין ב"נ י"ל אז ליכא איסור על עמרם במה שנשא דודתו דאינו מוזהר עליו אבל אם יש להם דין ישראל יש איסור לעמרם בנישואי דודתו וע' עוד לה' לב אריה ז"ל בפ' וזאת הברכה והן עוד נביא מש"ה כ"נ ז"ל בפ' אמור משם המד' שגזרת המן היא בעון מכ"י ע"ש וכתבנו לעיל אי דין ישראל י"ל אז אאע"ה קנה הארץ משא"כ אי דין ב"נ י"ל דלא קנה דגוי אינו קונה בחזקה וז"ש אילו לא מת משה בחו"ל אלא נכנס לא"י אז מוכח דלי' איסור שבא מדודתו מזה יורה דעדין דין ב"נ י"ל ועמרם אינו מוזהר על דודתו א"כ יפה אמרת לגזור על ישראל להרוג וכו' ח"ו בעון מכ"י וא"כ אאע"ה לא קנה הארץ בחזקה והוי השבטים גנבו יוסף ומכרוהו שלא ברשותו וחייבים איכו השתא שמת משה בחו"ל מטעם שבא מאיסור דודתו מזה יורה שדין ישראל י"ל ואאע"ה קנה הארץ בחזקה והוי מכרו יוסף בשכם שהיא שלו והוי ברשותו ופטורים על מכירתו כנז' ולכן ותלו אותו וכו' [א"ה בז"י מאמז"ל כיון שאמר משה למה הרעות א"ל הקב"ה עתה תראה ואין אתה רואה במלחמת ל"א מלכים והוא שמשה סבר שדין ישראל' י"ל ואינם חייבים במכ"י

שמכרוהו ברשותו ולכן א"ל הקב"ה כיון דס"ל שדין ישראל י"ל ואינם חייבים במכ"י שמכרוהו ברשותו ולכן א"ל הקב"ה כיון דס"ל שדין ישראל י"ל א"כ אינך נכנס לא"י שבאת מאיסור דודה ולכן עתה תראה ואין אתה רואה בל"א מלכים ע"ה דיך ס"ט]:

ועפי"ז יובן לענ"ד מד"ר השביעני במרורים בליל פסח הרוני לענה בתשעה באב הו"ל דרוש שמואל ז"ל והקשה הוא ז"ל מה ענין זל"ז וישב על הבא"ר ע"פ דאיתא אם היו ישראל ת' שנה לא היה עוד שעבוד מלכיות ולפי"ז ג"כ לא יהיה חורבן ביהמ"ק וכת' מטה אהרן ז"ל מברכין על מרירות לפי שקוה"ש השלים המנין ע"ז מתמיה הנביא השביעני במרורים זכר לקוה"ש שהשלים המנין הרוני לענה בע' באב אתמהא ע"כ ועפי"ה יובן ג"כ בהקדים עוד מש"ה קי"ע ז"ל בפרשת לך לך סיבת חורבן ביהמ"ק הוא בשביל שעברו ישראל על מ"ש בתורה וגונב איש ומכרו והם גנבו יוסף ומכרוהו כמ"ש בזוה"ק ע"ש והנה כתבנו לעיל אי אמרי' א"י מוחזקת מאבות א"כ לא התחיל הגירות מלידת יצחק וצריך קוה"ש להשלים הזמן וז"ש השביעני במרורים ליל פסח לאכול המרור ולברך עליו להורות שקוה"ש השלים המנין א"כ מזה יורה דא"י מוחזקת מאבות ולא נשלם הזמן אלא ע"י קוה"ש משום דלא התחי' הגירות מיצחק דבעינן באל"ל וליכא ומאחר עלו"ת דא"י מוחזקת מאבות א"כ אין עון במכ"י באשר מכרוהו ברשותו א"כ למה הרוני לענה בט"ב שנחרב ביהמ"ק בעון מכ"י ולכן קא מתמה הרוני וכו':

אנ"י באופן זה עפי"ה לעיל השביעני במרורים בליל פסח להורו' על קוה"ש מזה מוכח דא"י מוחזקת מאבות ולא התחיל הגירות מיצחק דבעינן בארץ ל"ל וליכא ומזה נראה דדין ישראל יש לאבות א"כ הוי השיטה כס' השבטים שיצאו מכלל ב"נ לגמרי ושלא כדין הוציא יוסף עליהם דיבה ואין להם עון אשר חטא במכירתו וא"כ למה הרוני לענה בעון מכ"י:

א"נ יובן בדרך אחרת בהקדים עוד מש"ה קי"ע ז"ל בפר' וישב דהשבטי' ששנאו את יוסף ומכרוהו משום שהוא חשב למלוך עליהם ודנוהו על המח' דמח' כמעשה אכן ק' דהא דדנין על המח' דוקא בדין ב"נ וכיצד ענשו אותו אלא מוכרח דס"ל לשבטים דדין ב"נ י"ל וב"נ נידון על המח' ע"כ מש"ה נחלת יעקב ז"ל וז"ש השביעני במרורים ליל א' דפסח להורות שקוה"ש השלים המנין ולא אמרינן התחיל הגירו' מיצחק ומזה יורה דא"י מוחזקת מאבות ואנן באל"ל בעינן וליכא א"כ מזה מוכרח דדין ישראל י"ל ויוסף פטור על מחשבתו דישראל אינו נידון על המח' ושלא כדין מכרוהו ולכן הרוני לענה בט"ב בעון מכ"י כנז"ל ולדרך זה הוי פירוש המאמר בניחותא ולא בתמיהא והוא כדרך שפי'

בו הר' נחל אשכול ז"ל במגילת איכה עש"ב והפירושים דלעיל בדרך תמיהא כדרך שפי' בו ה' דרוש שמואל ז"ל כנז"ל:

ועפי"ז אפש"ל מד' חיה רעה אכלתהו אמר רב הונא נצנצה בו רוה"ק שעתיד להתגרה בו אשת פוטיפר ע"כ ודקדק בו ה' כ"נ ז"ל מה ענין מכ"י לאשת פוטיפר והנה הנם דברי רוה"ק ובודאי בטוב טעם ודעת נאמרו ע"ש בפ' וישב מ"ש לפי"ד ז"ל ולדרכנו יובן רק אקדמה פניך עוד מ"ש ה' פ"ד ז"ל דרך האתרים דרוש שני דאיך יוסף סיכן בעצמו מאחר שאדונתו היתה משטמת אותו שאם לא ישמע אליה שתעליל עליו ותהרגנו א"כ מי התיר לו ליכנס בסכנה עצומה כזה והלא ב"נ אינם מצוים על קדוש ה' אלא יוסף סבר דדין ישראל י"ל ולכך וינס ויצא החוצה וסיכן בעצמו כדין ישראל שהוא מוזהר בג"ע שיהרג ואל יעבור דמצווה על ק"ה ע"כ והשתא א"ש כשראה יעקב אע"ה דיוסף נמכר בעבור מחשבתו שחשב למלוך עליהם באשר דנוהו כדין ב"נ דנידון על המח' א"כ ע"י מכירה זה יגרום שחיה רעה זו אשת פוטיפר רוצה לשכב עמו ולומר לו דאין ב"נ מצוים על ק"ה והוא מסור בידה להעליל עליו שתהרגנו ולכן מכח מכ"י דמורה דדין ב"נ י"ל מאז נצנצה בו רוה"ק שעתיד להתגרה בו אשת פוטיפר וכאמור:

ובז"י כוונת מד' והכן אין והכן אלא שבת המד"א והכינו את אשר יביאו ע"כ דלכאורה י"ל מה היתה כוונת יוסף לרמוז להם על השבת ולפיה"א ניחא בהקדים עוד מש"ה פ"ד ז"ל דף א' דהא קיי"ל גוי ששבת חייב מיתה א"כ האבות שהיו שובתי' בשבת צ"ל דיצאו מכלל ב"נ לגמרי ודין ישראל לי"ל ע"כ והנה בעתה בא יוסף להורות לאחיו דשלא כדין מכרוהו באשר הוא פטור על מחשבתו שחשב למלוך עליהם דישראל אינו נידון על המח' והם דין ישראל י"ל והראיה משמי' השבת ששובתי' והיא מדין ישראל:

ועפי"ה יובן לענ"ד מאמר תמוה הובא לה' פ"ד ז"ל דע"ו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו והשב זה יוסף ישיב זה עשו ע"כ והקשה הוא ז"ל עשו מאן דכר שמיה הכא עי"ש מ"ש הוא ז"ל ולפי"ה א"ש בהקדים עוד מש"ה מעטי"ת ז"ל מז' כ"ב מש' הרב אלשיך ז"ל דמכי' הבכורה אינה מכירה דהוי הונאה וביטול מקח דבשביל דבר גדול כזה יתן מעט עדשים אתמהא וכתב על דבריו הרב צפנת פענח אשכנזי ז"ל דכפי דפסקינן דאין הונאה לגוי נסתר האי טעמא אבל לפום דאמרינן בגמ' דעשו ישראל משומד הוי ואין דינו כגוי א"כ שפיר במכירה יש ט' הונאה עכ"ד א"כ יש לאבות דין ב"נ באותו זמן אין טענה לעשו דדין הונאה עכ"ד א"כ אם יש לאבות דין ב"נ באותו זמן אין טענה לעשו דדין הונאה בישראל דווקא ע"כ וז"ש והשב זה יוסף ר"ל אם יוסף ישיב לנו גמולנו על שמכרנו אותו ותופס השיטה כי דין ישראל יש לנו ומח' רעה אינה מצטרפת למעשה ואין עליו עונש משפט

על שחשב למלוך ושלא כדין מכרוהו א"כ מעתה ישיב זה עשו שיתעורר עלינו מכי' הבכורה מטעם הונאה דכיון דדין ישראל י"ל הוי עשו ישראל משומד ויש בו דין הונאה:
מא) **יוסף** הטעם שמכרו השבטים את יוסף לפי שהיה עתיד לצאת ממנו ירבעם וא"כ בהכרח שנאמר דאינהו סברי דאומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך ולכן עשו זאת כדי לזכות את יוסף ה' מטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ג:
ולפי"ז אפש"ל מאמר הנז' השב זה יוסף וכולי בהקדים עוד מש"ה שמע יעקב ז"ל בפ' תולדות יש לחקור איך יעקב אע"ה מלאו לבו לעשות בכור פשוט כיון דאיכא איסורא של לא יוכל לבכר וכו' והתירוץ לזה הוא משום דהעבודה בבכורות ואיך יהיה עשו רשע עומד ומקריב ואיכא איסור' דאך אל הפרכת לא יבא ולכן סבר יעקב אע"ה מוטב לעבור על איסור עשות בכור פשוט בשב ואל תעשה ולא שיהא הרשע ההוא עושה איסור בקום עשה שעומד ומקריב ע"ג המזבח דאומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך ע"כ וכ' עוד בפ' ויחי כל כוונת יעקב באותו מעשה של הברכה היה מטעם דניח"ל לחבר דליעביד אסורא זוטא ולא ליעביד וכו' שאביו יצחק הזהיר לעשו על ה' דברים המפסידי' את השחיטה וכן על הגזל ועשו היה חשוד להאכיל את אביו כל אלה ומוטב שיחטא לרמות אביו כדי שיזכה יצחק אביו ולא יבא לידי איסו' רבה כהלכה ואין מורין כן והכי דייק לישנא דאין אומרים לאדם חטא וכו' משמע דאי עביד איהו מדידיה שפיר דמי ע"כ ע"ש וז"ש והשב זה יוסף ר"ל אם יוסף ינקום נקמתו ממנו על שמכרנו אותו באשר הוא תופס השיטה אין אומרי' לאדם חטא כדי שיזכה חבי' וסובר דאף אם עשה מעצמו לא יפה עשה וא"כ אף שעתיד לצאת ממנו ירבעם לא היה לנו למוכרו ואף שהוא בדיעבד יש תפיסה עלינו א"כ מעתה ישיב זה עשו שיקום לערער על הבכורה איך יעקב גרם לעשות בכור ואף שכוונתו לזכות את עשו שלא יהיה עומד ומקריב ע"ג המזבח עכ"ז לא אמרי' אומרים לאדם חטא ואף בדיעבד איכא קפידא וג"כ יערער על יעקב איך רימה את יצחק אבינו ואף שכוונתו לזכות את יצחק שלא יאכל מאכל של איסור מ"מ אין אומרי' וכו' ואף אי עבד מדידיה לאו שפיר דמי כס' יוסף ולכן תלי זה בזה [א"ה בז"י מד' תנחומא אם אתה מדבר באחיך עשו סופך בבן אמך תתן דופי זה משה ע"כ ונקדים מש"ה דמשה לא נכנס לא"י בעון מכ"י ואתה תבאר ע"ה ד"ך ס"ט]:
מב) **יוסף** הקשו רז"ל מי התיר ליוסף שיסכן עצמו מאחר שאדנתו היתה משטמת אותו שאם לא ישמע אליה שתעליל עליו ותהרגנו והלא ב"נ אינו מצוה על ק"ה וליכא למימר שרצה להחמיר ע"ע שהרי כתב הרמב"ם שכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ונהרג ולא

עבר ה"ז מתחייב בנפשו א"ו דנתברר דדין ישראל יש לו וישראל מצוה על ק"ה ולכך סיכן בעצמו כדין ישראל ולא בא אליה ה' פ"ד ז"ל דף ז':

ועפי"ז יובן לענ"ד מד' וז"ל וישנאו אותו בשביל שיקרע הים לפניהם פסים פס ים ע"כ הו"ל לב אריה ז"ל בפ' וישב וכ' הוא ז"ל הטע' שנקרע הים לפני יוסף הוא בזכות שכבש יצרו במעשה דפוטיפר וינס ויצא החוצה וכ' עוד שם שפי' בעל מ"כ במאמר הלז שנתקנאו ביוסף על שידעו שעתיד ליקרע הים מפניו כדכתיב הים ראה וינוס עש"ב לפי"ד וכתבנו לעיל דמחלוקת השבטים עם יוסף דהשבטים סברי שיצאו מכלל ב"נ לגמרי ומפרכסת שריא להו אכן יוסף סבר עדין הם בדין ב"נ ומפרכסת אסירא וכיון שזילזל בכבודם דמשווי להו כדין ב"נ לכך שנאו אותו ומכרו אותו ע' לה' פ"ד ז"ל והשתא יתכן וישנאו אותו על שזילזל בכבודם ומשווי להו כדין ב"נ אך אכתי תקשי מנ"ל להשבטים דהאמת אתם דדין ישראל י"ל לז"א בשביל שיקרע להם הים וכו' ירצה בשביל שידעו שהים רוצה ליקרע לפני יוסף כדפירש ה' מ"כ ז"ל והטע' לזה צ"ל משו' שכבש יצרו במעשה דפוטיפר ואדרבא יק' לך בזה לא יפה עשה מאחר דב"נ אינו מצווה על ק"ה ואדרבה המחמיר ע"ע הוא מתחייב בנפשו א"ו דין ישראל י"ל ויפה עשה שכבש את יצרו וסיכן בעצמו דישראל מצווה על ק"ה א"כ מוכח דהאמת אתם:

ובזיי"ע לענ"ד מאז"ל בשמות רבה ס' בשלח וכן אמרו בזוה"ק פ' אמו' דהיה קטרוג גדול בעת קי"ס ונתן הקב"ה איוב לשטן וע' לעי' במע' האלף אות כ"ח ועפיה"א יתכן רק אקדמה פניך עוד מש"ה טיר' כסף ז"ל בפ' וישלח תירוץ על יעקב אע"ה בענין שח"א הוא משו' דדין ב"נ י"ל וב"נ אינם מוזהרים אלא על אישות חייבי מיתות משא"כ שת"א שהם חייבי כריתות ע"כ וה"ן עו"נ מש"ה עמודיה שבעה ז"ל עמוד פחד יצחק דף ט"ו שאיוב גלגול יעקב שחטא בש"א ולכן באו עליו יסורין לכפר על עין ש"א ע"ש והשתא א"ש בעת קי"ס היה קטרוג גדול באיזה זכות יקרע ואם יקרע בזכו' יוסף ע"ה שכבש את יצרו אדרבה זה לא נחשב לזכות דהא ב"נ אינו מצווה על ק"ה והוא סיכן בעצמו אלא צ"ל דדין ישראל יש לאבות ומוזהרים על ק"ה א"כ מהשתא יש איסור בשת"א שלקח יעקב ולכן מאז נמסר איוב שהוא גלגול יעקב אע"ה לשטן ליסרו בצרעת לתקן עון ב' אחיות כנז'.

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר תמוה שמעון ולוי אחים אחים בדינה ולא אחים ביוסף ע"כ רק נקדים עוד מש"ה פ"ד ז"ל דרך האתרים וז"ל בעון שיעק' אע"ה איחר נדרו אירע לו ענין דינה וכתב עוד שם אם האבות יצאו מכלל ב"נ לגמרי עובר על בל תאחר וחייב אך אי אמרי' דהאביא לא יצאו מכלל ב"נ לגמרי אז אין נענשים על בל תאחר דב"נ אינו מוזהר

בבל יחל ע"כ וז"ש שמעון ולוי אחים אחים בדינה שנהגו מנהג אחיה בדינה שהצילוה ונקמו את נקמתה מאנשי שכם וק' למה עשו כן והלא מעשה דינה צריך להיות בסבת עשויה שאיחר יעקב נדרו אלא צ"ל דעדין לא יצאו מכלל ב"נ לגמרי וב"נ אינו מוזהר בבל יחל ולכן שפיר עשו נקמה באנשי שכם א"כ לא אחים ביוסף אתמאה למה לא נהגו מנהג אחוה ביוסף ומכרוהו בשביל שבא מאיסור ש"א כמ"ש רז"ל דהא כיון דעדין דין ב"נ י"ל א"כ פטור יעקב אע"ה על איסור ש"א שהם חייבי כריתות כנז' וא"כ למה מכרוהו ועוד ג"כ האמת עם יוסף דמפרכסת אסורה אם כן למה לא אחים ביוסף ומכרוהו והא האמת אתו דדין ב"נ י"ל:

מג) **יוסף** איתא בגמ' איבעיא לן הני כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דרחמנא נינהו וכתב ה' יד יוסף ז"ל דנפ"מ אי כהני שלוחו דרחמ' נינהו צריך שיהיה הכהן צדיק אבל אי כהני שלוחו דידן נינהו בכהן כ"ש סגי וכ' ה' פלח הרמון ז"ל דבזה היו חולקים יעקב ועשו דיעקב אע"ה היה סובר דכהני שלוחי דרחמנא וצריך הכהן שיהיה צדיק ולכן נתן עיניו בבכורה משום דקודם מת"ת היתה העבודה בבכורות ועשו היה סובר דכהני שלוחו דידן נינהו ובכ"ש סגי ובזה נמי היו חולקים יוסף עם השבטים שהשבטים סוברים דכהני שלוחי דרחמנא נינהו ואינו מן הראוי שיהיה יוסף כהן ויהיו עליו בגדי כהונה דהיינו הכתונת הפסים כיון שהיה מוציא דיבה ומוציא דבה הוא כסיל ויוסף היה סובר דכהני שלוחי דידן נינהו לכן אפי"ה היה ראוי להיות כהן הרב ספור החיים ז"ל בפ' וישלח:

ועפי"ז אפ"ל מאז"ל הבאתיו לעיל וז"ל ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו והשב זה יוסף ישיב זה עשו ע"כ דהיינו אם יוסף ישיב גמולנו בראשינו באמרו דהאמת אתו דכהני שלוחי דידן נינהו ולו משפט הכהונה הגם שהוציא דיבה כיון דכהן כל דהו סגי ואם כן שלא כדין מכרנו אותו א"כ מעתה ישיב ג"כ עשו שאז יקום עשו ויערער על הבכורה שיאמר דלו ראויה משפט הבכורה באשר דכהני שלוחו דידן כאשר הורה יוסף ואם כן בכל שהו סגי ויאמר מעתה שלא כדין לקח יעקב אע"ה ממני הבכורה:

מד) **יוסף** סבר דהתשובה תועיל והשבטים סברי שלא תועיל כמש"ל באות ל"ז משם הכ"ן ז"ל:

ובאלה הדברים הניתנים למעלה הנה מקום אתי לפרש מד' לא שלותי ולא שקטתי וכו' לא שלותי מעשו ולא שקטתי מלבן ולא נחתי מדינה ויבא רוגז קפץ עלי רוגזו של יוסף ע"כ ודקדק בזה המאמר ה' כ"נ ז"ל בפ' וישלח לא נתאונן ולא נצטער יעקב אע"ה רק על כולם והלא אף על כל א' הי"ל לקונן ולהתאונן אלא מוכח על אחת ושתים הצדיק עליו הדין אמנ' כאשר יסבו ארבעתן היה מצטער ודואג וצריכי' אנו למודעי' למה עש"ב

ועפיה"א יובן רק אקדמה פניך עוד מש"ה כ"נ הנז' בפ' וישלח משם הרמב"ן ז"ל תירוץ על יע"א ע"ה שנשא שת"א הוא משום הטעם מעיקרא על איסור ש"א הוא משום סתם אדם כשישא ב' נשים הם שתי צרות ולכן אסרה התור' לישא ש"א שלא יהיו צרות זו לזו וזה שייך לשאר נשים ששונאות זו את זו ולא כן עשתה רחל שמסרה סימנים ללאה ובודאי לא תקנא ללאה והגם דכתיב ותקנא רחל באחותה היינו קנאה במעשיה ואין דנין אפ' משאי אפ' ע"כ וכ' עוד בפ' יתרו למ"ד כהני שלוחי דידן נינהו דנין אפ' משאי אפ' ולמ"ד שלוחי דרחמנא נינהו אין דנין אפ' משאי אפ' ע"כ עש"ב וה"ן עו"נ מ"ש במד' למה נענש יעקב בדינה בשביל שלא השיאה לעשו שהסתירה מעשו אמר הקב"ה למס מרעהו חסד מנעת חסדך מאחיך דאילו הוי נסיבת לעשו היתה מחזירתו למוטב ע"כ ומעתה ע"פ הדברים האלה אבוא נבוא לביאור מאמר הלז על נכון בס"ד בדאגת יעקב אע"ה על כל הרפתקות דעדו עליה מאורעות קשים ומרים מינים ממינים שוני' ארבעתן יסבו בלכתן אימא רישא לא שלותי מעשו דבא להתרעם עלי על שלקחתי ממנו הבכורה דתופס הס' דכהני שלוחי דידן נינהו ובכהן כל דהו סגי ולו משפט הבכורה לעבוד ע"ג המזבח כשאר הבכורות הגם שאינו הגון וא"כ אם האמת אתו דכהני שלוחי דידן נינהו ושפיר מתרעם עלי א"כ לא שקטתי מלבן דיש לי נפר גדול במה שרמני לבן ונתן לי ש"א דהשתא דעשו התרעם עלי בענין הבכורה ותפס השיטה דכהני שלוחי דידן נינהו ובכהן כל דהו סגי א"כ לפי"ז אמרי' דנין אפ' משאי אפ' כנז"ל א"כ נמצא אתי עון ש"א דהשתא רחל ולאה הם כשאר נשים דשייך בהו איסור ב' אחיות דהא דנין וכולי כיון דאמרינן כהני שלוחי דידן נינהו וע"ז יש לי להתאונן ולהצטער מרמאות לבן שרימני והכשילני באיסו' ש"א וכ"ת דשמא אכתי הוי כס' עשו דכהני שלוחי דידן נינהו ושפיר התרעם עליך בענין הבכורה ואין לך להצטער ממנו ועכ"ז אין בך עון איסור ש"א הגם דאמרינן דנין אפ' משא"פ והוא מטעם אחר באשר דעדין דין ב"נ יש לאבות וב"נ אינו נענש אלא על חייבי מיתות אבל לא על חייבי כריתות כגון איסו' ש"א כמ"ש לעיל א"כ לא נחתי מדינה דיש לי להתאונן ע"ע דינה שאירע לה מקרה בלתי טהור עם שכם מאיזה טעם אם בעון שאיחרתי את נדרי והלא אתה אומר אלי דעדין דין ב"נ יש לאבות ואם כן אין בי עון אשר איחרתי נדרי דב"נ אינו עובר על בל יחל כמש"ל אם כן מעתה אני מצטער למה לא נחתי מדינה דהשתא שהשבתני כי דין ב"נ י"ל וב"נ אינו עובר על בל יחל אם כן למה לא נחתי מדינה ואם גם ע"ז פקחת עינוך ותשיבני דבר לאמר לעולם דין ב"נ י"ל ואין לך צער מאיסור ב"א דבני כח אינו נענש על חייבי כריתות והטע' שאירע ענין דינה הוא בסיב"ת עשויה מפני שהסתרת אותה מעשו אחיך דאילו נסיבת ליה היתה

מחזירתו למוטב וישוב בתשובה שלימה וכאשר מנעת אותה ממנו ע"ז נלקחה ביד שכם ולא מטעם איסור הנדר אם כן מעתה אני מתרעם למה ויבא רוגז רוגזו של יוסף שמכרוהו אחיו דהא לפי דבריך דנענשתי בענין דינה בעון שהסתרתי אותה מעשו דאילו לקחה אותו היתה מחזירתו בתשובה אם כן מזה מוכח דהתשובה יש בה מועיל אם כן הוי הדין כס' יוסף שהוא כנגד מט"ט שהסכי' בבריאת האדם באשר הוא סובר דהתשובה תועיל ושלא כדין מכרוהו אחיו בסוברם דאין תועיל התשובה ולכן אני מתאונן למה ויבא רוגז שקפץ עלי רוגזו של יוסף שנמכר דהא האמת אתו דתשובה תועיל כנז' לכן אני מצטער בארבע מאורעו' אלו.

ועפי"ה אפ"ל מאמר תמוה שרו של מצרים היה מקטרג בב' ידיו ביד ימין איל של יצחק וביד שמאל שעיר עזים על מכ"י ע"כ הו"ל ע"ד ז"ל בית אברהם חדר ד' סי' רפ"ו ע"ש בהקדים עוד מ"ש הרב בגדי אהרן תאומים ז"ל בפ' וילך השטן קטרג על שהחליף א"א ע"ה איל תחת יצחק בנו אמנם ע"ז יש תירוץ כי יצחק פסול להקרבה משום שהיה קרבן בלא ידיעת בעלים שאמו שרה לא ידעה שאברה' רוצה להקריבו וזה תלי בפלוגתא דהני כהני אם שלוחי דידן או דרחמנא דאם שלוחי דידן נינהו קרבן בלי ידיעת בעלים פסול ואם שלוחי דרחמנא נינהו קרבן בלי ידיעת בעלים כשר ע"כ ע"ש והשתא א"ש שלקח שרו ש"מ בידו אילו של יצחק לקטרג אין החליף אברהם את יצחק בנו באיל ואם יש להליץ בזה באשר השיטה אזלא דכהני שלוחי דידן נינהו וא"כ קרבן בלי ידיעת בעלים פסול ולכך החליפו באיל כי יצחק פסול להקרבה שהיה בלא ידיעת אמו א"כ מעתה יש קיטרוג גדול על מכ"י שמכרוהו שלא כדין דהשתא האמת אתו דכהני שלוחי דידן ובכהן כ"ש סגי ולכן ראוי להיות כהן וללבוש כתונת פסים שהיא בגדי כהונה ויש להם עון במכי' [א"ה בז"י מאז"ל אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה בדב"ר גי' יצחק ע"כ והוא עפ"י משז"ל דמרע"ה לא נכנס לא"י בעון מכ"י וזהו אל תוסף דבר אלי עוד כי יש עין במכ"י וכ"ת מאן מוכח דהשיטה אזלא כס' יוסף דכהני שלוחי דידן נינהו לז"א בדב"ר גי' יצחק שהחליפו אביו באיל משם באר"ה דכהני שלוחי דידן ויצחק קרבן בלי ידי' בעלים הוא ופסול ולכן החליפו באיל ע"ה ד"ך ס"ט]:

ועפי"ה לעיל דמחלוק' השבטים עם יוסף הוא בענין החשובה אפ' לפ' קרא כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וכו' ועתה שא נא וכו' ודקדק בו ה' שתי ידות ז"ל מאי הלשון אומר ועתה ע"ש ולפיה"א א"ש במ"ש רז"ל אין ועת"ה אלא לשו' תשובה וע' לה' מדב"ק ז"ל מע' ע' כי ישנו בנותן טעם לזה ע"ש וז"ש ועת"ה ר"ל אנחנו מודים לך בענין התשובה הרמוזה בתי' ועתה כי יש בה מועיל ושלא כדין חלקנו עליך ומכרנוך ומעתה

אנו שואלים אנא שא נא לפשע אחיך וכו' במה שמכרנו אותך שלא כדין כי האמת אתך דהתשובה תועיל:

ובזה א"ש מד' בשכר שאמרו אנא שא וכו' זכו לומר ביוה"כ אנא כפר נא וכו' הו"ל דרוש שמואל ז"ל בפ' ויחי והקשה הוא ז"ל מה ענין זל"ז ע"ש מ"ש ועפיה"א יובן בשכר שאמרו אנא שא נא והודו לדבריו דהתשובה תועיל לכן זכו לומר ביוה"כ אנא כפר נא והקב"ה מקבלם בתשובה ויכפר וימחול עון שלהם דהא השבטים בטלו סברת' והסכימו עם יוסף דהתשו' תועיל:

מה) **יוסף** השבטים דנו את יוסף ע"ש סופו שעתיד לצאת ממנו ירבעם שחטא והחטיא ודנוהו על ש"ס כדין בן סורר ומורה שנידון ע"ש סופו שעומד ומלסטס את הבריות מיהו יש לדחות דשאני בן סו"מ דהתחיל בעבירה שהיה זולל וסובא ולכן דין הוא שנידון עש"ס אבל יוסף הוא צדיק ולא התחיל בעבירה אלא משום ירבעם שעתיד לצאת ממנו אינו מן הראוי לדונו עש"ס כדין בן סו"מ ה' ראש דוד ז"ל בפ':

ועפי"ז אפ"ל קרא כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל וכו' על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלי' בהקדי' עוד מש"ה מטה"מ ז"ל דהשבעי' דנו את יוסף על מחשבתו שהיה חושב למלוך עליה והו"ל כמורד במלכות ב"ד ודנוהו על המח' כדין ב"נ דנידון על המח' כמעשה דאילו כדין ישראל אין מת' רעה מצטרפת למעש' והטעם לזה הוא דישראל נקראי' בנים למקום ב"ה ויודע מחשבות הוא לבדו כ"י וכלום יש אב מעיד בבנו משא"כ ב"נ שאינם בסוג בנים ושפיר הקב"ה מצי להעיד עליהם ולחייבם על מחשבתם ע"כ והנה כתבנו לעיל מש"ה מדב"ק ז"ל הברכות שאנחנו מברכים להקב"ה הוא מדין בנים ע"ש וה"ן עו"נ מש"ה נחל שורק ז"ל בהפטרת וישב משם רז"ל שמכרו ליוסף בנעלים הוא משום כדי שלא לברך שהחיינו דאילו לבוש אחר היו צריכי' לברך שהחיינו וכתיב ובוצע ברך נאץ ה' ע"כ וז"ש כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ר"ל דלאותו זמן של האבות והשבטים דין ישראל י"ל ולא דין ב"נ וזהו אומרו פשעי ישרא"ל דוקא ומאחר עלות די"ל דין ישראל א"כ יוסף פטיר על מחשבתו שחשב למלוך עליהם דבישראל אין מח' רעה מצטרפת למעשה ושלא כדין מכרוהו וזהו שמתרעם הכתוב על מכרם בכסף וכ"ת הא דמכרוהו הוא מטע' אחר שדנוהו על ש"ם שעתיד לצאת ממנו ירבעם שחטא והחטיא כדין בן סו"מ ואינו מטעם המח' לז"א צדיק ר"ל דליכא למילף מדין בן סו"מ דשאני התם שהתחיל בעבירה ולכן דנין אותו עש"ס מה שא"כ הכא צדיק הוא ולא התחיל בעבירה ואינו מן הראוי לדון אותו עש"ס שעתיד לצאת ממנו ירבעם ושפיר מתרעם הנביא על מכ"י הצדיק וש"ת שמא דין ב"נ י"ל ושפיר מכרוהו על מחשבתו שחשב למלוך עליהם

ולמרוד במלכות ב"ד ודנוהו על המח' כדין ב"נ דנידון על המח' רעה לז"א ואביון בעבור נעלים ר"ל הלא תראה השבטים שמכרוהו בעבור נעלים הוא משום כדי שלא לברך שהחיינו כנז' ואילו הי"ל דין ב"נ אינם צריכים לנעלים דאפי' לבוש אחר אין מברכים עליו באשר כיון דדין ב"נ י"ל אינם נקראים בנים אלא עבדים וכלום יש עבד נותן שלום לרבו וה"ה לברכה אלא מזה מוכרח דאינהו סברי דדין ישראל י"ל שנקראי' בנים למקום ב"ה ויכולים לברך ויוסף פטור על המח' ואינו ראוי למוכרו ואפ"ל אשיבנ"ו ע"ל מכר'ם בכסף ס"ת גימ' יוסף לרמוז דבמכ"י הכתוב מדבר כדפירשו רז"ל:

מו) **יוסף** יש צד לומר דיוסף נידון עש"ס שעתיד ירבעם לצאת ממנו ולפי שרחל נשאת ליעקב ח"ו באיסור שת"א תא חזי מאי סליק ביוסף אהובו של בית דכך היא דכל הבא מדוג שאינו הגון נידון עש"ס כמ"ש הרמ"ע ז"ל בטעם בן סו"מ שנידון עש"ס לפי שבא מיפת תואר הרב ראש דוד ז"ל בפרשת:

ובזה אפ"ל כוונת מ"ר ויגש אליו יהודה ר"י אומר הגשה למלחמה המד"א ויגש יואב אשר עמו למלחמה ולפיה"א יתכן דבא יהודה להורות ליוסף אחיו שכדין מכרוהו שדנוהו עש"ס שעתיד ירבעם לצאת ממנו באשר רחל נשאת ח"ו ליעקב באיסור ש"א וכל הבא מהזיווג שאינו הגון נידון עש"ס וראיה מענין המלחמה שהותרה בת יפ"ת והבן הבא ממנה בן סו"מ נידון עש"ס באשר בא מזוג שאינו הגון ולכן רמז לו בוויכוחו עמו ענין המלחמה:

מז) **יוסף** מחלוק' השבטי' ויוסף הם דכ"ע סברי דדינם כדין ב"נ אך מחלוקתם היא והשבטי' סברי מפרכסת שריא אף לב"נ אע"ג דלגבי גוי במיתה תליא אפי"ה שרי משום דליכא מדי דלישר' שרי ולגוי אסור כיון דלישראל שריא דבשחי' תליא אף לגוי כך אבל יוסף לית ליה האי סברא דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור ולכן פליג עליהם ואסר מפרכסת דב"נ במיתה תליא מילתא ואסירא הגם דלגבי ישראל שריא והנה ישראל יש להם מקום פיטור במעשה העגל כמ"ש מרע"ה לי צוית ולא להם אבל לפי האמת ליתא דהא ליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסיר ואיך יכון שאסר ע"ז לב"נ וישראל מותרי' בה ח"ו ה' שארית יעקב ז"ל בפ' שמיני דף ט"ו:

ובז"י לענ"ד מאז"ל אמר הקב"ה למשה אתה תופס החבל בתרי ראשין אם אעברה נא אתה מבקש ביטל סלח נא ואם סלח נא אתה מבקש ביטל אעברה נא ע"כ הובא להמז"ל רק אקדמה פניך עוד מש"ה וילי"ז ל מע' ע' הטע' שלא נכנס מרע"ה לא"י הוא בעון מכ"י ע"כ וז"ש אם אעברה נא אתה מבקש דאתה סיבר הדין עם השבטים דמפרכ' שריא אף לב"נ כיון דלישראל שרי דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסיר וליכא עון במכ"י

אחיהם ובזה אתה רוצה ליכנס לא"י א"כ ביטל סלח נא דמאז יש אשמה ועון במה"ע דאין להליץ עליהם כמו שאמרת לי צוית ולא להם דעכ"ז ע"ז אסורה להם כיון דלב"נ אסירא וליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור לפום הס' דהשתא כנז' ואם סלח נא אתה מבקש בטע' לי צוית ולא להם ופטורים על מעהע"ג ולית לך ס' דליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור א"כ ביטל אעברה נא דהשתא הוי הדין כס' יוסף דמפרכט' אסירא לב"נ אף דלישראל שריא ולא אמרי' ליכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסור ושלא כדין מכרוהו ולכן ביטל אעברה נא בעון מכ"י כנז':

מח) **יוסף** דנוהו על המחשבה כדין ב"נ דלגבי ישראל אין דנים על המחשבה דבנים הם ואין האב מעיד בבנו כמש"ל באות מ"ה בד"ה ועפי"ז משם המטה"מ ז"ל:

ועפי"ז יובן לענ"ד מד' תנחומא וז"ל וישבו לאכול לחם בקשו לפרוס על הפת א"ל יהודה אנו הורגים את אחינו ואנו מברכים על הפת אין זה מברך אלא מנאץ שנא' ובוצע ברך נאץ ה' ע"כ ודקדקו בו ה' כ"נ ז"ל והרב בג"א ז"ל בפ' וישב שזה הנדון אינו דומה לבוצע ברך בשלמא בזה הענין עצמו שגורם הברכה שפיר הוא כמ"ש הרי שגזל סאה וטחנה ואפאה וברך עליה אין זה מברך אלא מנאן אבל בענין אחר לא ע"ש ולפיה"א יתכן רק אקדמה פניך עוד מש"ה מדב"ק מע' ב' הברכו' שאנו מברכים להקב"ה הוא מדין בנים דכלום יש עבד שנותן שלום לרבו וה"ה הברכה ומשהורשנו לברך מוכח שאנו בנים למקום ב"ה ע"כ והשתא א"ש א"ל יהודה אנו הורגין את אחינו על מחשבתו הרעה אשר חש' למרוד במלכו' ב"ד ורוצה למלוך א"כ הוכחנו בזה כי דין ב"נ י"ל ולכך אנו דנים אותו על המח' רעה כמעשה כדין ב"נ אם כן אין אנו בסוג בנים למקום ב"ה אלא כעבדים וא"כ איך אנו מברכים על הפת דכלום יש עבד שנותן שלום לרבו ולכן שפיר תמה דאנו הורגים אחינו מדין ב"נ ואנחנו מברכים למקום ב"ה שהוא מדין ישראל שהם נקראים בנים למקום ב"ה דהשתא סתראי נינהו:

א"י בא"א עפיה"א בהקדים עוד מש"ה פ"ד ז"ל דרך האתרים משם מוהר"ש יפה ז"ל תירוץ על יעק' אע"ה שנשא ש"א הוא משום דדין ישראל י"ל והוא גיירם וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ע"כ וה"ן עו"נ מש"ה כ"נ ז"ל בפ' וישב משם תנא דבי אליהו בשביל שנשא יעקב את רחל באיסור ב' אחיות נמכר יוסף ע"כ ומעתה זהו כוונת יאודה הורגין אנו את אחינו והוא מט' שבא מאיסור ביאה וק' והלא דין ישראל י"ל ונמצא שיעק"א ע"ה גיירם וגר שנתגייר כקטן שנ"ד ואם כן אין כאן איסור ב' אחיות ולמה יש עונש ליוסף אלא צ"ל שדין ב"נ י"ל ולכן לא שייך האי טעמא דגיירם אם כן איך אנו מברכים על הפת

דכיון דדין ב"נ י"ל אם כן הוינן בסוג עבדים ולא בנים וכלו' יש עבד שנותן שלו' לרבו וה"ה לברכה שאנו מברכים למקום ב"ה.

ואל זה הולך כוונת מ"ר וישלח יעקב מלאכים לפניו למה שלח יעקב אצלו שלוחים אלא כך אמר אשלח לו שלוחים אם יחזור בתשובה ע"כ ונקדי' עוד מ"ש הנח"ק ז"ל בפ' נח משם המפ' ז"ל הט' דהגוים אין להם תשובה הוא משום כי הם עבדים ומלך שמחל ע"כ אין כ"מ משא"כ ישראל שנק' בנים למקום ב"ה תועיל להם התשובה כי אב שמחל ע"כ כ"מ ע"ש והשתא כוונת יעקב אע"ה ששלח לו שלוחי' להחזירו בתשובה להורות לו כי התשו' יש בה מועיל אם כן מוכח דנק' בנים למקום ב"ה ואב שמחל ע"כ כ"מ א"כ צ"ל שדין ישראל י"ל ומעתה צריך לקיים שבועתו ע"ע מכירת הבכו' דהשתא ישנו בבל יחל כמ"ש לעיל בד"ה ועפי"ז שבסוף אות מ"ב:

א"י בא"א בהקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי וכו' עיין שם ר"ל שחשש יעקב אע"ה לתפוס אותו איך אמרת שקיימתי תרי"ג מצות והלא יש בידך עון ב' אחיות לזה בא אליו בחכמה שלח לו שלוחים אם יחזור בתשובה דמשם מוכח דנק' בנים כי התשובה היא מדין בנים כנז' אם כן צ"ל דין ישראל י"ל ולא דין ב"נ ואם כן שפיר גיירם וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין כאן איסור ש"א ושפיר אמר תרי"ג מצות שמרתי אחת מהנה לא נעדרה כי דין ישראל י"ל וגיירתי אותם וראיה מתשובה שהיא מדין בנים:

מט) **יוסף** שציער לאחיו בכסף א' וב' ובגביע הוא מפני ששמע שציערו לאביו כ"ך בחטא בלהה ותמר ודינה רצה לשלם גמולם בעוה"ז המד"ת ז"ל ענף יוסף משם מוהרמ"א ז"ל:

ועפי"ז יובן לענ"ד מ"ר מה נאמר לאדני בכסף א' מה נדבר בכסף ב' מה נצטדק בגביע מה נאמר בתמר מה נדבר בבלהה ומה נצטדק בדינה ע"כ והכוונה כמתמיה על המאורעות הקשים שלשה המה נפלאו מה נאמר בכסף א' וכולי ושוב נרגש בדבר ויהי כמשי"ב מה נאמר בתמר וכולי שלשה המה נגד ג':

נ) **יוסף** דנוהו על המחשבה והדיבור שרצה למלוך עליהם והו"ל כמורד במלכות ב"ד כמו שכתבתי לעיל משם רז"ל:

ובזה יובן לענ"ד מאמר תמוה הובא להכ"ן ז"ל בפ' ויגש ידבר נא עבדך דבר אני מוציא מפי ומכניס דבר בנא ואכלה אתכם ע"כ וכ' שהוא תמוה עיין שם דרכו ולפיה"א א"ש שאפשר שהם מתווכחים על מכ"י שיהודה סבר דשפיר דנוהו על הדיבור כמעשה ויוסף ה"ן ל"ו מענה דדיבור לאו כמעשה ושלא כדין מכרתם אותי ויהי כשמע יהודה את הדברים האלה אמר גם אני אעשה זאת ואכניס דבר ר"ל קול צעקה בנא היא מצרים

שנקראת נא כמ"ש הרב הנזכר לפי"ד ויהי כהרימי קולי ושמעו מצרים וחלו ורגזו ואחריב את מצרים בצעקתי ואין לי עון ואשמה בזה דדיבור לאו למעשה יחשב כשיטתך וכאמור:

נא) **יוסף** דנוהו על שם סופו לפי שעתיד לצאת ממנו ירבעם שחטא והחטיא דילפינן מדין סו"מ שאמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שסופו ללסטס את הבריות ולהורגן אך קשה אם בן סו"מ הוא מטעמא שסופו להרוג למה יתחייב סקילה הלא גם שיהרוג אחרים אין מיתתו אלא בסייף וצ"ל דדרשינן סמוכים דכתיב בתר פרשת סו"מ וכי יהיה באיש חטא וכולי דמיירי במי שנתחייב סקילה דכל הנסקלין נתלין לומר דסו"מ אם לא הרגו אותו סופו לבא לידי חיוב סקילה ומה שאמרו שסופו ללסטס לאו דווקא כמ"ש הרא"ם ז"ל נמצא דאם דרשינן סמוכים א"כ טעמא דסו"מ שנידון ע"ש סופו ושפיר דנוהו השבטים עש"ס משא"כ אם לא דרשינן סמוכים ומ"ש שסופו ללסטס בדוקא א"כ על כרחיך דסו"מ גזירת הכתוב הוא ולא שנידון עש"ס דהא סופו להרוג שחייב סייף ולא סקילה ולאו שפיר עבוד שמכרוהו ה' טירת כסף ז"ל בפ':

ובזה יפורש מאמרם ז"ל יחי ראובן במעשה יוסף ואל ימות במעשה בלהה ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפ' וזאת הברכה בהקדים עוד מ"ש ה' הנז' דאי דרשינן סמוכים אם כן אנוסת אביו ומפותת אביו וה"ה פלגשו אסורה כדאיתה ביבמות דף ג' מדכתיב לא יגלה כנף אביו והיינו במפותה מדסמיך ליה ונתן לאבי הנערה חמשים כסף ע"ש אבל אי לא דרשינן סמוכים אם כן לא יגלה כנף אביו לא איירי במפותת אביו וה"ה פלגש אביו מותרת ע"כ וז"ש יחי ראובן במעשה יוסף שלא רצה להסכים במכ"י לדונו עש"ס דהא לא דרשינן סמוכים אם כן ואל ימות במעשה בלהה דכפי"ז פלגש אביו מותרת גם בזה יובן כוונת מסרה ואני אנה אני בא ואני אנה אוליך את חרפתי ע"כ דכאשר ראה ראובן שעשו והצליחו ודנוהו עש"ס דילפינן מסו"מ דסברי דדרשינן סמוכים אם כן גם אני חייב בלהה ואנה אוליך את חרפתי:

ובכן יפורש גם כן מאמרם ז"ל בשעה שאמר הקב"ה הן קרבו ימיך למות אמר יחי ראובן ואל ימות ע"כ בהקדים עוד משז"ל דמרע"ה מת בחו"ל בעון מכ"י ע"כ ואתה תבאר:

ובזה יפורש ג"כ מאמר תנחומא כי תשא את ראש בני ישראל אר"י רמז שהוא עתיד לקרב ראשן של שבטים ואיזה זה ראובן שנא' יחי ראובן וכולי בהקדים עוד משז"ל דהשקלים באו לכפר ע מכ"י ע"כ ואם כן מוכח דלא דרשינן סמוכים ואין עון ביד ראובן:

ובזה יובן לענ"ד גמ' בשבת דרש רבי נתן בר מניומי נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי ועוד דרש מאי דכתיב והבור רק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים וכו' ע"כ דסמכן להדדי בהקדים עוד מ"ש הרב כסף נבחר ז"ל דאיתא בילקוט

ראובני מה ענין פ' נרות לפ' מועדות לו"ל שעתיד הקב"ה לחדש ע"י נרות יו"ט אחר לכך אפ' דחנוכה למעלה מכ' פסולה כסוכה מדסמכן למצות סוכה ע"כ והשתא א"ש דאחר שאמר נר חנוכה וכו' דדרשינן סמוכים אם כן יוסף ראוי לדונו עש"ס כסו"מ ושפיר השליכוהו לבור לכן מייתי דרשת והבור וכו' דשייכי שפיר להדדי:

ואל זה אביט כוונת מאמרם ז"ל הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף ועל פתחנו כל מגדים אלו נרות חנוכה ע"כ הובא להרב ראש דוד ז"ל בפרשת ויגש ע"ש והכוונה זה ראובן שעשה ריח הצלה בעלמא וכ"ת למה לא הצילו לגמרי לזה אמר ועל פתחנו כל מגדים אלו נ"ח שלמד מדין חנוכה שעשאה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה דדרשינן סמוכים:

נב) **יוסף** מכרו אותו בשכם שהיא שלו ואם נאמר דארץ ישראל מוחזקת מאבות פטורים על מכירתו כמש"ל באות מ' משם הכס"נ ז"ל:

ובזה יובן לענ"ד מאמרם ז"ל ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף ע"כ בהקדי' עוד מ"ש ה' בג"א תאומים ז"ל בפרשת וישב דתמן תנינן האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה ורב אמר יש להם דמ"ל אדייר בה כדיירי בה אבהתי וכפי"ז גם שיעקב ועשו חלקו העולמות מ"מ צריך עשו לתת דרך בעוה"ז לבא לעוה"ב כמשז"ל העוה"ז דומה לפרוזדור וכו' דיעקב אמר אדייר בה וכו' וזה דווקא אם א"י מוחזקת מאבות אבל אם אמ"מ אלא ראוי לא שייך לומר אדייר בה וכולי עכ"ד וזהו אומרו ביקש יעקב לישב בשלוה בעוה"ז בטענת אדייר בה דא"י מ"מ ומזה קפץ עליו וכו' דכיון שראו אביהם שתפס השיטה דא"י מ"מ א"כ אין איסור במכירתם את אחיהם ולזה מכרו אותו:

ובזה יפורש מאמרם ז"ל הובא לה' מטע"ה ז"ל ח"ה דף וז"ל אמר הקב"ה למשה מדינן של בנות צלפחד אתה מסתלק ומלפני אין אתה מסתלק ע"כ בהקדים עוד מ"ש הוא ז"ל הטעם שסילק עצמו לפי שרצו ליטול חלק הבכורה והבכור אינו נוטל בראוי דא"י אמ"מ ואם היה אומר להם אל תטלו יאמרו שמשנאתו עשה זאת אליבא דההוא מ"ד דצלפחד היה מאותם שדברו באלהים ובמשה ע"כ ונודע דמרע"ה לא נכנס לארץ בעון מכ"י ע"כ וזהו אומרו מדינן של בנות צלפחד אתה מסתלק דתופס השיטה דאמ"מ אם כן השבטים מכרוהו שלא ברשותו וחייבים על מכירתו ומלפני אין אתה מסתלק אתמהא:

ובזה יובן לענ"ד מאמר תמוה הובא להמט"ה ז"ל וז"ל כשראתה שרה שאין משה נכנס לארץ אמרה גרש את וכו' ע"כ בהקדים מ"ש ה' טירת כסף ז"ל בפר' וירא דלמ"ד מומר לע"ז יורש את אביו למה אמרה שרה כי לא ירש בן האמה וכ"ת דולד שפחה כמוה והלא מסתמא אברהם שחרר את הגר קודם שנשאה ותי' שלא יצאו מכלל ב"נ והשחרור אינו

מעלה ולא מוריד ע"כ וכתב הש"י ז"ל בפר' וישב דאם דין ב"נ יש לאבות לא קנה את הארץ בחזקה דגוי אינו קונה בחזקה ע"כ ולכן כשראתה שרה שאין משה נכנס לארץ בעון מכ"י ש"מ דא"י אמ"מ דדין ב"נ יש להם דאינו קונה בחזקה ואם כן השיחרור אינו כלום ולכן אמרה גרש וכולי כי לא ירש וכולי:

ובכן יפורשו ב' מאמרים אחד שהלך יעקב לנגדו עם התפלין והב' שלח לו שלוחים אם יחזור בתשובה ע"כ שמהם מוכח דאנו בנים למקום וא"כ מוכח דדין ישראל יש להם דב"נ הם כעבדים ומזה התשובה לא תועיל להם דאכ"מ וגם אין מניחין תפלין שהוא שרביטו של מלך ואם כן א"י מ"מ בחזקה ומצי למימר אדייר בה וכו' ויש ליעקב דרך בעוה"ז וע"ע במע' האלף אות ל"ח בד"ה ולפיה"א עיין שם:

ובזה יפורש ג"כ מאמרם ז"ל עצמות יוסף נכנסי' לארץ ואני איני נכנס לארץ ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' תולדות יצחק אשכנזי בפ' ויגש עצמות יוסף החזירו לשכם דשלו הוא דכתיב ואני וכו' ואף דעדין לא החזיק מ"מ מוחזקת היא מאבות עכ"ד ומבואר מאליו:

נג) **יוסף** שדנוהו עש"ס שעתיד לצאת ממנו ירבעם תברא בצדה דהא שמעון ולוי עשו נקמה בשכם על שעינה את דינה וציעקה ובשביל צערא דישראל בן נח נהרג הגם שסופה להצטער תחת בעלה כדאיתא בכתובות משום דסברי דאין דנין עש"ס ה' שתי ידות ז"ל בפ' נד) **יוסף** מכירתו היתה בעבור שלא כיבד יעקב להוריו כ"ב שנה אכן איתה בזוה"ק שהותר להניח הוריו לישא אשה כדכתיב על כן יעזב איש את אביו וכולי אכן יש בו דרש אחר לאסור אשת אב וא"כ תגדל אשמת ראובן משא"כ לפירוש ראשון אין לימוד לאסור אשת אב הכ"ן ז"ל בפ':

יוסף דנוהו כמורד במלכות שיהודה הוא מלך אכן ממה שעשה יהודה כעין יבום בתמר כלתו מוכח דלאו מלך הוא דמלך לא מייבם ולא מייבמין לאשתו הרב:

ובאלה הדברים יפורש קרא כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל וכולי שכתב הזר"ב ב' על מכרם וכו' כמשמעו שמכרו יוסף ובמעות לקחו נעלים כמ"ש בפרקי ר"א השואפים על עפר ארץ בראש דלים וכולי הוא מה שעשו בשכם שהיו דורכים על ראש דלים הם ההרוגים ודרך ענוים יטו שבזה נעלו דלת מפני הגרים איש ואביו ילכו אל הנערה היינו שחטא ראובן בפלגש אביו ועל בגדים חבולים יטו הוא מעשה יהודה ותמר דכתיב ויט אליה ונתן לו חבולים חותם ומטה ופתיל ע"כ ודקדק הוא ז"ל למה נתחברו החטאים האלה יחד עש"ב בפרשת מקץ ועפיה"א א"ש על מכרם וכולי ואם יאמרו שכדין מכרוהו עש"ס אם כן יהיו נתפסים על ראש דלים שהרגו שכם דפטורים המה כיון שסופה להצטער תחת בעלה ודנין עש"ס ואם יאמרו לעולם אין דנין עש"ס ולכן הרגנו את שכם

ומכירת יוסף היתה מטעם שלא כיבד יעקב את הוריו דקרא דעל כן יעזב וכולי בא לאסור אשת אב א"כ בזה יתפס ראובן שהלך אל הנערה פלגש אביו ואם יאמר דאשת אב מותרת וקרא דעל כן יעזב וכו' להתיר לצאת בשביל נישואי אשה וטעם מכ"י היתה בשביל שרצה למלוך שיהודה הוא המלך א"כ יתפס יהודה שעשה כעין יבום בתמר כלתו דהלא מלך אין מייבם (ובז"י מד' הביאו מוה"ר הי"ו באות מ"ט מה נאמר בתמד וכולי שרצה להוכיח דממה נפשך חייבים הם על מכ"י ושפיר נתייסרו בכסף ובגביע דאם יאמרו שמרד במלכות מה נאמר בתמר ואם יאמרו מפני שלא כיבד יעקב את הוריו אם כן מה נדבר בדינה ואם יאמרו שדנוה עש"ס מה נצטדק בדינה גם יובן מאמר ואחים בדינה ולא ביוסף הובא בד"ה ועפי"ז שבסוף אות מ"ב על"ה ח"ח ס"ט):

נה) **יוסף**. הוציא דיבה שאוכלים אבר מן החי וטעם השבטים לפי שאיסור אבר מן החי משום שכל הברואים חטאו בושט באכלם מעץ הדעת ובקנה וכ"ש אדם שחטא מלבד עון האכילה ולכך המיתה שהיא העונש באדם ובבהמה מתחיל בסימנים ע"ד ירך שנהנה תחילה ילקה תחילה ואף מלאך המות אי לאו משום כבוד היה פורע בית השחיטה מטעם הנז' ולכן צריך שחיטה בסימני הבהמה ולכן השבטים אכלו את אבר מן החי שיעקב אבינו היה תשלום תיקון אדה"ר וליכא עוד איסור המט"ה ז"ל ח"ה דף י"ג:

ועפי"ז אפ"ל מ"ר ויגש אליו יהודה דרבנן אמרי הגשה לתפילה דכתיב וכו' ע"ש בהקדים עוד מ"ש ה' הנז' בדף כ"ב שתפלת שחרית ומנחה חובה לפי שתיקנום אברהם ויצחק ומתו וצריך לעשות להם נחת רוח להיות שפתותיהם דובבות בקבר שכך היא המדה באומרים דבר שמועה משמו כנודע אבל תפלת ערבית שתיקן יעקב רשות כי יעקב אבינו לא מת והטעם שלא מת שהוא גמר תיקונו של אדה"ר עכ"ד ולכן להורות לו דשלא כדין הוציא עליהם דיבה שאוכלים אמ"ה רמז לו הגשה לתפלה דמהתפלה דשחרית ומנחה חובה וערבית רשות נדע שיעקב אבינו לא מת לפי שהוא גמר תיקונו של אדה"ר אם כן גם אנן שפיר אכלנו אמ"ה והוצאת דיבה שלא כדין ושפיר מכרנוך וגם שעדיין לא הכירוהו רוח ה' דיבר בם כמ"ש השל"ה ז"ל לדרכו:

ובזה יפורש ויראו אחי יוסף כי מת אביהם וכו' ר"ל דבראותם שמת אביהם וסברו שמת ממש אם כן נראה דעדיין סרך זוהמת הנחש א"כ עדיין אמ"ה אסור וכדין הוציא עליהם דיבה ולאו שפיר עבוד שמכרוהו וא"כ ישטמנו יוסף וכו':

נו) יוסף אסנת אשת יוסף בת דינה נולדה משכם וקי"ל באומות הלך אחר הזכר ואם כן אסנת פגומה ויש מקום להרהר בזרעה מנשה ואפרים מצד אמם והנה בעתה דארץ מצרים דינה כחו"ל הותר ליוסף לקחתה על דרך שנשא יעקב אע"ה שתי אחיות בחו"ל

כמ"ש הרמב"ן ז"ל אך עתה דבא יעקב אע"ה למצרים עם השכינה נעשית ארץ ישראל אז יש לפקפק בזיווג אסנת עם יוסף דהיא בת שכם ופגומה דהורתה בגזל ועבירה דשכם אנס דינה וגזלה וגם מנשה ואפרים יש בהם מן הפגם לאמותם יאמרו וכבר כתב הרמ"ע ז"ל דמנשה היה קצת פגום דהיה פטר רחם אסנת בת שכם אכן כיון דהותרו ליעקב אע"ה שתי אחיות בחו"ל הותרו לו גם בא"י דהואיל אשתרי אשתרי ה"נ גבי יוסף עם אסנת אמרי הואיל אשתרי אשתרי וכמ"ש ה' שער אפרים ז"ל סימן ס"ז הרב ראש דוד ז"ל פרשת ויחי:

ובזה אפשר לפרש קרא וירא ישראל את בני יוסף וכולי הכוונה כשראה יעקב את בני יוסף ויאמר מי אלה אשר אין ראוים לברכה וכדפירש"י באשר הם בני אסנת שהיא פגומה שנולדה משכם ויאמר יוסף בני הם אשר נתן לי אלהים בזה ר"ל בכאן במצרים שהיא חו"ל ואבות לא קיימו המצות אלא בארץ וגם כשבא יעקב אע"ה למצרים בא עם השכינה ונעשית מצרים בא"י מ"מ אמרינן כיון דאשתרי אשתרי ואין כאן פיסול ויעקב אע"ה קיבל ממנו ויאמר קחם נא אלי ואברהם.

א"נ אפשר ע"פ מ"ש הרב ר"ד ז"ל שם בענין אסנת יש מקום להרהר אחריה כי היא בת דינה משכם ואנסה וגזלה וזה פריה מנשה ואפרים לאמותם יאמרו ואולם יש לאבות דין ישראל אין לפצוה פה דיוסף הצדיק גייר אסנת וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ובניה זרע קודש וכיוצא בזה לגבי יעקב אע"ה דפגע באיסור שתי אחיות ח"ו אך אי דין ישראל יש להם גייר ללאה ולרחל וגר שנתגייר כקש"ד והם קודש וזרעם קודש וזה יתברר אם ארץ ישראל מוחזקת דקנה אברהם אע"ה הארץ בחזקה כדין ישראל דקונה בחזקה ע"כ וז"ש ויאמר מי אלה אשר אינם ראוים לברכה מצד אמם אסנת שנולדה משכם והיא פגומה והשיב יוסף בני הם אשר נתן לי אלהים בזה בכתובה וקידושין כמ"ש רש"י ז"ל ואלו מדין ישראל וכיון דיש לנו דין ישראל גיירתי אסנת וגר שנתגייר כקש"ד ואין כאן שום פיקפוק באשה וילדיה וקיבל ממנו יעקב אע"ה ואמר קחם נא אלי ואברכם ועיין לה' מטעם המלך ז"ל חלק ה' דף ע"ה והו"ד לעיל מע' ד' אות ב':

ובזה יובן לענ"ד מד"ר ידעתי בני ידעתי ידעתי במעשה ראובן ובלהה ומעשה יהודה ותמר בהקדים עוד מ"ש הרב פרשת דרכים ז"ל אם דין ישראל לאבות אין חטא לראובן במעשה בלהה דדין ישראל בקידושין תלייא מלתא ופלגש היא בלא קידושי' והויא כאנוסת ומפותת אביו דמותרת לבנו וה"ה פלגש אביו משא"כ אם דין בני נח יש להם אז בבעילה תלייא מלתא ויש עון במעשה ראובן ובלהה ע"כ וה"ן עוד נביא מ"ש ה' זרע ברך ז"ל שני דבדין בני נח קי"ל זונה שעומדת ובאו עליה שנים הראשון פטור והשני

חייב משום בעולת בעל והנה יהודה שבא על תמר כלתו בחושבו שהיא זונה כמ"ש ויחשבה לזונה א"כ איך בא עליה אחרי שהיא קדשה בדרך ומסתמא באו עליה ואע"פ שלא נתכוון לקנותה הרי בעילה קונה בב"נ ויש עון ביד יהודה ותמר וכ"ז דווקא אם דין ב"נ יש להם אבל בדין ישראל אין איסור אף שבא עליה אחר מקודם לא קנאה ע"כ והנה בעתה כשראה יוסף ימין אביו נתונה על ראש אפרים והוא הצעיר חשב בלבו כי מטעם שיש פגם במנשה היותו פטר רחם של אסנת בת שכם לכן אמר לו כי יש לנו דין ישראל וגיירתי אותה ואין כאן שום פסול כנזכר לזה אמר לו אביו ידעתי במעשה ראובן ובלהה ומעשה יהודה ותמר שהם ג"כ מדין ישראל יש לנו כנז' ואין כאן שום פיקפוק כלל ומה שעשיתי יד ימיני על ראש אפרים הוא מטעם אולם אחיו הקטון יגדל ממנו:

נמשך לזה אפשר לפרש מאמרם ז"ל הובא לה' עמודיה שבעה ז"ל ולא ליודעי חן זה יעקב אתמול אמר ידעתי בני ידעתי מעשה יהודה ותמר ראובן ובלהה והיום אומר אם נא מצאתי חן בעיניך ע"כ רק נקדים עוד מ"ש ה' לקט יוסף ז"ל חי' על קושית איך צוה יעקב ליוסף לשאת אותו לא"י לאחר מיתה והא כתיב ותבאו ותטמאו את ארצי וכו' ותי' לזה הוא משום כי ארץ ישראל עדין לא נתקדשה ולא היתה מוחזקת ולכן אין בה איסור של ותבאו ותטמאו את ארצי ע"כ וכת' ה' פ"ד ז"ל דף א' אברהם אע"ה קנה את הארץ בהילוך וזה דווקא אם דין ישראל יש להם דישראל קונה בחזקה אבל אם דין ב"נ יש להם לא קנה אברהם אע"ה דגוי אינו קונה בחזקה וז"ש אתמול ידעתי במעשה ראובן ובלהה ומעשה יהודה ותמר אשר מעשיהם מדין ישראל כנז"ל א"כ אברהם קנה את הארץ בחזקה כדין ישראל ואיך אומר אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תקברני במצרים והא איכא איסור של ותבאו ותטמאו את ארצי כיון שא"י מוחזקת מאבות כנז' נתקדשה ועי' לעיל במערכת אלף אות ל"ו ד"ה ובזה משם מדת"ל:

מערכת הכף ערך כפיית

א) **כפיית** ההר איתה בגמ' ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם את ההר כגגית ומכאן מודעא רבא לאורייתא ואעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש ואיתה בתנחומא דהמודעא היתה על תורה שבע"פ אבל תורה שבכתב קבלוה ברצון ואמרו עליה נו"ן בלי שום אינם וכ' הרשב"א ז"ל דמשבאו לארץ נתבטלה המודעא דכתיב ויתן להם ארצות גוים בעבור וכולי ה' נחל קדומים ז"ל פ' תצוה בפסוק ונשמע קולו ע"ש:

ואפשר שזה כוונת מאמרם ז"ל בפר' לך לך אם בניך נכנסים לארץ הם מקבלים אלהותי ע"כ והכוונה דע"י כניסת הארץ נתבטלה המודעא ומקבלים תורתי ואלהותי ברצון טוב:

ב) **כפיית** ההר טענת המודעא אינה מועילה לפטור עצמן דכיון דהאבות הראשוני' קיימו וקבלו התורה כלה מאל"ף ועד תי"ו ממילא בניהם אחריהם מן הדין חייבים לשמור ולעשות ככל אשר קבלו עליהם אבותיהם כדאיתה בפסחים גבי בני בישן ע"ש וא"כ אין מקום פיטור לישראל במעשה העגל דאנוסים היו בקבלת התורה דאין אומרי' אנוס למי שאונסים אותו לעשות מה שהוא מחוייב ועומד ומחלוקת השבטים עם יוסף דהשבטים היו מחזיקים עצמם בדין ישראל מצד אבית הראשונים ששמרו כל התורה ויצאו מכלל בני נח ולכך אכלו בהמה מפרכסת דשריא לישראל אכן יוסף רוח אחרת אתו דסבר דדינם כב"נ ומפרכסת אסורה ה' שארית יעקב ז"ל בפ' שמיני דף י"ד וט"ו:

ועפי"ז אפ"ל מאמרם ז"ל א"ל הקב"ה למשה אתה תופס החבל בתרי ראשין אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא ואם סלח נא אתה מבקש בטל אעברה נא ע"כ הובא להמפ' ז"ל והוא תמוה היד ה' תקצר ח"ו ועפיה"א א"ש בהקדים עוד מ"ש ה' וילקט יוסף ז"ל מע' מ' הטעם שלא נכנס משה לארץ הוא בעון מכ"י ע"ש וז"ש אם אעברה נא אתה מבקש באמרך דליכא עון במכ"י דהאמת עמם שהחזיקו עצמם כדין ישראל מטעם שמע בני מוסר אביך ורודפים קדים אחר אבות הראשונים ששמרו התורה ויצאו מכלל ב"נ וכדין מכרוהו א"כ בטל סלח נא דהשתא אין פיטור לישראל במעשה העגל דאנוסים היו דהא צריכים לשמור מצד אבותיהם ואם סלח נא אתה מבקש באומרך דאניסי' היו בקבלת התורה דאין הולכים אחרי אבות הראשוני' אם כן בטל אעברה נא דהשתא הוי הדין עם יוסף דלא יצאו מכלל ב"נ ושלא כדין מכרוהו על הוצאת הדבה דב"נ אסירי במפרכסת:

ג) **כפיית** ההר התשובה לטענת המודעא דדינא הוא הפודה עבד לשם עבד ישתעבד וה"נ כיון דהוציאנו הקב"ה ממצרים קוה"ז ליתא למודעא דע"מ כן פדאנו מגלות מצרים לעובדו ול"ל דכבר נשלמו ת' שנה מלידת יצחק ובא מועד צאתנו ועדיין טענת המודעא זה אינו דאם מנינן מיצחק למה הוצרך הגלות במצרים יהיה הכל בארץ כנען אלא מוכרח לומר דא"י מוחזקת מאבות ורחמנא אמר בארץ לא להם ואם כן לא ס"ד דמונים מיצחק כיון שהיו בארץ כנען ואין בעינן בארץ לא להם וליכא ואם כן בצרי טובא משני הגלות ופדאנו לשם עבד ואין כאן מודעא כי אנחנו עבדיו תדיר ה' שמחת הרגל ז"ל דף ל"ו:

ובזה אפ"ל קרא ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרים עוד אושיבך באהלים וכן קרא אחרינא ואנכי ה' אלהיך מארץ מצרים ואלהים זולתי לא תדע ע"כ דהיינו אנכי ה"א וליכא לטענת מודעא דע"מ כן פדיתיך ממצרים וקי"ל אם לשם עבד ישתעבד ול"ל דהגלות מנינן מלידת יצחק ויצאו בזמנם זה אינו מארץ מצרים ירצה דהא איכא הוכחה מכח ארץ מצרים שנעשה שם הגלות ואי מנינן מלידת יצחק א"כ למה לא היה הכל בארץ כנען אלא מוכרח

דארץ כנען מוחזקת מאבות ואנן בארץ לא להם בעינן וליכא ואם כן בצרי טובא משני הגלות ופדאנו לשם עבד ודינא הוא דישתעבד ואין כאן מודעא ולכן אמרתי מכח הוכחה של מארץ מצרים אנכי ה"א ואלהים זולתי לא תדע:

א"נ במ"ש ה' פרשת דרכים ז"ל דטענת המודעא ליתא אלא אי אמרינן דא"י היא ירושה לנו מאבותינו אבל אם אינה ירושה נסתר תי' זה דחיובא עלינו לקבל התורה מדינא דמלכותא דינא והוא שכ' הר"ן ז"ל דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא במלכי אוה"ע שהארץ שלהם ואם לא יקבלו דינו יגרשם מארצו משא"כ במלכי ישראל דאין הארץ שלהם וא"כ אי ארץ ישראל ירושה לא מצי הקב"ה כייפינהו מדדמ"ד כיון שאינו יכול לגרשם מנחלת אבותם וכבר הקדמנו דאי ארץ ישראל מוחזקת לא הוי בארץ לא להם ולא מנינן הגלות מיצחק וז"ש ואנכי ה"א וכ"ת והלא איכא טענת אונס דלא אמרינן דמ"ד גבי הקב"ה כיון דא"י ירושה לנו מאבותינו ואינו יכול לגרש אותנו לזה אמר מארץ מצרים שהוציאנו ברד"ו שנה וק' והא ת' שנה כתיב וצ"ל דמנין הגלות מיצחק דא"י אינה מוחזקת והוי שפיר בארץ ל"ל וא"כ צריכי' לקבל אלהותי ותורתי מדדמ"ד דאל"כ יגרשם מארצו כיון שהוכחנו דאינה מוחזקת:

א"נ במ"ש הרב ברית יעקב ז"ל דרוש ג' משם הר"ד ז"ל בביטול טענת רובא דקיי"ל חזקה אלימתא ע"י סברא עדיפא מרובא ואנן מוחזקים מאבותינו שה' הוא האלהים ע"י סברא לכל האותות והמופתים אשר עשה לאבותינו ולנו ע"כ ועוד בה דאיכא למ"ד עשו ב"ש כדבריהם דמחדדי טפי ועדיפי מרובא וישראל עם חכם ונבון ולא בטיל ע"כ וז"ש ואנכי ה"א וכ"ת והא איכא טע"ר לזאת אשיב ב' תשובות חדא מארץ מצרים שעשיתי כמו אותות ומופתי' בפרעה ובכל עבדיו במצרים ובים סוף אם כן הוי חזקה אלימתא ע"י סברא ועוד בה אישיבך באהלים שהם ת"ח העוסקי' בתורה כדפירש"י ז"ל והוי חכמי' ומחדדי טפי ולא בטלי ברובא ולכן אמרתי ואנכי ה"א ואלהים זולתי לא תדע בטע"ר וכאמור ולכל הפי' שכתבנו יתפרשו כמה מקראי קדש המזכירים אלהותו יתברך עם יצי"מ:

ד) **כפיית** ההר כיון שהם אמרו בתחלה נעשה ונשמע הו"ל כמו שאמרה בא וקדשני דאעפ"י שאח"ך שדיתנהו לקידושין הוו קידושין כמ"ש מור"ם ז"ל ושוב אין להם טענת אונס ה' מט"ה ז"ל ח"ה דף ח' משם ה' נחל איתן ז"ל:

ובז"י אומרם ז"ל בשעה שאמרו נו"נ מיד אמר להם ויקחו לי תרומה ע"כ בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' תרומה דהתרומה לכפר על מעשה העגל ע"כ ולכן כשאמרו הם תחלה נו"נ אזדא לה טענת אונם וצריכין לכפרה:

מערכת הלמד צורך לימוד

א) **לימוד** תורה הוא קיום העולם ומזה אנו נהנים מעוה"ז גם שהוא חלקו של עשו דהוי כמציל מזוטו של ים דהוי שלו כ"כ המפ' ז"ל משמיה דגברא רבא מוהרש"ף ז"ל:

ובזה יכון לפרש מסרה וחסדי מאתך לא ימוש לא ימוש ס' התורה הזה מפיך ע"כ ר"ל חסדי וטובתי גם בעוה"ז מאתך לא ימוש גם שהוא של עשו ע"י לא ימוש ס' התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה:

א"נ במ"ש בגמרא כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד משוך עליו ביום שנא' יומם וכולי וז"ש וחסדי הוא חוט של חסד מאתך לא ימוש ע"י לא ימוש ס' וכו':

א"נ במ"ש ה' משחת אהרן ז"ל בלבוש למס' חגיגה דלשאר בני אדם הקב"ה עושה עמהם חסד של גילגול ג' פעמים חוץ מביאתו הראשנה אכן לצדיקים עושה חס"ד גי' גלגול לאלפים ע"כ וז"ש וחסדי מאתך לא ימוש דהיינו הגלגול הרמוז בחסד לא ימוש רק פעם אחר פעם לאלפים וזה כשלא ימוש ס' התורה הזה מפיך וכו' למען תשמור וכו' דבצדיקים אני עושה חסד לאלפים:

ב) **לימוד** תורה. אלו היו ישראל שומעין לימוד התורה מפי הקב"ה לא היתה שכחה בעולם ועכשיו ששמעו מפי בשר ודם כשם שהוא עובר כך תלמודו עובר והטעם שלא שמעו מפי הגבורה כדי שיהיו חוזרים תמיד על לימודם ה' בא ישועה ונחמה ז"ל פ' דברים:

ובזה יפורש קרא ראה למדתי אתכם חקים וכו' אשר אנכי נותן לפניכם היום רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וכולי וכוונתו של מרע"ה לומר להם הלא תראו כי אנכי למדתי אתכם וכולי דברי תורה וכשם שאני עובר כך תלמודי עובר לכן אני מצוה רק השמרו לכם פן תשכחו דהשתא אדם עלול לשכחה וצריך שמירה וזירוז לחזור תמיד על לימודו שלא ישכח:

ולדרך זו יפורש הכתוב השמר לך פן תשכח את ה"א לבלתי שמור מצותיו וכו' אשר אנכי מצוך היום וכוונתו לומר הוי זהיר ברוחך פן תשכח מלשמור מצות ה"א והוצרכתי להזהרה זו הוא משום אשר אנכי מצוך ולא ע"י הגבורה:

ג) **לימוד** תורה מבטל יצה"ר כאומרם ז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין גם ע"י התורה נעשה חירות ממלאך המות ומשיעבוד המלכיות כמו שדרשו רז"ל חרות על הלחות אל תקרי חרות אלא חירות ברז"ל:

ובזה יובן לענ"ד מד' שוח"ט למען צורריך בגין שנאיכון יהבית לכון אורייתא ע"כ הובא לה' חוזר דוד ז"ל מזמור ח' ע"ש דהיינו בגין שנאיכון הוא יצה"ר הצר הצורר והוא מלאך המות וג"כ אומות העולם אויביכ' ושנאיכ' כדי לבטל' יהבי' לכון אורייתא:

מערכת המם ערך משה

א) **משה** נתנה התורה על ידו שהוא בעלה דמטרוניתא כמ"ש בזוה"ק והתורה היא נכסי מלוג והיה למרע"ה בה ק"ף והוא נתנה לישראל להיות עליה כש"ש ולפ"ז כיון דמשה היה שאול לישראל דלא נברא מרע"ה אלא לעשות צרכיהן של ישראל א"כ הו"ל כשאל פרת נכסי מלוג ושאל הבעל עמה דלמ"ד ק"ף כקהג"ד הוי שאילה בבעלים ופטור ולמ"ד לאו כקה"ג דמי חייב וא"כ דון מינה ואוקי באתרין שנשאל הבעל שהוא מרע"ה עם התורה אם פשעו ישראל בתורה למ"ד ק"ף כקה"ג דמי הוי פשיעה בבעלים ופטורין וא"כ פטורין על מעשה העגל ועל כל פשיעותם בתורה ולמ"ד לאו כקה"ג דמי חייבים ה' נחלת בנימין מצוה מ"ו סי' י"ד וע' לעיל מזה ובסימן כ"ח:

ובזה יפורש מאמר תמוה א"ל הקב"ה למשה אתה וכולי אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא ואם סלח נא אתה מבקש בטל אעברה נא ע"כ רק אקדמה פניך מ"ש הרב פירסומי ניסא ז"ל דף מ"ב משם הרב לקט יוסף ז"ל דאיך יכול הקב"ה למחות במרע"ה שלא יכנס לארץ כיון שנקנה לישראל בכתובה דאין לבעל כי אם פירות ותי' דק"ף כקה"ג דמי ושפיר יכול למחות ע"כ והשתא א"ש אם אעברה נא אתה מבקש באומרך שאיני יכול למחות בך שלא תכנס לארץ כיון שנתתי אותה לישראל בכתובה ואין לבעל רק הפירות ולאו כקה"ג דמי א"כ בטל סלח נא דכיון דלאו כקה"ג דמי לא הוי שאילה בבעלים וחייבים על מעשה העגל ואם סלח נא אתה מבקש דתופס השיטה דק"ף כקה"ג דמי והוי שאילה בבעלים ופטורים א"כ בטל אעברה נא דיכולני למחות:

ואל זה אביט כוונת מאמרם ז"ל הובא לה' שאי"ע ז"ל בפ' ואתחנן ואת ידך החזקה זו יציאת מצרים ע"כ והוא תמוה ועפיה"א א"ש רק נקדי' עוד מ"ש ה' כסף נבחר ז"ל בפ' בא ישראל שיצאו קודם הזמן מטעם דאמרינן הקדש ושחרור מפקיעין מידי שעבוד אך זה תינח אי אמרינן ק"ף לאו כקה"ג דמי אבל אי ק"ף כקה"ג דמי תו ליכא למימר דמפקיעין מידי שעבוד עכ"ד וז"ש ואת ידך החזקה זו יצי"מ דמדהוצאת אותם קוה"ז מטעם דהקדש ושחרור מפקיעין מידי שעביד מזה יורה דק"ף לאו כקה"ג דמי וא"כ מעתה אני אומר אעברה נא דאין בידך למחות כיון שאין לך בארץ כי אם פירות והוכחנו דלא כקהג"ד:

ואל זה סובב הולך כוונת מאמר תמוה הובא לה' נח"י ז"ל בפ' ואתחנן וז"ל אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא וכו' ע"כ ולדרכנו יובן רק נקדים

עוד מ"ש במר"ת דף ט"ו משם ה' לקט יוסף ז"ל אדה"ר י"ל תשובה שאכל מעץ הדעת דדווקא אנו עבדי' לו ית' ומוכרחי' לקיים מצותיו אבל אדה"ר נתן לו הקב"ה כל העולם ודינו כמו הכותב כל נכסיו לעבדו יצא לחירות ואם תאמר למה נענש והלא לא עביד הקב"ה דינא בלא דינא אלא משום שהקב"ה שייר פירות עץ הדעת ודינא הוא אם שייר קרקע כ"ש לא יצא וק' דילמא דווקא קרקע אלא מוכח דק"ף כקה"ג דמי ואדה"ר סבר לאו כקה"ג דמי ע"כ והן עוד נביא מ"ש ה' מטה"מ ח"ד דף ל"ב משם ה' לקט יוסף ז"ל דיצחק היה ראוי לעקידה מפני שהוא גלגולו של אדם הא' שגרם מיתה לעולם ע"כ וא"כ מדניצול יצחק ובא איל במקומו מוכח דאין עון ביד אדה"ר וכמ"ש הכי"ן ז"ל בפר' ואתחנן עש"ב והשתא א"ש אתה אמרת וכו' והחלפת אותו באיל ש"מ דאין עון ביד אדה"ר והטעם דהוי ככותב כל נכסיו לעבדו שיצא לחירות ואינו מוכרח לקיים מצותיו ית' וק' והלא שייר פירות עץ הדעת וצ"ל דק"ף לאו כקהג"ד וא"כ אעברה נא שאין אתה יכול למחות:

ואל זה פונה כוונת פענח רזא וז"ל אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה בדב"ר גי' יצחק ע"כ הובא להכ"ן ז"ל בפ' ואתחנן רק אקדמה עוד מ"ש המטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ב משם הנח"ב ז"ל כי נשמתו של יצחק פרחה בעקידה ונכנסה באיל וכשהקריב האיל נתקיים שפיר והעלהו שם לעלה בלהב המזבח עלתה נשמתו שבאיל ע"כ והשתא א"ש כוונת הקב"ה דה"ן לו מענה למרע"ה במה שהוכיח מדלא הוקרב יצחק עצמו לתקן חטא אדה"ר ש"מ דאין עון לאדה"ר דאמרינן ק"ף לאו כקהג"ד וא"כ יכול ליכנס לארץ ואין מוחה בידו ועל זה באתה תשובתו הרמתה של הקב"ה בדבר גי' יצחק דאדרבא היא הנותנת דגם ביצחק נתקיים והעלהו שם לעלה ע"י שנכנסה נשמתו באיל לתקן חטא אדה"ר א"כ מוכח דק"ף כקהג"ד א"כ גם אתה לא תבא אל אל הארץ דיכולני למחות:

ועפי"ז יובן לענ"ד דברי רז"ל הובאו לה' עיר דוד ז"ל בית דוד חדר ד' סימן ע"ט וז"ל אתה החלות אותיות הלחות והקשה הוא ז"ל דמה ענין הלחות לתפילתו שיכנס לארץ ולפי האמור יובן רק אקדים עוד מ"ש הפ"נ ז"ל דף ס"ח דהמלאכים טענו בתורה טענת דדב"מ והתשובה לזה דכתב הרשב"א דהמוכר לשנים קצובות לית ביה דדב"מ והמצות בטילות לעת"ל אכן זה דווקא למ"ד לאו כקה"ג דמי אבל למ"ד כקהג"ד גם בשנים קצובות אית ביה דדב"מ עכ"ד משם ה' לחם עני ז"ל ובכן יובן שפיר דממה שזכינו בלחות ולא המלאכי' משום דלשנים קצובות לית ביה דדב"מ ש"מ דלאו כקהג"ד וא"כ אעברה נא ואינך יכול למחות בי:

ואל זה אביט לפרש מד' חזית משכני אחריך נרוצה ממה שהכנסתנו לארץ טובה ורחבה אחריך נרוצה ע"כ בהקדים עוד מ"ש הרב פ"נ ז"ל דף ע"ו כי איתה בתנחומא אר"י לא

היה צריך להתחיל התורה אלא מהחדש הזה לכם ולמה פתח בבראשית כדי שלא יאמרו אוה"מ לסטים אתם שכבשתם ארץ ז' עממין שהעולם ומלואו של הקב"ה ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם וק' וכי דינא הכי לחזור ממתנה שנתנה ותירצו דהקב"ה לא נתנה להם כ"א לפירות ולאו כקהג"ד ע"כ וז"ש ממה שהכנסתני לארץ טובה ורחבה ש"מ דק"ף לאו כקהג"ד א"כ אחריך נרוצה לקבל התורה וליתא לטענת דדב"מ דלשנים קצובות הוא וקנין פירות לאו כקהג"ד (אמר המעתיק ובאופן אחר י"ל אחריך נרוצה לשמור ולעשות מצות התורה ולא לפשוע בה דהשתא אין לנו פיטור מעונשין כיון דק"ף לאו כקהג"ד ולא הוי שאילה בבעלים ועמ"ש מורי המחבר הי"ו במע' השי"ן אות גימ"ל נאם תלמידו על"ה חיים חורי בלא"א זקן חורי ס"ט):

ובזה יובן לענ"ד קרא דכתיב וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר וכולי ושבתה הארץ וכולי ורבים ונכבדים היו תמהים מה ענין שמיטה אצל הר סיני עפירש"י ז"ל ועפיה"א א"ש רק נקדים עוד מ"ש השאי"ע ז"ל בפ' בהר סיני דטעמא דשביעית הוא להודיע כי לה' הארץ דמתרומות ומעשרות וביכורים התלויים בארץ לא ידענו זה דפירות הוו וק"ף לאו כקהג"ד לכן הזהיר על שמיטת הקרקע והוא אומרו כדי שידעו שהארץ שלי הארץ דייקא ע"כ ובהכי סליק כוונת קרא שפיר וידבר ה' א"מ בהר סיני וכו' ר"ל מקבלת התירה בהר סיני ולא הועיל טענת דדב"מ בהיות דלשנים קצובות הוא ש"מ דק"ף לאו כקה"ג וא"כ תרומות ומעשרות שאתם נותנים אין מורים כי לה' הארץ ויפה ונאה לצוות אתכם על שמיטת הארץ:

ואפשר דהיינו טעמא שארז"ל מפני שחיללו השמיטות נמסרו ישראל למלכות ע"כ הובא להרב שאי"ע ז"ל בפ' בהר דהיינו מדחללו השמיטות וסברי דדי במו"ת להורות כי לה' הארץ ולא צריך שמיטת הארץ גופה ש"מ דסברי דק"ף כקהג"ד א"כ גם ארץ ישראל גזולה היא בידם דכבר זכו בה אוה"ט לפירות וכקהג"ד וכמש"ל ולכן נמסרו למלכות וע"ע בשאי"ע ז"ל:

ועפ"י מה שכתבנו לעיל דיצי"מ קוה"ז הוא מטעמא דק"ף לאו כקה"ג יובן מאמר תמוה הובא להפר"ד ז"ל דף י"ג וז"ל למה משה ואהרן מה למה אמר להם אתם למה ודבריכם למה ע"כ ואגב יתבאר מ"ש הבעה"ט ז"ל בפסוק מי ומי ההולכים רמז להם דהם לא יכנסו לארץ כי אם יהושע וכלב ע"כ דלכאורה יפלא דמאי אכפת ליה לפרעה אם יכנסו לארץ או לאי ועפיה"א א"ש דכתבנו עוד לעיל דמניעת מרע"ה מהארץ אזלה כמ"ד דק"ף כקהג"ד וזהו אומרו אתם למה לא נכנסתם לארץ והלא כבר נתנה הקב"ה בכתובה ואין יכול למחות אלא מוכרח לומר דק"ף כקהג"ד וא"כ ודבריכם למה להוציאם קוה"ז הלא

אם אמרינן ק"ף כקה"ג אינו יכול להפקיע מידי שיעבוד ולכן אמר מי ומי ההולכים שם רמז שאינם נכנסים לארץ ומזה יכול לעכב ביצי"מ קודם הזמן:

ודרך זו אלך להבין מאמר תמוה הובא לה' מטעם המלך ז"ל ח"ד דף ל"ב שהיה עזא שרו של מצרים לוקח בידו אילי של יצחק ושעיר עזים לקטרג על מכ"י ע"כ והק' הוא ז"ל דאילו של יצחק אדרבא טיבותא הוא ולדרכנו א"ש בהקדים עוד מ"ש ה' ברכת אברהם ז"ל בפרשת וישב במה שאמר יוסף על אחיו שקורים להם בני השפחות הוא שאחי יוסף היו סבורים שגם שאביהם היה לו בבלהה וזלפה ק"ף מ"מ לאו כקה"ג ולא יכול אביהם לשחררם ולכן קורין אותם בני השפחות ויוסף היה סובר דכקה"ג דמי ובודאי דאביהם שחררם כיון שיש בידו לשחרם ע"כ וכבר כתבנו לעיל דנשמת יצחק נכנסה באיל ונתקיים שפיר והעלהו שם לעלה לתקן חטא אדה"ר וזה אזיל כמ"ד דכקה"ד והשתא א"ש דלקח בידו אילו של יצחק לומר דממה שנכנסה נשמת יצחק באיל ע"כ דק"ף כקהג"ד וא"כ הדין עם יוסף דלא שפיר עבוד השבטים שקורים להם בני השפחות וכדין הוציא עליהם דיבה וא"כ אני אקטרג על שעיר עזים על מכירת יוסף וכמבואר:

ובכן יובן כוונת אומרם ז"ל אלי אלי למה עזבתני אלי בים אלי בסיני למה עזבתני ע"כ והוא תמוה רק נקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' אמור משם רז"ל דצרת המן היתה על מכירת יוסף ע"כ וזהו אומרו אלי בים שיצאנו קודם הזמן ומוכח דק"ף לאו כקהג"ד אלי בסיני שקבלנו התורה ומוכח ג"כ דלאו כקה"ג דמי א"כ הדין עם השבטים ולמה עזבתני ביד המן מכח מכירת יוסף:

ובזה בין תבין מאמרם ז"ל למה וישנאו אותו כדי שיקרע הים לפניהם פסים פסים ע"כ ור"ל למה וישנאו אותו ותפסו השיטה דשלא כדין הוציא עליהם דיבה דק"ף לאו כקה"ג דמי הוא כדי שיקרע הים קודם הזמן מטעמא דהקדש ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד דאזלה כמ"ד לאו כקהג"ד:

ב) **משה**. חשק בכניסת הארץ לעבר השנה שאין מעברין כי אם בארץ ישראל ועפ"י ב"ד מומחה והוא היה החשוב שבדור וז"ש אעברה נא ר"ל לעבר השנה אבל זה אינה טענה כי הוא מלך ואין מושיבין מלך לעבר השנה ה' מטעם המלך ז"ל ח"ד דף נ"ה מרז"ל:

ג) **משה** לא נכנס לארץ כי היה מלך והיה רשאי לבלבל הנחלות לקחת מזה ולתת לזה והשי"ת אינו רוצה בזה דכתיב ולא תסב נחלה וכו' והתו' העלו בש"ס דסנהדרין דמלך מותר לבלבל דווקא בדבר מתנה ולא בירושה ונחלה מאבו' המטה"מ ז"ל ח"ד דף נ"ד משם רז"ל:

ד) **משה**. מלך היה ולכן בקש סלח נא כי מלך יש בידו לקרב רחוקים ולית מאן דימחי בידיה המטה"מ ז"ל ח"ד דף מה:

ובאלה הדברים אפ' לפרש מאמר תמוה א"ל הקב"ה למשה אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח ואם וכו' בהקדים עוד מ"ש המטה"מ הנז"ל דיש שני פירושים בויהי בישרון מלך חד דקאי על הקב"ה ופי' השני דקאי על מרע"ה ע"כ וז"ש אם סלח נא אתה מבקש באשר אתה סובר דפירוש ויהי בישרון מלך הוא עליך ובידך לקרב הרחוקים א"כ בטל אעברה נא דכיון דאתה מלך בידך לבלבל הנחלות ועוד דכל חשקך בא"י הוא מפני העיבור וכיון שאתה מלך אין אתה מעבר השנים כנז"ל ואם אעברה נא אתה מבקש דפירוש ויהי בישרון מלך הוא על הקב"ה אבל משה אינו מלך א"כ בטל סלח נא דכיון שאינו מלך אין בידו לקרב רחוקים וע' בסה"ק שירי דוד ס' דברים:

ובזה אפ' לפרש מאמר תמוה א"ל הקב"ה למשה משה חכם אתה ואתה רוצה ליכנס לארץ ע"כ הובא להמפ' ז"ל רק נקדים עוד דאיתה בברכו' דף ס"ג מי שהוא חכם גדול בתורה ולא הניח כמותו בארץ ישראל יכול לעבר שנים גם בח"ל ע"כ וז"ש חכם אתה ואין כמותך בארץ ישראל ויכול לעבר גם בחו"ל ואתה רוצה ליכנס לארץ בתמיהא הלא עיקר כוונתך בא"י הוא לעבר השנים וחכם אתה ויכול גם בחו"ל ואפ' שזה רמז הכתוב רב לך שאתה רב וחכם גדול ולכן אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:

ה) **משה**. הטעם שלא נכנס לארץ הוא משום דהוציא שם רע על ישראל באמרו חטא העם הזה חטאה גדלה כדאיתה בזוה"ק ואזהרת מש"ר ילפינן מדכתיב ונשמרת מכל דבר רע דיבור רע אכן מצינו דרשא אחריתי מכל דבר רע שלא יהרהר ביום ויבא לידי קרי בלילה דסמיך ליה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה כדמסיק בגמ' וצ"ל דדרשינן סמוכי' וכפי"ז פטור מרע"ה על הוצאת ש"ר דקרא דונשמרת אתי שלא יהרהר ביום מכח הסמיכו' אבל אין לא דרשינן סמוכים א"כ אתי קרא להוצאת ש"ר ה' כסף נבחר ז"ל בפ' מקץ עש"ב:

ו) **משה**. לא נכנס לארץ בשביל שפירש מן האשה אבל יש לתרץ דאיתה באבן עזרא פ' בהעלתך נסמכה פ' זאת להורות כי הדיבור יהיה ג"כ בלילה כי שם היה הנר דולק ולא יכבה ר"ל דלעיל מסיים וידבר אליו וס"ל בהעלותך וכולי א"כ מכח הסמיכות ילפינן דהדיבור נתייחד אליו גם בלילה וניחא קו' ה' פענח רזא וז"ל דהא כל עליותיו היו בהשכמה והי"ל לשמש מטתו בלילה ולטבול דהא קי"ל תורה ניתנה לטבול יום דכיון דנתייחד אליו הדיבור גם בלילה שפיר פירש וכל זה אי דרשינן סמוכים וכאמור הרב הנז':

ז) **משה** פירש מאשתו דאקרי מלך דכתיב ויהי בישורון מלך והיינו מפני שעקר התורה ניתנה לו דכתיב בה בי מלכים ימלוכו ובקידושין איתה כהן אסור בגיורת ואיתה בירושלמי דאין משיאין למלכים אלא מכשירי כהונה ודרשינן סמוכים למען יאריך ימים על ממלכתו וס"ל וזה יהיה משפט הכהני' וצפורה גיורת היתה ושפיר עשה שפירש מאשתו ה' מטה"מ ז"ל ח"ה דף גימל:

ובאלה הדברים אפ"ל מאמרם ז"ל כשאמר המן ואת עשרת אלפים ככר כסף וכולי א"ל הקב"ה אילו לא מת משה יפה אמרת עכשיו שמת משה ותלו אותו ואת בניו על העץ ע"כ רק אקדמה פניך עוד מ"ש ה' טירת כסף ז"ל בפ' וישב השבטי' רוצים לדון יוסף על שם סופו שעתיד לצאת ממנו ירבעם כדין בן סורר ומורה כדאיתה במד' אבל יש לדחות דשאני סו"מ שיש לו מלוה ישנה דבא מיפ"ת כדמוכח מן הסמיכות שנסמכה לפ' יפ"ת משא"כ יוסף ל"ל מלוה ישנה וכל זה דווקא אי דרשינן סמוכי' יוכל להיות דסו' נולד מישראלית ונידון עש"ס וה"ה ליוסף וזאת היא סברת השבטים עוד כתב הכ"ן ז"ל בפ' אמור דגזירת המן בעון מכ"י כמאמרם ז"ל אמר הקב"ה אתם מכרתם את אחיכם מתוך מאכל ומשתה אף אתם וכו' ע"כ וז"ש אלו לא מת משה בחי"ל מזה יורה דדרשינן סמוכים ואין עון שפירש מאשתו בהיותה גיורת וכתיב למען יאריך וכו' וס"ל וזה יהיה וכו' גם מטעם שנתייחד אליו הדיבור גם בלילה דדרשינן סמוכים וידבר אליו בהעלתך וכו' ול"ק קו' ה' פענח רזא ז"ל גם אין בידו עין מש"ר דונשמר' אתא שלא יהרהר וכו' דדרשינן סמוכים ומאחר עלות דדרשינן סמוכים א"כ גם גבי סו"מ דרשינן סמוכי' שבא מיפ"ת ואית ליה מלוה ישנה ולכן נידון עש"ס לא כן ביוסף דלי"ל מלוה ישנה ולאו שפיר עבוד השבטים שמכרוהו וא"כ יפה אמרת לקטרג על ישראל מעון מכ"י איכו השתא שמת משה א"כ ש"מ דלא דרשינן סמוכים ויוכל להיות שבן סו"מ בא מישראלית ועכ"ז אמרה תורה נידון עש"ס וא"כ ה"ה ליוסף ושפיר עבוד שמכרוהו וא"כ ותלו אותו וכולי (א"ה ובזי' מאמרם ז"ל אמר משה ליהושע ראשך למה אתה משמרו לא לכתר צא והלחם בעמלק ע"כ ונודע שאמרו רז"ל דעמלק בא על מכ"י ע"כ ואתה תבאר דברי תלמידו על"ה ח"ח ס"ט):

א"נ בהקדים מ"ש הכ"ן ז"ל בפר' בשלח הטעם שלא נכנס משה לארץ בהיות שהגיע זמן שררת יהושע וא"א לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד ע"כ וכתב המטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ב שהשבטים דנו את יוסף לבערו דהוי כמורד במלכות ב"ד שרצה למלוך עליהם ברם א"א אפ' לב' מלכים שישתמשו בכתר אחד אין אשמה על יוסף שאפשר שיוסף יהיה מלך וגם יהודה מלך ודקאמר ואחד עשר כוכבים משתחוים לי שמובטח ביעקב שאחד

משבטים יוחלק לשנים ע"כ וכבר כתבנו דגזירת המן היא בשביל מכ"י וז"ש אילו לא מת משה בחו"ל ש"מ דאפ' לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד ולאו שפיר עבוד השבטים שמכרוהו וא"כ יפה אמרת איכו השתא שמת משה ותלו אותו וכו':

או כלך לדרך זה כמ"ש ה' קול יעקב ז"ל פ' ואתחנן הטעם ששלח הקב"ה למשה ולא לאהרן הגדול משום דנשמת משה נאצלה קודם בריאת העולם ומצד המחשבה הוא הגדול ומשה סירב בשליחות דס"ל דהמעשה עיקר ואינו אלא טועה ח"ו וה"ט שתועיל התשובה לישראל ולא לאוה"ע משום דהתשובה קדמה לבריאת העולם וישראל קדמו במחשב' ומחשבה עיקר ע"כ עוד כתב ה' מעשה רב ז"ל דגזירת המן נגזרה באמת אלא שהקב"ה ביטל אותה בכח התשובה ואיתה ברז"ל דמפני שסירב מרע"ה לא נכנס לארץ וכתב הכ"ן ז"ל דהשבטים שנאו את יוסף על חלמותיו דע"י שהוא מחשב תמיד להיות מושל עליהם חלם אותם ודנוהו על המחשבה כמעשה ע"כ וז"ש אילו לא מת משה בחו"ל ש"מ דאין עון במה שסירב בשליחות דכדין עבד באשר אהרן הו הגדול דמעשה עיקר א"כ יפה אמרת דעתה התעורר עון מכ"י דלאו שפיר עבוד שדנוהו על המחשבה גם כפי"ז התשובה שעשו אין בה מועיל בהיות דהתשובה קדמה איכו השתא שמת משה בחו"ל בעון שסירב ש"מ דמחשבה עיקר וא"כ הדין עם השבטים גם התשובה תועיל ולכן ותלו אותו וכו':

ועל דרך זה יובן לענ"ד מאמרם ז"ל אלי אלי למה עזבתני אלי בים אלי בסיני למה עזבתני ע"כ והוא תמוה ועפיה"א א"ש בהקדים עוד מ"ש ז"ל דהים טען שאינו נקרע לפני ישראל שהוא קדם בבריאה ולא הועילו דבריו דישראל קדמו במחשב עוד כתבו ז"ל דהמלאכים טענו שהתורה ראויה להם שהם קדמו בבריאה ולא הועיל להם דמחשבה עיקר ע"כ וז"ש אלי בים שנקרע לפני ישראל אלי בסיני שקבלנו התורה ולא המלאכים ומכ"ז מורה דמחשבה עיקר וא"כ למה עזבתני ביד המן דכפי"ז אין עון ביד השבטים וגם שחטאו ישראל באותו הדור התשובה מכפרת.

ועפיה"א יובן לענ"ד מאמר תמוה השביעני במרורי' ליל א' דפסח הרוני לענה בליל ט"ב ע"כ רק נקדים עוד מ"ש הק"י ז"ל פ' ואתחנן הטעם שיצאו קוה"ז הוא משום שהמצרים היו מחשבי' בלילות באיזה אופן לשעבד ישראל ומחשבה כמעשה ע"כ ה' וילקט יוסף ז"ל מע' ח' בעון מכ"י נחרב הבית וכתב ה' דרוש שמואל ז"ל במגילת איכה משם ה' מטה אהרן ז"ל דמברכים על המרור בליל פסח לפי שקוה"ש השלים הזמן ע"כ וז"ש השביעני במרורים בליל פסח לרמוז בקוה"ש השלים וק' דתפק"ל מטעם מחשבת מצרים בלילה

וצ"ל דמחשבה אינה כמעשה וא"כ לאו שפיר עבוד השבטים שמכרו יוסף ומזה הרוני לענה בליל ט"ב בעון מכ"י:

ח) **משה** במד"ר פרשת כי תשא אמר משה רבש"ע מה כתיב בתורה אנכי י"א לשון יחיד לי צוית ולא להם ע"כ וזה דווקא אי מרע"ה נחשב כיחיד אבל אין נידון כרבים ועכ"ז כתיב לשון יחיד אין טענה זה כלום דאף לרבים נמי כתיב לשון יחיד וי"ל דגם לישראל נאמ' לשון יחיד משו' דבהר סיני היו כאיש אחד ובילקוט פ' ואתחנן אמר משה לפני הקב"ה ישראל ס' רבוא הרבה חטאו לפניך ומחלת להם על ס' רבוא השגחת ועלי אין אתה משגיח א"ל א"ד גזירת צבור ליחיד וא"כ אם משה אלים זכותיה כרבים ראוי ליכנס לארץ ה' תולדות יצחק ז"ל:

ובזה אפ"ל מאמרם ז"ל אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא ואם סלח נא וכולי ע"כ דהיינו אם אעברה נא אתה מבקש באמרך דאתה נידון כרבים א"כ בטל סלח נא דהשתא אזדה לה טענת לי צוית דהא אתה נידון כרבים ועכ"ז כתיב בלשון יחיד ואם סלח נא וכו':

א"נ. בהקדים מ"ש ז"ל דמרע"ה לא נכנס לארץ בעון שסירב ואמר שלח נא ביד תשלח והנה משה יש לו תירוץ כדאיתה במד' אמר משה רבש"ע ללוט בן אחי אברהם שלחת מלאכים לבניך בני אברהם יצחק ויעקב עאכ"ו אמנם כתב מהרמ"א דבסנה נאמר לו אל תקרב הלם שנתפשט מגופני ונעשה מלאך א"כ אף הצלת ישראל היה ע"י מלאך והנה יש דיעות אי משה בקבלת הלוחות הוי שלוחו של מקום או שלוחו של ישראל והוא תלוי בזה דאם נאמר שנתפשט מגופני ונעשה מלאך א"כ הוא הוא שלוחו של מקום ואם נאמר שעדיין גופני הוא שליח ישראל ונ"מ במאי דקיי"ל דאשה שעשתה שליח לקבל הקידושין משעה שקבל השליח נתקדשה אבל האיש שעשה שליח להוליך קידושין לאשה אינה מקודשת עד שיגיעו הקידושין ליד האשה וא"כ משה שקיבל הלוחות מיד הקב"ה וקודם שמסרן לישראל עשו העגל אם הוא שליח הקב"ה פטורים שעדיין לא הגיעו הלוחות שהם הקידושין לידם משא"כ אם הוא שלוחן של ישראל דמשקבל מרע"ה הלוחות נתקדש וחייבים במעשה העגל ה' בגדי אהרן תאומים ז"ל בפרשת בראשית וזהו אומרו אם אעברה נא אתה מבקש באמרך שכדין אמרת שלח נא ביד תשלח דאינך מלאך א"כ בטל סלח נא דהשתא שאינך מלאך א"כ אתה שלח ישראל ומשעה שקבלת הלוחות נתקדשו וחייבים המה על העגל ואם סלח נא אתה מבקש באמרך דאתה מלאך ושליח הקב"ה וישראל עדיין לא נתקדשו א"כ בטל אעברה נא דשלא כדין אמרת שלח נא ביד תשלח כיון שאתה מלאך:

ט) **משה** בא בטענה דכתיב ביומו תתן שכרו אכן ארז"ל דמרע"ה מת במדבר משים ויתא ראשי עם בתח"ה ומוטב לבטל התורה לזכות הרבים ולהחיותם לעתיד המטה"מ ז"ל ח"ד דף נ':

ועפיה"א יובן לענ"ד כוונת אומרם ז"ל אתה החלות אותיות הלוחת ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' הנז' דף י"ט משם חכמי האמת שמתן תורה היה לתיקון חטא אדה"ר כנודע שפסק מהם המות חרות על הלוחות חירות ממה"מ ע"כ הרב הנז' משם ה' לקט יוסף ז"ל ערך אדם דיש תי' על אדה"ר שחטא כדי שלא יוכלו חירם וחביריו לעשו' עצמם אלוהות ואי אמרינן חטא כדי שיזכו אחרים שפיר עבד אדה"ר אבל אי לא אמרינן חטא וכולי צריך תיקון וכפרה ע"כ והשתא א"ש כוונת מרע"ה אתה החלות אותיות הלוחו' לומר דמנתינת התורה שהיא לתיקון חטא אדה"ר ש"מ דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכו אחרים וא"כ אעברה נא דכתיב ביומו תתן שכרו ואין לך לבטל התורה כדי שיזכו מתי מדבר:

ואל זה סובב והולך כוונת אומרם ז"ל הובא להמטה"מ ח"ד דף נ"ד וז"ל אתה החלות להראות "את עבדך ר"ת אעל"ה אתרוג ערבה לולב הדס ע"כ והק' הוא ז"ל דמה ענין זה לזה ועפיה"א א"ש בהקדים עוד מ"ש הר' דבש לפי ז"ל מע' ל' לולב ומיניו הם לתקן חטא אדה"ר ע"כ והשתא א"ש דמדהוצרך לולב ומיניו לתיקון אדה"ר ש"מ דתירוצו אינו כלום דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכו אחרי' וא"כ אעברה נא דכתיב ביומו וכו'.

ובזה יובן מה דאיתה בפעלת רזא וז"ל אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה בדבר גי' יצחק ע"כ בהקדים עוד מ"ש המטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ב משם הרב לקט יוסף ז"ל יצחק היה ראוי לעקידה מפני שהיה גילגולו של אדה"ד ע"כ וזהו אומרו אל תוסף דבר אלי עוד בטענת ביומו תתן שכרו דהלא תראה בדבר גי' יצחק שניצול מהעקידה הגם שהוא גילגול אדה"ר ש"מ דאין עון ביד אדה"ר דתירוצו אמת דאמרינן חטא וכו' א"כ גם אתה לא תעבור:

ובזה יובן מאמרם ז"ל אם אעברה נא אתה מבקש וכו' הנז"ל בכמה מקומות רק נקדים עוד מ"ש הרב קול יעקב ז"ל בפ' קרח דחטאו ישראל בעגל להורות תשובה דס"ל אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך ע"כ וזהו אומרו אם אעברה נא אתה מבקש בטענת ביומו תתן שכרו ולא חיישינן למתי מדבר דאין אומרים לאדם חטא וכו' א"כ בטל סלח נא דגם שחטאו להורות תשובה הא הוכחנו דא"א לאדם חטא וכו' א"כ בטל סלח נא דגם שחטאו להורות תשובה הא הוכחנו דא"א לאדם חטא וכולי ואם סלח נא וכו' ושו"ר שכן פירש ה' שארית יעקב ז"ל פ' ואתחנן ש"א:

ומן האמור אפ"ל מאמרם ז"ל הובא להמטה"מ ז"ל ח"ד דף מ"ד וז"ל אמר הקב"ה למשה אתמול הרגת המצרי ואתה מבקש ליכנס לארץ ע"כ בהקדי' עוד מ"ש הכ"ן פ' וישב דמשה הרג את המצרי דס"ל דאין צריכים לקוה"ש והמצרי שלא כדין הכה את ישראל דהנה קוה"ש היה בשביל מכ"י ומרע"ה סבר אין עון במכירתו עוד כתב ה' מטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ג דהשבטים מכרו את יוסף שעתיד לצאת ממנו ירבעם ויחטיא את ישראל וסברי דאומרים לאדם חטא כדי שיזכו אחרים ע"כ וזהו אומרו אתמול הרגת המצרי דסברת שאין צריכים לקוה"ש בעון מכ"י דשפיר מכרוהו שעתיד לצאת ממנו ירבעם דאומרים לאדם חטא וכו' ואתה מבקש ליכנס לארץ בטענת ביומו ת"ש אתמהא הלא מוטב לבטל התורה לזכות מתי מדבר וכדהוכחנו מהריגת המצרי:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר תמוה בשעה שאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך למות אמר יחי ראובן ואל ימות ע"כ בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל פ' תרומה דראובן חטא במעשה בלהה להורות תשובה ע"כ והכוונה דבשעה שאמר הן קרבו וכו' ועבר על ביומו תתן שכרו כדי שיזכו מתי מדבר ש"מ דאומרים וכו' א"כ גם ראובן שחטא להורות תשובה שפיר עבד דאומרים לאדם וכו' ומזה אמר יחי ראובן וכו':

המורם מזה דאי אמרינן חטא כדי שיזכו אחרי' מזה לא יכנס מרע"ה וככל האמור:

אינפא אחרינא דאדרבא אי אמרינן חטא וכולי מזה ראוי ליכנס לארץ והוא בהקדים מ"ש המטה"מ ז"ל ח"ד דף מ"ב דמרע"ה לא נכנס לארץ בעון ששיבר הלוחות וכתב הל"י ז"ל מע' משה דמשה כוונתו שידונו כפנויה ואי אמרינן חטא וכולי יפה עשה ע"כ ובזה אפרש המאמר הנז' בשעה וכו' באופן אחר דהיינו בשעה שאמר הן קרבו מטעם ששיבר הלוחות ש"מ דאין אומרים חטא וכולי א"נ במ"ש ה' וילקע יוסף ז"ל מע' מ' אות ס"א דלא נכנס לארץ בעון מכ"י דשמעון נפרע ע"י שאסר אותו נשאר לוי נפרע במשה ע"כ א"כ מדלא נכנס מרע"ה בעון מכ"י מוכח דלאו שפיר עביד שמכרוהו גם שעתיד לצאת ממנו ירבעם דאין אומרים לאדם חטא וכו' א"כ מעתה גם תי' ראובן שחטא להורות תשובה אינו כלום ומעתה צריך להתפלל עליו ולומר יחי ראובן וכו' דבלא זה טעמו ונימוקו עמו ואינו צריך לתפלה וע' המטה"מ ז"ל ח"ה דף ל"ב שפירש בו כסגנון זה ע"ש:

ואל זה יובן לענ"ד מד' חזית צוארך בחרוזים אלו פרשיותיה של תורה שהן חרוזות זו בזו וכו' כגון הדין דכתיב לאלה תחלק הארץ בנחלה מהכתיב תמן ותקרבנה בנות צלפחד וכתיב בתריה עלה אל הר העברים וכו' מה ענין זה לזה כיון דאתפלגת ארעא באו בנות צלפחד אצל משה ליטול חלקן ונסתלק משה מדינן הה"ד ויקרב משה וכו' א"ל הקב"ה משה מדינן אתה מסתלק ומלפני אין אתה מסתלק עלה אל הר וכו' ע"כ בהקדים עוד

מ"ש המטה"מ ז"ל ח"ה טעם שלא קיבל משה טענת בנות צלפחד לפי דאיתה ברז"ל שהארץ לא נתחלקה אלא לצדיקים והם תבעו חלק אביהם שלא היה צדיק עוד איתה במד' הביאוהו התו' במס' בתרא דף קי"ט מקושש לש"ש נתכוון שראה ישראל אומרים כיון שלא יכנסו לארץ לא ישמרו השבת עמד זה וחילל השבת כדי שיהרג וכל העם ישמעו ויראו ואי אמרינן אומרים לאדם חטא וכולי אין שום אשמה על צלפחד ע"כ וז"ש מדינן אתה מסתלק דס"ל שאביהם אינו צדיק הגם שנתכוון לש"ש ש"מ דאין אומרים לאדם חטא ומלפני אין אתה מסתלק אתמהא הרי מעתה חייב אתה על שבירת הלוחות וג"כ השבטים חייבים על מכ"י:

ואל זה פונה כוונת מאמרם ז"ל את גדלך זה אהרן ע"כ הובא להמטה"מ ח"ה דף ע"ה בהקדי' עוד מ"ש השאי"ע ז"ל בפ' ואתחנן דמחלוקתו של קרח מפני שסבור שאהרן נפסל מהיות כ"ג מפני מעשה העגל וכמ"ש בע"ז כהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש והרמב"ם ז"ל בסה"מ כתב שאם עשה אדם ע"ז אעפ"י שלא עבדה הוי כעבדה וכת' הזב"ח שאהרן טעמו לצדק את ישראל שלא יתקיים בהם אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא ואע"ג דא"א לאדם חטא וכו' הרי כתב' התו' דלזכות את הרבי' ש"ד כמו ר"א ששחרר עבדו והשלימו לעשרה ע"כ וז"ש ואת גדלך זה אהרן שלא נפסל מכהונה גדולה ש"מ דאומרים לאדם חטא כדי שיזכו הרבים א"כ אעברה נא דהשתא אין עון בשבירת הלוחות וגם כן אין עון במכ"י:

ובזה יובן מאמרם ז"ל ואת ידך החזקה זו יציאת מצרים ע"כ דנודע דקוה"ש השלים המנין והתו' בשבת דף יו"ד ד"ה ה"ג כתבו בקוה"ש לכפר על מכ"י וז"ש משה דמיציאת מצרים קוה"ז מטעם קוה"ש מוכח דליכא עון במכ"י שעתיד לצאת ממנו ירבעם שהחטיא את ישראל ואומרים לאדם חטא וכו' וא"כ יפה עשיתי ששברתי הלוחות ואעברה נא אבל הוא לא היה יודע שהגלות התחיל מיצחק ולעולם קוה"ש בשביל מכ"י ולכן השיב לו השי"ת רב לך אל תוסף וכו' וע"ש בתו' (א"ה ואפשר דהיינו שרמזו ז"ל בדבר גי' יצחק לרמוז שהגלות התחיל מיצחק ואולי שגם לזה כיון מורי הי"ו על"ה ח"ח ס"ט):

הדרן עלך שכתבנו לעיל דמפני מתי מדבר שיקומו בתח"ה לא נכנס משה לארץ ובזה יובן לענ"ד מד' תמוה הרוצה שידע תח"ה מן התירה יראה והנה מרים מצורעת כשלג ע"כ ואקדים עוד מ"ש רבינו המופלא הארי"ז ז"ל דמפני שלקח מרע"ה אשת קונקוז מלך כוש לא נכנס לארץ ואע"ג שלא בא עליה מ"מ קנאה לאשה בקנין גמור וכתבנו לעיל משם הנח"ב ז"ל דאהרן ומרים דיברו על משה שקנאה בקנין גמור וזאת היתה לי כוונת הסמיכות ענין מרים עם נבואת אלדד ומידד דבתחלה סברא מרים דאין כאן איסור של בת

כוש מאחר שלא בא עליה אבל בראיתה אל"ו מתנבאים דמרע"ה לא יכנס לארץ אמרה אין זה אלא על דבר האשה הכשית ולכן ותדבר מרים וכו' אך לפי"ז יקשה אמאי לקתה בצרעת והלא כדין דיברה דמוכח מנבואת אלדד ומידד דיש איסור בבת כוש אעפ"י שלא בא עליה אלא ע"כ דטעמא שלא נכנס לארץ הוא מפני שיקומו עמו מתי מדבר ושלא כדין דיברה מרים הרי שלך לפניך דמדנצטרעה מרים מוכח דיש תחית המתים וזהו אומרו הרוצה לדעת תח"ה מן התורה יראה והנה מרים מצורעת וכו' וכאמור:

או כלך לדרך זו בהקדים מ"ש ה' בגדי אהרן ז"ל בפ' חלק דאיתה בפ' חלק מנין לת"ה מן התורה שנא' אשר נשבע ה' לאבותינו לתת להם לנו לא נאמר אלא להם מכאן לת"ה מן התורה ע"כ וזה דווקא למ"ד ארץ ישראל אינה מוחזקת מאבות דאי מוחזקת הוי לתת כפשטה ע"כ המטה"מ ז"ל וה"ד לעיל באות ג' הטעם שלא נכנס משה לארץ מפני שהוא מלך ויכול לבלבל הנחלות וכתיב ולא תסב וכו' וזה דווקא אי אינה מוחזקת אבל אם היא מוחזקת וירושה מאבותינו אין המלך פורץ ע"כ עוד כתב בח"ה דף ל' וכ"כ הכ"ן ז"ל פרש' מקץ הטעם שלא נכנס לארץ מפני שפירש מאשתו ע"כ וידוע פירש"י ז"ל שנתרעמה מרים במשה שפירש מאשתו וזהו אומרו הרוצה לדעת שת"ה וכו' יראה והנה וכו' דקשה למה נצטרעה והלא כדין דיברה שפירש מאשתו ומזה לא נכנס לארץ וכדסמיך ליה נבואת אלדד ומידד אלא מוכרח לומר דפירש כדין מאיזה טעם שיהיה (ע' לעיל באות ו') והטעם שלא נכנס אינו אלא כדי שלא לבלבל הנחלות וק' והא א"י מוחזקת מאבות ואין כח המלך בירושה וצ"ל דא"י אינה מוחזקת מאבות וק' א"כ מאי האי דכתיב לאבותינו לתת להם וצ"ל שהוא לעתיד בת"ה הראית לדעת שת"ה מן התורה:

ובהא סליק לן שפיר סמיכות פ' מרגלים לפ' מרים רק נקדים עוד מ"ש ה' ראש דוד ז"ל סדר שלח לך דמשליחות המרגלים מוכח שארץ ישראל אינה מוחזקת ולכן שלח המרגלים להחזיק בה וזהו והתחזקתם לשון חזקה ע"כ והשתא א"ש דכשראה משה מרים מצורעת נתברר לו דארץ ישראל אינה מוחזקת וכאמור ולכן שלח המרגלים להחזיק בה:

י) **משה** אם נכנס לארץ היה הולך לג"ע הארץ אז יסיר משה להט החרב והכרובים והיה מכניס ישראל לג"ע הארץ כמו שהיה אדם הא' כשנברא וג"כ היה מבטל יצרא דע"ז ולא היה נחרב הבית ולא גלו ישראל וא"כ כל האזהרות על עי"ז ולהוריש את הגוים וכיוצא אם היה משה נכנס לארץ לא היה צריך לזה דלא היה יצה"ר דמ"ז והיו נכנסים לארץ בגוף ונפש כאדה"ר בעת יצירתו ה' נחל קדומים ז"ל בפ' מסעי:

ובזה יובן לענ"ד קרא כי אנכי מת בארץ הזאת וכו' ואתם עוברים וירשתם את הארץ וכו' השמרו לכם פן תשכחו וכו' ועשיתם לכם פסל וכו' ר"ל דאילו אני עובר עמכם לארץ איני צריך להזהירכ' אבל מאחר כי אנכי מת בארץ הזאת ויצרא דע"ז קים צריכים להזהרה ובשמי' עדי שאחרי כתבי ראיתי שכן פי' ה' פרשת דרכים ז"ל דרך הקדש דף כ':

ולדרך זו יובן כוונת מ"ר הובא לה' בגדי אהרן ז"ל האשכנזי בשעה שהגיעו ימי משה ליפטר מן העולם אמר לפני רבש"ע דבר אחד אני מבקש ממך לפני מותי שיפתחו כל השערים שבשמים ובתהומות ויראו כי אין זולחך וכו' ע"כ ודקדק הוא ז"ל דמאי תלוי זה במיתת מרע"ה ועפיה"א א"ש דהנה אם מרע"ה נכנס לארץ היה מבטל יצרא דע"ז ולא היה צריך לפתיחת שערים לא כן עתה שנגזר עליו למות במדבר ויצרא דע"ז קיים מזה ביקש לפתיחת שערים שלא לטעות בפתוי היצה"ר אחרי שראו בעיניהם כי אין זולתו הוא אחד ושמו אחד:

ובזה יובן ג"כ קרא כי אתה בא אל הארץ וכו' לא תלמד לעשות כתועבות וכולי ר"ל כי אתה דווקא בא אל הארץ ולכן אני מצויך לא תלמד וכו' דאם הייתי נכנס הייתי מבטל יצרא דע"ז ואיני צריך למצוה זו:

ובכן יפורש מד' הנעלם ויקרא אל משה כמד"א ויקרא ה"א לבכי ולמספד מאהל מועד לשון עד וזמן שיקום לזמן שעתיד ליחרב ע"כ הובא להכ"ן ז"ל ס' ויקרא רק נקדים עוד מ"ש בזוה"ק והביאו ה' הנז' דלכך כתיב א' זעירא בגין דמשה שלים בכל עובדוהי רק בדבר שפי' מאשתו ונודע דבעון זה לא נכנס לארץ ומעתה א"ש ויקרא אל משה אלף זעירא להורות דלא יפה עשה מרע"ה בדבר שפי' מאשתו וא"כ מזה לא נכנס לארץ ומזה נחרב הבית דאילו נכנס לא היה נחרב והיינו דמסיים כמד"א ויקרא ויקרא וכו' וג"כ מאהל מועד וכו':

יא) משה רבינו ע"ה נבואתו באספקלרייא המאירה ומזה לא נכנס לארץ והוא כי משה התאוה תאוה ליכנס לארץ להיות לו אוירא מחכים וגם צינור הנבואה בא"י הוא ברור ולכן רצה שיתיר לו הקב"ה את נדרו והקב"ה השיבו רב לך דאף בחו"ל זכית לאספקלריא המאירה ואין להתיר הנדר לאין צורך ה' בגדי אהרן ז"ל האשכנזי פ' מטות:

ובזה יובן לענ"ד מאמר תמוה אמר הקב"ה למשה חכם אתה ורוצה ליכנס לארץ א"כ אין אני קוברך הובא להרב נח"ק ז"ל והוא כאמור ולהבין תשלום המאמר א"כ אין אני קוברך גם מדרש אחר הובא בליקוטי שושנים דף ע"א אמר הקב"ה למשה אם אתה בא לא"י אתה נקבר ע"י בשר ודם ואם וכו' בהקדים מ"ש מהרש"א ז"ל בח"א בסנהדרין דף ט"ל הטעם שנטמא כביכול למשה אף שהוא כהן משום דמרע"ה לא ידע איש את

קבורתו והו"ל מת מצוה דמותר לכהן ואיתה ברז"ל הטעם שנסתר קברו שגלוי וידוע לפניו שעתיד הבית ליחרב וישראל יגלו ושמא יבאו ישראל על קברו ויבכו ויתחננו לו לעמוד עליהם בתפילה ומזה נסתר ע"כ וכבר כתבנו באות הקודם דאילו נכנס מרע"ה לארץ לא היה נחרב הבית וא"כ לא היה הקב"ה מסתיר קברו דהוא לא"ץ וא"כ לא הו"ל מת מצוה ולא היה הקב"ה מטמא לו והיינו דקאמר א"כ שאתה רוצה בכניסת הארץ אין אני קוברך:

יב) **משה**. לא רצה ללכת לפרעה בשליחות המקום שהיה ירא ממנו אך ק' והלא שלוחי מצוה אינם ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן דכתיב ולא יחמוד איש את ארצך את הטפל לארצך וכו' ומה ממונו כך גופו לכ"ש וצ"ל דלא דריש את ה' לקט יוסף ז"ל ע' משה סי' י"ב:

ואפשר. דזה כוונת מד' תמוה שלח נא ביד תשלח ביד רע"ק דאיתה בקמא דף מ' דרע"ק דריש את והיינו דקאמר שלח נא ביד רע"ק דדריש את ולא יפחד מנזק לא כן אנכי עמדי דלא דרשינן את:

יג) **משה**. לא נעשה כה"ג מפני שמוכרח שכל הציווים שיצוה השי"ת על ידו כי הוא נבחר לזה מכל האדם וא"כ כשיצוהו ה' על בגדי כהונה שיהיו לכבוד ולתפארת מאבני שהם ומלאים ומוכרח שהוא יצוה את בני ישראל יאמרו ליצני הדור ה' לא ציוה שיהיו כ"ך בדמים יקרים רק הוא לכבוד עצמו הוא דורש וכן בציווי המעשר והתרומה ומזה ניתנה לאהרן וזה כוונת המסרה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואתה תדבר אל כל חכמי לב ואתה תצוה את בנ"י הרב אדרת אליהו ז"ל בפרשת תצוה עש"ב:

ועפי"ז אפ"ל מאמר תמוה בשעה שאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך הרע לו למשה א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך ע"כ דהיינו הירע לו שלא זכה בשירות הקדושה הזו לזה אמר לו הקב"ה תורה וכו' וכל הציווים על ידך ואם תהיה כהן ותצוה על בגדי כהונה ותו"מ יהיה לזות שפתים:

א"נ במ"ש הכ"ן ז"ל פ' משפטים הטעם שנתנה התורה על ידי משה דאיתה בנדרים וממדבר מתנה כל מי שמשים עצמו כמדבר נותנים לו התורה במתנה וידוע שהמלאכים טענו בתורה טענת דב"מ והקב"ה נתנה במתנה דלית במתנה דדב"מ ולכן ניתנה ע"י משה שהוא עניו מכל האדם והתורה ניתנה במתנה לעניו ע"כ ובזה יפורש שפיר בדרך הלצה דהיינו כשהירע לו למשה נראה ח"ו כרודף אחר הגדולה לזה א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתי'ה לך דייקא במתנה שאתה עניו מכל האדם והעניו נתנה לו במתנה ומזה ליתא לטענת המלאכים א"כ איך עתה מבקש גדולה לעצמך ח"ו שאין זה מדרכי

הענוה וכ"ז בדרך בדיחותא כביכול הקב"ה עם משה אבל באמת מרע"ה כל כוונתו לש"ש והשי"ת יודע כן ג"כ:

יד) **משה** לא נכנס לארץ מפני שהכה הסלע והמפ' ז"ל הליצו בעדו דכיון דרחמנא אמר לו שיקח המטה עמו סבר משה בדעתו דאין קפידא אם יכה או ידבר אך אם מרע"ה מלך יחשב כסתר תי' זה דמה שא"ל שיקח המטה הוא לכבוד ולתפארת כדרך המלכים המהלכים בשרביטים מוזהבים כי המטה היה מאבן יקרה ומסנפירינון מעצי גן עדן כנודע הרב מעה"מ ז"ל ח"ד דף מ"ו:

טו) **משה**. לא נכנס לארץ כתב האר"י זצ"ל מפני שהרג המצרי נתחייב גלות בערי מקלט ואם היה תופס השיטה שאהרן הוא היה כהן גדול כשמת אהרן היה ראוי לשוב מערי מקלטו וליכנס לארץ שם דף מ"ב:

ובאלה הדברים אפ"ל מאמר תמוה את גדלך זה אהרן ואת ידך החזקה זו נחשון ע"כ הובא להמטה"מ ז"ל ח"ה דף ע"ה ע"ש בהקדים עוד מ"ש ה' הנז' הים לא רצה ליקרע לפני משה אלא לפני שבט יהודה ונשיאם נחשון בן עמינדב לפי שהיה בכחו דוד שהוא מלך ופורץ לעשות לו דרך ע"כ וזה שכיון מרע"ה בתפילתו לומר דאם נגזר עלי גלות בערי מקלט שהרגתי את המצרי הרי ואת גדלך זה אהרן שהוא הכהן הגדול כדדייק תיבת גדלך ודינא הוא במות הכהן הגדול ישוב מערי מקלטו ואם מפני שהכיתי את הסלע הלא אתה שאמרת לי קח את המטה ודמיתי בדעתי שאין להקפיד אם יכה ואין לומר שאני מלך ומזה א"ל קח המטה כדרך המלכים הא ליתא שהרי ואת ידך החזקה זו נחשון שנקרע הים מלפניו ולא מלפני מפני שהוא בכחו דוד שהוא מלך ואני איני מלך וא"כ אעברה לא.

ובזה שכתבנו שמשה לא נכנס לארץ בעבור הריגת המצרי אבא לפרש מד' תמוה אלמלא נכנס משה לארץ לא היו ישראל אוכלים בשר ע"כ הובא לה' קול יעקב ז"ל רק נקדים מ"ש ה' שארית יעקב ז"ל פ' ואתחנן דהא שנענש על הריגת המצרי הוא דווקא אי אזלינן בתר רובא כדאיתה בחולין דף י"א מנלן דאזלינן בתר רובא אתיה מהורג נפש דרחמנא אמר קטליה ודילמא טריפה הוא אלא מוכרח דאזלינן בתר רובא עוד איתה בחולין דמשחיטה ידעינן דאזלינן בתר רובא דאל"כ דילמא במקום נקב קא שחיט ע"ש והשתא א"ש דאם נכנס לארץ ולא נענש בהריגת המצרי ש"מ שהוא מטעם דדילמא טריפה הוה דלא אזלינן בתר רובא א"כ לא היו אוכלין בשר דדילמא במקום נקב קא שחיט כיון דלא אזלינן בתר רובא:

ובזה יובן מאמרם ז"ל שבשעת מיתת משה בקש מהקב"ה שיפתחו כל השערים ויראו שאין זולתו הבאתיו לעיל באות יו"ד דהנה נודע טענת המין ללכת אחרי רבים שעובדים ע"ז והרבה תשובות בדבר והיינו דחשש מרע"ה דבעת מותו שהוא מטעם הריגת המצרי מוכח דאזלינן בתר רובא פן ח"ו גם ישראל ילכו אחרי רבים לעע"ז ולכן בקש שיפתחו השערים ויראו כי אין זולתו והגם דבלא"ה הרבה תשובות בדבר חששא מיהא איכא וזה כוונת הכתוב כי אתה בא אל הארץ וכו' ולא אני מפני שהרגתי המצרי ומוכח דאזלינן בתר רובא לכן אנכי מצוך לא תלמד לעשות וכו' וע' לה' ש"י ז"ל הנז' שפירש בזה כוונת הכתוב כי אנכי מת בארץ הזאת וכולי השמרו לכם וכו' (א"ה ובזה יובן הן בעדני חי עמכם וכו' ואף כי אחרי מותי דהק"ו הוא שאחרי מותי מוכח דאזלינן בתר רובא אלא דלע"ד הוא דוחק דבלא"ה גם בחייו ידענו זה משחיטה ומהורג נפש שאמרה תורה קטליה וע"ז נאמר אין מקשין על הדרשן על"ה ח"ח ס"ט):

טז) **משה** לא נכנס לארץ בעון שסירב בשליחו' אבל כתבו המפ' ז"ל תי' על זה שאמר מי אנכי וכו' דר"ל וכי אני הוא אנכי שאמרת אנכי ארד עמך ואנכי אעלך וכו' אבל באמת הקב"ה אינו יכול לירד למצרים שהיא מלאה גילולים ומשה סבר דכ"ע דיליה ואין אדם איסר דבר שאינו שלו וכן אדה"ר חטא שהשתחיו לו כל הברואי' ולכן הוצרך גלות דביטול ע"ז מפרר וזורה לרוח אך ק' הלא הוא לא קיבל עליו וצ"ל דאדם אוסר דבר שאינו שלו ה' לקט ט יוסף ז"ל ע' אדם סי' יו"ד וערך משה סימן ה' וכ"ד:

ובזה יובן כוונת הכתוב למה אלהים זנחת לנצח וכו' דהיינו למה זנחת מרע"ה הרמוז בנצח אי משום שסירב הלא כדין הוא דוכי הוא אנכי שאמר וכ"ת דהקב"ה איני יכול לירד למצרים מפני שהיא מלאה גילולים ק' והא כ"ע דיליה ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ויהי כמשיב יעשן אפך בצאן מרעיתך דהגלית ישראל בין האומות לתקן חטא אדה"ר שנעבד במה שהשתחיו לו אף דלא קיבל משום דאדם איסר דבר שאינו שלו ולכן שפיר עשה השי"ת שלא הכנים משה לארץ וע' לה' מע"ת ז"ל:

יז) **משה** היא דווקא ראוי לגאול את ישראל משים שהיו במצרים גם המלאכי' שבאו להשלים הזמן והוא דווקא שהיה מלאך נאה לגאלם ה' בגדי אהרן ז"ל תאומים ז"ל בפ' וארא:

ובזה יובן קא למה הרעות לעם הזה בקוה"ש אי להשלים הזמן א"כ לא יש מלאכים וא"כ למה זה שלחתני אני ולא אחר:

חי) משה כשנולד נתמלא כל הבית אורה שנא' ותרא אותו כי טוב הוא ויש אומרים שנולד מהול ע"כ במד' רבה:

ובזה יפורש מד' תמוה אמר ר' נתנאל ראו אבותיו של משה תארו כמלאך אלהים ומלוהו לח' ימים וקראו אותו יקותיאל הובא לה' דרוש שמואל ז"ל וכתב לפי דרכו כמלאך אלהים שנתמלא כל הבית אורה וקריאת שמו יקותיאל נוט' קיוו לאל בימיו שע"י יבוא הגאולה ע"כ ונקדים מ"ש מרן ז"ל בא"ח סי' אש"ל דמי שנולד מהול אין מילתו דוחה שבת וכתב המטה"מ ז"ל ח"ה דף ל"ד שמשה נולד בשבת עוד נקדים מ"ש במד' תלפיות ענף דוד ויעקב ענין עמרם עם דודתו ולוט בבנותיו יעקב בב' אחיות בועז עם רות וכולי הכל היו בסגנון אחד שכיון שעתיד לצאת מהם חוטר קדושה היו עושים כדמיון איסור לבלבל השטן שלא יקטרג ויעכב יצאת הצלדיק' בעולם ע"כ והשתא א"ש ראו אבותיו תארו כמלאך אלהים שנתמלא כל הבית אורה א"כ קרא דותרא אותו כי טוב הוא להאי דרשא אתה ולעולם לא נולד מהול ולכן מלוהו לח' ימים שחל בשבת דהויא מילה בזמנה וכ"ת אחר כל השבח הזה שדומה למלאך למה בא מזיווג עמרם עם דודתו לזה אמר וקראו אותו יקותיאל שרומז שקיוו לאל בימיו ויבא הגאולה וחיישינן מקטרוג השטן ולכן בא כנז':

יט) **מרים**. סגולת הבאר שכל השותה ממנו היה יודע הלכה פסוקה על בוריה ה' בג"א ז"ל האשכנזי פ' חקת:

ובזה יפורש מאמר פסיקתא וז"ל וירב העם עם משה מלמד שהיו מריבין בפני' של משה ע"כ הובא ע' הנז' דהנה נודע חכמת אדם תאיר פניו כמעשה דר"י בגמ' ולכן כשהיו רואין ומביטים בפניו שהיה מזהיר כברק כדכתי' כי קרן אמרו שזה אינו אלא מחכמתו הנפלאת ע"ז ויריבו את משה ונפשם לשאול הגיעה לאמר תנה לנו מים שהם מי באר לשתות ממנו ונהיה כולנו חכמים בקירון פנים כמוך כנז' ד) מרים. בזכותה זכינו לבאר ויש אומרים בזכות אברהם שאמר יוקח נא מעט מים ולפי"ז הסברא נותנת שכשמתה מרים לא הי"ל ליפסק הרב הנז"ל עש"ב:

ובזה יובן סמיכות מיתת מרים לפרה אדומה ונקדים עוד דאיתה בפסיקתא רבתי והובא בילקוט ראובני פ' חקת בזכות יקח נא מעט מים ואל הבקר רץ אברהם זכו בניו לפרה אדומה שיתן אפרה במים ע"כ והשתא א"ש אחר שהזכיר ענין פרה אדומה שהיא בזכות יקח נא מעט מים ואל הבקר וכו' ולכן כשמתה מרים נפסק הבאר ולא היה מים לעדה דבזכותה היה הבאר דשכר יקח נא נפרע בפרה אדומה ולכן נפסק דאילו בזכות אברהם לא ני"ל ליפסק:

כא) **מן**. שאוכלים ישראל בו הפרישן הקב"ה מכל האמות שלא היו צריכים להפנות במדבר אבל הם חשבו שיש ח"ו שתי רשויות ומזה עשו את העגל כמ"ש אלמלא ויו

שבהעלוך וכו' והענין הוא כמ"ש בגמ' א"ל ההוא אמגושא מפלגך ולעילא דהורמיז ומפלגך ולתתא דהורמין א"ל איך שביק לאעבורי מיא באורעיה ור"ל שכל מה שמכניס דרך פיו מוציא דרך נקבים משא"כ במן שהיו מכניסים ואין מוציאים מזה טעו כסברת ההוא מינא ה' שארית יעקב ז"ל בפ' דברים:

ובזה יובנו ב' מאמרים תמוהים לך ה' הצדקה במן ולנו בשת הפנים בעגל ע"כ בנים גדלתי ורוממתי במן והם פשעו בי בעגל ע"כ הובא להש"י הנז"ל בפ' מסעי והכוונה לך ה' הצדקה במן שבו הפרשתנו מבין אוה"ע שאין אנו נפנים ולנו בשת הפנים שמזה טעינו ועשינו העגל בשיתוף ח"ו כההוא מינא וכן מאמר השני:

כב) **מילה**. דוחה שבת דכתיב וביום השמיני ואפי' בשבת ואפי' דשבת עשה ולא תעשה הוא משום שמשימים הערלה בעפר ומה שצריכין להטיף דם ברית לקיים אם רעב שנאך וכו' ומשקין את הדם להנצל מחרבא דמה"מ כדאיתה בתיקונים והוי פיקוח נפש שדוחה שבת ה' כסף נבחר ז"ל בפ' תזריע:

ובזה. אפ"ל מאמר תמוה וידם אהרן ומה הי"ל לומר וביום השמיני וכו' ע"כ ונקדים שארז"ל בעון העגל מתו נדב ואביהוא שנא' ובאהרן התאנף ה' להשמידו ואין השמדה אלא כילוי בנים אמנם רז"ל המליצו בעד אהרן דכתיב וירא אהרן ויבן מזבח א"ת מזבח אלא מזבוח לפניו שראה שהרגו חור בן אחותו שהיה מוכיחן אמר אם לא אשמע להם יהרגוני וע' להכ"ן ז"ל בפ' מצורע וז"ש וידם אהרן ומה הי"ל לומר לזה השיב וביום השמיני ר"ל דכתיב ביום ואפי' בשבת והטעם דפיקוח נפש דוחה שבת וא"כ גם אני שעשיתי העגל מחמת פיקוח נפש פן יהרגוני יפה עשיתי ואיני ראוי להשמדת בנים בעון העגל. אבל הוא טעה בדמיונו דבג' עבירות חמורות יהרג ואל יעבור ולכן הקב"ה גזר עליו כלוי בנים דאין משוא לפניו יתברך שמו לעדי עד:

א"נ במ"ש ה' מדבר קדמות ז"ל ע' מ' משם ה' מנות הלוי ז"ל דע"י המילה זוכה לראות פני שכינה ונודע שארז"ל שנו"א מתו בעון שהציצו בשכינה ע"כ וזהו שהי"ל לומר וביום השמיני שע"י המילה יוכל לראות פני שכינה וא"כ פטורים ממיתה וצדיק הוא ה':

כג) **מלך** כל האמור בפ' מלך מלך מותר בו ולכן הקב"ה נתן לנו ארץ ישראל והוציאנו ממצרים קוה"ז דכתיב שדותיכם יקח ואת עבדיכם יקח ה' ש"י ז"ל בפ' בהעלותך דף ס"ד וה' פרסומי ניסא דף ק"ב

ובזה פי' ידי"ן תלמיד נעים ר' רפאל סבאג נר"ו סמיכות ענין עמלק לפ' כי תבא דנודע דעמלק בא על שלא נשלם הזמן וזהו מחה וכו' וכ"ת והלא כדין בא על שלא נשלם הזמן

לז"א והיה כ"ת אל הארץ וכו' וק' ליסטים אתם וכו' וצ"ל דכל האמור בפ' מלך מלך מותר בו א"כ עמלק שלא כדין בא ולכן תמחה את זכרו לא תשכח עכ"ד הי"ו:

מערכת הנון ערך נח

א) **נח**. גם הוא חטא בגזל ועשה תשובה וגם שאין תשובה לב"נ שאני נח שיצאו ממנו אוכלוסים רבים ודינו כרבים וברבים יש תשובה אף לב"נ כמ"ש בנינוה ה' בג"א דרשן אשכנזי בפ' נח דף ט':

ובזה יובן מד' הובא להנז' אף נח לא היה כדאי אלא שמצא חן בזכות מה בזכות תולדותיו ע"כ דהיינו בשביל תולדותיו שמהם הושתת עלמא הוי דינו כרבים ונתקבל בתשובה **גם** בזה יפו' מסרה הובאה להחומ"א ז"ל בפ' נח ותמלא הארץ חמס ותמלא הארץ אותם ע"כ דק"ל כיון שכולם חטאו בחמס נח למה ניצול וגם שעשה תשובה הלא אין תשובה לב"ן לזה אמר ותמלא הארץ אותם שנתמלאה ממנו הארץ:

ובזה אפ"ל מד' תמוה הובא בילקוט ראובני בפ' בראשית וז"ל שקר החן חנו של נח והבל היופי יופיו של אדה"ר שתפוח עקבו מכהה גילגל חמה ומכולם אשה יראת ה' היא תתהלל זה משה ע"כ דמה ראו אלו להתקרב בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' בראשית דאדה"ר חטאו היה שאכל בלא ברכה דכתיב מכל עץ הגן אכל תאכל ולא מן הגזל והאוכל בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנ"י ע"כ והנה מרע"ה אמר לא חמור וכו' שלא נהנה מהגזל וזהו אומרו שקר החן והבל וכולי זה נח ואדה"ר ששניהם חטאו בגזל אשה וכו' זה משה שנזהר בכל כוחו מעון הגזל:

או נאמר לפ' המסרה הנז' עפימ"ש המט"ה ז"ל חלק ו' דף ט"ו הטעם שלא נחתם גז"ד אלא על הגזל לפי שאין הקב"ה פוגע בנפשות תחילה אלא בממון וזה דווקא אם יהיה להם ממון של היתר אבל בגזל לא יועל דמה בצע לענוש אותם בממון של אחרים ולכן דור המבול שכל הונם גזל חל עליהם חובת ביעור ונחתם גז"ד על הגזל ובזה יפורש קץ כל בשר וכו' עכ"ד והשתא א"ש ותמלא הארץ חמס ומאחר שכל ממונם גזל על כן ותמלא הארץ אותם שנתמלאה הארץ מגופותם ונתבטלו בה והיו לעפר ולא נפדו בממון:

ב) **נח** אקרי צדיק שלא חטא בעריות תדע שזכה לבנים צדיקים וז"ש המד' אף נח לא היה ראוי לינצל כיון שחטא בגזל אלא שמצא חן בזכות תולדותיו שהיו צדיקים ומזה תדע שצדיק תמים הוא שלא חטא בזנות הבג"א ז"ל:

ובזה יפורש סמיכות הפ' ניחמתי כי עשיתם ונח שאף הוא חטא בגזל אלא שמצא חן בעיני ה' וק' למה לז"א אלה תולדות נח שהיו צדיקים ומזה תדע שאיש צדיק אקרי שלא חטא בזנות ולכן ניצול.

ובזה יפורש מד' הובא בילקוט ראובני וז"ל שקר החן חנו של נח שנאמר ונח וכו' איש צדיק בדורו היה ע"כ ר"ל שקר חנו שגם הוא חטא בגזל אבל ניצול שצדיק בדורו היה ששמר בריתו (ופשוטו אפ"ל דה"ק שקר תנו של נח דדווקא בדורו היה נחשב כמשז"ל תלמידו עלה ח"ח ס"ט):

גם יובן מאמר הובא בהנז' מזרק אחד כסף ע"ד נח הצדיק שנזרק מדור המבול למה כסף ע"ש שנקרא בדורו צדיק שנא' כי אותך וכו' ע"כ ור"ל שהצלתו היתה כדבר הנזרק ח"ו שגם הוא מדור המבול שחטא בגזל וא"כ למה ניצול לזה אמר כסף וכולי ר"ל שנמצא בו דבר טוב שלא חטא בזנות וע' להנח"ק ז"ל:

ג) **נח**. היה בגלגול הבל כמ"ש בילקוט ראובני בפ' בראשית ושוב נתגלגל ביוסף ובמשה כמ"ש הנח"ק ז"ל בשם גורי האר"י ז"ל.

ובזה יובן לרמוז קרא כי מי נח זאת לי מי נוט' משה יוסף זאת "לי ר"ת ג"י הבל:

ד) **נח** למד תורה ולכן ס"ת של האלהים התהלך נ"ח ס"ת חכם והיה עניו דכתיב תמים ועי"ז את האלהים התהלך נח שזכה להשראת שכינה ה' חומ"א ז"ל:

ובזה יפורש כי מי נח זאת לי רמז לתורה שנק' זאת דכתיב וזאת התורה גם רמז לשכינה כמ"ש ה' נחל שורק ז"ל לפי"ד:

א"נ באופן זה כי מי רומז לתורה הנמשלה למים כנודע שלמד נח התורה ולכן זכה לזאת היא השכינה כמ"ש באבות אפילו אחד שעוסק בתורה שכינה כנגדו:

ה) **נדב** ואביהוא:

מתו בעון אשר הציצו בשכינה וזה דווקא א"א דשכר מצות בהאי עלמא ליכא דהצצה בשכינה הוי שכר עוה"ב משא"כ אי אמרינן ש"מ בה"מ איכא אזי מותר להציץ בשכינה אף שזה הוא בכלל ש"מ יחשב לעוה"ב וא"כ לא היו ראוים נו"א למות בהסתכלם בשכינה דמותר להם וזה תלוי בפלוגתא אי ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דלמ"ד מתחלה ועד סוף ס"ל דש"מ איכא בה"ע גם כן ולמ"ד אינה משתלמת אלא לבסוף ס"ל דש"מ בה"ע ליכא וא"כ אסור להציץ בשכינה הרב כסף נבחר פ' וישב:

ובזה יכון לענ"ד מאמר פליאה וז"ל כיון שנכנסו שני פולמן דנורא בחוטמיהון של בני אהרן אמרו מלה"ש לפני הקב"ה למה קרעת הים לפניהם מיד השיבו שרפי קדש ואמרו השיבנו ה' אליך ונשובה וי"א בשכמל"ו ע"כ הובא לה' קול יעקב ז"ל ס' שמיני עש"ב ולדרכנו יובן בהקדים עוד מ"ש ה' עיר דוד ז"ל הטעם שיצאו קוה"ז ממצרים הוא משום דפועל יכול לחזור בו אפי' בחצי היום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף עש"ב ועוד כתבתי אני לעיל ע' המ' אות כ"ג דיצ"מ קוה"ז הוא מדינא דמלכותא דינא דמפקיע מידי

שעבוד עש"ב ונודע דיש טעם אחר מפני קוה"ש וזה לא יכון אלא אם יש לנו דין בנים אבל אם דין עבדים לא יועיל קיה"ש להשלים עו"כ הנח"ק ז"ל ס' נח הטעם שתועיל התשובה לישראל דווקא משום דישראל בנים למקום ואב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל אוה"ע הם כעבדי' ומלך שמחל על כבודו אכ"מ ונקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל ס' וישב הטעם שלא רצה הים ליקרע לפניהם הוא מפני שעדיין לא נשלם הזמן ע"כ ומעתה יובן שפיר כיון שנכנסו שני פולסין וכו' בעון שהציצו בשכינה ש"מ דשכר מצות בה"ע ליכא דהשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף אז אמרו מלה"ש לפני הקב"ה למה קרעת הים לפניהם קוה"ז דהשתא ל"ל כמ"ש הע"ד הנז' שהוא מטעם דפועל יכול לחזור בו דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף דהא משריפת ב' בני אהרן מוכח להיפך אז השיבו שרפי קדש השיבנו ה' אליך ונשובה ור"ל דבאו לתת טעם אחר ליציי"מ קוה"ז והוא דקוה"ש השלים המנין דאנו בנים למקום והראיה מהתשובה שתועיל לישראל מוכח דאנו בנים וי"א מטעם אחר יצאו קוה"ז והוא מדינא דמלכותא וזהו אומרם ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

א"נ בהקדים מ"ש ה' כסף נבחר ז"ל ס' אחרי מות דנו"א מתו בעון שהורו הלכה בפני רבם ועברו על קרא את ה"א תירא לרבות ת"ח ומזה למדו שאסור להורות הלכה בפני רבו עו"כ בפרשת שמות דעיקר גלות מצרים היה בשביל שאמר אברהם במה אדע אכן קוה"ש היה בשביל שעשה אנגריא בת"ח כדכתיב וירק את חניכיו והנה מרע"ה בא להוציא ישראל קוה"ז מטעם קוה"ש ופרעה סבר דהוא צריך על שעשה אאע"ה אנגריא בת"ח וזהו אומרו לא ידעתי את ה' ר"ל אם באת להוציאם בשביל קוה"ש ואאע"ה אין לו עון בזה אם כן לא ידעתי את ה' למאי אתא לרבות ע"כ ובזה יפורש מאמרם ז"ל אתם למה ודבריכם למה ר"ל אתם למה כתבה תורה וצ"ל דלדרשא אתו א"כ ודבריכם למה שרוצים להוציאם קיה"ז מפאת קוה"ש דהא צריך קוה"ש בשביל שעשה אאע"ה אנגריא בת"ח דאתרבו מאת וזהו נמי דקאמר בשעה שנכנסו וכולי בעון שהורו הלכה בפני רבם א"כ ש"מ דדרשינן את ה"א לרבות ת"ח אז אמרו מלה"ש למה קרעת הים לפניה' הלא קוה"ש אצטריך לכפר מה שעשה אאע"ה אנגריא בת"ח ותשלום המאמר לא יתיישב לפי זה:

ו) **נדב** ואביהוא כתבו בזוה"ק שנשמתם נתעברה בפינחס וכתבו גורי האר"י זצ"ל שהיו בחינת נפש אדה"ר ומרע"ה אמר לאהרן עתה ידעתי שהם גדולים ממני וממך ויען כל גלות מצרים היו ניצוצי קרי אדה"ר כמ"ש האר"י ז"ל יתפרש שפיר כוונת תרגום המיוחס

ליונתן ב"ע שלח נא ביד פינחס ע"כ ר"ל ע"י נו"א שעתידים ליכנס בפינחס שהם נפש אדה"ר והוא רמוז בכתוב שלח נ"א ר"ת נדב אביהוא ה' נחל קדומים ז"ל:

ובזה יפורש מאמר תמוה הובא לה' דרוש שמואל ז"ל בפ' שמות שלח נא ביד נדב ואביהוא וכו' ע"כ והוא כמבואר:

ז) **נדב** ואביהוא איתה בסנהדרין שמתו בעון שאמרו מתי ימותו ב' זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור אבל יש לנו להליץ בעדם דכוונת' לטובה מתי יסתלקו משה ואהרן ויהיו כמלאכי השרת ותהיה להם מעלה יתירה ומדריגה נוספת עלינו ואנ' ואתה ננהיג את הדור מתחת אך זה לא יתכן אלא אם נאמר דמלה"ש עדיפי מצ"ג ה' תולדות יצחק ז"ל בפ' וישלח:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר פליאה וידם אהרן ומה הי"ל וביום השמיני ימל ע"כ הובא להק"י ז"ל ס' שמיני בהקדים עוד מ"ש ה' ד"ש ז"ל ס' שמות דאדה"ר נולד מוהל ביום ששי נמצא מילה היתה קודם שבת ומוקדם עדיף ולכן מילה דוחה שבת המאוחרת אכן בזה יש פלוגתא אם מוקדם עדיף דאיכא פילוגתא אם המלאכים עדיפי מצ"ג אם מלאכים עדיפי שהם מוקדמים א"כ מילה דוחה שבת ואם צדיקים עדיפי דהמאוחר עדיף א"כ אין מילה דוחה שבת ע"כ ובשבת דף קל"ב איתה וביום השמיני ואפילו בשבת ע"כ וז"ש וידם אהרן ששתק וקבל שכר ומה הי"ל והא בדין מתו שאמרו מתי ימותו ב' זקנים הללו ואם תאמר שכוונתם מתי יתעלו כמלה"ש מאן לימא לן דמה"ש עדיפי דילמא צדיקים עדיפי דמאוחר עדיף לזה אמר וביום השמיני ר"ל ביום ואפי' בשבת והטעם דמילה קדמה ומוקדם עדיף א"כ מלה"ש שהם מוקדמים עדיפי וא"כ נו"א שהיתה כוונתם לטובה אימתי יהיו כמלה"ש פטורים ועכ"ז אהרן שתק וקבל שכר.

ובזה אפ"ל מאמרם ז"ל כשראה איוב מיתת ב' בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' כס"ן ז"ל בפרשת נח בשם הרמב"ן ז"ל תי' על אברהם שאמר במה אדע דאין כוונתו שלא האמין ח"ו רק כל מגמתו פן הכנענים יעשו תשובה ויזכו הם בארץ וכתב עוד שם שאיוב נענש על שהסכים בגלות מצרים ע"כ ובמס' נדרים איתה ששעבוד מצרים היה בעבור שאמר אברהם אבינו במה אדע ועו"נ מ"ש הר' נחלת יעקב ז"ל פרשת בשלח משם רז"ל דמהתשובה מוכח דאחרון משובח מראשון ולעולם תפוש לשון אחרון וע"כ התשובה המאוחרת לחטא היא עיקר ע"כ וזהו כשראה איוב מיתת ב' בני אהרן בעון שאמרו מתי ימותו וכולי וגם שכוונתם מתי יתעלו כמלה"ש א"כ ש"מ דצדיקי' עדיפי ממלה"ש דמאוחר עדיף וא"כ התשובה המאוחר' יש בה מועיל ושפיר אמר אברהם במה אדע שכוונתו שמא יעשו הכנענים תשובה ופטורים בניו משיעבוד

מצרים ושלא כדין הסכים איוב בשיעבוד מצרים ולכן צוח ואמר אף לזאת יחרד לבי מפחד היסורים (ובזה יפורש מד' פסיקתא הובא אמר הקב"ה לאיוב למה אתה קורא תגר על היסורין גדול אתה מאהרן שבניו נכנסו ויצאו שרופים עד כאן תלמידו על"ה ח"ח ס"ט):

ובזה יובן לענ"ד ג"כ מאמרם ז"ל כד אתקרע ימא דסוף נמסר איוב לשטן וכן איתה בזוה"ק פ' אמור וכן איתה בכתבי האר"י זצ"ל תרע"ץ אוי"ב אותיות צרע"ת אויב הובא לה' שמה"ר ז"ל דף מ"ה וכן איתא בספר הכוונות בשעת קי"ס היה קטרוג גדול ומסר הקב"ה את איוב לשטן ונרמז בפסוק את ה' ויאמינו בה' ר"ת איוב הובא להכס"ן ז"ל בפ' בשלח וע' מ"ר פ' בשלח ולכאורא הוא תמוה ועפיה"א א"ש בהקדים הנודע דהים לא רצה ליקרע באמרו שהוא מוקדם בבריאה וא"א דמאוחר עדיף ליתא לטענתו ע"כ וזהו כד אתקרע ימא דסוף ולא הועילה טענתו ש"מ דמאוחר עדיף וא"כ התשובה המאוחרת יש בה מועיל ושפיר אמר אברהם במה אדע כי שמא יעשו הכנענים תשובה ושלא כדין הסכים איוב בשעבוד ולכן נמסר לשטן:

ובזה יובן מה ראה הים שנתקרע ארונו של יוסף ראה ע"כ בהקדים עוד מ"ש הכס"ן ז"ל בפ' אחרי מות דהשבטים סברי דהתשובה אין בה מועיל ויוסף סבר דהתשובה תועיל ע"כ וז"ש ארונו של יוסף ראה שסובר דתשובה המאוחרת לחטא יש בה מועיל דמאוחר עדיף ולכן חזר מטענתו ונקרע:

ועפיה"א לעיל יובן מאמר תמוה וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו נתן עיניו בנדב ואביהוא הובא לה' חסדי כהונה ז"ל דרוש י"א וכתב הוא ז"ל דמהמעשה הזה שיעקב נצח למלאך מוכח דצ"ג עדיפי ממלה"ש ע"כ וז"ש וירא כי לא יכול הרי מוכח דצדיקים עדיפי ומזה ויגע בכף ירכו זה נו"א שאמרו מתי ימותו ב' זקנים הללו וגם שכוונתם מתי יתעלו כמלה"ש לא יועיל כלום דהא צדיקים עדיפי וראויים לעונש:

או יאמר בכוונת המאמר כדי שאתקרע ימא דסוף וכו' והנמשך בהקדים מ"ש הש"י ז"ל בפרשת בהעלותך דרוש ב' משם ה' העשל ז"ל דיש ב' פי' בשם שדי אית דאמרי אני שאמרתי לעולמי די ואית דאמרי שאמרתי לאלהותי די ותליא בפלוגתא אי מוקדם עדיף דלמ"ד מוקדם עדיף א"כ מה שבחר הקב"ה בארץ ישראל הוא משום שבה התחיל בבריאת העולם ואח"ך שאר הארצות עד שאמר לעולמו די ולפי"ז אין הוכחה למינים שלא חילק כבוד לע"ז אמנם למ"ד מאוחר עדיף ע"כ דמה שבחר הקב"ה בארץ ישראל מפני שהיא נבראת בסוף שהתחיל בשאר הארצות בעיגול ואח"ך א"י שהיא טיבור העולם בסוף וא"כ לא אפ' לפ' שאמרתי לעולמי די דבלא"ה כיון שהיא נבראת בסוף אין

לה מקום להתפשט יותר וצ"ל שהפירוש הוא שאמרתי לאלהותי די שלא חלק כבוד לע"ז ומקי"ס מוכח דמאוחר עדיף כנודע וזה כוונת המד' מה שמועה שמע ובא להתגייר קי"ס שמע ובא עש"ב עו"כ הכס"ן ז"ל בפרשת נח איוב הוא גילגול תרח ובא לתקן אשמתו שעבד ע"ז ולכן נידון ביסורין לתקן ע"כ וז"ש כד אתקרע ימא דסוף וביטל טענתו שהוא מוקדם ש"מ דמאוחר עדיף וא"כ ע"כ דארץ ישראל נבראת בסוף וא"כ ע"כ הפירוש הוא אני שאמרתי לאלהותי די ולא חילק כבוד לע"ז וא"כ תרח שעבד ע"ז ראוי לעונש ולכן נמסר איוב לשטן שהוא גילגולו לתקן אשמתו:

ובזה יובן ג"כ מאמר הנז"ל כשראה איוב מיתת ב' בני אהרן אמר אף לזאת וכו' דממיתת ב' בני אהרן מוכח דמאוחר עדיף וצדיקים עדיפי כנז"ל וא"כ צ"ל אני שאמרתי לאלהותי די וחטא תרח וצריך איוב לתקן אשמתו ולכן אמר אף לזאת וכו':

ובזה יובן לענ"ד מ"ר תבאמו ותטעמו תביאני ותטענו אין כתיב כאן אלא תביאמו ותטעמו מכאן שנתנבא משה שלא יכנס לארץ ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' בגדי אהרן תאומים ז"ל בפ' בראשית הטעם שלא נכנס מרע"ה לארץ הוא בשביל שאמר שלח נא ביד תשלח והנה למרע"ה יש תירוץ כדאיתה במד' אמר משה רבש"ע ללוט בן אחי אברהם שלחת מלאכים להצילו לבניך בני אברהם עאכ"ו ע"כ והנה מקי"ס מוכח דמאוחר עדיף ואם כן צדיקים עדיפי ממלה"ש ותירוצו של מרע"ה אינו כלום ולכן בעת קי"ס נגזר עליו שלא יכנס לארץ בעון שאמר שלח נא ביד תשלח:

ולדרך זו יובן כוונת מד' בשעה שאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך הרע לו למשה א"ל הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך ע"כ בהקדים עוד מ"ש המטה"מ ז"ל ח"ד דף ט"ו דמה שלא נתנה התירה ע"י מלאך משום דגדולי' צדיקים יותר ממלה"ש א"נ דמשה גופיה איהו מלאך ולכן נקרא שמו משה ר"ת מטטרו"ן שר הפנים א"נ מיכאל שר הגדול ע"כ והנה רש"י בפ' שמות כתב שבעון שסירב בשליחות ניטלה ממנו הכהונה ע"כ והשתא א"ש כשאמר לו ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך לשרת בכהונה וניטלה ממך על שסירבת הרע לו למשה דלמה יענש הלא כדין סירב שהי"ל לשלוח מלאך לזה אמר לו הקב"ה תורה היתה שלי ונתתיה לך דייקא ולא ע"י מלאך וצ"ל הטעם דגדולי' צדיקי' או דמשה גופיה מלאך וא"כ שלא כדין סירבת לשלוח מלאך ושפיר ניטלה ממך הכהונה וניתנה לאהרן:

מערכת הסמ"ך ע' סוכה

א) **סוכה**. היא כצורת ה"א ולכן אמרו שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח ה' כסף נבחר בפ' בראשית:

ובזה יובן לענ"ד מאמר תמוה אם אעברה נא מיטב ואם לאו הכשר סוכה של ג' דפנות הובא להק"י ז"ל פרשת ואתחנן בהקדים עוד מ"ש הכס"ן ז"ל הנז' דאם צורת ה"א היא כצורת ה"א דידן ולא כצורת חי"ת אז התשובה יש בה מועיל דמסתייעא ליה מילתא ליכנס באותה פתח העליון כנודע אכן אם היא כצורת חית אז לא מסתייעא מילתא לשוב וא"כ ליכא תשובה עו"נ מ"ש בפרשת אח"מ דהשנאה שהיתה בין יוסף לשבטים הוא דיוסף סבר דהתשובה תועיל ואחיו סברי דהתשובה אין בה מועיל ונודע דמרע"ה לא נכנס לארץ בעון מכ"י ע"כ ומעתה א"ש אם אעברה נא מוטב ואם לאו שלא אכנס לארץ בעון מכ"י א"כ ש"מ שהדין עם יוסף שהתשובה יש בה מועיל וא"כ מוכח דצורת הי"א היא כצורת הי"א דידן וא"כ הכשר סוכה של ג' דפנות דהיינו ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח כצורת ה' דידן:

ובזה יובן מאמר תמוה בשעה שקרא איוב תגר על היסורין הראהו הקב"ה סוכה של ג' דפנות ע"כ הובא להכס"ן ז"ל בפרשת שמיני וכבר כתבנו במע' הנון אות ג' דאיוב נענש על שהסכי' בשעבוד מצרים דאברהם שאמר במה אדע כוונתו פן יעשו הכנענים תשובה ויזכו הם בארץ ע"כ והיינו בשעה שקרא איוב תגר על היסורין דסבר דשפיר הסכים בשעבוד מצרים על שאמר אברהם במה אדע דאין להמליץ עליו פן יעשו הכנענים תשובה דאיהו סבר דתשובה אין בה מועיל לזה הראהו הקב"ה סוכה של ג' דפנות שתים כהלכתן וג' אפילו טפח כצורת ה' וא"כ התשובה יש בה מועיל ואין עון ביד אברהם ע"ה ושפיר באו עליך יסורין שהסכמת בשעבוד מצרים:

מערכת העי"ן ע' עגל

א) **עגל**. שעשו ישראל גרם קבלת התורה שבזה טען משה להמלאכים וכי ע"ז יש ביניכם ואילולי העגל יכולים המלאכים לומר שגם אתם אין ביניכם ע"ז כי במעמד הר סיני פסקה זוהמתן ה' וילקט יוסף ז"ל מע' העין:

ובזה יובן לענ"ד מ"ר הובא לה' דרוש שמואל ז"ל וז"ל שחורה אני במעשה העגל ונאוה בנעשה ונשמע ע"כ והוא כמבואר דע"י העגל זכינו בתורה שטען מרע"ה כלום ע"ז יש ביניכם וכאמור:

ב) **עגל** אמרו בגמ' שלא היו ראוים ישראל לאותו מעשה אלא להורות תשובה לציבור וכן דהמע"ה להורות תשובה ליחיד אכן ק' דהלא בתורה וכל הנביאים מזהירים על התשובה והתירוץ לזה דמי שהוא איש גדול הדור וחטא בעון גדול היה מקום לומר שלא יקבלו תשובתו שפגמו הוא גדול בעיני המקום ולכך נעשה חטא העגל ע"י ישראל שהם גדולים מצד עצמם שקבלו התורה בלהבי אש והעוך חמור ואפ"ה קבלם ממילא לא נשאר שום

טענה ופתחון פה לחוטא בשום אופן וכן נעשה בדוד שהוא מלך צדיק וחסיד ואפ"ה נתקבל ממילא לא נשאר פ"פ ליחיד הר' נוה שלום ז"ל במס' ע"ז:

ובזה אפ"ל כוונת הכתוב אנא חטא העם הזה חטאה גדלה וכולי דלכאורא סניגור נעשה קטיגור ח"ו ועפיה"א א"ש דכוונ' מרע"ה להליץ טוב בעד ישראל דחטאו להורות תשובה וכ"ת הלא בלא"ה כתוב בתורה ושבת עד ה"א לזה אמר חטא העם הז"ה דייקא שהם מצד עצמם גדולים שקבלו התורה בלהבי אש וגם עשו חטאה גדולה וכל כי הא לא ידעי אנשי שתועיל התשובה ולכן הם באו להורות תשובה ופטורים הם [ובזה אפ"ל שחרה אני במעשה העגל ונאוה אני בנו"נ ר"ל דע"י שאמרתי נו"נ וקבלתי התורה בלהבי אש נהייתי נאוה בעגל דיש לי תירוץ שחטאתי להורות תשובה וכאמור על"ה ח"ח ס"ט]:

ג) **עגל**. במעשה העגל יש לישראל פתחון פה לומר כי כך היא המדה שמגדולת העבד ניכר גדולת האדון דס"ל הלכתא דחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב והנה יוסף הוא הצעיר ומתנשא לאמר אני אמלוך ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו הכוונה הלא היות לנו יהודה שהוא מלך ואון חולקין לתלמיד במקום הרב ואיך תכון אתה ומלכותך ויוסף סבר דחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ה' שארית יעקב ז"ל בפרשת שמיני:

ובהכי אתנח לן לפ' מאמר תמוה אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא ואם סלח נא אתה מבקש בטל אעברה נא ע"כ דהנה נודע דלא נכנס מרע"ה לארץ ישראל בעון מכ"י ע"כ וזהו אם אעברה נא אתה מבקש באמרך דאין חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב והאמת עם השבטים א"כ בטל סלח נא דהשתא אין להם תי' לומר דחולקין וכו' ואם סלח נא וכו':

ובזה יובן מד' כד אתקרע ימא דסוף נמסר איוב לשטן והנמשך ע' לעיל במע' הנון אות ג' במה שנודע דקוה"ש השלים הזמן והתו' בשבת כתבו שקוה"ש בשביל מכ"י וכתבנו לעיל איוב גילגול תרח ולכן באו עליו יסורין לתקן אשמתו שעבד ע"ז והגם דכוונתו לחלוק כבוד לתלמיד במקום הרב ומגדולת העבד ניכר גדולת האדון דדינא הוא דאין חולקין כמ"ש הע"ז ז"ל עמוד פחד יצחק ונודע דהים לא רצה ליקרע מפני שלא נשלם הזמן ע"כ וז"ש כד אתקרע ימא דסוף ולא הועילה טענתו ש"מ דקוה"ש השלים וק' והא קוה"ש אצטריך בעון מכ"י וצ"ל דאין עון במכירתו דהאמת אתם שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב וא"כ יש עון ביד תרח שעבד ע"ז ולכן נמסר איוב לשטן שהוא גילגולו לתקן אשמתו:

ובהכי יפורש קרא אנכי ה"א אשר היצאתיך מא"מ לא יהיה לך אלהים אחרים וכולי וקרא אחרינא ואנכי ה"א מארץ מצרים ואלהים זולתי לא תדע ע"כ וכמוהו רבים ור"ל

שלא תעבוד ע"ז בטענ' כי מגדולת העבד ניכר גדולת האדון וחולקין וכולי דהרי הוצאתיך מא"מ קוה"ז מטעם קוה"ש וקשה והא צריך קוה"ש בשביל מכ"י וצ"ל דהאמת עם השבטים דאין חולקים.

ובזה יובנו מקראי קדש כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר וכו' השמרו לכם וכו' ועשיתם לכם פסל וכו' וכן קרא כי אתה בא אל הארץ לא תלמד לעשות כתועבות וכו' בהקדים עוד מ"ש הש"י ז"ל בפרש' ואתחנן כשבא משה ליכנס לארץ באותו עת הגיע זמן שררת יהושע ולזה אמר לו ה' רב לך ר"ל דין רב יש לך וא"א שיהושע ינהוג שררתו בפניך דאין חולקין וכו' ע"כ וזהו אומרו כי אנכי מת וכו' מטעם יהושע שא"א שינהוג שררתו בפני דאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב א"כ מזה השמרו לכם וכולי פן תעבדו ע"ז בטענה שחולקין וכו' וכן פסוק כי אתה בא אל הארץ וכו' (א"נ בהקדמה הראשונה דהיינו כי אנכי מת בעון מכ"י וש"מ דהדין עם יוסף שחולקין וכולי לכן הוצרכתי להזהירכם השמרו לכם פן תלכו בטענה זו לעע"ז דבעבודת ה' אין לטעון טענות מזויפות כאלו אלא הוא אחד ושמו אחד ובזה יפורש הן בעדני חי עמכם וכו' ואף כי אחרי מותי וע' במע' המי"ם אות יו"ד וי"ד ע"ש על"ה ח"ח ס"ט):

ד) **עגל** שעשו ישראל הגם שכוונתם דמגדולת העבד ניכר גדולת האדון מ"מ הקב"ה מאשימם ע"ז דעכ"פ הקב"ה אסר הע"ז שלא יבואו לטעות בהמשך הזמן שימשכו אחר הע"ז בעצם אלא דכיון דאין הקב"ה דן ע"ש סופו אינו יכול לדונם כעובדי ע"ז ממש וראיה מיצי"מ דכתיב ראה ראיתי ופירשו ז"ל ב' ראיות אני רואה מעשה סיני ומעשה העגל ואעפ"כ גאל אותנו וזהו כוונת הכתוב למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מא"מ דר"ל דחיצי"מ מוכח שלא ידון ע"ש סופו ואם כן במעשה העגל שכוונתם שמגדולת העבד ניכר גדולת האדון אין ראוי לענשם על סופן דבזה ימשכו אחרי הע"ז ובהמשך הזמן יעבדו אותה בעצם הרב שפת אמת ז"ל בפרשת דברים:

ובזה יובן מד' אם אעברה נא אתה מבקש וכו' במה שכתבנו בכמה מקומות דמרע"ה לא נכנס לארץ מפני שסירב בשליחות וזהו אומרו אם אעברה נא אתה מבקש באמרך שאין עון בסירוב דבאמת אינם ראויים לגאלם בשביל שעתידין לעשות העגל א"כ ש"מ דנידון ע"ש סופו וא"כ בטל סלח נא דחייבים הם על מעשה העגל דעל ידו ימשכו אחרי ע"ז ונידונים עש"ס ואם סלח נא אתה מבקש באמרך דלא ידון עש"ס א"כ בטל אעברה נא דכפי"ז שלא כדין סירבת דבאמת ראויים לגאולה שעתידים לקבל התורה והגם שעתידין לעשות העגל הלא אדם נידון על העתיד לטובה ולא לרעה:

ה) **עגל**. שעשה ירבעם ן' נבט כוונתו לזכות אחרים שלא יהרגו אותו כדאמר גמירי שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד והוא יתיב ואנא קאים ומגו כן יקומו עלי וקטלו יתי דמוטב שיעבדו העגל ולא יעברו על שפיכות דמים כמ"ש אהרן ולא נתכוון ירבעם לעבוד ע"ז אלא כדי שיזכה חבירו שלא יעשה איסורא רבא וסבר דאמרינן חטא כדי שיזכה חבירך ה' בג"א ז"ל תאומים בפ' וארא:

ו) **עגל**. שעשה ירבעם הוא מפני שהיה ירא מהמות שאמרו לו אם יעלה לירושלים יהרגהו רחבעם והעם ומזה עשה עגלים ולעולם לבו שלם באלהים אמת וצדיק גמור הוא בינו לבן קונו רק מפחד המות עשה זה וסבר דיעבור ואל יהרג ודי במה שלבו שלם בה' וטועה היה בדין ויראת המות גרמה לו רק נתגדל חטאו במה שהעם טעו אחרי ע"ז ונמצא שחטא והחטיא ה' מדרש תלפיות אות יוד ענף ירבעם דף קצ"א:

ובאלה הדברים אפ"ל מ"ר והנה קמה אלמתי וכו' ר"ל אמר להם אתם עתידין לעשות אלילים אלמים לפני עגליו של ירבעם ע"כ והק' המפ' ז"ל דהלא ירבעם הוא מיוצאי חלציו ומה מתרע' עליהם בזה ע' לה' יפ"ת ונזה"ק ז"ל ועפיה"א א"ש דכוונתו היא דבשלמא ירבעם שהיה מיוצאי חלצי היה צדיק גמור בינו לבין קונו רק מיראת המות דסבר יעבור ואל יהרג או דסבר חטא כדי שיזכה חבירך שלא יעברו על ש"ד אבל אני מתרעם עליכם שנוקשתם אחרי עגליו בלי שום סיבה ותירוץ כנז':

ובזה יובן מד' אם אעברה נא אתה מבקש וכו' בהקדים עוד מ"ש הש"י ז"ל פרש' דברים דבעון העגל יש להם פיטור דכוונתם לזכות הרבים להורות תשובה לרבים ונודע דבעון מכ"י לא נכנס משה לארץ ע"כ וז"ש אם אעברה נא אתה מבקש באמרך שאין עון במכ"י דשפיר מכרוהו שעתיד לצאת ממנו ירבעם כמשז"ל וגם שירבעם כוונתו לטובה לזכות אחרים שלא יהרגו אותו ויעברו על שפיכות דמים הלא דינא הוא דאין אומרים חטא כדי שיזכה חבירך א"כ בטל סלח נא דהשתא אין להם פיטור שחטאו לזכות אחרים דהא אין אומרים לאדם חטא וכו' ואם סלח נא וכו':

ואל זה אביט כוונת מאמר הובא לה' ש"י ז"ל בפ' שמיני וז"ל קחו שעיר עזים לחטאת מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן אלא א"ל אתם יש בידכם בתחלה וישחטו שעיר עזים ובסוף עון העגל יבא שעיר ויכפר על מעשה שעיר ויבא עגל ויכפר על מעשה העגל ע"כ ודקדק ה' הנז' מה תלי כפרת מכירת יוסף עם כפרת העגל עש"ב ולדרכנו א"ש דבלא מעשה העגל פטורים על מכ"י די"ל דהאמת עם השבטים שמכרוהו על שיצא ממנו ירבעם והגם שכוונתו שחטא כדי לזכות אחרים דאין אומרים חטא וכולי אבל בעשותם העגל ותפסו השיטה דאומרים חטא וכולי ולכן חטאו לזכות הרבים להורות תשובה אז

נתעורר עון מכ"י דגם ירבעם חטא לזכות אחרים ושלא כדין מכרוהו על שיצא ממנו ירבעם וכאמור.

ואל זה סובב והולך מאמר תמוה הובא להרב אספלריא המאירה ז"ל בפ' בשלח שר הגדול של מצרים הנקרא אמון מנא היה עומד ומקטרג על ישראל בשתי ידיו ביד ימין שעיר עזים של מכ"י וביד שמאל איל של יצחק שלא נקרב יצחק עצמו ומשה בא והקריב קרבן של פסח ובזה ביטל איל שביד שמאל אבל השעיר שביד ימין עדיין הוא בתקפו עד שנחרב בהמ"ק ע"כ בהקדים עוד מ"ש המטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ב דיצחק היה ראוי לעקידה מפני שהוא גילגולו של אדה"ר שגרם מיתה לעולם ויש תי' לאדה"ר שחטא לזכות אחרים שע"י שגרם מיתה בעולם לא יוכלו חירם וחביריו לעשות עצמם אלוהות ובמס' פסחים דף נ"ט איתה מחוסר כפורים שהביא כפרתו אחר תמיד של בין הערבים בע"פ מקריבין אותה וטובל ואוכל פסחו לערב דאתי עשה דפסח שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה ע"ש נמצינו למידין מענין פסח דאומרים חטא וכו' דהא הכהנים עוברים על עשה דהשלמה לזכות אחר שיאכל פסחו וז"ש שר הגדול עמד וקטרג ביד ימין שעיר עזים על מכ"י דלמה מכרוהו על שעתיד לצאת ממנו ירבעם הלא ירבעם חטא לזכות אחרים שלא יעברו על ש"ד וא"ת דא"א חטא וכו' א"כ מעתה הוא מקטרג על איל של יצחק דלמה לא נקרב בעצמו לתקן חטא אדה"ר דגם שחטאו היה לזכות אחרים שלא יעשו עצמן אלוהות הרי אמרת דא"א חטא וכו' א"כ הוא בא ממ"נ ומשה בא להכרית מדין קרבן פסח שהקריב מחוסר כפורים אחר תמיד של בין הערבים ועברו הכהנים אעשה דהשלמה מפני שיזכה מחוסר כפורי' לאכול פסחו מוכח דאומרים חטא וכולי ולכן ניצול יצחק ונשארנו חייבים בעון יוסף דכיון שאומרי' חטא וכו' א"כ גם ירבעם שכוונתו שחטא לזכות אחרים אין בו עין ושלא כדין מכרוהו על ירבעם ולכך בעון זה נחרב בית קדשנו [וע' במע' המי"ם אות ט' בד"ה ומן על"ה ח"ח ס"ט]:

ובזה יובן מאמר תמוה הובא לה' מנחת שמואל ז"ל בדרוש ליוה"ך בשעת עקידה ביקש אברהם אע"ה מהקב"ה שיתן לבניו עשרת ימי תשובה ע"כ דהנה המורם מהאמור דמדניצול יצחק ולא נעקד ש"מ דאדה"ר יש לו תי' שחטא לזכות אחרים וכתב המטה"מ ז"ל דף צ"ב הטעם שהק"בה מקבל השבים ועובר על קרא שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ואין כבודו מחול דגדולה עבירה לשמה לזכות החוטא דהוי השבת אבידה היא השבת הנשמה וכו' וכדי שלא ידח ממנו נדח ע"כ ולכן באותה שעה בקש אברהם עשרת ימי תשובה דכיון דאומרים חטא וכו' א"כ הקדוש ברוך הוא עובר ח"ו על שום וכו' ומקבל השבים:

מע' הפ"א ערך פרה אדומה

א' **פרה** אדומה. קצת ממשכילים נסתפקו במה שנעשה הפרה חוץ למקדש אם הוא לתוקף קדושתה יותר מכל הקרבנות או למיעוט קדושתה עד שאין ראוי לעשות במקום קדוש ילקוט ראובני בפ' חקת:

ואפ' שזהו כוונת המד' הובא לה' בג"א אשכנזי ז"ל ס' חקת וז"ל כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה אמר שלמה כל התורה למדתי כיון שהגעתי לפ' פרה הייתי חוקר בה ודורש בה ושואל בה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ע"כ והוא תמוה דמה היה חוקר ושואל בה ולפי"הא יובן שפיר שהיתה שאילתו אם מה שנעשית פרה אדומה חוץ למקדש הוא לגודל קדושתה או למיעוט קדושתה ע"ז אמרתי אחכמה וכו':

ב) **פינחס**. יש שני טעמים למה זכה אליהו שלעתיד יהיה הוא המבשר הא' כדאיתה בילקוט אמר הקב"ה לפינחס אתה שמת שלום בין השבטים שנקמת במעשה זמרי ואתה עתיד לעשות שלום ביני לבין בני שנא' הנה אנכי שלח את אליה וכו' וש"מ שאליהו הוא פינחס מבני לאה ועוד יש טעם אחר דאליהו היה מכת המלאכים שאמרו אל יברא אדם אכן אמר אליהו להקב"ה אם טוב בעיניך ארד ואהיה שמש לפניו וירד לאחר זמן והאמין אמונתו בעולם ולימים מועטים העלהו הקב"ה וא"ל אתה תהיה אפוטרפוס על בני לפי שהוא המציא מקום ודרך לברוא שירד והאמין אמונתו בעולם אבל זולתי זה אז יפה אמרו המלאכים אל יברא וזה הדבר הוא תלוי במכירת יוסף דיוסף כנגד הכת שאמרו יברא והשבטים אתכללו עם הכת שאמרו אל יברא ומזה באה השנאה בין יוסף ואחיו ומכרוהו ה' בגדי אהרן ז"ל ס' שמות:

ועפי"ז יובן לענ"ד מאמר פליאה הרוצה שידע שפינחס הוא אליהו יראה אלה הדברים ע"כ הובא להע"ד ז"ל בסופו בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' עקב שמצות שבת לתקן עון מכ"י ע"כ וז"ש הרוצה שידע שפינחס הוא אליהו מבני לאה ולא מבני רחל יראה ואלה הדברים וכו' ששת ימים וכו' היא מצות שבת שניתנה לכפר עון מכ"י וש"מ דהאמת אתו שנסכים בבריאה מדהוצרך כפרת שבת וא"כ קשה למה זכה אליהו לגדולה שהוא יהיה המבשר דא"ל משום שירד והמציא מקום לבריאת האדם אבל זולת זה יפה אמרו המלאכים שאל יברא זה אינו דודאי אף בלא זה צריך האדם שיברא כסברת ממ"טרון וסיעתו שהם כנגד יוסף מדמצינו דהשבטים יש בידם עון מכ"י ובאה שבת לכפר וצ"ל דנהגדל מפני שהוא עשה שלום בימי זמרי כטעם הראשון א"כ מזה ידעת שפינחס הוא אליהו [ואפ' לרמוז אלה הדברים גמטריא בודאי פינחס הוא אליהו נשארו שנים נגד ב' שמות פינחס ואליהו לרמוז הנז' תלמידו על"ה ח"ח ס"ט]:

ג) **פינחס** איתה במד' הנני נותן לו את בריתי שלום דאתלבש ביה אליהו ה' בגדי אהרן ז"ל ס' פינחס:
ד) **פינחס** הרג לזמרי ונוכל לומר שזמרי עשה עבירה לשמה לשאוב הזוהמא מדינה וי"א שעבירה לשמה ומצוה שלא לשמה שניהם טובים וי"א שניהם רעים וכדין הרג פינחס את זמרי ה' הנז' שם:
ובאלה הדברים אני עני חזי לי לפרש מאמר תמוה אם אפ' ובעיני ה' יוכשר הובא בילקוט ראובני ז"ל ס' וישב וז"ל רבי יהודה הוה קאים קמי רבי עזריא א"ל צדיקים דאזדמן להו חובא מאינון כריתות דאורייתא וחיישי תשובה מיתה מכפר עלייהו או לא א"ל אין ולזמנין דאתעביד בהו בהאי עלמא ומתכפר עלייהו חמי אנפין ירוקין א"ל תימה מה דתימה אורייתא הוא דלא מקבל טומאה דכתיב הלא דברי כאש נאם ה' הרהורין רטישין בלבך א"ל סוד ה' ליריאיו עשרה סבי קטול מלכות על מכ"י א"ל פינחס הוא אליהו א"ל רע"ק לית ליה זכות אבות א"ל ומבני יששכר וכו' ע"כ והוא פלא ועפי"הא אפ' שיובן בהקדים עוד מ"ש ילקוט ראובני הנז"ל שם עשרת השבטים היו כפרתם יו"ד הרוגי מלכות ורע"ק בא לכפר על השכינה אשר שיתפו עמהם אחי יוסף כשהחרימו שלא יגלו הענין ולכן בא רע"ק לכפר שהוא בן גרים ונפשות הגרים תלויים בשכינה ועוד כתב שרע"ק היה גילגול יששכר וכמו שיצאה לאה לקראת יעקב ויצא ממנה יששכר כן יצאה יעל לקראת סיסרא ויצא ממנו רע"ק ע"כ ובמס' יבמות איתה הטעם שיצאו מבני יששכר יודעי בינה מפני שלאה יצאה לקראת יעקב וארצויי ארצייה ליעקב ונתעברה ממנו ביששכר ע"כ ועוד כתב הר' בג"א ז"ל דהשבטים שמכרו את יוסף הוא מפני שעתיד לצאת ממנו ירבעם שהשיאם לבעלים ועל ירבעם יש חי' דחטא לזכות אחרים שלא יהרגוהו (וכמש"ל במע' העיין ע' אות ה' ואות ו') ואם כן לא היה להם להשבטים למכור את יוסף בשביל ירבעם אבל אם נאמר דירבעם אין לו תי' דא"א לאדם חטא כדי שיזכה חבירך ועבירה לשמה רעה היא אז עבוד שפיר דמכרוהו ע"כ:
ומעתה אפ' שיובן דר"י שאל לר' עזריא צדיקי' שעשו איזה עונות ועשו תשובה מיתה מכפרת או לא השיבו אין וכו' דמיתה מכפרת ולפעמי' יענשו בהאי עלמא ומתכפר להם וראה רע"ז לר"י שפניו ירוק באיזה מחשבות אז אמר לו תאמר מה שיש בלבך א"ל סוד ה' ליריאיו שהבנת שיש בלבי איזה דבר והוא דעשרה סבי קטול מלכותא בעון מכ"י במקום השבטים הרי שלא כפרה עליהם המיתה השיבו פינחס הוא אליהו ר"ל לא ס"ד שמתו בעון מכ"י דזה אינו שהרי אין עון במכירתו דשפיר מכרוהו שעתיד לצאת ממנו ירבעם ואף שירבעם עשה עבירה לשמה מ"מ רעה היא והראיה שפינחס אתלבש בו אליהו

מפני שהרג זמרי וק' והא זמרי עשה עבירה לשמה כנז"ל ואמאי הרגו וזכה לשכר וצ"ל דעבירה לשמה רעה היא אם כן גם השבטים פטורים בעון מכ"י וא"כ יו"ד הרוגי מלכות לא מתו בעון זה או דלא מתו כלל אלא נראין כמתו שנתחלפו בנכרים כמשז"ל ולעולם כדקאימנא שהמיתה מכפר' א"ל רע"ק אין לו זכות אבות שהיה בן גרים ולמה כן אלא כדי לכפר על הנשמה ששיתפו השבטים כנ"ז וא"כ בא זה ולימד על כלם שהם גילגול השבטים ומתו בעון מכ"י והדק"ל דלמה לא כפרה עליהם המיתה א"ל ומבני יששכר וכולי ר"ל דלעולם דהמיתה מכפרת והרוגי מלכות לא מתו כלל ודק"ל א"כ למה רע"ק לי"ל זכות אבות דהיינו בן גרים זאת אשיבך מלין דלמה יצאו מבני יששכר יודע בינה וע"כ צ"ל מפני שיצאה לקראת יעקב וארצויי ארצייה לבעלה כ"ז אירע ג"כ בר"ע שהוא גילגול יששכר ובא בדרך זה שיעל יצאה לקראת סיסרא ואינו בא בעבור השכינה לכפר על מכ"י כדקאמרת אלא בא בגלגול יששכר לצורך ענין אחר ולעולם המיתה מכפרת והני רבנן מחו להדדי במחוג:

סובב הולך לפרש כוונת תרגום יוב"ע והמה בכיס פתח האהל בכיין וקרין שמע ע"כ והוא תמוה ועפי"הא א"ש בהקדים עוד מ"ש בילקוט ראובני דף ח"י דאדה"ר פגם בשני דלתין דל"ת דשד"י ודלת דאדנ"י ומפני זה קורין ק"ש ואומרים ה' אח"ד בשכמל"ו לתקן חטאו ובזה פי' כוונת הכתוב לשקד על דלתתי יום יום ע"ש וכתבנו לעיל דאדה"ר חטא לזכות אחרים שלא יעשו עצמם אלוהות ועשה עבירה לשמה ולכן חטא וגרם מיתה בעולם ע"כ וזהו דהוו בכיין על מעשה זמרי וכ"ת והרי עשה עבירה לשמה לזה אמר וקורין את שמע ר"ל דמק"ש שבאה לכפר חטא אדה"ר מוכח שיש בידו עון שאף שכוונתו לעשות עבירה לשמה רעה היא ומזה המה בכיין:

נלכה נא ונבין מקראי קדש נקם נקמ' בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף וכו' דלכאורא ק' דמהיכא תיתי שיכנס לארץ מפני שאמר לו נקום וכולי ועפיה"א א"ש בהקדים עוד מ"ש הרב בג"א אשכנזי ז"ל דמתו כ"ד אלף משבט שמעון בעון שלא מיחו ונודע דמרע"ה לא נכנס לארץ בשביל ששיבר הלוחות וכתב הע"ד ז"ל דמשה עשה עבירה לשמה כדי שידונו כפנויה ע"כ וז"ש נקם נקמת בנ"י שעל ידיהם מתו כ"ד אלף מישראל וק' והא כדין מתו שלא מיחו וצ"ל דזמרי אין לו חטא דעשה עבירה לשמה וא"כ גם משה אין לו חטא ויכול ליכנס לארץ לזה אמר לו הקב"ה אחר תאסף אל עמך מכמה טעמים אחרים כמשז"ל (ולדעתי הקלה יפורש כך נקום נקמת וכולי שע"י נעשה המעשה הרע הזה ומתו כ"ד אלף מישראל שלא מיחו והמדינים הם עיקר גרמא בנזקן דאילולי הם לא יעשה המעשה הרע הזה וממילא אין להם על מה למחות ותקשה והא זמרי עשה עבירה לשמה

וא"כ אין ראויים למות כ"ד אלף והמדינים לא עשו גרמא בזה אלא ודאי דהאמת הוא דעבירה לשמה רעה היא וא"כ מזה אתה תראה דיש בידך עון שבירת הלוחות ולכן אני אומר לך אחר תאסף אל עמך כנ"ל תלמידו על"ה ח"ח ס"ט]:

ואסובבה בזה לפרש מאמרם ז"ל פינחס וכו' בדין הוא שיטול שכרו ע"כ דהינו דל"ת דזמרי אין לו עון ולא יפה עשה פינחס שהרגו לזה אמר בדין הוא שיטול שכרו דעבירה לשמה רעה היא וכאמור:

מע' הצד"י ע' צדקה

א **צדקה** מי שאינו גומל דלים נותן מום למעלה ח"ו ולכן יתעורר עליו דין אלהי"ם גי' מום ה' ערכי הכנויים אות מ' דף מ' משם כתבי האר"י זלה"ה:

ובזה יובן אומרם ז"ל ביתא דלא מפתח לצדקה מפתח לאסיא מדה כנגד מדה כאשר יתן מום כן ינתן בו חולי שהוא מום ויצטרך לאסיא.

ב) **צדקה** צריכה לאדם בהיותו נכנס אל הקדוש' וכן בעיון התורה שאז בעונותיו יהיו לו כמה מכשולו' בקושיות וצריך להתחזק לבטלם ויתחזק בעסק התורה ובצדקה ואז ישכיל כ"כ שקל"א ז"ל והטעם לזה הוא פקח עיני העני שהאכילו והאיר את עיניו גם הקב"ה מאיר עיניו בתורה ה' מעיל צדקה ז"ל סי' אלף רנ"ח הו"ד לה' כסא שלמה ז"ל דרוש י"ד להלבשה בדף מ"ו:

ובזה יובן אומרם ז"ל אם אין קמח אין תורה ר"ל אם אין קמח שלא נתת לעני מה לאכול ולא פקחת עיניו אין תורה שגם הקב"ה לא יתן לך חכמת התורה ולא יאיר עיניך בה. ובזה נמי יובן אומרם ז"ל א' ב' ג' ד' אלף בינה גמול דלים וכמבואר:

ובזה פי' החה"ש הדה"מ כמו"הר ר' רחמים בוכריץ הי"ו כוונת הכתוב ה' ע"ז לעמו יתן שהיא התורה ע"י ה' יברך את עמו בשלום שהיא הצדקה כדכתיב והיה מעשה הצדקה שלום עכ"ד הי"ו:

מע' הקו"ף ע' קין

א) **קין** והבל מחלוקתם דהבל הביא מבכרת צאנו לקרבן עצרת דבו ביום שנבראו הוציאו תולדות וא"כ שלא כדין הקריב הבכורות דקי"ל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אכן אמרינן בתמורה אמר על הבכור ביציאת רובו ליהוי עולה בכור הוי או עולה הוי א"ל מאי תבע"ל דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ופשיטא דבכור הוי וזהו מחלוקתם שאפ' שהבל אמר על הבכור ביציאת רובו דהוי שלמים וסבר דשלמים הוי ולכן הקריבן לקרבן עצרת אף שהוא חובה אכן קין סבר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ובכור הוי ולכן הרג אותו דשלא כדין הקריב הבכורות ה' שמן ששון דף ב':

ובזה יובן לענ"ד מאמר תמוה אמר קין אתמול גרשת את אבא והיום אתה מגרשני הובא לה' הנז' בפ' בראשית בהקדים עוד מה דאיתה במד' דכיון שאכלה חוה אמרה אני אמות וישא אחרת ולכן פתתה לאדם לאכול ע"כ וז"ש אתמול גרשת את אבא על שאכל מעץ הדעת וק' והלא לא אכל אלא מפיתוי חוה וצ"ל דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וא"כ כדין הרגתי את אחי על שהקריב הבכורות לחובה דהגם שאמר עליהם ביציאת רובם דשלמים יהיו אין דבריו כלום והיום אתה מגרשני אתמהא:

ב) **קין** יחזקאל היה גילגול קין ולכן נקרא בן אדם והיה ברפיון ונתחזק כמ"ש האר"י ז"ל וזה פי' הכתוב ויהי דבר ה' אלי כלומר דבר הנוגע אלי כי קין הי"ל קנאה והרג את אחיו בקנאתו ונבואה זו קח לך עץ וכו' והיו לאחדים וכולי היא מדברת על האחדות והשלום ונוגעת אליו לתקן אשר עוות ה' נחל שורק ז"ל בהפטרת ויגש:

ובזה אתי שפיר דכתיב קח לך עץ אחד וכו' וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ וכו' דתיבות לך הם יתו"ר נפי"ש וכפיה"א א"ש שרמז לו שהדבר נוגע אליו וכאמור.

ג) **קין** והבל היו עסוקים בעקידה ותמן תנינן במס' זבחים נשפך הדם על הרצפה ואספו בכלי פסול דכתיב ולקח מדם הפר קרי ביה דם מהפר דווקא דס"ל גורעין ומוסיפין ודורשין אבל מאן דלא סבר גומו"ד סובר דאפי' אספו בכלי כשר והנה איתה במד' ויקם קין על הבל אחיו מלמד שהיה נתון תחתיו והכוונה כי הבל לא רצה לנחרו שישפך דמו על הארץ ודם הנשפך ואספו פסול דס"ל גומו"ד אבל קין ס"ל אין גומו"ד ונשפך על הרצפה כשר ולכן עשה להבל עקידה ושפך דמו של הבל על האדמה והנה עקידת יצחק היתה בשביל שלא נעקד הבל בקדושה ע"י קין שנשפך דמו ולכן נעקד יצחק בשנת ל"ז גי' הב"ל ה' כסף נבחר ז"ל בפ' וירא בשם המפרשים ז"ל:

ובדרך זה יובן לענ"ד מאמר תמוה אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא וכו' ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' הנז' ז"ל דמרע"ה לא נכנס לארץ בהיות שהגיע זמן שררת יהושע וא"א לשני מלכים להשתמש בכתר אחד וילפינן זה מדכתיב ונתתם נחלתו לשארו דקרינן נחלת שארו לו דהבעל יורש את אשתו אבל היא אינה יורשת את בעלה ש"מ דא"א לב' מלכים להשתמש בכתר אחד ע"ש בפ' בשלח וזהו אומרו אתה וכו' והחלפת אותו באיל ויצחק ניצול א"כ ש"מ דעקידת הבל היתה כראוי דהאמת עם קין דנשפך כשר דאין גורעין ומו"ד וא"כ גם נחלתו לשארו היא ככתבה וא"כ אעברה נא דהגם שהגיע זמן שררת יהושע מ"מ אפ' לשני מלב"א ולזה היתה תשובתו יתברך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה בדב"ר בגי' יצחק כמשז"ל דהיינו אדרבא מיצחק

ראיה שהרי לא ניצול אלא מפני שנשמתו נכנסה באיל ותיקן שפיר עקידת הבל וש"מ דהאמת עם הבל וע' לעיל במע' המים אות א' בד"ה ואל זה פונה באורך:

ואל זה סובב כוונת מאמרם ז"ל אמר לו הקב"ה למשה אתה מבקש ליכנס לא"י והלא הרגת את המצרי ע"כ הובא להמטה"מ ז"ל ח"ד דף מ"ד בהקדים עוד מ"ש הרב בג"א ז"ל בפרשת שמות דהמצרי היה גילגול קין ומשה גילגול הבל ואי אמרי' דקין חייב על הריגת הבל יפה עשה משה שהרגו ע"כ וזהו אומרו דמדהרגת המצרי מוכח דס"ל דהאמת עם הבל דנשפך פסול דגומו"ד ואתה מבקש ליכנס לארץ אתמהא הלא כיון דגומו"ד א"כ קרינן ונתתם נחלת שארו לו וא"א לב"מ להשתמש בכ"א וכבר הגיע שררתו של יהושע:

ודרך זו אלך לפ' מאמרם ז"ל הובא לה' מנחת שמואל ז"ל בפ' וילך וז"ל בשעת העקידה ביקש אברהם מהקב"ה שיתן לבניו יו"ד ימי תשובה ע"כ בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' בשלח דאיתא במכילתא לא יטמא בעל בעמיו קרי ביה בעימו בזמן שעבירות בידו אבל אם עשה תשובה מטמא דגורעין היו"ד שאחר המים ומוסיפין אותה אחר העיי"ן ע"כ ולכן בשעת העקידה שפרחה נשמת יצחק באיל לתקן עקידת הבל שלא היתה כראוי ש"מ דגומו"ד ואם כן גם בעל בעמיו קרי ביה בעימו דגומו"ד וש"מ דהתשובה תועיל ולכן בקש עשי"ת:

ובזה יובן לענ"ד מאמרם ז"ל אל תפן אל מנחתם אל תקבלם בתשובה הובא להע"ד ז"ל סי' רנ"ט בהקדים עוד מ"ש הוא ז"ל דמחלוקת קרח עם משה היא דקרח סבר אפ' לב' מלכים להשתמש בכ"א ולכן אמר העדה כלם קדושים ומדוע תתנשא אתה לבדך ומשה השיבו קחו לכם מחתות ופירש"י ז"ל א"ל משה בדרכי אוה"ע יש כומרים הרבה אנו אין לנו אלא ה' אחד ארון אחד כ"ג אחד וכו' דהיינו א"א לב' מלב"א ע"כ ולכן כשראה משה בקרח ועדתו שתופסים השיטה דאפ' לב' מלב"א וא"כ מוכח דלא דרשי גבי נחלתו לשארו נחלת שארו לו דסברי אין גוחו"ד וא"כ גבי בעמיו קרינן לה ככתבה ולעולם דהתשובה אין בה מועיל ולזה אל תקבלם בתשובה כשיטתם:

ובדרך זה יובן מאמרם ז"ל מה ראה קרח לחלוק עם משה פרה אדומה ראה ע"כ בהקדים עוד משז"ל דפרה לכפר על מעשה העגל ונודע דלא חטאו ישראל אלא להורות תשובה ע"כ וז"ש מה ראה קרח לתפוס השיטה דאין גומו"ד לזה אמר פרה אדומה ראה שהיא לכפר על מעשה העגל והוק"ל דלמה להו כפרה הלא כל כוונתם להורות תשובה ואין כאן עון וצ"ל דתשובה אין בה מועיל דאין גומו"ד לקרות בעימו ומזה חלק על משה:

ובזה יפורש מאמרם ז"ל אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלח נא וכו' דהיינו אם אעברה נא אתה מבקש באמרך דאפ' לב' מלב"א דקרינן נחלתו לשארו ככתבה דאין גומו"ד א"כ גם תשובה אין בה מועיל דלא קרינן בעימו וא"כ בטל סלח נא וכו':

ואפ' שזה כוונת הגמ' ברב בשר רב לכם בני לוי ברב בשרוהו רב לך ע"כ דהיינו הוא ענה לקרח דא"א לב' מלב"א גם הוא מטוניה יהבו ליה וא"ל רב לך שהגיע שררת יהושע:

טוב ללכת בדרך זו לפרש מאמר תמוה בשעה שאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך למות מיד אמר יחי ראובן ואל ימות ע"כ דהיינו כיון שנגזר על מרע"ה שלא יכנס לארץ דא"א וכו' א"כ ש"מ דגומו"ד א"כ התשובה יש בה מועיל דקרינן בעימו א"כ יחי ראובן שחזר בתשובה כמ"ש במ"ר אתה פתחת בתשובה וכו':

ובכן יובן מאמרם ז"ל שר מצרים היה תופס בשתי ידיו אילו של יצחק ושעיר עזים לקטרג על מכ"י ע"כ הבאתיו לעיל במע' העיין אות ו' ע"ש בהקדים עוד משז"ל דהשבטים דנו את יוסף כמורד במלכות יהודה דסברי א"א לב' מלכים להשתמש בכ"א ע"כ ולכן תפס אילו של יצחק ר"ל דמדניצול יצחק ולא נעקד לתקן עקידת הבל ש"מ דהאמת עם קין דנשפך כשר דאין גומו"ד וא"כ אפ' לב"מ לב"א ושלא כדין מכרו את אחיהם:

ובזה יפורש מד' ויגש אליו יהודה אין ויגש אלא קרבן המד"א ויגש פר החטאת הובא להכ"ן ז"ל בפ' ויגש ע"כ דכוונת יהודה לומר שאין חייבים על מכירת אחיהם דמורד במלכות דא"א לב"מ לבכ"א דגומוד"ו וראיה מקרבן דתנן נשפך על הרצפה פסול וע"ש בפי' הכ"ן ז"ל

ובזה יובן מד' והשב ישיב לנו את כל וכו' והשב זה יוסף ישיב זה עשו ע"כ הובא לה' פ' דרכים ז"ל דף נ"ט בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפ' ויחי דאיתה במד' ועל חרבך וכולי על חרבך תחיה ופי' המ"ך ז"ל דהיינו שלא תרצח וכתבו המפ' ז"ל דהיינו גומו"ד שגורעין הוי"ו ומוסיפין אותה אחר העיין והוי עול דהיינו לשון הכנסה שיכניס חרבו לתוך נדנה ע"ש ובמ"ר פ' תולדות וז"ש והשב זה יוסף שיתפוס השיטה דאפ' לב"מ לבכ"א דאין גומו"ד ומזה נמי ישיב זה עשו שיתפוס כן השיטה והוי ועל חרבך תחיה ככתבה ומזה יבא לשפוך דם ואפ' שמזה שלח לו יעקב לחזור בתשובה כמש"ל במע' היו"ד אות מ"ח בד"ה ואל דהיינו שרמז לו שהתשובה יש בה מועיל דקרינן בעימו דגומו"ד וא"כ גם הוא לא ישפוך דם:

ובזה יובן מד' ילקוט ירמיה הובא לה' זר"ב ב' בפרשת וישלח וז"ל כשהקב"ה דן את עשו הרשע מהו עושה מתעטף בטליתו ובא ויושב אצל יעקב ע"כ בהקדים עוד מ"ש הכ"ן ז"ל בפר' ויחי דיש ליעקב תי' על ב' אחיות בשביל שנקרא אל כדאיתה במד' ויקרא

לו אל וכו' וזה דווקא אי אין גומו"ד דאז אפ' לב' מלב"א ולכן הותר לו ליקח ב' אחיות כמו למעלה שכולו אחדות ע"כ ולכן כשהקב"ה דן את עשו הרשע על שפיכות דמים דהאמת הוא גומו"ד וקרינן עול חרבך תחיה בא וישב לפני יעקב דא"כ גם יעקב חייב על ב' אחיות דגומו"ד ואז א"א להשתמש בכתר אחד ואינו יכול להדמות למעלה:

ובזה יובן מאמרם ז"ל בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רגזו של יוסף ע"כ דהיינו בקש לישב בשלוה ממאמר ועל חרבך תחיה דסבר דגומו"ד והוי עול חרבך ומזה קפץ עליו רגזו של יוסף דהשבטי' בראותם אביהם דתופס השיטה דגומו"ד א"כ קרינן נחלת שארו לו ומוכח דא"א לב' מלב"א ולזה מכרו את אחיהם:

ובזה יובן מאמר תמוה הובא להמטה"מ ז"ל ח"ד דף ל"ט כי ארד אל בני אבל שאלה אמר סבור הייתי שאני צדיק עכשיו אני רואה שאני רשע ע"כ דהיינו דממה שנענש יוסף על שמרד במלכות יהודה ש"מ דא"א לב' מלב"א וא"כ אני ח"ו רשע שאין לי תי' הנז' על שני אחיות ובזה יובן אומרם ז"ל כיון שנמכר יוסף אמר אוי לי שנשאתי ב' אחיות ע"כ הובא להע"ד ז"ל סי' שנ"ג:

ובזה יובן מד' כד אתקרע ימא דסוף נמסר איוב לשטן ע"כ במה שנודע דהים לא רצה ליקרע דעדיין לא נשלם הזמן דקוה"ש היה בעון מכ"י ונודע דאיוב הוא גילגול יעקב ונתייסר לתקן עון ב' אחיות כמ"ש ז"ל וז"ש כד אתקרע ימא דסוף ש"מ דהזמן נשלם בקוה"ש דאין צ' לכפר חטא מכ"י דכדין מכרוהו דא"א לב' מלב"א דגומו"ד וא"כ יש עון ביד יעקב שנשא ב' אחיות ולכן נמסר איוב לשטן וע' לעיל במע' הנון אות ג':

ד) **קרח** היה סבור שאהרן נפסל מהיות כ"ג מפני מעשה העגל כמ"ש בגמ' כהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש וכתב הרמב"ם שאם עשה ע"ז אפי' לא עבדה הוי כעבדה המטה"מ ז"ל ח"ד דף מ"ט ע"ב:

ובזה יפורש מה ראה קרח לחלוק על משה פרה אדומה ראה ע"כ בהקדים עוד משז"ל דהעגל היה סיבה לקבלת התורה דבזה טען משה כלום ע"ז יש ביניכם הא לא"ה גם הם יאמרו דישראל נמי פסקה זוהמתן ואין להם ע"ז ע"כ וז"ש מה ראה קרח לחלוק מפני שנפסל אהרן בעשיית העגל הלא העגל הוא סיבה לקבלת התורה לזה אמר פרה אדומה ראה שבאה לקנח צואת בנה ומדהוצרך כפרה ש"מ דעכ"ז יש בידם עון ונפסל מכהונה:

ובזה יובן מאמרם ז"ל בשעה שא"ל הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך הרע לו למשה וכו' דהיינו הירע לו איך יהיה ראוי לכהונה אחר שעשה העגל א"ל תורה היתה שלי ונתתיה לך ור"ל דהעגל היה סיבה לקבלת התורה ומזה לא יפסל:

מערכת הרי"ש ערך ראובן

א) ראובן איתה בשבת האומר ראובן חטא אינו אלא טועה דהא דכתיב וישכב את בלהה וכו' היינו שבלבל יצועי אביו ופי' מהר"מ אלשיך ז"ל הענין דיש אם למסורת דלמעלה כתיב ויסע ישראל ויט אהלה וכולי דכתיב אהלה וקרינן אהלו דדרשינן המסורת פירוש שנטה אהלה של רחל לאהל לאה שהיא מגבל עדר שרוב עדרן של ישראל ממנה ובזה מעלה עליו הכתוב כאלו שכב את בלהה נמצא דאם יש אם למסורת יש רמז שראובן לא חטא וכן אי אמרינן יש אם למסורת אז ועל חרבך תחיה דהא יש אם למסורת וא"כ אין מקום לעשו לקבל התורה דמה כתיב בה לא תרצח וצריכים ישראל לקבל התורה ה' בגדי אהרן דרשן ז"ל בפ' יתרו:

ובזה אפ' לפרש מד' תמוה וז"ל אז חללת יצועי עלה א"ל איני מקרבך ואיני מרחקך עד שיבא משה דכתיב ביה ומשה עלה ע"כ הובא להכי"ן ז"ל בפרשת ויחי דהכוונה שאמר לו יעקב איני מקרבך דשמא יש אם למקרא ואין כאן רמז בתורה שלא חטאת עד שיבא משה דכתיב ביה ומשה עלה לקבל התורה ולא יקבלה עשו מפני דכתיב בה לא תרצח והוא כתיב ביה ועל חרבך תחיה א"כ ש"מ דיש אם למסורת וא"כ הוא מקרבך דכפי דאמרינן יש אם למסורת יש רמז בתורה שלא חטאת וכאמור:

ובזה יובן מסרה הובאה לה' בעה"ט ז"ל כי עלית משכבי אביך מטרף בני עלית עלית למרום וכו' דהיינו כי עלית משכבי אביך ועכ"ז מטרף בני עלית שאין בך עון דדרשינן אם למסורת וראיה עלית למרום וכו':

ב) **ראובן** שבלבל יצועי אביו הטעם הוא כי תבע על בן אמו ועוד נראה טע"א שרצה לאפרושי אביו מאיסורא דקיי"ל דישראל אסור בשפחה ובשלמא בהיותו עם לבן דינו כעבד עברי שהיה כעבד עם לבן וע"ע מותר בשפחה משא"כ השתא שיצא לחירות איתסר בבלהה והא דלא עשה כן בזלפה י"ל שמיחה ביעקב ע"י לאה אמו כי יעקב לא היה בא על השפחות בלתי רצונם של רחל ולאה והיינו דכתיב ויהי בשכון ישראל וילך ראובן אבל בדרך לא מיחה כי בלא"ה הדרך אסור בת"ה ובאמת שטעה ראובן בתרתי חדא דהואיל ואשתרי בהיותו עבד אשתרי כדין כהן שאירס אלמנה ונתמנה להיות כ"ג אלא דיש לדחות דהכא שאני דכתיב בהדיא האשה וילדיה תהיה לאדוניה ולא אשכחן דשריא לאחר צאתו לחירות ועוד דשמא אחרי מות רחל שזכה בבלהה שהיתה נכסי מלוג שחרר אותה ה' מטעם המלך ז"ל ח' ד' דף פ"ב:

ובזה אפ"ל קרא ועתה שני בניך וכולי כראובן ושמעון יהיו לי וכו' ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וכו' דלכאורא מילט קא לייט להו דראובן יש בידו מעשה בלהה ושמעון הריגת

שכם שלא כדין ועוד מאי האי דסמך לזה ואני וכו' ועפיה"א יובן שפיר בהקדים עוד מ"ש ה' בגדי אהרן ז"ל דרשן בפ' וישב דאיתה במד' דלאה זכתה להקבר עם יעקב לפי שחבבה משכבו של צדיק ויצאה לקראתו וכפי"ז ליכא למימר כמ"ש במ"ר דמפני שיצאה לאה לקראתו נענשה בדינה שהיתה יצאנית דכפיה"א אדרבא טיבותא היא ומצוה קעבדא ע"כ ועוד נקדים מ"ש ה' ראש דוד ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דהאבות לא קיימו התורה אלא בארץ ולכן מתה רחל בבואה לארץ מכח איסור שני אחיות דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי ע"כ וז"ש ועתה שני וכולי כראו"ש יהיו לי ואל תאמר דאדרבא מגרעות נתתי להם דשניהם יש בידם עון זה אינו ואני בבואי מפדן וכו' ר"ל דראובן כוונתו להפריש אותי מאיסורא דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי והראיה שמתה עלי רחל בבואה לארץ מאיסור ב' אחיות ולא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי ושמעון ג"כ שהרג שכם הוא כדין וכהלכה דליכא למימר דשפיר נענשה דינה בהיות שאמה יצאה לקראת יעקב וא"כ שלא כדין הרג שמעון את שכם זה אינו שהרי רחל ואקברה שם בדרך אפרת ולא זכתה להקבר עמי כלאה וקשה למה זה וצ"ל דלאה מפני שחבבה משכבו של צדיק א"כ מזה נדע דאדרבא מצוה עבדא וכדין הרג שמעון את שכם על שעינה את דינה שלא כדין א"כ שפיר אמרתי כראובן ושמעון יהיו לי:

ובזה יובן הסמיכות ותמת רחל וכו' ויהי וכו' וילך ראובן וישכב וכו' דהיינו ממיתת רחל הוכיח דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי ומזה וישכב וכו' שבלבל יצועי אביו להפרישו מאיסורא.

ובזה יובן מד' בשעה שאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך למות אמר יחי ראובן וכו' בהקדי' עוד משז"ל דמרע"ה לא נכנס לארץ בשביל שנשא צפורה שהיתה גיורת וכתב ה' קול יעקב ז"ל בפ' ואתחנן בשם הל"י ז"ל דמשה היה כהן ונשא גיורת משום שהיה בע"מ כבד פה וכבד לשון והגם דלאחר מת"ת נתרפא הואיל ואשתרי אשתרי ע"כ וז"ש בשעה שאמר לו הן קרבו ימיך למות בעון שנשא גיורת ש"מ דלא אמרינן הואיל ואשתרי אם כן יפה עשה ראובן שבלבל יצועי אביו להפרישו מאיסור ולכן אמר יחי ראובן:

ג) **ראובן**. הפלגשים היו בלא קידושין ואם כן בלהה שהיתה פילגש בלא קידושין מותר' לראובן דמשנה שלימה שנינו נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו וה"ה פילגש אביו וזה דווקא בישראל אבל בב"נ בבעילה תליא מילתא ובלהה אסורה לראובן ועדיין יש לחקור בענין יהודה ותמר איך תמר הצדק' הכשילה חמיה לבא עליה אחר שידעה בו והכירתו אך הענין דאיתה בפ' ד' מיתות דף נ"ז ב"נ שבא על אשתו שלא כדרכה חייב מיתה ובפרק ד' אחין דף ל"ד אמרינן דער ואונן שלא כדרכה שמשו ע"ש ואם כן לא

קנו תמר לאשה באותם ביאות מאחר שבאותם ביאות נתחייבו מיתה דומיא דלדידן אין קידושין תופסין בחייבי מיתות וא"כ לא חשיבה כלתו דיהודה וכ"ז הוא בב"נ אבל בישראל קונה בין כדרכה בין שלא כדרכה ה' פרשת דרכים ז"ל בדרך האתרי' דרוש א': **ובזה** יובן כוונת מ"ר ויהי בעת ההיא רשב"ן פתח כי אנכי ידעתי את המחשבות שבטים היו עסוקים במכ"י ויוסף עסוק בשקו ותעניתו וראובן עסוק בשקו ותעניתו ויעקב היה עסוק בשקו ותעניתו ויהודה היה עסוק ליקח אשה והקב"ה עוסק בורא אורו של מלך המשיח ע"כ בהקדים עוד מ"ש הפר"ד ז"ל הנז' דאי האבות דין ישראל יש להם אין בו עון ב"א דהא גיירן וכקטן שנולד דמי עוד כתב הק"י ז"ל דהשבטים דנו את יוסף על שחשב למלוך ודנוהו על המחשבה כמעשה כדין ב"נ דמחש"ר מצרפה למעשה ע"כ בשם המפ' ז"ל וזהו השבטים היו עסוק' במכ"י דסברי דדין ב"נ י"ל ונידון על מחשבה רעה כמעשה ויוסף ראה שנמסר בידם ונענש על המחשבה מזה ידע דהוא ראוי לעונש ולכן עסק בשקו ותעניתו לכפר על חטאתו גם ראובן בראותו שהסכימו דדין ב"נ י"ל מזה ישב בשק"ו לכפר חטא מעשה בלהה ומזה נמי יעקב ישב בשקו ותעניתו לכפר עון ב"א ומזה יהודה עסוק ליקח אשה זו תמר כמ"ש הכין ז"ל לדרכו דהשתא שהסכימו דדין ב"נ י"ל אם כן עו"א ששימשו שלא כדרכה לא קנו תמר לאשה ומותרת ליהודה וכיון שתמר מותרת ליהודה מזה היה הקב"ה עוסק לברוא אורו של משיח מביא' זו כיון דלא הוי באיסור.

ובזה יפורש מאמרם ז"ל כשאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך למות מיד אמר יחי ראובן ואל ימות ע"כ דהיינו ממה שנגזר על משה למות בחו"ל בעון מכ"י כמשז"ל מוכח דלאו שפיר עבוד השבטי' שמכרוהו על מחשבה רעה דדין ישראל י"ל ומזה יחי ראובן דאין בו עון בלהה דבישראל נושא אנוסת אביו ומפותת אביו ובזה נמי יפורש מאמרם ז"ל יחי ראובן במעשה יוסף ואל ימות במעשה בלהה ע"כ דהיינו יחי ראובן במה שטרח להציל את יוסף דסבר דדין ישראל י"ל ומזה ואל ימות במעשה בלהה ובזה נמי יפורש כוונת מאמרם ז"ל וז"ל אמר ראובן סבור הייתי שנדחתי מכח אותו מעשה והוא מונה אותי עם אחי דכתיב ואחד עשר כוכבים וכו' ואני איני מצילו ע"כ דהיינו ממה שמונה אותי עם אחי וסבר דאין בי עון מעשה בלהה דדין ישראל י"ל א"כ גם הוא פטור על מחשבתו הרעה כדין ישראל ואני איני מצילו אתמהא:

נמשך לזה כוונת המסרה ואני אנא אני בא ואני אנא אוליך את חרפתי ע"כ דהיינו שאמר ראובן ואני אנא אני בא שמצאתי שמכרתם את יוסף ודנתוהו על המחש"ר כדין ב"נ ומזה נמי אנא אוליך את חרפתי במעשה בלהה ובזה יתורץ קו' רז"ל דלמה ראובן לבדו חרד:

ובזה יפורש כוונת רש"י שפירש למען הציל אותו רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להצילו ע"כ דהיינו שלא תאמר לכבוד עצמו אמר לפטור יוסף כדין ישראל שיהיה גם הוא פטיר ועטיר מעון בלהה אלא לש"ש אמר:

ועפי"ז יובן מד' הובא להק"י ז"ל וישמע ראובן וכולי למדה תורה כשאדם עושה מצוה יהיה עושה בלב שלם שאילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב עליו ויצילהו מידם בכתפו היה מוליכ' אצל אביו ע"כ ור"ל דראובן היה חושב להצילו הצלה גמורה רק דחשש מחשדא שמא יאמרו לכבודו עשה להכריע השיטה דדין ישראל י"ל וממילא יפטר מעון בלהה ולכן משך עצמו מלהשיבו לאביו לגמרי אבל אם היה יודע שהקב"ה יעיד עליו שכל כוונתו היתה לטובה היה מוליכו בכתפו אצל אביו ולא יחוש לחשדא מאחר שיודע תעלומות מעיד עליו:

ובזה יפורש מאמר תמוה הובא להרב ראש דוד ז"ל בפ' ויגש וז"ל הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף ועל פתחנו כל מגדים אלו נרות חנוכה ע"כ דהיינו הדודאים נתנו ריח שעשה ריח הצלה ביוסף ולא הצלה גמורה דחשש מחשדא ולמד זה מנרות חנוכה דבית שיש לו ב' פתחים חייב להדליק בשניהם מפני החשד כמ"ש במס' שבת והיינו דדייק ועל פתחנו בלשון רבים וע' לה' ר"ל ז"ל שפירשו כעין זה:

א"נ לפרש כל המאמרים הנז' במה שראיתי לה' כסף נבחר ז"ל לפרש מאמר אחד מהנז"ל והוא יחי ראובן במעשה יוסף וכו' עפימ"ש ז"ל דיוסף נפרד מאביו כ"ב שנה בעון שלא כיבד להוריו כ"ב שנה ובזוה"ק תי' על יעקב שיצא לקראת זיווגו כדכתיב על כן יעזב איש וכו' מיהו האי קרא דרשינן מניה לאסור אשת אב לב"נ כדאיתה בסנהדרין נמצא דאם נאמר דמכירת יוסף היתה כדין מפני יעקב שלא כיבד הוריו אם כן יש עון ביד ראובן ששכב את בלהה דדרשינן מקרא דיעזב איש את אביו וכו' לאסור אשת אב דהא לא דרשינן להתיר לצאת מפני זיווגו עש"ב ובזה יתפרשו שארית המאמרים הנז' והמסרה הנז' ודברי רש"י הנז' על דרך מ"ש לעיל ממש רק בשינוי ההקדמות ואתה תבאר תן לחכם ויחכם עוד:

א"נ לפרש המאמרים הנז' כמ"ש ה' פני דוד ז"ל הטעם שבלבל ראובן יצועי אביו הוא בטענת כי כבר הוליד י"ב שבטים ולמה לו להוליד עוד ולכן כשראה שנמכר יוסף וחסר מנין השבטים אמר ואני אנא אני בא על חטאי ע"כ וז"ש הוא מונה אותי עם אחי באומרו ואחד עשר וכו' אם כן מזה הורה שאין בי עון במעשה בלהה כיון שנשלמו י"ב שבטים ואני איני מצילו אתמהא הלא אם לא אציל אותו יחסר ממנין י"ב ולזה נמי כוונת רש"י

ז"ל הנז' גם כוונת אומרם ז"ל אילי היה יודע ראובן וכו' גם מאמר הדודאים וכו' על דרך הנזכר לעיל:

א"נ לפרש כל המאמרים הנז' למעלה עפימ"ש ה' בגדי אהרן ז"ל תאומים בפ' וישב ויגש הטעם שבקשו להרוג את יוסף באמרם שראובן לאו ממניינא בעבור חטא בלהה ויוסף עשירי ושייך לסטרא אחרא ח"ו ע"כ ובזה יתפרשו כל המאמרים הנז' למעלה אחד לאחד ע"ד הנזכר למעלה ואין צורך לאהדורי מילי כי פשוטים הם למבין וישרים למוצאי דעת:

ובזה יתפרש כוונת תנחומא כי תשא את ראש בני ישראל אר"י רמז שהוא עתיד לקרב ראשן של שבטים ואיזה זה ראובן שנאמר יחי ראובן וכו' ע"כ הובא להק"י ז"ל בהקדים מ"ש הוא ז"ל דהשקלי לכפר על מכ"י ע"כ והשתא א"ש דמדהוצרכו כפרה על מכ"י ש"מ דשלא כדין מכרו את אחיהם וממילא יחי ראובן:

ובהכי יתבאר לענ"ד מאי דאיתה במס' שבת דף כ"ב וז"ל דרש רבי נתן ב"מ חנוכה למעלה מעשרים פסולה כסוכה וכמבוי דרש רנב"מ מאי דכתיב והבור רק אין בו מים וכו' מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ע"כ דלכאורה מאי שייכות להני ב' דרשות להדדי והגם שהם בשם חכם אחד מ"מ היכא דאיכא למדרש דרשינן ועפיה"א א"ש בהקדים מ"ש ה' בג"א ז"ל הנז"ל דמשום שחשבו שיוסף הוא עשירי ושייך לסט"א לכן השליכו אותו לבור נחשים ועקרבים כי המשחיתים מתלבשים בהם בסוד נחש הקדמוני ע"כ וכתב הכ"ן ז"ל בפ' מקץ דאיתה בילקוט ראובני נסמכה פ' נרות לפ' מועדי' לומר שעל ידי הנרות יתחדש יום טוב ואיזה זה חנוכה ולכן אפ' שזהו הטעם דחנוכה למעלה מעשרי' פסולה כסוכה משום דנסמכה לסוכה ע"כ וכתב עוד שם דאי דרשינן סמוכים יש עון ביד ראובן דאיתה ביבמות דף צ"ו רבי יהודה אוסר באנוס' אביו ומפותת אביו דכתיב לא יגלה כנף אביו הכתוב מדבר ומשני דכתיב ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה וכולי וס"ל לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה וכולי הרי דאי דרשינן סמוכים אנוסת אביו אסורה וה"ה לפילגש אביו ע"כ והשתא א"ש שייכות הני ב' דרשות להדדי נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' פסולה דנסמכה לפ' סוכה וכיון דדרשינן סמוכים א"כ ראובן יש בידו עון בלהה כנז' ואינו נכנס למנין השבטים ואם כן יוסף הוא עשירי והוא שייך לסט"א ח"ו ולכן השליכו אותו לבור נחשים ולזה סמך מימרא דנחשים וכאמור:

ולדרך זו יובן כוונת מאמרם ז"ל הניתן למעלה הדודאים וכו' באופן זה דהיינו הדודאים נתנו ריח זה ראובן שעשה ריח הצלה ביוסף וכ"ת למה לא עשה הצלה גמורה לזה אמר ועל פתחנו כל מגדים אלו נ"ח ר"ל שלמד מדין חנוכה שהיא למעלה מכ' פסולה

מסמיכות וא"כ דדרשינן סמיכות ראובן חייב על בלהה ואינו נמנה עם אחיו והוי יוסף עשירי דשייך לסט"א ח"ו והדין עם אחיו ולכן לא עשה הצלה גמורה:

או נאמר לפרש מאמר בשעה שאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך למות מיד אמר יחי ראובן וכו' דהנה המורם מדברינו למעלה דאי האבות דין ישראל יש להם פטור ראובן על מעשה בלהה ועוד כתב הפ"ד ז"ל דיוסף והשבטי' אחיו חלוקים בזה דהשבטי' סברי דיצאו מדין ב"נ לגמרי אף להקל ומפרכסת מותרת ושלא כדין הוציא עליהם דיבה ויוסף סבר דמפרכסת אסורה דלא יצאו מכלל ב"נ לגמרי אף להקל ע"כ וז"ש בשעה שאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך למות בעון מכ"י כמ"ש ז"ל ש"מ דהדין עם יוסף דשלא כדין מכרוהו דאמת הוא שלא יצאו מדין ב"נ לגמרי אף להקל ואם כן ראובן יש בידו עון פילגש אביו ולכן הוצרך מרע"ה להתפלל עליו ואמר יחי ראובן וכו':

א"נ במ"ש ז"ל דהאבות לא קיימו התורה כי אם בארץ ישראל ולכן נשא יעקב ב"א בחו"ל וראובן שכב עם בלהה ועמרם נשא דודתו ע' להכ"ן ז"ל בפ' וזאת הברכה וכתב עוד הכ"ן דמשה לא נכנס לארץ מפני שמשה בא מאיסור דודתו ע"כ ואם כן ממיתת מרע"ה נודע שיש עון ג"כ ביד ראובן ולכן הוצרך לתפלה על ראובן וכאמור:

ד) **ראובן** יעקב היה גילגול אדם הא' וראובן גילגול קין וקין ממזר היה כי בא מהנחש וקי"ל דממזר מותר בשכחה ולכן שכב עם בלהה שהיא שפחה ה' מטה"מ ז"ל ח"ד דף פ"ד:

ובזה אפ"ל קרא ויהי בשכון ישראל בארץ ההי"א ויל"ך ראוב"ן ס"ת גימטריא ע"ה קין לרמוז דמפני שהוא גילגול קין הותר לו בלהה השפחה וכאמור:

ה) **ראש השנה** איתא בזוה"ק אילו הוה ר"ה יומא חדא לא יכיל עלמא למיקם והטעם כתב בס' בית פרץ ז"ל דאיתא במד' ישפט תבל בצדק וכו' כשהקב"ה דן את ישראל דן אותם ביום בשעה שעוסקים במצות וכשהוא דן אוה"ע דן אותם בלילה בשעה שישנים מן העבירו' מעתה אלו ר"ה יומא חדא א"כ הוא דן את אוה"ע בלילה ואח"ך ישראל ביום א"כ ליפוש חרון אף על ישראל כדאיתא במס' ר"ה דף ט' לכן ר"ה שני ימים דאז הוא דן את ישראל ביום ראשון בתחלה מקמי דליפוש חרון אף על ישראל ובליל יום שני הוא דן את אוה"ע הר' ארץ חמדה ז"ל בפ' נצבי':

ועפי"ז יובן לענ"ד מד' פליאה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד מכאן שעושים ר"ה שני ימים ע"כ הובא לה"ה מאין יבא נר"ו בהשמטות פ' בראשית בהקדים עוד מה דאיתא במשנה סוף פ' אותו ואת בנו מה יום אחד האמור במעשה בראשית היום הולך אחר הלילה וכו' ופירש"י דכתיב ויהי ערב ברישא והדר בקר ע"ש אמור מעתה דאם הלילה הולכת אחר

היום א"כ אין צריך להיות ר"ה שני ימים דהרי הוא דן את ישראל ביום בתחלה מקמי חרון אף ואח"ך אוה"ע בלילה איכו השתא דכתיב ויהי ערב ויהי בקר דהיום הולך אחר הלילה א"כ מכאן שעושין ר"ה שני ימים כנלע"ד נכון בס"ד:

מערכת השי"ן

א) **שבת** טעם שקורים שבת שלפני הפסח שבת הגדול וכו' מפני דכל עיקר יציאתינו ממצרי' קודם הזמן הוא מטעם דקושי השעבו' השלים המנין וזה דווקא אם כבנים אנו נחשבי' למקו' ב"ה דא"כ מה שהרעו וימררו המצריים את חיי ישראל עולה לחשבון גדול וישלים הזמן ברם אי דין עבדים יש להם עם המקום ב"ה אז קושי השיעבוד לא יועיל דאדרבה ניחא ליה לאדון להכביד עול על עבדו להשלים זמנם והנה איתא ברז"ל ויעש משתה גדול גדול העולמים היה שם וכן נמי גבי דידן נימא הכי שבת הגדול גדול העולמים ר"ל והוא דעיקר יציאת מצרים מדין בנים כאמור ולכן קורים שבת הגדול כלומר הביטו וראו כי ביום הזה שבת ונח כביכול הגדול גדול העולמים ואנו שומרי השבת ומשתמשין בשרביטו של מלך הגדול הקב"ה וזה מטעם שאנו בני אל חי ולזה קושי השיעבוד השלים המנין להיות שאנו בנים למקום ב"ה וע"כ אנו ג"כ שובתים יום אשר שבת בו הגדול העולמים להיותנו בנים לו והבן משתמש בשרביט אביו הרב ראש דוד ז"ל בפ' בא דף מ"ט:

ובזה יובן לענ"ד מדרש פליאה וז"ל אם אדם עבר עבירה ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו על כל עונותיו ולכן נקרא שבת הגדול ע"כ הובא לה' קול יעקב נר"ו בפ' בא ע"ש רק נקדי' מ"ש הרב ראש דוד ז"ל בפ' שופטים הטעם דישראל יש להם תשובה ולגוים לא תועיל להם תשובה ה"ט דישראל בנים לה' וכיון שאנו בנים מקבלנו בתשובה וכך היא המדה דאב שמחל על כבודו כבודו מחול אך הגוים הם עבדים והמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ולכך אין להם תשובה ע"כ עש"ב ומעתה א"ש אם אדם עבר עבירה ועשה תשובה הקב"ה מוחל לו וכ"ז מטעמא דאנו בנים להמקום ב"ה והוי אב שמחל על כבודו כבודו מחול ולכן נקרא שבת הגדול ר"ל שאנו שובתי' ביום ששבת בו גדול העולמי' הקב"ה ולית משתמש בשרביטו של מלך דהא הבן יכול להשתמש בשרביט אביו משא"כ אם אין הקב"ה מקבלנו בתשובה א"כ מזה יורה דאנו בסוג עבדים ולכן הוי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אם כן מזה לא קרינן בו שה"ג דר"ל דאנו שובתים ביום ששבת בו הגדול העולמים דהוי משתמש בשרביטו של מלך:

ב) **שבת** יש ב' טעמים על מה שנצטוו ישראל בצאתם ממצרים בשמירת השבת ואף בהיותם בארץ מצרים היה מרע"ה ממציא להם לישראל השבת טעם א' משום דעיקר

שיעבוד של מצרים היה בסיבת מכירת יוסף שפגמו בברית קדש ולכן נתן להם השבת כדי שלא תקטרג עליהם מדה"ד ולכן כשחליו השבת בא עליהם עמלק. וטעם ב' הוא משום דיציאת מצרים בה הודיע הקב"ה שישראל אינם תחת ממשלת כוכבים ומזלות דהא במצרים אין יכול עבד לברוח משם משום דמזל טלה היה בכחו ובצאת ישראל ממצרים התיש כחו של מזל טלה שיצאו ששים רבוא לחירות לכך נתן להם השבת להודיע שיצאו מתחת ממשלת הכוכבים ומזלות ואיכא בין הני תרי טעמי אי אמרינן טעם משו' כפרת מכירת יוסף אינו צריך לענג את עצמו בתענוגים בשבת אבל אי טעמא דשבת לאו משום מכירת יוסף דיש להם תי' על מב"י ומה שצוה להם על שמירת שבת ביציאתם ממצרים הודיע שאינם תחת ממשלת המזלות אז מחוייבי' להתענג בשבת באשר בתחילת שבת שולט מזל שבתאי וכל הנולדים באותו המזל יהיו תמיד בעצבון ומוכבד במלאכה ולכן צוותה התורה שלא לעשות מלאכה ולהתענג בכל התענוגים להורות שישראל אינם תחת המזל ועוד איכא בין הני טעמי לפי הטעם ששבת בא לכפר על מכ"י א"כ עמלק בא על שחללו את השבת והטעם ב' עמלק לא בא משום חילול שבת אלא על שרפו ידיהם מדברי תורה דשבת לא ניתנה להם לכפרת עון יוסף אלא להודיע שאינם תחת כוכבים ומזלות ה' כסף נבחר ז"ל בפ' עקב עש"ב:

ובזה אפשר לפרש קרא וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלהיך משם וכו' על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת ע"כ דלכאורא קשה דלא קרב זה אל זה אמנם ע"פ האמור א"ש דהיינו שתזכור כי עבד היית במצרים בעון מכירת יוסף שנפגם ברית הקדש והתיקון לזה ע"י שמירת שבת קדש ובזה ויוציאך ה' אלהיך משם ע"כ צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת כדי שלא תקטרג עליכם מדה"ד דהא מבלעדי הסבת לא יש לכם כח לצאת ממצרים מחמת הקטרוג ולכן צריכים לעשות את יום השבת:

ועפי"ז שמעתי מידי"ן החו"ש כמוה"ר ר' משה עידאן ז"ל כוונת שני מאמרים תמוהים הובאו לה' קול יעקב נר"ו בפר' שמות וז"ל הבה נתחכמה לו מכאן שרצה לבטל מהם את השבת ע"כ תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ויעשו אותה לא כתיב אלא ויעשו בה מכאן שרצו לבטל מהם את השבת ע"כ דלכאורא קשה מאי כוונתם שרצו לבטל מהם את השבת אבל עם האמור לעיל ביאר עליה הרמ"ע הנז' ז"ל דבשביל דעיקר השיעבוד בעון מכירת יוסף והשבת היא ניתנה לכפרה על עון מכ"י ולכן רצו לבטל מהם השבת כדי שלא תהיה להם כפרה על מכ"י וצריכים לעבוד את עבודתם במצרים לכפר על מכ"י עכ"ד ודפח"ח:

ועפ"י האמור אפשר לפרש כוונת מ"ר והכן אין והכן אלא שבת היך מד"א והכינו את אשר יביאו ע"כ דלכאורה יש לדקדק מאי כוונת יוסף לרמוז לאחיו בענין השבת אכן לפי האמור יובן דכוונ' יוסף להורות לאחיו כי יש להם עון במכירתו והראיה מדאשר נתן השי"ת לנו את יום השבת לכפר על עון מכירתו לכן בא להוכיחם בשבט פיו ברמז שלא כדין מכרוהו כנז':

ועפ"י האמור ג"כ אפשר לפרש דברי פרקי ר"א וז"ל בשעה שבקש בלק מבלעם לקלל את ישראל א"ל בלעם לבלק היאך אקללם והלא הם הולכים בבגדי שבת ובבגדי יו"ט ולא עוד אלא שהולכים אצל הדרשה בשעה שהחכם יושב ודורש ע"כ הובא לה' עיר דוד ז"ל בית יצחק חדר ב' סי' שט"ו ונקדים עוד מ"ש ה' הנז' בסי' ש"ך הדרשה שדורש החכם תיקון הוא לקבלת הגרים והנה נודע דהגרים הוא תיקון אדה"ר להוציא הנשמות שנפלו בקלי' ולפיכך האבות שהם גמר תיקונו של אדה"ר הוצרכו לגייר גיורים ע"כ ועוד שם בסימן שכ"ה משם ה' ש"כ על התורה לפי שיש מזל אחד הנקרא שבתאי והוא שולט ביום השבת והוא מורה על חורבן בכי ויללה ותענית וללבוש שחורים לכך צוה לנו הקב"ה ביום השבת להיפך ולהתיש כוחו באכילה ובשתיה ובמלבושי' נאים ולענג בכל מיני עונג בשירו' ובזמירות כדי להורות שאין אנו יושבין תחת המזל ע"כ וה"ן עוד נביא מ"ש הרב כסף נבחר ז"ל בפ' בלק הנה נודע בי בלק היה יותר מכשף מבלעם אך לא היה יכולת בידו כי אם לעשות על ידי עשבי' דהיינו במעשה אבל בפה לא היה יכול לעשות שום פעולה ולכן נתיירא לנפשו שלא יעשה שום מעשה בכשפיו הרעים לכלות את ישראל ח"ו פן יגיע לו שום עונש בדבר זה ולכן שלח לבלעם לקלל את ישראל כי כל כחו אינו אלא בפיו ואינו צריך למעשה בידים ואז לא יענש בדבר זה כי הדיבור אינו נחשב כמעשה ע"כ ונקדים עוד מ"ש הרב שמע ועקב ז"ל בפ' מה שרצו השבטים להרוג את יוסף היה משום שאמר שרוצה למלוך עליהם והו"ל כמורד וחולק על מלכות בית דוד דיהודה היה מלך ולפי האמת לא היה אלא דיבור בעלמא ולא מעשה ואפי' הכי חייבוהו על המחשבה ע"כ וה"ן עוד נביא מ"ש ה' תורת משה ז"ל בפ' בראשית אדה"ר שחטא בעץ הדעת נמצאו דעות חלוקות יש אומרים תאנה היתה וי"א אתרוג היה וי"א חטה היה ואפשר שהאומר אתרוג שהוא דומה ללב דעתו שבלבו חטא בלבד והאומר חטה היה דעתו הוא שגם חטא בשפתיו דדומה לחטה שיש לה מעין חתוך לארכה כעין חתוך שבין השפתים והאומר תאנה היה דעתו שגם במעשה חטא והוא שמשך בערלתו ונמשל לתאנה שהערלה מפני רעתה נמשלה לעוקצה של תאנה ע"כ והשתא א"ש בשעה שבקש בלק מבלעם לקלל את ישראל באומרו שלא יגיע לו שום עונש בזה באשר אינו עושה

מעשה בידים אלא קללה בפה והדיבור אינו נחשב כמעשה על זה א"ל בלעם לבלק איך אקללם ואיני חושש מעונש דדיבור נחשב למעשה והרי לך ראיה שהם הולכים בבגדי שבת ר"ל מתענגים בשבת בכל מיני תענוג משם באר"ה עיקר טעם שבת להודיע שיצאו מתחת ממשל' הכוכבים ומזלות ולכן אף שמזל השולט בשבת הנק' שבתאי מורה על בכי ויללה עכ"ז עושים בהיפך להורות שאין אנו יושבים תחת המזל א"כ מוכח שלא ניתנה השבת מטעם מכירת יוסף דאי באה לכפר על מכ"י אינו צריך להתענג בשבת ולא היו הולכים בבגדי שבת א"כ טובה תוכח"ת דאין עון במכ"י דשפיר מכרוהו באשר אמר למלוך עליהם והו"ל כמורד במלכות ב"ד א"כ משם ראיה דדיבור נחשב כמעשה ואיך אקללם והלא מתיירא אני מעונשם של ישראל דבדיבורי נחשב למעשה ולא עוד אלא שהולכי' אצל הדרשה בשעה שהחכם יושב ודורש והדרשה הוא לתיקון קבלת גרים והגרים הוא לתיקון עון אדם הראשון כנז' ואפי' כי אדה"ר לא חטא כי אם בלבו או בשפתיו למ"ד אתרוג היה או חטה היה כנ"ז עכ"ז נחשב לו לעון והוצרך לכפרה בקבלת הגרים להוציא הנשמות שנפלו בקלי' א"כ מוכח דדיבור נחשב למעשה וא"כ היאך אקלל את ישראל הגם בדיבור בעלמא נחשב למעשה וחוששני פן יגיע לי שום עונש כמו שאתה חושש מן עונש שלהם אם אתה עושה להם כשפים בידים לכלותם:

ג) **שבת** משה רבינו ע"ה יש בו בחינת יוסף והוא קבל חטא השבטים עם יוסף ובמרה מדת הדין קטרגה להחזירם למצרים דכתיב שבע על חטאתיכם ולא רצתה במה שקבל משה וה' נתן להם השבת לכפר דההוא צדיקא בשביעאה אחיד ה' נח"ק ז"ל בכי תשא: **ואפשר** שזה כוונת מאמרם ז"ל בב"ר בפרשת לך לך אם בניך מקיימים השבת הם נכנסים לארץ וכו' הכוונה אם מקיימין השבת אז ליכא קטרוג של מדת הדין להחזירם למצרים ומזה הם נכנסים לא"י בלי עיכוב. ד) **שבת** דע שישראל נקראים בעולם הזה בת בין הבנים הנוטלת עישור נכסים להקב"ה ע"י שבת והקב"ה נעשה כב יכול ארוס לישראל ונתחייב לתת להם פרנסה הוא המן כל זמן היותם במדבר כדין הארוס שחייב במזונות ארוסתו ה' עיר דוד בית חדר נ' סי' ר"ד:

ובדבר האמור אפשר לפרש ב' מאמרים תמוהים הא' לך ה' הצדקה במן ולנו בושת הפנים בעגל והב' בנים גדלתי ורוממתי במן והם פשעו בי בעגל ע"כ הובאו לה' שארית יעקב בפרשת מסעי והכוונה לומר כי מן המן שנתן לנו הקב"ה פרנסה במדבר מוכח דישראל נתארסו לו כ"י והוי כדין הארוס שחייב במזונות ארוסתו ומאז מצאה הקפידה מקום לנוח על עון מעשה העגל דהוי כמו שארוסה זינתה תחת בעלה דהוי בסקילה משא"כ אם הוי כפנויה דהוי איסור קל:

ה) **שכינה** הנה כתיב ובני ישראל פרו וישרצו וכו' שהיו ששים רבוא משום שהשכינה עמהם ולכך היו ס' רבוא לרמוז שיקבלו התורה בס' רבוא אותיות ואלו לא היה הקב"ה עמהם לא היו פרים ורבים כ"כ שלא כדרך טבע רבינו בחיי ז"ל:

ובזה אפשר לפרש מאמרם ז"ל הנך יפה דודי אף נעים זה גילוי שכינה אף ערשנו רעננה בשבח בנים ובנות ע"כ הובא לה' נח"ק ז"ל בפ' בשלח ע"ש ועפ"י האמור יובן הנך יפה דודי וכו' זה גילוי שכינה ומעתה כשהשכינה שרויה עם ישראל אז אף ערשנו בשבח בנים ובנות שיזכו לפרות ולרבות הרבה בבנים ובנות שלא כדרך טבע:

ועפי"ז יתפרש קרא ונתתים והרביתי אותם ונתתי את מקדשי בתוכם והיה משכני עליהם הכוונה בזה שהרביתי אותם ברבוי גדול שלא כדרך טבע וזה היה מצד שהיה משכני עליהם ר"ל ע"י שמשרה שכינתי ביניהם כמו שתרגם ואשרי שכינתי וכו' ובזה והרביתי אותם כנז' ונקט לשון והיה משכני כי והיה לשון שמחה כד"א ז"ל והוא כי ע"י השראת השכינה בישראל יש כמה תועליות ודברים טובים לישראל כמ"ש ז"ל ולקמן אכתוב דבריהם:

א"נ אפשר לפרש קרא ונתתים והרביתי אותם וכו' בהקדים מ"ש במס' יבמות דף ס"ג תנו רבנן ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל מלמד שאין שכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל ע"כ וז"ש ונתתים והרביתי אותם ר"ל רבוי גדול שהוא ערך שני אלפים ושתי רבבות ולמעלה ומאז יזכו שנתתי מקדשי בתוכם והיה משכני עליהם שאשרה שכינתי ביניהם כתרגומו דפחות מזה השיעור אין שכינה שורה ביניהם כנז' ואפשר לרמוז כי תיבות ונתתי"ם והרבית"י המה יעלו לחשבון ב"ם שניי אלפי"ם ושנ"י רבבו"ת בדקדוק לרמוז הנז':

או יאמר קרוב לזה במ"ש שם ביבמות אחרים אומרים מי שאינו עוסק בפריה ורביה גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנא' להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך בזמן שזרעך אחריך שכינה שורה אין זרעך על מי שורה על העצים ע"כ וז"ש והרביתי אותם ובזה יש מקום להשרות בו שכינה והוא לזרע ישראל ומזה והיה משכני עליהם כתרגומו ואשרי שכינתי.

ו) **שכינה**. ממה שציוני ה' לעשות לו משכן להשראת שכינתו והניח העליוני' מוכח דמא"ד עדיף ומזה נפלה לא תוסיף קום טענת האומרים אם אינו חפץ בע"ז מ"מ אינו מבטלה וזה פי' קרא ושכנתי בתוך בנ"י ומזה והייתי להם לאלהים הש"י ז"ל פ' ויקהל:

ובזה יפורש ג"כ קרא והיה משכני עליהם והייתי להם לאלהים והרי הוא כמבואר:

א"נ במ"ש ה' הנז' פ' תרומה לפרש כוונת הכתוב ושכנתי וכולי דע"י שאמר ה' לשכון כבוד בארצנו הו"ל קרוב ובזה אזדה לה טענת אוה"ע שאומרים לנו לעע"ז בטענת רובא דרוב וקרוב קרוב עדיף עיין שם ובזה נמי יפורש הכתוב הנז' והיה משכני וכולי:

ובזה יובן מד' ונתתי לך ולזרעך אחריך וכו' אם נכנסים לארץ הם מקבלים אלהותי ואם לאו וכו' אם מקיימין בניך השבת הם נכנסים לארץ ואם לאו וכו' רק נקדים הנודע מרז"ל דארץ כינוי לשכינה עוד כתב הנח"ק ז"ל בפר' בראשית דע"י שמירת שבת זוכה להמשיך ניצוץ מהשכינה להיות חופף עליו ע"כ וזהו אומרו אם בניך נכנסים לארץ דהיינו אור השכינה אז מקבלים אלהותי ובטלה טענת המין ואם מקיימים השבת הם זוכים ונכנסים לארץ ר"ל להמשיך ניצוץ מהשכינה:

ובזה יפורש מד' חזית משכני אחריך נרוצה ממה שהשרית שכינתך בינינו אחריך נרוצה ורבנן חזרי ואמרי ממה שסילקת שכינתך ממנו אחריך נרוצה ע"כ בהקדים עוד מ"ש ה' מגדנות נתן ז"ל בדרושיו דהנשמה בעלותה למעלה אינה רוצה לחזור לגוף טפה סרוחה קופה של שרצים עד שרואה השכינה למטה ואז נושאת אלפי אלפים ורבי רבבות ק"ו בעצמה וחוזרת עד עת בא דברו ובזה פי' כוונת קרא ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפש"י אתכם דייקא עוד כתב דכ"ז שהשכינה בתוך בני ישראל אין נענשים דהו"ל שאילה בבעלים דפטור אף מפשיעה ע"כ וז"ש רבנן ממה שהשרית שכינתך בינינו אחריך נרוצה ולא אחרי רובא דקרוב עדיף וע"ע במגד"ן ז"ל וחזרי רבנן ואמרי ממה שסילקת שכינתך ולא הוי שאילה בבעלים דפטור מזה אחריך נרוצה לשמור ולעשות כדי שלא נענש ועוד דע"י סילוק השכינה הנשמה אינה חוזרת דאין לה ק"ו הנז' ולכן אחריך נרוצה בקיום התורה והמצות וכולי האי ואולי לחזור הנשמה אלינו ואפ' שזה כוונת הכתוב והנה אנכי עמך שכינתי שורה עמך ובזה ושמרתיך ממות ומכל דבר רע:

ובזה יתכן לפ' קרא אני ה' קראתיך בצדק ואחזק בידך ואצרך ואתנך לברית עם בהקדים עוד מ"ש בזוה"ק דע"י ששכינת עזינו בגלות יעשה למען שמו ויגאלנו עוד כתב ה' ראש דוד ז"ל בפ' משם מהר"א מונסון זלה"ה דע"י השראת השכינה הנשמה יראה מלחטוא לעיניה ואע"ג דאיהו לא חזי נשמתיה חזי כל קבל דנא כחול השפע וריבוי הקדושה כלה גרש הס"א והן זה מן המוכן לעבודת ה' ע"כ וז"ש אני ה' קראתיך בצדק היא השכינה כדארז"ל צדק היא המ' ר"ל שהשריתי בכם שכינתי ובזה ואחזק בידך שיהיה לך חיזק נגד יצה"ר דכשהשכינה בארץ הנשמה יראה מלחטוא ועוד בה ואצרך מהמיתה שהנשמה חוזרת לך ק"ו משכינה ועוד ואתנך לברית עם לאור גוים שיתגלה אור המשיח למען שכינתי וכמ"ש ה' צוארי שלל ז"ל דאלו הפסו' מדברים על המשיח:

ז) **שכינה** המשכן והמקדש היו משכון בידו יתברך על עון ישראל שאם יחטאו יחריבם כמ"ש רז"ל משכן העדות שנתמשכן והנה בעתה הכי קרא שמו משכן ג"כ מטעם ושכנתי בתוך בני ישראל ואנן תנן אסור לדור בלא נכייתא משו"ה הקב"ה מוחל קצת מחובם דהו"ל כביכול דר בנכייתא המטה"מ ז"ל ח"ד דף מ"ה:

ובזה יובן מה דחזרי רבנן ואמרי ממה שסילקת שכינתך ממנו אחריך וכו' דהיינו כיון שאין שכינתך דרה עמנו א"כ אין כאן נכייתא ואין כאן שום מחילת עון לכן אחריך נרוצה בכל תוקף לקיים מצותיך ולא נחטא כלל. גם בזה יובן ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם לגמרי אלא צריך למחול קצת דצריך נכייתא גם בזה יובן מד' שוח"ט הובא לה' מעטה תהלה ז"ל מזמור צ"א ולא אמרת ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ואם עשית כן אלהי אבטח בו ע"כ דהיינו אם עשית כן שהשרית שכינתך בתוכו אלהי אבטח בו שמוחל קצת מהעונות להיות בנכייתא וכאמור (א"ה א"נ דהו"ל קרוב ועדיף מרוב א"נ דהנשמה יראה לחטוא ואיני יודע אם המע"ת ז"ל פי' כן שאינו בידי על"ה ח"ח ס"ט):

מערכת התי"ו ע' תשובה

א) **תשובה** יש לחקור דהא קי"ל מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואיך הקב"ה מלך העולם מוחל וסולח לעונות עמו ישראל ע"י תשובה אכן אמרו במס' קידושין דקב"ה שאני דכולי עלמא דיליה ומצי מחיל ולכן כתיב וה' הולך לפניהם יומם וכו' משא"כ בשאר מלכים דאין כבודם מחול ה' דבש לפי ז"ל מע' תי"ו סי' ד'.

ובזה יתבאר מדרש רבה בפ' בראשית וז"ל כי גדול אתה ועושה נפלאות למה כי אתה אלהים לבדך לבדך בראת העולם ע"כ וכוונתו לתמוה דגדול אתה ומלך נקראת ועכ"ז עושה נפלאות עם בריותיך למה והלא קי"ל מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול ולזה תירץ כי אתה אלהים לבדך לבדך בראת העולם וכל העולם כולו שלך הוא וכיון שכן מחיל ואין בסוג מלך שמחל וכו':

ולדרך זו ג"כ יפורש מאמרם ז"ל הובא בילקוט ראובני וז"ל כיון שהגיע ראש השנה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אתה עושה חסד עם אומה זו כאדם שעושה חסד עם חבריו א"ל בזכות אברהם אני נושא להם פנים א"ל במה אתה נושא להם פנים א"ל בשעה שנתן לו אביו אלוהות הלך ושברם וביטל כל ע"ז שבשוק ע"כ וכל אשר בתוכו יתמה דמאי שאילתם ומה לשון עם חבריו וגם הגיעני כפול אכן ע"פ האמור יתכן שפיר דבר"ה כאשר ישראל שבים בתשובה והשי"ת מוחל להם עונם אז מלה"ש אומרים להקב"ה מפני מה אתה עושה חסד עם חבריו חבריו דייקא שהם כמוהו והלא אתה מלך ומלך שמחל על כבודו אין כ"מ ולמה עושה אותם כחברים לזה בא הקב"ה בתשובתו

הרמתה לאמר בזכות אברהם אני נושא להם פנים וכוונתו ית' שאברהם שיבר אלהות וביטל ע"ז א"כ ונשגב ה' לבדו והוי כוליה עלמא דיליה ומצי מחיל אמנם מלה"ש עדיין לא ירדו לעומקו של דבר ועדיין שואלי"ם הלכו בו במה אתה נושא להם פנים הרי קי"ל מלך שמחל ע"כ אכ"מ וזכות אברהם מה יועיל לענין זה לזה וישב על הבא"ר ופרש להם השי"ת הענין שאברהם ביטל כל ע"ז ולכן אני מוחל לבניו ע"ז:

או אפשר לפרש באופן אחר ע"פ מה ששאל המין כתוב בתורתכם אחרי רבים להטות ואוה"ע הם רבים והם עובדי ע"ז והו"ל לישראל לילך אחריהם לעבוד ע"ז ח"ו וכמה תשובות נאמרו בדבר הובאו לה' דבש לפי ז"ל אות ר' ואחד מהם שישראל הם בנים להקב"ה ואין הבן מניח את אביו והולך אחר אחרים הגם דהם רובא ע"ש וכתבו ז"ל דהתשובה מדין בנים דאב שמחל על כבודו כבודו מחול וז"ש אמרו מלה"ש מפני מה אתה נושא פנים לישראל למחול להם עונם ביום ר"ה ע"י תשובתם והלא מלך שמחל ע"כ אכ"מ לזה השיב להם השי"ת בזכות אברהם וכוונתו יתברך לומר דאחר שאברהם ביטל ע"ז ולא הלך אחר הרובא"כ שמני לאב והוא לי לבן ואב שמחל ע"כ כבודו מחול והם עדיין לא הבינו הדבר על בוריו וחזרו לשאול במה אתה נושא וכו' ואז הקב"ה ביאר להם הענין באר היטב וכדבר האמור:

ולדרך הראשון יובן לענ"ד מדרש רבה ויהי כי זקן יצחק ר"ח בר פפא פתח רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך וכו' רק נקדים עוד מ"ש הרב שמע יעקב ז"ל בפרשת חיי שרה שבזקנה מתעטר מלכו של עולם וא"כ איך אנו זוכין לזקנה והלא קי"ל אין משתמשין בשרביטו של מלך והוא מדין מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אמנם הוא משום דקב"ה כולי עלמא דיליה ומצי מחיל והוכחה לזה שעושה הוא ית"ש חסד עם בריותיו מוריד גשמים מצמיח דשאים וכיוצא וזהו מטעם דהוא השליט בכל העולם ולכך מצי מחיל ע"כ וז"ש ויהי כי זקן והוקשה למדרש איך זכה לזקנה והלא מלך שמחל על כבודו אכ"מ לזה אמר רבות עשית אתה ה' אלהי וכו' ירצה שעשית חסדים גדולים ונסים ונפלאות ממנו מוריד גשמים ולתת לנו כל צרכנו וכ"ז הוא מטעם אין ערוך אליך שאתה הוא יחיד בעולמך וכ"ע דילך ומצי מחיל ולכן זכה לזקנה ולית בה משום משתמש בשרביטו וכו':

ב) **תשובה** יש שני ישיבות ברקיעא חדא הולכים בתר הכתיבה והיא נקראת מתיבתא עלאה ומתיבתא דמ"ט היא מתיבתא תתאה ומתיבתא תתאה הולכין בתר הקריאה ותמן תנינן במס' פסחים על קרא וידי אדם פרושה מתחת כנפיהם וידו כתיב מלמד שידו של הקב"ה פרושה מתחת כנפי החיות לקבל השבים וא"כ אי הולכין בתר הכתיבה ודאי

מוכח דהקב"ה מקבל השבים בתשובה והוכחה יש דהתשובה תועיל אמנם אי הולכים בתר הקריאה א"כ קרינן וידי אדם דקאי על המלאכי' ואין להוכיח דהקב"ה מקבל שבים ה' כסף נבחר ז"ל סדר בראשית:

ועפי"ז אני עני מבין כוונת מאמר תמוה הובא להרב קול יעקב ז"ל אם אעברה נא מוטב ואם לאו הכשר סוכה של שלש דפנות ע"ש בפ' ואתחנן ולפי"ה יובן בס"ד בהקדים מ"ש הרב וילקט יוסף ז"ל מערכת מ' דמשה רבינו ע"ה לא נכנס לא"י הוא בעון מכ"י וה"ן עוד נביא מ"ש ה' כסף נבחר סדר אחרי מות דמחלוקת השבטים עם יוסף דהשבטים סוברים דהתשובה לא תועיל ויוסף סובר דהתשובה יש בה מועיל ע"ש ועיין לעיל ע' יוסף וז"ש אם אעברה נא א"כ מוכח דליכא עון במכ"י וא"כ האמת אתם דהתשובה לא תועיל וא"כ מזה מוכח דאזלינן בתר הקריאה וקרינן וידי אדם ולא בתר הכתיבה הרי זה מוטב דאז צריכה הסוכה להיות בה ד' דפנות שלשה כהלכתן והרביעית טפח דאיתה במס' סוכה דף מחלוקת איכא מ"ד סוכה צריכה להיות ד' דפנות ג' כהלכתן והרביעית טפח וטעמו דאזיל בתר הקריאה וסבר יש אם למקרא ואיכא מ"ד סוכה צריכה להיות בה ג' דפנות ב' כהלכתן ושלישית אפי' טפח דסבר יש אם למסורת ואזיל בתר הכתיבה עש"ב וזהו ואם לאו שאיני נכנס לא"י בעון מכ"י אם כן מוכח דהאמת עם יוסף דהתשובה יש בה מועיל ושלא כדין מכרוהו אם כן אזלינן בתר הכתיבה וידו כתיב א"כ הכשר סוכה של שלש דפנות ר"ל ב' כהלכתן וג' טפח:

ובזה יובן לענ"ד כוונת מדרש תמוה בשעה שקרא איוב תגר על היסורין הראה לו הקב"ה סוכה של שלש דפנות ע"כ ועיין מ"ש אני הדל לעיל ויובן קצת באופן זה ע"פ מ"ש לעיל דאי התשובה לא תועיל שפיר אמר איוב לפרעה לשעבד את ישראל ואינו ראוי ליענש על זה אכן אי אמרינן דהתשובה תועיל חייב איוב על עצתו שיעץ לפרעה לשעבד את ישראל ולכן שפיר נענש איוב במה שאירע לו עש"ב משם הרב כסף נבחר זלה"ה והנה בעתה יבא על נכון בע"ה בשעה שקרא איוב תגר על היסורין באומרו דשפיר עשיתי שיעצתי לפרעה לשעבד את ישראל בעון שאמר אברהם אע"ה במה אדע א"כ מזה מוכח דהתשובה אין בה מועיל לכן הראה לו הקב"ה סוכה של שלש דפנות ר"ל שנים כהלכתן ושלישית אפי' טפח א"כ מובן דאזלינן בתר המסורת שהיא הכתיבה וא"כ הדר למילתין דהתשובה יש בה מועיל דידו כתיב וא"כ שפיר אמר אברהם אע"ה במה אדע דחשש שמא הכנענים יעשו תשובה ופטורי' ישראל משעבוד ושלא כדין הסכים איוב בעצה עם פרעה לשעבד' ולכן שפיר נענש ואל אמונה ואין עול:

ועם האמור אפשר לפרש קרא ועתה שא נא כליך תלייך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד דלכאורה קשה למה כתיב צידה בה"א וקרי ציד ולהבין את זאת צריך להקדים עוד מ"ש הרב מדבר קדמות ז"ל מער' יו"ד סי' ל"ד יצחק אע"ה שהיה רוצה לברך את עשו כוונתו היא לתקנו ולהביאו אל הקדושה ולהמשיך עליו ברכה שיהא ירא שמים ויחזור בתשובה וה' לא רצה אלא שיתברך יעקב וישאר עשו כמות שהוא ע"ש וכתב עוד שם מע' ע' ועתה רומז על התשובה ע"ש וה"ן עוד נביא מ"ש בגמ' דשבת מ"ט תליא כרעא דה"א דאי הדר מעיילנן ליה וליעול בהך לא מסתייעא מילתא ע"כ נמצינו למידין מאות ה"א שהיא פתוחה דמסתייעא מילתא לחזור בתשובה. ומעתה א"ש כי יצחק אמר לעשו ועתה ר"ל רצוני לברכך כדי לתקנך ולהחזירך בתשובה הרמוזה בתיבת ועתה ומעתה אני מצוה אותך לעשות הדבר כתקנו שא נא כליך וכו' ר"ל שחוז סכינך שלא תאכילני טרפות כדאיתה במדרש וכ"ז להמשיך אותך לקדושה וכ"ת היכן מצינו התשובה יש בה מועיל לזה אמר וצודה לי צידה כתיב בה"א יתירה לומר שאנו למדים כח התשובה מאות ה"א שהרגל שלה תלוי דאי הדר מעיילנן ליה ומסתייעא מילתא לחזור בתשובה ולכן שפיר בא הרמז באות ה"א בתיבת צידה שהיא כתיב ולא קרי כי המתיבתא ההולכים אחר הכתיבה יש להם הוכחה דהתשובה תועיל משא"כ המתיבתא ההולכים אחר הקריאה ליכא הוכחה כנז"ל:

ג) **תשובה** הגוים אין להם תשובה ויש שני טעמים אחד דהגוים אין להם תשובה כי הם עבדים ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול והטעם השני דבשלמא ישראל שנצטוינו תרי"ג מצוות הן וענפיהם ושריגיהם ודקדוקיהן לא איפשר למיקם בהו ויאתה לנו התשובה כי האדם מתוך חומר קורץ ולא ניתנה תורה למלה"ש אמנם הם לא נצטוו אלא על ז' מצוות ויכולים לעמוד עליהם בנקל ואין ראוי להם התשובה הרב נחל קדומים ז"ל בפרשת נח משם הרמ"ע והמפרשים ז"ל:

ולפי טעם השני יובן לענ"ד דברי רבי חנניא בן עקשיא שאמר רצה הקב"ה לזכות ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות ר"ל דהקב"ה רצה לזכות את ישראל לעולם הבא ע"י התשובה שעושים ומקבלם בתשובה אשר לא עשה כן לכל גוי דאין להם תשובה לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שהם תרי"ג והם וענפיהם דבזה לא איפשר למיקם בהו ובזה תיאות לנו התשובה כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת כנז':

וג"כ עפי"ז אפשר לפרש גמרא אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה ע"כ דכוונתם הם לשאול למה קנסת מיתה על אד"הר והלא חזר בתשובה ואין דבר שעומד בפני התשובה אמר

להם מצוה קלה צויתיו דהא אינה אלא מצוה אחת קלה ויכול לעמוד עליה בנקל לקיימה ועבר עליה ולכן אין לו תשובה דהא אין לו תרי"ג מצוות:

ובזה ג"כ יתכן לפרש מדרש כיון שראה אדה"ר שעתידין בניו לירד לגיהנם מיעט עצמו מפריה ורביה וכיון שראה שאחר כ"ו דורות עתידין ישראל לקבל התורה נזקק להעמיד תולדות ע"כ הובא לה' קול יעקב ז"ל דמעיקרא סבר אדה"ר דאין התשובה תועיל לבניו באשר אין להם מצות כי אם מעט מזער וא"כ מי שחטא בהכרח ירד לגיהנם ולכן מיעט עצמו מפו"ר אכן כיון שראה שאחר כ"ו דורות עתידין ישראל לקבל התורה שיש בה תרי"ג מצוות הם ודקדוקיהם אז ידע בבירור דהקב"ה מקבל ישראל בתשובה כנז' ובזה ניצולים מגיהנם ולכן נזקק להעמיד תולדות [ובזה שמעתי מהחה"ש ר' אברהם מאגוז הי"ו מר בריה דרבינא ראש הרבנים אדמו"ר החה"ש הדה"מ כמוה"ר ר' זקן משה מאגוז הי"ו מפ' כוונת הכתוב וסלחת לעוני כי רב הוא דהיינו יש לנו מצות רבות עכ"ד הי"ו גם בזה שמעתי מפ' אז לא אבוש וכו' דהיינו לא אבוש ממעשה בת שבע וכיוצא בהביטי אל כל מצותיך וכיון שיש לנו מצות רבות דין גרמא שתועיל לנו התשובה וכבר עשיתי תשובה ונתפשרתי ע"כ תלמידו על"ה ח"ח ס"ט]:

ד) **תשובה**. מכח ט"ל מלאכות דשבת נלמוד התשובה והוא דבגמ' איתה דל"ט מלאכות יצאו מפסוק אלה הדברים שבפרשת ויקהל והיינו אלה היינו ל"ו ודברים הדברים תלתא ובברכת שמואל כתב דהראשונים היו כותבים ה"א כמו חי"ת וידוע מה דאמרו מ"ט תליא כרעא דה"א דאי הדר בתשובה עייל ופריך וליעול בהך ומשני לא מסתייעא מלתא מהא שמעינן אי הוי ה"א כצורת חי"ת מורה שאף אם ירצה לשוב בתשובה לא יכול משא"כ אי הוי כצורת ה"א יש ספק ביד האדם לעשות תשובה כדאמרן בגמרא ויש לנו הוכחה גמורה דצורת ה"א כצורת ה"א דידן דאל"כ יקשה לך אמאי צריך לכתוב רחמנא אלה הדברים ללמד ט"ל מלאכות והלא איכא למילף בלא הדברים אלא ממלת אלה די דהוא בג' ט"ל דהיינו אל"ח שצורת ה"א הוא כמו חי"ת א"כ עולה אל"ח ט"ל ומדכתב הדברים מוכח דצורת ה"א כצורת ה"א דידן ומוכח דאיכא תשובה ה' כסף נבחר ז"ל בפרשת בראשית:

ועפי"ז יובן לענ"ד כוונת מ"ר סדר בראשית ויצא קין מלפני ה' יצא שמח פגע בו אדם הראשון א"ל מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי התחיל אדה"ר מטפח על פניו אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד אדה"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת ע"כ והוא תמוה דמעיקרא אדה"ר מה סלקא דעתיה ועוד מאי שייאטיה דשבת הכא ועפי"ה יתכן שפיר דבתחילה סבר דצורת ה"א כצורת חי"ת ובזה נתחמץ לבו

מלשוב באשר לא מסתייעא ליא מילתא כשראה קין בנו חזר בתשובה ונתפשר אז נתברר לו דצורת ה"א כצורת ה"א דידן ומאז יש סיפק ביד אדם לעשות תשובה והביא לזה ראיה משבת דילפינן ט"ל מלאכות מן אלה הדברים דמשם באר"ה דצורת ה"א כצורת ה"א דידן ולז"א מזמור שיר ליום השבת:

ובזה יובן ג"כ מ"ר שם ויעש ה' לקין אות עשהו אות לבעלי תשובה ע"כ והכוונה לזה דבלא ענין קין היו בני אדם טועים וסוברים דצורת ה"א כצורת חי"ת ומזה לא ידעו כח התשובה וכאשר נתקבל קין בתשובה מאז ידעו צורת ה"א ממש וחוזרים בתשובה ואל זה אביט כוונת מדרש וישם ה' לקין אות אות שבת מסר לו ע"כ ועוד מאמרם ז"ל כשעלה משה למרום ברקיע הז' היו אומרים כח התשובה ואומרים מזמור שיר ליום השבת ע"כ הובאו לה' דבש לפי ז"ל והם תמוהים וע"פ האמור יבא על נכון דהקב"ה מסר אות שבת לקין דמן ט"ל מלאכות דשבת משם יורה דצורת ה"א כצורת ה"א דידן ומסתייעא מילתא לשוב לבל יטעה ככתיבת הראשונים וג"כ בשמים אומרים כח התשובה ואומרים מזמור שיר ליום השבת דהתשובה ילפינן מט"ל מלאכות דשבת וכאמור:

א"נ בהקדים מ"ש ה' עיר דוד ז"ל סי' רי"ז הטעם דלא מועיל תשובה לבני נח לפי דמה שהוא אחר בריאת עולם אינו יכול לשלוט בדבר שהוא קודם בריאת העולם וכל הבריות נבראו אחר בריאת העולם לכך אינו מועיל להם תשובה משא"כ ישראל שנבראו קודם בריאת העולם ושייך תשובה לישראל א"כ ה"ה לגבי שבת הדין נותן בטוב טעם שלא היה שייך שביתה לגוי משום דכל המאוחר בבריאה אינו שולט בדבר המוקדם משא"כ לישראל שאף המה נבראו קודם בריאת העולם שייך להם שבת שגם היא קדמה לבריאת העולם ע"כ והשתא יובנו כל המאמרים הנז"ל כשעלה משה למרום וכו' היו אומרים כח התשובה ואומרים מזמור שיר ליום השבת דתרוייהו שייכי לישראל מטעם שהם דקדמו לבריאת העולם וטעם אחד להן וז"ש המדרש אות שבת מסר לו ירצה דהקב"ה מסר לקין אות שבת שישמור שבת ומשם טובה תוכח"ת שגם התשובה יש בה מועיל דכל המוקדם בבריאה יכול לשלוט בדבר שהוא קודם בריאת העולם וג"כ כוונת מדרש עשהו אות לבעלי תשובה דממנו ילמדו וכן יעשו תשובה ולכן אדה"ר כיון שראה קין חזר בתשובה ונתפשר מאז ידע דהם קדמו לבריאת העולם ותשובה יש בה מועיל מאז גם הוא פתח מזמור שיר ליום השבת דמעתה צריך שמירת שבת הגם שהיא קדמה לב"ע וכאמור:

א"נ במ"ש הק"י ז"ל בפרשת בראשית לפרש כוונת מאמר שפגע אדם בקין עפימ"ש ה' ספר החיים ז"ל דיש ב' טעמים שנברא העולם בה"א חד להורות דמה ה"א אינה תוספת את הלשון כך העולם נברא בלי עמל ויגיעה והב' להורות דמה ה"א שהיא פתוחה כך

החוטא יש לו פתח לעשות תשובה ונ"מ דלטעמא קמא א"ץ לעשות השבת להורות ששבת ממלאכתו דהא בלי עמל ויגיעה בראם ולטעמא בתרא חייב לשמור השבת דהא בעמל נבראו ולטעם הב' ידעינן דתשובה תועיל משא"כ לטעמא קמא ע"כ ובזה יפורשו כל המאמרים הנז' דהיינו מכח התשובה מזה מוכח דה"ט נברא בה"א להורות שהחוטא י"ל תשובה ולא מטעמא קמא וא"כ צריך לשמור השבת ומזה היו אומרים מזמור שיר ליום השבת והיינו נמי אות שבת מסר לו דמעתה צריך לשמור השבת גם עשהו אות לבעלי תשובה שכן יעשו גם הם תשובה ולא יטעו לומר כטעמא קמא והתשובה אין בה מועיל וכמבואר:

ה) **תשובה**. היא כדמיון שוחד ח"ו ואפ"ה הקב"ה מקבלה ממנו דיש סברא לומר דמותר לבן ליתן שוחד לאביו ואנו בנים לה' אלהינו ה' ברית יעקב ז"ל דרוש מ':

ועפ"ז יפורש מאמרם ז"ל בשביל שאמר יעקב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך אמר הקב"ה בשביל זה אני נותן לבניך עשרת ימי תשובה ע"כ הובא לה' דברים אחדים ז"ל דרוש י"ב והנה נודע דמהצדקה מוכח דאנו בנים כדאיתא בגמ' וע' לה' דא"ח ז"ל שכתב לדרכו שהמעשר הוא מתנות לעניים ע"ש וז"ש כשאמר יעקב עשר אעשרנו לך והסכים לעשות צדקה מזה הורה שהם בנים ולכן א"ל שאני נותן לבניך בשביל זה עשרת י"ת דכיון שאנו בנים אני מקבלם בתשובה דאב מותר לקבל שוחד מבנו וה"ט דבעשי"ת מרבים בצדקה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בה' תשובה הובא לה' דא"ח ז"ל:

ועפי"ז יובן לענ"ד כוונת הכתוב ועמי תלואים למשובתי וכו' איך אתנך אפרים וכו' בהקדים מ"ש באות ג' טעם שלא תועיל התשובה לאוה"ע משים דהם עבדים ומלך שמחל על כבודו אכ"מ וכתב ה' פר"נ ז"ל דף ס"ז משם ה' נפש חיים ז"ל דע"י נסים ונפלאות שעושה עמנו ומרחם עלינו כרחם אב על בנים מוכח דאנו בנים וכתב ה' דבל"פ ז"ל מע' התי"ו אות ג' דבעל תשובה מתנוצץ בו ניצוץ משה רבינו ע"ה וכתב הנח"ק ז"ל בפרשת בראשית שע"י החטא ממשיך כח הטמאה בפנימיותו וחיצוניותו אמנם ע"י החרטה והבכיה ממשיך עליו קדושה בתוכו אבל צריך להמשיך ניצוץ שכינה ואותו ניצוץ מגרש כח הטמאה מפנמיותו ולא יזכה באותו ניצוץ כי אם ע"י שבת ע"כ וז"ש ועמי תלואים למשובתי שמסתפקים אם יכולים לשוב בתשובה וה' מקבלם והלא קי"ל מלך שמחל על כבודו אכ"מ וגם דהוי כעין שוחד ח"ו ומזה הם מחזיקים ברשעם ואל על יקראהו יחד ירצה על כל מה שאמרו הנביאים ביחד שישובו בתשובה וה' מקבלם בכל זאת לא ירומם לא רצו לשוב ולרומם לה' כמ"ש רד"ק וה' נחל שורק ז"ל לדרכם ע"ש ועל זה באה תשובתו יתברך ואמר איך אתנך אפרים כאדמה וכצבאים שהם בני נח עבדים ולכן אין

תשובתם מתקבלת אמנם לך אני אומר בני אתה ולכן אני מקבלך בתשובה דאב שמחל ע"כ כ"מ וג"כ מותר ליקח שוחד מבנו והראיה שאתה בני הלא תראה נהפך עלי לבי יחד נכמרו ניחומי וכיון שאני מרחם עליך כרחם אב על בנים מוכח שאתה בני ותשובתך מקבלת ואיך לך להסתפק בזה ועוד לא אעשה חרון אפי כשתשוב בתשובה שלימה אני מקבל אותך ומכפר עוונותיך ועוד בה דאין חשש מטעמא דמלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול דהא אל אנכי ולא איש דהוי כ"ע דיליה ויכיל למחול כמ"ש ז"ל ומעתה אין לך ספק כלל אלא שובה ישראל ותזכה להיות בקרבך קדוש שתזכה לניצוץ מרע"ה שיתנוצץ בקרבך ממש ע"י תשובתך או יתכן בקרבך כו' דע"י התשובה והבכיה שתעשה תמשיך קדושה בקרבך וג"כ ניצוץ שכינה מזריח כך בצירוף תשובה עם שמירת שבת ובזה מגרש כח הטמאה מפנימיותך וזהו בקרבך קדוש ממש ולא אבא בעיר שאתה בה להשרות שכינתי בעיר אלא בקרבך ממש וע' לה' נחל שורק ז"ל בפ' ויצא ע"ש:

ועפי"ז יובן ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמור דכבר כתבנו דהצדקה מדין בנים וע"כ ז"ל דדינים הם מדין בנים דעבד פסול לדון ע"כ וז"ש ואתה באלהיך תשוב וכ"ת איך אפ' לקבל אותי בתשובה הלא מלך שמחל ע"כ אין כ"מ ועוד דהוי כשוחד לזה אמר חסד ומשפט שמור דשניהם יורו דדין בנים יש לנו ושפיר מקבלנו בתשובה:

ו) **תורה**. היתה קידושין לישראל ושטר קידושין צריך כתיבה לשמה א"כ מעתה התורה דהייתה קדומה קודם עולם אלפים שנה ומדוע נאמר בה בכל מצוה בני ישראל אלא הטעם דהתורה הייתה שטר קידושין וצריך כתיבה לשמה לכך נכתב בכל מצוה בני ישראל ללמד דשייכא דוקא לישראל ונסתלקה טענת המלאכים ליתן להם התורה דהרי לא נכתבה לשמן אכן לפי זה יקשה א"כ למה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון הרי לא נכתבה לשמן ולכן ניחא לומר דהקידושין הן הנה עשרת הדברות אשר נאמרו סתם לשם איזה אומה שתתרצה להתקדש לו יתברך והשתא דקבלו ישראל התורה אמרינן יש ברירה והוברר הדבר דמתחילה לשם אלו נכתבו וכ"ש הוא יתברך ויודע עתידות הרב נחלת בנימין ז"ל מצות ל"ח ס' ח':

ז) **תורה** הטעם דניתנה לנו התורה ולא למלה"ש מדינא דב"מ הוא משום דאנו נקראים בנים למקום ולגבי בן ליכא דינא דב"מ כן אמרו רז"ל עי' בראש דוד בפ' בא וע' כסף נבחר עיין שם:

ואפשר שזה כוונת קרא אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן וה"ן עוד נביא מ"ש ה' דבש לפי ז"ל מערכת ר' תירוץ על טענת רובא דאומות העולם טוענים לישראל ח"ו לעבוד ע"ז כמותם אחר שהם הרוב הוא משום דאנו בנים למקום ב"ה ולגבי בן ליתא לטענת

רובא ע"ש ואמרו באבות אין כבוד אלא תורה וז"ש אני ה' הוא שמי וכ"ת והלא איכא טענת אומות העולם שטוענים רובא זה אינו דאתם בני אל חי ולגבי בן ליכא טענת רובא וראיה יש וכבודי היא התורה לאחר לא אתן אפי' למל"הש אלא לכם וכ"ז מורה שאתם נקראים בנים כנז':

ואל זה אביט למאמרן ז"ל הובא לה' מגדנות נתן ז"ל בדרושיו וז"ל צהלי קולך בת גלים אמר ישעיה לישראל עד שאתם אומרים שירים וזמירות לפני ע"ז צהלי קולך בד"ת צהלי קולך בבתי כניסיות ע"כ וכתב הרב הנז' לפ"ד דהענין הוא כי ישראל שבאותו הדור עבדו ע"ז בטענת דגוים רובא נינהו ע"ש ולדרכנו יתכן דישעיה אמר לאנשי דורו מה שאתם אומרים שירים לע"ז בטענת רובא צהלי קולך בדברי תורה ומן התורה יש הוכחה לומר דאנו בסוג בנים להקב"ה מדנתנה לנו ולא למלה"ש כנז' א"כ מאז נפלה לבירא עמיקתא טענת רובא וג"כ צהלי קולך בבתי כניסיות ושם אנו מברכים להשי"ת ולובשים ציצית ותפלין דמהם מוכח דאנו בנים למקום כדאז"ל וא"כ אין לכם לילך אחר הרוב:

ועפיה"א יובן לענ"ד ב' מאמרים הבאים כאחד לה' כסף נבחר ז"ל ויקחו לי תרומה הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו ע"כ וגם את השני ויקחו לי תרומה הה"ד תורה צוה לנו משה מורשה ע"כ רק נקדים עוד מ"ש בגמ' דסנהדרין דף ל"ט אמר ההוא צדוקי לרבי אבהו אלהיכם כהן הוא דכתיב ויקחו לי תרומה כי קבריה למשה במאי טבל א"ל בנורא טבל וכתבו שם התוס' במאי טביל הא לא קשיא ליה היאך נטמא דישראל נקראו בנים למקום ע"כ וז"ש ויקחו לי תרומה א"כ מזה משמע דהקב"ה הוא כהן וא"כ לכאורה קשה איך נטמא כב יכול כי קבריה למשה לזה השיב המדרש תורה צוה לנו משה וכן כי לקח טוב לומר דאנו בנים וראיה מקבלת התורה שקיבלוה ישראל ולא מלה"ש הוא מטעם שאנו בנים למקום ולגבי בן ליכא דינא דב"מ ולכן יכול לקבור את משה [ובזה יפורש נעוץ התורה וימת שם משה וכו' בראשית ואמרו ז"ל אותיות יא"ר שב"ת ומשבת מוכח דאנו בנים כמ"ש ז"ל תלמידו על"ה ח"ח ס"ט]:

ח) **תורה**. לקחנו וזכינו בג' בחינות שבי ולקיחה ומתנה כיצד מצד סודות התורה נקרא שבי מפני שלא שייכי כלל לעולם התחתון רק לעולם העליון. ומצד חלק העיון נקראת מתנה וזכו לה בזכות אברהם אע"ה שקיים אפילו עירובי תבשילין ולפי שכל עיכוב המלאכים לא היה רק על חלק העיון שניתן לישראל במתנה לכך צר צורת אברהם ונתביישו ממנו ומצד חלק המעשה שבה נקראת לקיחה והוא משום דזכינו בה ע"י שלקח יעקב אע"ה הבכורה מעשו והוא כדאיתה בזוה"ק סדר בלק בשעת קבלת התורה כתיב וזרח מעשיר למו דקרא לס"מ א"ל תיבעי לך אורייתה ודילג לאתר לא תרצח וכולי

בכה ואתחנן ליה וכו' הא קמך יעקב א"ל לא יכילנא דאת בוכרא וכו' א"כ לא ניתנה התורה לנו רק ע"י לקיחת יעקב אע"ה הבכורה מאת עשו וזכו לחלק המעשה בזכות יעקב אע"ה והיינו טעמא דתורה שבכתב רשאי ללמד בשכר אבל תורה שבע"פ אינו רשאי ליקח שכר משום דכן הוא התורה שבע"פ ניתנה במתנה בחנם בזכות אברהם אע"ה ותורה שבכתב ניתנה בלקיחה בממון של יעקב אע"ה והא דהוצרך כ"י לכפות עליהם ההר כגגות אינו על התורה שבכתב דעל זה מיד אמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה צער אלא על תורה שבעל פה שיש בה דיקדוקי מצוות קלות וחמורות והיא עזה כמות לפי שאין לומר אותה אלא למי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ומאודו לפי שיש בה צער גדול ונידוד שינה ויתרחק מתענוג ומטעם זה מתן שכרה בעוה"ב משא"כ תורה שבכתב שכרה בעוה"ז וזהו טעם אחר דאסור ליקח שכר על התלמוד מפני ששכר תלמוד לעוה"ב ושכר תורה שבכתב בעוה"ז ה' זרע ברך ב' פרשת תרומה:

ובזה יובן לענ"ד מדרש תמוה וז"ל ויבז עשו את הבכרה מה בזה עמה תחיית המתים בזה עמה ע"כ הובא למפרשים ז"ל ונקדים עוד מ"ש במס' כתובות מי שיש לו אור תורה טל תורה מחייהו מי שאין לו אור תורה אין הטל מחייהו השתא יובן שפיר מדאשר בזה הבכורה ומכרה ליעקב אע"ה ומזה לא יזכה לתורה דהתורה אינה אלא לבכור א"כ בודאי צ"ל שבזה בתחיית המתים ולכן לא חשש על התורה כדי שיקבלה וממנה יזכה לחיות בתחיית המתים דהא כפר מעיקרא בתחיית המתים דאל"כ למה לא יחוס על נפשו כדי שיחיה באור תורה שיקבלה א"ו בזה עמה ת"ה ולכן מכר בכורתו ליעקב אע"ה:

ט) **תורה** מלאכי השרת טוענים לומר תנה הודך על השמים שהם בני המצר ורוצים לזכות בתורה אבל הקב"ה נתנה לנו במתנה ובמתנה ליכא טענת דינא דבר מצרא כמ"ש בש"ע הלכות מצרנות סי' קע"ה סעיף ח"י ולזה אמרו רז"ל אנכ"י ר"ת אנא נפשאי כתבית יהבית לרמוז שינתנה לנו במתנה ולכן פתח במלת אנכי ולא אני הרב זרע יצחק חדאד ז"ל בפ' ואנכי לא ידעתי:

ובזה יובן לענ"ד מאמר זוה"ק הובא לה' מפעלו' אלקים וז"ל לחייו כערוגת הבושם הא דאמרי רבנן אנכ"י אנא נפשאי כתבית יהבית ע"כ והוא אפשר שיובן ע"פ האמור דהנה כת' רש"י ז"ל בפסוק לחייו כערוגת הבושם לחייו דברות הר סיני שהראה לנו פנים מסבירות ושוחקות ע"כ ואפשר מעתה א"ש לחייו כערוגת הבושם שהוא רמז על התורה שניתנה בהר סיני לישראל כדפירש"י לזה הוק' לזוה"ק איך אנחנו זוכים לתורה והא איכא טענת מלה"ש דהם בני המצר לזה תירץ יתיב הא דאמרי רבנן אנכ"י אנא נפשאי כתבית יהבית ר"ל שהתורה ניתנה לנו במתנה ובמתנה ליכא דינא דבר מצרא:

ועפי"ז אפשר לפרש רמז קרא ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר א"כ למה זה אנכי וכו' וה"ן נקדים עוד מ"ש במס' שבת דף ע"ט שטען משה רבינו ע"ה למלאכי השרת כלום יצר הרע בניכם ונודע מ"ש במדרש ויתרוצצו כשהייתה עוברת על פתחי ע"ז עשו מפרכס לצאת ע"כ וז"ש ותאמר א"כ דעשו מפרכס לצאת לגבי פתחי ע"ז א"כ מזה מוכח דאיכא יצה"ר בתחתונים א"כ מעתה למה זה אנכ"י דלמה יפתח בתיבת אנכי לרמוז שניתנה לנו התורה במתנה כדי לבטל טענת מלה"ש מדינא דבר מצרא דהשתא אין אנו צריכים לזה דהא יש לנו טענה לומר כלום יצה"ר יש בניכם כמ"ש מרע"ה:

ועוד זה מדבר בכוונת מאמר לחייו כערוגת הבושם וכולי דלעיל רק אקדמה פניך מ"ש הרב תורת יוסף ז"ל בפ' תולדות דרך מדות בני אדם המוכר עצב והלוקח שמח ובמתנה הנותן והמקבל שניהם שמחים דהנותן בעין יפה הוא נותן ע"כ והנה כתב רש"י לחייו כערוגת הבושם דברות הר סיני שהראה לנו פנים מסבירות ושוחקות וקשה איך הראה לנו פנים מסבירות ושוחקות והלא דרך העול המוכר יהיה עצב לזה תירץ הזוה"ק הא דאמרי רבנן אנכ"י אנא נפשאי כתבית יהבית ירצה שניתנה לנו בתורת מתנה ולא בתורת מכר ובמתנה דרך העולם הנותן והמקבל שניהם שמחים:

י) **תורה**. מלאכי השרת בקשו לזכות בתורה מדינא דבר מצרא אכן קי"ל היכא דאיכא פסידא למוכר לית בה משום ועשית הישר והטוב והנה בכאן מלה"ש רצו לקבל סודות התורה דוקא ולא הפשט דלא שייבי בפשטי התורה אכן ישראל רצו לקבל הפשט וגם סודות התורה וא"כ הו"ל פסידא כשניתנה למלאכים משום דלא יהיב להו רק סוד התורה אכן עדיין יש פתחון פה למלה"ש לומר דגם בישראל איכא פסידא והוא כי מעלת המלאכים יש להם שלום זה עם זה וכולם אהובים זה לזה לא כן התחתונים שכולם קטטות ומריבות נמצא במדה זה איכא פסידא למוכר כ"י לכן על זה נתחכמו גם ישראל ועשו שלום בניהם ואחדות אחד ולכן כתיב ויחן שם ישראל נגד ההר בלשון יחיד וישבו בלב אחד ואחדות גמורה ובזאת הסיבה זכו ישראל לקבל התורה ולכן נצטוו על הדינים קודם נתינת התורה כאוז"ל שבת ודינים במרה איפקוד והוא מטעם ע"י הדינים יתרבה השלום כי כשבאים לידי מריבה ובאים לידי משפט והם עושים שלום והיו לאחדים וכן ג"כ ע"י נתינת צדקה מורה על האחדות והשלום ביניהם לכן עושים צדקה וחסד זה עם זה הרב כסא שלמה ז"ל דרוש ג' למתן תורה עש"ב:

ובזה אפשר לפ' אם אין קמח אין תורה רק נקדי' עוד מ"ש הרב פקודת המלך ז"ל דף מ"ד ע"ב כי הקמח רומז לאחדות כי מי שלוקח מים וקמח ובוללן יחד יש להם חיבור ודיבוק ונעשה מהם עיסה אבל הסובין מורה על הפירוד כי המים עם הסובין אין להם אחוז

ודיבוק יחד ע"כ וז"ש אם אין קמח ר"ל אם לא עשו ישראל אחדות ושלום ביניהם שהוא בחינת קמח אז אין תורה שלא יזכו לקבל התורה בטענת מלה"ש דאדרבה איכא פסידא בישראל דבמלאכי מעלה הכל שלום לא כן ישראל דאיכא מריבות וזוכים בה מלה"ש מדינא דבר מצרא אכן ע"י הקמח שרומז לאחדות זכו ישראל בתורה יותר ממלה"ש מחמת פשט והסוד:

יא) **תורה** הטעם שאמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר אשר בראתיך משום שאילו אמר אשר בראתיך היה מענה בפיהם לאמר מדוע אתה גוזר עלינו תרי"ג מצוות הלא בראת האומות לפיכך שם לפניהם מה שלא עשה לשום גוי ה' כסף נבחר סדר יתרו משם ה' החזקוני.

ואפשר שמזה יובן לענ"ד ביאור מאמר תמוה מפי השמועה ומטו לה משמיה ה' שדה יצחק ז"ל שהובא שם וז"ל כשאמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וכולי אמר משה ברוך שלא עשני גוי ע"כ ועפ"י האמור יבא על נכון אם ניחא קמי קוב"ה וז"ש כשאמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ולא אמר אשר בראתיך מאז פתח משה ואמר ברוך שלא עשני גוי דאם אמר אשר בראתיך דדבר זה יתכן באומות העולם שגם הם נבראים אז שייכא בהם התורה ואין צער כ"כ דגם להם ניתנה התורה אכן עתה שאמר השי"ת אשר הוצאתיך מא"מ דדבר זה אינו באוה"ע וא"כ ראויה התורה לישראל דווקא ולא לאוה"ע ולכן מאז השב"ח השב"ח משה רבינו ע"ה ואמר ברוך שלא עשני גוי אלא ישראל לזכות בתורה הקדושה:

יב) **תורה** הקשו המפרשים בזה שירד ה' על הר סיני והא קי"ל דאין הולכין מא"י לחו"ל כ"ש היאך ירד הקב"ה ממקום טהור וקדוש על הר סיני לארץ תחתונה בעלמא דשקרא ותירצו ע"פ מה דקי"ל ללמוד תורה מותר אף לצאת מא"י לחוצה לארץ וא"כ ה"נ שהוכרח הקב"ה כ"י לירד למטה ג"כ ללמד תורה לרבים אכן כל זה אינו אלא אם נאמר דאנכי ולא יהיה לך לכל ישראל נאמר אז שפיר הוי רבים אבל אי למשה לבד נאמר כמו שהליץ עליהם מרע"ה במעשה העגל באומרו לי צוית ולא להם שנאמר אנכי ה' אלהיך בלשון יחיד א"כ הדרא קושיה לדוכתא דאיך ירד ה' על ה"ס הרב בא ישועה ונחמה בפ' קרח:

ועפי"ז אפשר לפרש מאמרם ז"ל בפסוק רבים אומרים לנפשי וכו' רבים אלו אוה"ע שאומרים לישראל אומה ששמעה על הר סיני אנכי ולא יהיה לך ולסוף מ' יום עשו העגל כלום ישועה יש לה וכו' ע"כ הובא להרב שארית יעקב ז"ל בפ' תזריע ודקדק בו הרב הנז"ל מה טעם בשפת יתר אומה ששמעה על ה"ס כי מה יתן ומה יוסף בהעלות זכרון

המקום אשר בו שמעו אנכי ולא יהיה לך ע"ש ועפ"י האמור לעיל יתכן דאילו לא שמעו קול דברי אלהים חיים על הר סיני אלא מן השמים ממעל השמיעם את קולו ית' ולא ירד כב יכול על ה"ס אז אפשר להליץ על ישראל במעשה העגל בטענת משה רבינו ע"ה לי צוית ולא להם אכן השתא ששמעו על הר סיני מוכח דלכל ישראל נאמר אנכי ולא יהיה לך דהוי לימוד תורה לרבים דמותר לצאת מא"י לחו"ל א"כ איך עשו את העגל אחר מ' יום דליכא טענה לפוטרם כלום ישועה יש:

יג) תחיית המתים טעם לתחיית המתים בישראל ולא באומות העולם משום דלגבי ישראל כתיב למשפחותם לבית אבותם דנתייחסו אחר אביהם וידוע דעתיד יברא אדם מעצם אחד ששמו לוז שאינה נרקבת וידוע ששלשה שותפים יש באדם ואביו מזריע שממנו עצמות וגידים ולכן ישראל יש להם ת"ה כי יש להם יחוס אבל הגוים אין להם יחוס אחר אב הרב כסף נבחר ז"ל סדר במדבר:

ובזה נלע"ד לפ' מדרש הובא שם וז"ל בשעה שקיבלו ישראל התורה נתקנאו אומה"ע בהם ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מן האומות סתם הקב"ה את פיהם ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנא' הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאים ויתלדו על משפחותם וכולי ע"כ ודקדק בו הכ"ן הנז"ל מאי תלי התורה ביחוס עש"ב מ"ש הוא ז"ל לפי"ד ועפ"י האמור אפ' שיובן בהקדים מ"ש בסוף מס' כתובות דף קי"א כי טל אורות טליך מי שיש לו אור תורה אור תורה מחייהו ומי שאין לו אור תורה אין אור תורה מחייהו ע"כ וז"ש בשעה שקיבלו ישראל התורה אז נתקנאו אוה"ע על שלא קיבלו התורה וכל כוונתם הוא על שמזה לא יזכו לקום בתחיית המתים דכשאין לו אור תורה אין אור תורה מחייהו וע"ז נפשם לשאי"ל הגיעה מה ראו אלו להתקרב יותר מן האומות ויזכו לקבל התורה שיקומו בתח"ה לזה בא הקב"ה בתשובת"ו הרמתה סתם את פיהם ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאין ר"ל דבשלמא בני ישראל נאה להם לקבל התורה שיעסקו אז בתורה ויזכו לקים בתח"ה מאותו העצם שנקרא לוז שאינו נרקב שבא מזריע אביו דיש להם יחוס אחר אביהם משא"כ אוה"ע אין להם יחוס אחר אביהם ולא יזכו לת"ה מאותו העצם וא"כ מה להם לקבל התורה:

יד) תחיית המתים ע"י הצדקה יקום בתחיית המתים והטעם לזה משום דע"י הצדקה מורה יורה שאנו בנים למקום ב"ה כתשובת ר"ע לטנוסרופוס הרשע כדאיתה בש"ס אמשול לך משל וכו' וא"כ כשאדם נותן צדקה יורה על עצמו שהוא בן לה' וא"כ הקב"ה מחייהו לעתיד דאב מטמא לבנו משא"כ להפך א"כ יורה שהוא. עבד והקב"ה כהן ואינו מטמא לעבדו ולהחיותו ה' ברית יעקב ז"ל:

ובזה אפשר לפרש מסרה הלוך וגדל הלוך ונסוע הלוך וחסור הלוך ושוב דהיינו מי שמקמץ ומרבה ממונו שאינו נותן לצדקה הלוך ונסוע לגמרי שאינו חוזר בתח"ה הלוך וחסיר מממונו לצדקה הלוך ושוב בתח"ה:

טו) **תחיית** המתים מכח המנין מוכיח שיש תח"ה שהם דבר חשוב ואין הולכים לטמיון רק מכניסן לאוצר בעת מיתה ולכך יהיה תחיית המתים הרב כסף נבחר ז"ל פרשת במדבר משם ה' ש"ך ז"ל:

ובזה יובן לענ"ד מאמר תמוה וז"ל במה תרום קרנם של ישראל א"ל בכי תשא את ראש ע"כ ר"ל במה תרום קרנם של ישראל שיהיו הכל יעידו ויגידו שיש לישראל תח"ה א"ל בכי תשא את ראש בנ"י שע"י המנין הוו דבר חשוב ואין הולכים לטמיון:

תם ונשלם סדר המערכות. בע"ה אשר לו גדולה ומלכות. ואכתב דבר סתר ליקוטים מפוזרים בעזרת יוצר כל היצורים:

ליקוטים

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא וכו' אפשר לפרש עפ"י מ"ש ה' מגן אבות ז"ל דף ט"ל דע"י עסק התורה גורם כמה זיווגים זיווג באו"א וזיווג בזו"ן ע"כ וכתב הר' מאיר בת עין ז"ל דף י"ט עוה"ז נקרא מלכות ועוה"ב נק' אימא ע"כ וז"ש כל השינה הלכות וע"י עסק התורה גורם גם זיווג באו"א ולכן מובטח לו שהוא בן עוה"ב שיש לו חלק בבחינת זיוג אבא עם אימא הנק' עוה"ב:

ובזה אפשר לפרש אמר ר' אלעזר ת"ח מרבים שלום בעולם ונקדים עוד מ"ש הר' מג"א ז"ל דף ל' שמ' נק' עולם וגם בינה נק' עולם כמ"ש מן העולם עד העולם דהיינו מלכות ובינה וכתב עוד שם דף ז' דשלום כנוי ליסוד ע"כ וז"ש ת"ח ע"י עסקם בתורה מרבים שלום יסוד להשפיע בעולם שהם בינה ומ' שגורמים זיווג באו"א ובזו"ן וזהו מרבי"ם שלום בעולם שעושים שני זיוגים, וא"ש את"מ וההי"ב:

במס' תענית דף ז' אמר רבי תנחום בר חנילאי אין הגשמים יורדים אא"כ נמחלו עונותיהם של ישראל אפשר עפ"י מ"ש ה' מגן אבות ז"ל דף ח' כשנעשה זיוג זו"ן נמחלים ומתכפרים העונות כדאיתה בזוה"ק פרשת אחרי מות בשעתא דמלכא ומטרוניתא מזדווגין ההיא שעתא וכפר בעדו ובעד ביתו ע"כ ועיין עוד בזוה"ק פ' ויגש ונקדים עוד מ"ש בזוה"ק פ' אחרי מות ירידת גשמים הוא ע"י כשנעשה זיוג זו"ן פנים בפנים והשתא א"ש אין הגשמים יורדים אא"כ נעשה זיווג למעלה בזו"ן וא"כ בידוע שנמחלו העונות כנז':

איתא במ' סוטה דף י"ג מלמד שהיה משה מת ומוטל בכנפי שכינה וכולי והקב"ה מאי אמר רב אמר וכו' וריו"ח אמר החכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה וכולי ע"כ כן איתא הגי' בעין יעקב. אפשר לפרש ע"פ מ"ש הרב מאורי אור ז"ל פ' אחרי מות משם רבינו האר"י זלה"ה בדרוש נדב ואביהוא הנה משה בחינתו הוא מן אחורים דיסוד אבא ומן הפנים דיסוד אימא ע"כ ולכן כשנפטר משה רבינו ע"ה אמר הקב"ה החכמה מאין תמצא כנגד יסוד אבא ואיזה מקום בינה כנגד יסוד אימא שהם בחינת מרע"ה כנז' וא"ש את"מ וההי"ב:

מאמרם ז"ל אמר משה עצמות יוסף נכנסים לארץ ואני איני נכנס לארץ ע"כ היבא לה' כסף נבחר ז"ל בפ' מקץ יובן לענ"ד אם אפשר ובעיני ה' יוכשר בהקדים מ"ש רבינו האר"י זלה"ה בספר הליקוטים בפ' בשלח ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף דהיינו רחל דהוי סופא דדרגין ומשה שהיה מבחינת יסוד דאבא לא היה יכול ליכנס ברחל אם לא ע"י יסוד ז"א שהוא יוסף ולכן ויקח משה את עצמות יוסף עמו פירוש משה דהוא יסוד דאבא נתלבש ביוסף יסוד דז"א ובזה הלך בסופה דדרגין ליכנס ברחל ע"כ וז"ש עצמות יוסף נכנסים לארץ וכו' ר"ל אני יסוד אבא יכולני ליכנס לארץ שהיא כנגד רחל דהוי סופא דדרגין ע"י התלבשותי בעצמות יוסף דהוא יסוד ז"א כנ"ל ולכן מתמה ואמר ואני איני נכנס לארץ:

ואפשר שזהו סוד מ"ש רז"ל מה ראה הים שנתקרע ארונו של יוסף ראה ע"כ ר"ל מה ראה ים סוף שהיא רחל סופא דדרגין שנתקרע ונבקע לפני משה שהוא יסוד דאבא ויכול ליכנס בה ויהי כמשי"ב ארונו של יוסף שיש בהם עצמות יוסף שהוא יסוד דז"א ומשה נתלבש בו כנז' ובזה יוכל משה רבינו ע"ה שהוא בחי' יסוד דאבא ליכנס ברחל כנז' וא"ש ההי"ב:

או יובן לענ"ד ע"פ מ"ש הרב נפש דוד ז"ל בפ' בשלח בפסוק ויקח משה את עצמות יוסף עמו הטעם דנתעסק בו משה רבינו ע"ה ולא שבטו של יוסף כשם שעסק כל שבט ושבט בעצמות הנוגעות לשבטו הוא משום כי מרע"ה רמוז בז"א ולהיות שיוסף הוא ביסוד דז"א הרי שהם גוף וברית חשבינן חד ולא שייכא מצוה זו כ"א למשה כי א"א ליוסף בלי משה ומשה בלי יוסף ע"כ וז"ש אמר משה עצמות יוסף שהם בחינת יסוד דז"א נכנסים לארץ ואני ז"א איני נכנס לארץ והלא ברית וגופא חשבינן כחד ולא אפשר זה בלא זה כדבר האמור וא"ש את"מ וההי"ב:

ולדרך זה יובן ג"כ מה ראה הים וכולי רק נקדים עוד מ"ש הר' מאורות נתן ז"ל מע' ק' דף ע"ו קריעת ים סוף הוא בקיעת יסוד דאימא או יסוד דנוק' ע"י המטה יסוד זכר ע"כ

וז"ש מה ראה הים היא המ' שנבקע יסוד דידה ואמר ארונו של יוסף שהוא בחינת יסוד דז"א ראה ונבקע ונעשה יחוד עליון וא"ש את"מ וההי"ב:

אשת חיל מי ימצא וכו' אפשר לרמוז אם ניחא קמי קוב"ה במ"ש ה' ז"ל בשער הפסוקי' במגי' אסתר בפסוק ותלקח אסתר בת אבי חיל דאבא נקרא חיל ע"ש וה"ן עוד נביא מ"ש הרב מאורות נתן ז"ל אות מ' מי נקרא בינה עלאה וידוע דאבא מזדווג עם אימא וז"ש אשת חיל ר"ל הרוצה לידע מה היא אשת אבא הנק' חיל כב יכול מ"י ימצא ירצה ימצא מ"י שהיא הבינה היא בת זוגו כנז' וגם אשת חיל מי ימצא ר"ת אחים ירמוז כי או"א הם אחים ורעים ועי' לה' מ"ן ז"ל אות יו"ד וא"ש את"מ וההי"ב:

מאמרם ז"ל הנך יפה דודי אף נעים זה גילוי שכינה אף ערשנו רעננה בשבח בנים ובנות הובא לה' נח"ק ז"ל בפ' בשלח אפשר לפרש אי ניחא קמי קוב"ה כמ"ש הרב גו"א ז"ל דף ד' בביאור קרא צהלי ורני כי הנה כתוב בזוהר ויחי ת"ח בכל אתר דכורא רדיף בתר נוקבא ואתער לגבה רחימותא ואשכחנא דהיא אתערת רחימותא ורדפה אבתריה ואורחיה דעלמא דלית שבחא דנוקבא למרדף בתר דכורא וכולי ומפרש תשובה לזה ת"ח אתערותא דכנסת ישראל לגביה נשמתהון דצדיקייא מתתא מתערי לה ובגין דאינון אתיין מסטרא דמלכא ואשתכח דדכורא אתערי חביבו ורחימותא לנוקבא וכדין נוקבא אתקשר ברחימותא לגבי דכורא וכולי ע"כ וז"ש הנך יפה דודי אף נעים זה גלוי שכינה שהיא מתחננת ואומרת לז"א בדברי פיוס ורצוי הנך יפה דודי ולכאורא קשה דהא אורחיה דעלמא לית שבחא לנוק' למרדף בתר דכורא לזה אמר אף ערשנו רעננה בשבח בנים ובנות וכוונתו לתרץ דאתערותא דכ"י לגביה נשמתיהון דצידקייא מתערי לה בגין דאינון אתיין מסטרא דמלכא ואשתכח דדכורא אתער דכיון שנשמות הצדיקים שעולים בתוכה בסוד מ"ן הם מסטרא דמלכא שכל נשמות הזכרים הם מצד הזכר והנשמות המה המעוררים אותה נמצא שהתעוררות הוא מצד הזכר וז"ש בשבח בנים וכולי ר"ל באנשים צדיקים ומשובחים וההי"ב:

ובזה פירש ידי"ן החו"ש כמוה"ר ר' כ'ליפה הכהן הי"ו כו"ה לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים שהיא מתחננת בדברי פיוס וכי תקשה דאין אורחא דנוקבא למרדף לזה סיים נשכימה לכרמים היינו בתי מדרשות ע"ד מ"ש בגמ' נכנסו לכרם ביבנה שהוא מקום ת"ח שהם שורות כענבי הכרם נראה אם פרחה הגפן אלו בעלי מקרא פתח הסמדר אלו בעלי משנה הנצו הרמונים אלו בעלי תלמוד דאתערותא דכ"י לגביה נשמתהון דצידקייא וכאמור עכ"ד נר"ו:

איתא בגמ' דחולין דף פ"ד ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו שהן תלוין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם אפשר ליישב הלשון זה דנקט אי ניחא קמי קוב"ה בהקדים מ"ש הרב זלה"ה בלי"ת בפ' בראשית התורה לא דיברה באצילו' אלא בבריאה וע"כ זאת התורה נק' תורה דברי' וע"כ התחילה בבית כי הא' היא ראשונה רמז לאצי' והב' שניה רמז לבריאה עולם ב' גם א' אצילות וב' בריאה גם ידוע כי אימא מקננא בכורסייא וע"כ התחילה בב' שהוא בינה ע"כ ולכן שפיר נקט והוא תלוי במ"י שהיא אימא כנודע שאמר והיה העולם היא עולם הבריאה כי אימא מקננא בכורסייא כנז' וא"ש את"מ וההי"ב:

ואפשר דמטעם זה ניתנה תורה ע"י מרע"ה ונקדים עוד מ"ש ה' מאורי איר ז"ל בפ' קרח משם רבינו האר"י זלה"ה שמשה סודו ג"כ בבריאה שנשמת משה נגנז בהיכל הרצון דבריאה וכן עולה משה גמי' אל שדי שהוא בבריאה והיכל הרצון הוא ת"ת דבריאה ע"כ ולכן אפשר כיון דהתורה היא מעולם הבריאה ומרע"ה הוא סודו בבריאה כנז"ל ולכן ניתנה על ידו שהם מבחינה א' וא"ש את"מ וההי"ב:

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר. אפשר לפרש ע"פ מ"ש ה' מ"ן ז"ל אות א' דף ב' אב האמונה נק' ברתא כנודע כי עיקר בנין המ' מה"ג שבאבא וכת' עוד שם באות ה' דף כ"ז הר סיני נק' הנוק' ובה ה' גבורות גמי' סיני וכתב ה' זלה"ה בפס' תורה צוה לנו משה כי משה הוא יסוד אבא ע"ש. וז"ש וידבר ה' אל משה שהוא בחינת יסוד אבא בהר סיני ר"ל על עסקי המ' הנק' הר סיני לאמר מלשון שבח ועלוי לתקן ולבנות פרצופה מה' גבורות שבאבא שבזה נק' הר סיני כי סיני גמי' ק"ל כחושבן ה' הויו"ת דגבורה וא"ש את"מ וההי"ב:

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וכו' אפשר לפרש אם בעיני ה' יוכשר בהקדים מ"ש הרב מעשה רב ז"ל דף נ' והנה סוד ה"ה חסדים כתב התיקונים שהם סוד ה' אור דמעשה בראשית שמשפעת הבינה לזעיר והוא נותנם לנוקביה רחל להתמתק כדי שתהיה פנים בפנים ותהיה ראויה לזיווג ואז תהיה בסוד ה' כי צורתה היא ד"ו וממה שהייתה כשהיא אחור באחור סוד ד' דלה ועניה עתה נכנס הוא"ו בתוכה שהוא הזעיר כדי להזדווג עמה בכח הה' חסדים שהם ה' אור דמעשה בראשית שבאים לה מהבינה וזה הוא בכח מעשה התחתונים שעושים צדקה ובזה יכולים להמשיך לה ה' אור דמ"ב ומצדק שהוא דין יהיה צדקה רחמים ע"כ. וכתב ה' מ"ן ז"ל אות ל' דף מ"ח לי נק' הבינה. וכתב ה' אור נערב ז"ל אות ק' תרומה היא מלכות ע"כ וז"ש דבר אל בני ישראל שיקחו ה' חסדי' מן לי שהיא בינה ונותנתם למ' שנק' תרומה כי הם סוד ה' אור דמעשה בראשית שמשפיע הבינה לזעיר ונותנם למ' להתמתק וזה יהיה

ע"י נתינת הצדקה וזהו מאת כל איש אשר ידבנו ואפשר שזה כוונת המגיד הא לחמא עניא וכו' כל דכפין ייתי ויכול ירצה ממה שהייתה בסוד ד' דלה ועניה עתה נעשית בסוד ה"א וזה ע"י צדקה שאנו אומרי' כל דכפין וכו' וגדולה הצדקה שמקרבת הגאולה ולכן אומרים השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל:

כתר לי זעיר ואחוך כי עוד לאלוה מלים אפש' לפרש דרך רמז דהקרא מלין לצד עלאה ימלל אי ניחא קמי קוב"ה בהקדים מ"ש ה' מאורי אור ז"ל בפ' בראשית דף ה' משם רבינו האר"י זלה"ה כשעלה ברצונו של המאציל העליון להאציל כל העולמות הנה האציל העולמות העליונים וא"ק עם כל מדרגותיו ואח"כ עולם האצילות א"א או"א וזו"ן ונתן הכח והממשלה לזו"ן כב יכול ושם כל תפלותינו ושאלתינו כמ"ש בזוהר בלק דף קצ"א ע"ב מה שמו ומה שם בנו כי תדע ההוא שם ידיע ה' צבאות שמו שם בנו ישראל שמו דכתיב בני בכורי ישראל והאי ישראל כל מפתח דמהימנותא ביה תליין ואיהו משתבח ואמר ה' אמר אלי בני אתה והכי ודאי דהא או"א אעטרו ליה בכמה ברכאן ואמרו ופקידו לכלא נשקו בר נשקו דא להאי בר כב יכול שולטנו יהב ליה על כולא דכולא יפלחון ליה פן יאנף בגין דאעטרו ליה בדינא ורחמי מאן דזכי לדינא לדינא מאן דזכי לרחמי לרחמי וכל ברכאן דלעילא ותתא להאי בר סלקין ומתעטרין ע"כ ועוד כתב ה' מאיר בת עין ז"ל הנה מלכות נקרא' תפלה מפני שהיא שואלת ומתפללת תמיד כב יכול לז"א בעלה שיתן לה חסרונה וסימניך ואני תפלה כי אני היא המ' ומאחר שגם המ' שואלת ומתפללת כ"י לז"א שיתן לה חסרונה וכל שכן אנחנו שתפלתנו ועבודתנו לשם ע"כ עש"ב דף מ' במס' יומא וה"ן עוד נביא מ"ש בכללים מהאר"י זלה"ה אשר הם מחוברים עם התיקונים אריך אנפין הוא פרצוף שלם ואין סוף יתברך מתלבש בתוכו ע"כ וז"ש כתר ר"ל אריך אנפין שהוא בחינת הכתר כנודע הוא לי ר"ל שאני מתלבש בתוכו וזה הם דברי א"ס ברוך הוא ועכ"ז הגם שהוא גבוה ועליון אפי"ה זעיר ואחוך ר"ל שתהיה בקשתך ותפלתך לז"א והוא יגיד לך ויענה אותך בשאלתך אם לדינא אם לרחמי משום דהא ברא קדישא איהו ז"א כל מפתחן מהימנותא ביה תליין וכ"י שולטנו יהב ליה על כולא כנז' ותדע לך דכן הוא כי עוד לאלוה שהיא המ' דאלוה נק' המ' כדכתב הרב מאורות נתן ז"ל אות א' דף ב' מלים ר"ל הלא תראה שגם המ' צריכה לאיזה דברים ח"ו ומתפללת ושואלת מאת ז"א שיתן לה חסרונה וכ"ש אתם שתהא תפלתכם ועבודתכם לשם וא"ש את"מ וההי"ב:

קדש ורחץ אפשר אי ניחא קמי קב"ה בהקדים מ"ש הרב זלה"ה בשער מאמרי הרשב"י דף ג' שע"י קיום מצות לא תעשה גורם זיווג באו"א וקיום מצות עשה גורם זיווג בזו"ן ע"ש ועוד כתב הרב מב"ע דף מ"ב הנה נודע שסוד הכפרה הוא בסוד הבינה עיין שם

וה"ן עוד נביא מ"ש ה' מאורות נתן ז"ל אות ק' קודש אבא עלאה וכל קודש הוא בחכמה ע"כ ואפשר שלזה כיון המגיד בדבריו ואמר קדש קרי ביה קודש קו"ף בחולם רמז על אבא ורחץ הוא רמז על אימא שהיא הבינה וקראה בלשון רחיצה דעל ידיה תהיה כפרת העון ורוחצת ומעברת טומאת העון שהיא סוד הכפרה כנז' וכוונתו להודיענו באיזה דברים גורם זיווג או"א ואמר זיווג קדש אבא "ורחץ אימא הוא ע"י כרפס שהיא בגי' שס"ה עם ד' אותיות והכולל שם רמז דע"י קיום שס"ה מל"ת גורם זיווג באו"א כדבר האמור ועוד בא להוסיף ולומר שג"כ ע"י יחץ שם רמז מ"ש הרב זלה"ה בשה"כ שער ק"ש שכוונת ק"ש הוא לעשות זיווג באו"א כדי שינחילו מוחין לזו"ן שאח"כ בתפלה יזדווגו זו"ן ע"כ וכתב עוד שם מן הרב ז"ל בדרוש חיבוט הקבר הנה כל נשמה ונשמה יש לה קלי' אחת מיוחדת אליה מסיבת פגם אדה"ר וזה מלבשתו ומלפפתו תמיד כל ימיה ובודאי שנעשית לו סוד מלבוש אחד כי נשמת האדם קדושה ובהכרח שהקלי' נעשית לה מלבוש וזה סוד כי אם עונותי' מבדילין והנה נודע שבק"ש יש רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח איברי אדם והנה בקריאת האדם הקריאת שמע בכל קריאת תיבה אחת מפריד הקליפה מכל אבר ואבר ע"כ ע"ש וז"ש שרמז המגיד באומרו יחץ הוא ק"ש שע"י ק"ש שיש בה רמ"ח תיבות אשר בכל תיבה מפרידת ומחלקת וחוצצת מכל אבר מן הקלי' אשר היתה דבוקה בו וזה יחץ לשון פירוד וחלוקה ושם רמז דע"י קריאת אדם ק"ש הרמוזה בתיבת יחץ הוא לעשות זיווג או"א:

מגיד שם רמז עפ"י מ"ש הרב מגן אבות ז"ל דף ל"ט העוסק בתורה גורם זיווג או"א שנגלים מוחים מצד אבא עם מוחים דאימא ע"כ וז"ש מגיד שהוא רומז על עסק התורה כדכתב ה' שמה"ר ז"ל לפ"ד ע"ש לומר דע"י לימוד תורה גורם זיווג או"א:

רחצה שם רמז ג"כ עפ"י מ"ש הרמג"א ז"ל הנז"ל דף כ"ט משם ה' זלה"ה בליקוטיו דע כי בכל זמן שנפטר הצדיק מן העולם אז נשמתו עולה בסוד מ"ן מהנוקבא אל הז"א ואז מזדווגין זו"ן וזה מי שאין לו רק נפש אך מי שיש לו נשמה יכול לעשות ג"כ מ"ן בבחינת נשמתו באו"א וגם הם מזדווגין על ידו וז"ש כך עלה במחשבה כי עלה בסוד מן האימא אל אבא ע"כ ועיקר הריגת עשרת הרוגי מלכות הוא מטעם זה שיעשו זיווג בזו"ן ובאו"א בסוד מ"ן דבינה ומ"ן דמ' ועי' בספר מאיר לארץ פר' וזאת הברכה דף פ"ד וזה רחצה ר"ל בשביל החכמי' והצדיקים שהיו מוכיחין את ישראל ומחזירין אותם למוטב ורוחצים ומנקים אותם מעונם והם מתנם או נהרגים כמו יו"ד הרוגי מלוכה אז עולה נשמתם בסוד מ"ן ומזדווגים או"א וגם רחצה היא אותיות רצחה ירמוז על רציחת הצדיקים שיש להם נשמה גורמת זיווג או"א כנז' ועד כאן דיבר המגיד בזיווג או"א הנק'

קדש ורחץ כנז' ומעתה אמר מוציא מצה ומכאן מדבר בענין זיווג זו"ן ואמר מוציא הוא היסוד דדכורא הוא מוציא השפע שהוא בחינת הזיווג ונותן במצה שהיא המ' הנק' מצה כמ"ש ה' מאורות נתן ז"ל וז"ל מצה פרוסה רחל שנפרסה מלאה והיא מצה עניה לחם עוני ע"כ וזה פשט הענין הוא מוציא על מצה העליונה השלימה ותיבת מצה הוא על מצה הפרוסה ואמר לנו תדע לך הזיווג של זו"ן הוא יהיה ע"י דברים הללו ואלו הם מרור שם רמז מ"ש הרב מעשה רב ז"ל משם הרב גאלנטי ז"ל בפסוק טוב לגבר בעוד שמדה זה היא מ' מלוהטת בדינים אי אפשר לה לעלות למקומה הרמתה ולהתייחד עם דודה אל תוך החדרים ומה עושה משפעת אותם הדינים לצדיקי הדור והיא עולה והם נקראים יסורים של אהבה ע"כ וז"ש מרור ירמוז ע"י שהצדיקים סובלי חלאים וצערים שהם קשים לאדם במרירות אז הוא מקיל על השכינה ותוכל לעלות עם דודה אל תוך החדרים ומזדווגין כורך עם ב' כוללים גמי' רמ"ח רמז בזה שע"י קיום רמ"ח מצות עשה גורם זיווג זו"ן כנז' לעיל:

שולחן שם רמז דע"י מצות נתינת צדקה גורם זיווג זו"ן פב"פ כמ"ש ה' מים חיים למהר"ר רבינו יעקב מימון זלה"ה זיע"א וזהו שולחן ע"ד שאז"ל שלחנו של אדם מכפר עליו שהיא ר"ל על הצדקה לעניים שמכניס אורחים לתוך שלחנו בזה גורם זיווג זו"ן כנ"ז:

א"נ שולחן שם תרמו"ז שכתב ה' גולל אור ז"ל אות יו"ד דף ז"ך משם הרב זלה"ה בשער אכילה שכוונת האכילה הוא כדי לברר ניצוצות הקדושה שיש באותה האכילה או בעל חי או דומם או צומח כפי מה שהוא ומתברר ע"י האכילה ע"כ ונודע דע"י בירור ניה"ק הם יעלו בסוד מ"ן והם קישוטי כלה ומאז נעשה זיווג זו"ן וזה שולחן ע"י מאכל אדם בשולחנו וכיוצא:

עורך שם ירמוז ע"פ מ"ש הרמג"א ז"ל דף ב' שע"י הקרבנות עולים ניצוצות הקדושה שהם בעומקי הקלי' ועולים בסוד מ"ן ומזדווגין זו"ן ע"כ וזה אומרו עורך ירמוז על מעשה קרבנות שכתוב בהם וערך עליה העולה וערכו עצים וכיוצא שעל ידם מתבררים ניה"ק ומזדווגין זו"ן:

או אפשר בא לרמוז ע"פ מ"ש ה' מורה באצבע ז"ל סי' ב' וז"ל בכריעה ראשונה יכוין י"א יו"ד מהוי"ה אלף מאדנ"י ובכריעה שניה אותיות שניות ה"ד וכשיאמר מודים אנחנו לך יכוין אותיות שלישיות ו"נ ולבסוף בחתימת ברכת מודים אותיות רביעיות ה"י ליחד יאהדונה"י ע"כ וז"ש עורך אותיות כורע בהפוך אתוון לומר ע"ד הכריעות של העמידה יכוין ליחד הוי"ה שהוא ז"א עם אדנ"י שהיא המ' ליחד קב"ה ושכינתיה וזה רמז בתיבת עורך כנז':

צפון בא לרמוז מ"ש הרב מעשה רב ז"ל דף מ"ח כי ע"י לימוד הקבלה יוצאת ומזדווגת עם דודה דומיא דשבת שמזדווגת ע"י היסוד שהוא צדיק עליון וכן מזדווגת ע"י צדיק תחתון שבארץ על ידי לימוד הקבלה ורזין ע"כ וז"ש צפון בשביל הלימוד של קבלה שהוא סודות נסתרים וצפונים הני כבשי דרחמנא הוא גורם זיווג זו"ן על ידו:

ברך שם רמז מ"ש ה' דברי שלמה ז"ל המחובר לס' מאיר לארץ דף ג' משם ה' זלה"ה כי מאה הם ס"ג ומילוי דס"ג שהם ל"ז ס"ג ול"ז עולה מאה וכנגדם במ' מאה אדנים לקבל מאה ברכות גם יאהדונה"י עם ח' אותיות והכו' גמי' מאה וע"י מאה הברכות מתייחדים שני שמות אלו ע"כ וזה אומרו ברך כי ע"י מאה ברכות נעשה יחוד ז"א שהוא הוי"ה ומ' שהיא אדנ"י כנז':

הלל נרצה אפשר לרמוז הלל נרצה כוונת המגיד לומר בשביל אלו דברים הנז"ל העושה אותם גורם כי הלל שהיא המ' כמ"ש הרב מאורות נתן ז"ל אות ה' דף כ"ח היא נרצה ר"ל שתמצא חן בעיני בעלה ז"א ומזדווג עמה אחר שהיא מקושטת במעשים טובים של הצדיקים כאמור:

א"נ בתיבת נרצה שם רמז מ"ש הרב מג"א ז"ל ד' ח' דע"י זיווג זו"ן נמחלים העונות כדאיתה בזוה"ק וכתב ג"כ דף י"ט משם הזוה"ק דכשייזדווגו זו"ן אז כלהו אשתכחו בחידו ע"ש וה"ן עוד נביא מ"ש ה' מע"ר ז"ל דף ק"ה מדברי הרב זלה"ה מוכח שאלו האותיות מנצפ"ך הכפולים מורים על זיווג זו"ן שע"י חבורם יחד נמתקים הדינים ותבא הגאולה לעולם ע"כ עש"ב וזה אומרו נרצה רמז לנו המגיד כי ע"י אלו המצות וג"כ יותר מהמה גורמי' זיווג ויחוד זו"ן ומאז נרצה שיהיה לעולם ברצון טוב שיתכפרו עולותינו וכלהו הם נמצאים בשמחה ויתמתקו הדינים ויבא הגואל משיח צדקנו במהרה בימינו אכי"ר וא"ש את"מ וההי"ב:

נמשך לזה הבא נבא לפרש אם אפשר ובעיני ה' יוכשר כוונת המגיד בפסקא הא לחמא עניא וכו' ובתחלה אקדמה פניך מ"ש ה' מעשה רב ז"ל דף מ"ח המ' בזמן שהיא לבושה קדרות היא נקראת דל"ת דלה ועניה וע"י הכוונות ויחודים להמשיך לה ה' אור דמעשה בראשית כדי לעשות זיווג להתחב' עם בעלה אז נעשית המ' מהדל"ת לה"ה והוא לחברה ע"י בעלה ע"י ה' חסדים של הבינה כחושבן ה' ואז יהיה חיבור בעלה שהוא בסוד הוא"ו שבתוך הה"א עמה ע"כ ועוד כתב דף צ"ב בפירוש קרא אל אלהים ה' דיבר ויקרא ארץ כי בחיבור הג' אבות חג"ת שהם אל אלהים ה' הם מאירים למ' ותצא מהקלי' ותתייחד עם בעלה כנרמז בזוה"ק באר חפרוה שרים אלין או"א כרוה נדיבי העם אלין אבהן במחוקק דא יסוד במשענותם אינון נצח והוד וע"י זה נגמר הייחוד ותהיה האשה שוכבת בחיק

בעלה וזה סוד האשה נקנית בכסף בשטר בביאה שרומז לאבות חג"ת כי הכסף הוא סוד החסד שטר הוא סוד גבורה מלשון שוטר ומושל וביאה הוא סוד הת"ת שהוא מתייחד עמה בסוד הזיווג ע"י החסד והגבורה בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני והוא שאמר אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ כלומר שחיבור שלשתם גורם שהארץ שהיא מלכות קדישא נקראת לבא אל המלך לזיווג ולזה הסוד רמזה אסתר שהוא סוד מ' דאצילות כנודע ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלשים יום והכוונה בדבריה לומר לפי שעדיין לא בא עת רצון שיהיו הג' אבות חג"ת נכללים זה בזה להאיר להעלותה אצל בעלה וזה שלושים יום הוא סוד הג' אבות שנקראים ימים וכל אחד כלול מעשר הרי שלשים יום ואגב אורחין למדנו שעלייתה למעלה לזיווג עם בעלה הוא ע"י חיבור שלשתם ואז נקראת אצל בעלה לזיווג ע"כ עש"ב וה"ן עוד נביא מ"ש ה' מאורות נתן ז"ל אות ל"ו דף מ"ח המ' קרויה לחם ואין לחם אלא אשה ועוד כ' אות ד' דף כ"ד המ' נקראת דלה כשחסרה מהזיווג, וכן נקרא היסוד ושניהם נקראים אז דלים ועוד כתב אות א' דף ז' אכל היינו זיווג, כי כשם שעושים ברורים באכילה כך נעשה ע"י הזיווג ועוד כתב דף י"א ארץ נקראת הנוקבא כשיש לה זיווג מקבלת מהרצון ועוד כתב אות כ' דף מ"ה כל נקרא יסוד שהוא כולל חמשה חסדים וחמשה גבורות ע"כ ונקדי' עוד מ"ש ה' מים חיים דף ג' משם ה' זלה"ה בזמן שהיו ישראל במצרים היה ז"א תוך בטן אימא עלאה ולא היה מתגלה לחוץ וזהו כוונת המגיד עבדי' היינו לפרעה במצרים ר"ל במעי אמו במצר מ"י שהיא בינה והיה ז"א בגלות כמו הוולד וכו' וכוונתו הייתה לעכב את ישראל שלא יצאו ממצרים ולמעלה שלא יצא ממעי אימא ולמנוע ממנו הזיווג ח"ו ע"כ והשתא א"ש מאחר עלו"ת ורמז בדבריו בסדר קדש ורחץ וכו' על כוונת המצות וייחודי וזיווגי מדות העליונות מעתה פיו פתח בחכמה ואמר הא לחם עניא ר"ל המ' שהיא נקראת לחם והיתה דלת שהיא דלה וטניא שהייתה חסרה מזיווג ח"ו הנה בעתה ע"י אלו המצוות והייחודים הנז' אז נעשית מהדלת ה"א בשביל די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים הכוונה ע"י שנתחברו ונזדווגו זו"ן ע"י אבהתנא אלו ג' אבות שהם חג"ת שע"י חיבור שלשתם גורם שתעלה המ' שנק' ארץ להעלות אצל בעלה שהוא זעיר אנפין שהיה תוך מצר מ"י ר"ל שהיה במעי אמו בינה ומעתה יצא ונתגלה אורו לחוץ וראוים לזיווג ע"י מעשים טובים שעושי' ישראל כנז' ובזה נק' מ' ה' ולא דל"ת ומעתה אני אומר כל שהוא יסוד דמ' דכפין כב יכול מתאוה ותאב לזיווג ייתי ויכול ר"ל בחינת זיווג, כל ר"ל יסוד דז"א דצריך ומתאוה ג"כ לנוקביה בסוד שאוג ישאג על נוהו יתי ויפסח ר"ל ימצא המ' לפניו כשהיא מקושטת ע"י מע"ט של צדיקים ומזדווגין וזהו ויפסח כי פסח כנוי למ' כמ"ש הרב מ"ן

ז"ל אות כ' דף ס"ח ומעתה שנעשה זיווג זו"ן וחיבורם יתמתקו הדינים ותבא הגאולה לכן אני אומר השתא הכא וכולי לשנה הבאה בארעא דישראל אכי"ר וא"ש את"מ וההי"ב:

ואפשר שלזה סוד כיוונה אסתר לגזור ג' צומות על ישראל ואפשר לומר שהם כנגד אברהם יצחק ויעקב הכוונה שבזכות אלו ג' צומות שהם כנגד אבות שהם חג"ת יתחברו שלשתם שיהיו נכללים זה בזה להאיר לה שאסתר היא סוד מ' דאצילות כנז' ולהעלותה אצל בעלה לזיווג וא"ש את"מ וההי"ב:

או אפשר תהיה כוונת כל דכפין יתי ויכול לרמוז דמאחר שקיימו ישראל המצות ומע"ט הרמוזים בסדר קדש ורחץ ע"ד הנז' אשר על ידם מתבררים ניצוצי הקדושה מעומקי הקלי' ועולים בסוד מ"ן למ' ומזדווגים זו"ן אז ע"י זה יש לנו שפע וברכה ומזון כמ"ש ה' כתם פז ז"ל בקרא עובד אדמתו ישבע לחם וכו' דף וכן כתב ה' מאיר בת עין ז"ל דף כ"ב משם הרב ז"ל בלי"ת בפ' וירא ע"ש מאז נעשה שופע גדול ע"י זיווג זו"ן ולכן כל דכפין ייתי ויכול אכילה ממש כפשוטו ועוד כל דצריך אותם ניה"ק אשר הם בעומקי הקלי' וצריכים בירור ותיקון אז ויתי ויפסח ר"ל ע"י המצוות הללו וכדומה הם יתבררו וקרבו ויאתיון ויעלו בסוד מ"ן למ' הנק' פסח כנז' לעיל ומאחר שנגמר ונשלם כל בירורי ניה"ק אז בלע המות לנצח ותבא הגאולה כנודע לכן אנו אומרים יה"ר שיזכנו השי"ת למע"ט ולתשובה שלימה ויושלם הבירור ויהיה לשנה הבאה בארעא דישראל:

וירא את עניינו זה פרישות דרך ארץ וכו' אפשר להבין כוונת רשעו של פרעה בזה שהפריש ישראל מהתשמיש הוא ע"פ מ"ש הרב מים חיים ז"ל דף ה' למהר"י מימון ז"ל משם הרב זלה"ה שזיוג זו"ן הוא בידינו דהיינו בהזדווגם ישראל בנשותיהם ע"כ ועוד כתב שם דף ג' בפירוש קרא ויק"ם מל"ך חד"ש ר"ת מו"ח שם רמז דע"י שהם פגמו בדעת עליון כי אותו הדור שהיו בגלות מצרים היו סוד א אותם הניצוצות של קרי שהוציאם אדה"ר באותם ת"ל שנה וע"י חטאתם זה שהוא מצד הדעת לכן גרמו קימה ואחיזה לפרעה בדעת ח"ו לינק השפע היורד משם ולעכבו לעצמו וזה הוא סיבת קימתו ועוד כוונתו לעכב ישראל שלא יצאו ממצרים כדי שלא יצאו זו"ן ח"ו וזהו על מצרים ר"ל שקימתו הייתה על ז"א שהוא במצרים במצר מי אימא עלאה שהיו בינה וכל כוונתו היה למנוע הזיווג ח"ו וזהו אשר לא ידע מלשון וידע אדם את אשתו וזהו את יוסף שהם כנוי לזו"ן כידוע לי"ח והשי"ת הפר עצתו ואדרבה כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ ע"כ ואפשר שמפני כך הפריש את ישראל מלהזדווג עם נשותיהם כדי לבטל ג"כ זיווג זו"ן ח"ו למעלה וא"ש את"ם:

ואל דרך זה סובב והולך כוונת מאמרם ז"ל הבה נתחכמה לו מכאן שרצו לבטל מהם השבת ואית דאמרי לבטל מהם את המילה הובא לה' פרסומי ניסא ז"ל רק נקדים עוד מ"ש ה' מאורי אור ז"ל בפ' תזריע זה לעומת זה עשה האלהים כי כמו שיש זכר ונקבה בקדושה כן יש זכו"ן בקלי' והזכר של הקליפה יניקתו מהזכר דקדושה והנוקבא מהנוקבא דקדושה וה"ט החסד עלאה כשמתגלה בפומא דאמה כשמגיע לערלה הפוגע בה מסתלק החסד ואינו מתבסם הנוקבא ומתבטל עונת הזיווג ח"ו ומאז נעשה יניקת זו"ן דקלי' מזו"ן דקדושה אכן ע"י המילה מסתלק אחיזת נוקבא דקלי' ממ' דקדושה וע"י הפריעה מסתלק אחיזת ס"מ מז"א דקדושה וזה סוד מילה במ' פריעה ביסוד הוא הכוונה להעביר ס"מ ונוקביה מלהתאחז בזו"ן דקדושה ע"י מצות מילה ופריעה ע"כ ועוד כתב בפרשת בשלח מה שנתחייבו לבצוע על שתי ככרות בשבת הוא מפני דכיון שמה שהיה יורד המן לחם משנה ביום הששי היה הרמז על מה שהיה עתיד להיות בשבת זיווג מלכא ומטרוניתא וכיון שבשבת הוא זיווג זו"ן חייב לבצוע על שתי ככרות ע"כ וה"ן עוד נביא מ"ש ה' גולל אור ז"ל אות ע' דף מ"א משם האר"י זלה"ה הנה מערב שבת מתחיל עליית העולמות עד שעולים נה"י דעשיה במקום חג"ת ונשאר חלל אותו מקום והוא הפרש בין הקלי' לקדושה והעושה מלאבה בשבת גורם הכנסת הקלי' באותו חלל קדוש והכניס מות למקום חיים וכן אם יוצא לחוץ התחום גורם לאדם העליון שיצא חוץ לתחום וירד בקלי' ח"ו ע"כ ולכן מעתה נתבאר כוונתו של פרעה הרשע שרוצה לחזק כוונתו ודעתו למנוע בחינת הזיווג ח"ו בזו"ן דקדושה והוא ידע כי בשבת נעשה זיווג במלכא ומטרוניתא לכן חשב מחשבות לבטל מהם השבת כדי שיחללו אותו בני ישראל ומזה יבטל המשכת האורות העליונים ויכנסו הקלי' במקום הקודש ואדם העליון ירד בקלי' ויערבב כל שמחה ח"ו לעשות פירוד ואית דאמרי המילה כי ע"י המילה ופריעה מתבטל יניקת זו"ן דקלי' מזו""ן דקדושה ויתגלה החסד בפומא דאימא אבל הוא לא כן ידמה שרצה לבטל מהם המילה דאז כשמתגלה החסד בפומא דאימא ופוגע בערלה הוא מסתלק ומתבטל עונת הזיווג וזו""ן דקלי' יונקי' מזו"ן דקדושה כך הוא דעתו אם אפשר ובזה יתפרש מאמר אחר וז"ל תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ויעשו אותה לא כתיב אלא ויעשו בה מכאן שרצו לבטל מהם השבת ע"כ הובא לה' קול יעקב ז"ל בפ' שמות והרי הוא כמבואר הוא מטעם הנז' וא"ש את"מ וההי"ב:

ואפשר שזה ג"כ כוונת מרע"ה שתיקן להם לישראל לשבות ולנוח ביום שבת קודש כמ"ש רז"ל שזה שאלה ובקשה ששאל מאת פרעה כדי שיתן להם שינוחו ביום השבת הוא כדי לעורר זיווג זו"ן ביום שבת לבטל כוונת פרעה:

ובזה יובן לענ"ד קרא דכתיב וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' ונקדים עוד מ"ש ה' מים חיים ז"ל דף ג' משם גורי האר"י זלה"ה דע"י שחטא אדה"ר נפלו ניצוצות הקדושה במצרים וזהו עיקר גלות מצרים כדי להוציא משם אותם ניה"ק ולהחזירם למקומם הראשון והנה אין בחינת הזיווג אלא ע"י העלאת מ"ן שמעלים הצדיקים ע"י מעשיהם הטובים והיינו כשמבררים מאותם הניצוצות ומעלין אותם בבחינת מ"ן לזו"ן וזה אומרו לעיל מניה כי ביד חזקה ישלחם ומטעם עיקר דלותם הוא לברר ניצוץ הקדושה והם בכח גלותם כבר העלו אותן בסוד מ"ן ומאז נעשה בחינת זיווג בזו"ן וזהו וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו עתה נעשה זיווג אני המ' כמ"ש ה' מאורי אור ז"ל עם ה' שהוא ז"א זיווג זו"ן ע"י העלות ניה"ק שביררו ישראל וזהו שסיים וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב שהם אבות שהם בחינת חג"ת לרמוז ע"י שנכללים חג"ת זה בזה הם מאירי' למ' להעלותה אצל בעלה ז"א להזדווג כב יכול כנז' לעיל בהא לחמא עניא ואפשר שלזה כיוון רש"י שכתב וארא אל האבות ירמוז על חג"ת הנק' אבות כמ"ש מאורי אור ז"ל וא"ש את"מ וההי"ב:

א"נ אפשר לפרש אי ניחא קמי קוב"ה בהקדים מ"ש הרב זלה"ה בספר הכוונת שער פסח כי ענין גלות מצרים גרם שישראל העליון שהוא ז"א יחזור להתעלם בסוד העיבור איך אימא עלאה בבחינ' תלת כלילן בתלת ושם הם מקום שליטת מצרים ופרעה קלי' העליונה שבמצר העליון וכו' וכתב עוד ה' נפש דוד ז"ל בפ' שמות משמו זלה"ה על פסוק מי אנכי כי אלך לפרעה וז"ל דע כי בגלות מצרים נתעלם ז"א בבינה בסוד העיבור כשאר גליות וז"ש משה שהוא סוד זעיר מי אנכי כי מי שהיא בינה במי אנכי נעלם עדיין וא"כ איך אוכל להוציא את בני ישראל ופרעה אמר לא ידעתי את ה' ע"כ וכ' עוד שם בביאור קרא ה' מה רבו צרי וכו' שכוונתו על ז"א המדבר על פרעה הרשע שבהיותו בתוך עיבור באימא אומר הרשע אין ישועתה לו באלהים סלה כלומר בהיותך בתוך אלהים שהיא בינה כנודע אין ישועתה לו שאין לו מציאות ח"ו לצאת לחוץ שכוונת פרעה שיהיה סגור ז"א בתוך אימא לעולם ח"ו ועוד אמר ז"א ואתה ה' מגן בעדי מדבר עם א"א כבודי ומרים ראשי ר"ל מרים ראשי בכחך להוציא ממסגר נפשי כי אני ג' גו"ג ראשו על כרעיו ועל קרבו ובהרמת ראשו הוא דווקא יוצא לחוץ ע"ש ועוד שפירש בזה קולי אל ה' אקרא וכולי ע"ש וכתב עוד שם בפרשת בא א"א נקרא אין אותיות אנ"י ע"ש וז"ש וידבר אלהים היא הבינה כנז' אל משה ויאמר אליו אנ"י הוא אותיות אי"ן שהוא א"א בכחו נולד ויצא ה' שהוא ז"א ממעי כב יכול ובזה יצאו ישראל מגלות וא"ש את"מ וההי"ב:

ולדרך זו אלך לפרש מדרש תמוה הובא להרב כסף נבחר ז"ל בפרשת וארא וז"ל ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת רבי ישמעאל אומר והצל לא הצלת ודאי ע"כ רק אקדמה פניך עוד מ"ש הר' מאורות נתן ז"ל מערכת ו' ודאי שם קדוש הוא והוא ר"ת ויברך דוד את ה' והוא גי' אהי"ה והוא שם הכתר והוא שם המפורש ע"ש וז"ש והצל לא הצלת בכח א"א שהוא הכתר הרמוז בתיבת ודאי דעיקר יציאת ז"א ממעי אמו בינה הוא בכח א"א שהוא הכתר ומזה נראה דעדיין לא יצא מדהוסיפו להכביד שיעבוד ישראל ע"ז השיב לו הקב"ה אני ה' כמו שפירשנו לעיל וההי"ב.

מאמז"ל ויקרא אל משה הה"ד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד הובא לה' קול יעקב ז"ל אפ"ל ע"פ מ"ש הרב מאורי אור ז"ל בפרשת ויקרא וז"ל ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר הנה יש לדקדק אומרו מאהל מועד דהול"ל באהל מועד וחז"ל כבר הרגישו מזה ונלע"ד אם אפשר שרצה לרמוז ג"כ מ"ש רבינו האר"י זלה"ה בליקוטי תורה פרשה זה וז"ל משה גמי' א"ל שד"י ואל שדי במלוי גמי' אלף עם הכו' והנה במעשה העגל שעשו ישראל גרמו למשה שהיה רועה שלהם שנסתלק מעליו כל האלף אורות ולא נשאר לו אלא חלק א' מני אלף לזה בויקרא אלף זעירא שהיא המ' וידבר ה' אליו ע"י אלף זעירא שהיא המ' ולא פנים בפנים משום שלא נתייחד אליו הדבור ע"כ מעתה אפשר שזה רמוז בתיבת אהל מועד שנודע שמ' נק' אהל מועד וז"ש ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד דהיינו מ' על ידו דבר ה' אליו עכ"ל ומעתה יובן מאמרינו ויקרא אל משה והוקשה לו לבעל המדרש דלמה א' זעירא ועוד מאי קאמר קרא מאהל מועד דהול"ל באהל מועד וכ"ת בשביל שבא לרמוז שלא דיבר עמו פנים בפנים רק ע"י המ' שהוא סוד אלף זעירא ונקרא ג"כ אהל מועד עדיין צריכים אנו למודע"י דלמה נהיה ונעשה הדבר הזה לזה אמר הה"ד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ר"ל משום דצריך להיות מודים באחדותו יתברך והם הפכו הקערה על פיה ועשו להם אלהי זהב את העגל ולכן בעון זה גרמו למשה רע"ה שלא נתייחד אליו הדבור אלא ע"י המ' ולכן שפיר כתיב אלף זעירא וג"כ מאהל מועד לרמוז הנז' וא"ש את"מ וההי"ב:

מאמז"ל רבי אבהו אימר מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהם של צדיקי' ומעשיהם של רשעים והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהם של הרשעים ויאמר אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אומר במעשיהם של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהם של רשעים ותמיה ואפשר אי ניחא קמי קב"ה בהקדים מ"ש המג"א ז"ל פ"ד דף כ"ב משם רבינו האר"י זלה"ה דע ג"כ חטא אדה"ר

היה בבני תערובת שרצה להביאם תחת כנפי השכינה וגם מרע"ה רצה להקריב הערב רב ויצא מהם העגל ואמר לו הקב"ה לך רד כי שחת עמך ונתחדשה המיתה ונשתברו הלוחות שהיו חירות ממלאך המות וכן אדם הראשין רצה לערבם שזהו עץ הדעת טוב ורע בזמן ערב שבת שהוא חול משׁשׁת ימי המעשה ולא המתין לשבת עצמו כי לא יהיה משפט מית בשבת כמו שיעשה המלך המשיח באלף השביעי כי אז יהפך כל העולם לקרוא כולם בשם ה' ויהיה ה' אחד ושמו אחד ולכן נענש וכל כוונת משה ושלמה היה זה להביא הזכרים כרים ערב רב וזה להביא הנקבות הנשים הגויות הכל לתיקונה ולא יכול לעמוד עליה לתקנה עד שיבא מלך המשיח במ"ב בע"ה גם נודע שכל מעשינו הטובים וכל תפלותינו הוא להוציא הניצוצות דקדשה מעמקי הקלי' שגם שכינת עוזנו גלתה שם לברר וללקט אלו הניצוצו' וכשיגמר הבירור יבא מלך המשיח בע"ה ע"כ ובזה פירש הוא ז"ל כוונת דברי התנא היי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה ר"ל עליית ניה"ק יהיה באופן זה ובורח מן העבירה אותה העבירה הידועה שנכשלו בה אדה"ר ומרע"ה ושלמה המלך ע"ה שרצו לעשות מה שעתיד לעשות המלך המשיח ובמקו' הצלה נתארך הגלות ונתחדשה המיתה בימי משה ויצא העגל וגם שלמה גרם זה שנת ארך הגלות ובמקום מצוה נעשה עבירה ח"ו גם אתה לא תעלה בדעתך לעשות כמותם אלא תוציא ותעלה הניצוצות ע"י מצות ומע"ט מפני שמצוה גוררת מצוה הכוונה כשתוציא ותעלה ניה"ק ע"י מצות ומע"ט תהיה בטוח שלא יבא תקלה על ידך שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה הכוונה שאף תרצה להוציא הניצוצות כדרך שעשו אדה"ר ומשה ושלמה שהוא בדרך עבירה ח"ו והנה ודאי שתכשל כמוהם שעבירה גוררת עבירה כמו שאירע לשלמה ולכן יותר טוב להוציא הניה"ק ע"י מצות ומע"ט ולא כמו שעשו שלמה ומשה ואדה"ר וכו' ע"כ וז"ש צפה הקב"ה במעשיהם של צדיקים שהם מצות ומע"ט שבזה גורמים לעלות ניה"ק מעומקי הקלי' ומעשיהם של רשעים ר"ל כעין מעשה עבירה ח"ו כדרך שעשו אדה"ר ומרע"ה ושלמה ע"ה שגם בזה נעשה בירור ניה"ק ורשעים דקאמר לא קאי על אדה"ר ומשה ושלמה ח"ו אלא ר"ל כעין עבירה שהיא מעשיהם של רשעים אבל איני יודע אם הקב"ה חפץ על ענין עליית הניה"ק יהיה באופן מעשיהם של צדיקים ר"ל ע"י מצית או ע"י דבר שהוא כעין מעשה הרשעים שהוא נראה כדרך עבירה כדרך שעשו אדה"ר ומרע"ה ושלמה הע"ה כשהיא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי אומר הקב"ה חפץ במעשיהם של צדיקים ר"ל ה' חפץ שיוציאו הניה"ק ע"י מצות ומע"ט ולא כדרך השני מטעם שמצוה גוררת מצוה ובודאי ירויח ולא יפסיד כנז' ומה שנסתפק בזה הוא משום דכאשר יעשה כמו אדה"ר ומרע"ה ושהמע"ה היה נעשה בירור גדיל בבת

אחת משא"כ ע"י שאר מצות והכריח דעכ"ז יותר טוב להיות ע"י מצית ומע"ט לאט לאט דבהא ליכא פסידא ואפשר דזה כוונת הפסוק טוב מעט ביראת ה' מאיצר רב ומהומה בו ר"ל טוב בירור ניה"ק מעט במעט ויהיה ע"י מעשים טובים ביראת ה' מאוצר רב מן להיות בירור גדול ע"י מעשה כעין עבירה כענין מה שעשו אדה"ר וחבריו דאפשר מזה יהיה ומהומה בו שיפסיד ח"ו וא"ש את"מ וההי"ב:

ברכי נפשי את ה' ה' גדלת וכו' יובן אם ניחא קמי קב"ה בהקדים מ"ש ה' מאיר בת עין ז"ל במס' שבת דף ל"ג משם ה' האר"י זלה"ה שער הכוונות דע שמאימא יוצא אור א' שנקרא חשמל ומקיף לזו"ן מכל הצדדין ואפי' מתחת רגליהם והנה בבחינת אשר בצדדי גוף הם סוד המלבושים והבחינה אשר תחת רגליהם הם סוד המעלים הנועלת לזו"ן אבל כשמסתלק האם מעל הבנים ח"ו אז יונקים החיצונים וצריך האדם לכוין בזה וכשינעול המעלים יכוין אל הבחינה התחתונה הנק' מעלים שלא ינקו החיצוניים ע"כ והשתא א"ש ה' שהוא ז"א אלהי שהיא המ' כנודע גדלת מאד ר"ל כשהם בסוד הגדלות אז אין יניקה להחיצונים מהם ועי' לה' מעשה רב ז"ל דף נ"ג ע"ש ויהיה הוד והדר לבשת ירצה שמאימא יוצא אור אחד שהוא בחינת מלבוש לזו"ן להקיפם שלא ינקו החיצונים וישב על הבאר מה הוא הלבוש הזה ואמר עוטה אור כשלמה לומר המלבוש הוא בחינת אור כנז' ואפשר ג"כ שמזה הטעם החמירו רז"ל בענין לבישת מנעלים לרגליו ועי' במס' פסחים דף קי"ג הוא משום דע"י המנעלי' לא ינקו החיצונים מזו"ן ולא הזהירו ג"כ על המלבושי' דזה פשוט דמסתמא אין אדם הולך ערום מבלי לבוש וא"ש את"מ וההי""ב:

ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך אפשר לפרש אם בעיני ה' יוכשר בהקדים מ"ש ה' מים חיים ז"ל דף ד' בפסוק תערוך לפני שלחן וכו' הנה נודע שאי אפשר לז"א להזדווג עם נוקביה אלא עד שיהיה לו מוחין דאבא כמ"ש הרשב"י זיע"א על פסוק וגם אמנם אחותי בת אבי אך לא בת אמי ותהי לי לאשה ע"כ וכתב ה' מאורות נתן אות ק' דף ע"ד קדש אבא עלאה וכל קודש הוא בחכמה וכתב עוד אות ץ' דף ע"ב יסוד דדכורא נק' ציון ע"כ וז"ש ישלח עזרך מקדש ר"ל כאשר ישלח עזרך מקודש שהוא הארה ומוחין מצד אבא הנק' קדש אז ומציון שהוא יסוד דדכורא יסעדך ר"ל נעשה בחינת זיווג זו"ן כנז' ונקט לשון עזרך ויסעדך הוא אפשר ע"י מוחים דאבא נדחים החיצונים כנודע ולכן נקט עזרך שהם עזר מלהתאחז החיצונים ויסעדך תהיה מלשון סעודה שאוכל בסעודה ואכילה ירמוז על הזיווג כמ"ש ה' מאורות נתן דף ז' וא"ש את"מ וההי"ב:

ה' שומר את גרים יתום ואלמנה יעודד ודרך רשעי' יעות יובן לענ"ד אם אפשר ובעיני ה' יוכשר בהקדים מ"ש ה' גולל אור ז"ל אות ס' דף ל"ח משם ה' האר"י זלה"ה בע"ת שער

הקלי' כי אל אחד אסתרס ולא עביד פירין כי אין בו דעת ואין זיווג אלא לדעת וכשח"ו מעשיהם של בני אדם אינם טובים אז נמשך לזו"ן דקלי' בחינת מוחים ודעת ופרים ורבים ח"ו ע"כ וכן כתב בספר מגן אבות ז"ל דף ט' שע"י פגם בני אדם גורמין פירוד ח"ו בזו"ן דקדושה ויחוד בזו"ן דקלי' ח"ו אבל כשישראל כשרים מעשיהם גורמים יחוד בקדושה ופירוד בזו"ן דקלי' יתפרדו כל פועלי און ע"כ וכתב ה' מאיר לארץ בפר' יתרו דף ל"ב שכתב ה' זלה"ה כוונת מ"ש חז"ל לא נתפזרו ישראל בין האומות אלא לקבל הגרים הכוונה שיש נשמות בעומקי דקלי' שנפלו שם מחמת השבירה וגם בחטאו של אדה"ר והנה כל הע' שרים כל אחד לקח חלק מה מאלו הנשמות והניצוצו' והנה בהיות ישראל בתוכם בגלות מתגיירים כמה וכמה ונכנסים תחת כנפי השכינה וכשיושלם הבירור יבא המשיח ובלע המות לנצח וזהו הטעם שאין מקבלים גרים לימות המשיח דכיון שבא המשיח לא נשאר שום ניצוץ ונשמה דקדושה בקלי' ע"כ וכתב הרב מים חיים ז"ל בפרש' ואלה שמות הנה נודע שאין בחינת הזיווג אלא ע"י העלאת מ"ן שמעלים הצדיקים ע"י מעשיהם הטובים והיינו כשמבררים מאותן הניצוצות הקדושה שנפלו ומעלים אותן בבחינת מ"ן לזו"ן ע"כ וה"ן עוד נביא מ"ש ה' מאורות נתן אות א' ד' ח' אלמנה נקראת המלכות בהיותה נקודה קטנה ואז נק' אדנ"י ברבוע א' אד' אדנ' אדנ"י גמי' אלמנה ועוד כתב אות יו"ד דף מ"ב יתום נק' היסוד כי הוא יתום מאמו כי יסוד דאימא אינו מגיע לו ועיקר שמו כך בעת הגלות וכתב עוד אות ד' כ"ה דרך נק' דעת או יסוד ע"כ ע"ש וז"ש ה' שומר את גרים שומר מלשון ממתין ומצפה כמו ואביו שמר את הדבר ירצה שהוא מצפה לגרים להתגייר וג"כ הניצוצות הקדושה להתברר כדי שיושלם הבירור ועוד ג"כ שיעלו בסוד מ"ן לצורך זיווג זו"ן כדי כשיתבררו ניה"ק אז יתום שהוא דז"א ואלמנה שהיא המ' יעודד מלשון זיווג כמ"ש ה' מ"ח ז"ל בפסוק מעודד ענוים ה' ע"ש ר"ל שנעשה בחינת זיווג זו"ן ומאחר עלות שנעשה זיווג בזו"ן דקדושה ממילא נעשה פירוד בזו"ן דקלי' ואל אחר אסתרס כי אין בו דעת וזה אומרו אז ודרך שהוא דעת של רשעים הם זו"ן דקלי' יעות כי אין בו דעת ואין זיווג אלא לדעת וממילא יאבדו יתפרדו כל פועלי און וא"ש את"מ וההי"ב:

רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום נראה לענ"ד לפרש אם אפשר ובעיני ה' יוכשר ע"פ מ"ש ה' אור נערב ז"ל אות ל"ו לב כנוי למ' והנה נודע דאיש כנוי לז"א ועי' בספר מ"נ ועוד כתב ה' מאיר בת עין ז"ל דהכנויים הנקראים בקדושה נקראים ג"כ בקלי' וכו' וה"ן עוד נביא מ"ש המג"א ז"ל דף ל"ו משם הרב זלה"ה על מ"ש בזוה"ק בסבא דמשפטים ההוא נחשא דפרח באוירא שארי בחבורא וסיים בפרודה והוא כי כבר ידעת

כי הקלי' אצל הקדושה היא כקוף בפני אדם והנה סוד האצילות הקדוש היה תחילה הנוקבא מחברת אחור באחור עם ז"א ואח"כ ננסרו ונפרדו אז היה יום השבת ונשארו בפרודא ולא יכלו להתחבר פב"פ וזהו שאר"י בחבורא וסיים בפרודא עכ"ל וז"ש רבות מחשבות בלב שהיא המ' דקלי' וג"כ איש שהוא זעיר בעלה ר"ל חשבו מחשבות לעשות כמעשה הקדושה ח"ו אך עצת ה' לבטל רצונם ודעתם היא תקום שבאה שבת קודש שכתוב בה קודש היא לכם וזהו היא שהיא שבת תקום ומאחר שהיה שבת אז נשארו בפירודא ולא יכלו להתחבר פנים בפנים וא"ש את"מ וההי"ב:

אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין אפשר לפרש בהקדים מ"ש הרמג"א ז"ל דף ט' על ידי פגם בני אדם גורמים פירוד ח"ו בזו"ן דקדושה ויחוד בזו"ן דקלי' ח"ו כשישראל כשרים מעשיהם גורמים יחוד בקדושה ופירוד בזו"ן דקלי' יתפרדו כל פועלי און ע"כ וכתב הרב מאורות נתן ז"ל אות א' דף י"א ארץ כיונוי למ' וכתב באות ח' דף ל"ז יסוד נקרא חסיד ע"כ וז"ש אבד חסיד שהוא יסוד מן הארץ היא המ' ור"ל שאינו מזדווג עמה הנעשה פירוד ח"ו בזו"ן דקדושה ואמר הטעם לזה וישר באדם אין ר"ל שאין ישראל הולכים בדרך טובה וישרה כרצונו ית"ש וא"ש את"מ וההי"ב:

א"נ אפשר עפ"י מ"ש ה' מאורי אור ז"ל בפר' חוקת כי ע"י חטא אדה"ר נפלו ניה"ק בעומקי הקלי' וצריך לבררם ולהוציאם משם ולהעלותם בסו"ד מ"ן וזה תכלית כוונתינו בעסק התורה ובקיום המצות כדי שיזדווגו זו"ן ועי"ז מתבסם העולם ומתכפרים העונות וזה טעם מיתת צדיק לכפר על הדור כי בעת פטירת הצדיק עולים הניצוצות בסוד מ"ן וגורם זיווג עליון ע"כ וז"ש אבד חסיד מן הארץ שנפטר החסיד וכ"ז לגרום עליית ניה"ק בסוד מ"ן כדי שיזדווגו זו"ן ובא הכתוב לפרש סיבת נפילת ניה"ק לעומקי הקלי' ואמר וישר באדם אין ר"ל מחמת אדה"ר שלא הלך בדרך ישר לקיים מצוותו ית' גרם שנפלו ניה"ק ע"י חטאו ולכן נפטר חסיד לברר ניה"ק וזה אפ"ל קרא הושיעה ה' כי גמר ר"ל שתכפר עונותינו ותן לנו שפע רצון כי גמר חסיד ונפטר ועי"ז גרם זיווג עליון ובזה מתכפרים העונות ומתבסם העולם ומקבלים שפע ולכן הושיעה ה':

יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה ע"כ אפשר לפרש אי ניחא קמי קב"ה בהקדים מ"ש ה' גולל אור ז"ל אות צ' דף מ"ה צור היא העיר הגדולה היא מלכות דקלי' נגדיית למלכות דקדושה וז"ס לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים פירוש הענין שמחמת פגם אדה"ר ופגם הדורות אז מסתלקים מהמ' דקדושה הט' הספירות ויורדים אל הקלי' ובזה נתקנת המ' דקלי' ח"ו והמ' דקדושה נשארת בסוד נקודה וז"ס לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים ע"כ משא"כ להיפך כשמתמעטים זו"ן דקלי' אז יתרבו

ויושלמו זו"ן דקדושה באורותיהם וספירותיהם ע"ש אות א' דף ה' והשתא א"ש רק נקדים עוד מ"ש ה' מאורות נתן ז"ל ימים כינוי לספירות ע"ש אות יו"ד ואות ש' וזה שאמר יראת ה' שהם זו"ן דקדושה דיראה היא המ' וה' הוא ז"א כנודע אם הוא תוסיף ימים שיהיו שלמים בספירותיהם הנק' ימים וזהו תוסיף ימים שז"א היה בסוד ו"ק והמ' בסוד נקודה ועתה ע"י מעשיהם טובים של הדור הם נתקנים בסוד ברצוף שלם בעשר ספירות לכל אחד אז ושנות רשעים ר"ל הספירות של זו"ן דקלי' הם תקצורנה שיתמעטו מספירותיהם והקדושה ירים ראש וא"ש את"מ וההי"ב:

לא תירא לביתה משלג. כי כל ביתה לבוש שנים יובן לענ"ד אם אפשר ובעיני ה' יוכשר במ"ש הרב זלה"ה בשער הקדמות דרוש רפ"ח ניצוצין דף כ"ב הנה הז' מלכים דמתו וירדו בעולם הבריאה ואמנם הכלים שלהם בלבד הם אשר נשברו וירדו בעולם הבריאה ואירע להם כמאורע אדם התחתון בעו"הז כי הוא מורכב מגוף ונפש ובעת מיתתו גופו שב אל העפר אל הארץ כשהיה ונפשו ורוחו עולים ושבים אל האלהים אשר נתנם אמנם מוכרת הוא שנשאר תוך הגוף הבלא דגרמי השורה על העצמות בקבר ותועלת זה הוא לסבת שיהיה קצת חיות קיים בעצמות ההם נמשך בהם עד זמן תחיית המתים ועל דרך זה אירע בז' המלכים הנז' כי היו כלולים מאורות וכלים נפש וגוף ובעת מיתתם ירדו הכלים והגוף שלהם אל העפר שהוא עולם הבריאה ואורותיהם שהם נפשותיהם עלו למעלה בעולם האצילות כי שם שרשם וכמו כן נשארו קצת ניצוצי כר אור ורוחניות וחיות מוכרח לקיים ולהעמיד הכלים ההם שבעולם הברי' עד זמן התחייה שלהם שהוא כאשר נתקנו ונעשה מהם עולם האצילות ודע כי מספר ניצוצי האור שנשארו למטה תוך הכלים שבעולם הבריאה הוא רפ"ח ניצוצין וזהו סוד ורוח אלהים מרחפת על פני המים כי אותיות מרחפ"ת מ"ת רפ"ח פירוש כי הרפ"ח ניצוצי רוח אלהים הם מרחפים על הכלים מתים אמנם המעולה שבאורות עלה למעלה באצילות והניצוצות היותר גרועים הם שירדו על הכלים ודע כי כל אורות עולם האצילות הם בחינת הויו"ת ונודע כי ד' בחינות יש בהוי"ה או הוי"ה דע"ב דיודין או הויה דס"ג או הוי"ה דמ"ה דאלפין או הוי"ה דב"ן דההי"ן ודע כי הוי"ה דע"ב שהיא בחכמה והוי"ה דס"ג שהוא בחי' הבינה הם מלבישים החו"ג דא"ד עם היותם בחינת חו"ב ונמצא עתה כי הוי"ה דע"ב הוא בחסד ולכן חסד בגמי' ע"ב והוי"ה דס"ג היא בגבורה והוי"ה דמ"ה אעפ"י שכוללת ו"ק עכ"ז אינה אלא בנה"י לבד והוי"ה דב"ן היא במ' הנה מן הוי"ה דע"ב שהוא בחסד ירדו ממנו למטה בעולם הבריאה ע"ב ניצוצין שהיא מספר יו"ד אותיות מלוי דיושר והם בגמי' ע"ב שהיא מדריגה ז' שהוא מספר הוי"ה מלוי יודין ומן שם הוי"ה דס"ג ירדו יו"ד אותיות המלוי

דס"ג דפנים בבחינת אותיות עצמן הם עשר ניצוצות וזה המדריגה החמישית וכשתחבר עמהם המדריגה הז' שהוא יו"ד אותיות דהוי"ה דס"ג הנז' והם ס"ג ניצוצין אחרים יעלו הכל ע"ג ומן הת"ת שהוא הוי"ה דמ"ה ירדו ממנו מדריגה ג' שהוא מספר ד' אותיות הוי"ה פשוטות שהם כ"ו וכשנקח המדריגה הז' שהיא מספר עשר אותיות המלוי דפנים שהם מ"ה נחבר כ"ו עם מ"ה הרי ע"א ניצוצין ומן הוי"ה דב"ן נפלו מן המדריגה ב' והנה כשנקח המדריגה הד' שבה שהיא מספר עשר אותיות דאחורים שבה הם בגמי' ע"ב והרי נתבאר מספר רפ"ח ניצוצין שירדו מן ד' הויות הנז' והם ע"ב ע"ג ע"א ע"ב והנה מן הנה"י של ז' מלכים ג"כ ירדו מהם ניצוצות לעולם הבריאה הם מספר מ"ה ניצוצין אבל אין מ"ה ניצוצין אלו של הנה"י נכנסים גם הם במספר רפ"ח ויהיו מנין של"ג ניצוצין בכללות הוא משום דכל מקום שיש שני המספרים שוין אין אנו מונים שניהם ולכן מ"ה ניצוצי שנפלו מנה"י אינם נמנים משום שיש מ"ה ניצוצין שירדו מהוי"ה דמ"ה שבת"ת ועמדו עמהם שם בבריאה למעלה ולא ירדו אל מקום הראוי להם ולכן אינם נמנים עמהם בפ"ע להיות של"ג ניצו' אלא רפ"ח בלבד ע"כ עש"ב ועוד כתב שם דרוש אבי"ע דף ע"ד כי ד' אותיות ההוי"ה מתחלקות בסדר הזה יו"ד בחכמה ה"א בבינה וא"ו בת"ת ה"א במ' כיצד אות יו"ד באצילות והיא בבחי' הוי"ה דיודי"ן העולה ע"ב הנק' חכמה בסוד כולם בחכמה עשית ואות ה' בבריאה בבחי' הוי"ה העולה ס"ג בסוד אימא מקננא בכרסייא ואות ו' ביצירה בבחינת הוי"ה דאלפין העולה מ"ה בסוד שית ספירן מקננן ביצירה ואות ה' בעשיה בבחי' הוי"ה דהה"ין העולה ב"ן בסוד מ' מקננא באופן נמצא כפי זה כי עולם האצילות בחינתו היא החכ' ובחי' עולם הבריאה היא הבינה ובחי' היצירה היא בת"ת ובחינת העשיה הוא במ' ע"כ וה"ן עוד נביא מ"ש באוצרות חיים שער המעקה ארבע עולמות הם כדמיון ד' בתים זה למעלה מזה וזהו סוד כי תבנה בית חדש היא עולם הבריאה ע"כ עש"ב וז"ש לא תיר"א קרי ביה תאיר בהיפוך אתוון לביתה לבית ה' ר"ל לא יקרא בחינת אור בתוך עולם הבריאה שהיא בית ה' שהיא בחינת ה' ראשונה בסוד אימא מקננא בכרסייא מן מנין של"ג ניצוצי רפ"ח מן חג"ת ומ' ומ"ה ניצוצי מן נה"י אלא רפ"ח בלבד הם נמנים בבחי' אורות שירדו בעולם הבריאה ונתן טעם לזה ואמר כי כל ביתה שהיא בריאה בית ה' כנז' לבוש שנים קרי ביה לשון שנים ר"ל שיש שני מספרים כאחד והם מ"ה ניצוצין מת"ת דשם מ"ה ומ"ה ניצוצי מן נה"י ולכן אינם רק מספר אחד הוא שימנה וא"ש את"מ וההי"ב:

ותלקח אסתר אל בית המלך אל יד הגי שומר הנשים יובן לענ"ד אם אפשר ובעיני ה' יוכשר בהקדים מ"ש ה' מג"א ז"ל דט"ל ע"י עסק התורה גורם כמה זיווגים זיווג באו"א

וזיווג בזו"ן ע"כ וכתב רבינו האר"י זלה"ה בשער הפסוקים במגילת אסתר בכוונת הכתוב אשר לקח לו לבת לבוא אל המלך כי אשר היא אימא לקח לו היא אסתר שהיא המ' בסוד מ"ן לבוא אל המלך אבא כי זו"ן עולים הם בבחינת מ"ן לאו"א ע"כ וכתב ה' מאורות נתן ז"ל אות ב' דף ט"ז בית המלך בינה בית לחכמה הנק' מלך עליון ע"כ וז"ש ותלקח אסתר שהיא המ' שעולה היא בסוד מ"ן אל בית המלך לאימא זיווג למעלה באו"א וזה נעשה על ידי הגי ר"ל הוגה ועוסק בתורה והוא שומר הנשים ע"י עסקו בתורה גורם זיווג לשתי נשים כ"י אימא והמ' כי גורם זיווג באו"א ובזו"ן וכדרך שפירש רבינו ז"ל בפ' כי אם אשר יאמר הגי וכו' סריס המלך שומר הנשים קרוב לדרך זה עש"ב וא"ש את"מ וההי"ב:

בנוסח תפלת מוסף של ר"ח ראשי חדשים לעמך וכו' ר"ת רחל אפשר אי ניחא קמי קוב"ה במ"ש בזוה"ק בסופו בתוספת דף ש"ד הנה שבעה מוספים הם של שבת כנגד צדיק יסוד עולם ואיקרי כל ובריש ירחא כנגד כנסת ישראל דאקריאת סיהרא והוא דוד ושל פסח כנגד אברהם אבינו דאחיד במדת החסד ואקרי ראשון ושל שבועות הוא כנגד יעקב אבינו ובראש השנה הוא כנגד יצחק יוה"כ כנגד משה רבינו ושל סוכות הוא כנגד אהרן עש"ב טעמו ונימוקו עמו נקטינן מזה שמוסף של ר"ח הוא כנגד השכינה וכתב ה' מאורי אור ז"ל אות ד' דף ע"ח רחל היא בסוד המ' ע"כ ואפשר שזהו רמז ר'אשי חדשים לעמך ר"ת רחל לרמוז שמוסף של ר"ח הוא כנגד כנסת ישראל הנק' רחל וא"ש את"מ וההי"ב:

משנה באבות וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום אפשר שרמזו בדבריהם הקדושים מ"ש הרב מג"א ז"ל דף י"א משם ה' זלה"ה אל תחשוב שאותם המוחים עצמם חוזרים אח"כ בבחי' מוחים בתפלה אחרת וכעד"ז תמיד בכל תפלה ותפלה אמנם אין הענין כן אלא בכל תפלה ותפלה מתחדשים מוחים חדשים גמורים לגמרי ואין לך כל תפלה שלא יתחדש אז אורות חדשים לא ראי זה כראי זה וצריך שתדע כי הנה יש הפרש גדול בין תפלות החול ובין תפלות ראשי חדשים ובין תפלות ימים טובים ובין תפלות חוה"מ ובין תפלות השבת וגדולה מזה כי אפי' ביו"ט עצמו אינו דומה תפלות הפסח לתפלות השבועות או הסוכות וגדולה מזה כי גם בימי החול עצמם אינו דומה תפלת יום זה לתפלת יום שלפניו וגדולה מכולם שאפי' ג' תפלות שבכל יום ויום יש הפרש גדול בהם ואינו דומה תפלת הבוקר לתפלת המנחה או ערבית סוף דבר שאין לך תפלה מיום שנברא העולם עד לעת"ל דומה לחברתה כלל וטעם הדבר הוא כי כל התפלות הוא לברר הברורים שיש באותם ז' מלכים שמתו והנה בכל יום ויום ובכל תפלה ותפלה מתבררי' בירורים וניצוצות שלא נתבררו עד אז והנה כמו שהברורים

הנבררים היום הם מחודשים ואינם של אתמול כך הם המוחים וכו' ע"כ ועוד כתב שם דף י"ב המקום הוא ז"א ועוד נודע דע"י התפלה גורם זיווג זו"ן פנים בפנים כמ"ש הרב זלה"ה וז"ש אל תעש תפלתך קבע ר"ל אל תחשוב בדעתך שתפלה היא קבועה ירצה שמוחים של תפלה שעברה הם בעצמם שחוזרים באחרת ואינם מתחדשים אלא הם תמיד בקביעות לא כן אלא רחמים ותחנונים ועי"ז מתבררים ניצוצות חדשים ואינם אותם של אתמול כך הם המוחים הם מחודשים וג"כ גורם ע"י התפלה לפני המקום פב"פ וא"ש את"מ וההי"ב. שוב ראיתי מ"ש הרב צמח ז"ל בס' נגיד ומצוה דף י"ז.

משנה סוף מס' כתובות הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין הכל מעלים לירושלים ואין הכל מוציאים אחד האנשים ואחד הנשים אפשר לפ' אי ניחא קמי קב"ה בהקדים מ"ש הר' מאיר בת עין ז"ל על מס' פסחים בדף ס"ד ע"י בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא ולא פגמו בריתם גורמים שגם למעלה ברית העליון לא נפגם והטפה היוצאה מהברית העליון היסוד הקדוש היא נכנסת ביסוד דמ' ואין החיצונים לוקחים אותה וע"י בנות שאוגדות פתחיהם לבעליהם שאין זר נוגע ביסודם גורמים שגם למעלה ביסוד דמ' מעיינה חתום וזר לא יגע בה ע"ש וה"ן עוד נביא מ"ש ה' מ"ן ז"ל אות יו"ד דף מ"ב ע"ב ירושלים הוא יסוד חדר החיצון דיסוד דנוקבא ע"ש ע"כ ונקדים מ"ש הרב זהרי חמה ז"ל בפירושו על הזוה"ק בפ' ויחי בדף רל"ג ע"ב כי המ' היא כלולה מעשר ולכן כל המדו' משפיעים בה כי בהשפיעם אליה משפיעים אל בחינת' אשר להם למטה ע"ש בדף רמ"ד ע"ב והנה נודע דארץ כנוי לאשה כמ"ש ה' ערכי הכנוים ז"ל וכתב ארץ ישראל נקראת אשה יראת ה' ע"ש וז"ש הכל מעלים ר"ל כל בני ישראל אם הם מעלין שפעם וזרעם לארץ ישראל ירצה אצל אשה ישראלית בכשרו' בכתובה וקידושין כדת משה וישראל ואינם מזנים עם א"א ונכריות וכיוצא וגם אין הכל מוציאין זל"ב אזי גורמים שגם למעלה הכל מעלין לירושלים ירצה המדו' העליונות מעלים ומשפיעים ליסוד הנוק' הנק' ירושלים ואין הכל מוציאין הטיפה לחוץ ח"ו לקחת אותה החיצונים אלא הכל נכנס ליסוד המ' וגם בה לא יגע זר ח"ו כי נעשה חותם ביסוד דידה א' האנשי' וא' הנשים ר"ל דזה נעשה ע"י אנשים ששומרים בריתם מלחטוא וע"י הנשים שאוגדות פתחיה' לבעליה' וא"ש את וההי"ב:

ואפשר ג"כ לפרש בזה משנה דסוף מס' ברכות כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם ע"כ וכתב הרב ערכי הכנוים ז"ל לה' הנז"ל אות א' אמירה לשון עלוי ורוממות מלשון ה' האמרת ובאות ב' כתב ברוך במ' וביסוד וכתב באות ע' עד הוא ת"ת עולם הוא מ' ע"ש והנה נודע דכל מקום שאתה מוצא קדושה אתה מוצא גדר ערוה וז"ש כל

חותמי ברכות שעושים שמירה לברית קודש אנשים ונשים ובזה גורמים לעשות חותם בזו"ן שאין החיצונים לוקחים הטפה היוצאת מברית העליון אלא נכנסת ביסוד דמ' וג"כ נעשה חותם ביסוד דמ' לבל יגע בה זר כנז"ל וקראם ברכות על שהם רומזים בתיבת ברוך וג"כ מטעם דעיקר השפע וברכה הם באים מזיווג זו"ן שהם אבינו ואמנו כמ"ש המב"ע ז"ל דכ"ב משם רבינו האר"י זצ"ל לכן קראם ברכות ואמר שבמקדש היו ר"ל דזה יהיה ע"י שמירת ברית בקדושה דקדושה היפך ערוה אומרים עד העולם וגורמים עלוי לזו"ן הנק' עד העולם כנז"ל ועי' בזוה"ק ויקרא דף ה':

א"נ אפשר לפרש אי ניחא קמי קוב"ה בהקדים מ"ש הרב מגן אבות ז"ל דף כ"ג משם ספר הקנה הנה אדה"ר אכל הפרי וקרא השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ולא שת כל השגת שכלו אלא בה שהיא הפרי וחשב במחשבתו דדי בזה שהיא קיומו של עולם ואליה יתפלל ויבקש ממנה כל רצינו ואליה ישא כפיו לכל דבר וא"כ לא שת לבו רק לזאת הנק' פרי וראה והבן מדה כנגד מדה הוא כיוון להפריד הפרי דהיינו מ' מן האילן דהיינו ז"א על כן הוא זרעו נענשו בעונש הפרדת הנפש מהגוף ועוד כתב שם שזה נקרא מקצץ בנטיעות ח"ו שכל כוונתו של אדה"ר הייתה שהמדות העליונות אינם משגיחים בתחתונות מתוך רוממותם ויש עון אחר שהוא כופר בעיקר שעובד למדות העליונות ומתפלל שם בלתי מ' ח"ו בחושבו שמ' אינה אלהות ח"ו אלא בריה כמו המלאכים ח"ו אלא צריך לידע שצריך לעבוד ולהתפלל לשניהם יחד קוב"ה ושכינתיה ששניהם יחוד א' ואחדות גמורה ואי אפשר להיות זה בלתי זה ע"ש וכתב ה' מ"ן ז"ל אות ע' כל פרצוף נק' עולם יכתב ה' ערכי הכנוים למוהר"י הצייפרין ז"ל אות א' אמירה לשון תפלה כמו שמע אמרתי ע"ש וז"ש כל חותמי ברכות הם ישראל שחתימתן וסיומן הם ברכות כמש"ה להיטבך באחריתך ועי' להרב משחת אהרן ז"ל בלבוש המסכתא זו שבמקדש הם בתי כניסיות הנק' מקדש מעט היו אומרים ר"ל מתפללים ומבקשים מן כל פרצוף הנק' עולם ירצה שמתפללים לכל מדות ומדרגות עליונות ביחוד א' דהיינו זו"ן אכן משקלקלו המינים והיו אומרים אין עולם אלא א' וכוונתם לומר שאין להתפלל ולבקש אלא ממ' בהיות שהמדות העליונות אינם משגיחים בתחתונים מתוך רוממותם או להיפך שעובדים למדות העליונות בלי מ' ח"ו בחושבם שמ' אינה אלהות ח"ו וזה קיצוץ בנטיעה וכפירה ח"ו וזה נמשך להם הטעות במה שאמר אומרים מן העולם ולכן להוציא מלב הצדוקים זה הטעות התקינו לומר מן העולם עד העולם ירצה שמתפללים ומבקשים מן פרצוף המ' עד פרצוף ז"א לקוב"ה ושכינתיה ששניהם יחוד א' ואחדו' גמורה כנז':

והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנאמר והנה בעז הנה כתב הרב מג"א ז"ל ט' וט"ו משם רבינו האר"י זצ"ל אין הזכר העליון מתעורר לזיווג רק עד שהכלה הנעימה תתקשט ותכין עצמה ותמצא חן בעיניו ואז מתעורר הוא להזדווג עמה שאל"כ הנה הוא עוסק למעלה לינק השפע מאמו ואינו רוצה לתת מהשפעתו לזולתו עד אשר הכלה הנעימה תעדה כליה ותתקשט עצמה ואז מזדווג עמה וקשיטות הכלה הוא ע"י הנשמות של הצדיקים המעלים מ"ן והם גורמים לה הזיווג תפליתינו ומע"ט הכל הוא לברר ניה"ק מעומקי הקלי' שיעלו בסוד מ"ן והנה העליונים צריכים לתחתונים שהם הצדיקים שאם אין הצדיקים מלמטה עושים זה הבירור א"א שיתבררו בסוד ואדם אין לעבוד את האדמה ובסוד תנו עוז לאלהים וג"כ תחתונים צריכי' לעליונים שצריכים סיוע מלמעלה כדי שיסתפקו דברים אלו לעשותם על ידם ע"כ וכתב ה' מאיר בת עין משם רבינו האר"י זלה"ה כל מה שאנו צריכים לתקן בזה העולם אינו כ"א לעשות זיווג זו"ן כי אין לנו שפע וברכה ופרנסה וחיים אלא מהם שהם אבינו ואמנו שבשמים ע"כ עיין שם דף כ"ב והנה נודע דהקב"ה חבר וריע לישראל כדכתיב רעך וריע אביך וכולי עי' שם בפירש"י ז"ל. וכתב הרב מי"ן ז"ל אות ש' שלום הוא יסוד שם הוא המ' וז"ש והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם ירצה שצריך אדם מלמטה לתקן מעשיו ושואל ומתפלל לייחד זו"ן שואל על שלום שהוא יסוד ז"א חבירו דהקב"ה נקרא חבר וריע לישראל בשם שהיא המ' וכל זה נעשה ע"י מעשה התחתונים ע"י מע"ט ותפלתם שעושים בירור בניה"ק ועולים בסוד מ"ן וגורמים זיווג זו"ן בעזר מלמעלה דהתחתונים צריכים לעליונים ועליוני' צריכים לתחתונים בסוד תנו עוז לאלהים כנז' והביא ראיה שנאמר והנה בועז בא מבית לחם מלחמה של תורה ויאמר לקוצרים שהם ת"ח הנק' מחצדי חקלא ועושים תיקון לשכינה במע"ט ה' עמכם ירצה השי"ת יסייע עמכם ג"כ בבירור ניה"ק לתיקון הנז' דזה צריך לזה וזה צריך לזה ויאמרו לו יברכך ה' מעתה ע"י התורה והמצות בסיוע מלמעלה נעשה זיווג זו"ן ומשם יבא השפע וברכה לעולם וג"כ אמר קרא ה' עמך גבור החיל הקב"ה מסייע לצדיק הנק' גבור הכובש את יצרו ועוסק בתורה הנק' חיל שנקנית במ"ח דברים גמי' חי"ל ובזה מברר ניצוצי הקדושה עם סיוע השי"ת כנז':

ואומר אל חבוז כי זקנה אמך הכוונה בהקדים מ"ש ה' מאיר בת עין ז"ל דף ס"ד שע"י חטא אדה"ר נפלו ניצונות הקדושה בעומקי הקלי' וגם אם ישראל חוטאים ח"ו נופלים ג"כ ניצוצות בקלי' והנה ניה"ק אלו אי אפשר שיתבררו ויעלו מתוכם אלא ע"י מי שיברר אותם ולכן כל תפלותינו ומע"ט הוא לברר וללקט אלו הניצוצות ע"כ וה"ן

עוד נביא מ"ש האור המופלא רבינו האר"י זצ"ל בשער הקדמות דף ל"ב טרם שנאצל עולם האצילות נאצלו היו"ד ספירות בבחינת עשר נקודות כלולות עצמות וכלים ובזה ז' התחתונות לא היו יכולות לקבל האור שלהם לפי שהאור היורד מלמעלה היה שיעור מספיק לצורך פרצוף א' שלם והם עתה בבחינת נקודות קטנות ולכן נשברו הכלים ההם וכאשר נשברו הכלים חזרו האורות להסתלק מן הכלים ונתעלו למעלה במקומם אבל עדיין קצת אור נשארו בתוכם וכשהגיע זמן התיקון שלהם נברר האוכל מתוך הפסולת ועלה למעלה ועכ"ז עדין נשארו קצת ניה"ק בהם ומאלו המאנין תבירין היה שירש הקלי' הנק' סט"א והנה ע"י תפלות תחתונים והמצות שהם מקיימים בעו"הז גורמים להתברר אותם הניציצות שלא הובררו בזמן התיקון הנז' שהוא בזמן האצילות ומעלים אותם בסוד מ"ן והתיקון המלכים האלו בזמן האצילות הוא כי מה שהיו בבחינת נקודות עתה נעשו בבחינת פרצופים ויכלו לקבל האור הגדול ומה שלא עשה המאציל בתחלה כך בבחינת פרצוף ולא היה שבירה הטעם כי עתה בהיותה בבחינת נקודה קטנה קודם התיקון נמצאת נקודת מ' עומדת במקום שהוא עומד רישא דא"א אחר התיקון בבחינת פרצוף מתפשט וכיון שקדם בחינה זו אז נמצא כי עתה אחר התיקון יש כח במעשה התחתונים להחזיר להעלות את המ' למעלה במקום שהיתה אז בתחלה קודם התיקון ע"ש וכתב הרב מאורי אור ז"ל בפ' וארא ז"א נק' הוי"ה והמ' נק' אדנ"י אכן נודע שהמ' נק' ג"כ בכל שמותיו של ז"א וא"כ המ' נק' ג"כ בשם הוי"ה כשמו של ז"א כ"י עש"ב וזה אומרו ואומר אל תבוז כי זקנה אמך כוונת התנא בא לומר מאיזה צד אירע נפילת ניצוצי הקדושה בעומקי הקלי' ומה טעם יש לז"א ואל תבוז כי זקנה אמך ירמוז מעון חטא אדה"ר שהאכילה חוה אמנו לאדם מעץ הדעת זה גרם שנפלו ניה"ק בעומקי הקלי' וצריכים בירור ואמר אל תאמר זה מלוה ישנה בכמה שנים ועי' להרב משחת אהרן ז"ל בלבוש מסכתא זו ואמר התנא ואומר עת לעשות לה' ירמוז אירע נפילת ניה"ק מכח שבירת הכלים שהיו בבחינת נקודות והטעם שעשה המאציל ב"ה ככה הוא כדי שיהיה עשייה ותיקון ועלייה להמ' למעלה במקו' שהייתה אז בתחלה קודם התיקון וזהו עת לעשות לה' שהיא המ' הנק' הוי"ה ב"ה כנז' ועוד אמרו הפרו תורתך כנגד חטא בנ"א בכל דור ודור ומבטלים התורה ומצוותיה מזה גורם בעוה"ר נפילת ניצוצי הקדושה בעומקי הקלי' ובכל אלו הניצוצות צריך האדם לתקן מעשיו בתורה ובמע"ט ובתפלה ובזה הוא מברר ומעלה ניה"ק מעומקי הקלי' ועולי' בסו"ד מ"ן וגורם זיווג זו"ן כנז"ל:

רבי נתן אומר וכו' כוונתו לומר לפעמים אדרבה ביטול תורה גורם תיקון למעלה כגון במבואות המטונפות או בזמן התפלה וק"ש וכיוצא לזה נעוץ סופה בתחלתה מאימתי קורין ק"ש וכולי ר"ל יש זמן לק"ש ואין לבטלו:

נשלמו הליקוטים בע"ה. הנותן לנו חקים ומשפטים. ואכתוב ליקוטי חי' גפ"ת ולבושים על איזה מסכתות. בעזרת המוציאנו ממצרים באתות. כן יעשה עמנו לטובה אות. ויראנו מתורתו נפלאות:

ליקוטי מסכת סוכה

דף ב' ע"א בתו' בד"ה מאי שנא וכו' והא דלא פריך וכו' ולענ"ד נראה לתרץ עוד דגבי הדס אצטריך למתני תקנתא ואם מיעט כשר משום דבעי למתני בסיפא דאין ממעטין ביו"ט וע' במהרש"א ז"ל:

ע"ב בתו' בד"ה וכיון דדפנות וכו' דהתם קורה טפח וכולי ק"ק לפי"ז אמאי הגמ' בעירובין דף ג' לא עביד צריכותא בהאי גוונא דאי אשמעינן גבי סוכה בהא קאמרי רבנן דלא שלטא בה עינא משום דאין דפנות מגיעין לסכך אבל גבי קורה דמבוי דמונחת על הכתלים אימא מודו לר"י ואי תני בקורה י"ל דבהא קאמרי רבנן משום דקורה טפח וכן יעשה להיפך בזה הצריכותא אליבא דרבי יהודה ובזה עדיף טפי דאחייה צריכותא אליבא דתרוייהו ד' פעמים ושמא דקי"ל להש"ס דליכא למטעי בהכי ופשיט"ל כיון דאין דפנות מגיעות לסכך אף דרחבה טפח לא שלטא בה עינא וכן גבי מבוי כיון דקורה קטנה טפח אף דמונחת על הכתלים ודאי דלא שלטא בה עינא ואין בזה שום צריכות ועוד יש מיישבים משום דבסוכה דאיירי דווקא באין דפנות מגיעין לסכך אינו מפורש במתני' ל"מ למעבד מנה צריכותא משא"כ דלישיבה ולהילוך ידועי' מסברא:

בתו' בד"ה עד ארבעים וכולי זו ואצ"ל זו וכו' פי' משא"כ הכא דהוי ל"ז אף זו וע' התו' בקידושין דף מ"א ע"א בד"ה השתא שכתבו דבשני תיבות ל"א לזא"ז וע' בקמא דף נ' גבי החופר בור שיח וכו' ובצריכותא דגמ' שם ואין הפנאי מסכי' לראות בס' הכללים ז"ל:

בא"ד גבי יונק תינוק וכולי ה"ה אפי' טובא וכו' ע' לה' מירא דכיא ז"ל מ"ש בזה ולאחר המ"ר דבריו תמוהים ואינם מובנים לענ"ד וע' לה' נר דוד ז"ל:

דף ג' ע"א בתו' בד"ה דאמר לך וכו' וחד תלמיד וכו' ואידך וכו' נראה דאין ראיה מההוא דאכליה אריה דהתם עבד במזיד וכ"ע מודו דיחזור למקומו ויברך כדאיתה התם בהדיא ע"ש אך עיקר ראיית' מההוא דאשכח ארנקי ומעובדא דרבב"ח וע' בתו' שם ד"ה בכוליה:

ע"ב בתו' בד"ה ואין עושין וכו' דהא לחייא ב"א וכולי דה"ה עיר ובית וכולי עמ"ש מהרש"א ז"ל בזה וכוונתו פשוטה להק' דלמה לא נקטו התו' רבותא טפי לדעת חב"א דה"ה ב' בתים בלא עיר דהא בסוף דבריהם כתבו אליבא דחב"א גופיה נותנים לב' בתים בלא עיר קרפף אחת ותי' ע"ש ובכן הוסרה תלונת ה' מירא דיכא ז"ל:

דף ד' תו' בד"ה בית וכו' ובעירובין אתבן וכולי עמ"ש מהרש"א ז"ל ולענ"ד נראה עוד דמייתי לה הכא ובעירובין גבי פלוגתא דר"י דפליג אתבן וצרורות כדקאמר הכא והתם נמי קאמר והא ר"י איפכא וכו' מזה טעו:

בא"ד והא דקאמר עפר סתם מחלוקת וכולי עמ"ש מהרש"א ז"ל וק"ל לדבריו ז"ל א"כ לגירסת רש"י מנ"ל להש"ס לומר דבסתם עפר נמי פליגי דילמא כ"ע מודו דבטל ולח נקטי רבנן בטלו אלא משום תבן וי"ל עוד כוונת התו' דלגי' רש"י תבן או צרורות ול"ג עפר מצינן למימר דבעפר ואין עתיד לפנות מודו רבנן דבטל ולא נקטו בטלו אלא משום תבן וצרורות דאפ' דס"ל להתו' לחלק בין עפר לצרורות ודלא כמ"ש רש"י ז"ל ולכן לא ק"ל דהו"ל להש"ס לומר דפליגי נמי בעפר ואין עתיד לפנותו וקאמר הגמ' דבעפר סתם מחלוקת משום דלא מסתבר לחלק ביניהם כולי האי ולומר דבצרורות בעינן ביטול בפי' ובעפר אפי' בסתם בטל אבל לגרסתם דגרסי עפר ק"ל שפיר דלא קאמר באין עתיד לפנות העפר פליגי כנלע"ד בדוחק וע' להי' נר דוד ז"ל ע"ש:

[א"ה מה שהק' מורינו הי"ו לדברי מהרש"א ז"ל קושיא אלימתא היא ולחומר הנושא נראה לומר דודאי מה דתני ביטלו קאי על כל מאי דנקט התנא תבן וצרורות אלא דמ"מ קאמר מהרש"א ז"ל דמיעוטא דבטלו דמשמע דווקא ביטלו בפי' אבל סתם או אין עתיד לפנותו לא הוי ביטול כדי דלא לאפושי פילוגתא יש מקו' לומר דמיעוטא דסתם קאי אתרוייהו אבל מיעוטא דאין עתיד לפנותו לא קאי רק אתבן אבל לומר דגם מיעוטא דסתם הוא אתבן לחוד הא ודאי לא דודאי פשטא דברייתא דמיעוטא קאי אתרוייהו כנ"ל נכון עבדו ותלמידו על"ה ח"ח ס"ט]:

דף ה' ע"א גמ' והכתיב ועמדו וכו' ודקארי לה הוא סבר כיון דכתיב ועמדו רגליו משמע רגליו ממש ואפ"ה משני ליה למעלה מי"ט ובתחלה הק' מפסוק הכתוב בתורה וכן לקמן גבי והכתיב ויעל אליהו וכו' דקארי לה סבר מדכתיב השמים בהדיא משמע דעלה לשמים ממש:

ע"ב בתו' בד"ה תפסת וכו' מפנים וכולי הומ"ל מדפריך ונילף משאר כלים ומשני תפסת וכו' אלא דרבותא נקטי בכאן לומר דאע"ג דפריך הגמ' ואימא כפנים ש"מ דאין לו סוף

ב"ה מ"מ צ"ל דיש לדבר סוף דלי"ל למילף אלא מפנים הנכנסים למשכן כנלע"ד וע' להמש"ך ז"ל:

דף ו' בתו' בד"ה גפן וכו' שר"ל אם שתה וכולי דאם אכל לולבין ועלין אין בו מלקות דהוי לאו שבכללות דכתיב מכל אשר יצא מגפן וכו' וע' רש"י במכות דף **ע"ב בד"ה** בדורשין תחילות וכו' הדיוט א"כ הוה אתי למניינא וכו' לשונם דחוק קצת ואי לא מסתפינא אמינא להגיה א"כ לא הוה וע' לה' זרע אברהם ז"ל ולה' נר דוד ז"ל:

בד"ה וסוכה וכו' הרי אחת וכו' וע' לה' המפרש ז"ל שם שכתב דל אחד לסכך של מעלה ע"ש ובכן יתפרשו הדברים על נכון:

ליקוטי מס' קמא

דף ב' ע"א ברש"י בד"ה השור וכולי עמ"ש משמי בתורה מציון שנה ו' חוברת ד' סי' כ"א בזה:

בד"ה מבעה מפ' בגמ' ע"כ אפ' דכיון למ"ש בש"מ לרב"א ז"ל וז"ל גבי שור ומבעה לא הזכיר החומר מפני שלא נתברר לו עדיין ענין המבעה ע"ש בשם המאירי ז"ל והיינו דהוק"ל לרש"י ז"ל ומשני מפרש בגמ' ר"ל דעדיין לא נתברר לו אלא בגמ' מפרש לה במחלוקת האמוראים ובדברי המאירי ז"ל:

בד"ה לא וכו' כלומר אי וכו' ובגמ' מפ' וכולי בא לאפוקי מן לא הרי דעלמא כמ"ש התו' וכתבו בש"מ ז"ל דצ"ל דכוונת מתני' אינה אלא לצריכותא ולא כלא הרי דעלמא מדבעי בגמ' מאי לא הרי דקאמר ואמאי בעי הכא יותר מדעלמא אלא ודאי דפירושא דמתני' לצריכותא דקרא דלא יליף חד מחבריה ע"כ והיינו דמסיים רש"י ובגמ' מפ' שהוא להכריח פי' שפירש דחדא לא יליף מחבריה ולא כדעלמא מדבעי בגמ' מאי לא הרי וכו':

בתו' בד"ה ולא זה וכו' לשנות קודם אש וכו' ע"כ עמ"ש מהרש"א ז"ל דר"ל דמ"ש רש"י בתי' הראשון זה דווקא משום דהקושיא היא מכח הסדר דרישא ולכך תירץ משום דתו לא המ"ל לא זה וזה וכו' ר"ל משום סדרא דרישא תחסר האש אמנם קושית התו' היא משום דומיא דרישא דלא הרי דס"ד דניחא בזה למיתני דומיא דלא הרי דרישא ותחסר האש זהו הנלע"ד מלשון מהרש"א ז"ל וניחא קו' ה' בני יוסף ז"ל:

ע"ב ברש"י בד"ה יש מהן וכולי מפרש וכו' אפ' דהוק"ל איך הפסיק בת"ר קודם שפירש מילתיה דרב פפא ולזה תי' לקמן וכו' ר"ל מעיקרא לא הפסיק בברייתא זו אלא לפרש מילתיה דרב פפא וכמ"ש בתוספות וע' בתו' רבינו פרץ ז"ל:

בד"ה באלה תנגח וכו' בהם עמים וכו' תפסם ביחד לומר דצריכי תרוייהו דאילו כתב באלה וכו' לחוד הו"א דמחוברת כלה מיעדת ואי הביא בהם עמים ינגח לחוד הו"א דקרא דנגיחה לא איירי כי אם במחוברת אבל תלושה אינה בכלל הנגיחה כלל לכך הוצרכו שניהם וכמ"ש בש"מ בשם המאירי ז"ל ואחרי כתבי ראיתי מ"ש הרב פני יהושע ז"ל:

בד"ה אלא להכי אצטריך ואומר וכו' דייק בלשונו הזך דנקט אצטריך ואומר לתרץ קו' התו' בד"ה אבל והוא כתירוצם דלא הפסוק הוא דאצטריך אלא התנא דאצטריך לומר ואומר עוד כתב בסוף הדיבור משום דאיך דרכה בכך וכו' אבל מחוברת דאורחיה הוא ע"כ אפ' שכיון לתרץ תי' אחר והוא כמ"ש בש"מ בשם ריב"א ז"ל דלא נאמר דיה כתלושה דטעמא דתלושה שאינה מועדת עד תלתא זימני משום דלאו אורחיה אבל מחוברת כיון דאורחיה הוא נחשוב פעם א' כתלושה ג' פעמים ע"ש:

בד"ה לומר לך וכו' דהא נגיחה וכו' בזה יתיישב מה שמק' לעיל דלמה אצטריך קרא לומר דנגיחה היינו קרן דבלא"ה במאי מוקמת ליה אי שן כתיב אי רגל כתיב כדפריך לקמן גבי שן ורגל דאילולי קרא הוה מוקמינן לה בנגיפה וכדברי רש"י הללו וכן ראיתי שתירץ כן בשיטת ר"ף ז"ל:

בגמ' לא שן יש הנאה וכו' כך הגירסא לפנינו אבל הרשב"א ז"ל כתב ה"מ היכא דיש הנאה וכו' וכתב דמדקאמר ה"מ היכא וכו' משמע דאנשיכה גופא קמהדר ומודה הוא דיש נשיכה שהיא תולדה דשן כגון בהמה שנשכה איזה דבר לאכלו ולא הספיקה לאכלו עד שנפל מפיה ולכלכלו ע"ש משמע דכפי הגירסא שלפנינו אין חילוק בנשיכה וע' להרמב"ם ז"ל בפ"א מה' נזקי ממון ה' יו"ד ולהרב המגיד ז"ל שם ודוק וגירסת הרי"ף ז"ל כי אמרי' תולדה דשן היא היכא דיש וכו' והוא כדעת הרשב"א ז"ל:

בדף ג' ע"א ברש"י בד"ה אידי ואידי וכו' תירץ אי מהא קרא וכו' מה שיש להעיר בזה ראיתי במהרש"א ז"ל ובמהר"ם מלובלין ז"ל על כן לא כתבתים ובש"מ ז"ל כתב דדווקא כי ליכא אלא חד קרא ושלח הוה מוקמינן ליה במכליא קרנא אבל בסמוך דאיכא תרי קראי חד בשן וחד ברגל מדשינה דכתב בחד וביער ובחד ושלח משמע ושלח אע"ג דלא מכליא ע"כ והיא מדוייק בדברי רש"י לקמיה שכתב דהא לא כתיב ביה וביער וע' לה' מעשה חייא ז"ל ולה' זרע יצחק ז"ל שגם הם תירצו כן אבל הוא דחוי מעיקרו וכמ"ש מהרש"א ז"ל וגם שראיתי להרב פני יהושע ז"ל שכתב ליישב דחיית המהרש"א ע"ע על כל זה עדיין יש להקשות דלמה לקמן גבי ובער זו השן לא אמר סד"א אידי ואידי ארגל והא דמכליא קרנא הא דלא וכולי וכן מ"ש לקמן סד"א ה"מ דשלחה שלוחי וכו' הול"ל סד"א ה"מ היכא דמכליא קרנא וצריך ליישב בדוחק כמ"ש ה' זרע יצחק ז"ל הנז' דניח"ל

להגמ' לתרוצי בפשיטו' דושלח משמע דשלחה שלוחי ע"ש עוד כתב בש"מ ז"ל ליישב דברי רש"י דודאי כי מוקמינן אשן אע"ג דלא כתיב אלא ושלח לחוד הוה מוקמינן ליה במכליא דבשן משמע טפי כילוי ע"י אכילה אבל כי מוקמינן לה ארגל סתם הזיקא דרגל לא הוי כילוי ע"כ והוא חילוק נכון וניחא הכל.

ואומר אני דרש"יז"ל הרגיש בזה והציע הצעה בתחילת הסוגייא להבינך שלא תק' כלום על דבריו שבכאן והוא שפירש לעיל בת"ר השן לאכול ורגל דריסה לשבר את הכלים דלכאורא מה בא לאשמעינן בזה אלא דחש שלא הק' על דבריו פה כאמור הקדים ואמר שן לאכול וכולי והוא כתירוץ הש"מ ז"ל הנז' דכי מוקמינן אשן משמע טפי כילוי ע"י אכילה אבל רגל אינה אלא דורסת ומקלקלת אבל לא מכליא קרנא:

גם כיון בהצעה זו ליישב מה שקשה עוד לפירש"י ז"ל שבכאן דאמאי לא אמר הגמ' כאן גבי רגל דה"א אידי ואידי אשן והא דשלחה שלוחי והא דאזלא ממילא דא"ל דה"ל לאב וביער לחוד דאזלא ממילא וכ"ש דשלחה שלוחי דלשיטת רש"י הוה מוקמינן ליה במסתבר דשלחה שלוחי וכמ"ש מהר"ם ז"ל וכן ק' דמאי קאמר הגמ' מה שן ל"ש שלח שלוחי דהיא גופא מנ"ל דאי מדכתיב וביער הלא לרש"י ז"ל גם וביער משמע דשלח שלוחי וצ"ל דהא דאמרי' וביער משמע דשלחה ה"ד כד מוקמינן לה ברגל שאין הנאה להזיקה ומסתמא לא אזלא ממילא אבל שן דיש הנאה להזיקה מסתמא דאזלה ממילא ולכן אי קאי אשן לא מוקמינן ליה במסתבר דשלחה שלוחי וכמ"ש בש"מ בשם תו' ר' ישעיה ז"ל בד"ה הא דאזלא ואפ' שלכל זה כיון רש"י באמרו השן לאכול ורגל דריסה לשבר את הכלים ר"ל ששן יש הנאה להזיקא וסתמא דאזלא ממילא אבל רגל אין הנאה להזיקה אלא דורסת ומקלקלת וסתמא דשלחה שלוחי כנ"ל ודלא כה' בני שמואל ז"ל שנדחק בזה:

או אפשר לפרש שיטת רש"י ז"ל במה שנלע"ד והוא דדווקא אי מוקמינן ושלח אשן הוא דהו"א במכליא קרנא אבל אי מוקמינן לה ארגל אז מוקמינן ליה כפשטיה ולא במסתבר דמכ"ק משום די"ל שכוונת התורה שחייבה הרגל היינו שהזיקה מצוי ואם היית אומר שאינו חייב אלא היכא דמכ"ק א"כ אין הזיקה מצוי ולכך יליף שן מרגל שפיר ובזה יתורץ קושי' התוס' דומיא דרגל וא"ת אימא איפכא וכו' דהיינו מה שן דוקא מכליא קרנא אף רגל דוקא מכ"ק אבל לפי מ"ש יתיישב דחיובו הוא מכח הזיקו מצוי ואי ילפינן איפכא משן א"כ ברגל יהיה אין הזיקו מצוי וליכא לאקשויי נמי דלמה לא תירץ התלמוד כמו שתירץ בסמוך דהוו"ל למימר הכי אידי ואידי אשן הא דשלחה שלוחי הא דאזלא ממילא דא"כ כשנקשה וליכתוב וביער לחוד דמשמעותיה דאזלא ממילא ליכא לתירץ

דמוקמינן ליה במסתבר דשלחה שלוחי די"ל שכוונת התירה שחייבה על השן היינו משום שהולכת ואוכלת להנאתה ואם היית אומר דווקא דשילחה שלוחי א"כ אין זה להנאתה ולכך רצה לתרץ הא דמכליא קרנא הא דלמכ"ק זהו מה שנלע"ד בשיטת רש"י בסוגיא ראשונה וכן לקמן בסוגיא השנית בתחלה אמר סד"א אידי ואידי ארגל וכו' אבל לפי האמת דמוקמינן וביער אשן אז מוקמינן כפשטיה ולא במסתבר דדווקא דשלחה שלוחי משום דחיובו הוא אוכלת להנאתה ושלחה שלוחי אין זה להנאתה ולכך יליף רגל משן שפיר ול"ק דנימא אפכא גם א"ש דלא אמר אידי ואידי ארגל והא דמכ"ק והא דלא מכ"ק משום דרגל דחיובו הוא משום דהזיקו מצוי אי כתיב ושלח מוקמינן ליה כפשטיה בלא מכ"ק ולכן אמר ג"כ סד"א ה"מ דשלחה שלוחי ולא אמר סד"א ה"מ היכא דמכ"ק וכאמור וד"ז למדתיו מדש"מ:

תמו ליקוטי מסכת קמא בס"ד:

לבוש למס' ביצה

מ' ע"א במתני' אין משקין ושוחטין דף וכו' הנה הראשונים הקדושים אשר בארץ נהגו להלביש המשנה האחרונה בדרך דרש ורמז ואענה אף אני חלקי לפרש המשנה הזאת אם ניחא קמי קב"ה והוא בהקדים מ"ש במס' ע"ז דף כ' אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים בשעת פטירתו של חולה עומד מראשותיו וחרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות ופריך שם נימא פליגא דאבוה דשמואל דאמר אבוה דשמואל אמר לי מלאך המות אי לאו דחיישנא ליקרא דברייתא הוה פרענא בית השחיטה כבהמה ומשני דילמא ההיא טיפה מחתכא להו לסימנים ע"כ והן עוד נביא מ"ש הרב מטעם המלך חלק ששי דף כ"א בעלי בתים צריכים שחיטה כבהמה בשתי סימנים כדי למרק החומר שלהם משא"כ הת"ח שאסיפתם מתרת אותם ע"כ והנה נודע מ"ש במדרש קהלת דעיר כנוי לגוף כדכתיב עיר קטנה וכו' ועוד נודע דאפר רמז לענוה כמו שכתב הרב חומת אנ"ך בפסוק כי קרוב אליך הדבר מא"ד דמאד ר"ת מרה אפר דם שהם רומזים למדת הענוה עש"ב ואיתה במסכת תענית למה נמשלה תורה למים וכו' לומר לך שהתורה אינה נוחה אלא במי שהוא עניו עיין שם וז"ש אין משקין ושוחטין ר"ל מלאך המות וגונדא דיליה לית ליה כח לשחוט באותה טיפה שיש בחרבו למי שהוא מדבר בדברי תורה וזהו את המדבריות שהם תלמידי חכמים העוסקים בכל ימיהם בדברי תורה דאין צריכים שחיטה בסימנים דאסיפתם מתרת אותם אבל משקין ושוחטים את

הבייתות שמלה"מ וגונדא דיליה משקין אותה טיפה וממנה שוחטין לאותן בעלי בתים שאינם בעלי תורה שדומין לבהמה שצריכה שחיטה בשני סימנים כדי למרר החומר שלהם. והדר מפרש אלו הבייתות הלנות בעיר ר"ל מה שנעשו כן בלי תורה הוא מפני שהם לנות בעיר דכל עסקם ועניינם ומגמתם בענין הגוף שהם ממון ועבירות וגסות הרוח וכיוצא בזה לכן לא זכו לאורה דאי סייפא לא ספרא ואי ספרא לא סייפא מדבריות הלנות באפר אתא לפרש איך ובמה זכו הת"ח האלה לאור תורה ואמר הלנות באפר דמסתכלים ועושים ענוה כדין ועפ"ז אפשר להבין כוונת גמרא למה לי למי' משקין ושוחטין מילתא אגב אורחיה קמ"ל דלשקי איניש בהמתו והדר לשחוט משום סרכ"א דמשכא דכוונתו להקשות כמו שהקשה גמרא דע"ז והכי קפריך למ"ל למימר משקין ושוחטין ר"ל דהא סתראי נינהו ואיך יתיישבו שני דברים הללו כאחד ומשני מלתא אגב אורחיה וכו' דלשקי איניש והדר לשחוט באותה טיפה שמשקה לו מחתכה סימנים כמו שמשני שם בגמ' וזהו מפני סירכא דמשכא שנסרך אחר יצר הרע ונמשך אחר החומר ואומרו לישקי איניש בהמתו ר"ל יצר הרע תחל הנק' איש כדכתיב ויעש לאיש והוא מלה"מ כדאיתה במסכת סוכה משקי אותה טיפה שבחרבו לבהמתו שהוא גוף אדם ובעלי בתים שאינם בעלי תורה והדר לישחוט ר"ל שמחתך הסימנים באותה הטיפה כי צריכים שחיטה כבהמה וכ"ז הוא משום סרכא דמשכא כנז' והוא כדי למרק החומר ולזככם.

א"נ בהקדים מ"ש הרב מטעם המלך חלק ו' דף ל"ח משם הרב מהר"שך ז"ל ע"כ לא תנחשו ולא תעוננו לא תנחשו שלא יכפור בה' ויכרע במודים כדי שלא יעשה שדרו נחש וזהו כוונת התנא עומדים צפופים ומשתחוים רווחים דין גרמא שלא הזיק נחש ועקרב בירושלים כיון שלא נעשה שדרו נחש להזיק כי לא נחש ממית אלא עון ולא תעוננו כלומר לא תעשו עין לס"מ כי סמא"ל אותיות לסמ"א כי הוא סומא והטעם שמקבל שוחד שעיר של יום הכיפורים בכל שנה וכתיב כי השוחד יעור ובעונותיהם של ישראל נבראו לו עינים וע"ז אמרו רז"ל דע מה למעלה ממך עין רואה וכשעושה אדם עבירה אומר אין רואה ובשעת מיתתו בא לו מלאך המות כולו מלא עינים כמנין עבירות שעשה כל עין כנגד שהיה אומר בשעת עשייה מי רואני וע"ז אמר איוב לא תשורני עין רואי שהוא רואה אותי ואני איני רואה ואח"כ משבר את עיניו דרווח להו בהאי עלמא באתרא דלא צריך למחזי ותבר ליה לגזיזה וזהו לא תעננו כלומר לא תעשו עליכם הרבה עינים שיעידו עליכם כנגד כל עבירה עין שהיה חושב כי אין רואהו מראה לו ואומר עבירה פלונית עין זו הייתה רואה בך ע"כ ממוהר"שך ז"ל וג"מר אומר ה' מטה"מ ז"ל והיפך מזה הנותן צדקה בסתר כי הוא מורה שהקב"ה רואה צדקתו ולא חייש למראה עיני

האנשים האלה ועי"ז הוא מסמא עיני ס"מ ע"כ ע"ש וה"ן עוד נביא מ"ש ה' אלף המגן על פסוק כי תקרב אל עיר דעיר כינוי ליצר הרע שהוא אויב ושונא לאדם ועיר לשון אויב כדכתיב והיה עריך ע"ש בפ' וכתבנו בלבוש הראשון דאפר רומז לענוה ונקדים עוד מ"ש רש"י ז"ל ורד"ק ז"ל על פסוק ויקבר בביתו במדבר במלאכים א' ב' דהכוונה שהיה יואב נדיב וביתו הפקר לעניים כמדבר שהוא הפקר לכל ע"ש והשתא א"ש אין משק"ין ושוחטין את המדבריות ר"ל אין מקשין בעת ששוחטין את המדבריות ר"ל שהם בעלי צדקה בסתר ועושים עצמם ונכסיהם כהפקר לעניים כמדבר שהוא הפקר לכל דאז עין של ס"מ נסמית ולא יצער לו כלל אבל משקין ושוחטין את הבייתות ר"ל מקש"ין עושה קושי לאדם בעת שחיטה למי שהוא בייתות שעושים בסתר דבית הוא לשון בפנים כדכתיב מבית ומחוץ לפי שעושה תאוותו בעבירות בסתר ואומר מי רואה אותי עי"ז נברא למלה"מ עין כנגד כל עבירה ותבר ליה לגזיזיה ומצערו צער גדול והדר מפרש ואלו הן הבייתות הלנות בעיר ר"ל דלא תימא מה שיאמר הבייתות ר"ל עושים מצוות וצדקות בסתר על זה אמר אינו כן אלא הלנות בעיר שכל לינתם ועסקם בעיר שהוא יצה"ר ור"ל שעושים רצון יצרם הרע ועושים עבירות בסתר וע"ז הוקשה להם מלה"מ ומ"ש מדבריות הלנות באפר יובן במ"ש הרב מיני מרקחת נר"ו פרק א' דאיתה באבות דר"ן פ"ז למוד ביתך ענוה שבזמן שאדם ענוותן ובני ביתו ענוים כשבא עני ועמד על פתחו של בע"הב ואמר להם אביכם יש בכאן יאמרו לו הן בא והכנס ואכול וכו' ובזמן שאין אדם עניו ובני ביתו קפדנים כשבא עני גוערים בו בנזיפה ע"כ וז"ש מדבריות ר"ל הלא המה בעלי צדקה שעושים נכסיהם הפקר לעניים כמדבר במה זכו לזה הוא מפני הלנות באפר שמסתכלים בשם אדם שהוא ר"ת אפר דם מרה ומזה ישפיל את עצמו ומזה כשבא עני בתוך ביתו מקבלו בסבר פנים יפות ועושה עמו צדקה כראוי אשריו ואשרי חלקו. או הכוונה בזה מדבריות הלנות באפר ר"ל זה שאמרו בעלי צדקה הרמוזים בתיבת מדבריות כנז' שהוא מסמא עיניו של יצה"ר וניצול מעונש שלו החזק זה דווקא אם נותן צדקה בסתר ולא יתגאה בצדקה שעושה להגיד לאדם ישרו וצדקתו לבני אדם לשבח את עצמו או יעשה צדקה בגלוי להתגאות ולהתייהר אלא עושה כל צדקותיו בסתר לשם שמים על דבר ענוה צדק וזהו הלנות באפר ר"ל שעושה מדת הענוה הרמוזה בתיבת אפר כנז"ל ולא יתגאה על צדקותיו אז הוא גורם סמיית עיני ס"מ באשר הוא לא חייש למראה עיני בני אדם להתפאר אלא עושה צדקה בסתר לשמו ית' דוקא בלי שום פנייה ובזה לא יגיע לו קושי וצער במיתתו ויהיה לו נחת רוח לנפשו:

א"נ בהקדים מ"ש הרב נחל קדומים ז"ל בפ' נח משם הרמ"ע ז"ל הגוים אין להם תשובה ויש שני טעמים ברז"ל א' בשביל שהגוים הם עבדים ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משא"כ ישראל שהם בנים למקום ב"ה ב' דבשלמא ישראל שנצטוינו תרי"ג מצות הן ועניפיהן ושריגיהן ודקדוקיהן לא אפשר למיקם בהו ויאתה לנו התשובה כי האדם מתוך חומר קורץ ולא ניתנה התורה למלאכי השרת אמנם הגוים כי לא נצטוו אלא על ז' מצות הם יכולים לעמוד עליהם בקל ואין ראוי להם התשובה ע"כ וה"ן עוד נביא מ"ש הרב ספר חרדים ז"ל דף מ"ה מגיד דבריו ליעקב אבל לאו"הע אסור ללמד אפילו אות אחת מן התורה ועון גדול הוא וגוי העוסק בתורה חייב ועובר נמי משום ולפני עור לא תתן מכשול וכמ"ש בזוה"ק ע"ש ובספר פרי מגדים דף ל"ו ונקדים עוד מ"ש הרב ערכי הכנוים למוה"רר יחיאל היילפרין ז"ל אות ש' שחיטה התשובה דמיון שחיטה כדאיתה כל הזובח יצרו ומתודה ופיר"שי ז"ל לאחר שהסיתו לחטא הוא זבחו והרגו ושב בתשובה הרי תשובה ווידוי הוא שחיטה ליצה"ר וזה רמז המשנה הכל שוחטין ושחיטתן כשרה הכוונה הכל שוחטין כולנו בעלי תשובה כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ולכן נקראים בע"ת ושחיטתן כשרה ר"ל תשובתן רצויה ומקובלת כי אין דבר עומד בפני התשובה ע"כ וכתב עוד אות ע' עיר רמז עולם הבא ועו"הז עו"הז דומה לערי הפרזות שאין מוקפין חומה ועו"הב לערי מבצר ע"ש וכתב עוד אות א' אפר הם אוה"ע כי יהיו אפר כדכתיב במלאכי סי' ה' וכתב מורנו הרב הגדול ר' אברהם הכהן ז"ל בלבושיו למס' ביצה לפי דרכו השקאה רומז על לימוד התורה כמ"ש על דמשק אליעזר דולה ומשקה מתורת רבו ע"ש בכת"י וז"ש אין משקין ר"ל אין מלמדין דברי תורה וג"כ אין שוחטין לשון תשובה למדבריות שהם אוה"ע דהא איסורא איכא ללמדם תורה וג"כ תשובה שלהם אין בה מועיל כנז' אבל משקין מלמדין ד"ת וג"כ שוחטין שחוזרין בתשובה ומזכין לאחרים לחזור בתשובה זה לישראל הרמוזים בתיבת בית כנז' אלו הן הבייתות הלנות בעיר וכו' בא התנא להורות לנו ההפרש שיש בין ישראל לאוה"ע ואמר אלו הם הבייתות שהם רמז לישראל הם זוכות ולנות בעיר שהיא עו"הב כי עולם הבא היא לישראל וג"כ זוכים בשני עולמות עו"הז ועו"הב ומדבריות שהם אוה"ע הם לנות באפר כי יהיו אפר תחת כפות הצדיקים כנז"ל ואל זה נמשך לפרש גמ' למ"ל משקין ושוחטין וכו' הכוונה בא לתת טעם למה נקט תחלה משקין שהוא רמז על לימוד תורה ואח"כ שוחטין שהוא רמז על התשובה ואמר אורחא דמילתא נקט לישקי איניש בהמתו דהיינו ילמוד תורה וישביע עצמו וגופו מדברי תורה כי בהמה כנוי לגוף כדכתב ה' ערכי הכנוים אות ב' ע"ש והדר לישחוט את יצרו ושב בתשובה כי ע"י לימוד תורה יתעורר

לחזור בתשובה כי אור תורה מחזירו למוטב ויתגבר על יצרו כמ"ש רז"ל בכמה דוכתי וזה שסיים משום סרכא דמשכא ר"ל משום שנסרך ונמשך אחר יצרו הרע קשה עליו לפרוש ולכן צריך שיקדים למוד התורה ובפרט בדברי מוסר וידע העונש החוטא כי רע ומר הוא וגדול שכר העושה מצות ובזה יתעורר לחזור בתשובה שלימה:

לבוש למס' סוכה

דף נ"ו ע"א במתני' יו"ט הסמוך לשבת וכו' אפשר לפרש עפ"י מ"ש רז"ל עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לבעלי מצות אצל בעלי תורה כמ"ש בצל החכמה בצל הכסף וכתב הרב קב הישר ז"ל פרק נ"ד מאהבת התורה צריך האדם לפרנס ת"ח בהסתר ומצות פרנסת ת"ח היא שקולה כעונג שבת כי ת"ח הוא דומה ונמשל לשבת כמו שיום השבת אינו מכין לעצמו פרנסה לפי שאין בה מלאכה כי אם ששת ימים מכינים לו הכי נמי ת"ח שעוסקים בתורה ומבטלים ממלאכה ואינם עוסקים במשא ובמתן כשאר העם וכשם שאדם מחוייב לענג את השבת כן מחוייב האדם לראות ליתן דוקא בכבוד המתנה לתלמיד חכם ולא דרך בזיון ח"ו וזש"ה וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד ות"ח נקראים קודשי ה' וכל המכבד את הת"ח אשריו ואשרי חלקו ועליו נאמר שמח זבולון בצאתך וישששכר באהלך ע"כ וכתב ה' ברית יעקב ז"ל דמצוה גדולה יש לעשות צדקה ויחזיק בבחורי חמד שיזכו על ידו לתורה ולחכמה ובזה פירש כוונת אומרם ז"ל אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה הכוונה להחזיק ביד תלמידים קטנים שעדיין לא זכו לאור תורה כ"כ והם לומדים בתורה ומבינים בה אחר עמל וטורח דזה מצוה גדולה יש לזה שמחזיק בידו שהוא היה בגרם המעלות להיות ת"ח על ידו ע"כ וגם ידוע יום כנוי לסעודה כמו עבדינן יומא טבא לרבנן וכן דרשו רז"ל ג' סעודות של שבת מדכתיב תלת זמני היום בקרא ע"כ וג"כ ידוע דלחם כנוי לתורה כמאמר הכתוב לכו לחמו בלחמי וג"כ התורה נדרשת בכמה פנים. וז"ש יום טוב הסמוך לשבת ר"ל מי שהוא סומך ומחזיק לשבת שהוא הת"ח כנז' ועושה לו סעודה נאה לאכול כדי שילמוד ואמר יום טוב לרמוז שיתן לו המתנה והמעות בפנים צהובות בדרך כבוד וטוב ולא דרך בזיון ח"ו בין מלפניה ובין מאחריה ר"ל בין אם מחזיק ביד תלמיד קטן שעדיין לא נכנס לחדרי החכמה והתורה כ"כ וזהו מלפניה בין אם מחזיק ביד ת"ח גדול בתורה ומהנהו מנכסיו כדי שיהא פנוי להוסיף ולעסוק בתורה וזהו מלאחריה אחר שזכה לתורה אז כל המשמרות ר"ל הת"ח והעשיר אשר הוא סומך ומחזיק בידו ששניהם הם מצפות ומקוים לאל ית"ש ליתן להם שכרם בג"ע הלא המה שוות בחילוק שכרה של תורה הנק'

לחם ונדרשת בכמה פנים וזהו שוות בחילוק לחם הפנים אבל חל יום אחד ר"ל אם ח"ו ביטל יום אחד דהיינו לא החזיק ביד ת"ח ולא עשה להם סעודה אחד הוא עם הת"ח אלא העשיר אוכל נכסיו לבדו עם אנשי ביתו והוי חל לשון ביטול מלשון לא יחל דברו אז להפסיק בנתים ר"ל גם בעו"הב יהיה הפסק בין ת"ח לעשיר ולא יזכה העשיר להיות שוה עם הת"ח בג"ע:

משמר שזמנו קבוע וכו' נקדים מה שידוע מרז"ל דהצדיקים גמורים הם מדריגתם גדולה שזוכות ליטול שכרם מושלם של קיום מצות כל התורה ויזכו לג"ע זה השער לה' צדיקים יבאו בו ומתענגים שם בכל מיני שמחה ושחוק על דרך ותשחק ליום אחרון וג"כ ידוע דבעלי תשובה מאהבה ג"כ מעלתם גדולה מאד דזדונות נעשו להם כזכיות. וז"ש משמר מי שהוא מצפה וממתין לשי"ת שיתן לו שכרו מלשון ואביו שמר את הדבר והאיש הלזה הוא שזמנו קבוע ר"ל כל ימי חייו בעו"הז עולם השפל הוא משתדל ועוסק בתורה ובמצות כדי לזכות לעו"הב שהוא עולם הקיים והקבוע וזהו משמר שזמנו שכל זמנו בעו"הז הוא טורח בשביל עולם הקבוע שהוא עו"הב אז נוטל עשר חלות עשר אותיות שע"ר ר"ל יזכה לשער חלות מלשון שמחה ושחוק כמו לחול במחולות ר"ל יזכה לשער ג"ע ששם מקום השמחה והתענוג א"נ נוטל עשר חלות חלות אותיות לחות וידוע כי כל מצות התורה כולם כלולים בעשר הדברות עי' במנורת המאור ר"ל מי שהוא צדיק מנעוריו עד יום מותו נוטל שכר כל המצות שהם כלולים ביו"ד הדברות וזהו עשר שניתנו בלוחות ופירוש זה השני שמעתי והמתעכב נוטל שתים ר"ל אם היה זה מנעוריו רשע ועשה עבירות ונתעכב ולא שב עד אחר ימים ולבסוף שב בתשובה שלימה מאהבה ונתחרט על שעבר וקיים מצותיו יתברך אז זוכה ונוטל שתים ר"ל ב' חלקים מזכיות שעשה אחר כן וגם מעבירות שנעשו זכיות וכאמור:

ובשאר ימות השנה וכו' אפשר בהקדים מ"ש ה' אלף המגן ז"ל בפרשת דהנה נודע דיוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי וג"כ אלעזר בן דורדיה היה רשע כל ימיו ולבסוף מת בתשובה שלימה והנה חלוקא דרבנן שעשה יוחנן כ"ג ע"י המצות כשהיה צדיק הכל נטלם ר' אלעזר ע"י תשובתו ונתלבש בהם בג"ע ובגדים הצואים שנעשו מעבירות שעשה אלעזר כשהיה רשע הכל לקחם יכ"ג כשסרח וז"ש ובשאר ימות ר"ל אם בשאירית הימים לסוף ימי האדם אם נשתנה בהם משהיה כבר אם מטוב לרע או מרע לטוב וזהו השנה לשון שינוי הנכנס ר"ל אם היה כבר רשע ועתה בשאר וסוף ימיו שב בתשובה שלימה ונכנס תחת כנפי השכינה נוטל שש מלשון בגד כמו בגדי שש ר"ל נוטל חלוקא מתורה ומצות שעשה אחר שבסוף ימיו סרח והיוצא

ר"ל מי שהיה צדיק ולבסוף תהא על הראשונות ויצא סרח נוטל שש מלשון בגד ג"כ והם הבגדים הצואי' הנעשי' מעבירות שעשה אחר ולבסוף ימיו שב בתשובה ודקאמר היוצא נוטל שש לאו דוקא בגדי שש שהם מין משובח אלא אגב רישא דנקט שש נקט בסיפא לשון שש ולעולם הוא בגד מטונף ומכוער כנז':

רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע וכולי דרמוז למ"ש הרב קב היישר ז"ל פרק י"ו משם מדרש הנעלם אמר רבי יהודה שבע כתות של מלאכי השרת הן אצל השער דאיקרי שערי צדק שעליהם אמר דוד המלך ע"ה פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה זה השער לה' צדיקים יבאו בו וז' פתחין הן לנשמות הצדיקים ליכנס לג"ע עד מקום מעלתם ועל הפתח שומרים פתח הראשון נכנסת הנשמה במערת המכפלה שהיא סמוכה לג"ע ואדה"ר שומר עליו זכתה הנשמה אדה"ר הוא מכריז ואומר פנו מקום לחסיד שלום שלום בואך ויוצאת מפתח הראשון ונכנסת לפתח שני וכו' עש"ב וז"ש ר' יהודה אומר וכו' בא להוסיף על דברי ת"ק ולומר יש הפרש אחר בין הנכנס בין היוצא ואמר הנכנס נוטל שבע ר"ל יזכה למדרגת הצדיקים שזוכה לעלות לשערי צדק ששם ז' כתות מלה"ש ובו ז' פתחים כנז' א"נ שבע אותיות עשב שזוכה ליכנס לג"ע שיש שם עשבי' וריחין דבוסמין כמ"ש במס' מציעא בההוא עובדא דנכנס לג"ע ולקח בגלימא דיליה מן עלין וריחני:

והיוצא נוטל חמש וכו' אפשר שבא לרמוז דהרשע מוסרים אותו לחמשה מלאכי חבלה א' מונה וא' מכה והג' מוציא אור מגופו והד' מאכילו עשבים רעים ומרים בעון שאכל את הגזל בחיים חייתו וה' מכה לאביו ואמו על שלא הדריכו את בניהם לתורה ולמצות כמ"ש ז"ל:

הנכנסים חולקין בצפון וכו' ירמוז למ"ש הרב קב הישר ז"ל משם הזוה"ק רוח דרומית מנשבת מתחילת הלילה על הרוב עד חצות הלילה ונפקי עמיה מההוא אוצר החמה מאתי' וחמשה ושבעים רוחין לדישנא ארעא וכולי ותאנא בההוא זמנא הוא עיקר הדין דדיינין לרשעים בגיהנם בנורא וכל עלמא שכבין בשינתא ולית מאן דמצלי עליהון רוח צפון משיב מחצי הלילה עד הבוקר ותאנא תלת מאה אלפי רוחין סופה וסערה אתיין עמיה והוא קשה לכל מילי אבל לבני מרעין הוא טב שיש בהם קרירות ומחמימות דאי בבני מרעין יש להם נחת רוח בהקרירות האלו ותנא רשב"י אמר בההיא שעתא נפיק קב"ה מאינון עלמין סגיאין לאשתשעא עם צדיקים דגן עדן וקל כרוז נפיק קורא ואומר עורי צפון ובואי תימן להפריח בשמים של ג"ע דתנא בזמן שרוח צפון מנשבת בחצי הלילה והקב"ה נכנס לג"ע אזי כל הבשמים וכל האילנות שבג"ע נותנים ריח ומזמרים לפניו ע"כ עש"ב וז"ש הנכנסים ר"ל ששבו מרשעתם בתשובה שלימה ונכנסו תחת עול

שמים ונעשו צדיקים הם חולקים בצפון ר"ל חלקם יהיה עם הצדיקים שבג"ע שהקב"ה בא ומשתעשע עמהם בג"ע בעת חצות לילה עת שמנשבת רוח צפונית שאז נחת רוח גדול יש לצדיקים בעת ההיא אבל היוצאים שיצאו מתחת עול שמים וקלקלו את מעשיהם הם חולקים בדרום ר"ל חלקם יהיה עם הרשעים הנידוני' מתחילת הלילה עד חצות שבזמן ההוא מנשבת רוח דרומית כנז' דבההיא זימנא דיינין לרשעים וכל עלמא שכבין ולית מאן דמצלי עליהון:

בלגה לעולם חולקת בדרום וכו' אפ' שעתה בא לדבר במי שהוא רשע גמור מתחלתו עד סופו ואמר בלגה לעולם ר"ל בלגה לעולם כל ימיו עומד במרדו באימץ לב ולא נשבר לבו לשוב אז הוא חילקת בדרום ר"ל אותה הכת העושה כן חלקה עם הרשעים שהם נידונים באש גיהנם בעת שמנשבת רוח דרומית שהוא מתחילת הלילה עד חצות ונתן טעם לזה ואמר מפני וטבעתה קבועה וחלונה סתומה ר"ל מפני שטבע שלה קבוע אשר כל ימיה יגיעה להבל וריק בעבירות ופשעים וחלונה של תשובה סתומה שלא נתחרטה על מעשיה הרעים ולא חזרה בתשובה שלימה להשי"ת היא נידונה בגיהנם עד שיתמרקו עונותיה משא"כ בעלי תשובה שנמחלו עונותיהם או צדיקים גמורים אז זוכים לג"ע אשריהם לעולם הבא:

לבוש למס' בבא קמא

דף קיט ע"א **במתני'** מוכין שהכובס מוציא וכו' יובן לענ"ד בהקדים מה שנודע מרז"ל כל מה שאדם נותן צדקה ממונו מתברך ומצליח בנכסיו כמ"ש בגמרא עשר בשביל שתתעשר משא"כ אם הוא קמצן לענין צדקה לעניים ולת"ח ומוציא את ממונו להבל וריק להנאת גופו דבר שאין בו פירות לעו"הב לנפשו אז ממונו מסתלק ממנו ונשאר אותו האיש ריקם ריקם שכן אמרו רז"ל בגמרא מלח ממון חסר וכמו שנודע מרז"ל על איש אחד שהיה לו שדה שהייתה מוציאה מאה כורין בכל שנה והיה מעשר ממנה יו"ד כירין ואחר זמן בנו חיסר ממעשר ונתחסר מן סך התבואה והיה הלוך וחסור במעשר והיה הלוך ונסוע מן התבואה עד שהפרש כור אחד ולא הוציאה אותה השנה כ"א יו"ד כורין ונצטער הרבה אמרו לו חביריו אתמול היית אתה ב"ה והקב"ה כהן ועתה הקב"ה נעשה ב"ה ואתה הוא הכהן ע"כ כמ"ש התוס' במס' תענית וכתב הרב חיד"א זלה"ה בכמה דוכתי ובריש מורה באצבע כשנותן צדקה יהרהר בתשובה תחילה ע"כ ומעתה יובן מוכין הם העניים מלשון כי ימוך אחיך שהכובס ר"ל שהוא בעל תשובה שכיבס ורחץ את עצמו מטמאות עונותיו על ידי הרהור תשובתו מוציא ר"ל יעשה היצאות

מנכסיו לעניים אז הרי אלו שלו שנכסיו מתקיימין בידו ומתברכים ולא יחסר לו כלום יש מפזר ונוסף עוד אכן הסורק מוציא ר"ל אם הוא מוציא מעותיו בדברים שאין בהם מועיל לנשמה בג"ע והסורק הוא מלשון אילני סרק שאין עושין פירות כדפירש הרב בגדי אהרן ז"ל לפי דרכו בלבוש המשנה זו הרי אלו של ב"ה ר"ל ואבד העושר ההוא ממנו ומסלקו הקב"ה ממנו וזהו הרי אלו של ב"ה ר"ל של הקב"ה שנקרא ב"ה כמ"ש ז"ל וב"ה דוחק כמו שאירע באותו האיש הנז' ונקדים עוד מ"ש רז"ל בגמ' אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה ואמרו בגמ' ג"כ רבי פתח אוצרות תבואה בשנת בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא אבל עמי הארץ לא יכנסו וכתב ה' שמחת הרגל ז"ל הטעם לזה הוא מפני שרבי היה חושש שמא תכלה התבואה וישארו ת"ח בלי מחיה ומזון לזה לא היה נותן כ"א לבעלי תורה ולא לעמי הארץ אכן אם היה יודע שיספיק הממון לזה ולזה היה זן ומפרנס הכל בעלי תורה וע"ה ומזה הטעם הקב"ה דבידו הכל הוא נותן לחם ומזון לכל אדם בין ת"ח בין ע"ה ובזה וישב על הבא"ר כוונת נותן לחם לכ"ל בש"ר והטעם כי לעולם חסדו ואינו חושש שמא יכלה הממון ח"ו ע"ש בחי' שעל ברכת המזון והרב בגדי אהרן ז"ל פי' לפי דבריו ג' חוטין הם מקרא ומשנה וגמרא וקראם חוטים ע"ד מאז"ל כל שישנו במקרא ובמשנה וגמרא עליו הכתוב אומר והחוט המשולש וכו' עש"ב ומעתה לדרכנו יובן כובס ר"ל אותו בעל תשובה שטיהר וזיכך את עצמו ורצה לעשות צדקה לכפרת עוונותיו כמאמר הכתוב וחטאיך בצדקה פרוק א' הוא העצה היעוצה נוטל ג' חוטין ר"ל יעשה צדקה עם עמלי תורה שהם בעלי מקרא ומשנה וגמרא וכיוצא אם בעלי הגדה או בעלי קבלה אז ישא אותם ואת טרחם ויתן להם מזונם וחוקם וכל צרכם ויחזיק בידם והן שלו שלו דייקא ר"ל שהמעות חוזרים אליו ולא יגרע ממנו אכן יתר מכן ר"ל חוץ מאלו ר"ל שאינם בעלי תורה אלא הם ע"ה הרי אלו של ב"ה ירצה שהמה לא יצטרך אדם ליתן להם צדקה ולפרנסם אלא ישליך יהבם על השי"ת שנקרא ב"ה והוא יזון ויפרנס אותם כי לעולם חסדו ולא קצרה יד אל מלזון את הכל בין ת"ח וגם ע"ה אם היה שחור ע"ג הלבן ר"ל אם יש יכולת ביד אדם לזון את הכל בין ת"ח וגם ע"ה וזהו אם היה שחור ר"ל שיספיק לפרנס השחיר שהוא ע"ה ע"ד שאמרו רז"ל שחורה אני במעשה העגל וכו' על גבי הלבן הוא ת"ח שתלמודו מחוור בידו ירצה אחר שנתן לת"ח כל צרכו ונשאר ג"כ ליתן לע"ה אז נוטל את הכל ר"ל שאם יצטרך לפרנסם ג"כ וליתן להם צדקה ג"כ והן שלו הכוונה כאמור שממונו יתקיים בידו ויצליח בנכסיו.

או אפשר לפרש מה שאמרה משנתינו הרי אלו שלו והן שלו הכוונה היא ע"פ מ"ש ה' מגן אבות דף כ"ט דעבירה אינה מכבה הצדקה אלא וצדקתו עומדת לעד וקיימת לזכות בה לעו"הב בג"ע ויתכן ג"כ דשלו יתפרש בשני אופנים הללו הרי אלו שלו דאינה הולכת לסט"א אותה הצדקה ע"י מעשה עבירה דאין עבירה מכבה אותה וג"כ ממונו שפיזר לעניים ושהחזיק לת"ת ושאמץ ברכי דרבנן דשלהי לא יחסר לו כלום אלא הכל ישוב לאיתנו הראשון ויצליח בנכסיו אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא ע"כ לענין הצדקה.

ולהבין כוונת החייט ששייר החוט צריך אני להקדים עוד מ"ש הרב משחת אהרן הנז' דף ב' כי מדור של גיהנם נקרא שאול ויש עבירות שנכנסים עליהם לשאול ואינם עולים וזהו מוריד שאול ויעל והנה מחסדי השי"ת כשרואה א' שעשה עונות שאם יכנס לשאול וכ"ש למדורות התחתונים שוב לא יעלה עושה עם אותו האיש חסד שהוא גמי' גלגול לתקן מעוותיו כדי שלא יאבד ראותו באותן המדורות ע"כ ועוד כתב שם דף י"ט בלבוש למס' חגיגה דלשאר בני אדם עושה עמהם הקב"ה חיסד של גלגול ג' פעמים חוץ מביאתו הראשונה אכן להצדיקים עושה חסד גי' גלגול לאלפים עש"ב. והנה מרז"ל דבכח מצותיו של אדם עושה לנפשו חלוקא דרבנן לבוש לנשמתו ובכן אם חיסר אדם מצוה אחת ממצות ה' צריך להתגלגל פעם אחרת להשלים והנה אמרו בגמרא כל שיש לו ציצית בבגדו ומזוזה וכו' הכל בחיזוק שלא יחטא שנא' והחוט המשולש וכו' הראת לדעת דהמצוה נקראת חוט והנה בעתה יובן שפיר החייט ר"ל האדם שישנו בעו"הז לסגל תורה ומצות כדי שיעשה לבוש לנשמתו שהיא חלוקא דרבנן אך הוא שייר חוט כדי לתפור בו ר"ל שחיסר איזה מצוה ונשאר בגדו קרוע אז צריך ומטלית שיסע ממקומי להתגלגל פעם אחרת כדי שיקנה השלימות כמו ויסעו תרגומו ונטלו ואם לא תיקן ג"כ עדין יחזור להתגלגל עד ג' פעמים כמאמר הכתוב הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר וזהו ומטלית שהיא ג' וזה לשאר אינשי דעלמא אכן יש שגם על ג' ר"ל למעלה מג' שהוא לצדיקים שעושה עמהם חסד שהוא גלגול לאלפים וזה הכל הוא מחסדו יתברך כדי שלא יכנס לשאול ושוב לא יעלה ע"י עונותיו הוא עושה עמו חסד גדול להביאו בגלגול לתקן וזהו אומרו הרי אלו של בעל הבית זה הוא מחסדיו ורחמיו של ב"ה שהוא הקב"ה הנקרא ב"ה כאמור ע"כ לענין המצוות. ונקדים עוד מ"ש הרב חומ"ת אנ"ך ז"ל סדר תולדות שחקר חקירה איך אמרו רז"ל במקום א' דאין עבירה מכבה תורה ומצינו בכתבי האר"י זלה"ה דהרשע כל מה שלומד הכל הולך לסט"א כמאמר הכתיב ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי אני סתר"אי נינהו וניחא ליה איהו ז"ל ליישב דיש חילוק

דאם הוא כשעבר עבירות היה בדעתו להיות צדיק רק דיצריה אנסיה בשוגג או במזיד לעבור העבירות אבל הוא בדעתו היה רוצה להיות ירא שמים בענין זה אמרו ז"ל דאין עבירה מכבה תורה אבל כשעובר עבירה ופורק עול ודעתו להיות רשע אז הסט"א לוקח התורה שלומד ועליו כתיב ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי עש"ב והנה נודע מ"ש ז"ל החרש והמסגר הם על בעלי תורה א"כ יובן מה שהחרש מוציא ר"ל מה שת"ח לומד ומוציא מפיו דברי תורה הוא שלו ר"ל דאין עבירה מכבה תורה ואין רשות לסט"א ליקח מלמודו כלל אלא הרי אלו שלו ואין זר אתו וזה דווקא מה שמוציא במע"צד נוטריקון במעשה צ'ד'יקים ר"ל כשהוא הולך ביראת השם כמעשיהם של צדיקים אז הם שלו דווקא אך אם ובכשיל שרודף אחר עבירות ופשעים שהם עצת יצ"הר הנקרא מכשול כידוע וגם העוונות המה מכשול לאדם והוא לומד אז לימודו הולך לסט"א וזה של בעל הבית הוא כינוי ליצה"ר הנק' ב"ה כמ"ש בגמרא דיצה"ר בתחילה נקרא הלך ולבסוף אורח ולבסוף נעשה ב"ה עיין במס' סוכה וכ"ת כיצד יתכן זה והלא אמרו אין עבירה מכבה תורה ולמה יאבד תורתו ויהי כמ'שיב שזה אמרתי כשהוא היה עושה אצל ב"ה ר"ל אם הוא פרק עולו יתברך ורצה להיות רשע ונכנס תחת מקור הסט"א הוא יצה"ר וגונדא דיליה הנקרא בעל הבית אז אף הנסרים רמז ללימוד התורה דנסר הוא לוח כדכתב בערוך ערך נסר ונודע דהתורה נקראת לוח כמו שדרשו רז"ל ע"פ הקוטפים מלוח עלי שיח ע"ע וזהו אומרו אף הנסרים דהיינו לימוד התורה הכל של ב"ה ר"ל שהולכת לסט"א הוא יצה"ר מאחר שנכנס תחתיו ופרק עול שמים והא דאמרן אין עבירה מכבה תורה זה דווקא כשהוא נושא עולו ית' והולך במעשה צדיקים רק דיצריה אנסיה ועבר איזה עבירה אז אין עבירה מכבה תורה ותורתו מתקיימת בידו והרי אלו שלו כאמור:

ומעתה יובן לענ"ד נעוץ סוף המשנה בתחילתה ארבע אבות נזיקין רק נקדים מ"ש חכמי מיסר ז"ל דבעין גילוח והשחתת הזקן ענוש יענש ע"י הפרים שיבאו שוורים ודורסין אותו לאחר מיתתו ע"כ וג"כ נודע עונש חיבוט הקבר שהוא קשה ומר וג"כ צער החשבון שעתיד אדם ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה על כל מעשיו אחת לאחת וגם נודע מרז"ל עונש גיהנם של אש ונודע דבור כינוי לקבר כמו שדרשו רז"ל והנה מעתה יובן הסמיכות אחר שהזהירה המשנה אותנו אם אדם הולך אחר עצות יצה"ר ופורק עולו יתברך שלימודו הולך לסט"א ועוד הוסיפה להורות לנו כמה מגיע לאדם עונשים קשים ומרים ומאה צ'ערים מכח עונותיו וזהו ארבע אבות נזיקין ר"ל יש ד' דינים קשים לאדם אחד השור הוא עונש למי שמגלח זקנו שבאים שוורים ודורסים בו ומצערים אותו צער גדול ועוד אחרת והבור הוא רמז לעונש חיבוט הקבר שהוא קשה מאד שחובטים אותו

מלאכי חבלה כדי למרק ממנו הזוהמה שעשה בעונותיו ופשעיו ועוד צער אחר המבעה שהוא מלשון דיבור וביטוי בפה מלשון יביע אומר ירמוז על הדין והחשבון שמדבר בפיו וחשב עם קונו על כל פרט ופרט ועוד עונש אחר גדול הוא והמבער שתבער בו את הבערה של גיהנם אש אוכלה כל זה צריך לאדם לזכך את עצמו ולטהרו מחטאתו בעונשים הללו וא"כ מכ"ז צריך אדם לשמור עצמו מכל חטא כדי שינצל מדין קשה ויזכה לג"ע במקום נהרי דאפרסמונא דכיא:

ועפיה"א לעיל משם ה' משחת אהרן ז"ל דחסד גי' גילגול שעושה הקב"ה חסד עם אדם להביאו בגלגול לתקן אשר עיות כדי שלא יאבד במדור שאול ומזה יובן לענ"ד כי חסדך גדול וכו' דהיינו הגלגול הרמוז בחסד הוא גדול וחשוב מאד וכ"ת יותר טוב שיענש באותו עולם מצער הגילגול לזה אמר והצלת וכו' ר"ל שיש עבירות שיורד עליהם לשאול ולא יעלה א"כ הגילגול הוא טוב מאד השי"ת יזכנו לשמור מצותיו תמיד כל הימים אמן:

תסו חי' גמרא בע"ה הגדול והנורא. ואכתוב חי' שו"ת בעזרת מגן אבות:

שאלות ותשובות

א) **שאלה** מעשה שהיה בשני אנשים שהלכו לאהלי קדר ונעלמו כאשר יבא בנוסח העדות באר היטיב ושאל השואל כדת מה לעשות בנשותיהם אם יש מקום להתיר אותם להנשא או תהיינה צרורות עד יום מותן וזאת נוסח קבלות העדיות אשר נעשית לפנינו בלשון ערבי:

במותב תלתא כחדא הוינא יתבין אנן ב"ד דחת"ל כד אתה קדמנא ה"ר ראובן המכונה עיד למגרבי הי"ו ואחר האיום והגיזום עמד על רגליו והעיד בתורת עדות גו"ש לאנהו האנא קאעד וגאווני מסלמין וקאלו לי למסלם אלדי קתל ליהוד מאת הווא וכ'וה פי גאבם עלא כאטר יא קאתל הרוח וין תרוח קלת להום האשכון ליהוד קאלו לי למשלום ואלדי מעאה. ולד מרדכאן שריכך עד כאן היתה עדותו ביום כ"ו לחודש תשרי שנת תרח"ם לפר"ק והכל שריר ובריר וקיים וחתימי עלה שלשה בית דין הי"ו:

עוד אתא קדמנא ה"ר אברהם הטראבלסי הי"ו וה"ר יוסף הגבאלי הי"ו והעידו בתורת עדות גו"ש לאנהו יערפו באמת אלדי שלמה לקאבסי ויהודה למגרבי בן מרדכי למג' כרגו שותפים מן גירבא אלערב ומן תמא נעלמו עוד העידו אלדי שלמה הנז' יסמיווה לגוים למשלום ומרדכי אובו יהודה יסמיווה מרדכאן וכל זה ביום י"ד לחודש שבט שנת הנז"ל ושוב"ו ותחימי עלה ג' ב"ד הי"ו:

עוד אתא קדמנא ה"ר אברהם המכונה כמוס הגבאלי הי"ו ואחר האיום וכו' העיד בתורת עדות גו"ש לאנהו האנא קאעד פי חאנותי ג"א לגוי אסמו אברהים הזמורי קאל לי האד ליהוד אלדי מאתו האש עמלתו פיהום קולתלו האנה האמאמאן יהוד אלדי מאתו קאלי הווא ואחד לסרם ואחד ולד שריך עגבון קלתלו האנא תערפשי אשכון קתלהום קאל לי יא ולדי מא נערפשי וקולת לו המאנה אשכון קאל לך קטלוהום קאל תעדינא מן טרף לערב לקינא ואחד מיית הוני וואחד מיית גאדי והאד לכלאם דוואהו לי בעד פסח אלדי צ'אעו פיה זהו מה שהעיד בפנינו ביום וכו' והכל שוב"ו וחתימי עלה ג' ב"ד הי"ו ע"כ נוסחי קב"ע.

תשובה ענין כזה לפני מלכים יתיצב מאן מלכי רבנן כי להם לבדם נתנה האר"ש להבין ולהורות אמנם הוכרחנו הכרח גמור מאיזה טעמים אשע"כ באנו ללקט באמרים ליקוטי בתר ליקוטי עד מקום שידינו מגעת להלכה ולא למעשה כי דבר זה נפתח בקטנים ויסתיים בגדולים ומאת השי"ת אנחנו מבקשים לבל נכשל בדבר הלכה ויצלינו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כיר"א:

והנה בעת"ה חל עלינו חובת ביאור פרטי ספיקו' הנופלות בקב"ע הנזכרים:

ספק א) אי בעי קישור דברים:

ב) אי הוי מסל"ת אף שיש שאלה באמצע:

ג) אי בעי לומר וקברתיו:

ד) אי בעי הזכרת שמו ושם אביו ושם עירו:

ה) אי חיישי' שמא אשתהו לאחר ג' ימים:

נבא אל הספק הא' הנה מרן ז"ל בב"י אה"ע סימן י"ז כתב משם הר"ן ז"ל מי שהוא מסל"ת אינו אומר אותו דבר לבדו אלא בקשר ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר בדברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבד ואינו נאמן כי מי שמתכוין להעיד אומר אותו דבר לבדו וכתב עוד שם והרד"ך ז"ל בתשובותיו החזיק בדעת הר"ן והר"י טאייטאצק ז"ל כתב כי ראיות הר"ן ז"ל חלושות הן ובכל בתי דינים שבסאלוניקי בימי איתני גאוני עולם פשט המנהג להתיר באומר העכו"ם איש פלוני בן פלוני או ממקום פלוני מת אעפ"י שלא יקדים שום דבר אחר ובלבד שלא יתכוין לא להתיר ולא להעיד וכך הם דברי הריב"ש ז"ל וז"ל וכן אמר לי מורי הרב הגדול הר"י בי רב ז"ל שהוא מורה להתיר בפשיטות וכו' יע"ש וע' לה' שלחנו של אברהם ז"ל באה"ע סימן י"ז אות י"א שהוכיח דלא בעי קישור דברים וכתב ה' עה"ש ז"ל באה"ע סי' י"ז אות כ"ו שכן דעת כל האחרונים להתיר ע"ש וכ"כ הרב אשדות הפסגה ז"ל דף ל"ה ע"ש וע' להרב

ויקרא אברהם ז"ל דף כ"ג מ"ש בזה ע"ש א"כ גם אנן בדידן נקטינן להתיר כדעת כמה רבוואתא הנז':

ועוד נראה לענ"ד דבנ"ד גם הר"ן ז"ל ודעמיה מודים דהוי מסל"ת דכיון שסיימו הנכרים ואמרו מאת הווא וכוה פי גאבס עלא כאטר יא קאתל הרוח וין תרוח ע"כ הוי שפיר קשר דברים לאחריו וכמ"ש הרב די השב ז"ל דף כ"ד ע"ד בד"ה ומעתה ע"ש נדונו וכעין זה כתב ה' יד אהרן ז"ל אה"ע ח"ב בהגב"י אות ס"ח משם ה' עדות ביהוסף ז"ל ומה גם שלא הזכירו שם היהודים הנהרגים כי אם אחרי ששאלו אותם מי הם היהודים הנהרגים ואילולי שאילתם לא היו מגידים שם הנהרגים וכגון דא גם הר"ן ז"ל ודעמיה מודים דהוי מסל"ת גם דליכא קישור דברים דלא שייך לומר בזה שהוא מתכוין להעיד דעל מי יעיד וכמ"ש הרב די השב ז"ל שם בד"ה ובר משם ה' שער אפרים ז"ל ע"ש:

ומעתה בא נבא אל הספק השני אי הוי מסל"ת גם דהוי שאלה באמצע. הנה דעת הכנה"ג ז"ל בהגה"ט אות קפ"ה דאם הוא מסל"ת בענין המיתה ושאלוהו על שמו ושם אביו ושם עירו לא מיקרי מסל"ת וכתב שכן דעת מהרי"ק ז"ל שכתב גוי מסל"ת פלוני בן פלוני מת ולא הזכיר שם עירו דינא הוא דלא שיילינן ליה משום דנפיק ליה שם עירו מתורת מסל"ת משמע דס"ל דדווקא ששאלו אותו באותו הפרט כגון אם אמר שמת ואח"ך שאלוהו אופן המיתה הוא דמקרי מסל"ת אבל אם מסל"ת בעינין המיתה ושאלוהו על שמו לא מיקרי מסל"ת אבל דעת מהרח"ש ז"ל גם בזה הוי שפיר מסל"ת וכתב ה' די השב ז"ל בדף כ"ה ע"א דנקטי' כמהרח"ש וכן דעת מהר"ש ויטאל ז"ל וכן דעת מהרי"טץ ז"ל סי' ל"ו עש"ב וכן דעת מהראנ"ח ומהרי"בל ז"ל הובאו בבאה"ט ז"ל סי' י"ז ס"ק נ"ז:

ואפשר שגם הכנה"ג ז"ל מודה דאם הגוי אמר יהודי מת ושאלו לו מי הוא היהודי ואמר פלוני כנדון דידן דחשיב שפיר שאלה באותו הפרט מי הוא היהודי שאמר שמת והוי שפיר מסל"ת ולא קאמר הכנ"הג ז"ל דלא הוי מסל"ת אלא כשאמר סתם שמת ומדבר בענין המיתה דאז בעי השאלה באותו הפרט ר"ל באיזה אופן המיתה ואינו מועיל שישאלו מי הוא היהודי וכמו שמדוקדק בלשונו ונדון דמהרי"ק שאני דשם עירו הוי פרט אחר וע' להרב יד אהרן ז"ל ח"ב בהגה"ט אות ע"ב שכתב שמה"רא גאטינייו ז"ל סבר כדעת מהרי"ק ז"ל והכנה"ג ז"ל ועכ"ז כתב שם משם מהר"א גאטינייו ז"ל דאם שאלו מי הוא זה שאתה אומר שהרגו אותו ואמר פלוני דהוי מסל"ת ע"ש מוכח מזה קצת כמו שכתבנו וע' בויקרא אברהם ז"ל דף ל"ג ואת"ל דהכנ"הג ומהר"יק ז"ל אינם מודים בנדונינו מ"מ הרי העלה הרב די השב ז"ל דאע"פי ששאלו אותו מי הוא היהודי ופירש להם חשיב שפיר מסל"ת כדעת כמה רבוואתא יע"ש:

ואל השלשה ל"ו בא אי בעי לומר וקברתיו. הנה הרב כנה"ג ז"ל בהגה"ט אות קנ"ה הביא כמה מרבוואתא ז"ל שסוברים דביבשה בלא עת מלחמה א"ץ לומר וקברתיו ודלא כדעת הרמב".ם ז"ל וסיים הוא ז"ל וכן נראה הסכמת מהר"י קארו בתשובה סי' ח' ודווקא בצפת תובב"א חשש לסברת הרמ"בם ז"ל כי הוא מאריה דאתרא אבל בשאר מקומות שאינם אתריה דהרמ"בם ז"ל נקטינן להקל כשאר הפוסקים ז"ל ע"ש והגם כי הרשב"א ז"ל והריב"ש ז"ל חששו להחמיר כמו שהובאו דבריהם בב"י כבר כתב בתשובות רבינו בצלאל אשכנזי סי' ל"ב בשם הרדב"ז ז"ל דזה דווקא בעד אחד במלחמה או במים או גוי מסל"ת בכגון אלו המקומות אבל עכו"ם מסל"ת דעלמא לא בעי קברתיו דהרמ"בם יתיר בזה ואין לו חבר כלל ולא כתב הרשב"א דאין להקל אלא בעד א' במלחמה וכיוצא בו דהרי"ף והרמ"בם והרז"ה דהו"ל עמודי ההוראה סברי דבעינן וקברתיו יע"ש וכ"כ הרב משחא דרבותא ז"ל משם מהרי"טץ ז"ל וכ"כ הרב די השב ז"ל דף ז"ך משם הפוסקים ז"ל וא"כ בנ"ד ביבשה בלא עת מלחמה רבו הדיעות להקל דאצ"ל וקברתיו זולתי הרמ"בם ז"ל לבדו ואפילו לדעת הרמ"בם ז"ל לא הוצרך לומר וקברתיו אלא דווקא בשאין מזכיר את שמו ואינו מכירו כמ"ש מור"ם ז"ל בהגה והכא הזכירו שמו שאמרו למשלום שכן קורין אותו הגוים חשיב שפיר הזכרת שמו וכמ"ש המשד"ר ז"ל ח"א דף ק"א בנדון שלו בשם למכנאן ע"ש וכן מ"ש לו ולד מרדכאן שריכך מהני וכמ"ש הכנ"הג ז"ל בהגהב"י אות קפ"ב לאו דווקא הזכרת שמו אלא כל שהזכיר שם אחד מקרוביו סגי הרב המחבר ז"ל בתשובה סי' ד' ע"ש וא"כ כיון שאמר ולד מרדכאן שהזכיר שם קרובו הנקרא בפי הגוים בשם מרדכאן סגי ואצ"ל וקברתיו ועוד ג"כ הוי מכירו מדאמר ולד מרדכאן שריכך א"כ נמצא ביודעו ומכירו שהוא בנו של שותף ראובן העד הנז' וכמ"ש בתשובות רכ"א ז"ל סי' ל"ב וז"ל ובנ"ד נמי כיון שאמר שהיה משרת עאמל דמיאט אלמא שהיה מכירו ע"כ וה"נ דכוותא וכן בשם למשלים דמסתמא הא דמכנין לו הגוים שם זה הוא מפני שיש בשפתיו חיתוך ופיסוק א"כ הוי מכירו וכמ"ש הרב משד"ר בשם מהריט"ץ ז"ל בענין העור והשוחט ע"ש וכתב הרב די השב דף ז"ך לדעת ה"ה והר"ן ז"ל לא מצריך לומר וקברתיו במכירו או מזכיר את שמו וכ"כ המשד"ר ז"ל ח"ב דף ק"ד ע"ש וכ"ש הכא דאית ביה תרתי מכירו ומזכיר את שמו ועוד כתב הרב ויקרא אברהם ז"ל דף ז"ך כי הריט"בא ז"ל כתב היכא דמכריז הנכרי אצ"ל וקברתיו כל שאינו אומר איש פלוני מת בלבד אלא שמאריך בדברים לא בעי קבורה וע' שו"ת מרן ז"ל דף ק"י בקב"ע מא חד קתל יהודי ורבח דהוי כאכרוזי ע"ש וע' די השב ז"ל דף ז"ך וא"כ הכא בנ"ד שאמרו למסלם אלדי קתל ליהוד וכו' עלא כאטר יא קאתל הרוח וין תרוח ע"כ כיון שהאריכו בדברים הו"ל

כאכרוזי ועוד כתב ה' ויקר"א ז"ל בשם הרא"ם ז"ל בתשו' דלא בעינן קבורה כ"א בהולכי דרכים דשייך בהו אומדנא דלפעמים כשיקרה מקרה לאחר ויבקשהו ולא נמצא חושבים באומד הדעת מת או נהרג וכן במלחמה ובמשל"ס ובנ"ד לא נתברר שהיה עמהם חברת אנשים אחרים דנימא דהם חשבו עליהם כן מה שאינו אמת ע"ש א"כ דון מינה ואוקי באתרין עוד כתב משם מהרש"דם ז"ל סי' ע"ט דבנהרג מודה הרמ"בם שאצ"ל וקברתיו ע"ש ובנ"ד איירי בהריגה ועוד כתב ה' מצות כהונה ז"ל סי' ל' לדעת מהר"י חאגיס ז"ל דכל שנמצא בשעת ההריגה או המיתה הוא דמצריך הרמ"בם ז"ל לומר וקברתיו הנה כתב מהרש"דם ז"ל דווקא כשידענו בבירור דהגוי היה בשעת ההריגה אבל מן הסתם תלינן שלא היה בשעת ההריגה ע"ש וע' לה' ר"ה דף ז"ך וה"נ א"ל בנדון דידן עוד כתב הרב מצ"ך סי' י' לדעת הרמ"בם דבעי וקברתיו לאו דווקא אלא ה"ה טילטול בעלמא ממקום למקום וכתב מהרימ"ט כי ליתיה להעד לשואלו אמרינן מסתמא טילטל ממקום למקום ע"ש וכמו כן נאמר בנ"ד והותר ספק ג':

ועתה נבא אל הספק הרביעי הנה נודע מחלוקת הפוסקים אי בעי להזכיר שמו ושם אביו ושם עירו שלשתם דוקא או תרי מיגו תלתא סגי שמו ושם אביו או שמו ושם עירו ע' להכנ"הג בהגה"ט אות ר"ה אמנם בתשובות מהריק"ש ז"ל סי' נ"ב כתב כשמעידין בדבר ברור שאין להסתפק באחר א"ץ שיזכיר שמו וכמ"ש הר"ן ז"ל אעפ"י שאמרו אין מעידין וכו' לא בא למעט אלא שאין סומכין על אומד הדעת כגון שמעיד על גופו ארוך או גוץ או תארים אחרים שמצוים בהרבה בני אדם וכן למעט שאין סומכין על עדות שמו בלא שם עירו דאיכא למיחש שהוא מעיר אחרת ששמו כזה אבל בודאי כל שמעיד בדבר ברור שא"א לספק באחר משיאין את אשתו אעפ"י שלא הזכיר את שמו ומזה התיר בנדונו שאמרו הגוים השותף שלך ע"ש וכ"כ המשד"ר ח"א דף ק' משם מהרש"דם ז"ל וכ"כ הרב הגדול ראשון לציון מהר"ר חיים דוד חזן ז"ל בס' ויקרא אברהם דף ל"ו וכ"כ הרב יד אהרן ז"ל ח"ב בהגה"ט אות ק"ה משם ה' מגן גבורים ז"ל א"כ בנ"ד שאמרו לו בן מרדכאן שריכך וידענו שמרדכי אביו של יהודה הנעלם הוא שותף עם ראובן המעיד עדות הנז' מיקרי דבר ברור ואין לספק באחר וסגי בהכי כנז' ובפרט למ"ש יד אהרן באות צ"ד משם מהר"י ששון ז"ל בן פלוני מהני במקום שמו ושם אביו וכיון שמעדות הנז' נתברר כי יהודה בן מרדכי נהרג כאמור מזה נמשך כי שלמה שיצא עמו שותף הוא שנהרג עמו באשר אמר למשלום ואלדי מעאה ולד מרדכאן שריכך וכמ"ש ה' מצות כהונה ז"ל בסי' ל' דלשמא נתלווה עמו יהודי אחר ועליו הוא שאמרו שמת לא חיישינן יע"ש והך דהכא עדיפא שהזכירו למשלום שכך נקרא בפיהם ובר מן דין במ"ש למשלום סגי ומהני וכמ"ש

המשד"ר ז"ל דף ק"א בנדון שלו בשם למכנאן שמכנים לו הגוים כן באשר מוציא קול הברה מחוטמו בשעה שמדבר עד שנראה כאלו מדבר מחוטמו דכנוי זה דמכנאן יספיק דכולהו איתנהו ביה שמו ושם אביו ושם עירו דאין ידוע להם אלא בשם מכנאן שאם יאמר שמעון אפ' דיש שמעון אחר ומסתפקים בו וא"כ מה לנו לשמו ולשם אביו ולשם עירו ע"ש וה"ה לנ"ד דקורין לו למשלום על שיש חיתוך בשפתיו דכולה איתנהו ביה ועוד כתב ה' עה"ש ז"ל אות ל"ז גוי מסל"ת שלמה אלגרבי מת ולא הזכיר שם אביו ושם עירו הנה מהרימ"ט ז"ל כתב ממה שאמר הגוי כי הנה באלי נתעכב והרגו אותו משמע שהוא באלי הידוע להם דאל"כ היל"ל כי הנה איש אחד ששמו באלי אירע לו כו"ך וכן הסכים הפ"מ ז"ל מתשובת מהרימ"ט הנז' ומתשובת מה"ן ז"ל ע"ש וכ"כ המשד"ר ח"א דף ק"א משם ה' דרכי נועם ז"ל שזהו סברת רוב הפוסקים וא"כ הכא בנ"ד שאמרו לו למשלום ולא אמרו איש אחר ששמו וכו' משמע על למשלום הידוע בניהם ואין לספק בזה כלל וככל האמור:

וחמישיתו יוסף עליו הנה בטור כתב אין מעידין עליו אלא א"כ ראו אותו ג' ימים למיתתו מצאוהו הרוג ומכירין אותו בטביעות עין ואין יודעין מתי נהרג תלינן שנהרג תוך ג' ימים ומעידין עליו וכתב בב"י וה"ה כתב בפי"ג מה' גירושין שהרשב"א ז"ל כתב אם מכירין אותו ולא ידעי אי תוך ג' או אחר ג' איכא למימר דאין מעידין עליו דהו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ואיכא למימר דחששא דרבנן ולקולא ולישנא דמתניתין מכרעת לחומרא והניח הדבר בצריך תלמוד ע"ש וע' להכנה"ג ז"ל הגה"ט אות של"ד וע' בהגב"י אות תמ"ה שהביא מחלוקת הפוסקים בספק אשתהי דיבשה וכתב שם יראה מדברי המחבר ז"ל בתשובה סי' י"ב להחמיר וכן משמע נמי בש"ע סעיף כ"ז דיש אומרים בתרא לחומרא ובכל מקום י"א וי"א הלכה כי"א בתרא כנודע:

איברא בתשובות מהריק"ש ז"ל סי' נ"ב כתב וז"ל נודע מחלוקת הפוסקים כשהדבר ספק אם תוך ג' או לא דלהרשב"א ז"ל ודעמיה מספקא להו ולא עבדינן בה להקל ור"ת ומהר"ם והרא"ש והטור ז"ל פסקו בהדיא להקל וכ' מהריב"ל ז"ל ח"א סי' ו' דכבר פשט המנהג להקל כדבריהם ז"ל ועוד אני אומר דבנ"ד שהוא עד השומע ולא עד הרואה דכ"ע מודו דתלינן להקל ולומר שזה שהגיד לו נתברר לו שראהו בתוך ג' ימים ואת"ל שהיה אומר שלא נתברר לו דילמא כן היה שבתוך ג' ימים ראהו ובנ"ד היתר אשה זו מפי העד היהודי השומע הוא ועוד אני אומר שכן בדין למנקט לקולא דלא שבקינן פשיטותייהו דכל הני רבוואתא מפני ספיקו של הרשב"א ז"ל שהניח הדבר בצריך תלמוד עש"ב וכן כתב הרב אשדות הפסגה ז"ל דף ל"ה דפשטה הוראת גדולי המורים ז"ל להקל בכה"ג

להיות עד מפי עד ע"ש וע' להרב עה"ש ז"ל אות מ"ב מ"ג וכתב בתשובת רב"א ז"ל סי' כ"א דהרב"א לא מספק"ל אלא אם העד בעצמו אמר שאינו יודע מספק"ל אלא אם העד בעצמו העיד שמצאו אם הוא בתוך ג' או אחר ג' אבל אם העיד שמצאו מת והלך לו אין לנו לחוש דילמא העד מספק אלא אמרינן דבודאי מצאו בתוך ג' כיון שהוא לא נכנס בזה הספק וכדדייק לישניה דהרשב"א ז"ל וע' להכנה"ג ז"ל בהגב"י אות תנ"ג תנ"ד וע' לה' יד אהרן ז"ל ח"ב בהגב"י אות רי"ט והנמשך ע"ש וא"כ בנ"ד נמי שהיהודי הוא עד השומע מפי הגוי המעיד והגוי המעיד הלך לו ולא אמר שהוא מסתפק אם ראה אותם בתוך ג' או אחר ג' תלינן להקל גם להרשב"א ודעמיה ומה גם שלא אמר שמצאוהו הרוג אלא אמר שהגוי הרג היהודים וכתב ה' אשדות הפסגה ז"ל דף ל"ו משם הראנ"ח ז"ל כי יש חילוק ביון אומר נהרג פלוני לאומר נמצא הרוג דבאומר נהרג פלוני פירושו הוא שנמצא בעת ההריגה והכירו היטב ברם נמצא הרוג אפ' אחר ג' ימים ע"ש ומה גם שעברו יותר מג' שנים שנעלמו וכתב הרב הגדול מוהר"ר ישיעה בסיס זצ"ל בספר די השב וז"ל אף ידי תכון עמהם להתיר לפי מה ששמעתי שזה שתים ושלש שנים שנאבד זכרו ונודע סברת המביט ז"ל ח"א סימן קל"ה דכל שעבר עליו י"ב חדש פקע מניה איסור דאורייתא ומהר"ם גאלאנטי ז"ל הו"ד בגו"ר ס"ס י"א סמך על זה ע"ש וע' לה' מצות כהונה ס"ס ח' אמור מעתה דהנשים האלו שיצאו מאיסור דאורייתא גם הרשב"א ז"ל ודעמיה מודים להקל דכל עיקר הטעם שהחמירו הוא משום ספיקא דאורייתא לחומרא כנזכר בדברי הרשב"א ז"ל איכו השתא דהוו באיסורא דרבנן מודים דתלינן להקל וכן יועיל ענין זה שאצל וקברתיו כמ"ש הכנה"ג בהגה"ט אות קע"א משם מהר"א די בוטון ז"ל דבאיסורא דרבנן כ"מ דאיכא פילוגתא דרבנן אי בעינן וקברתיו תלינן להקל ע"ש א"כ יצאנו מידי חמש ספיקות כנז"ל פרט פרט בס"ד זהו מה שנלע"ד להלכה שיצאו הנשים מכבלי העיגון ומותרות להנשא אך לא למעשה כי מיריאי ההוראה אנחנו ואין אנחנו סומכין על דעתנו מעומק המושג וקוצר המשיג ובפרט בערוה החמורה עד שיסכימו מרנן ורבנן הי"ו היושבים על כסא ההוראה כי מהם תצא תורה ועל פיהם נעשה מעשה ומה' תהיה משכרתם שלימה על אחת כמה וכמה כה היו דברינו בחדש שבט כאן שנ"ה תקום תרח"ם ציון לפר"ק.

ע"ה **רחמים בובריץ** ס"ט ע"ה **דוד הכהן** ס"ט

כל הכתיב שלחנו אותו להרב הגדול מעוז ומגדול ר"מ ור"מ בעי"ת טריפולי כמה"ר רבי חיים הכהן זצוק"ל תנצב"ה מתושבי גרבא יע"א וזאת תשובתו הרמתה בתורה שבכתב:

ראה ראיתי מ"ש הרבני' המובהקים הנז"ל ישמרם צורם וכבר בא אלי ג"כ פסק אחד מאת רב רחומאי כמוה"ר זקן שקנה חכמה הי"ו על דנא פתגם ושלשה המה מיטיבי סע"ד ברוח מבינתם האריכו למעניתם בכחא דהתירא וכמעט שלא הניחו מקים ופנה להשתטח בו ובפרט באיסורא דרבנן דלכ"ע יש להקל וכ"ש עד מפי עד וכמ"ש מרן החביב בתשו' בעי חיי די"ג ע"ג וז"ל כללא דמילתא אתתא דא שריא לכ"ע אי משום דכיון דאיסורא דרבנן הוא בכל ספק שיסתפק או בכל פילוגתא דרבוותא אית לן למיזל לקולא דספיקא דרבנן לקולא וכ"ש בנ"ד דאיכא כמה ספיקי דכיון שהוא עד מפי עד תלינן שטלטלו ממקים למקום ואחזייה בשעתיה או שהכירו בסימנים מובהקים ע"ש ובענין שמו ושם אביו כבר כתב מהרשד"ם חאה"ע סי' ס"א דאם אנו יודעים שעל בן פלוני הוא אומר דכל שהעידו ובבירור שלא היה לו בן אחר אין לספק באחר והו"ל כמזכיר שמו ושם אביו ע"כ וכאן נמי אמרו ולד מרדכאן בכל העדיות ומבואר יותר בעדות ה"ר ראובן הנז"ל שאמרו ולד מרדכאן שריכך ובעדות כמיס הגבאלי וואחד ולד שריך עגבין ומזה ידענו בבירור שעל מרדכאן זה היא שהעידו וגם ידענו שלא היה לו בן אחר כי אם מה שנעלם הו"ל כמזכיר שמו ושם אביו וכן בשם למשלום או לסרם שנזכר בעדיות אלו הו"ל כמדברים על הידוע שכן הוא מורה לשון למשלים או לסרם בלמ"ד והי"ל כאלו אמרו הלמשלום הלסרם בה"א הידיעה אלא שההא נופלת במרוצת הלשון והו"ל כמו כינוי למכנאן דהו"ל כמזכיר שמו ושם אביו ושם עירו וגם בעדות ולד מרדכאן שריכך או שריך עגבון כולהו איתנהו ביה דהו"ל נמי כאלו הזכיר שם עירו וכמ"ש ה' משפטי שמואל ז"ל סי' ע"ח וז"ל גם אין לחוש שלא הזכיר שמו ושם אביו ושם עירו וכו' מ"מ יש להוכיח דדוקא היכא דאין הוכחה בדבר כגון שהעיד על יהודי סתם אבל היכא דהעכו"ם מהעיר בעצמה וכ"ש בנ"ד שהעיד על שותף דוד בעדות יהושע שאמר שותפך בפי' וידעתי שהוא היה שיתפו שהלך בכפרים פשיטא דתלינן שעליו קאמר בכל העדיות אלו וכולי עש"ב ונראה דהאי וכ"ש בנ"ד וכו' ל"ד דבעינן נמי דהעכו"ם מהעיר בעצמה דאף שהעד ממקום אחר מה בכך כיון שהדבר ברור וידוע גם כבר כתב מהר"ם מלובלין ז"ל סימן קל"ב ואם נפשך לומר ולחלוק הלא לא הזכירו כל אין יהודי המסל"ת כי אם שמו לבד וכו' הלא מדברי העדיות נראה בהדיא שכל האין יהודי היו מכירים היהודים העדים הנזכר' שהם מק"ק בא"ר כי לפי הנראה שהיו רגילים עמהם והן היו מכירין ההרוגים שמותם ומקומם והיו עמהם ומסתמא כשדברו האין יהודי הנז"ל לפי תומם עם העדים הנ"ל יושבי ק"ק בא"ר דרך התאוננות והגידו להם שנהרגו היהודים הו"ל פשיטא שלא כיונו אלא על אותם אנשים שהיו מיושבי עירם ושהיו חבריהם וניכרים להם גם העדים

בשעת הגדת עדותם לא הזכירו שמות אביהם כ"א שמותם לבד מרוב הפשיטות שעל אלו האנשים שהיו ידועים להם מאנשי עירם שהיו במדינת וואליחיי באותו זמן וידועים לכל בשמותם הם מעידים ולא היה ראוי לספק באנשים זולתם ופשוט הוא שזה עדיף מהיכא שאין אנו יודעים שהירגלו בי אין יהודי רק שהזכירו שמו ושם עירו והביא ראיה לזה עש"ב ודון מינה ואוקי באתרין ובפרט בעדות כמוס הגבאלי שא"ל הגוי האד ליהוד אלדי מאתו האש עמלתו פיהם וכו' כנראה שיש לו שייכות עם הנהרגין ובודאי שאין כוונתו אלא לפי שהם מבני עירו ודרך הוא שכל מי שנעדר מבני העיר שכל העיר מתאוננים ומצטערים עליו והו"ל כאילו הזכיר שם עירו בפי' גם כתב ה' מכתב מאליהו בקונט' שבסוף הספר גט"ב משם רבו דכיון ששלשה הלכו יחד פלוני ופ' ופ' והגוי אמר שראה לפ' ופ' ופ' מתים הוכחה היא שאותם אנשים שאנו יודעים שהלכו יחד ושוב נתעלמו שאותם הם נהרגו ע"ש ובנ"ד נמי הא איכא עדים שיודעים באמת ששני הנעדרים האלה הלכו שותפים יחד מעירם לאהלי קדר ומשם נתעלמו הוכחה היא שהם המה שנהרגו כי על כל אלין דהוו נ"ל שיצאו הני נשי מכבלי עיגון ובכן אף ידי תכון עמהם בכחא דהתירא למהך להתנסבא לכל גבר דתצביין וצור ישראל יצילינו משגיאות כיר"א הלא כה דברי תשובתי קטונתי מכל כושל שבהן והוא:

הצעיר **חיים הכהן תנצב"ה**

ב) **שאלה** מעשה שהיה באחד שקידש אשה עפ"י עדים כאשר יבא בנוסחי קב"ע בס"ד מבואר באר היטיב ושאל השואל אם קידושיו קידושין וזאת נוסחי קב"ע הנעשים לפנינו בלשון ערבי וזה תורף דבריהם בקצרה הצריך לנו:

במותב תלתא כחדא כד הוינא יתבין אנן דחת"ל כד אתא קדמנא הרש"ב ואחר וכו' והעיד באנהו נהאר פורים קבל נפץ נהאר ג"א ה"ר מ"ז הי"ו מד לזוהרייא בנת נתן הגבאלי פרנך וקאל להא כודי האד לפרנך קידושינך' ולם נערף קאל קידושינך אוו קידושימך' וכדאת לפרנך' ומשאת ומן בעד לבש להא כאתומא וקאל להא הרי את מקודשת לי וענדי ספק אידא כמל בטבעת זו וכו' אוו לא ופי כל ואחד משא למוצעו ונערף בצח אלדי לבנת הנז' הייא זוהרייא בנת נתן הגבאלי ע"כ:

עוד ע"ל הרא"ה הי"ו ואחר וכו' והעיד באנהו נהאר פורים קריב לנפץ נהאר ג"א ה"ר מ"ז הי"ו עטא לבנת נתן הגבאלי פרנך וחכא חלווא וקאל להא האדון קידושינך' וקלנאלו קאל קידושינך' אוו קידושימך' וקאל מא נערף וקבלת לבנת לפרנך' ולחכא ומשאת ונערף בצח אלדי לבנת הנז' הייא בנת נתן הנז' לאכן מא נערפשי אסמהא כאן מן בעד ערפת אסמהא זוהרייא והיה זה וכו':

תשובה. הן אני יודע קוצר ידיעתי אין לחם ואין שמלה בביתי בכל עניני דברי תורה ובפרט בערוה החמור והדבר הקשה. לחומר הנושא ואף כי כן עניתי עכ"ז הכריחוני לגלות דעתי וזה החלי בעזר ה' צירי וגואלי:

הנה בעדות הרש"ב הי"ו הראשנה ודעמיה לכאורה כאן נמצאו וכאן היו ג' ריעותות א' שהאי לישנא דאמר קידושינך' אינו מוכיח מתוך הלשון מי הוא המקדש והדבר במחלוקת שנוי אי בעינן ידים מוכיחות לעיכובא כמבואר במרן ובמורם ז"ל באה"ע סי' ז"ך סעיף ד' באומר הרי את מקודשת ולא אמר לי ע"ש ובבית שמואל ס"ק י"ד ובכנ"הג הגב"י אות מ"ד ב' שלישנא שאמר האדון קידושינך' אינו מוכח להבא וכמ"ש ה' ערך השלחן ז"ל בסי' ז"ך אות ה' וגם הוא במחלוקת שנויה אי בעינן לשון שמוכח להבא כמ"ש ה' יד אהרן ז"ל סי' ז"ך הגב"י אות צ"ד ע"ש וע' להכנ"הג הגב"י אות מ"ה וע' בתשובת מוה"ר חנדאלי ז"ל סי' א' וסי' ח"י ג' כי יש הכחשה בדברי העדים שהרש"ב אמר פרנך' והרא"ה אמר פרנך' וחכא חלווא וגם הוא תלוי בפלוגתא דרבוותא אי עדות מוכחשת כשרה בקידושין כמ"ש ה' יד אהרן ז"ל סי' מ"ב הגב"י אות נ"א הרי שלך לפניך ג' ריעותות וא"כ לכאורא יש לבטל הקידושין בתלתא פילוגתא דרבוותא כמ"ש ה' משכנות הרועים ז"ל מע' ק' אות למד ע"ש:

האמנם נראה לענ"ד דריעותא דהכחשה אינה כלום דאין כאן הכחשה דאין זה אלא מוסיף על דברי חברו ולדברי שניהם האשה מקודשת וכיון שכן אין כאן הכחשה כמ"ש ה' באה"ט ז"ל סי' ז"ך ס"ק ג' וה' יד אהרן ז"ל הגה"ט אות ח' ממה"רם אלשקר בשם הרשב"א ז"ל וכ"כ בב"י בסי' מ"ב משם הריב"ש ז"ל וא"כ לא נשאר לנו כי אם ב' ריעותות הנז"ל

והנה ה' מצות כהונה ז"ל בסי' י' כתב בשם הפוסקים ראשונים ואחרונים לבטל הקידושין בתרי פלוגתא דרבוותא עש"ב וא"כ עוד היום יש להקל בנ"ד בתרי ריעותות הנזכרים:

אכן כתב ה' יד אהרן ז"ל הגב"י אות פ"ט משם מהר"א קובו ז"ל דלא כתב מהר"ש דוראן ז"ל דבאומר קידושין על בתך לאו כלום הוא דבעינן לשון להבא אלא בנדונו שאחר שהגיעו לידו המעות אמר אבל כשאומר כן בשעת מתן מעות הוי שפיר להבא ע"ש א"כ בנ"ד דהוי בשעת מתן מעות שהרי אמרו קידושינך' וכדאת לפרנך' וכו' הוי שפיר להבא וא"כ לא נשאר אתנו כי אם ריעותא שלא אמר לי וגם שהרי"ף והרמ"בם והר"אש ז"ל מסכימים דאין לחוש לקידושין בלא תיבת לי מ"מ בערוה החמורה יש לנו לצאת ידי כלם כמ"ש ה' יד אהרן ז"ל אות ל"ג ואות נ"ב ומה גם דבנדון דידן הם מודים כי כוונתם היה לקידושין וכתב הב"ש ז"ל ס"ק י"ד משם מהרש"דם ז"ל דגם שלא אמר לי יש להחמיר

בשניהם מודים ע"ש וגם שה' ח"מ ז"ל פליג ע"ז מ"מ מידי פילוגתא לא נפקא ומה גם שכתב הכנ"הג הגה"ט אות מ"א וז"ל כשהיתה יודעת בתחלה שהכוונה להתקדש לו הוי כמדבר עמה על עסקי קידושין הר"ם מפדאוה ז"ל סי' כ"ט וכ"כ הרדב"ז בח"א סי' נ"ו ע"כ ומיהו נראה דבעינן העדים יעידו שהיתה יודעת שהכוונה להתקדש לו דומיא להיה מדבר עמה עע"ק וע' להכנ"הג הגה"ט אות י"ג והנה בעת"ה אם יודעים העדים שהיה מדבר עמה עע"ק או היתה בתחלה שהכוונה להתקדש לו יכולים להעיד ולקבל עדותם ואין בזה משום חוזרים ומגידים וע' להכנ"הג ז"ל הגה"ט אות מ"ז ולהע"הש ז"ל סי' ז"ך אות ג' ואף אם העדים לא יש להם ידיעה מזה לא מלאני לבי להקל וכאמור לעיל וכמו שאכתוב עוד בעה"ו:

והנה חמותי ראיתי אור בשו"ת רב"א ז"ל סי' י"ט בנדונו שאמר האדה קידושין פי בנתך' וכן בנדון שאמר כוד האדה קידושין פי בנתך' שכתב דגריעות לשון אינו מוציא מידי חשש ובכיוצא בזה כמה גדולי עולם הצריכוה גט ע"ש וכתב הכנ"הג סי' ז"ך אות ס"א בהגב"י דהר"א ירושלמי כתב בתשובה כ"י דמקודשת מספק וכ"כ רב"א הנז' וכתב במשפט צדק ח"ב סי' ע"ד אחר שהרב ז"ל מחמיר מי ימלאנו לבו להתיר ע"כ וכ"כ באות פ"ג וא"כ ודאי דבנ"ד אין להקל כלל וגם שרב"א ז"ל והעה"ש ז"ל סי' ז"ך אות ה' והמשד"ר ח"א וח"ב דף ק"ה וה' בית יהודה ז"ל אה"ע סי' י"ג וה' ויקר"א ז"ל אה"ע סי' ו' מקילים בנדונם שאני הנהו דאיכא בהו ריעותות אחריני ובנדוננו לא יש כי אם ריעותא חדא וגם אם ימצא איזה חולק על מהר"א קובו ז"ל וסובר דגם בשעת מתן מעות בעינן לשון להבא וכתב המצ"ך ז"ל דבתרי פלוגתא דרבוואתה מקילין מ"מ הוא נגד ה' משכנות הרועים ז"ל דבעי תלתא דרבוותא וכ"ש דלא נמצא חולק וע"ע להמצ"ך ז"ל בסי' ד'. והנה המצ"ך בסי' ד' לא הזכיר אם הם זוכרים יום הקידושין ואם בעי חקירה ודרישה בגיטין וקידושין ואולי שנשמטו מקב"ע ולא הביא רק הצריך אליו ובנ"ד זוכרים היום וגם השעות הם קרובים זל"ז באמרם נהאר פורים קריב לנפץ נהאר אוו קבל נפץ נהאר ובלא"ה לא מצינו שמקפידים על השעות ובענין חו"ד ע' לה' שערי רחמים ז"ל סי' כ"ג ובענין שלא נתקבלה העדות בפני האשה שלא היתה בעיר ע' להכנ"הג ז"ל בהגב"י סי' מ"ב אות ע"ט פ' דהוי ספק מקודשת ובענין ההסכמה לא נתברר שיש הסכמה בעיר באופן שלא מלאני לבי להקל וכאמור:

עוד בה עדות הרש"ב השניה שאמר לבש להא כאתומא וקאל להא הרי את מקודשת לי וגם שהוא עד אחד בזה ודעת מרן ז"ל בסי' ב' סעיף ב' דאין חוששין לקידושיו גם ששניהם מודים הנה מורם ז"ל מחמיר בזה ובערוה החמורה יש להחמיר גם נגד מרן

ז"ל כמ"ש העה"ש ז"ל סי' מ"ב אות ב' מכמה רבוותא וכ"כ ה' ויקר"א ז"ל אה"ע סי' ו' מכמה סופרים וספרים עש"ב והנה לשון דברי העד הנז' משמעותן בעת שהלביש לה הטבעת אמר לה הרי את מקודשת לי דהוי שפיר בשעת מתן מעות מדלא אמר ואח"ך אמר לה הרי את וכו' ואף את"ל דהדיבור היה אחר הלבשת הטבעת הנה כתב הכנ"הג ז"ל סי' ז"ך הגב"י אות ט"ו וז"ל אם לא היו עסוקים באותו ענין כלל ונתן לה כסף סתם וחזר ואמר לה הרי את מקודשת לי וכו' בעל עצמות יוסף בדף ל"ז ע"ג וע"ד כתב שנראה לו להחמיר והביא ראיה מתשובת הריב"ש ז"ל סי' ק"ע וכתב מוהרח"ש וכו' ע"ש וע' להעה"ש ז"ל אות ד' ה' וכתב מרן ז"ל סי' ז"ך ס"א אם היה מדבר עמה עע"ק בתחילה ונתן לה אפי' בשתיקה הוי קידושין וכתב הכנ"הג ז"ל סי' כ"ח הגה"ט וז"ל ואע"ג דשתיקה דלבתר מתן מעות לא מהני אם היו עוסקין באותו ענין מהני רשד"ם חא"ה סי' כ"ד ע"ש וכתב העה"ש ז"ל סי' ז"ך אות ח' דאם קידשה פעם אחד ולא הועיל אין לך מדבר עמה עע"ק גדול מזה הרדב"ז ז"ל בתשובה ח"א סי' נ"ו והביאו הכנ"הג הגה"ט אות מ"ד ע"ש מיהו בעינן בפני ב' עדים וכו' ע"ש א"כ בנ"ד שיש ב' עדים הרש"ב והרא"ה שנתן לה קידושין בפעם הא' אף את"ל שאין בו מועיל עכ"ז הוי כמדבר עמה עע"ק א"כ אף שנתן לה הטבעת בסתם ואח"ך אמר הרי את וכו' ושתקה מהני וכאמור:

וגם שהעד מסופק אם השלים מטבעת זו וכו הנה ה' מצות כהונה ז"ל בס' כ"ד מסיק דמקודשת גם אם לא אמר בזה וכ"כ בפתחי תשובה ז"ל סי' ז"ך ס"ק ג' ע"ש ומה שכתב המצ"ך ז"ל בסי' ה' סניף להתיר במה שלא אמר בזה אינו אלא לצירוף סניף בעלמא כמדוקדק בלשונו וע"ש עיקר טעמו דהא בסי' כ"ד איהו גופיה מסיק דא"ק לומר בזה וא"כ כ"ש וק"ו בנ"ד שהוא מסתפק אם אמר בזה דהוי ס"ס להחמיר וע"ע לה' דברי יוסף ז"ל סי' ט"ו ט"ז י"ז בנדונו שהוא דומה לנדון שלנו ומסיק להחמיר עש"ב וא"כ פשוט הוא דבנ"ד ששניהם מודים ודאי דיש להחמיר וככל האמור וכן נעשה מעשה ונשאת האשה הנז' ע"י חפה וקידושין כדת משה וישראל:

ע"ה **דוד הכהן** ס"ט סי' ג) **השאלה** לא נזכרה ומבוארת מתוך התשובה:

ספק אם חוששין לקידושי השני שהוא הבן

הנה נודע מ"ש מרן ז"ל באה"ע "ע סי' מ"ב ס' ב' ומורם ז"ל שם בקידושי עד אחד אם שניהם מודים וע"ש להח"מ ז"ל ולהב"ש ז"ל ובערוה החמורה יש להחמיר אפי' נגד מרן ז"ל כמ"ש לעיל בסי' ב' בד"ה עוד בה ע"ש וא"כ בנ"ד שיש עד אחד שהעיד שהבן א"ל הרי את מקודשת לי יש לחוש אם שניהם מודים אלא שבכאן הבן מכחיש והאשה אמרה שאינה יודעת מה היא והח"מ והב"ש כתבו דאם אחד מכחיש והשני מודה להעד אז

המודה צריך לחוש וא"כ יש לברר שהאשה שאמרה שאינה יודעת מה היא אם מיקרי אינה מודה להעד ואם נאמנת לומר כן

הנה הב"י ז"ל בסי' ז"ך כתב דבלשון הרי את מקודשת לי כ"ע ידעי שהוא לשון קידושין ואם אמרה שלא ידעה אינה נאמנת ע"ש וכ"כ הח"מ ז"ל אמנם הב"ש ז"ל כתב שאפילו בהרי את מקודשת לי צריך לידע שהיא תבין שהוא לשון קידושין וכתב שכן משמע בהר"ן ובמגיד וכ"כ ב"ח ולא כב"י וכו' ע"ש מיהו גם הב"ח ז"ל משמע מסוף דבריו בהרי את מקודשת לי אם אמרה אינה מבינה נקטינן לחומרא והוי ספק קידושין ע"ש מ"ש בשם רבינו ירוחם ז"ל וכן העלה בשו"ת סי' צ"ו וכ"כ ה' יד אהרן ז"ל סי' ז"ך בהגב"י אות ח' ובאות ט' כתב דדווקא בפני ב' עדים אבל במקדש לפני עד אחד אפי' למאן דחייש לקידושי ע"א אם אמרה שלא הבינה נאמנת ע"ש בשם ב"ח סי' צ"ז וע"ש בתשובת ב"ח שכתב דבעד אחד נאמנת לומר ג"כ משטה היתה בו והח"מ ז"ל בסי' מ"ב במשטה חלק על הב"ח ז"ל ע"ש וכנראה דלא פליג אלא בטענת השטאה דהוו דברים שבלב אבל בלא הבינה אפ' שמודה להב"ח ז"ל ואף דאיהו גופיה כתב דבלשון הידוע אינה נאמנת אפשר דבעד אחד נאמנת וצ"ע לדעת הח"מ ז"ל והב"ש ז"ל ג"כ פליג על הב"ח ע"ע ונראה דגם בלא הבינה פליג כיון דאינה נאמנת במיגו אמנם כבר בא חכם ה' דברי יוסף ז"ל סי' ט"ו ודחה דברי הב"ש ז"ל וכתב שדברי הב"ח ז"ל שרירין וקיימין:

ואת זה חזיתי לה' נודע ביהודה מהדורא תניינא אה"ע סי' ע"ה שכתב הרביעי בהיתר הנערה שהרי אמרה שבודאי לא כוונה לשם קידושין ולא ידעה מהו מקודשת וגם שכתב הב"ש דמ"מ הוו ספק קידושין הנה דעת מהריב"ל דבעד אחד נאמנת לומר לא הבנתי וכמ"ש הב"ח בסי' מ"ב דנאמנת לומר משטה במגו דלהד"מ ומה לי וכו' ע"כ דברי ן' ליב ויפה כיון לדברי הב"ח ז"ל אבל הב"ש בסי' מ"ב דחה דברי הב"ח ז"ל אמנם כבר הכרעתי וכו' ואף שכתבתי לתרץ דעת הב"ש דמה שהוא לישנא ברירא ריעה טענתה לומר לא הבינה מ"מ בנ"ד אינה יודעת אם שמעה הדברים אנו אומרים שנאמנת מלא הבינה ובודאי לא שמעה ע"כ והנה בנדון הנו"ב משמע שאמר הרי את מקודשת ועכ"ז הביאו ראיה שדברי הב"ח שנאמנת לומר לא הבינה בע"א דהב"ח מדבר גם בזה שהוא לשון הנהוג בקידושין:

אך יש להעיר על הרב הנז' דהוצרך ללמוד טענת לא הבנתי מטענת השטאה דהב"ח בתשובה סי' צ"ז כתב להדיא דשוים הם ועוד יש הרגש בדברי הנו"ב שכתב וגם שכתב הב"ש דמ"מ וכו' דאמאי נקט הב"ש הלא גם הח"מ ז"ל כתב באומר הרי את מקודשת אינה נאמנת לומר לא הבינה וצ"ע וע' ג"כ במהדורא קמא אה"ע סי' נ"ט ע"ש ועכ"ז

בדבריו שכתב מ"מ בנ"ד אינה יודעת אם שמעה אפ' שיתכן בזה שיש היתר גם לדעת הח"מ ז"ל:

ועוד כתב שם השביעי להתיר הוא שבעד אחד א"ח לקידושיו אלא שחששנו לדברי הסמ"ג ז"ל והסמ"ג שחשש להחמיר הוא במודים ולא באינו יודע ועש"ב שהביא כמה טעמים להתיר בנדונו וסיים ואפי' אם ימצא על איזה מהם פקפוק מ"מ עפ"י הנשארים הבתולה זו מותרת ע"ש ולה' פ"ת ז"ל סי' מ"ב ובנ"ד שייכי היתר הרביעי והשביעי באשר שאלנוה ואמרה אינה יודעת אם שמעה תיבות הרי את וכו' ולא הבינה מה אמר ולא נתכוונה להתקדש לו ומה גם לדעת הב"ח ז"ל שהתיר בקידושי ע"א ואמרה לא הבינה והסכים עמו ה' דברי יוסף ז"ל ואפי' דאיכא מאן דפליג הו"ל תרי פלוגתא דרבוותא דהיינו עד אחד ולא הבינה ואין חוששין לקידושיו וכמ"ש ה' מצות כהונה ז"ל סי' ו' בהסכמת מהרי"ב זיע"א אך לשיטת ה' משה"ר ז"ל במע' הקוף אות ל' בעי תלתא פלוגתא דרבוותא ע"ש ונראה דבנ"ד יש ריעותא ג' שלא אמר בזה וע' לה' מצ"ך ז"ל סי' ה' שצירף טעם זה לסניף בעלמא וע' לה' יד אהרן ז"ל סי' כ"ז בהגה"ט אות ז' ולה' פ"ת ז"ל ס"ק ג':

ועוד לכאורא יש לצדד דיש ריעותא אחרת במה שקידשה הבן במעות של אביו שהוא המשלח דאינה מקודשת כמ"ש מרן בסי' ל"ה ובב"י בשם המרדכי ז"ל להדיא דהוי גזל בידו אף לזה י"ל דהא כתב הב"ש ז"ל בס"ק כ"א דכשמקדש במעות המשלח ה"ד כשיש קפידא אם יחלוף דאז הוי גזל אבל דבר שאין קפידא ויכול השליח להחליף חיישינן לקידושין אך לא נתבאר לי בענין המעות באיזה ענין יהיה קפידא או אין קפידא וצ"ע בזה וע' להרב משד"ר למהרשב"א ז"ל אה"ע סי' מ"ב ע"ש מ"מ בלא"ה יש לנו ג' מחלוקות הא' בענין קידושי ע"א והב' בענין לא הבינה והג' מה שלא אמר בזה דא"ח לקידושיו גם לדעת ה' משה"ר ז"ל וכאמור:

או כלך לדרך זו כי בנ"ד עיקר הליכתה לחצר האב והדברים שקדמו ביניהם הכל הוא בענין ליקוחין לאב דיש צד לומר שזה דומה למ"ש בסימן ל"ה ס"ט אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת הקידושין אמר לה הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת לשליח ודווקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם הקידושין שאמר הרי את מקודשת לי דאל"כ אדעתא דמה שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלה הקידושין ע"כ א"כ ה"נ דכוותא כיון שהמעמד היה על עסקי הקידושין לראשון ולא דברו בענין קידושי שני שהוא הבן כלל ועל מ"ש הרי את מקודשת לי אמרה שלא הבינה הוי דומה לדין האמור וכ' הב"ש ז"ל דנאמנת היא לומר שלא הבינה וכתב עוד אם אמרה שלא הבינה וכוונתה לראשון

כתב הפרישה ז"ל אפ' דצריכה גט משניהם וכו' והט"ז ז"ל כתב דא"ק גט לא מא' ולא מב' ע"ש:

אמור מעתה ותצא דינה דאין חוששין כלל לקידושי השני שהוא הבן וכן נעשה מעשה בהסכמ' מאריה דאתרא ראש הרבנים ידי"ן ה' הגדול החה"ש הדה"מ כמוה"ר רבי זקן משה מאגוז הי"ו והשי"ת יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כיר"א.

ע"ה **דוד הכהן** ס"ט תם ונשלם שבח לאל בורא עולם בגל"ך ואע"י:

הלכ"ט כל"ח:

(אמר המעתיק והמשתדל אחרי סיום דברי מורי המחב' הי"ו אמרתי לסדר קונט' אחד ליקוטי' נפרדים פזורים כה וכה מזה ומזה הם כתובי' ליקוטי חי' תנ"ך וליקוטי גמרא לא לגדולים אשר בארץ דיברתי דברי רק לנערי בני ישראל אשר כמוני את שמו קראתי דברי התלמיד כי אחרי דברי מורי הרב הי"ו באו דברי התלמיד נאם הצעיר וזעיר עבד נרצע לה' חיים חורי בלא"א זקן חורי ס"ט):

דברי התלמיד

ליקוטי חי' תנ"ך

את שבתתי תשמרו ומקדשי וכו' סמך אותם יחד לרמוז משז"ל דאילו שמרו ישראל ב' שבתות כאחד מיד היו נגאלין:

קדושים תהיו וכו' איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי וכו' אפ' במשז"ל דבעת הזיווג יצייר דיוקנו של אביו ונודע דת"ח עונתן בליל שבת גם נודע דת"ח אתרבו מאת ע"כ וזהו קדושים תהיו קדש עצמך במותר לך וזה יהיה על ידי איש אמו ואביו תיראו לשון ראיה דעל ידי שיצייר דיוקנו של אביו יוסרו ממנו מחשבות זרות ורעות ואת ר"ל הת"ח לשבתתי תשמורו מלשון ואביו שמר את הדבר:

הפך ים ליבשה וכו' אפ' במה שנודע דע"י קי"ס האמינו בה' ובמשה עבדו וכתיב שלש פעמי' בשנה יראה כל זכורך וכו' ועיניהם אל תחם על ממונם דש"מ אינם ניזוקין וכמעשה שהיה בב' אחים שעלו לרגל ושכניהם הערלים חשבו לשלול שלל ולבוז בוז והפליא הקב"ה והוריד ב' מלאכים עד בואם ובבואם נתוודע הדבר ונעשה קידוש השם בעיני הגוים ע"כ וז"ש הפך ים ליבשה ומזה בנהר יעברו ברגל בג' רגלים ואומרים ישראל שם נשמחה בו בהקב"ה ואל תתפלא איך מניחים בתיהם והולכים לז"א מושל וכו' עיניו בגוים וכו' ומזה נמשך ברכו עמים אלהינו ובדרש בתוך קהל ועדה בליל ל"ג לעומר

פירשתי זה להולכים מאתר ואתר למערת מירון להילולא דרשב"י דבודאי שגם הם אינם ניזוקין וככל האמור ויהיה פי' ברג"ל נוט' בעת רנת ל"ג:

א"נ פי' החה"ש הדה"מ כמוה"ר ר' פראגי עלוש הי"ו דרשב"י צדיק יסוד עולם ומקום שנותן בו עיניו מיד נשרף ע"כ וז"ש הפך וכו' ברג"ל בעת רנת ל"ג כנז' וא"ת מה כחו של רשב"י זצוק"ל לזה אמר מושל בגבורתו עולם עיניו וכו' והכל קאי של רשב"י ז"ל ואתה תבאר:

ואגב פי' ושבח אני את המתים וכו וע' להרב קול יעקב ז"ל בקו' אבל כבד מ"ש והמורם ממנו דמי שיש לו מצוה קבועה לדורות הרי הוא כחי ונוטל חלק עם החיים בעשותם אותה המצוה עש"ב וא"כ כ"ש רשב"י שגילה רזין סגיאין וחיבר הזוה"ק ועוד שביטל גזירת שמ"ן ועל שמו יקראו הגם שהיו במעמד ה"ס וזה אומרו ושבח אני את המתים שכבר נוט' ר"ש כ"ב הוא רשב"י שקיים כ"ב אותיות התורה ונקט לשון רבים שבודאי הוא שקול כרבים ע"ד אומרם שקול משה כש"ר א"נ רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו ר"ת שלהם ע"ה הם כמנין שכבר אשר המה חיים עדנה שיש להם חלק עם החיים העוסקים בזוה"ק שחיברו הם ז"ל ולכן מיתת רשב"י בח"י באייר שהוא כחי ממש:

א"נ ושבח וכו' עפ"י הנודע דר"א ישב ח"י שנים אחרי מותו בעלייתו ולא התליע ורמה לא היתה בו ולהיפך הרשעים מתליעים בחייהם ככתוב במרגלים וימתו במגפה וז"ש ושבח אני וכו' אשר המה כטבע החיים בעידון בשר כמו היתה לי עדנה וע"ש בפ' השוכר את הפועלים:

א"נ שהצדיקי' אשר הצילו את דורם מגזירו' רעות ראוי לשבחם כפעלם וזהו ושבח וכולי מכח החיים אשר נשארו בחיים עבור תפלתם:

ומעניין לענין עד שהבאתי הנודע דר"ש ישב במערה כמה שנים בברחו מכח המלכות ובודאי שהיה ביסורין אם ממה שלא היה אוכל כי אם חרובין אם מהפרדו מבני אדם ומחביריו יותר מכלם כדאיתה בזוה"ק גם ר"א נתייסר ביסורין קשים ומרים כדאיתה במציעא וכן רבי היה ביסורין גדולים כדאיתה שם וכלם יסורין של אהבה הם וזה רמז הכתוב כי את אש"ר יאהב וכו' נוט' אלעזר שמעון רבי עוד הבאתי מה שאמרו כולהו שני דר"א לא שכיב איניש בלא זימניה וכולי בזה פי' אלופינו מסבלים אין וכולי דהיינו כשאלופינו הם החכמים מלשון ואאלפך חכמה מסבלים ביסורין אין וכולי:

עוד אמרתי טעם ששמחים בהילולא דרשב"י ומתאבלים במיתת מרע"ה דמרע"ה שדרך ברקיעים ומחכמתו הרמה האציל עליו וביום מיתו נסתמו ממנו מעיינות החכמה עד שהיה יהושע דורש והוא לא ידע מאי קאמר וכמ"ש ז"ל פסוק לא אוכל עוד לצאת ולבוא

בד"ת הא ודאי צערא דגופא לא כן רשב"י ביום מותו גלה רזין סגיאין כנ"ל וטעם המפ' ז"ל ידוע וזה רמז זה היום עש"ה ה' נגילה וכו' עש"ה נוט' עת הילולת שמעון:

ולמ"ש ז"ל דרשב"י הוא ניצוץ מרע"ה אפ"ל בשג"ם הוא בש"ר בשג"ם גי' משה כמשז"ל בש"ר נוט' בניצוץ רבי שמעון:

רני ושמחי וכו' כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ס"ת גי' צ"א גם נאם גי' צ"א יחוד קבה"ו א"נ נאם אותיות אמן דע"י עניית אמן תבא הגאלה כמשז"ל:

כי הנה הרשעים וכו' צדיק מה פעל וכו' ימטר על רשעים וכו' במ"ש ז"ל דהא דצדיק נתפס בעון הדור היינו באין מתכוונים ההמון להכרית הצדיק אבל אם מתכוונים להכריתו הם ימקו בעונם ע"כ והה"כ:

אמרו ז"ל מלוה ברבית אינו קם בתח"ה ונראה שהיא מדה כנגד מדה עפי"מש ה' ויאסף דוד ז"ל טעם שלא נתקיים כי ביום אכלך ממנו מות תמות שהקב"ה נתפשר עם מה"מ שלא ימית אותו באותו יום ועבור ההמתנה שהמתין לו אלף שנים ימותו גם הבנים וזה הוא רבית קצוצה ולכן יש תח"ה שהוא החזרת הרבית ע"כ ולכן המלוה ברבית ואומר מותר גם נשמתו לא תחזור מדה כנגד מדה:

שנאתי קהל מרעים ועם רשעים וכו' במשז"ל לטענת רובא שאנו בנים ומהקרבנות מוכח דאנו בנים ועוד דחזקה דאתיה מכח סברא עדיפא מרובא ועוד קרוב ה' לכל קוראיו ורוב וקרוב קרוב עדיף ע"כ וז"ש ועם רשעים לא אשב בטע"ר שאנו בנים והראיה ואסובבה את מזבחך ה' ועוד לשמע וכו' ולספר כל נפלאותיך ועוד ה' אהבתי מעון ביתך הוא משכן השכינה אשר ממנו שומע קול תפלתנו וקרוב עדיף:

אשרי הגוי אשר ה' אלהיו ה'עם ב'חר ל'נחלה ל"ו ר"ת גי' לולב לרמוז מ"ש בזוה"ק דהלולב הוא סימן שישראל נצחו ובהם בחר ה':

סעפים שנאתי וכו' כי המחשבות טורדות דעתו של אדם ומבטלין אותו מלימוד א"נ דמחשבה מועלת אפי' בד"ת כמשז"ל:

אם בחקתי תלכו וכו' פירש"י שתהיו עמלים בתורה ילד"ק מאי לשון תלכו ואפ"ל ויפורש הסמיכות דבסוף פ' בהר כתיב את שבתתי תשמרו וכו' והוא בהקדים משז"ל תכלית לילות שבתות וי"ט ויו"ט נק' שבת כדכתיב ביום הא' שבתון ונודע דבה"כ ובה"מ נקראים מקדש קטן ונודע הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו וזהו את שבתתי תשמורו כפשוטו א"נ מלשון ואביו שמר את הדבר ומקדשי תיראו לשון ראיה דהיינו בשבתתי לשון רבים רמז לשבת ויו"ט צריך ליראות במקדש קטן לשמוע ד"ת וא"ת התינח מי שדעתו רחבה שהוא מבין מאי דקאמרי רבנן אבל מי שדעתו שפלה וקצרה מאי תקנתיה לזה אמר אם

בחקתי תלכו דשכר הליכה בידו ואפ' שגם רש"י דנקט עמלים ולא עוסקים טמן ברמז ליישב לשון תלכו שהוא לומר לכל הפחות יהיה עמל בהליכה:

באבות אל תפרוש מן הציבור ואל תאמן בעצמך עד וכו' אפ' שבא ללמד דעת את העם הפורשים מציבור ואינם נותנים בעניניהם ובוטחים בהונם ואונם שאין הקהל יכולים להם דהנה יום בא בוער כתנור אש יום המיתה והקבורה ואזי אין קוברים אותו עד שנפרעין מנכסיו תשלומי ד' וה':

והוי מקבל את כל האדם וכו' ר"ל אפי' גוי כדעת ר"ת בקמא דף ל"ח ע"א דגם הגוים מיקרו האדם:

עלה אלי ההרה וכו' אותיות הסמוכים גי' אלול לרמוז שהיה זה באלול כמשז"ל:

לך לשבטיך ושפטו את וכו' ר"ת אלול לרמוז דביותר בימי אלול צריכין הדיינים לעשות עינא פקיחא להשיב את העם מעשות רשע ולהשיבם בתשובה כי ימי הדין משמשים ובאים:

בת בבל השדודה אשר"י שישלם וכו' ס"ת תהלים שעל ידי לימוד תהלים יבוא גואל צדק וישלם לבת בבל כרשעתה והאיש הלומד בתהלים ומקרב הגאלה אשריו ואשרי חלקו:

וישא אהרן את ידיו אל העם וכו' ידו כתיב לרמוז שצריך להגביה יד אחת על חבירתה כמשז"ל שצריך להגביה יד ימין:

משי"ח נוטריקון מאחד שי"ח כמ"ש ה' עוללות הבציר ז"ל שימות המשיח יהיו ארוכים ושנה אחת תהיה שי"ח שנים:

ובתואל ילד את רבקה רמז דאיש מזריע תחילה יולדת נקבה:

ותקרא שמו משה וכו' אפ' שהוא מושה אחרים שנארכה יד בתיה כמשז"ל וזהו כי מן וכו' ר"ל מתוקף המים משיתהו ואיך אפ' זה אלא שנארכה ידי א"כ הוא מושה:

ואברם כבד מאד וכו' אפ' עפ"י מעשה המובא בס' בגדי שש הי"ו בקונט' ערבי נחל באיש אחד שהיה נושא משא כבד וכשנטל המלך את כיסו ממנו לא יכל לשאת אותו משא ע"כ וזה פשוט כי העצבות מחליש והשמחה מוספת כח ולכן שמחת הממון היא הוסיפה לו כח וכ"ז בהמון העם אבל הצדיקים שאין עושים עיקר מעוה"ז ואין כסף נחשב בעיניהם למאומה אין שמחת הממון מוספת להם כח או גורעת וז"ש ואברם כבד וכו' גם שהוא במקנה וכו' א"נ בקצרה לרמוז שכל קניינו בעו"הז היו בעיניו כמשא כבד:

ותכהינה עיניו מראו"ת נוט' אר מות אור חסירה וי"ו לומר דחסר אור חשוב כמת:

ויקם מלך חד"ש על וכו' חד"ש נוט' שלשה חדשים דל רמז למ"ש ז"ל שהעבירוהו ג' חדשים ממלכותו עד ששמע להם לשעבד ישראל:

ומטר לא נתך וכו' אפ' במ"ש ההמון שהגשמים מונעין הקרירות ולכן שלא יאמר פרעה הרשע שהחדילה היתה מכח המטר לזה ומטר לא נתך וכו' וע' לה' מקיר ברוך ז"ל:
מנחל בדרך ישתה וכו' אפ' דר"ל שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו כנודע:
שובי נפשי למנוחיכי וכו' נודע דהרשעים מתים מתוך בכיה וזה סימן רע להם אבל הצדיקים מתים מתיך שמחה ומתוך שחוק ובנשיקה וזהו שובי נפשי וכו' שהצדיק משלים עצמו למיתה כי חלצת נפשי ממות דהיינו ממה"מ את עיני מן דמעה שלא אמות מתוך בכיה:
כוס ישועות אשא וכו' אפ' במה ששמעתי בשם רז"ל טעם שאמר דוד אני אברך הוא משום שדוד נק' בשם ה' ואם מברכין האבות נראה כמברכין לדוד ע"כ וז"ש כוס ישועות אשא לברך והטעם היות בשם ה' אקרא קרי ביה אקרא וא"ש דהגמ' גופיה מייתי מהדין קרא:
אם כסף תלוה וכו' במשז"ל דעניי א"י קודמין והדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה ע"כ וזהו את עמי תחילה שהם עניי א"י הנק' עמו ית' דהדר בא"י יש לו אלוה ואח"ך את העני עמך אם כסף תלוה את ר"ת גי' כתב שצריך לכתוב שטר כנודע:
מאז"ל אפי' ריקנין שבך מלאים מצות כרמון וכו' הקו' נודעים ואפ' במשז"ל דע"י האחדות יכול לקיים כל המצית וכתבו ז"ל דהאחדות בא ממה שכל אחד יחשוב עצמו כחצי אדם ולעולם צריך לזולתו וזהו טעם למחצית השקל ע"כ וזהו כפלח מי שחושב עצמו לחצי אז הוא כרמון אפי' שהוא ריקם ואני מסתפק אם ראיתיו:
ויאמר משה אליהם וכו' שבתון שבת קדש וכו' את אשר תאפו וכו' אפ' במשז"ל מנין לע"ת מה"ת שנא' את אשר תאפו אפו שאין אופין אלא על האפוי ואפ"ל כל הכתוב על מצות עירוב דנודע דיו"ט איקרי שבתון ומבואר מדברי רש"י ז"ל רפ"ב דביצה דכוונת העירוב הוא שהוא מתחיל בחול ואח"ך משלים לבשל מיו"ט לשבת ואין בזה בזיון יו"ט וזהו אומרו שבתון וכו' ר"ל אם יהיה מחר שבתון שהוא יו"ט ואח"ך שבת קדש את אשר תתחילו תאפו אפו וכו' ואת כל העדף בלי אפייה ובישול הניחו וכו' עד הבקר של יו"ט ותשלימו אפייה ובישול מיו"ט לשבת:
לא תענה על רב וכו' אפ' במשז"ל דאיכא מאן דאמר דגדול בחכמה שחלקו עליו רבים וידע בהו דטעו יכול לעשות כסברתו ע"כ וז"ש לא תענה על לרב שצריך לנטות מדעתו כי דינא הוא אחרי רבים להטות:
לא תשא את שם וכו' נוט' אצוך לא תשבע אפ' שבועת אמת תשבע שבועת מצוה כמשז"ל ע"פ נשבעתי ואקיימה:

ומראה כבו"ד ה' כא"ש וכו' ס"ת שדי אכל"ת ברא"ש הה"ר לעינ"י בנ"י ס"ת תשרי י' לרמוז דעד י' תשרי הקב"ה יושב על כסא הדין וכמו שאנו אומרים המלך המשפט ולזה רמז שם שדי שהוא מדת הדין כנודע וזהו כאש אוכלת:

א"נ במשז"ל דהקב"ה מתנהג עם הצדיקים במה"ד ופי' בזה נעוץ סוף התורה בתחלתה וז"ש ומראה כבוד ה' שהוא רחמים כאש אוכלת מדה"ד וזהו לעיני בנ"י הם עיני העדה צדיקים וחסידים:

ראה למדתי אתכם וכו' כי היא חכמתכם וכו' אלהים קרבים וכו' במשז"ל לבטל טענת רובא דישראל מחדדי טפי ועדיפי מרובא א"נ קרוב ה' לכל קוראיו וקרוב עדיף ע"כ וההי"כ ובזה יפורש ברך ה' כי שמע קול וכו':

שלח ידיו בשלמיו וכו' חלקו מחמאת פיו וכו' לרמוז דברית הלשון מכוון כנגד ברית המעור:

במד' אורי וישעי אורי בפסח וישעי ביום הכפורים ע"כ אפ' במשז"ל דאי אמרינן ו' להוסיף א"כ אברהם לא קנה את הארץ דכתיב קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה והוא לא הלך כ"א לארכה ונחשב שפיר הגירות מיצחק דהוי שפיר בארץ לא להם וכן אי אמרינן ו' להוסיף יש לנו אות מופת דתשובה מועלת מקין דכתיב ביה נע ונד וכו' וכששב בתשובה כתיב ביה בארץ נוד שנתבטלה חצי הגזרה ע' ה' קול יעקב ז"ל בפ' יתרו והה"כ:

במד' הדודאים נתנו ריח וכו' ע' לה' ברית אבות קורייאט ז"ל בדרושיו דף י"ב ע"ב וע' לה' שי למורא ז"ל בל' ערבי בסדר וישב בד"ה ויבא יוסף וכו':

רכ"ב אלהים רבתים וכו' רכב נוט' כ"ב רבבות כמשז"ל:

ה' שמריך ה' צלך וכו' במשז"ל דבעל תורה הקב"ה משמרו בעצמו וימין כינוי לתורה וההי"כ:

והתענג על ה' וכו' על נוטריקון לוו על ה' לרמוז משז"ל לוו עלי ואני פורע.

במד' אעברא נ"א נדב אביהוא ע"כ מפי השמועה ואם כנים הדברים אפ"ל במה שנודע דמרע"ה לא נכנס לארץ בעון שסירב בשליחות וכתב מורי המחבר הי"ו במע' הנו"ן אות ו' דכוונת מרע"ה שלח נא ביד נו"א שהם ראוים לכך ע"ש ואפ' שזהו שרמז פה נו"א לומר דכדין סירבתי שראוי לשלוח נו"א:

א"נ במ"ש מורי הי"ו במע' הא'לף אות כ"ה דע"י העגל נענש אהרן בכילוי בנים ובאות כ"ז כתב דאהרן חטא בעגל לזכות ישראל וכתב במע' המי"ם אות ט' דמרע"ה לא נכנס לארץ משום ויתא עם בתח"ה דאמרינן חטא כדי שיזכה חברך עש"ב וזהו שרמז נדב

ואביהוא לומר דמדנענשו נו"א בעון העגל ש"מ דא"א לאדם חטא כדי שיזכה חברך וא"כ אעברה נא:

ויקהל משה וכו' פירש"י למחרת יום הכפורים וראיתי בס' אחד כת"י לאחד קדוש כמוה"ר ר' אברהם עלוש זצוק"ל (עדיין לא נקרא בשם) בס' ויקהל שדקדק משם הכ"ן ז"ל דלמה כן שאחרי יוה"ך צוה להם על השבת ועוד דקדק הוא ז"ל שרמזו ז"ל ט"ל מלאכות מאלה הדברים ומה קשר ושייכות יש עש"ב וכפימ"ש מורי הי"ו במע' התי"ו אות ד' משם הכ"ן ז"ל גופיה ניחא שפיר ואין בידי הכ"ן לראות:

רחק מרשעים ישועה כי חקיך וכו' אפ"ל עפימ"ש מורי הי"ו במע' המים אות א' דאם אמרינן ק"פ כקה"ג דמי אז פטורים ישראל על פשיעותם בתורה ועוד ראיתי כתוב בכת"י משם העי"ד ז"ל בסימן קל"א דאוה"ע קנו אותנו לפירות בגלות ואם נאמר דלאו כקה"ג דמי יגאלנו השי"ת ע"כ וז"ש רחק מרשעים ישועה שדן אותם במדתם דסברי ק"פ כקה"ג דמי תדע כי חקך לא דרשו והיה טעמם דק"פ כקה"ג דמי ולא יפחדו משום עונש ובזה יפורש מאמר הנז"ל אעברה לא נדב ואביהוא והכוונה דמדנענשו בעון העגל ש"מ דק"פ לאו כקה"ג דמי וא"כ אעברה נא וכמ"ש מורי הי"ו באות הנז' לפרש מאמר אם אעברה נא עש"ב:

ובזה פירש מר חביב"א הח"הש והכולל כמוה"ר ר' משה מימון הי"ו (מתושבי גאבס יע"א) כוונת הכתוב ויתן להם ארצות וכו' והכוונה דא"י היא מדין ק"פ לאו כקה"ג דמי כמ"ש מורי הי"ו בסוף הנז' ודין גרמא בעבור ישמרו וכו' דאם יעברו יענשו עכ"ד הי"ו:

שמעתי מריע כאח לי שאר בשרי יקר רוח איש תבונה רודף צדקה וחסד החו"ן כה"ר אליהו חורי הי"ו מפרש ו'לאברם היטיב בעבורה ר"ת גי' אחד שע"י שהיה ביניהם אחדות ושלום שכינה ביניהם ומזה היטיב לאברהם:

עוד רמז בפסוק ויפרץ האיש וכו' צאן רבות ושפחות ו'עבדים וגמלים וחמורים וכו' ר"ת גי' שדי שברכתו היתה בשם שדי שנא' ואל שדי יברך וכו':

עוד רמז ואנ"י אנ"ה אנ"י ב"א ס"ת גי' שם הוי"ה רמז להם דהשי"ת עתיד להפרש מהם כנודע ולזה כפל אני אני לומר אני עתיד להפרע מן הרשעים ועתיד לשלם שכר טוב לצדיקים:

עוד רמז ואתם על"ו לשלו"ם א"ל אביכם ס"ת גי' יוסף שרמז להם שמו הטוב. א"נ ואתם פ"לו לשלום אותיות השניות אש"ל שעשה עמהם אכילה ושתיה כמבואר בכתוב ואפשר שעשה להם לויה גם כן:

עוד רמז ובני ישראל וכו' ביד רמ"ה רמ"ה עם ג' אותיות גי' רמ"ח כחושבן אברהם שזכותו גרם להם עוד יוצאים בי"ד רמ"ה ס"ת גי' מ"ט לרמוז שנכנסו למ"ט שערי טומאה ואם שוהים עוד מעט היו ח"ו נטמעים א"נ ובני י'שראל י'וצאים ר"ת גי' שם הויה שהוא המוציאם בידו הרמה וכן ולכל ב'ני ישראל היה א'ור במושבותם ר"ת גי' שם הויה:

עוד ומצרים נסים לקראתו ר"ת גי' אלהים וס"ת גי' אלהים מדת הדין שהיתה מדת הדין לפניהם ומדת הדין לאחריהם:

עוד רמז כי אני ה' רפ'אך רפ'אך גי' א"ש היא התורה שנקראת אש רפאת תהי לשרך:

עוד רמז זכור א"ת י'ום ל'קדשו ר"ת גי' גן דהשומר שבת זוכה לגן עדן ולי נראה גן רמז לתורה לומר תכלית לילות שבתות כנודע:

עוד רמז אני שמרתי ארחות פריץ ס"ת גי' יש"ר נוט' רבי שמעון יוחאי שהוא צדיק יסוד עולם גם שמרתי ארחות פריץ ר"ת גי' שכינה שהאלף מתחלפת בה"א באחה"ע לומר דשכינה שרויה עמו ולי נראה רמז שכינה לומר דע"י שהשכינה בעולם הנשמה יראה לחטוא כמשז"ל:

עוד רמז ואתה נותן להם את אכלם וכו' אכלם גי' פא"י שם קדוש המסוגל לפרנסה:

עוד רמז גבה עינים וכו' אוכ"ל אוכל גי' זן לרמוז משז"ל דבעל גאוה מזונותיו מתמעטים:

עוד רמז להצילך וכו' מאיש מדבר תהפכת ר"ת גי' תף פלונית שכזב ומרמה ממדתה והנזהר משקרים ניצול ממנה:

עוד רמז בצר הרחבת לי ס"ת גי' תורה ע"ה ור"ת הבל לומר דהבל תורה מציל מכל צרה א"נ בצר רמז ליצה"ר שהתורה מתשת כוחו עד הנה היו רמזיו פרפראות לחכמה ה' ישמרהו ויחיהו:

במד' במה תרום קרנם של ישראל א"ל בכי תשא את ראש ע"כ אפ' לפרשו עפימ"ש ה' ברית אבות ז"ל בס' בלק דע"י השכינה בטלה טע"ר שאנו נחשב מנין גדול דאם משה שקול כס"ר שכינה בודאי דאין קץ ופירש בזה שאו את ראש שהיא השכינה שהיא ראש לכל ישראל ע"ש וזהו אומרו במה תרום קרנם של ישראל נגד האומות בטע"ר לזה אמר בכי תשא את ראש היא השכינה ובזה יפורש ושכנתי בתוך וכו' גם והתהלכתי בתוככם וכו':

א"נ במה וכו' במ"ש עוד שם לבטל טע"ר דישראל נמנו כמה פעמים והו"ל דבר שבמנין דאפי' באלף לא בטל:

במס' ואסף ג' ואסף איש טהור ואסף המצרע ואסף נדחי ישראל ע"כ מפי השמועה ואפ"ל במשז"ל דאין ב"ד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חיב וזהו ואסף לשון כריתה כמו אסף אסיפם כשיכרת איש טהור שלא ימצא גם אחד או יכרת המצרע אז ואסף:

ולא תשחית את פאת ר"ת גי' זפת א"נ פאת זקנך ר"ת וס"ת כ' זפת דהיינו שמשימים נשמתו בכלי זפת חן שהיה בימי ר"י החסיד ז"ל:

במס' יברכך ה' בממון וישמרך מן המזיקין יאר וכו' בתורה ע"כ אפ"ל במשז"ל דע"י הצדקה יזכה לחכמת התורה ונודע דהכליות באה מצד המזיקים ששולטין בנכסיו כמעשה הנודע ואתה תבאר:

תמו ליקוטי תנך. בעזרת מסדר הכובבים ואכתוב ליקוטי ברכות. בע"ה משדד המערכות:

דף ג' ע"ב בתו' בד"ה אין וכו' תימא וכו' שמעתי מהבחור כה"ר כמוס חדאד הי"ו (מתושבי גאבס יע"א נכד אותו חסיד הח"הש ר' מסעוד חדאד זצ"ל) מיישב פירש"י עפימ"ש הדרשנים ז"ל דחלק העני הפקידו הקב"ה ביד העשיר וא"כ הוא דומה לנמשל דמתחלה העשיר לקח מהעני חלקו ואפי' שמחזיר לו אין מתמלא עכ"ד הי"ו ונכון:

דף י"ג ע"א ברש"י בד"ה בפרקים וכו' ולקמן מפרש וכו' עמ"ש ה' ברכת ה' הנד"מ להרב הגדול מוהרס"ך זצ"ל ושמעתי מהבחור כה"ר פראגי ביכריץ הי"ו דלאחה"ר הוא לא"ץ דהא פליג ר"י ואמר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק א"כ ע"כ דמאן דמפ' בתחלה אלו הן וכו' אינו ר"י עכ"ד הי"ו וגם שיש לדחות מ"מ פשוטו הוא כאמור:

דף **כ**' ע"ב בד"ה טבל ובירך וכו' כתב הצל"ח ז"ל דהוק"ל דילמא גם הוא לא עשה רק להחמיר לזה אמר ובירך על הטבילה דאין לו לברך כמ"ש התו' עכ"ד ור"ל דכיון דבט' קבין סגי וכ"ש אם הלכה כר"י דאינו מברך גם שמחמיר ע"ע לטבול וממה שבירך ש"מ דסובר דדינא הוא דחייב טבילה במ' סאה וע' רש"י בד"ה ולית והגמ' סמך על המבין דמדקאמר ולית הלכתא כוותיה מוכרח דסבר הגמ' דדינא עביד והיינו ממה שבירך כנ"ל פשוט וכן משמע מדברי התו' שאחר שכתבו דלא בעי טבילה אפי' לתפלה כתבו דאין לברך בליל יוה"ך על הטבילה ודלא כה' שדה יצחק ז"ל שנתק' בדברי הצל"ח ז"ל.

תמו ליקוטי ברכות בע"ה מעין הברכות. ואכתוב ליקוטי קמא: בעזרת עוטה אור כשלמה:

ליקוטי חי' קמא

דף ב' בגיליון בד"ה וא"ת וכו' וי"ל וכו' להאי תי' עדיין ק' מההיא דד' מחוסרי כפרה ולזה כיוונו בתי' שאחר זה שכתבו כדאשכחן וכו' ור"ל דבההיא לא מתרצא בתי' קמא כנ"ל וע' למה"רם מלובלין ז"ל ולהזש"א ז"ל ולה' זרע יצחק ז"ל:

בתו' בד"ה השור וכו' שם שור וכו' מהר"ם מלובלין ז"ל כתב על תירוצו שאינו מתורץ כ"ך ולא כתב שאינו מתורץ כלל משום די"ל דלמ"ד מבעה זה אדם ושור וכל מילי דשור לא תלי בלישנא אבל למ"ד מבעה זה שן ושור לרגלו ס"ל דתלי בלישנא:

דף ג' ע"א בתו' בד"ה אצטריך וכו' עמ"ש מהר"ם מלובלין ז"ל דהתו' סברי דגבי רגל ל"ש לחלק בין מכליא ללא מכליא ע"ש ותמהו עליו הרב משך"ז ז"ל וה' שם יוסף ז"ל שזה היפך התו' בד"ה דומיא ע"ע ולע"ד ל"ק דדעת מהר"ם ז"ל היא דרגל סתמא דלא מכליא קרנא דאין הנאה להזיקה אבל שן סתמא מכליא קרנא וכמ"ש בש"מ בד"ה והא בשם הר"י ז"ל ובשם הגיליון ז"ל וא"כ כיון שאמר הש"ס שן דומיא דרגל ואפקה ממשמעותא בודאי דכמו כן י"ל אפכא רגל דומיא דשן כנ"ל ומע' הח"הש כה"ר מקיקץ השלי הי"ו אמר דאין זה במשמעות לשון מהר"ם ז"ל שכתב לא שייך לחלק וכו' דלדברנו באמת גם ברגל יש סברא לחלק בין מכליא לל"מ אלא דסתם רגל לא מכ"ק ולשון מהר"ם שכתב לא שייך משמע דברגל לא שייך סברא לחייב טפי במכליא מל"מ וכלן שוים מאיזה טעם כנ"ל עכ"ד הי"ו וגם שהרואה יראה שכן מדוקדק בדברי מהר"ם ז"ל מ"מ אין רחוק מלומר ולפרש כוונתו כדברנו וכן נראה שהבין המש"ך ז"ל בכוונת מהר"ם ז"ל כדברנו דוק בלישניה ותשכח:

דף ד' ע"א בגמ' שמשלם את הכופר וכו' הק'

בש"מ ז"ל מדאצטריך למכתב שור שחייב כופר ולא ילפינן מאדם ש"מ דאדם וכו' והם דברים תמוהים של"ז להבינם ואמר מורי הי"ו שט"ס נפל בדבריהם וכצ"ל מדאצט' למכתב נזק גבי אדם ולא ילפינן משור ש"מ דאדם אינו חייב כופר וכן מדכתב נזק גבי שור ש"מ וכו' עכד"ק הי"ו:

דף ה' ע"א רש"י בד"ה ומפגל וכו' לשום שלמים וכו' הפנ"י ז"ל הק' דאמאי סניא ליה לפרש כדעלמא דהיינו מחשבת חוץ לזמנו ומקומו והזש"א ז"ל תי' דרש"י סובר דהפיגול בא ע"י המחשבה ואם כן מאי פריך ליתני מפגל אימא דבמחשבה לא מיירי עש"ב ולאח"הר אשתמטיה דברי רש"י בזבחים דף מ"א ע"ב בד"ה כגון ובדף מ"ב ע"א בד"ה אלא ובמנחות דף ב' ע"ב בד"ה אבל וע' לה' מתן בסתר ז"ל ריש מעילה ולהמש"ל ז"ל בפ' י"ג מה' פסה"מ וע' רש"י בקידושין דף מ"א ע"א בד"ה שכן וע"ש ברש"ל ז"ל.

ע"ב בתו' בד"ה שכן וכו' ממונא וכו' ע' לה' לב שומע ז"ל במע' הרי"ש אות ט' ובאות כ"ה וע' למהר"ם שיף ז"ל ודו"ק:

דף ט' ע"א בד"ה ומשהחזיק וכו' ארעא בזוזך וכו' כתב מהרמ"ש ז"ל דלר"ת ליק ע"ש והפנ"י ז"ל כתב דגם לר"ת מק' שפיר דהכא שאני דאית ליה פסידא ללוקח ע"ש ובזה ניחא קו' מהרמ"ש ז"ל שלא הקשו אמשנה ערוכה דניח"ל להק' מסוגיין דקשה גם לר"ת:

ע"ב בד"ה משא"כ וכו' וא"ת וכו' מהרש"א ז"ל כתב דקו' על אש וה' שם יוסף ז"ל הק' דגם באש יש טעם נכון כמ"ש רש"י ז"ל וע' בש"מ ז"ל שהקשו על פירש"י והוכרחו לומר כדברי התו':

דף י' ע"א גמ' מאי שייר וכו' ע' לה' יד מלאכי ז"ל אות תל"ב ודו"ק:

ברש"י בד"ה משא"כ וכו' קי"ל וכו' ה' שם יוסף ז"ל הק' מכאן לפי' מהר"ם ז"ל לעיל דף ד' ע"א ואינו מובן דמהר"ם גם הוא ידע דרש"י פליג על התו' בזה וע' מהר"ם ז"ל גופיה בד"ה משא"כ בדף ט' ע"ב:

דף י"א ע"ב גמ' בכור שנטרף וכו' ע' פירש"י והתו' והרמב"ם ז"ל בפ' י"א מה' ביכורים ה' י"ז ולמרן ז"ל שם ולהז"שא ז"ל ודו"ק:

דף י"ב ע"ב בגמ' ואליבא דרי"הג וכו' מ"ש הפנ"י ז"ל הא דלא מוקי לה כר"ש בהזהב דף נ"ו ע"ב דקדשים שחייב באחריותן הוי ממונו וכו' אינו מובן דלר"ש אפי' ק"ק הוי ממונו וע"ש ברש"י ואילו ממתני' משמע דווקא קלים.

בתו' בד"ה תם חי וכו' קמ"ל וכו' ע' בתמורה דף ז' ע"ב ודו"ק:

בד"ה ואיתיביה וכו' א"נ וכו' מ"ש המש"ך ז"ל לתרץ דא"כ לא צריך קרא ע"ש לכאורא ק' דא"כ אמאי בתמורה הוצרך לומר והא דומיא דשלמים וכו' ותירוץ התו' שם לא יכין לדברי המש"ך ז"ל ונראה פשוט דלבע"מ אצט' קרא כיון דמעיקרו תם היה וא"ד לזה"ז.

דף י"ג ע"א בגמ' הא בבכור בלבד וכו' ובל"ק ל"ק והא אלא בשלמים קתני וכמ"ש מהרי"בל ז"ל שכן גירסת התו' דאינו דומה לדהכא דקתני בלבד:

ברש"י בד"ה בבכור וכו' או אם הבית וכו' נראה דפירש זה בדעת רבינא דהכא וסובר כתו' ר"ף ז"ל דרבינא פליג אדר"ן ותרי רבינא הוו והו"ד להמש"ך ז"ל בחי' לדף י"ב ע"ב בתו' בד"ה ומחיים בא"ד ע"ש וע' בש"מ לעיל מ"ש אדברי רש"י ז"ל בשם הר"אש ע"ש:

והנה הש"ס בתמורה הק' מברייתא זו לר"ן והוכיח דאיירי בזמן הבית מסיפיה דקרא ואת דמם תזרוק וכו' והוכיח דבתם איירי מדכתיב ואת חלבם תקטיר בע"מ מי חזי להקטרה ע"ש וילד"ק אמאי לא הוכיח מואת דמם תזרוק מי חזי לזריקה וי"ל:

ע"ב בגמ' הא קתני לה וכו' גם למ"ש ה' שם יוסף ז"ל במתנ"י דהא דהוצרך לומר נכסים שאין בהם מעילה משום דמההיא דלקמן לא משמע אלא קרן דכתיב ביה רעהו ע"ש פריך הכא שפיר דדווקא בנכסי הקדש דהטעם משום רעהו אבל בגוי דהטעם משום דכתיב ראה ויתר גוים כדלקמן בדף ל"ח ע"א בודאי דאכל ד' אבות קאי דמנ"ל לחלק וע' במהרש"ל ומהרש"א ומה"רם מלובלין ז"ל לקמן בתו' בד"ה עמד:

שם תני והדר מפרש וכו' המק' סבר דלא אמרינן תנא והדר מפ' אלא לעיל דיש לטעות דבין של כותי שהוזק בין של ישראל פטור ותנא דלקמן פירש דחילוק יש ולזה חזר והק' לו בנכסים מיוחדים דלקמן לא הוסיף כלום לזה חידש לו המתרץ דגם בזה י"ל תנא והדר מפרש דהיינו מפרש נכסים מיוחדים למעוטי מאי וגם שלא הוסיף כלום:

שם אילימא וכו' רש"י במתני פי' כפי הס"ד כדרכו וכן ראיתי להתוי"ט ז"ל וע' במר דרור ז"ל:

שם רבינא וכו' כתב בש"מ ז"ל דהכא במועד איירי דכיון דנסקל לא שייך ביה החלטה וכו' ע"ש ואמר מורי הי"ו דה"ה בתם שהרג אדם שגם הוא נסקל ונקט מועד משום שהביא ראיה מדקתני עלה והועד וכו':

שם וה"ק וכו' מ"ש המ"ד ז"ל י"ל במה שידוע שאין למידין מן הכללות אפי' במקום שנא' בהם חוץ ומ"ש הפנ"י ז"ל דסתמא דתלמודא הוא דקאמר לה יע"ש לא משמע כן מדברי התוספות בד"ה חצר.

דף י"ד ע"א גמ' אלא לאו לא לזה וכו' כתב הרשב"א ז"ל ומדוחק י"ל דה"ק לא לזה ולא לזה לשוורים אלא לפירות דחד ע"כ ורוצה לומר אלא דהמקשה סבר דלא לזה ולא לזה לא הוי כרשות הרבים והמתרץ חידש לו דהוי כרשות הרבים וכמ"ש התו' וע"ש במהרש"א ז"ל וע"ע בהרשב"א ז"ל. אלא דלשון המתרץ דקאמר מאי וכו' נראה דהמקשה לא ידע לה לזה כתב ומדוחק וכו' ועוד יש דוחקים אחרים כנ"ל:

ע"ב בגמ' דת"ר שוה וכו' אין להקפיר במה שלא אמר תנינא להא דת"ר אבל א"ל דהכא הברייתא בעצמה היא דורשת לשון המשנה וכמו דנקטה בלשונה שוה כסף וכו' דאין דרך המשנה לפרש לשון הברייתא כמ"ש מהר"י בן מיגש ז"ל כמ"ש היע"א ז"ל במע' המי"ם אות מ"א וגם לשיטת רש"י דנראה דפליג ע"ז כמ"ש מדבריו בכתובות דף מ"א ע"א בד"ה תשלומי נזק לא א"ש דלעיל בדף יו"ד ע"ב אמר תנינא וכו' גם שהברייתא היא מפרשת המשנה וע' לה' לב שומע ז"ל במע' התיו אות י"א שכתב דהת"ח ז"ל מחקה והוא ז"ל קיים הגירסא דלעיל ה"ק תנינא להאי מילתא בברייתא עש"ב ולדברי שניהם

אתנח לי דרש"י פירש בד"ה תנינא ושמע מינה וכו' והוא פלא דאמאי לא פירש זה בדף יו"ד אך עפי"ד א"ש ונכון:

בתו' בד"ה פרה וכו' וק' וכו' הק' בש"מ ז"ל נוקמא בחצר השואל וכו' עש"ב וכוונתם למ"ש התו' דאי אפ' וכו' אבל רש"י להדיא לא פי' כן:

כתב הפנ"י ז"ל על דברי הר"ן דלדבריו לא מתוקמא אלא לאביי ולא לר"ז ע"ש והוא תמוה ששכח דברי עצמו שכתב לעיל בד"ה ועוד נ"ל דגם ר"ז מודה בזה וכן נראה מדברי התו' לעיל בד"ה לא לזה וע"ש למה"רם מלובלין ז"ל וצע"ג ואין בידי הר"ן לראותו:

בא"ד אכתי וכו' ע' בהרש"בא ז"ל והזש"א ז"ל ולפי הבנתו ק' עוד דמאי מתרצי תני והדר מפ' שאינו בנמצא כלל שהמשנה מפ' הברייתא וי"ל ואולי שגם לזה נתכוון הזש"א ז"ל דוק ותשכח וע' לה' גופי הלכות ז"ל באות תקל"ג שהביא לדברי הרשב"א ולא העיר כלום:

בד"ה ביתמי וכו' בשעמד וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל בכאן ובחי' לבתרא בדף קע"ה ע"ב בד"ה מיתיבי ועמ"ש ה' מר דרור ז"ל ובסה"ק בני משה דף י"ז ע"א ושני והראוני דגם התו' פה בד"ה ש"מ סוברים דבנזקין ליכא טעמא דנע"ד גם הראוני מ"ש ה' חלב חטים ז"ל בתו' בד"ה ביתמי:

ברש"י בד"ה ביתמי וכו' דא"ל אחר מיתת וכו' כתב ה' חלב חטים זצוק"ל דמשמע מדברי רש"י דאם ידעינן בודאי דמטלטלי דאבוהון נינהו משתעבדי לב"ח ע"ש ושמעתי מאחד ממעיני הישועה מבחורים כה"ר שמואל עלוש נר"ו (נכד הח"הש והכולל כמוה"ר ר' סאסי עלוש זצוק"ל מתושבי גאבס יע"א) שזה היפך סוגיא ערוכה במציעא דף ס"ז ע"ב וברש"י שם בד"ה אין ב"ח ובתו' שם והדבר פלא עכ"ד הי"ו ואנא דאמרי הנה המגיה בח"ח העיד שחסר מדבריו ואולי שגם הוא העיר מזה וע"ע בכתובות דף פ"ד ע"א במתני' וברש"י שם ובדף צ"ב ע"א ובתו' שם בד"ה ראובן ולהמש"ך ז"ל לקמן בחי' לדף מ' ע"ב בד"ה משעבדנא וע' לה' שם יוסף ז"ל מ"ש בדברי רש"י אלו:

דף ט"ו ע"א בגמ' תנן הניזק והמזיק וכו' לא רצה לאוקמא כגון ששור המזיק אינו שוה שיעור הח"ן שזיכה לו רחמנא דאינו מוסיף לו כלום דמגופו משלם דהא תני לה בסיפא שהתם משלם מגופו ועוד אמר מורי הי"ו דכיון דרחמנא לא זיכה לו כי אם מגופו לא מקרי איתיה בתשלומין משא"כ פחת נבילה דאילו מכרה תיכף לא היה מפסיד מקרי איתיה בתשלומין וע' בחו' בד"ה לא ולה' מ"ד ז"ל שם עכד"ק ודפח"ח:

שם אבל תם וכו' הק' בש"מ ז"ל דא"כ יש להחמיר בקל ולהקל בחמור ואין כן כל ק"ו שבתורה ותי' דסברא מועטת מסתלק לעשות צריכותא ע"כ ולקמן בדף מ"ב ע"א דפריך

גבי צריכותא כזה יציבא בארעא וכו' התם שאני דצריכותא דקראי היא ובודאי דצריך סברא מעליא וא"ד לצריכותא דמתני' כנ"ל ועי"ל:

ע"ב מאי לאו בתם וכו' כתב בש"מ ז"ל ותם משלם כגון שלא בכוונה או בע"א וכו' והק' מורי הי"ו דבלא"ה הא איירי עפ"י בעלים כדקתני המית וכו' ואינו חייב סקילה וע' בתו' וי"ל עוד כתב בש"מ וא"ל דמיירי בצרורות דממונא הוא דפשיטא דמשלם עפ"י עצמו ע"ש והק' מורי הי"ו א"כ מאי משני במועד דתק"ל פשיטא עכד"ק הי"ו ואפ' כיון דתם אינו משלם עפ"י עצמו לא הוי מועד פשיטא וא"ד לצרורות:

בד"ה ואי וכו' המזיק עצמו וכו' עמ"ש מהרמ"ש ז"ל ולהמש"ך ז"ל כאן מפה מורי הי"ו ואני אומר ע"ע בחי' המש"ך ז"ל בדף פ"ד ע"א בד"ה דאי תפס ע"ש ודוק:

דף ט"ז ע"א ברש"י בד"ה ואם וכו' היינו פירושא וכו' מ"ש ה' אליה רבה ז"ל הא דלא פי' זה לעיל וכו' ע"ש הוא פלא דגם לעיל פי' כן שכתב והיינו דקתני חמשה מועדין:

ע"ב בתו' בד"ה לפניך וכו' והלך וכו' דבר זה נשמט ממורינו הרב נתיב מצותיך ז"ל פי' על אזהרות ר"י בר ראובן ז"ל בדף פ' ע"ב בד"ה ואגב:

דף י"ז ע"א בתו' בד"ה והאמר וכו' דה"פ וכו' הק' המ"ד ז"ל דלמה הוצרך להק' והאמר מר וכו' המ"ל מסברא וא"ל דמסברא אפ' שקיים בלא למד דאיך קרי ליה קיים הא לא קיים מצות ת"ת ע"ש ואפ"ל דקיים מצות ת"ת בק"ש שו"ע כסברת רשב"י במנחות דף צ"ט ע"א ומ"מ לא למד בקביעות תורה שבכתב ושבע"פ וכיוצא.

בד"ה כיצד וכו' נקט הכא רגל וכו' בש"מ בשם רבי ישעיה ז"ל תי' דנקט רגל ברישא דאקדמיה קרא וה' בני סמיכי ז"ל תמה שהוא היפך הסוגיא דלעיל בדף ג' ע"א דמסיק דשן ילפינן מושלח ע"ע וכזאת יש לתמוה על הגיליון המובא בש"מ ז"ל בד"ה היינו ועל תלמידי ה"ר ישראל ז"ל בד"ה סד"א שנראה מדבריהם דשן ילפינן מובער ונראה לומר דדווקא לרי"ש ז"ל תקשה דאיהו גופיה סובר דלמסקנא שן ילפי' מושלח כנראה מדבריו המובאים בש"מ בדף ג' ע"א ע"ש אבל הגיליון ותלמידי הר"י ז"ל י"ל דסברי מרנן כשיטת הר"ף ז"ל הו"ד בש"מ בדף ג' בד"ה אצטריך עש"ב דגם למסקנא שן נפקא מוביער וע"ש בפירש"י ז"ל בד"ה קמ"ל ובמה"רם מלובלין ז"ל בתו' בד"ה אצט' ע"ש וע' בתו' ר"ף ז"ל הנדפס בעצמו ועמ"ש משמי בתורה מציון שנה ו' חוברת דל"ת סי' כ"א בליקוטי קמא דף ג':

ברש"י בד"ה לשבר וכו' בכך וכו' וכן פי' גבי שן והכריחו קו' הגמ' ולזה כיון שהביא פירכת הגמ' בדיבור שאחר זה שלא נראה בעיניו פי' התו' שנדחקו בפירכת הגמ' וע' לה' מר דרור ז"ל ולה' תולדות יצחק ז"ל ובש"מ ז"ל:

ע"ב גמ' סד"א וכו' עמש"הק בש"מ בשם תלמידי הר"י ז"ל ומה שתי' דהו"א דשן בהמתו הוא קרן ע"ש הוא היפך הסוגיא לעיל וע"ש בתו' בד"ה ושן וצע"ג:

ע"ב בגמ' ת"ר תרנגולים וכו' עמ"ש הזש"א ז"ל בהא דאפליגו בתרתי ע"ש ועדיין ק' לחד פי' שכתב הרשב"א ז"ל דטינוף הוא רגל ועע"ש מ"ש על הטוש"ע ועיין בפרישה ז"ל גבי או ניקרו. והנה הפנ"י ז"ל כתב דלא שייך להק' כל הני למ"ל כיון דלאו גבי הדדי מתניין וסומכוס נמי לא איירי בכולהו אלא מי ששונה הברייתא מפ' דלאו כ"ע היא ע"ש והא דשינה בתר הכי לשונו ואמר סתמא כרבנן י"ל דלאו שונה אחד אמרן וכל אחד ולשונו ובזה ניחא דלא תק' על המפ' אמאי הוצרך לפרש בכולהו וע"ע בתוספתא רפ"ב:

דף י"ח ע"א בגמ' אמר רב ביבי והוא דקאזיל וכו' ע' הרא"ש ז"ל מה שמביא מהראב"ד ז"ל ליישב שיטת הרי"ף ז"ל וה' תפארת שמואל ז"ל בהגהותיו להרא"ש ז"ל כתב דלדבריו צ"ל כתי' התו' בד"ה והא חבל וכו' וא"כ לפי"ז קיצר הרי"ף ז"ל מאד שכתב שחייב על הדלי ולא התנה אלו תנאים וכו' עכד"ק ואני עני ל"ז להבין דברי קדשו דמלבד דהראב"ד ז"ל בהשגותיו בפרק ד' מה' נ"מ ה' י"ד לא ס"ל כשיטת התו' אלא ס"ל דקו' הגמ' והא חבל אגופה דברייתא ולא אשינויא דגמ' דתרגמה אחבל קאי יע"ש וכאשר כתבו משמו בש"מ ז"ל להדיא. עוד בה דלא ידעתי דבר מה רוצה לומר שחייב וכו' ולא התנה וכו' אם רוצה לומר דה"ל להתנות דאינו חייב אלא עד שיהיה חבל גרוע או הותר הקשר דאורחיה זה הבל דלשיטת הראב"ד ז"ל באזיל מניה הוי אורחיה ושפיר חייב גם בחבל חזק ונפסק ממש ואם רוצה לומר דה"ל להתנות עוד דאם היה גרוע או הותר הקשר הוי אורחיה גם דלא אזיל מניה גם זה יפלא דדילמא למאי דמשני רב ביבי לי"ל הא דהתנו התו' שאינו אלא לסה"ד ועוד דאמאי לא הוק"ל עדיפא דלמה הרי"ף לא השמיענו עוד תנאי דנקיט הגמ' דמאוס בלישא הוי אורחיה ויש ליישב:

אלא דבעיקר דברי הראב"ד ז"ל בהשגות יש להבין דאמאי לא מפ' להרמ"בם כמו שפי' בדעת הרי"ף ונראה דדעתו כאי נמי המובא בהרא"ש דהכי מסתבר ומשמע מסוגיא דנהמא וסלא והכי משתמע דבש"מ ז"ל הביא דברי הראב"ד ז"ל שכתב בא"נ ולא פירוש הראשון ולכן הרי"ף דכתב סתמא משלמין נ"ש א"ש דסתמיה קאי על החבל והדלי משא"כ להרמ"בם דנראה מדבריו דדווקא אדלי לא א"ש ולכן משיג שפיר דדחיק"ל לומר כפירושו בדעת הרי"ף הראשון שהוא דחיק ואתי מרחיק לדעתו ז"ל כנ"ל:

והנה ה' בני שמואל ז"ל עדאוי ישב השגת הראב"ד ז"ל בדברי הראב"ד ז"ל גופיה בדעת הרי"ף ותמה על המגיד ז"ל דמיישב דעת הרמב"ם כדעת התו' א"כ מה זה שאמר והוא

שנתגלגלו מחמתן וכו' עד שראה שיטת הרש"בא ז"ל ונתיישבו לו דברי המגיד ז"ל יע"ש והוא פלא דהמגיד גופיה מביא אותה עיין עליו:

ברש"י בד"ה אלא וכו' ס"ל כסומכוס וכו' כן הוא בשמעתין לקמן וע"ש לרש"י הטעם והתו' כתבו דכאן קיצר ע"ש ומהתימה מהמ"ד ז"ל שהק' על רש"י מי הכריחו ע"ש וצ"ע:

בתו' בד"ה תפשוט וכו' מוהר"אף ז"ל הובא לה' תולדות יצחק ז"ל רצה לפ' דההכוונה דהגמ' הול"ל וכ"ת דשאני ליה וכו' מאי קסבר אי ככחו לשלם נ"ש ואו לאו ככחו לא לשלם כלל ותי' דבלא"ה מק' שפיר מכח בעיא דר"א ע"ש ולאח"הר ל"ז להבין ד"ק דכמו דמשני לעיל לעולם כגופו דמי וצרורות הילכתא גמירי לה כן הוא הכוונה הכא דשאני ליה לסומכוס בין כוחו לכח כוחו מכח ההלכה אבל ודאי דכח כחו ככחו דמי וכן הוא להדיא בדף י"ט ע"א גבי בעיא דר"א וע"ע בהר"אש ז"ל גבי בעיא דר"א ופשוט:

ע"ב בגמ' והא משונה וכו' הק' בש"מ ז"ל דאמאי לא אוקי לה בפילוגתא דר"ט ורבנן ותי' דדחיק"ל תרי תנאי כסומכוס ע"ש ורבא דמוקי רבנן ור"א כסומכוס משום דאין לו דיחוי אחר עוד תי' בש"מ דא"כ לימא מר הלכתא כמר ע"ש ודבר זה נשמט מה' בני סמיכי ז"ל שמביא קו' הש"מ ומתרץ לה כאמור מדידיה:

ברש"י בד"ה אלא וכו' ל"א וכו' ע' להמ"ר ז"ל ובתו' שדבריו הם דבריהם וע"ע שיש להשיב על דבריו:

דף י"ט ע"א ברש"י בד"ה לקרן וכו' ובעיטה וכו' משה"ק מהרש"א ז"ל במ"ב דמי הכריחו לפ' כן י"ל שכן הנוסחא בגמ' שלו וכמו שכן הוא בגמ' שבידינו וע"ש להוכיח מדברי התו' בד"ה במקום ל"ג וביעטה ממ"ש דל"ל דהבעיא בר"ה דא"כ הול"ל בר"ה ולא כתבו דא"כ איך סלקא בתיקו דתפשוט ליה מכ"ש מהך בעיא דהכא דאיירי נמי בביעוט והיה אפ"ל בלא התזה ע"ש לאח"הר לא מכרעא דכבר כתבו התו'. בע"ז דף ג"ן ע"א בד"ה א"ד ובדף ס"ח ע"א בד"ה תיקו. דלפעמים מוקי הבעיא בתיקו גם דאח"ך פשטה וע"ש אבל יש להוכיח מדבריהם לעיל בד"ה במועד שכתבו דבעיא דרבא אי יש העדאה היא באורחיה מדקאמר א"ד תולדה דרגל והק' בש"מ ז"ל דהא כאן הבעיא בבעיטה וקרי ליה תולדה דרגל ע"ש וצ"ל דל"ג לה אבל מה שהוכיח הוא אינו מוכרח וכאמור וכן צ"ל למ"ש המאירי ז"ל דאחר שאמר תלמודא מסתברא תולדה דרגל נפשטו כל האיבעיות והנה המש"ך ז"ל הוכיח מדברי רש"י בד"ה והזיקה דל"ג וביעטה ע"ש ובבני סמיכי ז"ל וצריך להבין מ"ט לא הוכיחו מד"ה א"ד ושמעתי דמפ' דבריו כיון דכל צרורות כי אורחייהו תולדה דרגל נינהו גם זאת דע"י שינוי הם הוי כמותם וע' בש"מ ז"ל ובפנ"י ז"ל בגמ'. עוד כתב ה' ז"ל דראב"מ לא קאמר את"ל יש שינוי ע"כ דפשיט"ל דיש שינוי ע"ש וגם

דבבעיא דרבא לא אמר את"ל ופי' הגמ' דבאת"ל קאמר תלמודא שאני וע' להמש"ל ז"ל מ"ש על הראב"ד ז"ל:

בתו' בד"ה ובהא וכו' מנליה וכו' הק' בש"מ ז"ל דא"כ תפשוט דאין שינוי ול"ז להבין ד"ק שגם לדברי הש"ס תפשוט שפיר דהא למ"ד נ"ש ס"ל יש העדאה וכן לעיל דרצה לפשוט מההיא דגללים דמשונה הוא כדפריך בתר הכי והא משינה הוא וע' בתו' לעיל בסוף ד"ה במועד ומה שתי' די"ל באורחיה ע"ק דעדיין לא ס"ד דבאורחיה הוא מדמק' והא משינה:

בא"ד מאי קמ"ל וכו' ה' מר דרור ז"ל הק' דילמא אשמעינן דאין שינוי לצרורות ותי' דזה נשמע מדתני רמי ע"ש ובהכי ניחא משה"ק דאימא דבא לאשמעינן דל"ת דהוי גרמא בנזקין וכמ"ש הת"ש ז"ל אלא דק"ל ע"ז אימא דאמרי בי רב לא שמיע להו הברייתא ובעיקר הקו' ל"ז להבין דמאי שינויא איכא בסיס שצנף וחמור שניער שכן דרכם ולא הק' והא משונה הוא אלא מתרנגול דהוי משונה כמ"ש מדברי רש"י בד"ה משונה וזה פשוט תדע דאם הסוס הוי שינוי א"כ מנ"ל לומר דפליגי אימא דמ"ד נ"ש ס"ל כסומכוס ובאית ביה ביזרני ומ"ד ח"ן בלית ביה וקמ"ל כסומכוס ואמר ליה דזה נשמע מדתני רמי רבקו' עדיין לא ס"ד זאת ושמעתי דא"כ הוי. אמרי בי רב דלא כהילכתא ודוחק:

בד"ה ר"א וכו' ונראה וכו' המ"ד ז"ל עשה הכריחים לדבריהם ולהכריחו הא' י"ל דמעיקרא אחר הבעיא הל"ל תפשוט ונראה דמתחילה עדיפא מק' ולי נראה דק"ל כמ"ש בתו' ר ר"ף ז"ל וז"ל וא"ת לר"א היכי בעי לה הכי והא תלמודא לא מייתי לה הכי וכי פליג על בעית הקדמונים ע"ש:

בד"ה במקום וכו' מדלא וכו' אמר מורי הי"ו דא"ל דמבע"ל אליבא דסומכוס אי הוי אורחיה ומשלם נ"ש או מחמת בעיטה והוי שינו ומשלם ח"ן דהוי תולדה דקרן דא"כ הול"ל לסומכוס כמש"ל דמסתמא אין לפ' דלא כהילכתא ומזה נמי א"ל דהבעיא לר"ט אי הוי אורחיה ומשלם ח"ן כצרורות א"ד משונה הוא ומשלם נ"ש עכ"ד הי"ו ובלא"ה זאת אין לומר דאם נאמר לר"ט בצרורות כי אורחייהו משלם ח"ן גם ע"י שינוי ח"ן דליכא ק"ו כמ"ש התו' לעיל בד"ה בין:

ע"ב בגמ' ורמינהי וכו' ע' לה' יד מלאכי ז"ל באות ד"ן אחרי שנים הראוני דברי ה' לחם אבירים ז"ל:

ברש"י בד"ה כשכשה וכו' בר"ה וכו' ולא הוצרך לומר בר"ה כיון דבבעיא דלעיל הזכיר בר"ה מסתמא עלה קאי ואינו דומה למ"ש התו' לעיל בד"ה במקום:

בתו' בד"ה אלא וכו' דחבריה וכו' המש"ך ז"ל הוכיח מזה דס"ל דגם בצרורות דבעלים אין משלמין אלא ח"ן דלא כהרא"ש ז"ל ע"ש ואינו מובן דאימא דווקא באצנעיה אבל בדלא אצנעיה משלם נ"ש וכ"כ הרא"ש להדיא וצ"ע וכן תמה מורי הי"ו:

דף כ' ע"א בגמ' כסות עבדי אינשי וכו' כן פסק רבינו ז"ל וכתב הז"שא ז"ל מדמצריך לזה ש"מ דס"ל כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ואלו בשתי פרות פסק דחייב ע"ש ולא"ק מייתי מדיוקא דבפ"ב מה' נ"מ ה' י"ט פסק להדיא דפטור ולעיקר קו' הרואה להנמ"קי ז"ל יראה דל"ק שכתב וז"ל כסות וכלים חייבת ח"ן דלאו משונה הוא כמ"ש בגמ' ואפי' גבי פרות שיש שינוי אם בעטה מהלכת ברבוצה חייבת משום דנהי דרבוצה משונה הוא וכל המשנה וכו' מ"מ קי"ל כרבא דבתרא הוא דאמר חייבת דאמרה לה לבעוטי בה לית לך רשותא ע"ש וכפי"ז ל"ק קו' וא"ת א"כ אמאי אצט' גבי כסות לומר הטעם דכסות עבדי וכו' כבר הק' כן מהר"ם ז"ל בחי' להנמק"י ז"ל ותי' דל"ד דשינוי דבעיטה שינוי גדול הוא ולא בא מחמת רביצה אבל כסות וכלים שינוי קל הוא לכך קרינן ביה כל המשנה וכו' עש"ב ובזה תי' מורי הי"ו קו' התו' דלא אשמעינן בכסות וכלים לחוד דהו"א דווקא שינוי קל:

ברש"י בד"ה כגון וכו' ומגלגלת וכו' הרא"ש ז"ל הביא דברי רש"י ז"ל והפל"ח ז"ל הק' משם הש"ג ז"ל דהא פסק כרבה דבתר מעיקרא אזלינן וכן גבי התיזה בר"הר והזיקה בר"הי דאזלינן במקום שנעשה בו הנזק וא"כ ה"ה לנזק שן דדומה לרגל ואי מירי מרה"י לר"ה הוה צרבה ואי מר"ה לרה"י מירי הוה כהתיזה ע"ש ול"ז להבין ד"ק דמאי טעמא מר"ה לרה"י לא אזלינן בתר מעיקרא ועכ"ל כמ"ש הש"ג ז"ל דברגל ושן שאני דכתיב ובער בשדה אחר דאזלינן בתר מקום הנזק וא"כ גם מרה"י לרה"ר הדין כן וע' להש"ג ז"ל ותמצא שלא הק' כמ"ש משמו הפל"ח ז"ל ואולי שהוא ט"ס.

ע"ב בגמ' ושתק ליה וכו' בב"מ הגירסא א"ל ר"י הדר וכו' וע' מהרש"ל ומהרש"א ז"ל וע' למה"רם ז"ל וע' לה' לב שומע ז"ל במע' הרי"ש אות ט' וע"ש במציעא בהגהות הב"ח ז"ל ודוק:

בתו' בד"ה אפקורי וכו' שלא וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל ונראה דה"ק דמאי מוכיח ממתני' דזה נהנה וזה לא חסר חייב דהתם חסריה קצת והיה חייב לשלם כל ההיזק אילולי דרשות הרבים הוא דפטרו הכתוב וע' בש"מ ז"ל שיש מי שהק' כלשון המש"ך ז"ל ויש מי שהק' כמ"ש ונראה דכוונה אחת לשניהם עוד כתב המש"ך ז"ל דהתו' מחלקים בין מקרקעי למטלטלי ע"ש ושאלוני התלמידים הי"ו דמה יענה בהא דכתבו התו' ולא שוה מידי ונראה דיש לדחות דהתו' עדיפא קאמרי דלא שוה מידי ובקו' שהוכיח מינה אינו

אלא לסניף בעלמא עוד הראוני דברי התו' בכתובות דף ל ע"ב בד"ה לא צריכא גם הראוני דברי השע"ה ז"ל בפ"ג מה' גזילה ה' ט' בד"ה האמנם שהוכיח מדברי התו' אלו דלא תי' כתי' בכתובות מוכח דסברי כהרש"בא ז"ל ולדבריו צ"ל דמ"ש התו' לא שוה מידי הוא רק להגדיל התמיהא אלא דהכריחו אינו מוכרח די"ל דהתו' פה סוברים דבאמת לא שוה מידי וכמו דנקטי בלישנייהו וע"ש מה שדחה הוא ז"ל ואולי שלכל זה כיון המש"ך ז"ל שכתב וע' השע"ה וכו' והנה לשיטת התו' דכתובות דלא ס"ל שיטת הרשב"א ז"ל תק"ל קו' התו' דהכא דאם מתרצי כתי' תק' קו' המש"ך ז"ל וצ"ל דמתרצי כמ"ש הש"מ ז"ל בד"ה הא אתהנית דגבי בהמה החיוב לא בא מחמת החסרון דהא אם חסרו ולא אתהנית כגון שאכלה דברים הרעים פטור מ"ה חסרון מועט לא הוי חסרון ע"ש:

דף כ"א ע"א בגמ' ושאיה וכו' כתב הלח"ם ז"ל בפ"ג מה' גזילה דבבית חדש איכא הפסד טובא ע"ש וק' דעדיין ק' למ"ש ה"ה ז"ל אם חסר הבית בכל שהו כגון שהיה חדש וכו' מחסר קצת וכו' דמשמע דבחדש נמי ליכא הפסד טובא ועכ"ל דדעתו גם דאיכא הנאה אם איכא הפסד מועט מגלגלין עליו את הכל וצ"ע:

בתו' בד"ה כהדיוט וכו' שלא יהנה וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל בשם הגהות אשירי ז"ל דלא כהתו' ושמעתי מאחד ממעיני הישועה תפארת בחורים כה"ר סוסו הכהן הי"ו (מתושבי גאבס יע"א נכד מאריה דאתרא הרב הגדול הח"הש הדה"מ כמו"הר רבי דוד הכהן זצוק"ל מעוב"י גרבא יע"א ונתיישב בגאבס יע"א) מתמיה דהרואה בהג"א שלפנינו יראה שאינו כן והג"א גופיה חתים עליה בשם פר"י ומסתמא שהוא ר"י בעל התו' וצע"ג עכ"ד הי"ו:

דף כ"ג ע"ב בגמ' תמול חד וכו' ר"ל תמול חד מתמול חד שלשם חד הרי ג' אבל הפנ"י ז"ל הבין תמול חד מתמול תרי הרי ג' ושלשם נמי משמע ג' והק' דבחדא תלתא סגי ע"ש ולאח"הר לא כן הדבר ולדבריו לא הבנתי מהיכא משמע דמים דמתמול לרבויי תרי ועוד תמיה לי דא"כ רבא נמי ה"ק מתמול חד שלשם תרי הרי ג' ומה מק' איהו גופיה אמ"ש התו' בד"ה ולא דלרבא נמי לא מחייב אלא בפעם ד' דא"כ נגיחה ג' היכא רמיזא וצ"ע:

דף כ"ד ע"ב במתני' א"ל דיו וכו' האי דיו אסוף דינא ודלקמן אריש דינא וה' גופי הלכות ז"ל באות קכ"ה נפל בו ט"ס וע"ש ובאות קכ"ח וע' במה"רם ובעצ"י ז"ל והנה הג"ה ז"ל כתב דלפעמים לא אמרינן דיו דסמיך אמ"מ ותי' בזה קו' התו' בקידושין דף י' ע"ב ואיהו גופיה ביבין שמועה כלל ע"ו כתב דדברי החו' מוכרחים דל"ל סמיך אמ"מ:

דף כ"ה ע"א בתו' בד"ה אני וכו' וי"ל וכו' הק' בתו' ר"ף ז"ל מה לשן וכו' ותי' ע"ש והג"ה ז"ל כתב אכן צ"ע דאמר לקמן בגמ' ולא תהא שן ורגל בחצר הניזק אלא ח"ן ק"ו מקרן דליפרוך מה לקרן שכן מגופו וכתב דהגורנין תי' דצרורות יוכיחו ותמה עליו דכתבו התו'

דלא עבדינן יוכיח מהלכה ע"ש ולא ידעתי דבר במה שלא הק' מדברי התו' גופייהו שגם הם כתבו כן לקמן בד"ה לא:

דף כ"ו ע"א בגמ' וחצו את כספו וכו' נראה דמזה הגמ' לעיל בדף כ"א ע"ב הוצרך לומר למ"ד ולא ברשות המזיק ולא אמר דדריש ולא בר"ה והיינו דאינו משלם נ"ש אלא ח"ן ע"ש דהא כתיב וחצו את כספו וע"ש לה' אליה רבה ז"ל:

שם אמר קרא איש בעמיתו וכו' הק' בש"מ ז"ל דמדאצט' איש בעמיתו משום האי ק"ו ש"מ דאין אדם חייב בכופר וא"כ עליו למ"ל ותי' משם תלמידי הר"י ז"ל דהו"א שיש קולא באדם אבל לא הייתי יודע איזו קולא ע"ש ובזה בטלה לה קו' מדאצט' בכל מקום וע' להמש"ל ז"ל בפ"א מה' חו"מ ה' ו' וע"ע לה' הליכות אלי ז"ל אות תקפ"ז:

דף כ"ז ע"א בתו' בד"ה כבש וכו' נקט וכו' בתו' ר"ף ז"ל הק' ותירץ כן בדידיה ולא זכר שר שהן הן דברי הגמ' וצ"ע:

בגמ' ותנן זה בא בחביתו וכו' לא הקדים להק' מזה שהיא כעין קו' שעל מתני' דנקט כסדר שהם כתובים וע' להתי"ט ז"ל שמביא עוד משניות אחרים והגמ' לא הביאם דלאו כי רוכלא הוא ולא נקט אלא השנוים במכילתין וע' לה' בית יהודה ז"ל שכתב דאצטריכו הני תלתא משניות חדא למוכר וחדא ללוקח וחדא לאין הדמים מסייעים ע"ש וע"ק מהנהו דמייתי התי"ט ז"ל ונראה דודאי כיון דאצט' לאשמעינן בחדא דהיינו כד היינו חבית תו לא שייך להק' במקום אחר דפתח וכו' כיון דהיינו הך ומ"מ מק' על הגמ' דאצט' להביא הני תלתא דמשנו רבנן בדיבוריהו מכד לחבית וע"ז משני שפיר חדא וכו' דא"ל מ"מ המק' דלא ידע שינויא דגמ' אמאי נקט הני תלתא די"ל המק' לא הק' אלא מחדא ומ"מ המסדר דידע קו' המק' ותי' המתרץ סידר שלשתם לידע להודיע ולהודע דבין במוכר וכו' ומ"מ מק' התו' בד"ה ואיכא לרב ממתני' דאשמעינן דאין הולכין אחר הרוב מדפתח בכד וסיים בחבית דבודאי בלי טעם לא הי"ל לתנא לשנות בדיבוריה בשום מקום אבל אחר דאצט' לאשמעינן בחדא דהיינו כד היינו חבית ואין הולכין תו לא חש ושינה בכמה דוכתי אבל הרש"בא ז"ל כתב דתנא כי אורחיה נקט ולא קאמר הגמ' מאי נ"מ אלא אגמר' דקא דייק פתח וכו' כלומר מה צורך לדקדק בזה ע"ש וכפי"ז ניחא שפיר קו' התו' על רב:

בתו' בד"ה ואיכא וכו' כדפריך וכו' ר"ל דטפי הל"ל פה בפרק המניח דמוקדם. ע' בתו' ר"ף ז"ל שתי' דהכא לרבנן קאמר ע"ש ור"ל דהגמ' לקמן ניח"ל להסכים האמוראים ככ"ע וע' הרש"בא ז"ל ומ"ש בתו' ר"ף ז"ל לקמן דפריך גם אליבא דרבנן הוא לפי הנהו תי'

אחריני שתי' כאן דאיירי דיהיב ליה טפי מדמי כד ולא הגיע לדמי חבית וכו' ע"ש והוא ק' דא"כ גם קו' הגמ' ל"ק וחזרה קו' למקומה דאמאי לא פריך ומשני כאן וי"ל:

בא"ד שוה מאתים זוז וכו' כתב הת"ח ז"ל דלפי"ז תרוייהו צריכי במוכר לחודיה ע"ש וה' קיקיון דיונה ז"ל כתב שסברת התו' שעכ"פ מסוגיין משמע דחביתים יותר חשובים ולכן לא רצו לומר דלפעמים הכדים חשובים ע"ש ואינו מובן דא"כ למה הוצרכו התו' לומר אחר זה או אח"ך הוזלו הכדים והחביות דלמה נקטו החביות וע' מהרש"א ז"ל וכן דייק לישניה דהת"ח ז"ל שכת' ולא הוצרכו התו' לדחוק ולומר דהקנה לו מעות אגב קרקע או אח"ך הוזלו וכו' דמה צורך להביא ההיא שכתבו או אח"ך הוזלו אלא להורות שלא כדברי הק"ד ז"ל ושו"ר לה' אליה רבה ז"ל:

בא"ד א"נ הכי פי' וכו' כתב ה' מר דרור ז"ל דהשתא מתרצי כל הנהו קו' שהק' עד השתא ע"כ וק' דעוד היום תק' ולימא ליה שקול כדא בזוזך:

ע"ב תו' בד"ה ואמאי וכו' רשותא לסגוייי וכו' עמ"ש מהר"שא ז"ל וה' קיקיון דיונה ז"ל תי' וז"ל דכך מק' התו' הא בהמה נמי בעי לעיוני ול"ל הטעם דכל המשנה א"כ גם אם בעטה תהא פטורה מכל המשנה למאן דסובר כן ע"ש וע' מהר"ם מלובלין ז"ל ודעת מהרש"א ז"ל כדעת הנמק"י ז"ל הבאתי דבריו לעיל בדף כ' ע"א ופשוט:

דף כ"ח ע"א בגמ' יחידאה הוא וכו' ע' המש"ך ז"ל בשם ראב"ן והרא"ש והרי"ף ז"ל כתבו והלכה כר"ן בדיני וע' ה' יעיר אזן ז"ל במע' הה"א אות ו':

שם ת:ש שור וכו' המ"ל הא מני בן בג בג היא והמ"שך ז"ל כתב כן בההיא דהממלא ולא ידעתי טעמו שלא כתב בת"ש זו המוקדמת:

ע"ב בתו' בד"ה אמר וכו' וא"ת וכו' עמשה"ק מהר"שא ז"ל וה' בני יוסף ז"ל כתב ואין זה דיקדוק דנפשרה מעצמה א"ל ע"ז נתקל ע"ש והוא פלא דאה"ן דתלמודא כפשטיה מ"מ י"ל דרבה מוקי לה בנפשרה וכמו שכן הוא לתי' התו' שכתבו וי"ל דקסבר רבה וכו' דר"ל דתלמודא שם דקאמר האי כדיניה הוא דלא כרבה ואולי דאין כוונתו לתרץ קו' מהרש"א ז"ל אלא לומר דלשון מהרש"א דקרי ליה נתקל אינו בדקדוק אלא דזה לא יכון לתי' ה' זרע יצחק ז"ל שתי' דא"כ מאי קאמר הניחא במקום מדרון דבנפשרה ליכא חילוק בזה ע"ש דהא י"ל דרבה פליג וס"ל דאיירי בנפשרה ותמיהת ר"א היא בש"ש או גם בש"ח ולימא הכי הניחא היכא דליכא ראיה וי"ל והנה ה' בני סמיכי ז"ל תי' לקו' מהרש"א דלשון ושברה לא משמע בנפשרה וכתב דע"כ צ"ל כדכתיבנא דאל"כ מאי פריך שם הגמ' מר"מ לר"מ ע"ע וגם לתי' מהרש"א א"ש פרכת הגמ' וכמ"ש המש"ך ז"ל ע"ע. עוד הק' הב"ם עמ"ש מהרש"א דהתו' סברי מסברא דנפשרה הוי אונס גמור דהא גמ' פריך אונס

הוא ואח"ך כתב וע' בתו' ר"ף ז"ל מ"ש גבי וכ"ת עכ"ד ואני עני נ"ל דלק"מ דהגמ' לא קאמר אונס גמור הוא ויש לפרשו אונס דדמי לגניבה דגם שהתו' כתבו ומפצע לא גמר וכו' כבר כתב ה' בני יוסף ז"ל דאחר שכתבו בד"ה והתניא דלא איירי בנזקי אדם אלא בנזקי ממונו לא הוו צריכי להכי וכמ"ש בתו' ר"ף ז"ל ע"ש וע"כ כתב שהוא מסברא גם מ"ש לעיין בתו' ר"ף ז"ל גבי וכו' לא הבנתי על מה ירמוז שאינו מענייננו כלל.

ובמ"ש מהר"שא ז"ל דרבה דחייב הוא מטעם אדם המזיק תמה ה' בנ"י ז"ל שזה היפך התו' בד"ה והתניא ע"ש וע' בתו' ר"ף בד"ה במתכוין לפירב"א ז"ל ובד"ה ואמאי ע"ש ולענ"ד מהרש"א לא שכח התו' דסוגיין דעסיק בה אלא דדעתו דודאי יש מקום לומר דהא דתני והוחלק הוא בהדי דנפיל עליו המים הוחלק דהוי אדם המזיק דאל"כ ודקארי לה מאי קארי לה וכי לא ראו התו' בקו' פה וכן בד"ה ואונס דקתני מתני' והוחלק אלא דהאמת יותר משמע דלא הוי נזקי אדם אלא נזקי ממונו ומפני דקשיתיה למהרש"א ז"ל דאיך ס"ד דרבה דאונס גמור חייב לזה כתב מטעם אדם המזיק דלרבה מתני' בנזקי אדם ואה"נ דלשיטת אביי דמק' לרבה מתני' בנ"מ מכח קו' התו' אלא דלפי"ז דגם רבה לא אמר דמחייב ר"מ באונס אלא מטעם אדם המזיק אבל בנ"מ ידע דלא אפ' לחייבו כיון דאונס הוא א"כ קו' אביי מקנקים הוא לא"י והעיקר שהוא רוצה לומר לו דמתני' בנ"מ חסר מן הספר וי"ל:

דף כ"ט ע"א בד"ה מדמתני' וכו' ובחד טעמא וכו' לפמ"ש ה' מר דרור ז"ל ברש"י בד"ה אף עדיין ק' קו' התו' מיהו בלא"ה הנה לתי' התו' צ"ל דהא דקאמר ומדמתני' וכו' סתמא דאביי הוא וכמ"ש המש"ך ז"ל ורש"י לא פי' כן אמנם ע' לה' בנ"י ז"ל שתי' לקו' מהר"ם ז"ל שפיר וכפי"ד י"ל דגם התו' מפ' דהגמ' קפריך לה וניחא קו' המש"ך ז"ל על מהרש"ל ז"ל:

ע"ב בתו' בד"ה ור"י וכו' הומ"ל וכו' וכן אם נאמר דלכ"ע חייב הומ"ל מברייתא וכמ"ש מהרש"א ז"ל לעיל בד"ה מדמתני' ובזה תראה דמ"ש בש"מ ז"ל דכיון דבעי למפרך בסמוך מסיפא דמילתיה דר"י דלא סגי דלא למפרך מינה לכן הק' גם ברישא מר"י ע"ש אינם מובנים וצע"ג:

דף ל' ע"א בגמ' מתני' שלא בשעת וכו' כתב המ"ד ז"ל בסוף ד"ה בא"ד וז"ל דמתני' קמ"ל דחייב על אותה שעה קטנה שיש לו רשות מיהא גם שלא בשעת הוצאה ע"ש והוא תימה דא"כ מתני' דלא כר"י וכמ"ש התו' בד"ה מתני' וצע"ג:

ע"ב הלכה ואין מורין כן וכו' כתב הכ"מ ז"ל דיחויא הוא וכתב התי"ט ז"ל דרב ס"ל כרשב"ג דכ"מ ששנה וכו' ע"ש ולה' כרוב ממשח ז"ל באות נ"א שהוכיח דרב לי"ל האי כללא.

בתו' בד"ה דבר וכו' דל"ג וכו' ותלמודא דלא הק' מינה לרב דניח"ל להק' ממשנה דאיירי בה. והא דמשני תנא וכו' אי גרסינן לה צ"ל דכיון דהעניינים משונים מקיץ לזבלים תני בתרוייהו משא"כ גלל דהיינו זבלים תנא לרישא וה"ה לסיפא ולפיה"א דל"ג לה צ"ל דתני במציעתא וה"ה לכולהו ונקט רישא וסיפא דאיירי בהו ועי"ל

דף ל"ב ע"א גמ' אר"ל וכו' כן פסק הרמ"בם ז"ל והמ"ד ז"ל תמה דגבי כסות וכלים משמע להיפך ותי' דס"ל לרבינו דגם רבה ס"ל הא דמשנה וכו' אבל אי בא מחמת הא' כגון שתלך עליה אבל לבעוט אינו בא מחמת הא' ע"ש וק' דכסות נמי אינו בא מחמת הא' ועמש"ל בדף כ' ע"א בד"ה כסות:

ע"ב גמ' והא הכא דשוגג וכו' עמ"ש התו' בד"ה מיתיבי על הסוגיא דמכות וע' למוה"ר הרמ"ז הי"ו בס' הקדוש סבר פנים בחי' מכות ודו"ק:

דף ג"ל ע"א בתו' בד"ה ורבנן וכו' כמשפט וכו' קבעו לאחר האמת דלסה"ד לק"מ די"ל שלא תטעה לומר הזה כתחתון וכו' וכן דייק לישנא דתו' ר"ף ז"ל ופשוט וע' להמ"ד ז"ל:

בד"ה הוה וכו' מה וכו' עמ"ש מהרש"א ז"ל ולשטתיה אזיל בדף כ"ו ע"א בד"ה אינו דין אך לדברי הח"ח ז"ל שהגיה בדברי התו' דיש לומר שפיר דאין לחלק ל"ק קו' הכא:

בד"ה הקדשו וכו' המ"ל וכו' וכן מכרו ניזק והקדישו מזיק דלרע"ק אינו קדוש אלא משום דר"א מיהו בתו' ר"ף ז"ל כתבו דגם לר"י כן הוא דלשון ד"ה משמע דחד טעמא הוא ע"ע והוא ק' דהא במכר אינם שוים דלר"י לרדיא דווקא וי"ל קצת דס"ל כיון דבתרוייהו מחולקים לא שייך לומר ד"ה וצ"ל דבחדא דהיינו דהקדש שוים ואז נקט שפיר ד"ה ושו"ר להמש"ך ז"ל בע"ב בד"ה משום שהק' קו' ובד"ה א"ל תירצה ובד"ה משום כתב דהתו' ס"ל ג"כ דבהקדישו מזיק כ"ע לא פליגי מדלא אמר א"ב הא ע"ש ונראה דר"ל דלא דמי למ"ש התו' כאן דטובא איכא בינייהו אלא דחדא נקט:

ע"ב בגמ' והתניא מכרו וכו' לאו המבעה הוא דמק' לה א"נ דאח"ך שמעה לברייתא והק' מינה ושו"ר להפנ"י ז"ל וה' קיקיון דיונה ז"ל כתב דבעית רבא בלאחר העמדה ופשיט ליה גם בקודם מדלא אמר לאו כל כמיניה כלשון המבעה ע"ש וניחא קו' המש"ך ז"ל דאימא ברייתא קודם העמדה ע"ש (ועע"ש להמש"ך ז"ל) והמש"ך ז"ל לא הק' בכח דודאי קודם העמדה היא כדלקמן בברייתא מפני די"ל דהאי ברייתא אינה דלקמן אלא אחרת ומזה ל"ק קו' ה' מר דרור ז"ל על הקיד"י ז"ל:

דף ל"ד ע"א בגמ' מחמת מכה וכו' כתב המש"ך ז"ל דממילא כמו ממלאכה ובש"מ בשם רש"י ז"ל כתב דתולין במכה וע' להפנ"י ז"ל:

בתו' בד"ה דר"מ וכו' יהיה לו וכו' כתב מהרמ"ש ז"ל דלא ניח"ל לומר צריכותא אקראי ע"ש וניחא קו' ה' פנים מאירות ז"ל בדף ט"ו ע"א בד"ה לפחת בהא דמשני חדא בתם וכו' דהא בקרא אינו מבואר כ"א מועד גם ניחא קו' מהרש"א ז"ל במ"ב דהכא יליף תם ממועד מכ"ש ולעיל אמר וצריכי וכו' וע' להמ"ד ז"ל ובש"מ לעיל ובחי' שם בס"ד והנה ה' בית יהודה ז"ל חי' לקו' מהרמ"ש ז"ל דכבר כתיב קרא אחרינא תשלומי נזק מלמד וכו' והוא פלא דאינו אלא לישנא דברייתא וכמ"ש רש"י בכתובות דף מ"א ע"א בד"ה תשלומי והיינו דאמר הש"ס אח"ך מנה"מ וי"ל יע' לעיל בתו' ודו"ק:

ע"ב ברש"י בד"ה שלם וכו' לתם וכו' הק' מהרשש"ך ז"ל דהא ר"י ס"ל צד תמות במקומה עומדת ע"ש ואפ' דאצט' לזה למ"ד דר"י לא ס"ל כן וע' רש"י לקמן ד"ה לית והתו' בד"ה מצינו עדיפא מתרצי וע' בש"מ ז"ל:

דף ל"ה ע"א בגמ' אף הוא נמי וכו' כתב המש"ך ז"ל דלרשב"ם אין לתרץ תי' השני של התו' ע"ע והאמת אתו והפנ"י ז"ל לא כ"כ וצע"ג:

ע"ב בגמ' טענו חטים וכו' ע' פי' הרמ"ש הובא להרא"ש ז"ל ומשה"ק עליו כם והזש"א ז"ל תי' דסוגין אזלא כמ"ד ממונא ע"ש ואני אומר מ"מ תקשה אמאי לא מוקי לה בדאיכא עדים ולא תק' מידי. עוד שם כתב דהמע"ה משמע דאי תפס לא מפקינן דאל"כ הל"ל פטור ע"ש וק' דבאחד גדול ואחד קטן דאין לו תביעה על שניהם כתבו הרו' דמפקינן מניה ותני המע"ה וי"ל:

דף ל"ו ע"א ברש"י בד"ה שור וכו' לסירוגין וכו' לא רצה לפ' כגון שחזר לתמותו דא"כ ק' קו' מהר"ם ז"ל דלאשמעינן הא שחוזר לתמותו לא אצט' דכבר שמעינן לה במתני' לעיל ובהכי ניחא קו' התי"ט ז"ל שלא פי' כגון שלא אייעד בב"ד כדתנן במשנה ד' ע"ש ועפיה"א ניחא שפיר דמדנקט ד' וה' ע"כ לאשמעינן דסירוגין שאינם שוין לא הוי מועד דלא שמעינן לה בשום מקום מיהו התי"ט ז"ל לשטתיה במס' שבת פי"ח משנה א' ע"ש: והמש"ך ז"ל כתב דהתו' בד"ה אי ס"ל כהתי"ט דלפירי"שי תק' קו' מהר"ם ז"ל ול"ז להבין ד"ק דאדרבא להתי"ט הוא דקשיא טפי ואם י"ל כדבריו בשבת א"כ גם לפירש"י נאמר כן וצע"ג:

ובש"מ ז"ל תי' דאיירי שנעשו כולם ביום אחד ע"ש והוא תימה דר"מ ור"ש סברי דבג' פעמים נעשה מועד ולא בעי ג' ימים וע' להפנ"י ז"ל וצע"ג:

בתו' בד"ה אי וכו' ול"מ וכו' ע' למהר"ם מלובלין ז"ל ובש"מ ז"ל כתבו בזה"ל וכי פריך לר"ע יחזיר לכולן מבע"ל ל"מ לשינויי כשאין בידו וכו' ע"ש וע' לה' זרע יצחק ז"ל לומברוזו ולהמש"ך ז"ל בד"ה שור:

ע"ב ברש"י בד"ה ההוא וכו' משלו וכו' הק' מורי הי"ו דמדקאמר נתביה נהליה משמע דלא תפים וכן במעשה דחנן עכ"ד הי"ו ונראה שלא היה תפוס מעות אלא דבר אחר וזהו דיקדוק תפוס משלו ודע דלר"ת בדף ט"ו ע"ב דבעי' שיתפוס המזיק עצמו צ"ל דדחקיה ע"י שמתא דקבע ליה זימנא למיזל לא"י א"נ דמפ' כל"א דתקיעה ממש ותפס השופר שע"י נעשה הנזק גם שהאדם הוא הגורם מיהו למ"ש מהרמ"ש ז"ל שם א"ץ לכל זה:

דף ל"ז ע"א במתני' מועד לאדם וכו' עמ"ש מה"רם ז"ל דלהירושלמי צ"ל דאיירי בניזקין דאל"כ הא מתם קטלינן ליה וכו' ע"ש ולקמן בדף מ"א ע"א וע' בירושלמי דפריך לה הכא ומשני לה ולא אוקמא בנזקין:

שם מועד לשבתות וכו' שאילתם היא אם יהיה מועד עד השבתות דלכאורא יש כאן חזרה ג' ימים דבחול רואה ואינו נוגח וכן מצאתי להנמק"י ז"ל ול"ק משה"ק ה' קיקיון דיונה ז"ל:

בתו' בד"ה שור וכו' כדי וכו' כוונתם פשוטה וכן לשון תו' ר"ף ז"ל כדי שאם וכו' שהרי אם אמר שראה שור ונגח באחרונה ולא אמר ראה שור ולא נגח כשיראה השור ויגח לא ישלם עליו נ"ש שהרי רצופים הם כמ"ש בקונ' עכ"ד ודלא כהב"ח ז"ל שהגיה בדבריהם כדי נקט שאם וכו':

ע"ב בד"ה שור וכו' שנייה וכו' כתב מהרש"א ז"ל דבבעיא דשבת לא יתכן חי' התו' בהיפוך ע"ש וק' דתק"ל בפשט דברי התו' שכתבו ובבעיא שניה אלא עכ"ל כמ"ש מהר"ם מלובלין ז"ל דבפעם א' איירי וא"כ גם קו' נמי לא ק' והמעיין בש"מ ימצא כמ"ש:

בד"ה יום וכו' וצ"ל וכו' ע' לה' מר דרור ז"ל לעיל בתו' בד"ה שור ומהרמ"ש ז"ל שם ומהרש"א ז"ל בד"ה ושמואל:

דף ל"ח ע"א בגמ' ואי רעהו ל"ד וכו' המ"ל מהקדש דתני להדיא שנא' שור רעהו אלא שרוצה להק' בבבא זו עצמה ושו"ר בתו' ר"ף ז"ל שכתב ל"ד גבי נכרי כיון דהדיוט הוא אבל דווקא הוא גבי הקדש ע"ש ונראה שכן דעת הרע"ב ז"ל ול"ק משה"ק התוי"ט ז"ל:

בתו' בד"ה עמד וכו' בעלין זה וכו' דק"ל למה לא אמר זה כי אם בנזקין הו"ל לתנא לומר גזל הגוי שרי לזה אמרו משמע וכו' ולמ"ד גזל הגוי שרי ק' ועי"ל באופן אחר וע' להמפ' ז"ל ול"ק קו' המ"ד ז"ל והרי"ף שבעין יעקב ז"ל ע"ע והנה מהר"שא ז"ל כתב דבדיניהן לעולם משלמין נ"ש וזה היפך הירושלמי ופסקו הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' נ"מ ה"ה וכמ"ש

ה' מגדל עז ז"ל ותי' מורי הי"ו שהוא מפ' כוונת הירושלמי כדבריו וכמ"ש ה' מראה הפנים ז"ל והתו' פליגי על הרמב"ם עכ"ד הי"ו:

בד"ה אלא וכו' מקרא דתורה וכו' הק' מורי הי"ו דהא לא פריך מדכתיב ויהרוג ה' וכו' מבכור אדם ועד וכו' וצ"ע:

בא"ד וא"ת וכו' לאו פרכא היא וכו' זה נשמט מה' עלה דיונה ז"ל בע"ז דף ג' ע"א בד"ה כהנים:

בא"ד והארץ נתן וכו' מק' דהא מזכיר ה' ברישיה ול"ק דשני עניינים הם משא"כ קרא דלולי ה' שהוא דבר אחד ולכן התו' לא הביאו הפסוק שלם.

ע"ב בד"ה מואבים וכו' שלא וכו' משה"ק מהר"ם ז"ל תי' מורי הי"ו דאל חצר נאמר קודם ששלחו לבלטם כמבואר בתו' בד"ה נשא עכ"ד הי"ו וע' בהרי"ף שבע"י מה שתירץ עוד ונראה מדבריו דמפ' משום ב' פרידות היינו בזכותם וכן בדין דאם ר"ל כדי שיולדו לחיים טובים הי"ל להק"בה לחיות האיש שתצא ממנו רות ונעמה ותו לא וניחא בזה קו' מהר"ש ז"ל ד"ה נשא דגם שנולדו זכותם מועיל אך ק' א"כ איך הותר לעשות מלחמה בימי עגלון לכן אמר מורי הי"ו דאחר שנולדו נעשו ישראל גמורים ולא יועיל זכותם להם עכ"ד הי"ו ושו"ר מ"ש ה' עץ יוסף ז"ל ע"ע ודוק והנה ראיתי לה' קיקיון דיונה ז"ל שהק' בגמ' דמנ"ל דעמון בשכר שיחה נאה דילמא משום שהם מבני לוט ע"ש ואינו מובן דמואב מבני לוט ג"כ וע"ע שם:

דף ל"ט ע"א רש"י בד"ה שור וכו' נזקקין וכו' תמיהת התו' גדולה היא על רש"י ומ"ש ה' בית יהודה ז"ל לתרץ אשתמטיה דברי רש"י בדף י"ד ע"ב בד"ה ביתמי וע"ע שם ובתו' בד"ה פרה:

בא"ד ועוד לקמן וכו' ילד"ק שלא דחה עוד דבהלכו בעליו למ"ה מאי א"ל וכן למ"ד ממונא מא"ל וא"ל במ"ש ה' אליה רבה ז"ל בתו' שכתבו למ"ד ממונא מא"ל דאימא דמ"ד ממונא ס"ל כריב"ח דמעליית אפוטרפוס וא"כ בתם דגובה מגופו אין מעמידין ותי' דק' הילכתא אהילכתא דקי"ל פ"נ קנסא וקיי"ל כריב"ח אך ק' להרא"ש דפסק כרי"ח ע"ש וא"כ י"ל דאיכא מ"ד פוסק כהרא"ש דז"א דא"כ ל"ק נמי למ"ד צד תמות (ושו"ר להזש"א ז"ל שהק' קו' השנית ע"ש ודו"ק) אלא דעיקר דברי הרב ל"ז להבין דאימא גם מ"ד קנסא ס"ל כריב"ח וצ"ע:

בתו' בד"ה אין וכו' דלמ"ד פ"נ וכו' דהלכו בעליו למד"ה לאו בני קנסא נינהו וכן כתב ה' א"ר ז"ל וע' להמש"ך ז"ל ודו"ק:

ע"ב בגמ' שנתחרשו וכו' משמע דהיה פקח ונתחרש אבל הנמק"י ז"ל כתב דווקא חרש מעיקרו אבל פקח שנתחרש בר דעת הוא וחייב ולדבריו לשון שנתחרשו אינו מדוקדק ואפ' דהנמק"י נראה לו דבר פשוט דפקח ונתחרש חייב בכל דינין שבתורה ומזה נראה לו לומר דהא דנקט שנתחרשו אגב שנשתטו דגם אם היה בר דעת השתא מיאה שוטה הוא:

בתו' בד"ה ולא וכו' ורבא וכו' בנוסחא שלפנינו ח"ן הוא דמשלם והיינו הך וניחא קו' הרשב"א ז"ל בדברי רבינא דא"כ הול"ל לא משלם אלא ח"ן וצ"ל דהם גורסים משלם ח"ן:

דף מ"א ע"ב בגמ' דסד"א וכו' עמשה"ק הפנ"י ז"ל דמנ"ל דשחטו אסור אימא לא יאכל להנאה ובשרו לומר דווקא הנאת בשר אבל עורו שרי ונקי לח"ך ודמי ולדות כפיר"שי לעיל ע"ש וכפימ"ש המש"ך ז"ל בפסחים דף כ"ב ע"ב בד"ה בשרו לק"מ ועע"ש בהמש"ך ז"ל ובחי' לתמורה עי"ש ודו"ק:

ברש"י בד"ה והשתא וכו' וכ"ש וכו' ק"ק אימא דדווקא שחטו שלא נתקיים בו דינא דרחמנא וקרא דאצט' לאסור שחטו שלא תעשה הסברא להיפך דשחטו קיל הוא קמ"ל דאדרבא שחטו חמיר הוא וצ"ע:

בתו' בד"ה מודה בקנס וכו' דהו"מ וכו' עמ"ש מהר"ם מלובלין ז"ל ושמעתי מתפארת בחורים כה"ר ר' מסעוד בוכבזא הי"ו (מתושבי גאבס יע"א) דדברי מהר"ם מוכרחים בדברי התו' שכתבו דאין סברא וכו' מרשיע עצמו וכו' ופשיט ומה שתמה עליו ה' כח מעשיו הי"ו הנד"מ בליקוטיו לקמא מדברי רש"י בד"ה מתכוין שכתב דהא תרי וכו' דנראה דקושיית ע"א היא דר"ל דהא בעינן שנים ואינה כקו' עפ"י בעלים ע"ש אינו מובן דמה"רם קבע דבריו בתו' עכ"ד הי"ו ואני אומר דגם רש"י נחית ואזיל לכוונה זו דאל"כ לא הוה מק' מידי אע"א פשיטא די"ל באינו רוצה לישבע דמשלם קמ"ל נקי דתם פטור דדוח"ל דרש"י הבין דהא דקאמר הגמ' ע"א וכו' הוא כפשטה דאם רוצה לשלם היינו עפ"י בעלים דאינו דומה כלל אלא ע"כ דגם רש"י כיון לזה וה"ק ע"א פשיטא דפטור דהא תרי בעינן וא"ת מ"מ כשאינו רוצה לישבע משלם א"כ מרשיע את עצמו הוא ופטור וכן נראה דעת תו' ר"ף ז"ל וכמ"ש בספה"ק דרך חיים בד"ה על ודוק בלשון תו' ר"ף ז"ל אבל דעת מהרמ"ש ז"ל אין מורה כן וע' רש"י בסנהדרין דף יו"ד ע"א בד"ה הדר עוד כתב ה' כ"מ הנז' דאם קו' ע"א מטעם מודה בקנס היינו דהק' הגמ' עפ"י בעלים וכו' ע"ש ואינו כלום דהו"ל להק' עדיפא מע"א דאף שלא הודה כי אם מכח ע"א מודה בקנס וכו' ופשוט:

בדף מ"ד ע"ב בד"ה שור האשה וכו' כתיב איש וכו' עמ"ש מהרש"א ז"ל ומסיים לעיין בדבריהם לעיל בדף ט"ו ע"א והוא רומז על דבריהם בד"ה השוה וע' לה' כח מעשיו הי"ו והוא פלא:

דף נ"ג ע"ב ברש"י בד"ה לענין וכו' כגון וכו' עבד וכו' ע' בתו' לעיל דף ט' ע"ב ד"ה מ"ה ע"ש:

בד"ה אדם וכו' דהא בר קטלא וכו' עמ"ש ה' כוס הישועות ז"ל לתרץ קו' מהרש"א ז"ל דכוונת רש"י על ל' של עבד אבל הכופר נ"ל מעליו ע"ש ול"ז להבין ד"ק דכיון דפטרינן ל' של עבד מדתנא דב"ח כמו כן נשמע דפטור מכופר ול"ל עליו וצ"י ועמ"ש הזש"א ז"ל לתרץ קו' מהרש"א וע' רש"י בדף כ"ו ע"א בד"ה ויהי אדם ע"ש. וראיתי להת"ח ז"ל שכתב דפטור מק"ו על ב"ח פטור עבד לכ"ש ע"ש וצ"ע דא"כ שורי ולא אדם למ"ל וע' בתו' לעיל דף ט' ע"ב בד"ה מה ויש מיישבים:

דף נ"ה ע"א בגמ' ח"ו פסקה טובה וכו' אבל אריכות ימים ודאי פסקה כמשז"ל דבמעמד ה"ס פסקה זוהמתן והיו ראוים להיות חיים וקיימים כאד"הר קודם שחטא ואחר העגל חזרה המיתה כמאמר הכתוב אני אמרתי וכו' אכן כאדם אבל הטובה אינו רוצה הקב"ה שתפסק אמנם לפי מ"ש בקידושין למען יאריכון ימיך לעולם שכולו ארוך לא יכון זה ושו"ר מ"ש המש"ך ז"ל:

ע"ב מתני' נמי דיקא וכו' ראיתי לה' כוס הישועות ז"ל שהק' דאפי' תימא דהל"ל שור המועד לא הוה א"ש הא דקאמר פטור משמע דפטור לגמרי ולר"י צד תמות במקומה עומדת וחייב ע"ש וק' דבמתני' דלעיל תני ר"י אומר תם חייב ומועד פטור ותי' הבחור כה"ר סוסו כהן הי"ו דשאני התם דתני תם וכו' דיש לפרשו מצד תמות חייב ומצד העדאה פטור עכ"ד הי"ו:

דף נ"ו ע"ב בתו' בד"ה פשיטא וכו' דבשן ורגל וכו' הק' ה' כהי"ש ז"ל דמאי מדייק רבה לעיל דמיירי בשן ורגל דהתורה מיעטה בשמירתן דילמא מש"ה נקט צאן דאיירי בשן ורגל לרבותא בלסטים דגם בשן ורגל דיכולים לקיים בה מצות השבה חייבים ע"ש ועפמ"ש מהר"ם מלובלין ז"ל בריש פרקין ניחא שפיר דמ"מ הל"ל שור המועד דה וכ"כ ה' כהי"ש ז"ל גופיה לעיל וי"ל:

דף ס' ע"א בתו' בד"ה לרבות וכו' בירושלמי וכו' ע' לה' פני משה ז"ל בפי' להירושלמי גבי היה גדי כפות לו ודו"ק:

דף ס"ב ע"א בד"ה במה וכו' דקתני ד"ה וכו' משמע דל"ג בגמ' וכ"מ מדבריהם לעיל בד"ה ליפלוג ע"ש ולכן מחקה מהרש"ל ז"ל ובצדי הגמ' כתוב בשם מהרנ"ש ז"ל דאצ"ל כנראה מד"ה ליפלוג ול"ז להבין ד"ק:

דף ס"ב ע"ב בתו' בד"ה מרובה וכו' ועוד וכו' כתב מהר"ם ז"ל דל"ק לי"ל הא דשותפין ע"ש והוא תימה דהא דשותפין מתני' היא לקמן וצע"ג:

בא"ד לשון ראשון וכו' הק' מהריב"ל ז"ל דלמה לא כתבו דלשון א' לא אמר תנא ושייר משום מאי שייר וכו' ולק"מ דכבר התו' הביאו סמוכות לדבריהם שכתבו וכן משמע וכו' דמדלא אמר בקצרה תנא ושייר משמע דסה"ד שהוא כל"ק לא אמר תנא ושייר משום דס"ל דמרובה כמו אין בין דא"ל דה"ק מי קתני אין בין דא"ל תנא ושייר משום דמאי שייר דהאי שייר מרובה קתני דז"א דהשתא נמי תק' מאי שייר מיהו ליש מפרשים י"ל כן שפיר וע' לה' בני סמיכי ז"ל א"נ דאי כקו' מהריב"ל העיקר חסר מן הספר דלא הל"ל אלא תנא ושייר ושייר נמי שותפין עוד ראיתי לו שהק' קו' מהרש"א גם לדעת הי"מ דאיך מפרשי דלא שייר אלא חדא ע"ש ובתי' מהרש"א א"ש גם זו דטוען טענת גנב לא מקרי שיור דאבידה או פקדון כחד חשיבי וכדומה שראיתי כן באיזה מפ' ועיקר קו' לק"מ דהי"מ ה"ק דאף את"ל דלא שייר כי אם חדא א"ש ואה"ן דשייר טובא:

והנה ה' כוס הישועות ז"ל כתב דכוונת התו' שכתבו וא"ת וכו' ר"ל נימא דל"ק דלא תי' תנא ושייר משום וא"ת וכו' וי"ל וכו' ע"ש ואינו מובן דא"כ תק' באמת הא שייר ועכ"ל כמ"ש מהרש"א וא"כ עוד היום אימא דטעמייהו משום קו' מאי שייר והנך לא מיקרו שיורי וי"ל:

בא"ד ועוד י"מ וכו' וההיא דלעיל בדף ט"ו ע"א נחית למניינא הוא כיון דתני מה בין וכו':

דף ס"ג ע"א בתו' בד"ה רעהו וכו' תימה וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל וע' בתו' להדיא בשבועות בדף מ"ב ע"ב בד"ה על ודו"ק וע"ע להמש"ך בשבועות במתני' בשם הראב"ד ז"ל ודו"ק:

בא"ד ולמסקנא וכו' ע' מ"ש ה' בית יהודה ז"ל והוא תימה ממ"ש התו' לעיל בד"ה יצאו ולמסקנא א"ש דא"ץ לומר בגילגול וע"ע בד"ה למה:

דף ס"ה ע"א בגמ' לימא פליגא דרב וכו' ר"ל ותק' לרבה מאמוראי קדמאי כמ"ש רש"י בביצה דף ט' ע"א בד"ה והא"ר ול"ק קו' ה' אליה רבה ז"ל:

בתו' בד"ה גופא וכו' דאמר רבא וכו' דרבא גופיה בהמפקיד מייתי לה לענין יוקרא וזולא כפי גירסת התו' במציעא וע' להא"ר ז"ל:

דף ס"ז ע"א בתו' בד"ה אמר וכו' וק' לר"ת וכו' דלא ניח"ל לומר דהתם מדרבנן דהא פלוגתא דר"ש ורבנן בקרא דמשכבו א"כ הוי מדאורייתא ועלה קאי ההיא דעולא דדווקא בסתם ודלא כה' קיקיון דיונה ז"ל:

דף ס"ט ע"ב בגמ' אבל גנב וכו' מכאן משמע דאיירי בשאר שני שבוע והתו' לעיל לא הוכיחו מזה דיש לדחות דהיינו טעמיה דרבי יוחנן שאמר אמרו ד"א ולא חילק כאביי משום דמשמע"ל דההיא דצנועין לא איירי אלא בשנת השמיטה ואולי שכן דעת הרמ"בם פ"ט מה' מע"ש ה' ז' וע' לה' מעשה רוקח ז"ל וע"ע בתו' לקמן בד"ה כסתם בסוף הדיבור.

בתו' בד"ה קדש וכו' אחליה וכו' ע' בפי' הר"ש במס' מעשר שני פ' ה' מ"ב ודו"ק:

דף ע' ע"א בתו' בד"ה כסתם וכו' תירוץ אחר וכו' ק"ק הול"ל מדר"י גופיה שאמר צנועין ור"ד משמע דשני חכמים הם ושו"ר בתו' ר"ף ז"ל שכ"כ וי"ל:

דף ע"א ע"ב בגמ' בעי רבא וכו' הק' ה' כוס הישועות ז"ל דלמה לא בעי בשותף שגנב מחבירו ע"ש והוא פלא דמשנה שלימה בדף ע"ח ע"ב מכרו וכו' וכן יש להפליא על ה' פנים מאירות בשיטתו בד"ה סיפא ומינה לא הוכיח רבא דטעמא דמתני' דלא הוי כולו באיסורא דגם רבא ידע כן אלא דהוה סבר דרישא נמי לא הוי כולו באיסור דכיון דמת וירש אותו אגלאי מילתא למפרע דהיה עומד ליורשו ולזה חידש לו דקרינא ביה שפיר כולו באיסורא וזהו דקדוק דקרינא דנקט ומורי הי"ו אמר דלא בעי רבא אלא בכגון דעיקרו היו ה' שלימים ומתני' שאני דעיקרו חצאים עכ"ד הי"ו ובזה ניחא קו' הפ"מ ז"ל לרבא דמותיב מרישא ורוצה להוכיח דאפי' חצאים תק"ל מ"ש סיפא ע"ש ודקאמר לו בצפרא אפי' חצאים היינו אפי' עיקרו חצאים ולזה הק' לו דמ"ש רישא מ"ש סיפא וכ"ז דוחק:

ברש"י בד"ה כיון וכו' דקס"ד וכו' הק' מורי הי"ו דגם לשינויא דגמ' כן הוא ול"נ דרש"י גריס בגמר זביחה וכו' כמדוייק מקביעות דבריו וה"ק בגמר וכו' דאין שחיטה אלא לבסוף

בתו' בד"ה לימא וכו' דידיה וכו' וא"ש לישנא דגמ' אלא קשיא:

דף ע"ג ע"ב בגמ' וסבר ר"י וכו' ע' לה' אליה רבה ז"ל ולמהר"שא בעמוד א' ברש"י בד"ה אתזמו:

דף ע"ד ע"ב בגמ' לאפוקי מרב הונא וכו' ע' לעיל בדף י"ד ע"ב דקאמר הניחא למ"ד פטור וכו' וע' להרא"ש ז"ל בש"מ ומה שכתב עליו המש"ך ז"ל הם דברי הרא"ש גופיה בש"מ:

דף ע"ה ע"ב ברש"י בד"ה בטלה וכו' והאחרונים וכו' לא הבנתי מאי קמ"ל דאחרונים מאי עבוד וצ"ע.

דף ע"ז ע"ב בתו' בד"ה גבי וכו' לחוד וכו' ק"ק א"כ מאי מק' הגמ' ועוד דלקמן בעי לומר דמילתא דרבא בקדשים ובכור דכתיב בהו שור ושה וג"כ למאי דבעי לומר דמלתיה דרבא למעשר לשיטת התו' לקמן ושו"ר למהר"שא ז"ל בתו' לקמן ודו"ק:

דף ע"ח ע"א בגמ' אי לקדשים וכו' ק"ק לקושטא דמילתא ל"ל או בקדשים תפק"ל מבנין אב דרבא וצ"ע:

שם אי לבכור וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל ואפ' דמזה אמר אי נמי וכו' וכמ"ש ה' כח מעשיו הי"ו לדרכו:

ע"ב בגמ' בעי ר"פ וכו' ק"ק אמאי הגמ' לא פשיט מדת"ר הגונב הקטעת וכו' חייב משמע דווקא קטעת דמה שגנב זבין ומה שזבין לא שייר דאל"כ ליתני רבותא גנבה וקטעה:

דף פ"ה ע"ב ברש"י בד"ה לקתה וכו' שקטע רגלו וכו' מ"ש מהרש"ל ז"ל דט"ס הוא דהא לקמן דרגלו רואין אותו וכו' אינו אלא לסניף בעלמא דהא י"ל כתי' הב' של התו':

דף פ"ו ע"ב בתו' בד"ה סומא וכו' פ"ה וכו' ק' דגמרא ערוכה היא ואם י"ל דבדרך דחייה קאמר א"כ גם מרש"י י"ל דרש"י חש שלא נדחה אותה דחייה ושו"ר מ"ש מהרש"א ז"ל והפנ"י ז"ל והבנ"י ז"ל ומהריר"ן ז"ל.

דף פ"ז ע"א בד"ה בעבד וכו' וא"ת וכו' לא דמי למ"ש בדף פ"ו ע"א בד"ה כגון דכולן ל"ד וע"ע בדף נ"ה ע"ב בד"ה אילימא ודו"ק:

ע"ב בגמ' איתיביה וכו' ק' א"כ מאי מבע"ל ושו"ר להמש"ך ז"ל ותי' דיודע הדיחוי אלא דס"ד דלא זכתה לגמרי וע"ק דהא כבר אמר מודה רב בשבת וצ"ל דרואה אם יש תי' אחר א"כ עיקר הקו' ניחא ושמעתי מתרצים דאינו אלא תי' אביי עכ"ד הי"ו ודע דצ"ל דרב לא חש להשיב דאל"כ ק' דאיתיביה מפה אל פה וא"א אמאי לא אמר מודה אני בשבת:

דף פ"ח ע"א בגמ' וניכתוב וכו' עמ"ש מהרש"א ז"ל ולעיל דף מ"ט ע"א וי"ל דלשון קרא שאני ועוי"ל:

ברש"י בד"ה זוממי וכו' מיתת וכו' ר"ל כיון ששוה לישראל שההורג עבד חייב גלות בודאי דה"ה הזימם להרגו חייב דכיון שהתירה אמרה ההורג והזימם להרוג חייבין בודאי דעבד נמי שההורגו חייב גם הזימם להרגו חייב ואין סברא לומר דגבי הזמה שאני דכתיב לאחיו דהאמת ק' לאלהינו מ"ש זה מזה כיון ששניהם שוים שההורגם חייב גם א"ל מדקי"ל גבי הזמה גופה כאשר זמם ולא כאשר עשה דמ"מ ק"ל ההפרש בזימם ולא עשה בין ישראל לעבד למה כנ"ל וניחא קי' המש"ך ז"ל א"נ במ"ש ה' ים התלמוד ז"ל דכוונת רש"י דמרישא י"ל דעבד נהרג גם בלא עדות והתראה כבני נח ולכן גם בעדות שא"א יכול להזימה נהרג אבל מסיפא מוכח דדינו כישראל וא"כ הדרא קו' לדוכתה דהא הו"ל

עדות וכו' דסיפא מוכחא אירשא עכ"ד ובזה א"ש קו' המש"ך ז"ל וה' יה"ת שלא הכריח פי' מקו' המש"ך ז"ל דעדיפא מפני די"ל כדברנו:

דף צ"ה ע"ב בתו' בד"ה בשבח וכו' שמא וכו' האי שמא דכתבו קאי על נסרים ועשאן כלים דשינוי דהדר הוא וע' המש"ך ז"ל:

דף צ"ט ע"א רש"י בד"ה לימא וכו' דהא קי"ל כשמואל וכו' מוכח מדבריו דהאי כללא הוא גם לאו לגביה דרב וע' לה' אהל ישרים ז"ל במע' הה"א אות ג'. גם מוכח דכיון דנקט דבריו בדיני גם דנ"מ באיסורי דעובר בב"ת הלכתא כוותיה וע' לה' הנז' באות מ"ז ונראה דה"ה אם נקטו באיסור גם דנ"מ לדינא הלכתא כרב ולפי"ז רב ששת לקמן דנקט דבריו באיסור הלכתא כוותיה דקי"ל הלכה כר"ש באיסורי וניחא בזה דפריך לקמן לימא ר"ש פליג אדר"א דלכאורה ל"ל כפירש"י הכא דאדרבא קי"ל ה' כר"ש באיסורי ולא בדיני וכפיה"א א"ש א"נ דפירוש לימא כפשוטו בשאר דוכתי ורש"י הכא עדיפא קאמר גם דאין צריך א"נ דרש"י דייק לישנא דגמ' דהכא נקט לי"ל דר"א ולקמן נקט פליגא דר"א:

ודע דלמ"ש מהרש"ל הובא לה' לב שומע ז"ל במע' הלמ"ד אות כ"ב דכל לא שנו היא קבלה א"כ יש לפרש דהכי קאמר לימא וכו' ופליג אקבלה.

דף ק' ע"א בתו' בד"ה אחוי וכו' אכתי וכו' והא וכו' דבריהם אינם מוכרחים וכמ"ש מהרש"א ז"ל ואולי דדעת התו' דאם בלא צריך לאגמורי ומטעמא דא"ל חזי וכו' א"כ גם לרבנן יש מקום וסברא לחייבו ומאי קאמר והא וכו' וע"ע במהרש"א במ"ב. ואחר שכתבו התו' דהכא בצריך ולא בלא צריך ומטעם דא"ל חזי הוקשה להם שפיר דאמאי הוצרך לומר חזי וע' לה' אליה רבה ז"ל:

דף ק"א ע"א בתו' בד"ה דצבע וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל דנוקמא בהוזל ועמ"ש הוא בעצמו בגמרא לתרץ קו' המק'.

ע"ב ברש"י בד"ה יש וכו' ואסור לצבוע בהן וכו' עמ"ש הפנ"י ז"ל ועמ"ש בש"מ משם המאירי ז"ל על הברייתא דתני בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק וע' להר"ש ז"ל במשנה ו' וע' בהתי"ט ז"ל במשנה ג' ודו"ק:

דף ק"ג ע"א בתו' בד"ה אבל וכו' כי הא דראב"ץ וכו' היינו ראב"ץ דמייתי לקמן בגמ' ועמשה"ק המש"ך ז"ל ומה שתירץ ול"ז להבין ד"ק דהתו' לא הוכיחו אלא מראב"ץ דמייתי לקמן ולא מייתי לה התם וצ"י.

דף ק"ד ע"ב בתו' בד"ה אין וכו' שפי' לעיל וכו' והיינו מהכריחם לעיל דא"כ מאי מבע"ל מאי תקנתא ושו"ר לה' מר דרור ז"ל שנתקשה בזה לפירושם קמא:

ואכתוב ליקוטי מציעא. בע"ה החונן אותנו בינה ודעה:
בעזרת יוצר האדמה. תמו ליקוטי קמא.

ליקוטי חי' מציעא

דף ב' במתני' שאין לו בה פחות מג"ח וכולי הטעם כתב הרא"ש ז"ל דחישינן לרמאות הובא לה' בני סמיכי ז"ל ומה דהוק"ל ע"ז מדפריך הגמ' לקמן הא תו ל"ל ע"ש דוח"ל דקו' הש"ס היא רישא למ"ל דמלבד דאין זה משמעות לשון הא תו ל"ל עוד בה די"ל דמתני' לא זו אף זו קתני גם דוח"ל דמילתא דפשיטא היא דודאי צריכא למימר כיון דהנשבע על דעת ב"ד הוא נשבע ושו"ר למהרי"ל ז"ל בס' זרע יצחק ז"ל שתירץ כן וי"ל והנה ה' בני סמיכי ז"ל תי' דהרא"ש לא גריס הא תו ל"ל אלא מגופה דמתני' קדייק וכאית דגרסי שהביאו התו' לקמן ע"ש וק' דלספרים דגרסי לה תק"ל קו' הרא"ש הכא דאמאי צריך לישבע על החצי שמודה לו בו חבירו וצריך לתרץ כמ"ש הוא ז"ל וא"כ ק' מאי פריך הא תו למ"ל וגם אי מתרץ דכיון שאינו ראוי ליחלק חשבינן ליה כאילו הוי בכלל הטענה וע' בהז"י ז"ל תק' מאי פריך דשפיר אשמעינן האי מילתא ואפ"ל דלספרים דגרסי לה י"ל דמילתא דפשיטא היא אלא דלהרא"ש ז"ל לא ניח"ל למימר הכי שכתב ומכאן ראיה וכו' ולא מצי וכו' משמע דס"ל דחידוש גמור הוא וע"ש בהז"י ז"ל אלא דלאחר המחי"ר אשתמטיה דהרא"ש ז"ל כתב להדיא דהעיקר כספרים דגרסי הא תו ל"ל הו"ד במקובצת ע"ש טעמו:

בגמ' והא זה וזה קתני וכו' כתב ה' בני סמיכי ז"ל שבמ"ב ז"ל הק' דאמאי לא קאמר בהיפך דאי לא תני אלא מצאתיה הו"א דאתאי לידיה משמע תנא כולה שלי לומר דאני מצאתיה ראיתיה ע"ש ואינו מובן דתלמודא ס"ל מבחוץ דמצאתיה ראיתיה משמע עכד"ק ולאחה"ר הא אמר הגמ' דמצאתיה דלשון תורה דאתאי לידיה משמע אלא דה"א דתנא נקט לישנא דעלמא וא"כ המ"ל דה"א דהתנא נקט לישנא דאורייתא וזה פשוט וכן אמר הח"הש ר' יוסף בוכריץ הי"ו וע"ע להמרש"א ולמהרמ"ש ושאר המפרשים ז"ל והא דקבע המ"ב ז"ל בקו' הגמ' דפריך והא זה וכו' נראה דכוונתו דכפי אוקמתא שלו ניחא קו' הגמ' דאם אמר אני מצאתיה וכולה שלי הייתי אומר דתני מצאתיה וכולה שלי לומר דדווקא בחזקה גמורה דלא שייך בזה לומר סיפא לגלויי ארישא ולכן תני זה וזה דהוי כעין סיפא ורישא דהוי שפיר סיפא לגלויי ארישא כנ"ל וע' לה' תפארת בחורים ז"ל בד"ה בעלמא:

ובעיקר קושייתו נ"ל דהש"ס נראה לו דדינא הוא דראיה אינה קונה וכמו שנראה ממתני' דלקמן דמה שתירצו התו' אינו אלא דיחויא בעלמא ובהוה אמינא הוא דרוצים לומר כן לכן לא רצה לתרץ באופן האמור להפך הדין כנ"ל פשוט וכן אמר רא"ם הי"ו בן מוה"ר ועט"ר ראש הרבנים הח"הש הדה"מ כמוה"ר ר' משה זקן מאגוז הי"ו ואפשר שלזה כיון מהרש"א ז"ל שהניח בי"ל וע' למורינו הי"ו בסה"נ סבר פנים ע"ש. ומוה"ר הנז' אמר דתירוצינו אינו נכון דקשה לשינויא דגמ' ליתני מצאתיה לחוד כיון דלפי האמת אין לטעות ממתני' שכתבו התו' וצ"ל דכיון דאיכא טעות בסה"ד גם דאין לומר כן לפי האמת לא רצה התנא להניח הטעות ומעתה ק' דהא אכתי איכא למיטעי לומר אדרבא אי תני מצאתיה הו"א דאתיה לידיה משמע תני כלה שלי לומר דראייה קונה וי"ל כמ"ש התו' וליכא שום גילוי ממתני' דראייה ל"ק אפי דתני תרוייהו אלא ממתני' שכתבו התו' וא"כ כיון דאי תני מצאתיה לחוד הו"א לקושטא כמ"ש הש"ס וכמ"ש התו' עוד היום אימא כן לפי האמת גם דתני לתרוייהו ויהיה הלכה קונה ול"ק והא זה וזה וכו' אלא צ"ל כמ"ש בסבר פנים עכד"ק הי"ו ודפח"ח.

בתו' בד"ה שנים וכו' מכדי וכו' עמ"ש מהרמ"ש ז"ל דא"ל דקושיות הגמ' הם למ"ד חדא מסכתא ולאו דוקא דסוטה מסדר נשים היא והנה ה' תפארת בחורים ז"ל הוכיח מדברי הריטב"א ז"ל דכולהי נזיקין חדא מסכתא היא שכתב בדין הוא דליתני מציאה תחילה אלא משום וכו' דכולה ניקין חדא מסכתא ויש סדר וכו' דלפי"ז מאי פריך בשבועו' מכדי וכולי אלא ודאי דכוליה סדרא דנזיקין חדא מסכתא ע"ש והוא תימא דאכתי מאי פריך בסוטה וצ"ל דבהנהו יש קבלה שכך נשנו וא"כ ליתא לראייתו:

ושמעתי מהרב המופלא החה"ש הדה"מ כמוה"ר ר' יעקב כהן הי"ו מק' לדברי דאם איתא הל"ל טעמו פה גם למ"ד כולהו נזיקין לאו חדא מסכתא ונאמר שקבלה שכך נשנו קמא ואחריה מציעא כיון דק"ל ליתני דיני מציאה תחילה עכד"ק וכפי שעה השבתי לו דלא רצה לבדות זה מעצמו גם שהוא מכח קושיא שוב נזכרתי גמרא ערוכה בב"ק דף ק"ב ושם מבואר דעיקר פילוגתייהו בנזיקין אי הוו חדא מסכתא הוא על קמא ומציעא איך שיהיה דדברי ה' תפ"ב ז"ל קשים:

ויצאתי חפשי ומצאתי להריטב"א ז"ל בשבועות שהק' כן ותירץ משם מהר"י ן' מיגש ז"ל דכולה נזיקין חדא מסכתא וכתב עליו דזה אינו אלא בג' בבי דווקא ושוב תי' דקבלה בידם שכך נשנו עש"ב הרי בהדיא כמו שדמיתי בדעתו ז"ל שש אנכי ויש להרגיש עליו ז"ל דאמאי לא הק' לתי' מהר"י ב"מ ז"ל דאכתי מאי פריך בנזיר ובסוטה וכמו שהק' לתי' הרמב"ן ז"ל ע"ע ועוד יש להרגיש עליו דשם כתב כדברי התו' וא"כ אמאי לא כתב טעמו

פה גם למ"ד לאו חדא מסכתא ואולי דהשתא לא גמיר לה או נאמר דהכא לא ניח"ל לומר כדברי התו' דמ"מ תקשה בלימוד ובה"א דקראו ב"מ קודם ב"ק איך לא קראו דיני מציאה תחילה דהא ליכא מפני דסליק וכולי ול"ל דאה"ן דהא בחדא מסכתא יש סדר וכמ"ש מהרמ"ש ז"ל להק' על פי' מהר"ם ז"ל וגם דהמגד"ן ז"ל תירצה שפיר י"ל דלא ניח"ל להריטב"א ז"ל בההוא תירוצא וכמו דלא ניח"ל למהרמ"ש ז"ל שכתב על מהר"ם ז"ל זה הבל וכו' מקו' זה כנ"ל דעת הריטב"א ז"ל כאן ודלא כה' תפ"ב ז"ל שהק' עליו מדפריך בשבועות שהבין דהריטב"א ז"ל לי"ל סברת התו' ואין חי' הריטב"א ז"ל למציעא תחת ידי לראות הדברים בשרשן:

בד"ה ויחלוקו וכו' אבל טלית וכו' מ"ש ה' קהל יהודה ז"ל דלפום מאי דס"ד דמאי מצאתיה ראיתיה לכאורא אין החלוקה יכולה להיות אמת דאם ראוה בשנים כל אחד מחצה שלו לענ"ד ל"ק דאפ' שיש איזה דבר גדול ורם מפסיק באמצע הבגד והאחד שהלך משני צדדים ראה כולה ואחד לא ראה כי אם מצד אחד א"כ דחציה שלו באמת ולא מכח המציאה כגון שהיא ונכרי שותפים באותו הבגד ואבד וע' להז"י ז"ל בגמ' מיהו ממ"ש התו' בדף ח' ע"א בד"ה אלא אין נראה כהאי תי' ודו"ק:

בד"ה וזה וכו' כדאמר וכו' ע' לה' תפ"ב ז"ל ולי נראה דכוונתם להוכיח דאמרינן מגו גם שאותה טענה יצטרך לישבע עליה כן למדתי מדברי הרשב"ץ ז"ל שכן פי' דברי הרמב"ן ז"ל הובאו בש"מ ז"ל אלא דהוא ז"ל הוכיח כן מפרק המוכר את הבית ולא ידעתי למה עד שראיתי בש"מ לקמן שכתבו דהגם דטעין כולה שלי נמי ישבע מ"מ מרויח שיקח חציה ע"ש ולפי"ז ניחא דמפרק המוכר משמע אפי' שאינו מרויח ועי"ל:

ודע דבש"מ ז"ל תי' עוד משם הרמב"ן ז"ל דכמו שאילו היה טוען כולה שלי לא היה לוקח כ"א חציה כ"כ בטוען חציה ע"ש ואפ' שלזה כיון רש"י בד"ה וזה גם תי' דממון לממון לא אמרינן מיגו להוציא והמרדכי תי' דממון לממון לא אמרינן והוק"ל מגמ' לקמן ותי' דמיגו כל דהו אמרינן ע"ש וע"ע מ"ש הנמק"י ז"ל גם תי' משם מהרי"ך צדק ז"ל דמיירי דאחד תפוס עד חציה והשאר בחזקת שניהם והגמ' דמוקי בכרכשתא היינו רישא ע"ש ור"ל דהגמ' דמשני דתפיסי לשון רבים דהיינו שניהם היינו ברישא אבל בסיפא א"ץ לומר דתפיסי בכרכשתא אלא אחד אלא דק' דאיך משכחת לה דתפיס עד חציה לא פחות ולא יותר דזה אינו בנמצא דאל"כ מאי מק' הש"ס נימא דתפיסי בשוה ואולי דשניהם אי אפשר אבל אחד אפשר ושו"ר בש"מ לקמן שהק' כן בפשטא דשמעתתא וכתבו דלספרים דגרסי והשאר בשבועת ניחא דאי תפסי בצמצום ליכא שארא ואפ' שכן היתה גי' מהרי"ך אלא דאני עני לא זכיתי להבין ד"ק דהא משכחת לה דתפסי כל אחד

רביע והשאר בחזקת שניהם ואפ' דס"ל דזה ודאי לא יתכן להיות משא"כ בתפיסי כל אחד חציה ממש אפ' להיות וע"ע בש"מ ז"ל עוד תי' אחר:

ואנכי הרואה ראתה עיני לה' קהל יהודה ז"ל שתמה דמאי מק' התו' והא הגמ' מוקי לה במו"מ וע"כ דנקיט זוזי מתרוייהו מחד דמי כולה ומחד דמי חציה ולא ידע אי מדעתיה ואי בע"כ והשתא א"ל דמאן דיהיב דמי חציה הוא בע"כ וטעין חציה שלי דמורי התירא ואמר דמי קא יהבינא ובכולה שלי לא הוה מורי התירא וא"כ מאי מיגו איכא ע"ש וי"ל דקו' התו' לסה"ד א"נ דגם במסקנא לא קאמר אלא דילמא ולזה מק' שפיר אלא דל"ז להבין דאמאי לא הק' זה על הש"ס דאמר האי מיגו ולתי' התו' לק"מ דהגמ' לפוטרו משבועה קאמר ואפ"ל בדוחק שגם שקבע דבריו בתו' מ"מ כוונתו להק' על הש"ס גופיה. עוד הק' לתי' התו' דאמאי לא אמר הגמ' דקמ"ל דמיגו להוציא לא אמרינן ע"ש וי"ל דחדא נקט א"נ נקט צריכותא בשבועה דמתני' נקטה ישבע ברישא ואח"ך תני דין חלוקה גם מ"ש דלרש"י מאי מיגו איכא לא ידעתי מי הגיד לו דהתו' מק' לרש"י ותי' מהר"ר יוסף בוכריץ הי"ו דכוונתו להק' על רש"י מהגמ' גם שקבע בתו' עכ"ד הי"ו:

ואחזה לה' מגדנות נתן ז"ל שכתב להק' על שני תי' הנמק"י ז"ל מסוגיא דלקמן עיין שם ואשתמטיה דברי הש"מ והמרדכי ז"ל שזכרתי לעיל וע"ש להמגד"ן ז"ל מה שתי' ולבסוף הוק"ל על הר"ן ז"ל גבי עיזי דאכלי חושלי עש"ב וגם הנמק"י ז"ל שהביא בריש אמרותיו כ"כ הו"ד להש"ך ז"ל סימן פ"ב ועיקר קושייתו נ"ל דלא דמי ומפני שראיתי שקדמני מוה"ר הי"ו בסה"נ סבר פנים לא אכתבנו:

והנה ה' מראה הפנים אשר סובב להירושלמי ז"ל הק' על תי' התו' מההיא דשבועות דף מ"ב ע"א עש"ב ולק"מ די"ל שאני התם דשטרא מעליא הוא ולכן אמרינן מיגו להוציא וכמ"ש התו' בבתרא דף ל"ב ע"א בד"ה והילכתא בשם ר"י ופלא גדול שהוא בעצמו כתב שדעת מהר"י בן מיגאש ז"ל כן ואמאי לא ישב בזה קו' שעל התו' וצ"ע. עוד כתב להוכיח דר"ף סובר דמיגו להוציא אמרינן מההיא דפרק המקבל דף ק"י ע"א דאמרינן שם מלוה אמר חמש ולוה אמר שלש נאמן במגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי ואמר ר"ף לר"א ר"ז ורע"ו לא ס"ל הא דר"י מ"ט וכו' ולא אמר הטעם דמיגו להוציא לא אמרינן ולדעתי י"ל דהטעם לא בדאו מלבו אלא מר"ז ורע"ו גופייהו ואה"נ דלדידיה איכא טעמא אחרינא ועוד הדחה מורי הי"ו דס"ל להתו' שהוא מיגו להחזיק כיון שעברו ג' שנים עכ"ד הי"ו ודפח"ח:

ע"ב גמ' אי תנא וכו' מ"ש ה' קהל יהודה ז"ל דלישני אי תני מציאה משום דליכא פסידא לרמאי י"ל משום דע"ק ליתני מו"מ וצ"ל דשאני התם דמורי ואמר וכו' ולזה ניח"ל לעשות הכל בסגנון אחד:

שם ואי תנא מו"מ וכו' מ"ש ה' כוס הישועות ז"ל דנימא אי תנא כולה שלי הו"א דאיירי במציאה י"ל דקו' הש"ס היא ליתני מו"מ בהדיא:

שם אפי' תימא סומכוס וכו' לא אמר אלא משום דעדיין י"ל כן למ"ד דדווקא שמא ושמא אמנם בדלקמן ק' וכבר הק' כן בש"מ ז"ל ותי' דק"ו פריכא הוא דאדרבא ממקום שבאת כיון דאיכא דררא דממונא וא"ל כולה למד ואפ"ה טעין בה ודאי רשע הוא ולא רמינן עליה שבועה עי"ש ובהכי ניחא דלכאורא ק' לפירש"י ודקארי לה מאי קארי לה:

בתו' בד"ה לימא וכו' מצינו וכו' ממ"ש מהרמ"ש ז"ל מדמק' לקמן דווקא לר"י עי"ש ק' דאימא לאחר דשמעו בכאן קיבלו מניה וטפי הל"ל מדלא מק' בסה"ד עדיפא מקודם לימא מתני' לא רבנן ולא ר"י וי"ל אלא דק"ל דאדרבא מדמק' לקמן על ר"י מוכח דלא ידע להאי סברא דתרוייהו אגבהוה וליכא רמאי דאי ידע מאי פריך וכדמשני לקמן דמ"ש לקמן אא"ב רבנן וכו' דתרוייהו הוא אינו ר"ל דתרוייהו אגבהוה אלא ר"ל דהחלוקה יכולה להיות אמת דאפ' שהקנה לו חציה משא"כ במנה כמ"ש התו' לעיל אבל אה"ן אפ' דבמתני' נמי איכא רמאי ולא ה"ל לתו' אלא לומר מצינו וכולי אפ' דתרוייהו ותו לא דהיינו החלוקה יכולה להיות אמת דגם כפי"ז א"ש כב"ן דסברא זו ודאי ידע לה המק' וכדמצינו שלא הק' לקמן אלא על ר"י דווקא דגם דאפ' דשני מק' הם מ"מ כיון שמצינו דהמק' דלקמן ידע לה מסתמא גם דהכא ידע לה ובפשט הגמ' אין להק' מאי פריך לימא מתני' דלא כר"י אחר דכבר מסיק וידע סברא דתרוייהו אגבהוה די"ל דב' מק' הם בשני ישיבות ומסדר הש"ס סידר לשניהם משא"כ לדבריהם ולפי מ"ש מהרמ"ש ז"ל ק' וכן ק' על מ"ש מהר"ם ומהרמ"ש ז"ל דדחיק"ל לומר דהמק' לא ידע להאי סברא דהא לקמן לא ידע לה כי על כן נראה לי דגם התו' דייקי ואמרי מצינו לומר דהמק' ידע לה ובלא הכרח ועכ"ז פריך שפיר ושו"ר להמגד"ן ז"ל שהק' כקו' בפשטא דשמעתתא וגם לפי תי' שם לא א"ש דברי מהרמ"ש ז"ל דמ"מ לא מוכח דידע לסברת אגבהוה מדמק' לקמן דווקא לר"י די"ל דלא ידע אלא לסברת החלוקה יכולה להיות אמת:

דף ג' ע"א בגמ' בין לרבנן וכו' נפקיה וכו' כתב ה' קהל יהודה ז"ל אע"ג דיהא מוכח הוא ביד הנפקד הכא שניא דאיכא למיחש דילמא עשה קנוניא בע"ה עם א' מהם לומר לא נטלתי ויהא מוכח ביד בע"ה ויחלוקו ע"ש וק' דבנפקד נמי אמאי לא תיחוש לקנוניא

ואפ' דל"ד לפקדון שנתנו לו מעות משלם לבעה"ב שלא נתנו לו כלום אלא הוא רוצה לפרוע שכר הפועל משלו ובש"מ הק' כקו' ה' ז"ל ותי' באו"א ע"ש.

בתו' בד"ה אלא וכו' רמאי וכו' כתב הת"ב ז"ל דהשתא ניחא גם מציעתא דזה אומר חציה שלי גם דודאי איכא רמאי כיון דליכא פסידא ולמ"ש דלשון אלא משמע דהדר לגמרי ק' מהך מציעתא ע"ש ולענ"ד במציעתא ליכא רמאי דהא י"ל תרוייהו בהדי הדדי אגבהוה ואחד סבור הוא הגביה קודם וכולה שלו ואחד סבור שהגבוהוה שניהם בב"א וכל אחד יש לו החצי ועע"ש מ"ש מהפ"יני ז"ל ולסוגיא דלקמן דף ז' ע"א ובש"מ ז"ל שם:

דף ד' ע"ב בגמ' והאי שטר וכו' הילך וכו' ק' למ"ש רש"י הו"ד בהג"א ז"ל דהילך בעינן דוקא אותם המעות עצמם ע"ש דא"כ איך חשיב שטר הילך וי"ל דרש"י סובר כמ"ש הנמק"י ז"ל הו"ד בב"י ז"ל סי' פ"ח ובב"ח ז"ל שם דלמאי דקאמר דטעמא משום שיעבוד קרקעות הדרינן ביה מהילך ואפי' לר"ש לא הוי שטר הילך ע"כ וגם שהג"א ז"ל דייק ממ"ש רש"י לעיל לא הוצאתים ועיין להגהות הב"ח ז"ל מ"מ י"ל דרש"י נקט שם לפי האמת אך צריך לעיין במ"ש ה' ב"ה ז"ל בשם הריטב"א ז"ל שלמד מרש"י שסובר כהרמב"ם ואין בידי לראות ושו"ר שכקו' הק' הגד"ת ז"ל הובא להמפ' ז"ל.

שם ואין נשבעין וכו' הלח"ם ז"ל בפט"ז מה' אישות ה' כ"ה הוכיח מכאן דאפי' דגובה גם ממטלטלין כמו שטר מלוה דהכא הוי שיעבוד קרקעות ותמה עמ"ש המגיד להיפך ותי' דדווקא הכא דכתב שטר לא כן דברי המגיד דאיירי במקום שאין כותבין כתובה ע"ש ולא יכון זה בדעת המש"ל ז"ל בה' טו"ן פ' ד' ה' ד' ע"ש ושו"ר שכ"כ ה' בני סמיכי ז"ל מיהו בלא"ה תמיה לי מדמסיים המגיד אבל במקום שכותבין יש שבועת התורה כיון וכו' והוא פלא גם פלא שה' בני סמיכי ז"ל לא נרגש בזה ושו"ר שקדמני ה' מעשה רוקח ז"ל:

ולעיקר קו' הלח"ם ז"ל א"ל דאה"ן דלמ"ד הילך פטור דפסק רבינו כוותיה שור לא הוי שיעבוד קרקעות כיון דגובה מהמטלטלין דאין זה אמת וכמו שתראה לרבינו בה' שבועות פ"ח ה' י"ג:

והנה ראיתי לה' בני סמיכי ז"ל שהביא דברי המגיד הללו ויישב בהם קו' התו' למ"ד ש"ד ע"ש ור"ל והתו' מוכרח דלא ס"ל כה"ה ז"ל אך ק"ל דהרא"ש ז"ל סובר כה"ה בפ' שני דכתובות ע"ש וגם הוא כתב כדברי התו' בפ' שבועת הפקדון ומביאו הטור בסי' פ"ח ע"ש:

ודע דלשיטת הרמב"ם בה' אישות דהבעל נשבע דאורייתא תמהו בש"מ לכתובות רפ"ב שזה היפך הירושלמי ותי' דהירושלמי במקום שאין כותבין והרמב"ם במקום שכותבין ע"ש ובעיני יפלא דהרמב"ם מסיים להדיא וכל אלו במקום שאין כותבין וצ"ע:

בתו' בד"ה ולעולם וכו' יותר וכו' עמ"ש מהר"ם מלובלין ז"ל ודבריו תמוהים דכגון דא אמרינן אערומי קא מערים כדלקמן בדף ח' ע"ש וא"ל דס"ל דכמו דלפי"ד התו' צ"ל דהגמ' בהנ"מ מסתברא לא ס"ל כן וכמ"ש מהרש"א ז"ל א"כ נימא בלא"ה דמגו דמרויח סלע ולי"ל כסברת הגמ' לקמן דרב המרחק ביניהם וגם א"ל דס"ל דאם באנו לסברת אערומי גם תי' התו' לא א"ש ג"כ דהא אערומי אלא ודאי דהשתא לא ס"ל לומר כן שזה דוחק גדול ועוד דע"ק על תי' דמתלמודא לקמן דהוצרך לטעמא דאערומי שמעינן דאמרינן מיגו מממון לשבועה ותק' שפיר קו' דהל"ל דמיגו הוא דמרויח ולא ס"ל סברת אערומי וס"ל דאמרינן ודוח"ל דתלמודא חדא מתרי טעמי נקט ושו"ר שכבר קדמני מהרמ"ש ז"ל:

בד"ה אין וכו' שמחל לו וכו' הק' הט"ז ז"ל בסי' פ"ח מדאמרינן בי"נ דף קכ"ח במ"מ השטר והעדים מעידים שנפרע כולו ישבע כדין מ"מ וגובה מנכסים ב"ח מחצה ואינו גובה ממשעבדי דאמ"ל אנן אעדים סמכינן והשתא כיון דאית ליה מקרקעי וקתני גובה איך נשבע על שיעבוד קרקעות ותי' דאי מחל לו דכשימכור אותם לא יטול מהם ולא יטול אלא כ"ז שהוא שלו לא הוי ש"ד והכריח דבר זה דהתו' לא הק' גם למ"ד לאו דאורייתא גם דודאי דלדידיה נמי גובה מב"ח ע"ש והוא תימה מסוף דברי התו' שכתבו אההיא דר"י צ"ל דלי"ל ב"ח דאי אית ליה הוי שיעבוד קרקעות וצ"ל דהתו' לא הק' למ"ד ל"ד דלדידיה אינו אלא חייב לפרוע החוב שעליו ולא מתורת שיעבוד אתינן עלה דהא ל"ד ומטלטלין נמי חייב לפרוע לכן לא הוי שיעבוד קרקעות ואפ' דס"ל דדעת התו' דדווקא התם דמדינא דאורייתא גובה מלקוחות אלא דהחכמים תיקנו דלא גבי ולכן גם דהוי כמחל מ"מ אי אית ליה ב"ח יחשבו לשיעבוד משא"כ אי מחל בהדיא דמדינא דאורייתא לא גבי ממשעבדי כיון דמחל אז ב"ח לא הוי שיעבוד כנ"ל לומר בדוחק קצת:

ולעיקר קו' הט"ז ז"ל לכאורא י"ל דבאין לו איירי ומ"ש וגובה מב"ח ר"ל ממה שיהיה לו לעתיד אבל ממשעבדי שימכור לעתיד לא גבי גם ששיעבד לו גם מה שיקנה לעתיד דאמרו ליה אנן אעדים סמכינן מיהו נראה דז"א חדא דמסתמא אינו נשבע אלא בשעת הפירעון ועוד דלא שייך בזה לומר אנן אעדים סמכינן ואתון קנוניא עבדיתו דכיון שראו שנתחייב בב"ד לשלם המחצה לא הי"ל לקנות כנ"ל:

לכן מה שנ"ל לומר הוא דהסוגיא אזלא כפי ההלכה דקי"ל לאו דאורייתא כמ"ש הב"ח ז"ל בס"ס פ"ח לדעת התו' ע"ש אך לא יכון להרא"ש ז"ל שסובר כמ"ד דאורייתא וסובר כהתו' כמ"ש הטור משמו ע"ש וצ"ל כמ"ש הט"ז ז"ל:

והנה ה' בני סמיכי ז"ל תי' דהתם איירי שמחל לו אב"ח ולא אמשעבדי ולכן חייב כיון דלא גבי לא מב"ח ולא ממשעבדי ולא הוי שיעבוד קרקעות ע"ש והוא תימה דאם מחל לו איך גובה מב"ח ואפ' דה"ק אם ירצה הלוה יתן לו מב"ח ותלמודא נחית לא שמעינן דלא גבי ממשעבדי גם דלא מחל אך מלבד שהוא דוחק קצת עוד בה דלא ה"ל לסתום אלא לפרש כיון דכל כח הט"ז דל"ל שמחל מדקתני וגובה מב"ח:

ובמשים חפשי מצאתי להח"א ז"ל שתמה על הט"ז כהמיהתנו וע"ש מ"ש לתרץ לעיקר קו' הט"ז ז"ל ועיין מ"ש הת"ב ז"ל עליו ולהב"ח ז"ל בס"ס פ"ח ולהדרישה ז"ל ס"ק ל"ח ולהעה"ש ז"ל בסי' פ"ב ס"ק ע"ד:

והנה הת"ב ז"ל כתב לתרץ דכיון שאח"ך תיקנו דמלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות הו"ל כמחל וכיון דאתרע שטרא הו"ל כמלוה עפ"י ע"ש ולהב"י ז"ל בס"ס פ"ב ודו"ק ולא ידעתי איך ניח"ל בזה דמ"מ הא אית ליה שיעבוד דב"ח וכדקתני וגובה מב"ח וצ"ע:

דף ה' ע"ב בד"ה דחשיד וכו' מדרבנן וכו' עמ"ש מהרמ"ש ז"ל ומה שהק' עליו המש"ך ז"ל ומוה"ר ראש הרבנים הח"הש הד"המ כמו"הר ר' זקן משה מאגוז הי"ו תי' דר"ז סבר כאביי לקמן דאמר שמא מלוה וכו':

דף ו' ע"א בד"ה הקדישה וכו' כתקפה וכו' לפי"ז ק' דקאמר הגמ' מה ביתו ברשותו דהא משום שאינו שלו נגעו בה וחציה דתפיס בה ברשותו הוא ואפ' דנקט כן בדרך רבותא דאפי' אם אח"ך יוברר ע"י עדים דשל המקדיש היא או שהשני הודה כן דהוי שלו ולכאורא אינו יכול לחזור מ"מ מטעם שאינה ברשותו יוכל לחזור והגם דכשהודה הוברר שהיא פקדון אצלו וא"כ ברשותו הוי מ"מ כיון דבשעת ההקדש היה כופר לא הוי בתורת פקדון ליחשב ברשותו אך לענין שלו חשוב שפיר שלו כיון דבאמת היה שלו והמקדיש יודע שהיא שלו כנ"ל ושו"ר מ"ש מהרמ"ש והמש"ך ז"ל:

ע"ב גמ' והא הכא דכי תקפו וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל מהרש"בא ואפ"ל עוד דס"ל לר"ה כיון דהמע"ה שייכא שפיר על אחת מהחלוקות דהיינו בכור טהור שפיר נקט ליה האי לישנא גם דלא שייך אכולהו:

דף ז' ע"ב גמ' ל"מ לא כתב וכו' הק' מוה"ר הרמ"ז הי"ו הנז"ל דאמאי לא אמר דאמר ליה מזוייף הוא ותי' דא"כ יחזיר ויטעון הלוה מזוייף ושוב אמר דזה אינו דהשתא נמי יטעון

כתבתי וכו' ושו"ר שכקו' הק' מהרש"א ז"ל במ"ב וכתי' תי' ה' בני סמיכי ז"ל ונסתייע מדברי מהרש"א ז"ל גופיה ע"ש והוא פלא עכד"ק הי"ו:

דף ט"ו ע"א בתו' בד"ה ב"ח וכו' דאי משבח לקוחות וכו' עמש"הק מהרש"א ז"ל ולענ"ד לאחה"ר לק"מ דלקוחות שאני דבהיות המוכר חי חל שעבודא גם בשבח ותו לא פקע מינייהו כנ"ל:

והנה המש"ך ז"ל בקמא דף צ"ו כתב דתלמודא משמע ליה דמתני' דתני דאין האשה נוטלת בשבח משמע אפי' היתר על היציאה ואי באפותיקי אינה נותנת אלא היציאה כדין יורד ע"כ וה' תפארת בחורים ז"ל כתב דז"א דפילוגתא דרו"ש תוכיח דיש לו שבח דקאמר היינו היתר וכמ"ש התו' לעיל ובקמא דף צ"ה ע"א בד"ה דאתא ע"ש ולק"מ דגם דמצינו שבח על היתר דווקא מ"מ על היציאה דווקא לא מצינו דלשון שבח היינו ריוח ומה שהוציא אינו מכלל הריוח ולא מיקרי שבח אלא היתר דווקא או בכלל היתר והיציאה ומפני דלפי קו' מהרש"א ז"ל יהיה פי' אין נוטלין בשבח היינו ביציאה לזה אמר המש"ך ז"ל דהגמ' לא משמע"ל בשבח על היציאה דווקא אלא צ' לכלול גם היתר וכ"ש דא"ש לומר דקאי על היתר לבד כנ"ל ואין להק' עוד מההיא דקאמר אם ההוצאה יתירה על השבח דהתם שאני דמוכיח מתוכו לא כן היכא דאין מוכיח מתוכו סתמיה משמע טפי דקאי גם על היתר או נאמר דכוונת המש"ך ז"ל דמשנה דבכורות דתני ואינו נוטל בשבח ואח"ך קתני וכן האשה בכתובתה ודאי דומיא דבכור קתני דאינו נוטל בשבח פי שנים היתר כנ"ל:

ודע דמדברי התו' לעיל ובקמא שהביא ה' תפ"ב ז"ל תשובה מוצאת למ"ש ידי"ן ש"ר הטבח'ים ה"ה כמוה"ר ר' משה שתרוג הי"ו בהגהותיו לס' מאורות נתן ז"ל ליישב קו' מהרש"א ז"ל בד"ה הא מתניתא ע"ש ותבין:

כל הכתוב לחיים שלחתי אותו לידי"ן הנז' וזאת תשובתו מדברי התו' לעיל לק"מ דהתם ליכא טעות דודאי צריך הנגזל לשלם ההוצאה ללוקח דלא גרע מיורד לשדה חבירו שלא ברשות כיון דקי"ל כרבנן בפ' הגוזל דלא קנסי לגזלן כ"ש ללוקח מגזלן וא"כ ע"כ הא דקאמר יש לו שבח היינו היתר וכיון דליכא טעות א"ץ לפ' אבל הכא בב"ח א"ל כדשמואל דב"ח גובה כל השבח ואי הברייתא לא ס"ל כשמואל הי"ל לפרש וע' בש"מ בשם הרשב"א ז"ל וראיה מדבריהם בקמא שהבאת דאחר שכתבו דהו"מ לשינויי וכו' כתבו ומ"מ המק' ס"ד דשבח קתני אפי' ההוצאה ע"כ והיינו משום דאיכא למטעי דר"מ קניס אפי' בשוגג לא ה"ל לסתום זהו כח המק' דשם והבאתי דבריהם לעיל ברש"י בד"ה יש לו שבח וע"ז סמכתי בכאן לתרץ קו' מהרש"א ז"ל ולומר דס"ד כדס"ד המק' שם וגם

המתרץ שם הניח לו סברא זו ולא תי' לו דשבח היינו היתר דזה דוחק א"כ נמי זהו דעת ר"ן דהכא אבל מה שתי' מהרש"א הוא דוחק גדול דר"ן גופיה הוא דאמר שם ובפ' המקבל ג' שמין להם את השבח וכולי וא' מהן ב"ח והק' מדשמואל ומוקמינן דר"ן באפותיקי אלמא ר"ן גופיה ס"ל האי חילוקא והיכי מייתי מברייתא דאיירי באפותיקי עכ"ד ודבריו קשים לשמוע דא"כ איך כתבו התו' בקמא דהומ"ל בשבח היתר וכדמשמע גבי פילוגתא דרו"ש דלעיל ע"ש אימא דשאני ההיא דרו"ש דליכא למיטעי לא כן שם דאיכא למטעי דר"מ קניס אפי' בשוגג:

והודעתיו מזה וזאת תשובתו אבאר לך עומק דבריהם דמתחלה כתבו דהומ"ל דשבח הוא היתר ודרך התנא לקצר ולא חש למטעי דפשיט"ל לתנא דליכא למקנס בשוגג וכמו שכן הוא לפי האמת במסקנא אלא דשפיר משני ליה ולא הוצרך לדחוקי בהכי אבל א"ל דלשון שבח סתמא אינו סובל פי' זה כלל דהא התם אמרינן ואינו גובה את השבח דהיינו היתר ואע"ג דהתם ליכא למטעי ה"נ ס"ל לתנא דליכא למטעי ולא מייתו התו' ראיה אלא דשייך לפ' לשון שבח על היתר דווקא וע"כ ועדיפא מזה משנינן בב"ח מאי שבח חצי שבח דיותר רחוק הוא וכ"ש דהתם איכא למטעי טובא שהרי מהדורא קמא דר"א ס"ל דראשון קיה וא"כ הוי שבח כולו ואפ"ה דחקינן ומפרשינן חצי שבח וכ"ש דשפיר י"ל דשבח הוא היתר וגם ליכא למטעי כדפירישית אלא דלא הוצרך המתרץ לזה והניח לו סברתו ואח"ך כתבו ומיהו המק' ס"ד דשבח הוא אפי' ההוצאה וכו' וע"ז אני נתתי פנים להמק' דס"ד הכי היפך מאי דמשמע בההיא דרו"ש וע"ז כתבתי דהתם ליכא למטעי אבל היכא דא"ל דהא מבע"ל להגמ' אי קנסו בשוגג לא ה"ל לסתום וע"ז סמכתי לתרץ קו' מהרש"א דר"ן דמייתי סייעתא לשמואל דאמר ב"ח גובה את השבת ואע"ג דזה סברא אמתית ונכונה וכדקאמר רבא תדע וכו' מ"מ מייתי נמי סייעתא מברייתא דקתני גובה את השבח מב"ח ומדקתני סתמא משמע דכל השבח קאמר וכדשמואל דאל"כ לא הל"ל שבח סתמא דאיכא למטעי דכל השבח קאמר וכסברא הפשוטה והנכונה ונתיישב קו' מהרש"א וכאן עדיף כח סייעתא דר"ן מכח המק' דשם וכמובן וז"פ וברור עכ"ד הי"ו:

ע"ב בגמ' ושמואל אמר מעות וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל ומ"ש ידידינו הרמ"ש הי"ו בהגהותיו לס' מאורות נתן ז"ל ע"ש וראויים הדברים למי שאמרן ברם במ"ש להוכיח מדברי הרשב"א ז"ל שכתב דאם קיבל בפי' וכו' ע"ש לאחה"ר אינו כלום דהרשב"א קאי לפ' דברי שמואל ולשמואל בשטרי מקח לא אמרינן ט"ס ואה"ן דלדידן אפי' בלא כתב וכ"ז מבואר מדברי המש"ך ז"ל והוא פלא אמנם אי ק' הא ק' ממ"ש הרשב"א הו"ד בש"מ גבי הא דאמר רבא נמצאת שאינה וכולי הכיר בה וכו' וז"ל הא דפריט נמצאת הכיר

ולא קאמר ה' כרב בתרוייהו וכו' ע"ש וא"א מנ"ל דרבא בהכיר בה פסק כרב דא"ש גם לשמואל וכמ"ש המש"ך גופיה וטפי הל"ל דרבא פסק כשמואל דהילכתא כוותיה בדיני אלא דבמכר שאני דלדידן אחריות ט"ס גם בשטרי מקח ונ"מ למקדש אחותו ולפי"ז א"ש יותר דל"מ לומר בהכיר בה ה' כשמואל דלשמואל אין חוזרין ולכן גם בנמצאת לא אמר ה' כרב והוי אגב תרתי אבל לתי' הרשב"א הוי אגב חדא ואפ"ל דגם אם הרשב"א יסבור כהמש"ך מ"מ לא ניחל"ל דרבא פסק כשמואל אלא משום דאחריות ט"ס לכן אמר מעות יש לו דא"כ מה לו להשמיענו דמעות יש לי כיון דהשמיענו דאט"ס אלא דכיון לומר דס"ל ה' כרב שאמר האי לישנא מעות יש לו וכו' אלא דמ"מ המש"ך ז"ל ליישב פסקי הרמב"ם ז"ל נראה לו לומר דרבא פסק כשמואל:

גם א"ל לדברי המש"ך ז"ל אמאי לא עביד הגמ' צריכותא דאי תני מכר הו"א דווקא הכא דסובר רב אחס"ס אפי' במקח דעדיין ק' ליתני ההיא דאחותו דליכא למטעי בשמואל דהכא מודה דאית ליה אחט"ס גם במקח דמדקאמר שמואל בדף י"ד צריך לימלך משמע דווקא בהלואה דא"ל מאן דאמר הא לא אמר הא דא"כ גם היום דאשמעינן מעות חוזרין יש לומר כן וכ"ז פשוט ובלא"ה לק"מ דלא מצינו דרב אית ליה אחריות ט"ס ועדיפא קאמר הגמ' ולכן לא ניח"ל להגמ' לעשות הצריכותא כולה ברב או בשמואל ולימא הכי דאי אשמעינן בהכיר בה הו"א דאחותו מודה דמתנה ואי תני אחותו הו"א בהא קאמר רב דאי מתנה לימא לה דבאחותו ליכא כיסופא וכן לשמואל אלא דלא ניח"ל בזה דסברא קלישא היא ועדיפא קאמר בסברא ישרה וכמ"ש להרמב"ם והרא"ש ז"ל דס"ל הלכה למעשה לחלק בין אחותו להכיר בה כנ"ל פשוט:

וגם זה שלחתי לידידינו הנז' והשיב דט"ס נפל בדבריו ורצ"ל אבל לא קיבל בפי' לא וכו' ומסתמא אף לפסק הלכה לדידן כתב כן דאל"כ הל"ל ולא לשתוק וכן מבואר בדבריו גבי מאי דפסיק רבא הילכתא וכו' וז"ל בש"מ ועוד דאם איתא וכו' אלא א"כ כתב לו אחריות וכמש"ל הרשב"א ע"כ אלמא אפי' לדידן כתב אלא א"כ כתב לו אחריות אבל לא קיבל בפי' לא ואע"ג וכולי והמדפיס דילג מלא קיבל בפי' קמא עד לא קיבל בתרא עכד"ק הי"ו:

דף כ"ד ע"ב בגמ' הרי שאבדו לו וכו' דרך אגב אכתוב כאן מה ששמעתי מאת בחור מורם כה"ר סעייד חדאד הי"ו (מתישבי גאבס יע"א נכדו של אותו צדיק כמוהר"ר מסעוד חדאד זצ"ל ותנצב"ה) דהגמ' בחולין דף י"ב ע"א רצה לומר דפליגי ברוב מומחין אצל שחיטה ע"ש והזש"א ז"ל בחי' לשם הק' דאמאי לא אוקי פילוגתייהו בסמוך מיעוטא

ומאן דאוסר סובר כר"מ ע"ש ול"ק דמאן דאיסר הוא רבי יהודה ומסתמא חכמים דפליגי על ר"מ בסמוך מיעוטא הם רבי יהודה בר פלוגתיה דר"מ כדאיתא בכ"ד בגמ' עכ"ד הי"ו:

דף כ"ה ע"ב בתו' בד"ה אחר וכו' מדפריך וכו' עמ"ש המש"ך ז"ל ושמעתי מאחד ממעיני הישועה מבחורים כה"ר כמוס מימון הי"ו מתושבי גאבס יע"א מתמיה דא"כ הגמ' דפריך וליהוי קשר סימן ומקום סימן ידע דאיירי במדדין דאל"כ נימא דאיירי במשתמר לגמרי וא"כ ק"ט דהשתא נמי מאי פריך וליהוי מקים סימן כיון דידע דאיירי במדדין עכ"ד הי"ו ואפריין נמטייה שכ"כ ידין הרמ"ש נר"ו בס' מ"ן מדידיה ולא זכר ש"ר המש"ך ז"ל ע"ש ותפארת בחורים כה"ר סוסו כהן הי"ו אמר דהמדייק בלשון המש"ך ז"ל שכתב הא דלא משני הכי בלבבו יבין דלא כיון להקשות על המק' דכהנה רבות דהמק' מק' כפום רהטיה העולה על רוחו שהבין דמתני' במשתמר קצת אכן על המתרץ יש להק' שפיר ושפיר מת' המש"ך ז"ל אמנם הרמ"ש נר"ו דעתו להק' גם על המק' ולכן כתב מה שכתב עכ"ד הי"ו כי נעמו:

דף ל"ד ע"ב בגמ' שלמו בנים וכו' ילד"ק אמאי לא בעי הגמ' באמרו בנים לשלם כבעיות דלעיל מניה ואפ' דגם דדינא יתיב לא שלם ממש אלא אפי' אמר מ"מ היינו דווקא אם השומר חי וקיים ואמר לשלם מקני ליה כפילא המפקיד דגם דדינא יתיב דיכול לחזור כמ"ש התו' בד"ה וחזר מ"מ המפקיד מובטח הוא שלא יחזור בו היות שבזה מרויח שלא ישבע שבועה דאורייתא משא"כ הבנים אינו מובטח בדבריהם שאומרים לשלם ולא מקני להו כפילא ונקט אחרי כן שילם לבנים אגב דנקט שילמו בנים ואפ' שזה שדקדק רש"י בלשונו הזך באומרו והאב לא וכו' להודיע דדווקא האב מהני אמירתו:

ולכן נמי לא פירש פה כפירושו בד"ה שילם לבנים וע' לה' לחם אבירים ז"ל או נאמר דרש"י סובר כר"ת דאינו יכול לחזור וסובר דדווקא האב ולכן מקני ליה כפילא אבל הבנים יכולים לחזור ולכן לא מקני להו כפילא כנ"ל בדרך אפשר אם בעיני מירי יוכשר:

תמו ליקוטי מציעא. בעזרת נוטה שמים כיריעה. ואכתוב ליקוטי בתרא. בע"ה הגדול הגבור והנורא:

דף ה' ע"א בתו' בד"ה אע"פ וכו' א"נ וכו' לא ניח"ל לומר דחסר הוא דע"י כובד התקרה שעתיד ליתן ממהר ליפול א"נ דמפ' כר"ג ז"ל שכתב שלא נתן על הכותל אלא עשה כמין קונדיסין ונתן עליו את התקרה ואעפ"כ וכו' ע"ש ושו"ר מ"ש ה' פני שלמה ז"ל בד"ה אלמא לא עביד:

בד"ה הקובע וכו' בסתם וכו' וכן פסק מרן ז"ל בסי' ע"ח ובסי' שי"ז גבי סתם שכירות פסק החזקה וכו' וע"ש בהש"ך ז"ל ולהפנ"ש ז"ל בכאן ולכאורא החילוק פשוט דשאני

שכירות דחייש שמא יפול ביתו של משכיר ויצטרך לצאת וכמ"ש התו' לקמן ואמר מוה"ר הרמ"ז הי"ו דלא ניח"ל בזה דא"כ אמאי תלו טעמא כי אם משום סתם שכירות וכו' וחזקה וכו' הא עיקר הטעם שמא יפול אף אם סתם שכירות כרצון המשכיר וביום ל' גופיה הי"ל דלא פרעיה כל שכירות המגיע ליומו שמא יפול וכן בהתנה המשכיר לשוכר בפי' שיוציא אותו ביום שירצה הי"ל שלא נתן מחששת שמא יפול עכד"ק הי"ו:

ע"ב בגמ' תנן וכו' בחזקת וכו' נראה דב' מק' הם אחד ידע הא דמי יימר ואחד ידע הא דכל שיפא ושיפא ולכן לא הק' רישא לסיפא ומשה"ק עוד ה' אליה רבה ז"ל דדילמא דווקא בהלואה דלהוצאה ניתנה אבל במתני' דמחויב לבנות ולסייע בכותל אמרי' דנותן אפי' תו"ז ע"כ י"ל דכיון שהיה מסרהב כמ"ש התו' בד"ה מארבע גם שהוא ידע דהוא מחויב לבנות עמו הוא מפני דהמעות צריכים לו לאוצאה והוי שפיר כהלואה כנ"ל:

אך מה שק' לשיטת הב"ש ז"ל שהביא מוה"ר ועט"ר הרמ"ז הי"ו בריש קונ' ויסמוך משה המחובר לס' שיר חדש דדווקא באומר שפרע הכל בב"א אבל באומר זוזא נאמן ע"ש דנוקמא למתני' באומר שפרע זוזא זוזא וע' להעה"ש ז"ל בח"מ סי' ע"ח ס"ק ה' דבאומר פרעתי סחורה עביד דפרע ע"ש דנוקמא בסחורה ואין בידי הב"ש ומהרש"ך ז"ל לראות ודוח"ל דגם זאת מילתא דפשיטא הוא וי"ל דתנא דמתני' סתמא קאמר משמע בכל ענין אבל א"ל דא"כ ליפלוג וליתני בדידה אבל בב"א בחזקת שלא נתן דהשתא נמי פלגה בדידה דגם סיפא בזוזא זוזא ומטעם מי יימר דהמק' ידע לה מדלא הק' רישא לסיפא ושו"ר לה' פני שלמה ז"ל שכתב דלא הק' רישא לסיפא די"ל רישא מפני דאית ליה מיגו וסיפא בדליכא (ע"ש שכ"כ לר"ת דמת' לקו' התו' בד"ה מד' בחזית וגם לתו' דאית להו נמי תי' דידעינן א"ש דכדי שלא תק' רישא לסיפא נימא דאיירי בלא ידעינן אלא בחזית ופשוט) ומ"מ מק' לר"ל דסבר המק' דמיגו דפרעתיך מיגו גמור הוא כקו' התו' ולעולם לא ס"ל הא דמי יימר עש"ב וכפי"ז א"ש לומר דלא תי' כן דליפלוג וליתני בדידה דע"כ טעמא דסיפא משום דאיירי בב"א דלא ס"ל הא דמי יימר דבזוזא זוזא נאמן אפי' בדליכא מיגו וא"כ גם בלא סמך ה"ל דין זה כנ"ל ושו"ר להפ"ש גופיה שהביא קו' מה' באר יעקב ז"ל ע"ש שלא תי' כאמור:

ובחוות דיעי למוה"ר הרמ"ז הי"ו אמר דכפי"ז אחר דמשני מי יימר לא צריך תו לשינויא דכל שפא ושפא. גם א"ל דלמ"ש הפ"ש ז"ל א"ק לכ"ז די"ל בפשיטות ממ"נ אי סברת זוזא זוזא סברא פשוטה דנאמן גם בלא מיגו א"כ כ"ש בדאיכא מיגו ופשיטא דבחזקת שנתן ואם אינה פשוטה והיינו דקמ"ל התנא ק' איך השמיענו כזאת בדין הכותל דאיירי באופן דאיכא מיגו דאדרבא איכא למטעי דדווקא היכא דצורף טעמא דמיגו דבעלמא

הוא טעם כעיקר וי"ל ג"כ ה"ה בזוזא זוזא דגם דס"ל לר"ל חזקה אפי' במקום מיגו הוא מפני דחזקה אלימתא היא לא כן בזוזא נימא דאינה חזקה כ"ך ובמיגו הוא דנאמן עכד"ק הי"ו והשבתי לו דזה לא יתכן כי אם לר"ת אבל לתו' לא א"ש דלוקמא בזוזא זוזא והיא גופא קמ"ל התנא ואיירי בלא חזות רק בדידעינן דליכא מיגו אבל למ"ש א"ש גם לתי' והשיב מוה"ר הנז' דזה ליתא דודאי התו' לא ס"ל כהפ"ש ז"ל ממ"ש לקמן דרישא ק' גם לאביי ורבא וא"א לא מק' מידי דנימא מטעם מיגו עכד"ק וגם די"ל דכיון דר"ל אייריי גם בדאיכא מיגו א"כ גם אביי דמודה היינו גם באיכא מיגו ודוק בלישנייהו שכתבו דמודו מ"מ אינו מוכרח כלל גם שלח אלי וז"ל ולעת עתה אוסיף לדבר דא"ק לכ"ז בלא"ה למ"ש הפ"ש ז"ל דאי רישא אייריי בזוזא זוזא מאי אירייא דתני עד ד"א גם ביותר מד"א נמי בחזקת שנתן וק' מרישא גופא אפי' בלא ליפלוג וכו' אלא דברישא גופא הל"ל סתמא עכד"ק ודפח"ח:

והנה על הב"ש ז"ל הק' המפ' דאיך מבע"ל אי אמרינן מיגו במקום חזקה ודאי דלא אמרינן מדר"ל גופיה דאמר אינו נאמן גם דאיכא מיגו דפרעתיו זוזא זוזא ע"ע ונ"ל דלא אמרינן מיגו דזוזא זוזא כיון דרובא דעלמא פורעים בב"א וכמ"ש הראב"ד הו"ד להפ"ש ז"ל לתרץ קו' התו' בד"ה ובא בזמנו מיהו פ"ה מהתו' דלא ס"ל כן מדלא תי' כן:

שם בגמ' שאני הכא דמי יימר וכו' פי' ר' גרשום ז"ל דמש"ה אינו נאמן כי טעין דפרע חלקו קודם שסמך דאמרינן ליה דודאי סבר בדעתו הואיל ואינו חייב עכשיו לסייע בהגבהה ל"ל למיתן ליה מי יימר דמחייב וכו' כשאסמוך הכותל ע"ש ויש להרגיש דמדכתב כי טעין דפרע חלקו קודם שסמך נראה דס"ל דלא כפירש"י כאן וע' רש"י במשנה אלא ס"ל דבזמנו ודאי ידע דחייב כיון שסמך משא"כ קודם דאינו מחוייב וא"כ מהו זה שסיים מי יימר וכו' כשאסמוך וכו' ודוח"ל דמודה לפירש"י והא דנקט כי טעין לאו דווקא וחדא נקט ונראה דדעתו ז"ל דבזמנו מסתמא שואל לאיזה מהחכמים ופורע משא"כ תו"ז ודאי דאינו פורע מסברת מי יימר דלא יחוש לשאול ואומר גם אם אסמיך מי יימר וכו' וא"ל לישני בקצרה כיון דעדיין לא סמך דבדין אין מחייבין אותו מסתמא לא פרע דהא אינו מחוייב בהלואה וא"ד למחוייב אלא דעדיין לא הגיע זמן הפירעון די"ל מימר אמר מפני דניח"ל בהגבהתו ועתיד אני לסמוך פרעתיו קודם לכן הוצרך לומר מי יימר:

ומפה קדוש מיה"ר ועט"ר הרמ"ז הי"ו שמעתי דהנה ממ"ש רש"י ז"ל כשגמרתי את כותלי משמע דכל שאומר שפרע קודם שגמר הוי תו"ז וא"כ י"ל דבזמנו דהיינו אחר שגמר ודאי ידע דחייב אבל מתני' בתו"ז דהיינו סמך לפלגא דבזה כ"ע לאו דינא גמירי אבל דברי רגמ"ה ז"ל אין מטין כן לנו חזו עכד"ק הי"ו ושו"ר מ"ש המש"ך ז"ל ע"ע ודו"ק:

ת״ו ש״ל ב"ע שכם אחד

דרוש למנוחת אמי שוישנא ואשחי כמיסא תנצב"ה שנלב"עו בחדש אחד הוא חדש טבת נות ביתי נלבע"ה יו"ד לחדש הנז' ואמי בכ"ד בו שנת התרס"ז לפר"ק:

קראתי שם הדרוש הזה בשם שכם אחד מכמה טעמים זה יצא ראשונה כי עיקר מטרת הדרוש הזה למנוחת אמי ואשתי ושמם רמוז בתוך השני תיבות אלו שכם אח"ד נוט' ד'רשתי חברתי מ'נותת א'מי שוישנה א'שתי כ'מיסה ועוד טעם אחר כי שמי ושם אבי בקרבו וזהו א'ני ש'מי כמוס ד"י מ'וסא ח'דאד עוד בה נוטריקון ד'רשתי חברתי אותו ש"ם כפר מדנין כי עונתי הטו אלה שאני יושב חוץ לארצי ולמולדתי ועזבתי ישיבתי והייתי נע ונד בארץ נכריה אשר לא ידעתי תמול שלשום היא כפר מדנין יע"א רועה צאן קדשים שם. זאת אחרת כי שכם פירושו חלק וזה הדרוש חלק אחד מדרושים שיש לי תחת ידי ועיניא לשמיא נטלית ייטיב לי אחרית מראשית ויאמר לצרותי די ושבתי לחיים טובים ולשלום אל ביתי וחצרותי ויסייעני ויעזרני להוציא לאור כל חלקי נשמתי חידושי ודרשותי ותורתי. אשר כוננו ידי. ויחיש וימהר לקבץ נדחנו ויראו עיני ובית המקדש בנויה על תלה ושם נעשה את קרבני לחמי לאשי במהרה בימינו וכל ישראל אחי. אכיר"א. נאם הגבר דשף מדוכתיה. לא צילי דעתיה. כמו תינוק היונק מן הדד ע"ה כמוס בלא"א מוסא חדאד סלס"א:

ידוע הדבר ומפורסם הענין דכמה גדלה מעלת ותהלת נשים הכשרות והצדקניות דמצינו דבעת מתן תורתנו הקדושה אשר בצלה נחיה הקדים הקב"ה לנשים בתחלה ואח"כ האנשים כמו שדרשו רז"ל בפ' כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבני ישראל אלו האנשים ולנו לדעת נשים מאן דכר שמייהו במתן תורה וראיתי לה' ידיד ה' ז"ל בסדר שמות דרוש ג' משם ה' מאור הקטן ז"ל וז"ל ותריץ הרב ז"ל במה שאמרו במד' חזית בפסוק משכני אחריך נרוצה אמר ר' מאיר בשעה שעמדו ישראל על הר סיני לקבל תורה אמר הקב"ה אלעיקי פירוש לשון שבועה אני נותן לכם התורה אלא הביאו לי ערבנים שתשמרוה אמרו רבונו ש"ע אבותינו אי"ו יהיו ערבים לנו וכו' עד אמרו הרי בנינו ערבים אמר הקב"ה הא והאי ערבים טובים ע"י אתננה לכם הה"ד מפי עוללים ויונקים יסרת עז ואין עוז אלא תורה שנ' ה' עז לעמו יתן וכו' והכוונה לפי שאדם אינו יכול לקיים והגית בו יומם ולילה לפי שצריך לילך אנה ואנה להכין ערף לביתו אבל בזו שבניו קורים ושונים והוא מפרנסם מעלה עליו הכתוב כאלו הוגה יומם ולילה בתורה ע"ד שמח זבולון בצאתך וכו' ולדבר זה דווקא הנשים הם סיבה גדולה שילמדו בניהו לפי שהם בביתם תמיד וכמ"ש אמרו רז"ל נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא

ולכן כשבא הקב"ה ליתן התורה אמר מתחלה כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים לפי שהן בביתם תמיד ויחוסו על בעליהן ועל בניהם שלא יתפסו בחוב אביהם וישגיחו על בניהם לאמטויין לבי מדרשא יעו"ש ועיין במדרש שאיתא שם ד"א למה לנשים תחילה כדי שיהיו מנהיגות את בניהם לתלמוד תורה יעו"ש ועיין להרב שמנה לחמו ז"ל בתחיל' דרוש שני לשבועת מ"ש יעו"ש באופן כשיש אשה בבית היא סבה גדולה שיתקיים בבעלה והגית בו יומם ולילה ובזה וישב על הבא"ר ה' הנז' מה שאמרו רז"ל כל השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה דכתיב האם עזרתי בי ותושיה נדחה ממני ע"כ יעו"ש:

ואל זה אביט לפרש כוונת מדרש ילקוט הובא לה' הנז' בסדר הנז' דרוש ב' איתא בילקוט רות דף קס"א וז"ל כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כולה מאלף ועד תיו ועליו הוא אומר אשתך כגפן פוריה וכו' ואין הדור נגאלין אלא בשכר נשים צדקניות שיש בדור שנאמר זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל אין כתיב כאן אלא לבית ישראל אלו הנשים ע"כ יעו"ש ולכאוורא קשה האיך יעלה על הדעת דהנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כולה וכו' דהא כל עצמה היא פטורה מתלמוד תורה ואיך ע"י נחשב לבעלה כאלו קיים כל התורה כולה וכולי דיה להפקיע את עצמה אמנם לפי האמור אתי שפיר דכיון דהבעל צריך לשים דרך פעמיו אנה ואנה להכין טרף לביתו ואינו יכול ללמוד תורה לקיים מקרא שכתוב והגית בו יומם ולילה אבל בזו שבניו קורים ושונים והוא מפרנסם מעלה עליו הכתיב כאלו הוגה בתורה יומם ולילה ולדבר זה דווקא האשה היא סיבה גדולה שהיא תמיד בבית ומשגחת על בניה שילמדו תורה הו"ל כיששכר וזבולון משום דע"י מתקיים כל התורה ומתקיים בו שפיר והגית בו יומם ולילה ומש"ה אמר רב אחא כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כולה וכו' דמסתמא כיון שהיא כשרה משגחת על בניה ללמוד משו"ה דין גרמא שנחשב לבעלה כאלו קיים כל התורה כולה כי הוא הולך אנה ואנה כדי לפרנס בניו ובצל החכמה בצל הכסף ע"ד שמח זבולון וכו' כאמור:

באופן דהאשה עם בעלה כמו המחזיק ביד הת"ח וכבר כתבו המפרשים ז"ל דכמו הת"ח העוסק בתורה שהיא תבלין ליצה"ר ומתגבר על יצרו כן המחזיק מה שלומד הת"ח נעשית לו תבלין ג"כ ומתגבר על יצרו ובזה וישב על הבאר ה' תהלה לדוד ז"ל כו"ה בתהלים מכין הרים בכחו נאזר בגבורה דהיינו דהמחזיק מכין טרף להרים שהוא הת"ח נאזר ג"כ הוא בגבורה מיצה"ר דאיזהו גבור הכובש את יצרו יעו"ש א"כ גם הבעל ע"י שאשתו משגחת על בניה ללמוד תורה הגם שהוא הולך לדרך פעמיו להכין טרף לביתו מה שלומדין בניו נעשית לו תבלין ליצה"ר ומתגבר על יצרו:

ובזה אפשר לפרש כוונת שהע"ה אשת חיל מי ימצא וכולי בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה ע"כ ואיידי דמלתא זוטרתא דלא אירכס הביא תוך הדברים הנה ר"ת של אשת חיל מי ימצא אחים יטמין ברמ"ז לפי מ"ש רז"ל הרוצה לישא אשה יבדוק באחיה ומשו"ה רמז לנו פר"ת אחים לרמוז אל האמור משום דרוב בנים דומים לאחי אמם ולבוא אל כוונת הפ' צריך עוד להקדים מ"ש רז"ל דליבא בכיסא תליא אבד כיסא אבד ליבא ע"כ ועוד איתא בש"ס א"ר חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין הברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנ' ולאברם היטב בעבורה והיינו דאמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו והביאו ה' מדבר קדמות ז"ל מע' נו"ן אות י"ג וכתב הרב ז"ל וז"ל ואפשר דהטעם דאיש ואשה שזכו שם יה ביניהם ונמצא דע"י צירוף אשתו גורם יחוד עליון ומשם ישתלשל כי שם צוה ה' את הברכה וכתב ה' זרע ברך ח"ג דף ל"ד ע"ב על ברכות משם השל"ה דשפלות והרמת ראש הת"ח הכל תלוי בשביל האשה דאם יש לו אשה טובה זוכה לעושר ויש לו הרמת ראש ואם לאו להפך ע"כ יעו"ש ומעתה שלמה המלך ע"ה משבח אשת חיל ואמר מי ימצא וטעמא טעים יען כי בטח בה לב בעלה שיהא לבו נכון ובטוח מטעם שושלל לא יחסר כי בעבורה זוכה לעושר דכיון דזכה לאשת חיל אז שם יה בינהם ומשם ישתלשל השפע כמ"ש הרב ומאז לא יאמר אבד כיסא אבד ליבא ומשו"ה דייק שלמה הע"ה בטח בה לב דייקא ואמר עוד גמלתהו טוב ולא רע דכיון שהיא אשת חיל אז בוודאי משגחת על בניה ללמוד תורה ונחשב לבעלה כאלו קיים והגית בו יומם ולילה וזהו גמלתהו טוב היא התורה הנקראת טוב כמ"ש כי לקח טוב וכו' וממילא והיתה הרוחה ג"כ ולא רע דהיינו שלא ישלוט בו יצה"ר דהתורה של בניו שלומדים היא תבלין ליצה"ר ומתגבר על יצרו כמו המחזיק ביד הת"ח כאמור:

ולמשך זו נלע"ד לפרש כוונת המשך הפסוקי' בתהלים יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים סביב לשלחנך וחו"מ אפ' לפרש בהקדים מ"ש ז"ל דצריך האדם בשעת הזיווג לפנות דעתו על אשתו דווקא ולא יהרהר על אשה אחרת דאז נפקי מיניה בני מעלי וידוע ג"כ דהאשה נקראת שלחן ומעתה קום קרא אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך כלומר הגם דאשתך צנועה ויושבת בירכתי ביתך עכ"ז אם תרצה שבניך יהיו כשתילי זיתים שלא יהיה בהם שום פיסול כמ"ש רש"י ז"ל שם סביב לשלחנך דהיינו שיהיה הסובב שלך ודעתך בשעת הזיווג לשלחנך דהיא אשתך דווקא ולא תהרהר באשה אחרת ואז יהיו בניך בני מעלי כשתילי זיתים אמנם לפיה"א א"ש יגיע כפיך כי תאכל דהיינו הגם שאתה נהנה מיגיע כפיך שתלך אנה ואנה להכין

טרף לביתך ואינך לומד תורה עכ"ז אשריך וטוב לך וכמו שדרשו בש"ס אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב וכ"ת מהיכן יבוא לו הקושר הזה מאחר שאיני לומד תורה לזה אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך וכיון שהיא תמיד בבית ומשגחת על בניה תמיד ללמוד תורה וזה שסיים בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך משו"ה זוכה בזה ובבא כאמור:

אמנם יש להבין במאי דאמר כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התירה כולה מאלה ועד תי"ו דכיון דאמר כאלו קיים כל התירה כולה מאי מאלף ועד תי"ו דקאמר ונלע"ד לפרש בהקדי' מש"ה שער המלך ז"ל ח"ב פ"א וז"ל ועיין בהקדמת הזוהר כשנכנסו האותיות לפני הקב"ה וכל אות היה רוצה שיברא בו הקב"ה את העולם ונתן הקב"ה לכל אות תשובה ולאותיות ח' ט' השיב הקב"ה לפי שכשמתקרבים נעשו ח"ט ועוד המתיק לך שכל כ"כ האותיות המה זוג זוג א"ב ג"ד וכן כולם והמה דכורין וניקבין וכשאנו חוטאים ופוגמים בהאותיות הקדושים ועושים פירוד כב יכול בין הדבקי' מתחברי' כשאינו בן זוגו ואות ח' הוא בן זוגו של אות ז' ואות יו"ד בן זוגו של אות ט' וגרם החטא שנתחברו אות ח' עם אות ט' ונשארו אות יו"ד ואות ז' בלא זיגם ולכן קבעו התענית של הח"ט בי"ז בתמוז וסיים הרב ועיין בח"א שער ה' פרק יו"ד בסדר אשמנו וז"ל שם מ"ש דהכ"ב אותיות הקדושים אשר המה שורש כל התורה והמה האורות שברא בהם הקב"ה שמים וארץ והמה כמו איברי האדם שהאדם הוא איברים אבר על אבר והוא חד גופא כמו כן המה כל הכ"ב האותיות מתחברין זל"ז ומי שפוגם באות אחת כמי שפגם בכל האותיות וכמובא בזוהר בהרבה מקומות ועיין בפ' תולדות דף קל"ד ע"ב וז"ל כמא דב"נ איהו אתפליג שייפין וכלהו קיימין דרגין על דרגין מתקנין אלין על אלין וכולהו חד גופא וכו' כגוונא דאורייתא דהא אורייתא כולה שייפין ופרקין וקיימין אלין על אלין וכד מתתקנין כולהו אתעבידו חד גופא נמצא שכל האותיות מחוברים ומתאחדים יחד זב"ז והנשמות של ישראל מתלבשין באותיות של הכ"ב אותיות הקדושים המאירים להם וע"ז אמר דוד עשה עמי אות לטובה וכשאדם פוגם באות אחד המאיר לו אז נשאר ערום ערטלאי מכל וכל ע"כ יעוש"ב והשתא אמינא לע"ד אם אפשר דזהו שכוון רב אחא באומרו דכל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כילה מאל"ף ועד תי"ו יען כיון דנשא אשה כשרה שהיא בת זוגו וזכו להיות חד גופא ממש ואין חטא בינהם כלל ע"י שמשגחת על בניה ללמוד התורה דאז בעלה ינצל מיצה"ר דנעשית לו התורה תבלין וגם מצילתו מן החטא אזי הכ"ב האותיות מתחברים זל"ז והיו לאחדים זוג זוג בסוד דכורין ונוקבין וגם התורה אתעבידא חד גופא הגם שהיא כולה שייפין ופרקין וקיימין אלין על אלין כד מתקנין כולהו אתעבידו חד גופא ומשו"ה אמר רב אחא כאלו קיים כל התירה

כולה מאלף ועד תי"ו דכיון דאין חטא ביניהם כלל אז מתלבשים הנשמו' באותיות של הכ"ב אותיות הקדושים המאירים להם ועושה כולא חד גופא ממש כנז'.

ועפי"ז אפשר לפרש כוונת מקרא קדש מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' רק הן קדם נקדי' מ"ש במד' הובא למפרשי' ז"ל למה לא נאמר ביום ב' כי טוב שבו נבראו המלאכי' שלא יטעו הבריו' לומר שיתוף במעשה בראשית לפיכך לא נאמר בו ביום ב' כי טוב להודיע שאין טוב אלא באחד ואין שני לנגדו ע"כ וכבר דרשו רז"ל ע"פ אעשה לו עזר כנגדו זכה עזר לא זכה כנגדו וא"כ מצא אשה שהיא בת זוגו והיו לאחדים יחדיו ידובקו והיו לבשר אחד אז והיתה הרוחה מצא טוב ויפק רצון בינהם וזה למדנו מה' דהיינו דמצינו דבבריאת העולם ביום ב' לא נאמר בו כי טוב משום דבו נבראו המלאכי' להודיע שאין טוב אלא באחד ואין שני לנגדו א"כ גם בלקיחת האשה דזכה להיות לו עזר והיו בשר אחד אז יתואר עליו טוב וזהו מצא טוב:

גם למשך זה אמינא לענ"ד מה שאמרו בש"ס איש ואשה שזכו שם יה ביניהם ע"כ ופשוטן של דברים משום דיו"ד באיש והי"א בהאשה וזהו שם יה בינהם אמנם לפיה"א למעלה א"ש אם אפשר דכיון דזכו להיות חד גופא ואין חטא ביניהם כלל אזי כל הכ"ב אותיות המה זוג זוג א"ב ג"ד ה"ו וכן כולם בסוד דכורן וניקבין וא"כ אות ח' הוא בן זוגו של אות ז' ואות יוד הוא בן זוגו של אות טי"ת ומשו"ה איש ואשה שזכו ונעשו גופא שלים ואין פירוד ביניהם דאז אין חטא בינהם כלל מהשתא כל הכ"ב אותיות המה זוג זוג ואז אות ח' הוא בן זוגו של אות ז' שהיא בגי' יה ועל כן אמר שם יה ביניהם משא"כ אם יש פירוד ביניהם ואז חטא בניהם אז גורם החטא לפגום בהאותיות הקדושים ונעשה פירוד כביכול בין הדבקים ומתחברין בשאינו בן זוגו וגרם החטא שיתחברו אות ח' עם אות ט' ונשארו אות יו"ד ואות ז' בלא זוגם דמהאי טעמא קבעו התענית של הח"ט בי"ז בתמוז כמדובר:

תו אמינא דמה שפסק מור"ם ז"ל בש"ע דביום ר"ה אין לאכול אגוזים משום דאגוז בגימט' ח"ט לחד טעמא לכאורא קשה דאם משום דהוא בגימט' ח"ט למה דווקא בראש השנה גם בשאר ימות השנה אין לאכול אגוזים משום דהם בגימט' ח"ט וכי בשאר ימות השנה לא אכפת לן על החטא אמנם לפי האמור א"ש דכיון דביום ר"ה הוא יום בריאת העולם וכשרצה הקב"ה לברוא העולם נכנסו כל האותיות לפניו וכל אות היה רוצה שיברא בו הקב"ה את העולם ונתן הקב"ה לכל אות תשובה ולאותיות ח"ט השיב הקב"ה לפי כשמתקרבים נעשו ח"ט וא"כ מאחר דהקב"ה לא רצה לברוא את העולם באות ח"ט משום כשמתקרבים נעשו ח"ט משו"ה ביום ר"ה שהוא יום בריאת העולם גם אנחנו

מתרחקים מהדבר הגורם שיתקרבו אות ח' ואות ט' שלא יהיו נעשים ח"ט כמו שהשיבם הקב"ה ולא רצה לברוא בהם העולם ושפיר פסק מור"ם ז"ל שלא לאכול אגוז משום שאגוז בגימט' ח"ט וכשם שהקב"ה ריחק אותם ולא רצה לברוא בהם את העולם לפי כשמתקרבים נעשו ח"ט גם אנחנו ביום ר"ה יום בריאת העולם מתרחקים מן הדבר הגורם שיתקרבו אות ח' ואות ט':

עוד אני מדבר מ"ש רב אחא כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל וכו' וגם מה שסמך להאי דרשא דרשא אחריתי ואין הדורות נגאלים אלא בשכר נשים צדקניות וכו' ועיין לה' ידיד ה' הנז' מה שפירש ולע"ד יראה לפרש בהקדים מה דאיתא בש"ס דבתרא פ"א אמר רב אחא שקולה צדקה כנגד כל המצות שנאמר והעמדנו עלינו מצות וכולי מצוה אין כתיב כאן אלא מצות וכולי עוד איתא בש"ס דתענית דף כ"ג בההוא עובדא דאבא חלקיה דבכלל השאלות דבעו מיניה רבנן שאול שאלו ליה מאי טעמא קדים סליק ענני מהך זויתא קיימא דביתהו דמר לעננא דידיה משום דאתתא שכיחא בביתא כל יומא וכי מצטריך עניא מדי אזלא ויהבא ועוד דמקרבא הנייתה שדבר אכילה היא נותנת לעני והיא בלא טירח ממה שהיתה נותנת מעות ויטרח העני עד שיקנה ע"ש בפירש"י ז"ל נמצא דבשביל שני טעמים מעלתה של אשה גדולה בענין הצדקה יותר מן האיש אי משום שיושבת בביתא והיא מזומנת ליתן לו אי נמי משום דמה שנותן לו מקרבא הנייתה משא"כ האיש ע"כ יעו"ש ובזה נלע"ד לפרש כו"ה האמור למענה יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך רק נקדים עוד מ"ש המפ' ז"ל דהאשה שניתנת הצדקה יולדת זכרים ואתנח סימנא אשה כי תזריע וילדה זכר דהיינו אם תעשה צדקה כמאמר הכתוב זרעו לכם לצדקה אז וילדה זכר עוד נקדים מ"ש ה' וילקט יוסף ז"ל מערכת צד"י אות ו' צדקה היא סגולה גדולה ומועלת מאד להנצל מהרהורי ניאוף אך עכ"פ אסור לסמוך ע"ז ולהיות מעורב עם הנשום ולהרבות שיחה עמהם ח"ו רק שאינו מזיק לו כ"כ ובזה וישב על הבאר הוא הר' הנז' מאמרם ז"ל בבתרא כל הרגיל בצדקה הויין ליה בנים בעלי חכמה וידוע שמי שיש לו הרהורי ניאוף הוא שותה בכוס זה ונותן עיניו בכוס אחר ומזה כל פריצי הדור וטפשים באו וזהו אומרו כל הרגיל בצדקה וסגולת הצדקה היא להנצל מהרהורי ניאוף ובזה מכוין כוונתו ומקדש עצמו וממילא הויין ליה בנים בעלי חכמה ע"כ יעו"ש ומעתה קום קרא יגיע כפיך כי תאכל דהיינו מיגיע כפיך מה שאתה מבשל ומייגע עצמך מן אכילתך תאכל ממנו לעניים אז אשריך בעוה"ז דאוכל הפירות בעוה"ז והקרן קיימת לך וטוב לך לעוה"ב כנודע כמה גדולה מעלת הצדקה והפסוק מקשי דלכאורא איך יתכן

דיכול לעשות צדקה בענין הזה דהא הוא לא שכיח בביתא בכל עת וגם אינו נותן כ"א זוזא ולא מקרבה הנייתה לז"א ויהי כמשיב אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך שהיא צנועה ותמיד היא בביתה ומשגחת תמיד על העני שיבוא אצלה וגם נותנת לו מדי דמקרבא הנייתה דהיינו ריפתא ומזה ג"כ והיתה הרוחה בניך דהיינו שתזכה לבנים זכרים מכח צדקה כאמור ועוד כשתילי זיתים דהיינו דע"י הצדקה תנצל מהרהורי ניאוף ולא תתן עיניך בכוס אחר ומאז לא יהיה בבניך שום פיסול כמ"ש רש"י ז"ל מה זיתים אין להם הרכבה כך אין בבניך שום פיסול ויהיו סביב לשלחנך וכמו שפירש הרד"ק ז"ל סביב לשלחנך שלא יהיו משולחי' זוללים וסובאים אלא לא יאכלו ולא ישתו אלא על שלחנך ויהיו בניך בעלי חכמה ואומרים דברי תורה על שולחנך:

ועפי"ז אפשר לפרש ג"כ כוונת מקרא קדש בתהלים הזורעים בדמעה ברנה יקצרו הלוך ילך ובכה נשא משך הזרע בא יבוא ברנה נושא אלמותיו ע"כ וכה תפרשו הזורעים בדמעה דהיינו שבעת הזיווג הזרע שיוציא ממנו הוא בדמעה דהיינו בתערובת ששותה בכוס זה ונותן עיניו בכוס אחר ברנה יקצרו כלומר דבעת הקצירה שהיא הלידה ברנה יקצרו אמנם הלך ילך כשהבן הלך ילך וגדל אז ובכה אביו עליו משום שיהיה מן פריצי הדור וטפש כאמור אמנם מי שהוא נושא משך הזרע דהיינו שממשיך ומוליך מעליו בעת הזרע כל הרהורי ניאוף ומקדש עצמו במותר לו אזי והיתה הרוחה בא יבא ברנה לזה העולם ויהיה בעל חכמה ויראת שמים ומסגל מצות ומע"ט ומוליכם עמו לעוה"ב וזה נושא אלומתיו חבילות חבילות של מצות נושא אותם אל עוה"ב עמו:

ודרך אגב נלע"ד לפרש מה שדרשו רז"ל כבד ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרונך ועיין לה' לחמי תודה ז"ל שפירש דהיינו שיתן לעני מה שמכניס בתוך גרונו דהוא דבר אכילה אמנם נלע"ד כלפי מה שאמרו בש"ס הנותן לעני מתברך בשש והמפייסו מתברך בי"א ולזה דרשו כבד ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרונך דהיינו מלבד מה שנותן לעני צריך ג"כ לפייסו בדברים שיוצאים מתוך גרונו וזהו מגרונך:

מעתה נשובה ליישב מאמרנו כל הנושא אשה וכו' אך עוד נקדים מה שאיתא במד' הובא לה' פר' דרכים ז"ל דרך צדקה דרש ר' לוי מאי דכתיב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבושו וכו' אני מדבר בצדקה רב להושיע לעתיד לבא כשיבוא הקב"ה לכלות את האומות מן העולם באים כל השרים של מעלה ואומרים לפני הקב"ה כלום יש לפניך משוא פנים מה נשתנו אלו מאלו הללו שופכי וכו' הללו מגדלי וכו' הללו מגלי עריות וכו' הללו עוע"ז וכו' אומר הקב"ה למיכאל סניגורן של ישראל החזיר להם תשובה באותה שעה וכו' משתתק שנ' בעת ההיא יעמוד מיכאל שרכם ואין עמידה אלא

שתיקה אמר הקב"ה למיכאל נשתתקת אני מדבר שנ' אני מדבר באיזה זכות אני גואלם בשביל הצדקה שהיו עושים אלו עם אלו שאלמלא הצדקה לא יתקיימו שמים וארץ הוי אני מדבר בצדקה רב להושיע ע"כ יעו"ש עוד איתא בש"ס דבתרא פ"א תניא ר"י אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנ' כה אמר ה' שמר משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות וכתיב ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה ע"כ:

ובזה אפשר לפרש כוונת הכתוב שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ ואיתא במד' אשא עיני אל ההרים זו מלך המשיח שנ' מה נאוו על ההרים רגלי מבשר ע"כ הובא לה' ע"ד ז"ל בית המלך חדר ב' אות קל"ב יעו"ש מה שפירש בו ולפ"ד א"ש אשא עיני אל ההרים זו מלך המשיח והפסוק מתמה מאין יבא עזרי באיזה זכות יהיה לי עזר שיבוא מלך המשיח לזה ויהי כמשיב עזרי היא האשה שנקראת עזר מעם ה' דהיינו שהיא מעם ה' כי מה' אשה לאיש ובידו מזווג זווגים והיינו אם מטעם דהאשה היא תמיד בביתה ומשגחת על בניה ללמוד תורה ומסיבת זה מעלה על בעלה כאלו קיים והגית בו יומם ולילה כאמור למעלה וכבר אמרו רז"ל דבזכות התורה יבוא הגואל וזה שסיים הפסוק עושה שמים וארץ דהיינו דמכח התורה הקב"ה עושה שמים וארץ כמאמר הכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ומכח זכות זה התורה יבוא מלך המשיח או לאידך גיסא דמסיבת האשה שנקראת עזר כאמור שהיא תמיד בביתה כל יומא וכי מצטרך ענייא מדי אזלא ויהבא ועוד דמקרבא הנייתה שדבר אכילה היא נותנת לעני בלא טורח ושאלמלא צדקה לא נתקיימו שמים וארץ וכמו שסיים הפסוק עזרי מעם ה' עשה שמים וארץ דמסיבת הצדקה מתקיימי' שמים וארץ ומאחר דעיקר הצדקה היא ע"י האשה מש"ה אמר המד' אשא עיני אל ההרים זה מלך המשיח וכ"ת מאין יבא עזרי שיבא מלך המשיח לז"א עזרי שהיא האשה מעם ה' כי מה' אשה לאיש כי ע"י יתקיימו שמים וארץ כי מעלתה בצדקה יותר מהאיש ובזכות הצדקה יתגלה המשיח כאמור:

ולמשך זו נלע"ד לפרש כוונת הפסוק מכין הרים בכחו נאזר בגבורה ואיתא במד' הובא לה' פ"ד ז"ל דרך ענוים משם מהר"ש יפה ז"ל וז"ל נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים עתיד הקב"ה להביא הר תבור וכרמל וסיני ובינה עליהם ביהמ"ק שנא' נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים שהיו כבר ע"כ עוד אמרו רז"ל כלו כל הקצים ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומע"ט וכבר אמרו ז"ל איזה הוא גבור הכובש את יצרו וזהו מכין הרים בכחו דהיינו שהקב"ה בכחו יביא ההרים שהם תבור וכרמל וסיני ומכין עליהם בית המקדש כמאמר הכתוב נכון יהיה הר וכו' ואימתי יהיה זה נאזר בגבורה דהיינו

שכל אחד מישראל ישוב בתשובה ומתגבר על יצרו וזהו נאזר בגבורה שיתאזר בגבורה על יצרו וישוב בתשובה ויעשה מע"ט ומאז הקב"ה יבנה בהמ"ק על ההרים כנז':

ואל זה אביט לפרש כוונת רז"ל שאמרו אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס ולכאוורא למה תלו הדבר עד שתכלה פרוטה מהכיס למאי נפקא מינה אם כלתה פרוטה או לאו ועוד מלת מהכיס היא יתור נפיש היה די לומר עד שתכלה פרוטה וכי לא ידעינן דהפרוטה היא בכיס ומאי נפקא מינה אם הפרוטה היא בכיס או במקום אחר ולפי האמור א"ש אך נקדים עוד מ"ש ז"ל יאה עניותא לישראל כוורדא סומקא בגו סוסתא חיוורתא והטעם הוא דע"י העניות יתנו לב לשוב בתשובה ויעשו מע"ט ונודע דאין השם שלם והכסא שלם עד שימחה זכרו של עמלק כמאמר הכתוב כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק וכו' ומעתה זהו הכוונה אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה והיו עניים ומהשתא יתנו לב לשוב בתשובה ומע"ט וכבר כתבנו כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומע"ט ואל יחשוב אדם שעיקר הגאולה הוא להנאתנו להיות נחים מעול שעבוד מלכיות וכדומה אלא העיקר הוא משום דאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זכרו של עמלק כי יד על כס יה וזהו אומרו מהכי"ס תמן כ"ס י"ה יטמין ברמז דעיקר הקיווי והצפוי של הגאולה הוא כדי להיות השם שלם והכסא שלם וזה הוא בידינו לשוב בתשובה ומע"ט ומשו"ה אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה דאז יחנו לב לעשות תשובה ומע"ט והכל הוא בשביל מהכי"ס דהיינו כ"ס י"ה כאמור:

ומעתה אקומה נא לבאר כוונת רב אחא דאמר כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה וכו' וכבר השביח השביח שהע"ה האשת חיל כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון וזהו אומרו כל הנושא אשה כשרה אז היא תמיד בביתה ושכיחא בכל יום וכי מצטרך עניא מדי אזלא ויהבה וגם מיקרבא הנייתה שנותנת לו דבר אכילה ולא תטריח העני ומאחר שיש לה ב' מעלות הללו ששכיחא בביתה בכל יום והיא מזומנת ליתן לעני תמיד וגם מדי דאכילה דהוא בלא טורח א"כ ע"י הצדקה הזאת המועלת היא שקולה נגד כל המצות כאמור ומשו"ה אמר כאלו קיים כל התורה כולה ויתישב שפיר הלשון שאמר כאלו קיים כל התורה ולא אמר כאלו עסק בתורה או למד בתורה אלא קיים לרמוז דע"י קיום הצדקה של האשה הכשרה שהיא מועלת יותר מן האיש נחשב לו כאלו קיים כל התורה כולה ומעתה שפיר סמך דרשא אחריתי אין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות משום דאין הגאולה באה אלא בצדקה כאמור וכיון דעיקר הצדקה המועלת היא ע"י האשה הכשרה ומשו"ה אין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות:

ולקוטב האמור אפשר לפרש כוונת הפסוק כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון וסמיך ליה לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים וחו"מ נלע"ד לפרש כמ"ש המפ' ז"ל ע"פ ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכו' במאה אמר שנה ובעשרים ג"כ אמר שנה אבל בשבע שהוא המספר המועט אמר שנים לשון רבים ללמוד מדת הענוה דמאן דאיהו רב איהו זעיר ומאן דאיהו זעיר איהו רב וכבר גלוי וידוע מעלת העניו באמת שנעשה מרכבה לשכינה ומעבירין לו על כל פשעיו ואין סט"א שולט בו ורבו מעלות העניו באמת לאין מספר עיין להמפרשים ז"ל וזהו אומרו לא תירא לביתה משלג משל"ג נוטריקון מדינה של גיהנם דהיינו שלא תכנס לגיהנם ותטמא יהיב יען כי כל ביתה לבוש שנים במדת הענוה שלמדה ממלת שנים הכתובה אצל חיי שרה כאמור ומאחר שיש לו מדת הענוה אז נכון לבו בטוח שלא יעשה שום חטא כו"ע משום דנעשה מרכבה לשכינה ואין סט"א שולט בו ומעבירין לו על פשעיו משו"ה לא יכנס לגיהנם אמנם לפי האמור ומונח לדרכנו א"ש כפה פרשה לעני וכולי דהיינו דנותנת לעני צדקה והיא צדקה מעולית כדאמרן לעילא משו"ה סמיך ליה לא תירא לביתה משלג דהיינו מדינה של גיהנם וטעמא טעים משום דכל ביתה לבוש צדקה מלשון וילבש צדקה כשריון וכולי וכיון דנותנת צדקה מעולית דשכיחא בביתה בכל יום וגם נותנת ריפתא דבר שאין בו טורח א"כ יש ב' מעלות טובות מה שאין באיש וזהו לבוש שנים קרי ביה ב' א"כ ע"י הצדקה ניצולת מגיהנם כנודע ויתישב שפיר מה שאמר כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון כפל הענין לרמוז על ב' המעלות שיש באשה יותר מהאיש כנז'.

היוצא לנו דשני דברים הגורמים ומקרבים ביאת המשיח והם התורה והצדקה מישך שייכי בנשים הכשרים דפ"י שהיא שכיחא בביתה ומשגחת על בניה ללמוד תורה ונחשב לבעלה כאלו מקיים והגית בו יומם ולילה וגם מצות צדקה ג"כ ע"י שהיא שכיחא בכל יום בביתה מקיימת צדקה המועלת בב' דברים יותר מהאיש כאמור ובזה אפשר לפרש מקרא קדש ישמח הר ציון תגלנה בנות יאודה וכה תפרשו ישמח אותיות משיח דהיינו כשיבוא משיח בהר ציון אז תגלנה בנות משום דמסיבתם בא המשיח:

ובלכתך בדרך הנה מקום אתי לפרש כוונת הש"ס בברכות דף י"ז ת"ר גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מהאנשים שנ' נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי א"ל רב לרבי חייא נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כניסתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ומנטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן ע"כ ועיין להמפרשים ז"ל מה שפי' אמנם לפ"ד יתכן שפיר והיינו מדקרי להו שאננות ובוטחות משם בארי"ה שאננות בביתם תמיד ואפ"ה בעת מתן תורה מצינו דהתחיל בנשים תחלה שנ' כה תאמר

לבית יעקב אלו הנשים ומביא ראיה מפסוק האזנה אמרתי וגם בוטחות משום דכיון שהם בביתם תמיד בכל יום מקיימות מצות צדקה המועלת בב' דברים יותר מהאיש כמ"ש ויש להם הבטחה גדולה לעוה"ב בשביל הצדקה יען דעבירה מכבה מצוה אבל מצות הצדקה אין עבירה מכבה אותה כמאמר הכתוב וצדקתו עומדת לעד וא"כ אין לך הבטחה גדולה מזה שבטוחה שמצות צדקה אין עבירה מכבה אותה ועי"ז מקשי רב לר"ח נשים במאי זכיין על הצד שאמר שהם שאננות משו"ה גדולה הבטחה של הנשים יותר מהאנשים במאי זכיין ע"ז השיבו באקרויי בנייהו לבי כנישתא וכו' דהיינו כיון שהיא תמיד בביתה ומשגחת על בניה ללמוד תורה נחשב לבעלה כאלו הוגה בתורה יומם ולילה מש"ה בעת מ"ת אמר מתחלה לנשים כה תאמר לבית יעקב והיא תשובה לשאלה במאי זכיין שר"ל למה זכו לכל הכבוד הזה במ"ת דלא התחיל הכתוב כ"א בנשים כנז"ל מכיון שע"י מתקיים והגית בו יומם ולילה ומשו"ה גדולה הבטחתן להיות היא תחלה בציווי התורה וכאמור.

גם אופן אחר במעלת הנשים הכשרות במה שאמר הש"ס ובאתנויי גברייהו בי רבנן ומנטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן ופי' רש"י ז"ל בי רבנן בהמ"ד ששם שונים משנה ותלמוד ומנטרן לגברייהו ממתינות לבעליהן ונותנות להם רשות ללכת ללמוד תורה בעיר אחרת יעו"ש א"כ גם הנשים הם הגורמות לבעליהן ללמוד תורה ומשום זה זוכים לעוה"ב ובזה שפר קדמי לפרש כוונת מ"ק ישששכר חמר גרם רובץ בין המשפתי' וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד ע"כ וכה תפרשו ישששכר יש שכר השכר הוא יש שהוא ש"י עולמות כדאיתא בש"ס עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנ' להנחיל אהבי יש וכו' ועיקר שכר העולמות היש אינו מצד מל"ת שהם בשב ואל תעשה אלא מצד מצות עשה שהם בקום עשה שהם רמ"ח מצות וזהו שאמר הכתוב חמ"ר הם אותיות רמ"ח לומר לך דהי"ש דמעלת הנשים הוא יותר מהאנשים והוא דהנשים הם עולמות הם מצד רמ"ח מ"ע וע"ז מתמה הפסוק בביתם תמיד ואין הולכי' אנה ואנה כמו האנשים שהולכים אנה ואנה להביא טרף לביתם אלא הם גרם היא האשה שנקראת עצם כמאמר הכתוב עצם מעצמי במאי זכיה הא היא פטורה במ"ע שהזמן גרמא לזה ויהי כמשיב רובץ בין המשפתים דהיינו במה שגורמת לבעלה להיות רובץ בין המשפתי' להיות עסוק בתורה בשפתים ויש לו מנחה מצד צרכי ביתו שהיא מכנת ומזמנת לו כל מה הצריך לו וזהו שסיים הפסוק וירא מנחה כי טוב דהיינו וירא בעלה מנחה ושקט ושאנן מצרכי ביתו והוא עוסק בתורה וזהו כי טוב אין טוב אלא תורה וא"כ מכח זה תזכה האשה לעוה"ב וזהו ואת הארץ היא ארץ העליונה

כי נעמה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו ומאחר שכן צריך האדם להיות עוסק בתורה ובמצות כדי לזכות הוא ובת זוגו וזהו שסיים הפסוק ויט שכמו לסבל עולה של תורה ויהי למס עובד עבודה זו תפלה ומצות שהם בקום עשה כמדובר וכבר יש לי בזה הפסוק ציצים ופרחים הלוא הם כתובים על הסדר בספרי הקטן דבק טוב ודרך אגב אפשר לפרש כוונת המסרה הובאה לה' ח"א ז"ל לפתח חטאת רובץ רובץ תחת משאו רובץ בין המשפתים יע"ש מה שפי' ה' הנז' בסדר משפטים וכה תפרשה לפתח חטאת רובץ הוא היצה"ר דמשעה שנולד נכנס באדם ולכאוורא במה אוכל לו לזה אמרה המסרה רובץ תחת משאו דהיינו שיהיה תחת משא של תורה לשאת ולתת בתורה ובזה נעשית לו התורה תבלין ויוכל לו ודרך אגב השמיענו בעל המסרה דעיקר לימוד התורה הוא שיוציא בפיו כמו שאמרו בש"ס דעירובין דף נ"ד ע"ב כי חיים הם למוצאיהם אל תקרי למוצאיהם אלא למוצאיהם בפה יע"ש וזהו שסיימה המסרה רובץ בין המשפתים דהיינו שעיקר מה שיהיה רובץ ללמוד תורה היא בין המשפתים שיוצא הדברים בין השפתים כאמור:

ולמשך זו נלע"ד לפרש כוונת הש"ס שם אמר ליה שמואל לרב יאודה שיננא חטוף אכול חטוף אישתי דעלמא דאזלינן מיניה לבי הלולא דמי ופירש"י ז"ל לבי הלולא דמי היום ישנו ולמחר איננו דומה לחופה שהולכת מהר ע"כ ולכאוורא אין הדעת סובלת שח"ו שמואל ידבר לרב יאודה כדברים האלה על עסקי אכילה ושתיה של עוה"ז אבל מלין לצד עילאה מלל וכוונתו שמזהיר לרב יאודה על עסק התורה והמצות שלא יתעצל ויתרשל ח"ו ולזה כיוון שיננא חטוף אכול חטוף אישתי דעסק התורה בשם אכילה ושתיה יקרא כמאמר הכתוב לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי ולזה מזהירו חטוף אכול וכו' אל תאמר כשאפנה אשנה אלא מהר ועסוק בתורה ומצות ואל תמתין עד למחר ונתן לו טעם יען דעלמא דאזלינן מיניה לבי הלולא דמי וכפירש"י ז"ל היום ישנו היום בעוה"ז יכול ללמוד ולסגל מע"ט ולמחר בעוה"ב איננו דכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ולכן אמר לו חטוף אכול וכו' כנז':

ועם האמור אפשר לענ"ד לפרש הכתוב לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו וכבר תמהו המפ' ז"ל דהלא הלב הוא במקום אחד כמו שהעידו חכמי הניתוח וא"כ איך אמר שלמה לב חכם לימינו וכו' עיין לה' עוללות הבציר ז"ל סדר ויחי ולפי האמור א"ש רק נקדים עוד מ"ש ה' זרע ברך ז"ל סדר מצורע דהעוה"ז באה לימין האדם ועוה"ב לשמאלו ע"ד מ"ש במד' פ' תזריע ע"פ אחור וקדם צרתני ע"ש ושפיר אמר שהע"ה לב חכם לימינו ר"ל מי שהוא חכם ויש לו דעת ומתבונן ונותן לבו להעיקר עשיית המצות הם בעוה"ז

שהיא לימינו משום דכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ומי שטרח בע"ש ימצא מה שיאכל בשבת וכבר אמר התנא יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז יותר מכל חיי העוה"ב אמנם ולב כסיל לשמאלו שאינו נותן לבו כ"א לשמאלו שאומר דכשיבוא אל עוה"ב שהיא בשמאלו שם אעשה מה שמוטל עלי לעשות וכשבא לשם אינו יכול לעשות שום מצוה כו"ע ונמצא ריקם ריקם מג"ש ועיין במס' שבת דף קנ"ג מה שאמר שם הש"ס משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן יעו"ש:

אופן אחר לב חכם לימינו וכו' בהקדים חקירת המפ' ז"ל הובא' דבריהם לה' ע"ד ז"ל בית החכמה פ' ויחי ומקשים לדעת הלוא הלב הוא מובחר שבאברים ולמה מונח בשמאלו של אדם ומתרצים שויתי ה' לנגדי תמיד נמצא שהלב הוא נגד ימין של הקב"ה אך ה"מ כשהאדם הוא נגד הקב"ה ואז הלב הוא נגד ימין של הקב"ה ע"כ וכבר אמר התנא איזהו חכם הלומד מכל אדם ופי' הרע"ב הלומד אפי' מקטן ממנו ומוכרח שיש לו מדת הענוה ונודע דהעניו נעשה מרכבה לשכינה ויפה אמר שהע"ה לב חכם דהיינו מי שהוא חכם מוכרח שלומד אפי' מקטן ממנו ואז מוכרח דיש לו מדת הענוה ואז נעשה מרכבה לשכינה ואז נמצא לבו הוא נגד ימין של הקב"ה וזהו לב חכם לימינו חשוב כמו שמונח בימינו שהוא נגד ימין של הקב"ה אבל מי שהוא כסיל וגבה עינים ורחב לבב בודאי אינו נגד הקב"ה דהקב"ה אומר אין אני והוא יכולים לדור בעולם ואז הוי הלב בשמאלו במקום גרוע מונח:

ולמשך זה אפשר לענ"ד לפרש כו"ה אשרי העם שה' אלהיו ע"כ וכבר כתבנו דהמעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו וזהו אשרי העם הוא נוט' המעביר על מדותיו וכלומר אשריו המעביר על מדותיו דאז והיתה הרוחה שככה לו מלשון וחמת המלך שככה דהיינו מעבירין לו על כל פשעיו אשרי העם כמ"ש אשריו המעביר על מדותיו אז שה' אלהיו שנעשה מרכבה לשכינה וכמאמר הכתוב ג"כ אני את דכא ושפל רוח וכפל העניו כמאמר התנא מאד מאד הוי שפל רוח דבכל המדות ילך אחר המיצוע אמנם במדת הענוה צריך לילך אל קצה האחרון כמ"ש ז"ל ומשו"ה כפל העניו:

גם באלה חפצתי לפרש כו"ה אשרי הגוי אשר ה' אלהיו העם בחר לנחלה לו ע"כ וכתב ה' מדבר קדמות ז"ל מע' ע' אות ז' משם התנחומא לא בחר הקב"ה בישראל אלא דווקא בשביל הענוה ע"כ וזהו אשרי הגוי דהם ישראל שנקראים גוי אחד בארץ אשר ה' אלדיו דווקא וכמאמר הכתוב כי מי גוי אשר לו אלדים קרובים וכו' ויהיב טעמא העם שהוא מעביר על מדותיו ומש"ה בחר לנחלה לו ולא לאוה"ע:

ועפ"ז אפשר לפרש מד' הובא לה' בני יששכר ז"ל מאמרי חדש סיון מאמר ב' אית י"ב וז"ל עמד וימודד ארץ ארשב"י מדד הקב"ה את כל האומות ולא מצא אומה שהיתה ראויה לקבל התורה אלא ישראל וכו' מדד הקב"ה את כל ההרים ולא מצא הר שתנתן עליו התורה אלא הר סיני עכ"ל והקשה בו ה' הנז' הנה לא ידענו מה הרוחנו בזה שלא מצא הקב"ה הר וכו' וגם האיך ס"ד שלא מצא הקב"ה הר אחד ליתן עליו התורה הרי ודאי אם רוצה הקב"ה ליתן התורה על הר אחר מי מעכב עליו אלא כך עלה ברצונו ומי יבוא אחר המלך וכו' בשלמא על בחירה בישראל יותר מכל האומות יתכן שפיר כיון שמין האנושי הוא בעל בחירה הנה לא מצא הי"ת בכל מין האנושי אומה שיהיו ראויים בבחירתם לקבל התורה רק לישראל אבל ההרים דוממים הם ואין להם בחירה מה שייך לומר בהם לא מצא הקב"ה וכו' יעו"ש מה שפירש:

וחו"מ אפשר לפרשו בהקדים מ"ש ה' הנז' באות י"ג משם הרמ"ע ז"ל טעם שנבחר סיני שמספרו ששים ריבוא כזה יוד פעמים ס' הרי ת"ר נו"ן פעמים ת"ר הרי ל' אלפים י"פ ל' אלפים הרי ס' ריבוא עכד"ק (וספר הרמ"ע אמ"א כי לפ"ד חסר עוד שלוש מאות אלפים) ונלע"ד לישוב משום דמלת סיני הם אותיות כפולות בחשבון דסמ"ך במלוי היא חשבון ת"ך בהם ב' פעמים סמ"ך ויו"ד במלוי היא עשרים כפולה אות נו"ן הם ב' נונין ויו"ד אחרונה היא ג"כ כפולה כנז' א"כ מאחר שמלת סיני אותיותיו כפולים בחשבון כנז' ועולה בחשבונו ס"ר מש"ה לא נתנה תורה כ"א עליו דווקא שוב אחר זמן רב בא לידי ספר רוח יעקב ז"ל בסוף הדרוש ושחד על נקי לא לקח שכתב וז"ל וסיני של מטה כנגד סיני של מעלה שמספרו עולה ג"כ שלוש מאות אלף כנז' הרי לך שש מאות אלף נגד ישראל ונגד התורה וכו' יעו"ש עוד נקדים מ"ש המפ' ז"ל דהטעם דזכו ישראל בתורה ולא המלאכים משום דהתורה יש בה ששים ריבוא אותיות וישראל יש בהם ששים ריבוא וכל אחד מישראל אחוז באות אחד מן התורה וזה הטעם שנקראו שמן ישראל שר"ת שלו יש ששים ריבוא אותיות לתורה עיין לה' אהל יעקב ז"ל מס' ברכות בפ' הרואה משם ה' ח"ע ז"ל אופן קצ"ו יעו"ש וכלפי זה נלע"ד דמהאי טעמא גופיה לא שייכה התורה לאו"ה משום דישראל יש בהם ששים ריבוא והתורה יש בה ששים ריבוא אותיות וכל ישראל אחוז באות אחת מן התורה כאמור ומשו"ה לא שייכא לאו"ה כ"א לישראל דווקא ומהשתא ז"ש רשב"י מדד הקב"ה את כל האומות ולא מצא אומה שראויה לקבל התורה כ"א ישראל משום דישראל שמן מורה על התורה שיש בה ששים ריבוא אותיות וישראל יש בהם ששים ריבוא וכל אחד מישראל אחוז באות אחת מן התורה והם דווקא ראויים לקבל התורה ולא האו"ה והראיה לזה ג"כ פעל הקב"ה בהרים שלא נתן הקב"ה התורה

כ"א על הר סיני משום שמספרו ששים ריבוא משו"ה נבחר הוא שתנתן התורה עליו יותר משאר ההרים ומהאי טעמא לא ניתנה התורה כ"א לישראל דווקא כאמור:

אמנם עפי"ה א"ש רק הן קדם נביא מ"ש במד' ע"פ גאות אדם תשפילנו ושפל רוח יתמך כבוד גאות אדם תשפילנו זה תבור וכרמל שבאו מסוף העולם מתגאים ואומרים שאנו גבוהים ועלינו הקב"ה נותן התורה ושפל רוח יתמך כבוד זה הר סיני שהשפיל את עצמו לומר שאני נמוך וע"י כן הקב"ה תמך כבודו עליו וניתנה עליו התורה וזכה לכל הכבוד הזה כמה דתימא וירד ה' על הר סיני ע"כ והשתא א"ש דברי רשב"י מדד הקב"ה את כל האומות ולא מצא אומה ראויה לקבל את התורה כ"א ישראל משום שהם ענוים ושפלים והם ראויים לקבל התורה ובהם בחר הקב"ה מכל האומות דחביבה לפני הקב"ה מדת הענוה והשפלות והא ראיה לזה דמכל ההרים לא בחר הקב"ה ליתן התורה כ"א על הר סיני משום שהשפיל את עצמו ומשו"ה הקב"ה נתן עליו התורה כאמור ומטעם זה בחר הקב"ה בישראל יותר מן האומות ולהם נתן התורה משום דחביבה מדת הענוה והשפלות כאמור:

אנפא אחרינא אשרי העם שככה לו וכו' בהקדי' מה דאיתא בש"ס דשבת דקי"ט אמר ריב"ל כל העונה אמן יהא שמיה רבה מברך בכל כחו קורעים גזר דינו שנ' בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מה טעם בפרוע פרעות משום דברכו ה' רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אפי' יש בו שמץ של עכו"ם מוחלים לו כתיב הכא בפרוע פרעות וכתיב התם כי פרוע הוא ע"כ ומעתה קום קרא אשרי העם נוס' העונה אמן יהא שמיה רבה מברך אז שככה לו מלשון וחמת המלך שככה דהיינו שמקרעין גזר דינו כדברי ריב"ל ולר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אשרי העם העונה אמן יהא שמיה רבה מברך שה' אלדי"ו לומר דאפי' יש בו שמץ עכו"ם מוחלים לו וה' אלהיו כאמור:

ודרך אגב אפשר לפרש כו"ה אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה במה דאיתא בש"ס שם אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן שנאמר פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמנים וכתב מהרש"א ז"ל שם א"נ דמלת שומר במקומו עומד מלשון המתנה והיינו שממתין בכל סוף ברכה היא לומר עליה אמן שלא יהא אמן יתומה ע"כ יעו"ש ואיתא בש"ס דברכות דף מ"ז כל העונה אמן יתומה בניו יתומים קטופה יתקטפו ימיו ושנותיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו ע"כ ומעתה א"ש אשרי נוטריקון שומר אמן דהיינו שאומר אמן בתקנה שלא תהיה יתומה ולא קטופה ומאריך בה אז והיתה הרוחה יושבי ביתך היא גן עדן דהיינו שפותחין לו שערי גן עדן וגם עוד יהללוך סלה דהיינו שמאריכין לו ימיו

ושנותיו וזהו עו"ד שהיא בגי' שבעים או שמונים דהיינו ימי שנותנו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה:

עוד ידי נטויה לפרש כוונת רב אחא כל הנושא אשה וכו' מאלף ועד תי"ו וטרם בואנו ליישב הבוא נבוא ליישב מה שאמרו בש"ס דברכות דף ד' א"ר אלעזר א"ר אבינא כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב מאי טעמא אלימא משום דאיתא באלפא ביתא לימא אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא אפי ואי משום דאית ביה פותח את ידך לימה הלל הגדול דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר אלא משום דאית ביה תרתי ופירש"י ז"ל דאית ביה תרתי דאתיא באלפא ביתא ואית בה שבח הכנת מזון לכל חי ע"כ וכבר צווחו קמאי דקמאי ואין צריך לבאר כי הקושיא מפורסמת דאיך יעלה על הדעת דבשביל שאומר ג' פעמים ביום תהלה לדוד משום דאתיא באלף בית וגם משום שבח הכנת מזון יהיה מובטח שיזכה לעוה"ב ולהבין זאת נקדים מ"ש ה' זרע ברך ז"ל סדר בשלח וז"ל איתא בילקוט סדר יתרו רמז ער זש"ה הלא כתבתי לך שלישים בכתב התורה משלשת ואותיותיה משולשים אב"ג וכו' ע"כ דלכאוורא הוא תמוה האיך מביא מן אב"ג שאותיותיה משולשים הם שהרי אם נצרף להם עוד ד' נמצא הם מרובעים אבל הענין הוא דכי דייקת תשכח שכל סדר א"ב הוא מסודר באופן שכל ג' אותיות מהם הסמוכות זל"ז אז האות האמצעית שבשלשתן הוא השליש מן החשבון סכום כל שלשתן ביחד כגון אב"ג סך שלשתן עולה ששה נמצא אות בית שהיא האות האמצעית שבשלשתן היא השליש מן שלשתן ביחד וכן ע"ז האופן דה"ו עולה ט"ו ואות הא היא השליש וכן זח"ט ביחד כ"ד ואות ח' השליש וכן כולם ע"ז האופן עד ש' ת' תצרף אליהם אותיות מנצפ' כזה ש' ת' מ' הרי י"ב מאות מפני שהמי"ם מן מנצפ"ך עולה בחשבון ת"ק כנודע הרי אות תיו שלש מחשבון הכל וכן נ' צ' פ' עולה שני אלפים ומאה נמצא אות צד"י שעולה למספר שבע מאות הוא השליש מסך הכל ע"כ שמעתי והוא אמת ויציב אמנם לכאוורא עדין לא הונח לנו בזה למה באמת נתיסד הא"ב על אופן זה ולפע"ד אפשר לומר לפי מה שבארנו במדרש שוחר טוב סי' ע"ז דהמן שירד לישראל ירד בכל פעם מזון ב' אלפים שנה ע"כ דהענין הוא לע"ד לפי דשית אלפי שני הוי עלמא שני אלפים תהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ולכך רמז להם במה שירד להם המן על ב' אלפים שנה ממש כמו שמוכיחם ירמיה הנביא שא"ל הדור אתם ראו וארז"ל שהוכיחם למה אינכם עוסקים בתורה א"ל אין לנו במה להתפרנס הוציא להם צנצנת המן א"ל בזה נתפרנסו אבותיכם ועסקו בתורה וכו' ע"כ וכן רמז להם הקב"ה שירד להם המן בכל יום על ב' אלפים שנה שהם שנות התורה וכנ"ל לומר שאין להם אמתלא מחמת

פרנסה בכל ב' אלפים תורה דהשלך על ה' יהבך והוא יכלכלך וא"כ מיושב למה נתיסד הא"ב על אופן הנזכר לעיל דאיתא בריקנטי סדר בהר דכל האותיות א"ב בכלל עולה ששת אלפים ומרמז על ששת אלפי שני הוי עלמא וכו' ע"ש ומאחר דהשליש האמצעי משה אלפי הנז"ל הוא תורה לכך בא האות האמצעי שבכל ג' אותיות לשליש החשבון ללמדנו שהעולם שנברא ע"י גלגול האותיות על שית אלפי שנין וכמבואר בזוהר הובא לעיל ס' בראשית פ' וירא אלהי"ם את כל אשר עשה וכו' לא נברא אלא בשביל שליש האמצעי דהיינו ב' אלפים תורה ולפ"ז אפשר על בחינה זו אמר בריך רחמנא דיהב לן אוריין תליתאי היינו מה שהאותיות התורה הם משולשים וכאמור עכד"ק וטרם בואנו ליישב המאמר הנצב למעלה נראה לע"ד דדברי הרב מ"ש ש"ת תצרף אליהם אותיות מנצ"פ כזה ש' ת' מי הרי י"ב מאות וכו' לע"ד דבריו תמוהים דלפי החשבון שהא"ב הם משולשים והאות האמצעי הוא משולש א"כ איך יתכן שנאמר ש' ת' ותצרף עמהם אות מ' של מנצפ' הרי כשתצרף אותיות הא"ב ג' ג' לא ישאר כ"א אות ת' תצרף אותו עם ב' אותיות של מנצפ' כזה אב"ג הם ו' אמצעם הוא ב' דה"ו הם ט"ו אמצעם ה' זח"ט הם כ"ד אמצעם ח' יכ"ל הם ס' אמצעם הוא כ' מנ"ס הם ק"ן אמצעם נ' עפ"ץ הם ר"ם אמצעם פ' קר"ש הם ת"ר אמצעם ר' תמ"נ הם אלף וחמש מאות אמצעם ת"ק גם לפ"ד נשאר אות כ' פשוטה של אותיות מנצפך אינה נכנסת עם שאר האותיות הא"ב וא"כ לא הוי כל האותיות של הא"ב משולשין דהא לפ"ד נשאר אות ך' פשוטה של אותיות מנצפך ומוכרח לומר כמ"ש דנשארו צפ"ך הם שני אלפים וארבע מאות אמצעם הוא שמונה מאות שהוא אות פ' פשוטה ומ"מ קושטא קאי ושריר ובריר ואמת ויציב שאותיות א"כ הם משולשים וכמ"ש:

ולפי האמור נלע"ד דלזה רמזה לנו תורתנו הקדושה באמצע אותיות התורה ו' דתיבת גחון לרמוז לנו שהעולם שנברא ע"י גלגול האותיות על שית אלפי הנרמז באות ו' שהיא שש ובא האות ו' באמצע האותיות לומר לא נברא אלא בשביל שליש האמצעי דהיינו ב' אלפים תורה ובא הרמז בתיבת גחון דהוא נחש כמ"ש רש"י ז"ל בחומש לומר דע"י עסק התורה ינצל מהנחש שהוא יצה"ר:

ומעתה הבוא נבוא לבאר המאמר הנצב בראש אמיר א"ר אלעזר א"ר אבינא כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום וכו' הודיעך כי תהלה לדוד דאתיא בא"ב כל אמצע הפסוק יש בו ו' כמו תהלה לדוד וכו' ואברכה שמך בכל יום וכו' ואהללה שמך וכו' וכעזה"ד דוק ותשכח חוץ מאות ח' ואות ק' שהם אותיות חק שאין בהם ו' ומשו"ה אמר כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב ואין כוונתו על קריאת תהלה בעצם

אלא כוונתו הרמז הרמוז בקרבה תנמשך ממנה שממנו אדם מתפעל לרדוף אחר התורה דווקא ועל ה' ישליך יהבו ולזה כיוון שיאמר תהלה לדוד ג"פ בכל יום דאתיא בא"ב לרמוז על הא"ב שהיא משולשת כמ"ש ובא האות ו' בכל פסוק לרמוז על שית אלפי עלמא ובא באמצע הפסוק להורות דהעיקר שית אלפי הם אמצעם שני אלפים אמצעיים שהם ב' אלפים תורה שהעולם שנברא ע"י גלגול האותיות על שית אלפי שנין לא נברא אלא בשביל שליש האמצעי דהיינו ב' אלפים תורה ולכן באו אות ח' ואות ק' שהם אותיות חק לרמוז דצריך ללמוד תורה תמיד יומם ולילה חק בל יושבת והשליך על ה' יהבך והוא יכלכלך וזה רמוז בפסוק פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון לרמוז על האמור דהשלך על ה' יהבך וכו' וזהו שאמר הש"ס משום דאית ביה תרתי דאתיא בא"ב ואית שבח הכנת מזון לכל חי כמו שפירש"י ז"ל באופן דע"י קריאת תהלה לדוד ג"פ בכל יום ויתבונן בקריאתה ובסידורה בכל האמור למעלה אז ישליך על ה' יהבו ויעסוק בתורה יום ולילה וע"י עסק התורה אז מובטח לו שהוא בן העוה"ב דע"י קריאת התורה לשמה יהיה מנוקה מכל עון ואשמה ורשע דהמאור שבה מחזירו למוטב ובראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין:

ואמינא דמה שנתחלקו האותיות א"ב לתשעה חלקים לרמוז למ"ש רז"ל דאמת היא חותמו של הקב"ה לפי ששמו של הקב"ה אות ט' ומשום שהוא קיים לעד שני פעמים ט' הם ח"י במספר קטן ט' שני פעמים ח"י הם ל"ו ול"ו במ"ק הם ג"כ ט' ב' פעמים ל"ו הם ע"ב ע"ב במ"ק ט' וכן לעולם והיינו משום דחותמו של הקב"ה אמת שהוא במ"ק ט' והוא שמו של הקב"ה שלעולם ט' להורות שהקב"ה חי וקיים לעולם ומשו"ה אמינא אם אפשר דהוא הטעם שנתחלקו האותיות של הא"ב לתשעה חלקים כמספר אמת להודיע לנו כמו ששמו של הקב"ה הוא ט' ומשום שהוא קיים לעד לעולם כמ"ש כן התורה היא אמת ואמריה אמת וארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים והפוך בה והפוך בה דכולא בה ולית דבר לבטלה ח"ו אפי' קוץ תורתנו תורת אמת ועפי"ז אפ' לפרש כו"ה תתן אמת ליעקב וכו' דהנה נודע דיעקב אע"ה לא מת ולכן בא הרמז במלת אמת דכמו דמלת אמת רומזת על הקיום לעד כמ"ש כן יעקב אע"ה הוא לא מת וחי וקיים וזהו תתן אמת ליעקב ואפשר דאם תתן הלמד של ליעקב אצל אמת יהיה ב' תיבות ל"א מ"ת ותמן יעקב לא מת כאמור גם אפשר דהטעם דנתחלקו האותיות לט' חלקים שהוא בגי' אמת במ"ק לרמוז דמצד ימין דא"ב הוא אות אלף ומצד שמאל של הא"ב הוא אות תי"ו ואמצע של א"ב הוא אות מ' שהם תיבת אמת:

נתנה ראש ונשובה לפרש דברי רב אחא כל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה כולה מאלף ועד תי"ו דכיון שנשא אשה כשרה אזי גורמת לבעלה לעסוק יומם ולילה בתורה גם לבו בטוח ונכון שושלל לא יחסר כמו שאמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו ומשו"ה אמר כאלו קיים כל התורה כולה מאלף ועד תיו דכמו דמאלף ועד תי"ו יש באמצעותם שהם משולשים ולכך בא האות האמצעי שבכל ג' אותיות לשליש החשבון ללמדנו שהעולם שנברא ע"י גלגול האותיות על שית אלפי שנין לא נברא אלא בשביל שליש האמצעי דהיינו ב' אלפים תורה וצריך האדם לעסוק בתורה יומם ולילה והשלך על ה' יהבך כן הנישא אשה כשרה ע"י זוכה לתורה ולדבר כמ"ש משי"ה דקדק רב אחא בלשונו ואמר כאלו קיים כל התורה כולה מאלף ועד תי"ו כאמור:

ומלבד דיש מעלה לנשים צדקניות שבזכותם אנו נגאלין מגלות הזה עוד בה דבזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים כמו דאיתא בש"ס דסוטה פ"א דרש רע"ק בשכר צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו אבותינו ממצרים שבשעה שיוצאות לשאוב מים מזמן להם הקב"ה דגים קטנים בכדיהם ושיאבו' מחצה מים ומחצה דגים ובאות ושופתות שתי קדרות אחת של חמין ואחת של דגים ומוליכות אותם אצל בעליהן לשדה ומרחיצות אותם וסכות אותם וכולי ונזקקות להם בין שפתים שנ' אם תשכבון בין שפתי' וכו' והקשה ה' ידיד ה' ז"ל בסדר שמות דאיך בשביל שעשו דברים אלו היתה הגאולה בשבילם ותריץ וז"ל ונראה פשוט במה דאיתא בילקוט חדש ערך גאולה סי' י"ד וז"ל ישראל נגאלו בזכות ג' דברים והוא כי ג' דברים דוחים השכינה ואלו הן הבועל נדה חטאו גדול מאד ב' מי שבעל בת אל נכר ג' מי שלא קיים פריה ורביה וסותר בנינו של הקב"ה וישראל בהיותם במצרים היו נזהרים מג' אלו מנדה שהרי הכיור היה ממראות הצובאות בשביל הטבילה שטבלו ובאו לבעליהן לקיים פו"ר מבת אל נכר כד"א שבטי יה י"ה עדות לישראל ואחת היא ופרסמה הכתוב פריה ורביה ובני ישראל פרו וישרצו וכו' ואף שראו גזרת היארה תשליכהו ואפ"ה לא נמנעו ובזכות ג' אלו שרתה שכינה עמהם ויצאו ממצרים הנה כי כן בסיבת הג' אלו במה שהיו טובלין ואינם באין אצל בעליהן בנדה ב' במה שלא היו עוזבין לבעליהן שיתנו עיניהם בבנות הארץ בנות אל נכר וג' שהיו וג' שהיו מקיימית פו"ר במה שנזקקות להם בין שפתים וע"י כך שרתה שכינה בינהם ויצאו ממצרים עכד"ק יעו"ש ועפ"ז אפשר לפרש משך הפסוקים בתהלים אלהים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה גפן ממצרים תסיע תגרש גויים ותטעה ע"כ:

וחו"מ אפשר לפרש גפן ממלרים תסיע וכו' בב' אופנים אופן הא' נקדים מ"ש ה' עיר דוד ז"ל בית המלך חדר ט' אות קפ"ט וז"ל ובתשובות הרדב"ז ז"ל איתא איך אזלינן גבי

סנהדרין אחר הרוב והלא בסנהדרין יושבין בחצי גורן עגולה בקביעו' בלשכת הגזית וקיי"ל קבוע כמחצה על מחצה דמי ותירץ דהדיבור שלהם מה שיוצא מפיהם זכאי או חייב מקרי ניידי עכ"ל ולכאוורא הוא תי' דחיק והלא כמה פעמים מצינו בגמ' דסד"א דיבורא לאו כלום הוא גבי אמר ולא אפריש אי חייב בבל תאחר במס' ב"מ אי דיבור הוא משום מחוסרי אמנה וכו' א"כ היאך מצינו למימר דדיבור נקרא ניידי אבל לפי ההקדמה למעלה דהמחשבה מיקרי מעשה ק"ו שהדיבור נקרא מעשה ואיתא נמי במד' דהגפן אלו סנהדרין ע"כ יעו"ש עוד נקדים מ"ש ה' קול יעקב ז"ל בסדר בשלח משם ה' יושב אהלים ז"ל דהטעם להוצאה קודם הזמן משום דהמצריים בלילה חושבים מה לעשות לישראל ביום איזה עבודה קשה וביום מוציאי' מחשבת' לפועל ועי"ז נחשב להם כאלו שעבדו אותם ביום ובלילה ולכן נשלם הגלות דהא נידונו על המחשבה דמצטרפת למעשה ע"כ ומעתה קום קרא גפן וכו' אלו הסנהדרי' ומצינו גבי הסנהדרין דאזלינן בתר רובא וקשה האיך אזלינן בתר רובא והלא הסנהדרין יושבין בחצי גורן עגולה בקביעות וקיי"ל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכ"ת דהדיבור שלהם מה שיוצא מפיהם זכאי או חייב מקרי ניידי מנ"ל הא דנחשב לדיבור להיות נקרא ניידי דילמא דיבור לאו מלתא היא אלא מוכרח לומר משום דהמחשבה היא כמעשה ומכ"ש דהדיבור הוא כמעשה א"כ נקטינן מכח הסנהדרין דנקראו גפן דהמחשבה היא כמעשה וא"כ נמי מה דהמצריים מחשבים בלילה על ישראל לעשות ביום איזו עבודה קשה וביום מוציאים מחשבתם לפועל הוי כאלו שעבדו אותם ביום ובלילה ומכח זה נשלם הגלות דמחשבה מצטרפת למעשה וזהו ממצרים תסיע דהיינו שהקב"ה הוציא ישראל ממצרים הגם דלא נשתעבדו כ"א רד"ו שנה מ"מ מכח הגפן דהם הסנהדרין הוכחנו דהמחשבה הוי כמעשה וא"כ גם לגבי יצי"מ הוי מחשבה כמעשה וכדין יצאו כאמור:

אופן השני נקדים מ"ש ה' ע"ד ז"ל בה"מ חדר ב' אות קל"ז איתא במד' לך יום אף לך לילה לך יום זה עולם עליון אף לך לילה זה עולם התחתון וחשיב עולם העליון ברישא משום דגדולים מלאכי השרת מצדיקים ד"א לך יום זה מדה טובה אף לך לילה זו מדה רעה ללמד דכשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה ובמד' פרשת בחקותי איתא דף ר"ז ע"ב למה נמשלו ישראל לכרם לומר מה גפן זו יש בה יין ויש בה חומץ זה טעון ברכה וזה טעון ברכה כך ישראל חייבין לברך על הטובה ועל הרעה וכו' עקד"ק והן עוד נביא מ"ש ה' קו"י ז"ל משם ה' תולעת שני ז"ל בסדר יתרו אי אמרי' מוקדם בבריאה עדיף א"כ הדין עם השבטים שהם גדולים ממנו ולכן אינם חייבים על מכירתו דהא הוציא דבה עליהם שלא כדין דהא דינא כוותייהו אמנם אי אמרינן הקדמת המעלה והמאוחר עדיף

א"כ תו הוי דינא עם יוסף דהוא בר חכים ושלא כדין מכרוהו ואז חייבים על מכירתו עכ"ד יעו"ש והנה כתבו ז"ל דקושי השעבוד השלים המנין ועוד כתבו דקושי השעבוד בשביל מכירת יוסף מעתה הבוא נבוא ליישב המקרא גפן וכו' דהיינו ישראל שנמשלו לגפן לומר גפן יש בה יין ויש בה חומץ זה טעון ברכה וזה טעון ברכה כך ישראל חייבים לברך על הטובה ועל הרעה א"כ פי' הפסו' לך יום אף לך לילה ליכא לפרושי לך יום זה מדה טיבה אף לך לילה זה מדה רעה וללמד כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה דהא כבר למדנו זה מדנמשלו ישראל לגפן כאמור ומוכרח לומר לך יום זה עולם עליון אף לך לילה זה עולם התחתון ומדנקט עולם עליון ברישא ש"מ דמלאכי השרת עדיפי וטעמא מאי משום דמוקדם בבריאה עדיף ואם נקטינן דמוקדם בבר אה עדיף א"כ הדין עם השבטים שהם גדולים ממנו ואינם חייבים על מכירתו ושלא כדין הוציא עליהם דבה א"כ צריך לומר דקושי השעבוד אינו בשביל מכ"י דהא הדין עם השבטים ומוכרח דקושי השעבוד השלים המנין ובזמנם יצאו וזהו שסיים ממצרי' תסיע דהיינו ישראל יצאו ממצרי' בזמנם כאשר הוכחנו:

חזרנו לפרש המשך הפסוקים ע"פ דרכנו רק נקדים מ"ש המפ' ז"ל דבגלות הזה בזכות השכינה אנו נגאלים גם כתב ה' מדבר קדמות ז"ל מערכת נו"ן אות י"ג דהברכה מצויה בשביל אשתו דבעבורה שכינתא שריא ובאה הברכה יע"ש וגם ע"י שיהיו נזהרים מג' האמורי' למעלה אז השכינ' בתוכנו ובעבורה אנו נגאלין ומעתה זהו שיעור המשך הפסוקי' אלדים צבאות השיבנו לעיר קדשנו ותפארתנו וקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ והאר פניך על מקדשך ותבנהו מהרה ותגדל כבודו ונושעה מן הגלות המר הזה וכ"ת באיזה זכות אגאל אתכם לז"א גפן ממצרי' תסיע דהיינו האשה שנקראת גפן שגרמה ששרתה שכינה ביניהם ע"י שגרמו לבעליהן שלא יבואו עליהן בנידותן וגם שלא יבעלו בת אל נכר ושקיימו פו"ר שע"י תלתא כחדא שריין שרתה שכינה ביניהם ויצאו ממצרים וזה רמוז בתיבת גפן גויה פריה נדה כלומר דע"י שלשה אלה דהם גויה פריה נדה שהאשה הנקראת גפן היתה זהירה בהם שרתה שכינה ביניהם ועי"ז ממצרים תסיע האומה הישראלית כן בגלות המר הזה בזכות הנשים צדקניות שע"י שורה השכינה ביננו ונצאו מן הגלות הזה וזהו תגרש גויים מארצנו ונחלתנו וכל זר ונכר לא יעבור בתוכנו ותטע האומה הישראלית בארץ החמדה.

ויפה הסמיך רב אחא שני הדרשות האלה כל הנושא אשה כשרה וכו' ואין הדורות נגאלים אלא בזכות וכו' להדדי דכיון דכל הנושא אשה כשרה כאלו קיים כל התורה

וכו' ובאמצעות' שורה שכינה בתוכנו כאמור ובזכות השכינה אנחנו נגאלים מגלות המר הזה משו"ה דרש אח"כ ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות כאמור:

ומאחר שכל כך גדלה מעלת הנשים הצדקניות כמ"ש צריך האדם לילך אחר אשה אשת חיל ולא לרדוף אחר היופי או הממון וכיוצא אלא העיקר יראת ה' וכמאמר שהע"ה שקר החן והבל היופי וכו' והגם דלפעמים ישפילהו ויעני אותו השי"ת בקחתו אשה אשת חיל ומשום זה ימנע אדם עצמו מלקחתה שיאמר ודאי רוע מזלה גורם שיעני עכ"ז לא ימנע מלקחת אשת חיל והא דהעני משום דהיתה ברשות אביה ואביה מזל עני אבל כשתקח אותה תהיה ברשותך ותהיה עשיר כבתחלה וכמו שראיתי לה' ידיד ה' ז"ל בסדר ויצא משם ה' פני שלמה ז"ל ע"פ אשת חיל מי ימצא וכו' במה שאמרו חז"ל גבי ההיא דמטרוניתא דשאלה לר"ש ן' חלפתא אמריתו בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ עד עכשיו מה הוא עושה א"ל מזווג זיווגים וגוזר אשתו של פלוני לפלוני בתו של פלוני לפלוני ממונו של פלוני לפלוני ופי' המפרשים ז"ל דהרצון לומר בת פ' לפ' וממונו של פלוני לפלוני לפי שהקב"ה מזווג זיווגים וכדי לזווגם יחד מוריש לזה ומעשיר לזה כדי שיהיו שוים ויהיה זיווגם עולה יפה אצל הטבע ועושה כולם ה' או עשירים או עניים ז"ש בתו של פ' לפ' ממונו של פ' לפ' הנה דלפעמים משכיל הקב"ה לאיש ומשוהו עני כדי שיהיה שוה לב"ז נמצא שכל איש להשיג ב"ז הוא באפשרות שאף שעתה הוא עשיר ישפלהו ח"ו הקב"ה כדי להשוותו עם ב"ז ז"ש אשת חיל מי ימצא מי ומי יגיע למדריגה שהוא ימצא בה במוצא מציאותו דהיינו שהוא יעשיר ליקח אותה ולא להפך שיעני לקחתה ז"ש ורחוק מפנינים מכרה מפני שלפעמים ישאר האדם מפנינים שיהיה עשיר והעני כדי ליקח אותה ויצא עתק מפיו ויאמר אין זה כ"א רוע מזלה של אשה זו מאחר שהיה יכול הקב"ה להשוותם יחד באופן יותר יפה בהעשיר אותה ותהיה שוה לבן גילו ומדלא עשה כן אין זה כ"א מזלה גרם לכן להסיר מלבו דבר זאת בא המלך שלמה ע"ה ואמר בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר כלומר אם ראה תראה שהענית בעבור קחת אותה ולא היה ההפך שהיא תעשיר היינו מטעם משום שעד עתה היתה ברשות אביה שבת פ' תקרא ומזל אביה גרם שלא תעשיר להיות שוה לך אך עתה שהיא ברשותך שנקראת ברשו' בעלה לא תחסר כל בה עכד"ק יעו"ש:

ועפ"ז אפשר לענ"ד לפרש כוונת המשך הפסוקי' בתהלים סימן ע"ה כי אלדים שופט זה ישפיל וזה ירים כי כוס ביד ה' ויין חמר מלא מסך וכו' וח"מ אפשר לפרש בהקדים מ"ש ה' עוללות הבציר ז"ל סדר תרומה וז"ל לכאוורא שני גמרות סותרות זה את זה כי אמרו בגמ' שאלה מטרוניתא מה עושה הקב"ה מיום שנברא העולם ואמר עושה סולמות

משפיל ומרים ובעלמא אמרינן ארבעים יום קודם יצירת הולד מביא מלאך הממונה על הריון הטפה לפני הקב"ה וגוזר אם יהיה עשיר או עני וא"כ הוא הלוא קיי"ל כל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' ע"ת אינו חוזר ואיך יכול הקב"ה לחזור ולהורידו מנכסיו אחרי אשר כבר גזר שיהיה עשיר ונראה ע"פ משנה במס' פאה פ"ז המדל בגפנים כשם שהוא מדל בתוך שלו כך מדל בשל עניים ומפרש הברטנורא קסבר עניים דין שותף יש להם ונראה כששנים עושים שותפות ומניחים בשותפות עד"מ זה אלף וזה אלף א"א שיהיה המעות ביד שניהם תמיד רק שהוא ביד אחד ומידי שנה בשנה וכו' עושים חשבון ונותן לשותפו חלק בריוח ואם הם עוסקים באמונה זע"ז נשאר השותפים תמיד ואם בעל הכיס מעלים קצת ג"כ השני מוחל לו באמרו שהוא יש לו טרחא יתירה לחשוב תשבונות אבל אם רואה השותף שהעלים הרבה ואינו מעלה לו ריוח אמר יאמר או אהיה אני בעל הכיס או נחלוק והקשתי קושיא לשמים מה זה שארבעים יום קודם יצירת הולד הקב"ה גוזר עשיר או עני ואלו צדיק ורשע לא קאמר שהבחירה הוא חפשי למה יצא כזאת מלפני הקב"ה שזה יהיה עשיר וזה יהיה עני דילמא יהיו שניהם באחד טובים או בהיפוך ואמרתי חלילה לאל מעול בודאי הקב"ה נותן לכל איש ישראל בשוה רק שבהכרח הוא שיהיו עניים בעולם כמשאז"ל שאמר דוד ישב עולם לפני אלדים חסד ואמת מן ינצרהו ועושה הקב"ה שותפים ארבעים יום קודם יצירת הולד הקב"ה גוזר שא' יהיה עשיר בעל הכיס והשני יהיה עני ויקח החלק הריוח מהעשיר ואם העשיר יתן לו חלקו באמונה אזי נשאר תמיד בעשרו והעני ישאר תמיד עני ואם אינו נותן לו כל חלקו במילואו גם הקב"ה מוותר לו במקצת בשביל טרחתו וצרכיו המרובים משל עני אבל אם מעלים עיניו מהעני ואינו נותן לו כלל אז הקב"ה מחלק ביניהם או שנוטל מזה ונותן לחבירו שיהיה בעל הכיס ואעפ"כ נשאר המעות שלו רק שהוא ביד שותפו כדי שהוא יקח הריוח משותפו עכד"ק יעו"ש:

ועפ"י הצעה זו אפשר לפרש כוונתו הש"ס במס' ביצה דף ט"ו ע"ב אמר רבי משום רבי אליעזר בר' שמעון הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנ' אדיר במרום ה' ע"כ הנה המפרשים ז"ל הלבישו האי מימרא כל אחד לפי דרכו יע"ע ואענה חלקי אף אני בהקדים עוד מש"ה בינה לעתים ז"ל דרוש עת נקמה דרוש כ' משם המפ' ז"ל בטעם מחצית השקל למה לא באה לתת שקל שלם והקפיד י"ת יהיה דווקא מחציתו בין לדל בין לעשיר ואמרו ז"ל כי לאשר האומה הנבחרת תלוי בהתאחדם אלו עם אלו התאחדות נמרץ באומרו יחד שבטי ישראל וכו' לכן צריך שיחשוב כל אחד מאישיהם שהוא מצד עצמו אינו שלם אם לא בחברת השותפות האחר כי חבירו משלים מה שהוא חסר וא"כ

נמצא שכל אחד איש ואיש מיחידי האומה ישראלית הוא כמו חצי חבירו וחצי חבירו הוא חצי האחר ובין שניהם בהצמדם יחד עושים אחד שלם וע"כ צוה י"ת יתן כל אחד מחצית השקל למען יחשוב כי הוא לבדו לא יוכל להשלים את עצמו עד ישלימהו האחר והגזרה הזאת בעצמה היא אמתית באופן שצדקה ז"ל ברמז מחצית השקל להורות על כוונת התאחדות הזה עכד"ק יעו"ש ועיין ג"כ לה' עוללות הבציר ז"ל סדר כי תשא יעו"ש ומעתה זהו אומרו הרוצה שיתקיימו נכסיו דהיינו שיהיה עשיר וישאר הכיס בידו תמיד יטע בהן אדר היינו חו' אדר שיתן בעיניו חדש אדר שנותנין בו מחצית השקל והטעם שנותנין כ"א מחצית דווקא ומוכרח לומר להורות לנו ששלמות האומה הנבחרת תלוי בהתאחדם אלו עם אלו דהיינו שיחשוב כל אחד ואחד שמצד עצמו אינו שלם אם לא בחברת השותפות האחר כאמור ובין שניהם בהצמדם יחד עושים אחד שלם וממילא כשיקבע ויטע בלבו זאת שכל ישראל שותפים זע"ז אז ודאי לא יעלים עיניו מהעני ויתן לו חלקו באמונה וישאר הכיס בידו ויהיה עשיר תמיד כנז':

ומעתה קום קרא כי אלדים שופט זה ישפיל וזה ירים דהיינו כמו שהשיבו למטרוניתא דמיום שנברא העולם עושה סולמות ומשפיל ומרים וזהו אלדים שופט זה ישפיל וזה ירים ולכאוורא ק' הא ארבעים יום קודם יצירת הולד מביא המלאך הטפה לפני הקב"ה וגוזר אם יהיה עשיר או עני וא"כ הא קיי"ל כל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' ע"ת אינו חוזר וא"כ האיך יכול הקב"ה לחזור ולהורידו מנכסיו לזה ויהי כמשיב כי כיס ביד ה' קרי ביה כיס ביד ה' והרצון בו דודאי הקב"ה נותן לכל איש בשוה רק שבהכרח הוא שיהיו עניים בעולם ועושה הקב"ה שותפים מ' יום קודם יצירת הולד והקב"ה גוזר שא' יהיה עשיר בעל הכיס וזהו כי כיס ביד ה' דהיינו שהקב"ה גוזר שאחד יהיה עשיר בעל הכיס והשני יהיה עני ויקח החלק הריוח מהעשיר משום שהם שותפים וזה למדנו ממשנה דקתני המדל בגפנים כשם שהוא מדל בשלו כך הוא מדל בשל עניים והטעם הוא משום דהעניים דין שותף יש להם וזהו שאמר הפסיק ויין חמר דהיינו דדין זה דהעני דין שותף יש לו עם העשיר ומשו"ה צריך העשיר ליתן לעני חלק הריוח זה למדנו מגפן היין כדאמרה המשנה המדל בגפנים כשם שמדל בתוך שלו כך הוא מדל בשל עניים משום דדין שותף יש להם ומפני זה צריך שהעשיר יתן לעני חלקו באמונה במילואו וזהו מלא מס"ך אותיות כסם והכוונה שהעשיר צריך שיתן לעני חלקו במילואו וימלא לו כיסו וזהו מלא כסם כדאמרן והגם שהעשיר מעלים קצת ואינו נותן כל חלקו במילואו גם הקב"ה מוותר לו קצת בשביל טרחתו וצרכיו המרובים משל עני וזהו שסיים הפסוק ויגר מזה וכמו שפרש"י שם ויגר מזה הכום יפיץ ויקלח את משתיהם לשון כמים מוגרים

יע"ש וא"כ אף שהעשיר מגר מזה הכיס לעצמו ואינו נותן לעני במילואו מ"מ הקב"ה מוותר לו כאמור וישאר תמיד העושר בעשרו והעני ישאר תמיד עני אמנם אך שמריה וכו' כלומר אך מיעוטא דהיינו שמיעט העשיר מהעני ואינו נותן לו כלל אז שמריה ימצו ישתו דהיינו שהקב"ה נוטל מזה ונותן לחבירו שיהיה בעל הכיס ומ"מ נשאר המעות רק שהוא ביד שותפו כדי שהוא יקח הריוח משיתפו דמתחלה היה הכיס בידו ויקח ממנו כפי רצונו עכשיו כשהעלים מהעני יהיה העני בעל הכיס ויקח הוא שלו מהעני החלק שלו וזהו אך מיעוטא שמריה ימצו ישתו דהיינו יקח כמו השמרים שהם הפיסולת ימצו לשון מציצה וזה כל רשעי ארץ שהם מעלימים עיניהם מן עניים וכל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עע"ז כנודע אמנם הצדיקים שמשגיחים תמיד על העניים אז ישארו תמיד בעשרם כנז' אמנם ע"פ דרכנו א"ש כי אלדים שופט זה ישפיל וזה ירים וטעמא טעים למה הקב"ה עושה כן משפיל שאומר ממונו של פ' לפ' לז"א כי כוס ת"ו ש"ל ביד ה' וידוע דכוס כינוי לאשה דלפעמים משפיל הקב"ה לאיש ומשווהו עני כדי שיהיה שוה לב"ז וכדי לזווגם יחד מוריש לזה ומעשיר לזה כדי שיהיו שוים אצל הטבע ועושה כולם ה' וזהו כי כוס ביד ה' שהיא האשה הנקראת כוס שהיא ביד ה' מוריש לזה ומעשיר לזה כדי לזווגם יחד אצל הטבע וא"ת לפ"ז נמצא שכל איש להשיג בת זוגו הוא באפשרות שאף הוא עתה עשיר ישפילהו ח"ו הקב"ה כדי להשוותו עם ב"ז א"כ אשת חיל מי ימצא דיצא עתק מפיו ויאמר אין זה כ"א רוע מזלה של אשה זו שמזלה גרם עוני מאחר שהיה יכול הקב"ה להשוותם יחד באופן יותר יפה בהעשיר אותה ותהיה שוה לבן גילו ומדלא עשה כן אין זה כ"א מזלה גורם לזה מתרץ הפסוק ויין חמר מלא מסך הרצון בו משום שעד עתה היתה ברשות אביה שבת פ' תקרא ומזל אביה גרם שלא תעשיר להיות שוה אך עתה שהיא ברשותך שנקראת ברשות בעלה מעתה לא תחסר כל בה וזהו יין חמר כשתעשו ברכת הנישואין על היין אזי תהיה ברשותך ותחזור העטרה ליושנה וזהו מלא מסך אותיות כסם דהיינו שהקב"ה ימלא לך הכיסם שלך מה שהיה חסר לך ותהיה עשיר כבתחלה כאמור:

ובלכתך בדרך הזה הנה מקום אתי לפרש כוונת הש"ס בברכות דף ח' שדרשו ע"פ על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא זה אשה שנ' מצא אשה מצא טוב והמפ' ז"ל חתרו ליישב סיפיה דקרא לשטף מים רבים אליו לא יגיעו עם רישיה יע"ע ולפי דרכנו יבוא על נכון והוא דעל זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא זו אשה דהיינו דבעת קחתו אשה לשטף מים רבים אליו לא יגיעו דהיינו שלא ישפילהו ח"ו הקב"ה להיות עני והיינו לשטף מים וכו' שישטף ממנו ממונו כמים כמו שטף נהר זיתיו וכו' כדי להשוותו עם

ב"ז אלא מתפלל אל הקב"ה בעת קחתו אשה יהיה באופן יפה בהעשיר אותה ותהיה שוה לבן גילה וישאר עשיר כבתחלה או ב"ז בענין דהיא עשירה והוא עשיר ויהיו שוים יחד בטובה:

ת״ו ש״ל ב"ע קונטריס נחמד למראה

[נוט' ליקוטי רמזים חדשים מוצאם מן דוד נין אבאתו הכהן] גם אלה דברי התלמיד הקטן לש"ס שב"ו שמו בשם רבו הוא מוה"ר הרב המחבר שמו בכל קצוי ארץ כמעין המתגבר:
[א] **מאמרם** ז"ל הים ראה וינוס מה ראה ארונו של יוסף ראה ע"כ. והנה לכאורה י"ל דהים בתחילה מאי סבר ולבסוף מאי סבר. ונראה לפ' ע"פ מש"ת בא"ל ז"ל משם ה' חזה דוד ז"ל וזת"ד בשעה שבק' הקב"ה להטביע את המצריים בים עמד עוזא שר של מצרים לפני הקב"ה ואמ"ל רבש"ע נקראת צדיק וכו' למה אתה רוצה להטביע את בני וכו' באו' שעה כנס הקב"ה פמליא של מעלה וא"ל הוו דנין ביני ובין עוזא בתחלה הבאתי עליהם רעב והעמדתי להם יוסף הבין בחכמתו ונעשו כולם עבדיו ולבסוף באו בני כגרים ושעבדו בהם וכו' ולאחר שהודעתי לו את כחי ואת גבורתי שלחם בע"כ ועכשיו רדף אחריהם להחזירם לשעבוד וכו' ופי' הח"ד הנז' והקדים למה שהמשילו לפרעה שגנב ומשכו אצל העדר שמבקשים הימנו כל מה שהשביחה ולדותיה וגיזותיה וכו' ודעת פרעה שקנה את ישראל בשינוי הדת ואין לו לשלם מה שהרג מבניהם דס"ל השינוי קונה וכל מה שהשביחו ברשותיה השביחו אכן בגזלנא עתיקא לא מהני כמ"ש בקמא דצ"ו בההוא גברא דגזל פדנה דתורא מחבריה וכו' א"ל האי איניש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאקנסיה וכו' ואין גזלנא עתיקא כפרעה שהרי בתחי' הבאתי עליהם רעב והעמדתי להם יוסף ועשה אותם עבדים וכו' וכל כי הא גזלנא עתיקא הוא וראוי לקונסו אף דשינוי קונה יעש"ב עכת"ד והנה בעת"ה הים ס"ל מתחילה כס' עוזא דשינוי קונה וכל מה שהרג פרעה הולדות אין לו לשלם להטביע המצריים בים אמנם עתה כשראה ארונו של יוסף ראה מעשה יוסף שהיה מלך והמצריים כולם עבדיו והוי פרעה גזלן עתיקא ונזכר הלכה דבגזלנא עתיקא ל"ק בשינוי וראוי לקונסו ולכן וינוס שנקרע ופרעה וחילו טבעו בים סוף:
[ב] **ובזה** בין תבין מ"ש בשמ"ר ד"א ויהי בשלח פרעה וכו' בנים השלכת ליאור אף אני משליח אותך ומאבד אותך שנאמ' ונער פרעה וחילו בים סוף יעו"ש הוב"ל קוש"י ז"ל ס' בשלח ולפי"ה ניחא דהיינו אתה השלכת בנים לים וסבי"ל דשינוי קונה ואינך חייב על שהשלכת אותם בים שברשותך השביחו אמנם זה אינו דאתה גזלנא עתיקא

ולא קני וא"כ ראוי לאקניסך ולשלם הולדות שהשלכת ולכן אני מאבד אותך ונער פרעה וחילו בי"ס:

[ג] **מגילה** ותען אסתר ותאמר וכולי כי נמכרנו אני ועמי להשמיד וכו' ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי וכו' ואפ' בדרך הלצה במ"ש ה' ימים אחדים ז"ל משם הרמב"ם ז"ל כי המוכר עבדו לגוי יצא לחירות וכופין את רבו לחזור ולקנותו מן הגוי עד עשרה בדמיו וכותב לו גט שחרור ויוצא ע"כ וז"ש אסתר כי נמכרנו וכולי ר"ל ידיע ליהוי לך מלכא כי כל החרדה הזאת על שנמכרנו אני ועמי להשמיד וכו' אמנם אלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי כי אז יצאו לחירות בע"כ של אדון ואתה מוכרח לקנות אותנו ולהוציאנו לחירות:

[ד] **איתא** במאז"ל והשב ישיב לנו והשב זה יוסף ישיב זה עשו ע"כ הו' לה' קוש"י משם ה' אשד הנחלים ז"ל ויובן עפ"י מש"ה דהשבטים שמכרו את יוסף על שבא מאיסור ש"א אכן זה דוקא אי נימא דין ישראל י"ל אמנם אי דין ב"נ י"ל אז ליכא איסור ש"א דב"נ הותר להם אחיות ואז מחוייבי' על מכירתו וה"ן עו"נ מ"ש ה' מאין יבא נר"ו מש"ה ז"ל הא דעשו מכר הבכו' בעדשים מפני שהיתה מיתתו בחנק על שהיה צד נשים מתחת בעליהם וקיי"ל מי שבא על א"א מיתתו בחנק ולכן מכרה בעדשים להנצל מהסכרה שהיא החנק אכן מצינו בסנהדרין דנ"ו ע"א דכל מיתת ב"נ אינה אלא בסייף וא"כ לפי"ז מכי' הבכורה היא מקח טעות שהרי עשו גילה דעתו שהוא מוכרה לינצל ממיתת חנק וא"כ כהיום שמיתתו בסייף ואין אכילת עדשים מצילתו הוי מקח טעות וחוזר ע"כ ועוד אז"ל כי ממה שמלך יוסף א"כ ליכא עון בש"א דאם הוא בא מביאת איסור לא מלך ע"כ וזהו והשב זה יוסף שיתעורר על מכירתו שהיינו דנין אותו כדין ישראל והוא יתעורר דסבר דין ב"נ י"ל ואין איסור בש"א וראיה ממה שמלך וא"כ אז ישיב ג"כ עשו שיתעורר על הבכורה שהיא מקח טעות כיון דדין ב"נ י"ל אכי' עדשים אינה מצילתו ואז הוי מ"ט וחוזר וכאמור:

[ה] **א"נ** בא"א יובן ע"פ מ"ש ה' קוש"י ז"ל ס' וירא וזת"ד בקיצור דאם נאמר דאדה"ר חטא במזיד אז יכול עשו לקבל הברכות ואי אמרי' חטא אדה"ר בשוגג אז אין עשו יכול לקבל הברכות ועוד כתב שם דיעקב נענש במכ"י על שרימה את אביו בשעיר עזים לכך נענש וישחטו שעיר עזים ואז השבטים פטורים על מכירתו וכיון שנענש מוכרח לומר שעשו יכול לזכות בברכות דלה"ר חטאו כמזיד יעוש"ב וזהו והשב זה יוסף ר"ל אנו מתייראים ממנו שמא יערער על מכירתו ולומר דילמא יעקב פטור על שרימה אביו דס"ל חטא אדה"ר בשוגג ואז עשו אינו יכול לקבל הברכות וכדין לקחם יעקב וע"ז אנו מתייראי'

וכ"ת דילמא הדין עמכם שמכרתם אותו דיעקב חייב על שרימה אה אביו ולה"ר חטאו כמזיד א"כ ישיב זה עשו שיקום ויערער על הברכות דשייכים לו ולא ליעקב וק"ל:

[ו] **ובז"י** מאז"ל אלו לא מת משה יפה אמרת עכשיו שמת משה ותלו אותו ואת בניו על העץ ע"כ והנה נודע שהמן בא לערע' על הברכות שלקח יעקב מעשו. ועוד ידוע דמרע"ה לא נכנס לא"י בעון מכ"י והשתא א"ש אלו לא מת משה בעון מכ"י לפי שהשבטים כדין מכרוהו שהוא חייב מצד אביו שרימה ליצחק אביו א"כ יפה אמרת שבאת לערער על הברכות כי מאחר שנענש יעקב מוכ' לומר דעשו יכול לזכות לברכות אכן עתה שמת משה א"כ חייבים על מכ"י ושלא כדין מכרוהו והברכות שייכים ליעקב ולית עונש על שרימה את אביו ובמה שבאת לערער ישוב גמולו בראשו ותלו אותו וכו' כי הברכות לא שייכים לעשו כלל:

[ז] **ובלכתך** בדרך הזה בין תבין מאמז"ל כד אתקרע ימא דסוף אתא עמלק ואגח בהו קרבא ע"כ בהצטרף עוד מאמז"ל מה ראה הים דאתקרע ארונו של יוסף ראה ע"כ בהקדי' מ"ש ז"ל ההים לא רצה ליקרע דסבי"ל דלא השלימו המנין אכן איתא ב' טעמים על קוה"ש א' בשביל מכ"י וא' בשביל להשלים המנין. והנה בעת"ה כשראה ארונו של יוסף שנמכר בשביל יעק' אע"ה שרימה לאביו א"כ אין עון אשמה ביד השבטים על מכ"י וא"כ קוה"ש בא בשביל להשלים המנין ולכן נתקרע וכיון שנתקרע בא עמלק וערער על הברכות דשייכים לעשו וכאמור:

[ח] **מאז"ל** אתמול שברת את הלוחות ועכשיו רוצה ליכנס לארץ ע"כ הו"ל קר"א ז"ל ואפש"ל ע"פ מש"ה ז"ל דמרע"ה לא נכנס לא"י בעון מכ"י וה"ן עו"נ מש"ה ז"ל דיוסף סבי"ל מפרכסת אסורה דיליף בק"ו מעגלה ערופה דפסולה בשחיטה וכשרה בעריפה פרה שכשרה בשחיטה א"ד שתהא כשרה בעריפה א"כ לאו בשחיטה תליא מילתא שהרי כשירה בעריפה אלא במיתה תליא א"כ מפרכס' אסורה ע"ש ועוד איתא דמשה שיבר הלוחות דנשא ק"ו מפסח שהוא קק"ל אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה וישראל מומרים לכ"ש ואי אמרינן דישראל לא חטאו בעגל ליתיה לק"ו ואז יש לו אשמה בשבירת' וכתב ה' מא"י נר"ו דמהרש"א בקדושין כתב דיש סברא שאין לעשות ק"ו דשמא יש לו פירכא ע"כ וזהו אתמול שברת את הלוחות שעשית ק"ו וא"כ סבי"ל דלית לו פירכא א"כ גם בק"ו דיוסף לית ליה פירכא ושלא כדין מכרוהו וא"כ איך אתה רוצה עכשיו ליכנס לארץ:

[ט] **תהלים ק"ה** ויוציא עמו בששון וכולי ויתן להם ארצות גויים וכו' יובן במש"ה ז"ל דאי אמרי' ק"פ לאו כקה"ג דמי א"כ לא זכו המצריים בישראל דקיי"ל המוכר לשנים

קצובות לית בהו דינא דב"מ ושפיר יכולים לצאת קוה"ז אמנם אי אמרי' כקה"ג אז אינם ראויים ישראל לצאת ממצרים קוה"ז דזכו בהו מדינא דב"מ שהיא קרובה לא"י ועוד אי אמרי' ק"פ כקה"ג אז א"י שייכא לכנעניים ולא זכה בה אאע"ה ואינם יכולים ליירש אותה ואי אמרי' לאו כקה"ג א"כ לא זכו הכנעניים בא"י וזכה בה אאע"ה במה שהתהלך בה לארכה ולרחבה ע"כ וזהו ויוציא עמו בששון וכולי דהיינו שהוציאם ממצרים קוה"ז כנודע ומשם באר"ה כי ק"פ לאו כקה"ג ועי"כ ויתן לה' ארצות גוים דכיון דק"פ לאו כקה"ג א"כ לא זכו בה הכנעניים וזכה בה אאע"ה וישראל בניו הם יירשוה:

[י] **מאמז"ל** אתה החלות אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא ואראה ע"כ ולכאורה יפלא דמה ענין ביאת מרע"ה לא"י אצל עקידת יצחק ונראה לפרש עפ"י מש"ה מאין יבא נר"ו דחטא אדה"ר שאכל בלא ברכה דילפי' מק"ו כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש עיי"ש ועוד איתא דמחלוקת השבטים עם יוסף שיוסף סבר המפרכסת אסורה דיליף ק"ו מע"ע וכו' וכ' המהרש"א ז"ל דיש סברא דלא לעשות ק"ו דילמא אית ליה פירכא וידוע דמרע"ה לא נכנס לא"י בעון מכ"י וידוע עוד דעקידת יצחק הוא כדי לכפר חטא אדה"ר ע"כ וזהו אתה החלות ואמרת אל תשלח ידך והחלפת אותו באיל א"כ אין חטא ביד אדה"ר דלא אכל בלא ברכה דהק"ו אפ' דאית ביה פירכא וראיה ממה שניצול יצחק מן העקי' וא"כ גם הק"ו שעשה יוסף בטל דדילמא אית ביה פירכא וכדין מכרוהו וא"כ אעברה נא ואראה:

[יא] **ואתחנן** ותחת כי אהב את אבותיך וכו' ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרי' להוריש גוים וכו' להביאך לתת לך את ארצם וכו' וידעת היום וכו' כי ה' הוא האלהיה בשמים ממעל וכו' ושמרת את חקיו וכו' אפ' שיובנו מק"ק אלה עפ"י מש"ה כא"ל ז"ל במה שנשאל מהרשד"ם ז"ל בח"מ סי' קפ"ח שנשאל בראובן שהלך לפראנקייא בבית קרובו שמעון ושמעון היה מוטמע בין הגויים ועוע"ז וחילה ראובן את פני שמעון שיצא מתוך ההפכה וישוטט לבקש את דבר ה' אלהיו ולעבדו במקום קדושה שכם א' וכו' ושמעון כשראה את ראובן שהפציר בו השיב לו שאם את הדבר הזה יעשה שיתחייב להלוות לו אלף פרחים לזמן ב' שנים אחר הגעת ש' למקו' החפץ ולקיים טענה זו הבטיח בידו ש' פרחים ויקחם לעצמו שמעון וראובן כדי להציל שמעון מתוך ההפכה נתרצה ונתן לו ש' פרחי' וכתב לו כת"י איך הוא חייב להלוות לו וכו' ושאם יתחרט יפסיד וכו' וכן עשה שמעון ויצא מן המקום ההוא ובא לו למקום החפץ לעבוד את ה' ובקש מאת ראובן לתת לו ההלואה הנז' והשיב לו ראובן שאינו רוצה להלות לו האלף הנז' שכל זה עשה כדי להצילו למליט נפשו מבאר שחת וכו' והכל אסמכתא בעלמא וחזר ראובן להיות תובע

משמעון הש' פרחים שלא נתנם לו במתנה גמורה אלא כדי שיבא שמעון לעבוד את ה' ולא להיות עוע"ז והשיב מהרשד"ם ז"ל שאין ראובן חייב להלוות לשמעון כלל וכו' ובמתנה מרובה כזו מותר לחזור בו וכו' וגם הש' פרחים חייב שמעון להחזירם לראובן דהוי אסמכתא זל"ק כי אם בדאיכא תלת מיני קנין בב"ד חשוב ומעכשיו ולא אניס וכו' וכ"ש בנ"ד שהרי ראובן לא היה בידו דבר קטן וגדול כדי שמצדו יבטיח לשמעון בדבר גדול כזה וכו' עיין בבא"ל באורך ע"ש וזהו ותחת כי אהב אבותיך וכולי ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים שהיו מוטמעים שם כמ"ש מה אלו אף אלו וכו' ומשכם מע"ז כמ"ש משכו ידיכם מע"ז והתנה עמהם שאם ישובו לקדמותם ולשרשם הקדוש הם אי"ו אז יתן להם מתנה מרובה היא ארץ ז' עממין וזהו להוריש גוים וכו' לתת לך את ארצם וכשיצאו נתרצו בזה ובטלו ע"ז וקבלו התורה והקב"ה קיים הבטחתו ונתן להם א"י ולכאורה הי"ל להקב"ה לחזור מהמתנה כי כל כוונתו היתה להחזירם לקדמותם לקבל עליהם עול תו"מ כמו אבותיהם ולהחזירם ממעשיהם הרעים שהיו מוטמעים והטעם מה שהקב"ה מקיים הבטחתו כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת וכולי עלמא דיליה ויכול לקיים הבטחתו משא"כ גבי ראובן שלא היה בידו דבר קטון וגדול כלל ולכן ושמרת את חקיו וכאמור:

[יב] **אנ"י** במ"ש ה' הנז' בשם ה' מהר"א קובו ז"ל שחקר חקירת חכם עמשז"ל דישראל דין קדושת הגוף יש להם וכו' וקיי"ל דבקדשי מזבח יש מועל אחר מועל ואמטו"ל כל האומות הבאים על ישראל ואוכלים אותם בכל פה בין בגופם בין בממונם מועלים בהם אמנם התינח כשישראל עומדים בצדקותם אך כשח"ו חוטאים בנפשותם הו"ל כמו קדשים שנעשו טריפות דתו אין מועלים בהם אוה"ע אך כל זה אינו אלא לפי דעת החכמה והנבואה שיש להם הנפש החוטאת היא תמות וכיון דלמיתה עומדי' ודאי אין מועלין בהם אכן לפי דעת הקב"ה שהורה דרך לחוטא שיעשה תשובה ויתכפר א"כ נמצא שהוא פודה את ישראל מכל עונותיו במה שיעשה תשובה וממילא ודאי דשפיר הם מועלים בהם אוה"ע גם כשעדין עונותיהם עליהם ולא חזרו עדין בתשובה כיון דיש להם פדיון במה שיעשו תשובה קדושתם עליהם עייש"ב וזהו ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים שכל האותות והמופתים הוא בשבילכם על שמעלו בהקדש ואפילו שהייתם חוטאים ח"ו כמ"ש מה אלו וכו' והוי כקדשים שנעשו טריפות דאין מועלין בהם אפי"ה השיטה אזלא כדעת הקב"ה שבת שובה מתכפר להם וזהו והשבות אל לבבך שיש תקנה לחוטא בתשובה א"כ בקדושתכם עומדים אף שעדין בידכם העון. ושפיר הביא עליהם הקב"ה משפטים בל ידעום על שמעלו בכם:

[יג] **ובז״י** סמיכות תוה"ק לכל האותות והמופתים וכו' בראשית וכו' הנה כתב ריב"ה ז"ל בראשית נוט' בראשונה ראה אלהים שישראל יקבלו תורה וחקר ה' דא"י ז"ל דאם קדושת ישר' היא משעת קבלת תורה א"כ היה מקום למצריים שאכלו את ישראל בכל פה לומר דאין להם חטא מעילה שמעלו בישראל שהרי כת' הרמב"ם ז"ל שאם הקריב תורים ובני יונה ותורין עדין לא הגיע זמנם אעפ"י שאסור ליהנות מהם הנהנה מהם לא מעל וכן לגבי ישראל כיון שעדין לא הגיע זמן קדושתם דהיינו קבלת התורה אין להם חטא מעילה ויישב ה' הנז' ז"ל דמעת בריאת העולם נתקדשו ישראל לקבל התורה וחשיב כאלו כבר נתקדשו וכו' עיי"ש וזהו לכל האותות והמופתים אשר עשה ה' במצרים על שמעלו בישראל שיש להם קדושת הגוף וכ"ת והלא לא נתקדשו אלא בקבלת התורה ועדין לא קבלוה לז"א בראשית שמשעת בריאת עלמא ראה אלהים שישראל יקבלו התורה וא"כ הוי כאלו נתקדשו מעת הבריאה ולכן שפיר עשה בהם שפטים על שמעלו בהקדש:

[יד] ואתחנן ויקרא משה וכו' ולמדתם ושמרתם לעשותם ה' אלהינו כרת עמנו ברית בחורב וכו' פנים בפנים וכו' אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא וכו' יובנו מק"ק אלה עפ"י מש"ה בא"ל ז"ל משם הרמב"ם ז"ל חייב עצמו בדבר שא"ק אעפ"י שקנו מידו לא נשתעבד וכו' והנה חקרו המפ' ז"ל כי לדעת הרמב"ם ורבותיו ז"ל שאין אדם מתחייב בדש"ק כיצד נתחייבו ישראל בקבלת התורה כי ארוכה מא"מ ורחבה מני"י וא"כ איך אנו מתחייבים בדבר שא"ק והמפז"ל הרבו להשיב בישוב חקירה זאת אמנם נזכיר מה ששייך לנו חדא כמשז"ל דאם נשבע אפי' הוי דבר שא"ק מתחייב לדעת הרמב"ם ורבותיו ז"ל ואמרו ז"ל ע"פ אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בנ"י בא"מ מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב מקיש ברית חורב לברית ע"מ מה ברית ע"מ באלה ובשבועה אף בחורב והיינו דאמרו בכ"מ מושבע ועומד מה"ס ואת השני' דבהסכמת רבים שאני דיפה כח הרבים להתחייב גם בדש"ק וכ"ש במעמד ה"ס שהיו כל ישראל כלם בהסכמה אחת גמרי ומתחייבי קרא לשלישי ע"י קיום התו' והמצות יתקיים העולם וכתב ה' פני שבת ז"ל שמה שנתן להם יו"ד הדברות הם כנגד יו"ד מאמרות שבהם נברא העולם. וא"כ לגבי הנותן הקב"ה כביכו"ל שאינו חפץ בהשחתת העולם איכא הנאה וגמרי ומקני. ואת רבע כשיהיה ע"י שליח מתחייב בדשא"ק וא"מישתו יוסף דאם המתחייב בדש"ק קיבל איזה הנאה ותועלת גמר ומקני וידוע כי העוסק בתו"מ יזכה לחיים כמ"ש עץ חיים היא וכו' ע"כ וזהו כווה"כ ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם שמע ישראל את החקים ואת המשפטי' וכ"ת והלא הם דשא"ק והמתחייב בדשא"ק פטור ויהי כמשי"ב ה' כרת עמנו ברית בחורב דהיינו שבועה וע"י שבועה גמר ומתחייב

זאת ועוד לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת כי אתנו אנחנו אלה פה וכת' ז"ל שכל הנשמות היו עומדים בשעת מת"ת וא"כ הוי בהסכמת רבים ויפה כח הרבים להתחייב גם בדשא"ק עוד בה כלנו חיים שבזכותה מטי לן הנאה שנזכו לחיים וכיון שהמתחייב קיבל איזה הנאה ותועלת גמר ומקני זאת ועוד אנכי עומד בין ה' וביניכם שע"י שלית מתחייב בדש"ק. ועוד סמך לה אנכי ה' אלהיך שהם יו"ד הדברות כנגד יו"ד מאמרות שבזכות התורה מתקיים העולם וא"כ איכא הנאה להנותן שהוא הקב"ה לכן מתחייבי' גם בדשא"ק:

[טו] **ובז"י** לחד תירוצא בעבור ישמע העם בדברי עמך ר"ל בעבור ישמע העם לדברי תורה וכ"ת הלא התורה היא דשא"ק והמתחייב בדשא"ק לא נשתעבד לז"א בדברי עמך שאני שליח שלהם שאמרו לי דבר אתה טמנו ונשמעה וכו' ולכן גמרי ומקני:

[טו] **מדרש** אבכיר הובא בילקוט וז"ל ובכל עבודה בשדה וכי בשדה היו עובדין ולא בעיר אלא שנגזרה עליהם אנשים ילינו בשדה והנשים בעיר כדי למעטן מפו"ר ונשיהם היו מחממין להם חמין ומביאין לבעליהם כל מאכל ומשתה ומנחמות אותם ואומרות דלעולם לא משתעבדין בנו סוף הקב"ה גואל אותנו מתוך כך באין עליהם ופרין ורבין עכ"ל הו"ל ז"ל ולכאורה יפלא דלמה גזרו עליהם זה כדי למעטן מפו"ר אדרבה איפכא מסתברא שהי"ל לגזור לשכב אצל נשותיהם כדי לרבות וישתעבדו בהם ועוד למה ישראל כשמנחמות אותם נשיהם מתיך כך הם באין עליהם ופו"ר מה זו ביאה ונראה לפרש עפ"י מש"ה כף הכהן ז"ל סוף פ' שמות משם ה' לקט יוסף ז"ל דחקר היכי זכו ליכנס לארץ בזכות המצות הא שכר מצות בהאי עלמא ליכא ותירץ דכשהם רבים נפיש זכותייהו ונוחלין גם בעוה"ז ע"כ ולכן גזרו שילינו אנשים לחוד ונשים לחוד כדי שלא ירבו ולא יוכלו לצאת דלא נפיש זכותייהו ובמיעוטא ליכא שכר מצות בהאי עלמא וג"כ ישראל סברי האי סברא ובהאי פחדא קא יתבי דשכר מצות בהאי עלמא ליכא ולית להו זכות רבים ולכן כשיבואו נשיהם ומנחמין אותם שעתיד הקב"ה לגאלם וזה לא יכון כ"א ע"י הריבוי לכן הם באין עליהם כדי לפרות ולרבות ועי"ז יהיה נפיש זכותייהו ויזכו לשכר מצות בה"ע.

ובז"י ואמר לך בדמיך חיי ואמר לך בדמיך חיי ודרז"ל בדם פסח ומילה שבהם נגאלו וכ"ת איך נגאלו בשכר המצות והא שכר מצות בהע"ל לז"א רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי וע"י הריבוי נגאלו דנפיש זכותייהו:

[יז] **ובזה** בין תבין מאז"ל אל תקרי בעדי עדים אלא בעדרי עדים וה"ה פי' וד"ק ז"ל בעדי עדים על חקי התורה והמשפטים הטובים שהם כעדי וכו' ע"ש וזהו ותבואי בעדי עדים

ר"ל שנכנסו לארץ בזכות המצות וכ"ת שכר מצית בהע"ל לז"א א"ת בע"ע אלא בעדרי עדרים ירצה שע"י שפרו ורבו והיו עדרים עדרים לכן אהני להו שיצאו ממצרים ונכנסו לא"י דנפיש זכותייהו:

[יח] **מד"ר** וז"ל בראשית ברא אלהים ר' תנחום פתח ה"ד אתה הוא לבדך עכ"ל. נ"ל עפ"י מש"ה כ"ה ז"ל ד"א ע"א משם ז"ח דלא יזכור שם אלהים על הקרבן משים דשם אלהים משותף דדינים נקר' אלהים מלאכים נק' אלהים והק' והא כתיב בראשית ברא אלהים ותי' משום דעדין לא נברא שום נברא ואין מקום לטעות ע"ש וזהו כווה"מ דקא מתמה ואמר כיצד אמר בראשית ברא אלהים והרי אלהים משותף ויש מקום לטעות ח"ו לזה תירץ ר"ת ואמר אתה הוא אלהים לבד"ך דוקא ולא נברא אז ח"ו שום נברא ואין כאן מקום לטעות ח"ו:

[יט] **בהר** סיני ועשיתם את חקותי וכו' וישבתם על הארץ לבטח יובן במה שראיתי למוה"ר מרן מלכא קו"ל הרמ"ז הי"ו בכתי"ק מש"ה מערכי לב ז"ל דבמתנת הארץ כתיב לך ולזרעך אחריך ויש לדון דלא קנה ממה דאיתא בבתרא אמר ר"ה המזכה לעובר לא קנה וכו' ופסק הרי"ף ז"ל דאף שאמר לכשתלד לא קנה אך במזכה לעובר דידיה קנה כר"י דאמר הואיל ודעתו של אדה קרובה אצל בנו ע"ש וידוע דע"י התו"מ ישראל נקראים בנים וזהו ועשיתם את חקתי וכו' ועי"ז אתם נק' בנים וא"כ אף דקב"ה אמר לך ולזרעך אפי"ה קניתם את הארץ דדעתו קרובה אצלכם שאתם בניו ולכן וישבתם על הארץ לבטח:

[כ] **ובז"י** פסו' במה אדע כי אירשנה ויאמר ה' קחה לי עגלה וכו' פי' רש"י ז"ל רמז לו שיירשו הארץ בזכות הקרבנות ע"ש וה"ן עוד נבי"א משז"ל דע"י הקרבנות יש' נק' בנים ע"כ וזהו שאמר אעא"ה במה אדע כי אירשנה והלא המזכה לעובר לא קנה והשיב לו הקב"ה מצית הקרבנות שע"י ישראל נק' בנים ולגבי בן אדם מזכה לי דדעתי של אדם קריבה אצל בני:

[כא] **תהלים ק"ו** בם מגפה ויעמוד פינחס ויפלל ותעצר המגפה וכו' יובנו הני קראי כמ"ש ה' פנ"ד ז"ל משם רבני אשכנז שפי' מש"ה של"ה ז"ל דמצות ק"ה אינה כשאר מצות דחיובא רמיא לרדוף אחריהם אך מצוה זו אין לריב עם האוה"ע וכו' כדי שיתפסוהו ויוציאוהו לבית השריפה כי העושה כן דמו בראשו אך המצוה היא כי יקרה שיאנסוהו לעבור על דת אז מצוה גדולה למסור עצמו על ק"ה. ומאחר שכן מצאה הקפידה מנוח בענין פינחס איך מסר נפשו להרוג את זמרי בתוך לבאים כ"ד אלף משבט שמעון ואם אמרו הבועל ארמית קנאין פוגעין בו הוא במקום שאין סכנה גדולה כזו ואולם זכות

תולה לפינחס כי הוא מסר נפשו להציל ישראל מהמגפה ולא גרע מהרוגי לוד וגו' עיי"ש וזהו ויכעיסו במעלליהם דהיינו מעשה זמרי וכיוצא ולכן ויעמוד פינחס ודן דין הבועל ארמית קנאין פוגעין בו והרגם וכ"ת והא במקום סכנה גדולה כזו לא נימא דין זה לז"א ותעצר המגפה שעשה זה בשביל להציל ישראל וכגון דא למצוה תחשב כמו הרוגי לוד שכת' ז"ל אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם:

[כב] **שם** ז' ה' ידין עמים שפטני ה' וכו' יגמר נא רע רשעים וכו' יובן עפ"י מ"ש כ"ה ז"ל בריש תהלים במ"ש ז"ל מח' טובה מצרפה הקב"ה למעשה מח"ר אין הקב"ה מצ' למעשה וכשהקב"ה דן את העולם אינו דן רשעי' וצדיקים במעמד אחד דא"כ צריך להעניש הרשעים על המח' כדין ב' שבילין בפ"ק דפסחים עיי"ש וזהו יגמר נא רע רשעים תחלה בדין ואח"ך ותכונן צדיק וכ"ת למה לא יבואו יחדו למשפט לז"א ובוחן לבות וכליות אלהים צדיק וכיון שהוא יודע המח' לכן כל א' ידין אותו לעצמו כדי לזכות לכל א' וא' ה' יזכנו ויאיר עינינו בתורתו תורת אמת ויקרב לנו קץ הגאולה בב"א וישלח לנו משיחנו משיח בן **דוד**:

ת״ו ש״ל ב"ע ב ר כ ו ת

הליקוטים שעל מס' ברכות הערוכים לפניך הם ממר בריה דרבינא ר' **אברהם** מאגוז הי"ו בן מו"ר ועט"ר ראש הרבנים בעיכ"י **גרבא** יע"א הוא החה"ש הדה"מ כמוהר"ר **משה זקן מאגוז** נר"ו:

איזה גרגרים אחדים במסכת ברכות מה שלע"ד מידי אשו"ר ברהטי"ם לע"ע בעזר שוכן ערבות והוא יפתח לבנו בתורתו תורת אמת אמן:

ברכות ד"ו ע"ב גמ' אמר ר' חלבו וכו' היוצא מב"ה ובו' אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למירהט וכו' אפש"ל דאביי קמל"ן ההיפך דהבא לב"ה מצוה לרוץ ועי' לה' ח"א ז"ל וז"ל רב הונא נמי לא אמר אלא היוצא דהיינו למיפק אלא דה"ק לא אמרן וכו' אבל היוצא מב"ה כדי למיעל לב"ה וכו' ע"ש ולפ"ד ניחא דקבע אביי ע"ד ואמר לא אמרן וכו' משא"כ לפמ"ש ה"ל לקבוע מימרא בעצמו אלא דלפ"ד הח"א ז"ל ק' ל"ל קרא דאחרי ה' וכו' ועי' לה' ת"ל הביאו ה"ה ברכת ה' ז"ל ומה שתי' ה' ב"ה ז"ל יעו"ש ולא א"ש למ"ש מהרש"א ז"ל וצ"ל כמו ששמעתי מא"מ ועט"ר אדמו"ר ה"ה משה זקן מאגוז יחי שמו לעולם דאצטריך קרא דאחרי וכו' גם בשבת וע"ש בח"א וכמ"ש הגאון ה' צל"ח ז"ל ע"ש:

והנה ע"ש להצל"ח דלמ"ש מהרש"א ז"ל בח"א בשבת דפסיעה גסה גם דאיסורא ליכא סכנה מיהא איכא צ"ל דר"ה רבותא קאמר בהיוצא דאיכא איסורא גם בפ"ג מלבד הסכנה וכ"ש הריצה דיש חפזון עפי דאיכא איסורא אבל למיעל מצוה למרהט אפי' דנחפז טפי אבל פסיעה גסה גם שאינו נחפז טפי איכא סכנה ע"ש ודבריו מוכרחים דאין לומר דר"ה אינו אוסר ביוצא נמי אלא פ"ג משום סכנה אבל לרוץ מותר וקאמר אביי נמי דלמיעל יש לרוץ ופ"ג אסור דא"כ אין חילוק בלמיפק ולמיעל ואי אביי לא חידש אלא דלמיעל מצוה א"כ דין פ"ג דקאמר ד"ה אינו שייך להיוצא מב"ה דאסור בעלמא נמי משום סכנה והי"ל לר"ה לומר היוצא מותר לרוץ ואביי נמי הי"ל מלתא באפי נפשיה למיעל מצוה לרוץ (א"ה גם לא ניחא לומר לקושטא ביוצא דמותר לרוץ מז"ה):

שם אמר ר' זירא וכו' עי' לה' ב"ה ז"ל שהביא מ"ש ה' ת"ל ז"ל לרבי תנחום אמאי לא מייתי מקרא דממצוא חפצך חפצי שמים מותרים דקאי גם לרישא דקרא אם וכו' דאסור לרוץ בשבת ואפ"ה לחפצי שמים מותרים ע"ש ועמ"ש הוא ז"ל וז"ל דאי מהתם הו"א דדוקא לשאר העם אבל רבנן וכו' ולא ידעתי מה ראה ה' ז"ל להקשות כיון שבפי"ד שכתב תחלה מתרצא וכו' ע"ש גם ניחא לפ"ד שכתב תחלה דמהך לחפצי שמים מותרים לא משמע שמצוה לרוץ ע"ש ודרך אגב הביא מ"ש מידי"ן ואו"ע עצו"ר מזר"ק טהור כמוהר"ר כלפון הכהן יחשל"א שראה בבתיה"ק שמו"ז הרה"ג מוהרח"מ הכהן זצ"ל וזיע"א פי' באה דאמר ר"ז אנא נמי רהיטנא דר"ל אע"ג דהוה חריך שקי וכו' כנודע ונכון:

דף ח"י ע"א שם החיים יודעים שימותו אלו הצדיקים וכולי והמתים אינם יודעים מאומה אלו הרשעים וכו' עי' לה' מעשה נסים ז"ל הנד"מ וז"ל תמיהני דהרי אמרו בג' מעשה בר"מ וכו' עד ואפי"ה הם יודעים ואיך קאמר כאן שהרשעים אינם יודעים וכו' ע"ש ולע"ד לאהמ"ר ע"ש מ"ש רש"י ז"ל ד"ה אלו צדיקים ומאי וכו' ורשעים אינם יודעים מאומה שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים יעו"ש וי"ל דרש"י ז"ל נתכוון לזה וגם בס"ד המק' אין להק' דהומ"ל וליטעמיך וכו' וכמ"ש התוס' ז"ל בכ"מ. (א"ה וכן צ"ל מקו' הש"ס לקמן גם לקמן צ"ל דה"ה דהש"ס הומ"ל מהני מעשיו דר"מ):

דף כ"ו ע"א שם וכ"ע עד חצות וכו' עי' להצל"ח ז"ל וז"ל ואף דאיכא למימר דמתחלה עדיף ליה למרמי מתני' אבריתא ואח"כ מקשה מדברי ר"י מ"מ לא הול"ל וכ"ע וכו' רק להרשים עד חצות ותו לא וכו' יעו"ש ולע"ד לולי פרש"י ז"ל אפש"ל דמ"ש וכ"ע עד חצות וכו' הוא סיום דברי המתרץ ומ"ש ותו לא הוא התחלת דברי המק' אלא דרש"י ז"ל דחיק"ל לפרש הכי בלשון הש"ס (א"ה ודוחק לומר ג"כ דמ"ש וכ"ע עד חצות ותו לא הוא סיום דברי המתרץ ושפת ית"ר יתר"ו):

שם והאמר רב מרי וכו' אמר ר"י וכו' עי' לה' ב"ה ז"ל וז"ל וא"ל דהמ"ל כן מדהוצרך ר"י לומר טעה ולא התפלל שחרית וכו' דהא ידענן ליה מהך דטעה ולא התפלל ערבית יעו"ש ולפי"ז א"ש מ"ש המק' תחלת דברי ריו"ח ואצ"ל אגב. והנה עמ"ש הגאון צל"ח ז"ל ולמהרש"א ז"ל ולה' בי"ה ז"ל יעו"ש:

שם מתפלל וכולי הא דלא פריך נמי ממתני' דקתני תפלת המנחה עד הערב אדר"נ דאמר טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים עמ"ש מהרש"ל ז"ל (אי"ה ועמ"ש עוד המש"ך ז"ל):

שם כולי יומא מצלי וכו' לכאורה קצת ראיה מכאן להסו' דיכול להתפלל תפלת מנחה אחר חצות ממש ועי' להמש"ך ז"ל ד"ה וכ"ע ועמ"ש הגאון צל"ח ז"ל ע"ש:

תוס' ד"ה תפלת וכו' ולהכי מקדים תפלת מנחה וכולי ולולי דבריהם היה נלע"ד דלהכי הקדים התנא תפלת מנחה ואסמכה לשל שחר משום דיש לה זמן דומיא דשחרית משא"כ במוסף הוא כל היום כדבריהם ושמעתי מא"מ ועט"ר הנז' יחשל"א די"ל דלזה נתכוונו התוס' בקשור מ"ש ולהכי וכו' דר"ל דכיון דזמן מוספין כל היום להכי מקדים וכו' ואין להקשות מאי חזית דמקדים התדיר ולא המוקדם משום כי והנה צור"ף טעם התדיר מלבד מה דהמוספין בכל היום וכו' והוי תרי טעמי לגבי חד עכד"ק הי"ו אלא דק' אמאי לא תני ערבית אחר מוספין והנה שפיר ניחא הא דתני התנא ושל מוספין וכו' אף דזמנו קודם המנחה למ"ד כנגד אבות תקנום גם לגורסין ר"י אומר וכו' א"ש גם עי' להצל"ח ד"ה שם תפלת השחר וכו' ע"ש:

דף מ"ד ע"א גמ' חזר ואמר לא על המלגלג וכו' עי' לה' ברכת ה' ז"ל מ"ש לפרש דה"ק דבענין מורה הוראה לא על המברך אני כועס וכו' ובענין טעות בדין לא על המלגלג וכו' ע"ש ולא כתב ליישב מ"ש הרב ז"ל שם ברא"ש אמי"ר הא קאמר תחילה אם חבירך דומה וכו' דכנראה דבדין עבד ע"ש. (א"ה משא"כ למ"ש מהרש"א ז"ל בח"א ניחא די"ל דעל שניהים הוא אומר אלא על שלא חשו לכבודו דעכ"פ המברך נמי הי"ל לשאול ולהשיבו ומהרש"א ז"ל בקו' נתכוון למ"ש ה' בי"ה ז"ל דהא קאמר תחילה אם חבירך דומה וכו' ומעיקרא קאמר דלא כעס וכו' דהכל א' ותי' יתיב כמ"ש ע"ש):

דף נ"ז ע"א שם מאי סדורין לימחל וכו' עי' להצל"ח ז"ל שהיביא מהגאון מז"ק זצ"ל וז"ל פירוש הדבר דבשהם סדורי' ודאי הם למחול וכו' ומעתה לפ"ז אם האדם צדיק שרובו זכיות או בינוני הרי עונותיו המונחים בכף מאזנים כסדרן רק שהראשון נחסר לגמרי ולא יעלה בכף והתחילו להניח בכף מעון ב' והלאה ע"ש ב' ועליו הג' ואם הם הנשארים כסדר ודאי אינו מהני שרובם עונות שאם היו מהני דרובם עונות א"כ היו לבסוף מניחם

גם עון הא' להכף והיה הראשון מונח על אחרון והוא בהיפוך הסדר משא"כ כשנשארו בסדר מכלל שלא נתוסף הא' וא"כ בודאי הם למחול וזהו הפי' סדורים למחול עכתדי"ק ובזה א"ש כו"ה תנה עון על עונם וכו' גם יובן כו"ה ודרך רשעים יעות דהרשעים גמורים אינו מתנהג עמהם וכו' ועמ"ש ה' מעשה נסים ז"ל הנד"מ בחי' תהלים וז"ל טיב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך ק"ל מזה על מה שכתוב ודרך רשעים יעות הנה ב' כתובים אלו סתראי נינהו וכולו ע"ש ולפי"ה ניחא שפיר:

ע"ב שם אר"י השכים ונפל פסוק לתוך פיו וכו' עי' להצל"ח ז"ל מ"ש עי"ש ולא ידעתי למה לא נפרש כן לקושטא וניחא הכל וי"ל דזה כוונת רש"י ז"ל הן אמת דא"כ רש"י ז"ל היל"ל לשון זה שכתב כאן לעיל והיה לבאר ע"ד זה שכתב הרב ז"ל ומשום הכי אצטריכו תרי מימרי דריו"ח:

דף ס"ד ע"א שם גמ' אר"א אר"ח ת"ח וכו' עי' להצל"ח ז"ל בד"ה יהא שלו' וכו' מ"ש ע"ש ואפש"ל גם פסוק שלו' רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול כי את וה"ב בסופה א"נ עפ"י מ"ש שם הח"א לדט"ו בד"ה וכל העוסקין שלא לשמה וכו' ממ"ש התוס' ז"ל דאיכא תרתי שלא לשמה הא' הלומד ע"מ לקבל פרס ע"ז אמרו לעולם יעסוק וכו' והב' הלומד ע"מ לקנטר ט"ז אמרו טוב שלא נברא וז"ש שתשים שלו' וכו' בין עוסקים לשמה ובין עוסקים שלא לשמה דהיינו לקבל פרס אבל בעוסקין שלא לשמה דהיינו לקנטר ל"ש לומר שתשים שלו' בניהם דהא כל עצמות תלמודם אינו אלא לקנטר וכו' ע"ש וזהו שלו' רב לאהבי תורתך בין הלומדים לשמה בין לא לשמה ואולם ואין למו מכשול ר"ל מחלוקת לקנטר וכאמור (א"ה א"נ אפש"ל עפמ"ש בגמ' מעשה בר"מ ור"י דאקלעו להההוא אתרא ונתאכסנו אצל בע"ה וכו' ור"מ הוה בדיק בשמא א"ל להההוא גברא מה שמך א"ל כידור ארמ"ש ש"מ לאו גברא מיהמנא הה"ד כי דור תהפוכות המה וכו' לא אשלים ליה כיסיה וכו' והובא לה' מעשה נסים ז"ל בחי' לעיל לדח"י וז"ש שלו' רב וכו' כר"מ דאף במילי דעלמא בדיק עפ"י מ"ש בתורה מרוב אהבתו בה וממילא ואין למו מכשול א"נ אפש"ל עפ"י מ"ש רז"ל ע"פ ועושה חסד לאלפים זכות אוהבי ה' עומד לב' אלפים דורות ולמדו שמרובה מדה טובה וכו' ומן המודיעית שהתורה שמותיו של הקב"ה וזהו שלו' וכו' ואין למו מכשול לדורותיו כי לעולם לא ימוטו גם י"ל כפמ"ש ז"ל דכפי רבוי חשק האדם בתורה הוא סימן לאדם ברבוי יראתו מהשי"ת וז"ש שלו' וכו' ואין למו מכשול מהיצה"ר ובלא"ה י"ל עפ"י אומרם ז"ל דהתורה תבלין להיצה"ר כנודע גם עפ"י אומרם ז"ל דהעוסק בתורה נכסיו מצליחין וזוכה ג"כ למ"ח מעלות דרבנן באבות פ"ו וראיתי לה' מעשה נסים ז"ל הנד"מ בחי' שם לשבת דנ"ה ע"א בגמ' תמה זכית אבות

וכו' וז"ל תמיהני דהלא אמרו רז"ל ע"פ ועושה חסד לאלפים זכות אוהבי הי"ת עומד לב' אלפים דורות וכו' עש"ב בדבריו ע"ש ולע"ד אולי יש לחלק בין היחידים דמתעורר להם זכות אבותיהם ואבות אבותיהם דהמה יוצאי חלציהם לבין כללות ישראל עם כללות האבות ומ"ש עוד שם אלא דק"ל ע"ז דהא קודם חזאל היתה וכו' וכו' אולם לקו' הא' צ"ע ע"ש לא ידעתי מה מקשה דמ"ש על שלישים וכו' אינו ענין למ"ש כאן זכות אבות עד חזאל היתה אף לרשעים שלא יש להם עון אבות או אפשר גם דנפקד עליהם עון וכו' אולי דמיהת מהניא להו זכות אבות עד חזאל א"נ אפש"ל בכו"ה שלו' רב וכו' עפ"י מ"ש ז"ל דסגולת המילה למעט תאות המשגל ובשבת דק"ח ע"א איתא מנין למילה שבאותו מקום נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי וידוע שהתורה נדרשת בי"ג מדות מג"ש וכו' וז"ש שלו' רב לאוהבי תורתך ודורשין התורה בי"ג מדות וא"כ נפק"ל למילה באותו מקום מג"ש ועי"ז אין למו מכשול מהיצה"ר דמהכל ימעט ונכנע והנה הש"ס שם פריך אימא לבו דכתיב ומלתם את ערלת וכו' ע"ש הסוגייא וראיתי לה' מעשה נסים ז"ל שכתב דברי הגמ' הללו לא זכיתי להבינם כי תמוהים הם לע"ד טובא חדא וכו' וכו' עש"ב בדבריו יעו"ש ויעתק ממ"ש בעניו בנ"ב ברשימה עד"ק וכן ק' ממ"ש וירא אליו ה' לבקר את החולה דביום שלישי למילתו היה וכן ק' ממ"ש ואת בריתי אקים את יצחק ומדרש רז"ל ע"פ ואומר לך בדמיך חיי דם פסח ודם מילה גם כת' שם אח"ז ברשימה עד"ק וכן ק' ממ"ש דהלכה היא דמילה דוחה שבת א"נ ממה דילפי מייתורא דביום אפי' בשבת גם דממעטי מניה לילה גם כת' שם בנ"ב לע"ד י"ל דפריך דאימא דהמילה היא בכ"מ השייך גם במקום שאינו עושה פרי וכוונת הכתוב לומר שהמילה סגולה היא להסיר ערלת הלב וערלת האזן דכתיב בהו נמי ערלה דלאו מג"ש קאמר אימא וכו' דערלה דכתיבא באזן הוא פסוק בנביאים אלא ר"ל ראייה הקריה ערלה א"כ נימא הה"נ י"ל כי זהו פירושא דגופיה דקרא דכתיב גבי מילה וצ"ל נמי דמ"ש נאמר כאן ערלתו וכו' אינו ג"ש גמורה ולזה לא משני מדאצט' ג"ש או דהג"ש גמיר ערלתו ערלתו אלא גלוי מלתא בעלמא וז"ש ג"כ דנין וכו'):

א"נ ע"פ מ"ש ז"ל דת"ח צריכים שיזהרו מאד בכל מעשיהם ומדותיהם ואז יהיה להם שלו' עם המון העם ואין להם פ"פ ומסתמא יקבלו דבריהם וע"ד קשט וכו' וזהו שלו' וכו' אכן צריך כי אין למו מכשול:

א"נ יובן ע"פ מ"ש ז"ל אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם עמילי תורה וזהו וכולי:

א"נ עפ"י מ"ש הלק"ט ז"ל (יו"ד שאלה קנ"ה) שני ת"ח דפליגי בכמה מילי דאורייתא אם מותרים להתאכסן זה אצל זה תשובה איזה הוא מחלוקת שהיא לש"ש מחלוקת הלל

ושמאי וראינו שלא נמנעו זה מזה הלא"ה אסור דון מינה לנ"ד וע"ש לה' הלכה רווחת הי"ו וז"ל ומעתה דברי הרב ז"ל מבוארים דבעי' מחלוקת שהיא לש"ש דודאי אמרי' דלא ספי ליה איסורא וכו' ע"ש וז"ש שלו' רב וכו' ואין למו מכשול דלא ספי לחבירו איסורא: **א"נ** שלו' וכו' ע"פ מ"ש ז"ל דהעוסק בפ' עולה כאלו הקריב עולה וכו' וזהו שלו' רב וכולי ואין למו מכשול מחסרון המצות דלא שייכי בזמן הזה:

ונעוץ לראש המסכתא תחלתה עם סופה כי סדור רב"ה ה במתני' הקטר וכו' ענין הקרבנות ובאו רבינא ורב אשי מסדרי התלמוד וסיימו ג"כ מסכתא בזה להורות דחליפי הקרבנות בזה"ז הוא ע"י למוד התורה דהוי כאלו קיים כל המצות ונעשה שלו' בעולם דע"י התורה העולם עומד (א"ה גם אין עשו שולט כמ"ש ז"ל) וזהו ת"ח מרבים שלו' בעולם ויומתק יותר כפי מה ששמעתי שאמרו ז"ל דע"י הקרבנות נעשה בעולם שלו' וטובה ויחוד וכו' למעלה גם ע"י התורה נודע כי ה' יתן הטוב ונעשה שלו' ויחוד וכו' והקרבנות והתורה יסיבו בלכתן בנותן טעם א' הם ושנים המה מיטיבי לכת

א"נ שלו' וכו' במה שידוע דע"י התורה יתרחק האדם מהיצה"ר ומן העבירה וחז"ל תקנו משמרת למשמרת וכו' (א"ה אפש"ל שז"ש ה' עוז לעמו יתן דהת"ח שהם בסוג עמו וע"ד מ"ש ז"ל ע"פ והגד לעמי פשעם ור"ל כי הן לקיימם בעיקרי התורה שניתנה לנו מקדמ"י אר"ש) וזהו שלו' רב וכו' וכמ"ש במתני' בריש מכילתין להרחיק וכו' ועי"ז יהי שלו' וכו' וכו':

והנה ר"ת לעמו יתן הם גמט' ארבעים ועם הכולל חשבון שם קדוש יוה"ך ובא בס"ת הכתוב בסוף שה"ש ברח דודי ודמה לך לצבי או וכו' דכתבו ז"ל דהוא חרבו דית"ש להשמיד האויבים הרשעים בגאולה העתידה בב"א וה' יברך את עמו בשלום אכי"ר אמן:

ת״ו ש״ל ב"ע דרוש

דרוש בשבח ויקר וגדולה' במעלת התנאים הגדולים לשים ולתהלה רמב"ה ורשב"י זיע"א ביומי דהלולא' וגם פזמונים בשבחם לאל נורא עלילה' מאת ידי"ן כריע כאח לי רא"ם הי"ו מסתרי תורה במיטב מלה ואגב איזה רמזים פשטיים מאתי אני הצעיר זעיר שם כליפה כהן מה בכ"ך לישנא קלילא וזה החלי להעתיק'' בעזר האל יומין עתיק ישמחו החכמים ויגילו הלומדים בכל עיר ומדינה יחד עשיר ואביון בתרי יומי יום ל"ג לעומר לילו כיומו שמחה של מצוה שמחה של תורה שעורכים מנורות יפות ומהודרות והולכים לבתי כנסיית בתוף וכנור נעים עם נבל בשירה וזמרה ושם מחלקים כל ספר הזוהר וזוהר חדש ותקונים וגם לומדים בספר הלולא רבא בשבחי התנא בכנופייא רבה עדה הדורה

ונותנים צדקות ונדרים ונדבות וגם עושים סעודות אכילה ושתיה וכל הלילה שרים ישורו לאל הנורא גם לרבות יומא דהלולא יום פסח שני הלולא דרמב"ה זיע"א שלומדים בספר מאיר בת עין ומחלקים כל המשניות ולומדים אותם בנועם ושיח בשפה ברורה" ושרים ישירו עד אור הבוקר נודרים נדרים ונדבות לעלוי נשמתו הטהורה וכבר נהגו כל ישראל להתנדב לעלוי נשמתו בכל עת כל מי שיש לו צער וחולי כשאומר הריני מתנדב לעלוי נשמתו של רמב"ה אלהא דמאיר עניני שלש פעמים וניצול מאותה צרה וזה בדוק ומנוסה מכמה מעשיות נפלאים ונוראים שנעשו מאז וקדם עד היום הזה בזכות התנאים הגדולים האדירים הקדושים האלה אשר מלך הכבוד חפץ ביקרם ובזכותם ותפלתם בטלו כמה גזרות קשות שגזר ה' ב"ה. והנה יש לחקור למה באמת הצדיק שהוא אדם מחומר קורץ מבטל גזירת מלכות שמים ומי יבא אחרי המלך מלכו של עולם לבטל את אשר כבר עשהו ואפשר לתרץ עפ"י פשטן של דברים כי ידוע דהמלכות היא שורש הדינין ע"כ וזה סוד אדני אותיות דינ"א דינא דמלכות"א דינא וידוע דהצדיק הוא בעלה דמטרוניתא והבעל מבטל דברי אשתו לכן הצדיק מבטל הדינין וגזירות קשות ורעות שגוזרת מלכות שמים. ובז"י כו"ה צדיק מושל ביראת אלהים שהיא המל' אשתו ומבטל דבריה וזהו ג"כ כו"ה מי יבא אחרי המלך וכו' דהיי' מי שהוא שהוא הצדיק שנקרא מי יבא אחרי המלך לבטל את אשר כבר עשהו ואם אל סודו תדרוש אורו מראש אפשר לתרץ עוד במ"ש הרב בע"ח שער מ"ב מדרושי אבי"ע כי יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת אלהות נמשך ממדריגה אחרונה שבבורא הא"ס ב"ה כמו שתאמר מל' דמל' ואף שאינו כך רק לשכך את האוזן נאמר כן כי אין שם דמות וספירה ח"ו וזה הניצוץ נתלבש בכח ניצוץ אחד נברא מכח עוצם הארתו והיא נשמה דקה במאד מאד הנקראת יחידה והניצוץ הזה הנברא יחידה יש בו כל שורשי הי"ס בהעלם ודקות גדול שאי אפשר להיות לנאצלים דקות יותר ממנו ושני ניצוצות אלו הם נקראים תהו ובהו שהם בחינת כתר הכולל והיא הבחינה האמצעית נשמתא דכל חיי שבין הא"ס והנבראים שיש בה בחינת הא"ס ובחינת הנאצלים והנאצל הוא ארבע אותיות הויה והמציל הוא קוץ היוד שהם חמשה פרצופים ועל הניצוץ הזה נאמר בנים אתם לה' אלהיכם ויעל אלהים מעל אברהם בסוד האבות הם הם המרכבה אליו יתברך עוד כתב הרב דע"י שאדם מכניע צד הרע דכתנות עור עד שמזדכך לאור באמצעות התורה והמצות אז יאירו בו הנרנח"י והמוחין והצלם ויתלבש בו שם הויה הכולל מכתר דא"ק עד סוף העשיה ויהיה כסא קדוש למרכבתו יתברך בסוד האבות הם המרכבה שהנרנח"י שלהם הם מרכבה לאלהות ואיתא באדרא זוטא וז"ל כד אשתכח זכאה עלאה בעלמא רחימא דקב"ה אפילו כד אתער צדק בלחודוי

יכיל עלמא לאשתזבא בגיניה ולא מסתפי מן דינא וביאור הענין אם יש עוונות ח"ו אז יש יראה מז"א כי ז"א הוא שורשי הקלי' ויש יראה ממלכות שהיא שורש הדינין אבל ע"י הצדיקים ותורתם ויסודיהם וכ"ש בתפלתם לא מבעייא דליכא יראה מיניקת החיצונים אלא אדרבא מתמתקים דיני המלכות וכל הדינים שבמוחין דזעיר ע"י המשכת האורות כמ"ש הרב בע"ח שער י"ג שער א"א וז"ל הארה שלישית יוצאת מיסוד דעתיק אשר תוך מוחא סתימאה פנימיות מוחא דדעת דא"א ומאיר במצחא דא"א ויוצאת ויורדת עד מוחא דז"א ומאיר במצחא דיליה בפנים של המוחין בתוך המצח ואז מתבטלים כל הדינין שבמוחין דזעיר וממילא נדחים החיצונים וכל בעלי הדין ולית מאן דיפתח פטרא לאבאשא כמ"ש בזוה"ק לית קופטרא דטפשא באתר דרשב"י שכיח ע"כ לכן רשב"י ורמב"ה וכיוצא בהם יכולים לבטל כל הדינים שיש בזו"ן ע"י המשכת האורות כנז' ובזה יומתק מאד דרשת רז"ל על זה הפסוק אמר הקב"ה אני מושל באדם ומי מושל בי צדיק כי הקב"ה היינו ז"א והצדיק מבטל כל הדינין שבו (א"ה ואפשר לתת טעם למה צדיק מושל וכו' הוא ע"ד משל למלך שגזר על אחד לייסרו או להורגו ובא בנו או אהובו של מלך וחלה פני המלך בעבורו מיד המלך בעבור אהבת בנו או אהובו עושה רצונו ומוחל לו והנמשל מובן מאליו יען כי הקב"ה בעי ביקרא דצדיקייא יתיר מיקרא דיליה ובעבור אהבתם מוחל להם) וזהו ג"כ כו"ה אם עוונות תשמר יה לתת לאיש כדרכיו מי שהוא הצדיק יעמוד לבטל הדינין בתפלתו ע"י האורות שממשיך וזה שסיים כי עמך הסליחה למען תורא תורא אותיות אור"ת בעבור המשכת האורות מתבטלין הדינין ונמחלין העוונות. ובז"י מאמרן ז"ל בברכות אמר ר' ישמעאל פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי לה' יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני ואמרתי לו יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסיך וכו' ונעניע לי בראשו ע"כ והכוונה בזה כי באומרו ברכני רמז לו להתפלל לבטל הדינין שבז"א ע"י שימשיך לו אורות והמוחין דכל ברכה היינו המשכת המוחין כידוע ואמרתי לו יהי רצון שיכבשו רחמיך שהם המוחין את כעסיך שהם הדינין כמ"ש באדרא זוטא כד האי רצון אתגלייא ומתנהרין אנפוי דז"א כולא ברחמי אשתכח וכל דינין דלתתא אתטמרן ואתכפיין. ובז"י ג"כ מאמרן ז"ל אמר ר' ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי ועד עכשיו והוא כי ידוע דז"א נקרא עולם וזהו שאמר רשב"י יכול אני לפטור העולם שהוא ז"א מן הדין ע"י המשכת האורות וזהו ג"כ כו"ה למען שמך ה' היינו אורות ומוחין הנמשכים מנשמתא דכל חיי לז"א שהם שמו עי"ז מתבטלין הדינין וסלחת לעוני וזהו ג"כ כו"ה למען שמ"ך ה' תחייני יכו' והאבדת כל צירורי נפשי וכן כמה מקראי קודש וכן

וכפר על חטאתינו למען שמ"ך צרה ויגון אמצא ובש"ם ה' אקרא אנא ה' מלטה נפשי סבוני כדבורים בש"ם ה' כי אמילם וזהו ג"כ כו"ה וקראתי בש"ם ה' לפני"ך וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם וזהו ג"כ כו"ה ויחל משה שהוא ירמוז גם לצדיק הדור את פני ה' שבטל הדינין שבז"א פנים של זעם וזה ג"כ כו"ה ויקרא בשם ה' רמז שמשה המשיך אורות ומוחין לז"א ויעבור ה' שהוא ז"א על פניו שנתבטלו הדינין ממני ע"ז נושא עון ופשע וחטאה והבן כי קצרתי וזהו ג"כ הרמז וראו כל עמי הארץ כי ש"ם ה' נקרא עליך ויראו ממך שנדחים החיצונים ע"י המוחין ובא הרמז שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ר"ת שמעון יוד שם רמז לנשמתא דכל חיי הרמוזה בקוץ היוד המתלבשת בז"א שרשב"י מרכבה להם שנדחו כל הדינין מפניו וזהו ג"כ הרמז עיר וקדיש "מן שמיא נחית ר"ת שמעון שע"י זכותו הכרית לקלי' וכפית לכל בעלי הדין וזהו שסיים ואמר גודו אילנא וחבילוהי וכו' ובאסור די ברזל ונחש וגו' וזהו ג"כ מה שרמז רשב"י בתחלת ספר הזוהר בריש אורמנותא וגו' ברי"ש אותיות רשב"י הורמנותא וגו' שמדבר על סוד הצמצום ותחילת גלוי עולמות ע"י הבחינה אמצעית נשמתא דכל חיי שהוא מרכבה אליה וברשותה גילה כל סתרי תורה וזהו הרמז בראשית אותיות את רשב"י את רמז לתורה שהיא מאלף עד תיו כמ"ש בתיקונים דעילת על כל העילות יהב רשו לכל הוין ולכל שמאן ולכל כנויין לגלאה לון רזין טמירין גם רמז בראשית בתחלת הבריאה ברא אלהים מל' דמל' את שהיא הבחינה אמצעית הנקראת את שע"י נבראו השמים שכוללים כל דבר רוחני ואת הארץ שכוללת כל דבר גשמי ובלעדי זאת הבחינה אי אפשר לברא שם דבר והיא מלכות לגבי הא"ס וכתר לגבי הנבראים ואפשר דלזה פתחה התורה בבי"ת ובאה רבתי רמז לשני בחינות תהו ובהו שיש בבחינה הזאת שאין למעלה מהם בכל הנאצלים זולתי הא"ס ב"ה גם בית רמז לבהו שבערך הנאצלים אין למעלה ממנו זולתי התהו לרוב העלמי לא"ם נחשב ואפשר דמזה הטעם שינה תרגום אונקלוס שתרגם בראשית בקדמין ותרגו' הירושלמי תרגם בחכמתא דאונקלוס תרגם בקדמין רמז לשני קדמין תהו ובהו חשיב שור"ש המאציל עם הנאצל שהם בחינת האמצעית באמצעותם ברא אלהים וכו' והירושלמי תרגם בחכמתא רמז לבהו שהם חבת"ם כי תהו לא"ם נחשב ואפשר דזהו ג"כ כו"ה הכל היה מן העפר ודרשו רז"ל אפילו גלגל חמה והוא כי עפר כינוי למלכות של מעלה שממנה הכל וזהו ג"כ כו"ה כי ביה ה' צור עולמים ביה אותיות בהי' רמז למל' שנקראת ה' שהיא התהו ובית רמז לבהו ע"י יצר ה' עולמים וזהו מלכות"ך מלכו"ת כל עולמים רמז למל' דמל' ע"י כלל וברא עולמים וזהו ג"כ ומלכותו בכל משלה רמז למ' הנז' ואפשר דלזה נקראת השררה מלכות ולא שם אחר משם השררה דעל

שם מלכות של מעלה שממנה נאצל הכל וזהו סוד כת"ר מלכו"ת כתר לערך הנבראים מלכות לגבי מעלה וזהו סוד אני שהיא רמז למלכות אותיות אין שהיא רמז לכתר לערך הנבראים וזהו ג"כ אני ה' ראשון אני מל' דמל' ה' ראשון רמז לבהו שהם חבת"ם וזהו ג"כ כו"ה אלה תולדות השמים והארץ ר"ת תהו השמים והארץ בהבראם ר"ת בהו גם דרשו בהבראם בה' בראם ובאה ה' זעירה ביום עשות ה' אלהים ר"ת אבי"ע ואמר עשות לשון עשיה ואמר ה' אלהים והבן כי קצרתי מאד וזהו ג"כ כו"ה שבטי יה עדות לישראל ודרשו רז"ל שם יה מעיד עליהם הראובני השמעוני והקשו ז"ל למה הקדים ה' ליו"ד הפך שם יה ולפי"ז ניחא יען דכל ישראל הם מרכבה לכל המציאות עד נשמתא דכל חיי שהיא מלכות בחינת ה' לגבי מעלה וכתר שהיא יוד לערך הנבראים לכן הקדים ה' ליוד ביושר כסדרן בערך שלמעלה מלמעלה למטה. ובז"י נעוץ כל ישראל בראשית שהם מרכבה לבראשית שהיא נשמתא דכל חיי שהיא הכתר הנקרא ראשית גם משה לעיני כל ישראל בראשית אותיות את רשב"י שהוא גלגולו ובחינתו של מרע"ה ושניהם מרכבה להבחינה אמצעית ואפשר דלזה נקרא משה איש האלהים שהוא מרכבה למל' שלמעלה. והואיל ואתא לידן ענין נעוץ של בראשית ראיתי להביא קצת רמזים אשר עשה 'משה לעיני ר"ת עלמא "משה לעיני "כל ישראל ר"ת כלים רמז שע"י הצמצום והבחינה אמצעית הרמוזה במלת בראשית כנז"ל נתגלו הכלים ונבראו העולמות א"נ כלים וס"ל בראשית לרמוז למש"ה זלה"ה כי התורה הוא אור הא"ס ואותיות התורה הם כלים לאור הא"ס המתפשט בהם גם רמז כלים וס"ל בית רמז לשני בחינות שיש לכלים פנימיות וחיצוניות גם רמז לשני בחינות אורות אור פנימי ואור מקיף שיש לכלים גם רמז לתורה שהיא כלולה מחסדים וגבורות מ"ע ומל"ת גם רמז לגדלות ראשון ושני שנמשכים ע"י למוד תורה גם בית יש בה שלש ואוין במלוי הם בגימ' ט"ל רמז למש"ה זלה"ה סוד התחיה תהיה ע"י טפין קדישין שבהם הטל יוד הא ואו בגמ' טל והם יורדין מן המוח ליסודו ומשם לארץ החיים המלכות ושם יקבלוהו נשמות ישראל העומדים שם ויחיו וזה מ"ש באדרא רבא טל דאנער מראשית היינו ראש הגויה עטרה דידיה ע"כ וזהו עד הים האחרון שהוא יום התחיה שתהיה ע"י הטל הרמוז בבית שגמ' טל ראשית רמז לראש הגויה גם ראשית רמז לז"א דכליל שית סטרין וזה יהיה ע"י התורה. ומה מתוק לחכי מ"ש ז"ל כל מי שיש בו טל תורה טל תורה שהוא ז"א מחייהו. א"נ במש"ה זלה"ה כי חטא אדה"ר הוא שהגדיל כתר דז"א קודם זמנו קודם שיכנסו בו מוחין דאבא וזה פגם גדול שגרם כמה פגמים והתקון לכל הפגמים הוא להמשיך כל ארבע מוחין דאבא שהם חב"ד וזה יהיה ע"י מלך המשיח כשיבוא במהרה בימינו ע"כ וזהו עד הים האחרון שהוא יום התחיה בבוא מלך

המשיח שיתקן כל חטא אדה"ר וזה יהיה ע"י שימשיך כל ארבע מוחין דאבא וזה דס"ל בראשית היינו אבא כמ"ש בזוה"ק גם רמז ברא אלהים את ר"ת אבא בגמ' ארבעה רמז לארבע מוחי אבא. א"נ יובן עפ"י מש"ה זלה"ה כי חב"כ הם נקראים רישא והם הפנים ושם לא שייך חרטה בסוד כי לא אדם הוא להנחם דלא קאי בדוכתא דאקרי אדם לכן מרע"ה נאמר לו אל תוסף דבר אלי ע"ד מה תצעק אלי כמ"ש בזוה"ק אבל בחגת"ם שהוא גופא שייך חרטה דקאי בדוכתא דאקרי אדם ויכיל לאתחרטא לכן סמך מיתת מרע"ה ושמה לא תעבור לבראשית אותיות ראש בית והיינו מקום הראש שהם חב"ד דלא יכיל לאתחרטא ובז"י כמה מקראי קודש הנה נא נשאתי פני"ך לבלתי הפכי את העיר ישא ה' פני"ו אליך היינו בחינת הפנים ואז וישם לך שלום ושמתי אני את פנ"י והכרתי אותו יכשלו ויאבדו מפני"ך פנ"י ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם וכן כמה מקראי קודש:

א"נ כל ישראל בראשית שם רמז שחייבין כל ישראל במצות ק"ש הרמוזה במלת בראשית שהיא בגמ' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד והטעם שהתחילה החש"ב במצות ק"ש הוא עפ"י מש"ה זלה"ה דע"י מצות ק"ש גורם זווג דפנימיות דאו"א שהוא נעלם ועליון מאד וע"י זווג הנז' שנעשה בק"ש נמשכים המוחין לזו"ן וידוע דהמוחין דזו"ן באין מלובשי' תוך כל צלמי המוחין דכל הפרצופים שלמעלה עד עתיק דא"ק שבו מלובש קו אור הא"ס לכן לגודל מעלתה פתחה התורה בה וגם היא שורש האמונה במציאות ה' שהוא אחד יחיד הא"ס ב"ה שברא הכל ע"י הבחינה האמצעית נשמתא דכל חיי הרמוזה במלת בראשית כדלעיל ומזה הטעם עצמו התחילה התורה שבעפ"י במצות ק"ש וגם סיימה בפס' ה' עוז לעמו יתן שם רמז לנשמתא דכל חיי שהיא עוז ותוקף וחיות דכל המציאות כולם ה' יברך את עמו בשלום היינו המשכת המוחין דכל ברכה היא המשכת המוחין בשלום בגמ' הוי"ה אדנ"י יחוד זו"ן דע"י מצות האמונה במציאות ה' שהוא יחיד שכל ישראל חייבים בה לא יפסיק כלל ועיקר הנשמתא דכל חיי מכל המציאות (א"ה ואפ' לנעוץ במש"ה דע"י האמונה ומצות ק"ש תבא הגאולה וזהו עד הים האחרון שהוא תחה"מ שתהיה בב"א וזה בזכות האמונה וק"ש הרמוזים במלת בראשית ובז"י ג"כ נעוץ משנתינו ה' עוז לעמו יתן שהוא מלך המשיח שנקרא עוז ה' יברך את עמו בשלום בבוא הגאולה וזה יהיה בזכות ק"ש והאמונה):

א"נ יובן במה דאיתא בתיקונים בראשית ברית אש דא יעקב עוד איתא שם בראשית ברא שית דאינון שית סדרי משנה וידוע מכתבי האר"י זלה"ה דרבי עקיבה ורבינו הקדוש הם גלגול יעקב גם ידוע דמשה ויעקב הם סוד הת"ת משה מלגאו ויעקב מלבר ורבי מאיר הוא בחינת יסוד וגוף וברית חשבנן חד גם איתא דרשב"י הוא גלגול מרע"ה ובחינתו

ואיתא להמפ' דר"ע הוא רבו של ר"מ ושל רשב"י ור"מ קבל מר"ע נוסח המשנה ומסרה לרבינו הקדוש ושניהם סדרו המשנה כפי קבלתם ורוחב שכלם ורשב"י קבל מרבו ר"ע סתרי תורה דכל יקר ראתה עינו זה ר"ע שהשיג שער החמשים מה שלא השיג שום נברא ע"כ וזהו משה לעיני כל ישראל רמז למרע"ה וישראל סבא שהוא יעקב סוד הת"ת בחינה אחת להם וס"ל בראשית אותיות את רשב"י רבי שתא שם רמז לרבינו הקדוש שחבר שש סדרי משנה ברא אלהים אותיות באהל מאיר באהל לשון נוגה כמו בהלו נרו עלי ראשי ששלש אלה רשב"י ור"מ ורבי' הקדוש קבלו תורתם מר"ע שהוא סוד יעקב ומשה רשב"י קבל סתרי תורה ור"מ ורבינו הקדוש קבלו פשטי התורה שהיא המשנה דכולם בחינה אחת להם לכן רביה"ק סדר משנתו של ר"מ נמצא דע"י מרע"ה תורה שבכתב וע"י ר"ע תורה שבעפ"י דכלהו אליבא דר"ע וזהו הרמז משה ישראל בראשית ברית אש ת"ת ויסוד וכן פתחה התורה שבעפ"י במאימתי שהיא בגמ' ראש וסיימה בשלום שהם כנוי לת"ת ויסוד במה שפתחה וסיימה תורה שבכתב פתחה וסיימה תורה שבעפ"י:

והנה סדר תורה שבעפ"י שהיא המשנה הוא זמ"ן נק"ט ואפשר לדרוש סמוכים סמך זרעים למועד רמז לזווג זו"ן שאינו תדירי כמו או"א דלא מתפרשין לעלמין אבל זו"ן הוא למועד ובעת זווגם נדחים הקלי' וזה דס"ל נשים מלשון ונשים עד נופח שהוא לשון חורבה ושממון לקלי' נזיקין ומה שנדחים החיצונים הוא ע"י קדשים רמז למוחי אבא דכל קודש בחכמה שע"י נדחים החיצונים ואז טהרות שנטהרים העולמות מן הקליפות ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. א"נ זרעים רמז לצדקה ולתורה שע"י נמשכים מוחין דאו"א והוי זווגא ואז נטהרים העולמות ובא לציון גואל בזכות המשנה והתורה והצדקה וזהו הרמז למען בגמ' קץ משיח תמצו רמז לתורה 'משנה צדקה ע"י והתענגתם מזיז כבודה זוז רמז לזיו ואור המוחין הנמשכים לכבו"ד היינו ז"א ה' רמז למלכות שהם זו"ן (א"ה אפשר לדרוש סמוכים עפ"י מש"ה ז"ל דכשאדם מכוין בברכות אז מתבררים ניצוה"ק שבאותו המאכל ועי"ז ירד השפע לעולם ומתבררים ניצוה"ק מדצ"ח למדבר וזה שסמך לברכות זרעים שע"י הברכות מצליחים הזרעים ואדם אוסף תבואתו ופריו בביתו ואז שרוי בשמחה ובשלום כמ"ש בגמ' כד משלים שערי מכדה תגרא בביתא ולכן בחג הסוכות שהוא זמן האסיף אומרים זמן שמחתינו כי ביתו מלא ברכת ה' וזה שסמך לזרעים מועד שע"י השפע שיש לו ימיו כימי מועד וכשאדם שרוי בשמחה צריך לשמח את אשתו כמ"ש ושמחת בחגך אתה וכו' וזה שסמך לו נשים וכשאדם שליו ושקט ושמח צריך שלא ימשך אחר התאוות ומאכלות המותרות וג"כ לא ימשך אחר תאוות הנשים דכמה רעות גורמים הנשים ע"ד אל תתן לנשים חיליך וכ"ש ז"ל השומע

לעצת אשתו נופל בגיהנם וזה שסמך נזיקין אבל כשאדם מקדש במותר לו נקרא קדוש וזה שסמך לו קדשים וע"י קדושה בא לידי טהרה וזהו שסמך לו טהרות נמצא דע"י האדם יתברר הכל מן הדומם לצומח לחי למדבר שהוא האדם תכלית הכל ועיקר הכל הוא הזהרת סור מרע ועי"ז נטהר האדם ועשה טוב שהם התורה והמצוות ואז האדם מתעלה ממדרגת הנפש לנשמה לחיה ליחידה שזוכה לקדושה העליונה וזוכה למלבוש רוחני לשרת בקודש לפני מארי עלמא בסוד ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה וזה שסיימה המשנה ה' עוז לעמו יתן ששורה הקדושה העליונה מאת ה' לעמו כי עוז ותוקף האדם הוא הקדושה העליונה השורה בנשמתו ועי"ז ה' יברך את עמו בשלום אותיות מלבוש שהוא המלבוש הרוחני ובזה ניחא מה שפתחה תש"ב ותורה שבעפ"י במצות ק"ש רק אקדמה פניך מש"ה חיד"א ז"ל דע"י ק"ש מבטל היצה"ר כי עון במלוי גימ' רמ"ח כמנין תיבות ק"ש וכל תיבה יש לה כח לדחות ולגרש הסע"א שבאותו אבר השייך לו ואם לא קרא ק"ש כל אבר יתמלא ברוח רעה ע"כ נמצא דע"י ק"ש נדחית כל הסט"א ממנו לגמרי שהוא סור מרע ואז תמצא הקדושה מקום לנוח בו וזוכה למלבוש רוחני:

א"נ אפ"ל למש"ה ז"ל דכל איש מישראל אינו מתחיל בשום לימוד אם הגיע זמן ק"ש עד שיברך ויקרא ק"ש דכל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתם לכן התחיל תש"ב בבית שהיא ברכה וגם פתחה בק"ש הרמוזה במלת בראשית כדלעיל וכן תורה שבעפ"י התחילה בברכות ובראשה ק"ש. או לרמוז למ"ש במד' דיעקב ומשה בעת מיתתם פתחו ואמרו שמע ישראל ושניהם סיימו בברכה יעקב בירך השבטים ומשה בירך השבטים ולכן רבינו הקדוש התחיל במשנתו של רבי מאיר שהיא אליבא דר"ע בברכות ובראשה ק"ש וסיימה בברכה ה' יברך את עמו בשלום שהוא כלי המחזיק ברכה לישראל יען כי יעקב ומשה ור"מ ורבינו הקדוש בחינה אחת להם כמ"ש רא"ם הי"ו לדרכו בקודש א"נ עד הים האחרון שהוא תח"ה בזכות שש סדרי משנה וק"ש וזהו בראשית ברא שית סדרי משנה וק"ש כדלעיל או לרמוז למ"ש בתיקונים בראשית דא מ"ט שר הפנים ואיהו אור פניאל ואיהו רזיאל ואיהו אוריאל סליק לחושבן רמ"ח פקודין דאורייתא עוד איתא שם דרמ"ח תיבין דק"ש שקולין לרמ"ח מ"ע גם איתא בזוה"ק פסוק שמע ישראל איהו כללא דכל אורייתא וחשיב קוב"ה למכוין בה כאלו קיים אורייתא כילה לכן מכל הני מעלות פתחה ת"ש ושבעפ"י במצות ק"ש גם פתחה במ"ם וסימה במם רמז לשם "מאיר "מ"ט "משה שהם בחינה אחת וסיימה בשלום שגמי' אור פניאל שהוא מ"ט א"נ פתחה במ"ם רמז למש"ה כי יש ארבעי' מלח"ב להעניש הרשעים בגיהנם וע"י המשנה ניצול גם מ"ם רמז לר"מ שהוא דור ארבעי' למרע"ה נחזור לענין מש"ל שע"י שנודרים לעלוי

נשמת רמבע"ה ניצולים מכל צרה וגם מצליחים בכל עסקיהם וזה הרמז וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה וכו' יעקב שהם ישראל כשהם בגלות וצער שנקראים בשם יעקב נדר לאמר אם יהיה אותיות הסמוכים הם מאיר כשנודרים לעלוי נשמתו אז אם ע"ד אם כסף תלוה שהיא ודאי שיהיה אלהים עמדי ושמרני מכל צרה וגם יתן לי הצלחה לחם לאכול ובגד ללבוש ושבתי בשלום בהשקט ובטח גם רמז אשר יאמר אותיות מאיר היום בהר ה' יראה ס"ת בגמ' נדר ע"ה וכמו שתרגם אנקלוס באתרא הדין יהון פלחין דרייא שמתפללים ונודרים לעלוי נשמתו גם רמז המלאך הגואל אותי מכל רע יברך ר"ת מאיר שהוא בחינת מ"ט ובחינת יעקב כמש"ל שע"י מ"ט נעשים נסים בזכות ר"מ גם רמז מאשר המנין מאימתי שמנה אותיות משנה גם מאשר שמנה לחמו והוא ר"ת שלום גם מאשר כמנין מאיר צור שם רמז לר"מ שהוא בא מאדום שנקראת צור שהוא מארי משנה המתחלת מאימתי ומסיימת בשלום ובזכותה תבוא הגאולה כדלעיל וזה דס"ל לישועתך קויתי ה' גם רמז אביר יעקב משם רועה אבן ר"ת מאיר גם ארור אביר יעקב אותיות רבי עקיבא משם רועה אותיות משה עמר כמנין מ"ט עה"ו שם רמז למ"ש רא"ם הי"ו לדרכו דיעקב ומשה ור"ע ור"מ ומ"ט הם בחינה אחת ובזכותם אל אביך ויעזרך ויברכך וכו' גם רמז משם רועה הם מאיר שמעון שהוא רשב"י ור"מ ע"ה שהם רועה ישראל בתורתם ובזכותם גם רמז אשר שמתי במצרים לא ס"ת מאיר שע"י זכותו ניצול מן המחלה ומתרפא אם הוא חולה גם רמז והמתי את כל העם אשר תבא בהם ונתתי ר"ת מאיר בזכותו אויביו נופלים תחתיו גם רמז כי נפש הבשר הדם הוא ואני ס"ת מאיר בזכות הדמים שהיא הצדקה שנותן בשר ודם לעלוי נשמתו מתכפר לו גם רמז לא תירא מהם אותיות הסמוכים הם מאיר בזכותו לא ייראו מאויביו ויהיה ה' אלהיו עמו גם רמז הוא יעבור לפני העם הזה ס"ת מאיר שהוא היה פרנס הצבור בתורתו מאחרכים והנכרי אשר יבא ס"ת מאיר גם רמז אשר יבא מארץ רחוקה ר"ת מאיר גם רמז אשר לא מערי הגוים ס"ת מאיר רמז שבא מנירון קיסד. ובזי' כו"ה ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומר"ים ראשי אותיות הסמוכים ומרים ראשי הם מאיר בזכותו קולי אל ה' אקרא ויעננני וזהו ג"כ לא אירא מרבבות אותיות הסמוכים אירא מרבבות הם מאיר בזכותו לא אירא מרבבות עם קומה ה' הושיעני אלהי וזהו ג"כ כו"ה אמרי האזינה ה' אמרי אותיות מאיר בזכותו הקשיבה לקול שועי וזהו ג"כ אלהים שמע תפלתי האזינה לאמר"י פי וזהו ג"כ אז ישובו אויבי אחור ביום אקרא ס"ת מאיר וזהו ג"כ אך אלהים ימחץ ראש אויביו ר"ת מאיר וזהו ג"כ ראוך מים אלהים ראוך מים יחילו מקולות מים רבים אדירים משברי ים בזכות ר"מ ניצול מגלי הים וזהו ג"כ מיד רשעים יצילם אור ר"ת מאיר ה' ישמרך מכל רע ישמור

את נפשך ר"ת מאיר ה' ישמור נו"ט שמעון מאיר בזכותם ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

א"נ לעיני כל ישראל בראשית אפ' עפ"י מש"ה זלה"ה דכל עבודת ישראל בתפלה ותורה והמצות הוא לתקין לזו"ן דאצילות כי ישראל הם בנים לזו"ן כנז' וידוע דכל תפלות ישראל הם להא"ס ב"ה וכשנת' זו"ן הנז' ע"י התפלה והתורה והמצות אז מוכרח שנתקנים כל העולמות וכל הפרצופין שעליהם כי אי אפשר להמשיך המוחין אם לא שימשכו מוחין לכל הפרצופים שעליהם ואי אפשר להמשיכם אם לא יהיו מלובשים תוך כל צלמי המוחין וכל הפרצופים העלונים שעליהם עד עתיק דא"ק שבו והוי"ה ההיא שהוא הניצוץ והבחינה האמצעית ההיא ואז ההוי"ה ההיא שהיא הבחינה האמצעית המלובש במוחין דעתיק דא"ק נמשך ומתפשט תוך המוחין דכל הפרצופים שתחתיו מדרגה לדרגה עד סופה דכל דרגין שהוא תוך המוחין דזוז"ן ואז הזו"ן נקרא על שמה והיא נקראת על שם המן ואז יצדקו הכנוים האמורים בבחינה האמצעית גם בזו"ן אחר התלבשות בהם המוחין וכן הוא בנרנח"י הנמשכים אל הצדיקים מלובשים תוך כל מוחין דזו"ן ודי בזה למבין וזהו הרמז לעיני כל ישראל בראשית שכל עיני ישראל בתפלה הם להא"ם בי"ה שהוא ראשון לכל ראשון גם רמז לעיני כל ישראל שהם הצדיקים עיני העדה הם מרכבה לבראשית כמו רשב"י ור"מ וכיוצא וזהו סוד אלהא דמאי"ר ענני ובז"י מאמרן ז"ל א"ת ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח יען דהם מרכבה לאלהות ע"י הנרנח"י שלהם שהם מלובשים תוך המוחי"ן דזו"ן והבן וזהו ג"כ יראו את ה' קדושיו ליראה את ה' אלהיך ואהבת את ה' אלהיך את ה' האמרת היום ליראה את השם הנכבד את ה' אלהיך למען ילמד ליראת את ה' אלהיו את ה' אלהיך תירא למען תירא את ה' אלהיך וכן כמה מקראי קודש בתנ"ך שמורים לסוד הזה והבן כי קצרתי באופן דהבחינה האמצעית היא כת"ר לערך הנבראים והיא בחינת מלכות היא זעירא לגבי הא"ס ובז"י כו"ה ביני ובין בני ישראל אות הי"א לעולם שהיא הבחינה האמצעית ובלעדיה א"א לברא שום דבר וזהו ג"כ כו"ה כי הי"א חייך ואורך ימיך ועצת ה' הי"א תקום ובז"י מאמרן ז"ל אלמלא הי"א אבדתי עולמי וזהו ג"כ כו"ה מאת ה' היתה זאת הי"א נפלאת בעינינו זה היום עשה ה' נגילה אותיות ל"ג הני בגמ' אדנ"י שהיא שכינת עוזנו שיש לה שמחה בצדיק יסוד עולם רשב"י ורמבע"ה וכיוצא שהצדיק הוא בעלה דמטרוניתא ואשה יש לה שמחה בבעלה.

יה"ר מלפני אל עליון שיעמוד לנו זכות ר"מ ורשב"י וכל צדיקי הדור לבטל מעלינו ומעל כל ישראל הדינים והמקטרגים ובזכות המשנה וזוה"ק יקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ לארצנו ויבנה בית מקדשינו ותפארתנו ויחזור כביכול ימינו ויכנס בירושלים של

מטה ושל מעלה ויעמוד לוי בדוכנו. וישראל במעמדו וכהן יקריב את קרבנו וקובל לריח ניחוח לפני השם לרצונו אכיר"א.
ת"ו ש"ר ב"ע

פזמונים

אלי אלי קום פדני אלהא דמאיר ענני:
נפשי תשמח ותניל ברנה לכבוד רבי מאיר התנא פי אפתח בשיר ונגינה ביום הקדוש פסח שני:
רבי מאיר ראש הרבנים בחינת מ"ט שר הפנים. עבד לדר שוכן מעונים משרת הוא לצור גאוני:
הוא סוד שם שדי שאמר לעולמו די. בו מאיר נם אין בלעדי. הוא שם ה' מלכי וקוני:
גדול בתנאים נקרא. וקולע אל השערה. תורתו נקיה וטהורה. חכמתו תאיר את עיני:
משנתו סולת מנופה. מזוקקת גם צרופה ברה כחמה מאד יפה. בה תמיד הגיוני:
ישכיל איש אם יראה אותו נם מאחריו תגדל חכמתו לא יכלו לו אנשי חברתו. מאור תורתו יחכמני:
גם ופלא חיים ועושר. יהיה לכל תם וישר. אם ידור לו עת המצר. באסור אלהא דמאיר ענני:
עת נשבית אחות אשתו. צרור הכסף לקח אתו. לשומר נשים הביא לתתו שוחד שלא יגלח מצפוני:
אמר נס יעשה יה עת מצאה תמה ונקיה. דבר לשומר שכח עניה. ענהו ירא אני מאדוני:
לו אמר אל תירא. בזכרך שם אלהי במורא. בכלבים בדק וניצול מצרה. שלח אותה מכור עוני:
עת נודע חקקו תבניתו בשערי רומי לתפוס אותו. ראוהו ובקשו להמיתו. תשב"י הצילו מיד מוני:
בזכות משנתו תגאלני. קהלי קבץ לבית מעוני. כהן יקריב ולוי בדוכני. במהרה חדש ששוני:
ת"ם

סי' אני כליפה

אשירה לאל עליון כיום צאתי מחנם לכבוד התנא רבי מאיר בעל הנס:

נורא מאד כשמש מא"ר נודע בשערים עצמה חכמתו היה עוקר הרי הרים. מומחה ופקיע ראש הוא לכל הסופרים בזכותו תנא עמך מהר ותשא נס:
ידור איש בעת צורך לעלוי נשמתו לבני וחיי ועושר יזכה להם בזכותו גם מחולי צער ה' ירפא אותו הוא ניצוץ משיחי אשר נדחי יכנס:
כל פה יודה לגודל נסיו ומעשהו הנעשים לכל איש ואשה בעירו ומחנהו בזכות משנתו ה' יבנה ביתו ונוהו לתוכה כהן ולוי וישראל יהיה כונס:
ת"ם האל עד אן תנשני בבור גלות למה תשכחני חושה מהר נא וגאלני אלהא דמאיר עניני. אליה תשלח אדוני בבשורה יאיר את עיני יקבוץ קהלי לארמוני. הושיעה ימינך ועננ:
מלכי צורי וקוני. לך תלויה עיני. מבור גלות פדני. בצדקת אב המוני:
נא חדש את ששוני. ותבנה בית מעוני ולוי ישיר על דוכני. וכהן יקריב את קרבני:
ת"ם שירה ערוכה ושמורה. ליום ל"נ אשוררה:
אשמח ביום ל"ג ואשירה לכבוד רבי שמעון אזמרה אלמוד זוהר ושבהיו במורא בזכותו נגאל במהרה:
יחיד בדורו היה חד מבני עליה. הוא גלי כל רזייא ועמיה שרא נהורא:
במה גובריה וחיליה. עצר מלאכא במיליה כל דבעי ה' עביד ליה. ומבטל כל גזרה:
נאזר בעוז וגבורה. אריה במלחמת תורה. וקולע אל השערה. אספקלריא המאירה:
למערה הוא ובנו נחבא. נברא להם מעין וחרובא. וגלו סוד המרכבה וכל סתרי התורה:
ישבו שם שנים עשר מגזרת מלך קיסר וכשמת יצאו מן המצר מאפלה לאורה:
פעל נסים וגבורות ובטל כמה גזרות. והוציאם מאפלה לאורות. ליהודים היתה אורה:
הוא טהר טבריה. מכל קברי מיתייא. ומפני כהנייא. הארץ נטהרה:
יום ל"ג לעומר חדוה ושיר וזמר. עם שכר ויין חמר. וגם בגדי תפארה:
צלי אש ומי דקלים. ומגדנות ושאר מאכלים. ומטעמים מבושלים. ושלחן ומטה מפוארה:
ומהר שלח את משיחנו. יקבץ את נדחינו לתוך בית מקדשנו. בהיכל ועזרה:
ת"ם רשכ"י קדוש ונורא ממנו תצא תורה:
אגיל ואשמח בלבבי לכבוד התנא רשב"י:
ביום ל"ג אשכח עצבי יום גדול הוא ונורא:
נסים נעשו לו. מה' צור גואלו. זך וישר פעלו. מעשהו מה נורא:
לו נגלה כל חביון הנעלם מכל רעיון אחוז בכתר עליון הוא ראשון שבעשרה:

יקירו דעשר ספרייא בם אחוזים חברייא תקינו כל עלמייא בתיקונא יאה שפירא. פרצופי אצילותא עד עלמא בתרייתא בדחילו ורחימותא יחידו בחדא קשרא:
המשיך אור אריך אנפין לכל עלמין ופרצופין. עד רישא דזעיר אנפין כלהו מלייאן נהורא:
חדוותא יתירתא כד מלעי באורייתא עביד לעילת עילתא כתר ועטרה:
זיני דמסאבותא וכלהו קליפותא עבד להו תבירותא נחשא ופרזלא ופחרא:
יחד אם ירצו שלשתם הוא ואלעזר ויותם נמחל כל עון בזכותם ובטלה כל גזרה:
כל ימיו אשר חיה עסק בדת תושיה. ובכל מילי דשמייא בקדושה ובטהרה:
קדוש רם ועליון תרחם על בת ציון ובנה מקדש ואפריון ותאסוף שה פזורה:
ת"ם כלי שיר אעירה. פה אפתח בזמרה. בערכי את המגורה. לכבוד רשב"י שר התורה:
ליל ל"ג לעומר אנגן בכלי זמר. לאל עלי גומר. בכל כחי אשוררה. יחד עדה הראשה.
לומדים זוהר בקדושה. ובשבחיו אשר עשה מעשהו מה נורא:
הוחבא מרוע הגזרה הוא ובנו במערה שתי שנים ועשרה. ואחר יצאו לאורה:
פדה ישראל מצרות והוציאם אם מאפלה לאורות. ובטל כמה גזרות היה להם לעזרה:
הוא ניצוץ משה. כבודי ומרים ראשי בזכותו תזריח שמשי. מאפלה לאורה:
כל סתרי המרכבה. וכל חכמה נשגבה. לו גלו בחבה הוא אספקלרייא המאירה:
הוא גילה סוד התורה לחבריו בעשרה אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה:
נרמזו כולם בספירות עשר חסדים מאירות אור צח אור יקרות. שם נפשם קשורה:
הוא רמוז בכתר. ובנו בחכמה מכתיר ורבי אבא מסתתר נפשו בבינה נסתרה:
יאיר רבי יהודה בחסד רוח יסודה ורבי יצחק אודם פטדה נשמתו שם בגבורה:
וגם רבי יוסי בתפארת הוא הששי ורבי חזקיה קדושי בנצח נפשו מאירה:
יסוד ר"י בהוד היה. וביסוד רבי חייא ורבי ייסא במקדש יה. מלכות היא גמירא:
צדיק תכפר עוני. וגם פשעי וזדוני. למענך לא למעני. מהר פדנו במהרה:
ובנה מקדש ואפריון באור כתר עליון וקבצנו לעיר ציון. בתוך היכל ועזרה:
ת"ו ש"ל ב"ע בעה"ו

מפתחות

לספר שלום דוד

בראשית

מאמר מפני מה קנסת מיתה על אדה"ר א"ל מצוה קלה צויתיו וכו' דף א' ב' נ"ד מאמר אתמול גרשת את אבא והיום אתה מגרשני דף א' ב' מ"ח מאמר ואוכל אכלתי ואוכל דף א' ב' מאמר כתנות עור אלו תפלין דף א' מאמר כיון שראה אדה"ר שבניו עתידין

לירד לגיהנם מיעט עצמו מפו"ר וכו' דף ב' נ"ד פסוק היא נתנה לי מן העץ ואוכל דף ב' מ"ר בראשית ברא ר' תנחומה פתח כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך דף ח' נ"ג פסוק ואתם פרו ורבו וכו' ורדו דף י"א נעוץ סופה בתחלתה דף נ"ה מאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד מכאן שר"ה שני ימים דף נ"א מאמר ויצא קין יצא שמח אמר עשיתי תשובה ונתפשרתי מיד אמר אדה"ר מזמור וכו' דף נ"ד מאמר ויעש ה' לקין אות אות שבת מסר לו דף נ"ד מאמר ויעש ה' לקין אות עשהו אות לבעלי תשובה דף נ"ד מאמר צפה הקב"ה במעשיהם של צדיקים ומעשיהם של רשעים ואיני יודע באיזה מהם חפץ כשהוא אומר וירא אלהים את האור כי טוב הוי חפץ במעשיהם של צדיקים דף ס"א. א"נ אפ' עפ"י מ"ש ה' ארץ חמדה ז"ל פ' יתרו אמרו ז"ל הפורש מן העבירה כאילו עשה מצוה מעתה יש ב' דרכים לפני אדם הא' לקרב עם יראי ה' וחושבי שמו כדי שילמוד מהם לעשות מצות ה' והשני להתחבר עם הרשעים בכדי שיבא לידי עבירה ויפרוש ממנה ונחזי אנן אי מנייהו עדיף ונראה שיותר טוב להתחבר עם הצדיקים עש"ב טעמו ונימוקו עמו ומעתה יוכן ואתה תבא"ר ודוק כי"ק

נח

מאמר אף נח לא היה כדאי אלא שמצא חן בזכות תולדותיו דף מ"ג מסרה ותמלא הארץ חמס ותמלא הארץ אותם דף מ"ג סמיכות פ' נח דף מ"ג מסרה הלוך וגדל הלוך ונסוע הלוך וחסור הלוך ושוב דף נ"ז

לך לך

סמיכות הפרשה דף ג' מסרה ויחשבה לו צדקה ויחשבה לזונה ויחשבה עלי לשכורה דף ג' מ"ר ויתאו המלך יפיך ליפותך בעולם כי הוא אדוניך וכו' דף ה' מאמר ידוע שאני מפזרן תדע שאני מכנסן ידוע שאני משעבדן תדע וכו' דף יו"ד מאמר אם בניך נכנסים לארץ הם מקבלים אלהותי דף ה' ו' ל"ו ג"ב מאמר אם בניך מקיימין השבת הם נכנסים לארץ דף נ"ב

וירא

מאמר כשראתה שרה שאין משה נכנס לארץ אמרה גרש את האמה וכו' דף ד' ל"ה מאמר כיון שהשמיע קולו אל תשלח ידך וכו' ידע יצחק שיש תחה"מ וכו' דף ו' מאמר בשעת העקידה ביקש אברהם מהקב"ה שיתן לבניו עשרת ימי תשובה דף מ"ו מ"ח תולדות ברש"י ז"ל לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו' דף ד' מאמר ויבז עשו את הבכורה תחיית המתים בזה עמה דף ו' כ"ח נ"ז רש"י ז"ל ואלה תולדות יצחק יעקב ועשו האמורים בפרשה דף כ"ו פסוק ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות וכו' ויעקב נתן לעשו לחם וכו' דף כ"ז מסרה ויבז עשו את הבכורה ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי

דף כ"ז פסוק הלעיטני נא מן האדום וכו' דף כ"ז מאמר ויהי כי זקן יצחק ר"ח פתח רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך וכו' דף נ"ג פסוק ועתה שא נא תליך וקשתך וצודה לי צידה דף נ"ד פסוק ותאמר א"כ למה זה אנכי דף נ"ו

ויצא

פסוק ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים דף ז' ודף ח' פסוק נכסוף נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי דף ז' ח' מסרה וידר יעקב וידר יפתח דף כ"ח פסוק עתה יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים דף כ"ח מאמר בשביל שאמר יעקב עשר אעשרנו לך אמר הקב"ה אני נותן לבניך עשרת ימ"ח דף נ"ה

וישלח

מאמר זוה"ק ויצו אותם כה תאמרון וכו' כה אמר וכו' כח אינון אתוון דשמע ישרא דף א' כ"ה מאמר כשראה יעקב לעשו התחיל לקרות ק"ש דף א' כ"א וכ"ה מאמר שהלך לנגדו עם התפלין שיש בהם ת"ג תיבות דף א' כ"ה ל"ה מאמר ועבד זה דוד וכו' ושפחה זו אביגיל דף ב' כ"ב מאמר ויפגעו בו מלאכי אלהים אותם מלאכים שבכו על עקידת יצחק דף ב' מאמר מנחה היא שלוחה תפלת מנחה שלח לו דף כ' כ"א מאמר ויגע בכף ירבו נתן עיניו בנדב ואביהוא דף ה' מ"ד פסוק ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב וכו' דף י"ד פסוק יש לי רב אחי יהיה לך אשר לך דף כ"ג מאמר ויברך אותו שם ברכת כהנים בירכו דף כ"ב פסוק כה אמר עבדך יעקב ס"ח ברכה דף כ"ה רש"י ז"ל עם לבן גרתי תרי"ג מצות שמרתי דף כ"ה מאמר וישלח יעקב שלח לו שלוחים אם יחזור בתשובה דף כ"ה ול"ד ול"ה פסוק ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן וכו' דף כ"ה כ"ח מאמר לא שלותי מעשו ולא שקטתי מלבן ולא נחתי מדינה וכו' דף ל"ג פסוק ותמת רחל וכ"ו וילך ראובן וישכב וכו' דף מ"ט פסוק ויהי בשכון ישראל בארץ ההיא וכו' דף נ"א

וישב

וישנאו אותו למה כדי שיקרע הים לפניהם דף ד' ל"ב ול"ט מאמר ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רגזו של יוסף דף ה' כ"ה ל"ה מ"ט

מאמר שרו של מצרים לוקח בידו אילו של יצחק ושעיר עזים לקטרג על מכ"י דף ל"ח מ"ח מסרה ואני אנה אני בא ואני אנה והולך אות חרפתי דף כ"ב ל"ד ג' מאמר אמר ראובן הוא מונה אותי עם אחי ואני איני מצילו דף כ"ג ג' מאמר רוה"ק מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו דף כ"ג ג' מאמר אלו היה יודע ראובן וכו' היה מוליכו על כתפו אל אביו דף כ"ג ג' מאמר כי אנכי ידעתי המחשבות שבטים היו עוסקים במכ"י וכו' והקב"ה בורא אורו של משיח דף כ"ג ג' סמיכות פרשת וישב דף כ"ד מאמר חיה רעה אכלתהו נצנצה בו רוה"ק שעתיד להתגרה בו אשת פוטיפר דף ל"א מאמר אמר

יהודה אנו הורגים אחינו ואנו מברכים על הפת דף ל"ד מאמר אתם עתידים לעשות אלילים אלמים לפני עגליו של ירבעם דף מ"ו מאמר כי ארד אל בני אמר סבור היתי צדיק עכשיו רואה שאני רשע דף מ"ט מאמר כיון שנמכר יוסף אתמר יעקב אוי לי שנשאתי ב' אחיות דף מ"ט

מקץ

רמז מהר"א מנרמיזא ז"ל מקץ שנתים קרי ביה קץ מת' שנים דף י"א מאמר מה נאמר לאדוני במעשה תמר מה נדבר בכלהה מה נצטדק בדינה דף י"ב ל"ד ל"ה מאמר וטבוח טבח והכן מלמד שצוה אותו על גיד הנשה דף כ"א מאמר והכן אין והכן אלא שכת המד"א והבינו את אשר יביאו דף ל"א נ"א

ויגש

סמיכות פרשת ויגש דף י"ג מאמר מה נאמר לאבא א"ל יוסף אמור לאביך הלך החבל אחר הדלי א"ל יהודה דין שקר וכו' דף י"ד מאמר ויגש אליו יהודה ר"י אומר הגשה למלחמה וכו' דף ל"ד מאמר דבר אני מוציא מפי ומכניס דבר בנא ואכלה אתכם דף ל"ד מאמר ויגש אליו יהודה רבנן אמרי הגשה לתפלה וכו' דף ל"ו מאמר ויגש אליו יהודה אין ויגש אלא קרבן המריא ויגש פר החטאת דף מ"ח

ויחי

פסוק ועתה שני בניך הנולדים לך וכו' לי חכם וכו' דף י"ג כ"א ומ"ט מאמר אחים בדינה ולא אחים ביוסף דף י"ג ודף ל"ו מסרה ויקרבו ימי ישראל ויקרבו ימי דוד דה ט"ו מאמר ואני נתתי לך שכם זה הבכורה ולבושו של אדה"ר וכו' דף כ"א מאמר והשב ישיב והשב זה יוסף ישיב זה עשו דף ל"ב ומ"ט מאמר הקבצו ושמעו א"ל אני מתירא שמא תשתחוו לאלילים אמרו לו וכו' לבית אבותם כשם שאתה א' ועובד א' כך וכו' נענה הוא ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ד' כ"ו מאמר אמר יעקב לבניו שמא יש לכם מחלוקת על הקב"ה א"ל שמע ישראל וכו' אף הוא אמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד דף כ"ו מאמר חייך אתה שוכב ואין אתה מת שנאמר ויקרבו ישראל דף כ"ו מאמר בשבילך ירדתי למצרים ובשבילך אמרתי אמותה הפעם אל נא תקברני במצרים דף כ"ו כ"ז מאמר אתמר יעקב לראובן איני מרחקך ואיני מקרבך עד שיבא משה וכו' דף כ"ט מ"ט פסוק ועתה שא נא לפשע עבדי וכו' דף ל"ג מאמרם ז"ל בשכר שאמרו אנא שא נא זכו לומר ביוה"כ אנא כפר נא דף ל"ג פסוק ויראו אחי יוסף כי מת אביהם וכו' דף ל"ו פסוק וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה דף ל"ו מאמר ידעתי במעשה ראובן ובלהה ידעתי במעשה יהודה ותמר לף ל"ו מסרה כי עלית משכבי מטרף בני עלית עלית למרום דף מ"ט

שמות

מאמר ויפן כה וכה נסתכל בס"ש הקב"ה לאברהם כה יהיה זרעך ויך את המצרי דף ו' מאמר מי שמך לאיש שר אמרו לו והלא בנה של יוכבד אתה וכו' דף ז' רש"י ז"ל אכן נודע הדבר שהייתי תמה וכו' אבל אני רואה שהם ראוים לכך דף ז' מאמר ידעת בני מי המית מבקשי נפש משדה א"ל העלה נהר פישון והוא המיתם דף ז' מאמר ויקם מלך חדש כב"ח ושטרו בידו דף ט' מאמר ואנכי אחיה עם פיך זה פתיחת הפה וכו' והראהו רע"ק דורש כתרי אותיות אמר אין לי עסק בשליחות שנאמר שלח נא הוליכו למקום סנהדרי דורשין הלמ"מ מיד נתקדרה דעתו דף ט' פסוק ואלה שמות בני ישראל וכו' איש וביתו באו דף יו"ד פסוק מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא וכו' דף יו"ד מאמר אתם למה ודבריכם למה דף יו"ד ס"ד ל"א ל"ז עיי"ל בלוח טעיות והשמטות מאמר שלח נא ביד ר' עקיבא דף יו"ד י"א ס"ד פסוק למה הרעותה לעם חזה למה זה שלחתני דף יו"ד מ"ב מאמר שרצו לבטל מהם השבת והמילה דף יו"ד י"א ג"א ס' מאמר כשמת יוסף הפרו ברית מירה דף י"א פסוק אשר לא ידע את יוסף דף י"א מאמר אמר הקב"ה עכשיו אשר לא ידע את יוסף ולמחר לא ידעתי את ה' דף י"א סמיכות פרשת שמות דף י"א מסרה העשוי לכם במצרים כל הזהב העשוי דף י"א פסוק בהוציאך את העם הזה תעבדון פסוק לא ידעתי את ה' וכו' דף ס"ד מאמר שלח נא ביד נדב אביהוא דף מ"ד מאמר והצל לא הצלת ר' ישמעאל אוסר והצל לא הצלת ודאי דף ס"א

וארא

מאמר פרעה צווח תורה היכן היא א"ל משה לה' הארץ דף י"א ל' פסוק וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' דף ס'

בא

מסרח לא תלכו ריקם לא תלכו אחרי אלהים אחרים דף ו' מסרה וחיה כי תלכון ובמנוסה לא תלכון דף ח' פסוק בצאתי ממצרים והיה לאות על ידך וכו' למען תהיה תורת ה' בפיך דף י"א

מאמר אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם וכו' דף ו' בשלח

מאמר כד אתקרע ימא דסוף נמסר איוב לשטן ויש מאמרים לזה נמשכים דף ד' ו' ד' ל"ב מ"ד מאמר תביאמו ותטעמו מכאן שנתנבא משה שלא יכנס לארץ דף ה' וס"ה פסוק נטה ידך על הים ובקמחו דף יו"ד י"א מאמר והמים להם מימינם זו תורה ומשמאלם אלו תפלין דף י"א מאמר ראשך למה אתה משמרו לא לכתר צא הלחם בעמלק דף ט"ז כ"ח

ל"ט מסרה וירום תולעים ויבאש שבעו וירם לבם דף י"ז מאמר מה ראה הים שנקרע ארונו של יוסף ראה דף ך' כ"ט מ"ר נ"ו

יתרו

מאמר אלי בים אלי בסיני למה עזבתני דף ל"ח ל"ט פסוק אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים דף מ"ה מאמר כשאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך אמר משה ברוך שלא עשני גוי דף נ"ו

תרומה

מאמר ויקחו לי תרומח הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם דף ט' נ"ה מאמר בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד א"ל ויקחו לי תרומה דף ט' ל"ז מאמר גאלתי אתכם ממצרים ואין אתם נותנים לי תרומה דף י"א פסוק דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וכו' דף נ"ח

תצוה

מאמר כשאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך את אחרן הרע או למשה א"ל תורה היתה שרי וכו' דף ד' מ"ב מ"ח מ"ט

כי תשא

מאמר נאה לאבותינו לומד נעשה ונשמע שמא נאה להם לומר אלה אלהיך ישראל ד' א' מאמר עתיד לקרב ראשן של שבטים שנאמר יחי ראובן וזהו כי תשא את ראש דף כ"ג ל"ה ג' פסוק אנא חטא העם הזה חטאה גדולה וכו' דף מ"ה פסוק ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים דף נ"ב מאמר אומרים אוה"ע אומה ששמעה על הר סיני אנכי וכו' ולבסוף עשו העגל ישועה יש דף נ"ז מאמר במה תדום קרנם של ישראל א"ל בכי תשא את ראש וכו' דף נ"ז

ויקהל

ויקהל משה את כל עדת וכו' דף י"ב מאמר הרוצה שידע שפינחס הוא אליהו יראה אלה הדברים דף מ"ז

פקודי

פסוק אלה פקודי המשכן משכן וכו' דף י"ב מאמר אלה פקודי אלה זה סט"ה דף י"ט

ויקרא

מאמר ויקרא אל משח כמד"א ויקרא ה' אלהים לבכי ולמספד מאהל מועד לשון עת וזמן דף מ"א מאמר ויקרא אל משה הה"ד שמע ישראל ה' אלהינו ושמו אחד דה ס"א

שמיני

מאמר בשעה שנשרפו נדב ואביהוא אמרו מלה"ש למה קרעת הים דף ה' וס"ד מאמר וידום אהרן מה הי"ל לומר וביום השמיני ימול דף מ"ג ומ"ד מאמר א"ל אתם יש בידכם בתחלה וישחטו שעיר עזים ובסוף עון העגל יבא שעיר וכו' דף מי"ו

קדושים
מאמר קראת אותנו קדושים הסר ממנו המות דף כ"ח

בהר סיני
פסוק וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר דף ל"ח מאמר מפני שחיללו השמטות נמסרו למלכות דף ל"ה נ"ה

בחקתי
פסוק אם בחקותי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעתם דף ה' פסוק ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם דף נ"ג

במדבר
מאמר כשקבלו ישראל התורה נתקנאו אתוה"ע ואמרו מה ראו להתקרב א"ל תביאו ספר יוחסין דף נ"ז

נשא
מאמר מזרק אחד כסף זה נח שנזרק סדור המבול דמה כסף שנקרא בדורו צדיק דף מ"ג **בהעלותך** פסוק ויחי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם דף ב' מאמר הרוצה שידע תח"ה מן התורה יראה חנה מרים מצורעת דף מ"א

שלח לך
מאמר עשו להם ציצית חחי"ד ואתם הדבקים בה' אלהיכם דף י"ז סמיכות פרשת מרגלים לפרשת מרים דף מ"א

קרח
מאמר אל תפן אל מנחתם אל תקבלם בתשובה דף מ"ח מאמר מה ראה קרח לחלוק עם משה פרח אדומה ראה דף מ"ח מ"ט מאמר ברב בישר רב לכם ברב בשרוהו רב לך דף מ"ח

חקת
מאמר אמר שלמה כל התורה למדתי כיון שהגעתי לפ' פרה אדומה אמרתי אחכמה והיא וכו' דף ט"ו מ"ו מאמר וירב העם עם משה שחיו מריבים בפנים של משה דף מ"ב סמיכות מיתת סרים לפרה אדומח דף מ"ג

בלק
פסוק וישלח מלאכים אל בלעם וכו' הנח עם יצא ממצרים וכו' ועתה לכה וכו' דף כ"ח פסוק ויגר מואב מפני העם וכו' ויקץ מואב מפני בני ישראל דף כ"ח תרגום והמה בוכים פתח בכיין וקריין שמע דף מ"ז מאמר א"ל בלעם לבלק היאך אקללם והלא הולכים בבגדי שבח ולא עוד אלא שהולכים לדרשא דף נ"ב

פינחס
מאמר מדינן שכל בנות צלפחד אתה מסתלק ומלפני אין אתה מסתלק דף ו' ל"ה מ'
מאמר פינחס בדין הוא שיטול שכרו דף מ"ז

מטות
נקום נקמת בני ישראל מאה המדינים אחר תאסף אל עמך דף ס"ז

מסעי
פסוק יצאו בני ישראל ביד רמה וכו' ומצרים מקברים וכו' את אשר וכו' דף ז' פסוק
אלה מסעי בני ישראל דף ירד

ואתחנן
מאמר אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא דף א' ג' ך'
ל"ה ל"ח מ"ח מאמר אתה החלות אותיות הלוחת ומאמר ואת גדלך זה מתן תורה דף נ'
כ"ט ל"ח מ' מאמר החלות להראות את עבדך ר"ת אעל"ה אתרוג ערבה לולב הדס דף
ג כ"ט מ מאמר אל תוסף דבר אלי בדבר חזה בדבר נמי' יצחק דף א' נ' ך' כ"ח כ"ט ל'
ל"ג ל"ח מ' מאמר אם אעברה נא אתה מבקש בטל סלוח נא ואם סלח נא וכו' דף ג' ה' ז'
כ"ט ל"ד ל"ז ל"ט מ"ה מ"ו מ"ח מאמר אמר הקב"ה למשה אני כתבתי עליך שחכם אתה
ואתה רוצה ליכנס לארץ א"כ איני קוברך דף ח' ח' ל"ט ס"א מאמר עצמות יוסף נכנסים
לארץ ואני איני נכנס לארץ דף ה' ל"א ל"ה נ"ז מאמר אתמול הרגת את המצרי ועכשיו
מבקש ליכנס לארץ א"ל למה הרגת הבכורים וכו' דף ו' מ"ו מאמר את גדלך זה אהרן
דף ט' מ"א מאמר אעברה נא ר"ת ר' אלעזר בן עזריה הנשא דף יו"ד מאמר אם אעברה
מוטב ואם לאו הכשר סוכה של ג' דפנות דף יו"ד מ"ה נ"ג מאמר אתה ההלות להראות
את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה זה יציאת מצרים דף ג' י"כ ל' ל"ח מ"א פסוק ראה
למדתי אתכם חוקים וכו' ושמור נפשך מאד פן תשכח וכו' דף צ"ז פסוק כי אנכי מת
בארץ הזאת וכו' השמר לכם פן תשכחו וכו' דף מ"א מ"ה מ"ו מאמר את נדלך זה אהרן
ואת ידך החזקה זה נחשון דף מ"ב פסוק וזכרת כי עבד היית וכו' ויוציאך זה' אלהיך על
כן צוך לעשות את יום השבת דף נ"א

עקב
פסוק והיה עקב תשמעון וכו' דף ח' פסוק כי תאמר בלבבך רבים הגוים וכו' לא תירא
מהם זכור תזכור דף י"א

חקת
מאמר בגין דישראל מקיימי המצות והתורה אתקריאו בנים שנא' בנים אתם וכו' ד' י'

שופטים
פסוק כי תצא למלחמה וכו' וראית סוס ורכב עם רב וכו' דף ח' פסוק כי אתה בא אל הארץ לא תלמד לעשות כתועבות הגוים ההם דף ס"א מ"ב מ"ה

כי תבא
מסיכות ענין עמלק לפ' כי תבא דף מ"נ פסוק והפיצך ח' העמים וכו' ועבדת שם וכו דף ח' רש"י ז"ל ויביאנו:
המקום זה בית המקדש ד' ז

וילך
מאמר בשעה שאמר הקב"ה למשה הן קרבו ימיך אמר יחי ראובן דף כ"ב כ"ט ל"ה מ' מ"ח מ"ט נ' נ"א פסוק הן בעודני חי עמכם ממרים וכו' ואף כי אחרי מותי דף מ"ב

וזאת הברכה
מאסר יחי ראובן במעשה יוסף ואל ימות במעשה כלה דף כ"ב ל"ה ג'

חמש מגילות

שיר השירים
מאמר שחורה אני במעשה העגל וגאוה בנעשה ונשמע דף מ"ה מאמר משכני ממה שהכנסתנו לארץ טובה אחריך נרוצה דף ה' ו' ח' ל"ח מאמר ממה שנתת לנו ביזת מצרים אחריך נרוצה דף ו' מאמר ממה שהשרית שכינתך בינינו אחריך נרוצה דף ח' נ"ג מאמר ממה שסלקת שכינתך וכו' דף נ"ג פסוק הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה ד' ט' פסוק נצא השדה גלינה בכפרים דף נ"ח מאמר הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל יוסף ועל פתחינו או נרות חנוכה דף כ"ג ל"ה ג' מאמר הנך יפה דודי זה גילוי שכינה אף ערשנו בשבח בנים ובנות דף ג"ב נ"ח מאמר לחיו כערוגת הדא דאמרי ותנכ"י אנא נפשאי כתבית יהבית דף נ"ו

רות
מאמר ויאכל בעז וישת ויטב לבו שבירך על מזונו וי"א שעסק בד"ת דף כ"ה מאמר ישלם ח' פעלך וכו' אמר ר' חסה אשר כאת לחסות תחת כנפיו דף י"ד מאמר רגזו אתמר דוד עד מתי הם מתרגשים ואומרים לא פסול משפחה ולא מריות המואביה אף אתם לא באתם מב' אחיות אף תמר שלקחה יהודה לא מפיסול משפרה הוא דף כ"ב נ"ב ובכן יפורש קרא יתן ה' את האשה וכו' כרחל ובלאה אשר בנו וכו' וכן קרא ויהי ביתך כבית פרין אשר ילדה תמר ליחודה

איכה
מאמר כי ה' הונה יכול על מגן ת"ל על רוב פשעיה דף י"ח י"ט מאמר השביעני במרורים ליל א' דפסח הרוני לענה בט' באב דף י"ט ל"א ל"ט

קהלת

פסוק לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו דף ח' פסוק סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור דף נ"ז מאמר לא ליודעי חן אתמול ידעתי מעשה יהודה ותמר וכו' והיום אם נא מצאתי וכו' ד' ל"ו

אסתר

מאמר אלו לא מת משה יפה אמרת עכשיו שמת ותלו אותו ואת בניו דף ט"ז כ"ט ל"א ל"ט

מאמרי רז"ל המפוזרים

גמרא תנ"ה אין אור של גיהנם שולטת בהם ד' ב' משנה וי"ח כן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל דף כ' ג"ד מאמר איוב היה מצטער כשראה הסוכה בשתי דפנות מיד נתקדרה דעתו דף ד' י'"א מ"א נ"ד מאמר איוב כפר בתח'"ה דף ה' ז' מאמר שמה מרע"ה בתורתו של רע"ק דף ז' ך' מאמר כיין שדגליתנו מארצנו כדין שלא נשמור השבת וכו' דף ח' המגיד עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' וכו' דף י'"א גמרא כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה דף ט"ו גמ' מעשה בר"י בן חנניא הלך עבד על פותח בית האסורים אם מי נתן למשסה יעקב וכו' ענה אותו תינוק הלא ה' ז' חטאנו לו אמר מובטחני כו שמורה הוראות דף י"ח גמ' אפי' שעוסקים בנגעים ואהלות אומרים למי דוד הבא על א"א וכו' דף י"ח רש"י ז"ל בדברי הימים סי' א' בני יצחק עשו וישראל מפני כבודו של דוד אמר ישראל דף ט"ו גמ' רב נחמן ור"י היי יתבי בסעודתא א"ל ר"ן לר"י לימא מר מלתא א"ל הכי אמר רבי יוחנן אין מסיחין בסעודה בתר דסעיד א"ל הכי אר"י יעקב אבינו לא מת דף כ"ז מאמר אמר הקב"ה אתם אמרתם לעבד נמכר יוסף אתם קידים בכל שנה ושנה עבדים היינו דף כ"ט מאמר אם אתה מדבר באחיך עשו סופך כבן אמך חתן דיפי זה משה דף ל"ב מאמר נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה וכו' דף ל"ה נ"ד מאמר למען צורריך בגין שנאיכון יהבית לכון אוריתא דף ל"ז מאמר כשהגיע משה ליפטר מן העולם אמר יפתחו כל השערים ויראו כי אין זולתך וכו' דף מ"א מי"ב מאמר אלמלא נכנס משה לארץ לא היו אוכלים ישראל בשר דף מי"ב מאמר ראו אבותיו של משה תארו כמלאך ומלוהו לח' ימים וקראו אותו יקותיאל דף מי"ב מאמר לך ה' הצדקה כמן ולנו בושת הפנים בעגל וכן המאמר בנים גדלתי וכו' דף מי"א ג"ב מאמר שקר החן הנו שא נוה וכו' איש צדיק כדורו היה דף מ"ג מאמר כשראה איוב מיחת כ' בני אהרן אמר אף לזאת יחרד לבי דף מ"ד מ"ה מאמר ר' יהודה הוה קאים קמיה ר' עזריה א"ל צדיקים דאזדמן להו חובה וכו' א"ל עשרה סבי קטור' מלכות על מכ"י א"ל פינחס הוא אליהו א"ל רע"ק לית ליה זכית אבות וכו' דף מ"ז מאמר ביתא דלא מפתח לצדקה מפתח לאסיא דף ס"ז מאמר אם אין קמח אין תורה דף מ"ח אלף בינה גמול

דלים דף מ"ח מאמר כשהקב"ה דן את עשו מתעטף ויושב אצל יעקב דף ס"ט מאמר אם אדם עבר עבירה ועשה תשובה מוחל לו ולכן נקרא שבת גדול דף נ"א מאמר כיון שהגיע ר"ה אמרו מלה"ש מפני מה אתה עושה חסד א"ל בזכות אברהם דף נ"ג מאמר ברקיע הז' אומרים כח תשובה ואומרים מזמור שיר ליום השבת דף נ"ד מאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתיכם ואם עשית כן אלהי אבטח כו דף נ"ג מאמר צהרי קולך עד שאתם אומרים שירים לפני ע"ז צהלי קולך בדברי תורה דף נ"ה תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב דף נ"ז אמר רבי אלעזר ת"ח מרבים שלום בעולם וכו' דף נ"ז אין דגשמים יורדים אא"כ נמחלו עונותיהם של ישראל דף נ"ז כשמת משה אמר הקב"ה החכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה דף נ"ז ויכבד אשתו ובניו שהן תלוין בו והוא תלוי במי שאמר והיה העולם דף נ"ח סדר קדש ורחץ וכו' דף נ"ח והנמשך המגיד הא לחמא עניא וכו' דף נ"ט המגיד וירא את ענינו זה פרישות דרך ארץ ד' ס' נוסח תפלת מוסף של ר"ח ראשי חדשים לעמך ר"ת רחל דף ס"ג ועי' בזוהר חדש פ' תולדות בסתרי תורה ששם כתוב הקדמה של ענין המוספים משנה באבות וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע דף ס"ג משנה מס' כתובות הכל מעלין לארץ ישראל וכו' דף ס"ג משנה מס' ברכות כל חותמי ברכות שבמקדש וכו' דף ס"ד

מקראי קדש המפוזרים

פסוק כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו' דף ד' פסוק ואולך אתכם כמדבר ארבעים שנה לרשת את ארץ האמורי דף ו' פסוק ויין ענושים ישתו בית אלהיהם ואנכי השמדתי את האמורי דף ו' ז' פסוק והטלתי אתכם מעל וכו' ועבדתם שם אלהים אחרים דף ח' פסוק ותושלכי על פני השדה בגועל נפשך ביום הולדת אותך דף יו"ר פסוק נפל אשת בל חזו שמש דף י"ב פסוק ויקרבו ימי דוד למות דף י"ד פסוק ועשית כחכמתך ולא תורד וכו' דף י"ד פסוק ועתה אל תנקהו כי איש חכם אתה ד' י"ד פסוק שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך שלום רב לאהבי תורתך וכו' דף ט"ו פסוק וישכב דוד עם אבותיו וכו' והימים אשר וכו' ושלמה ישב על כסא דוד וכו' ד' ט"ו פסוק כי שמעתי דבת רבים וכו' בידך עתותי וכו' דף ט"ו פסוק ויאמר נתן אל בת שבע וכו' הלא שמעתי כי מלך אדוניהו וכו' ועתה לכי ובואי וכו' דף ט"ו פסוק והמלך זקן מאד דף ט"ז פסוק והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבדדים וכו' דף ט"ז פסוק באלהים נעשה חיל וכו' דף י"ז פסוק שוש אשיש בה' תגל נפשי באללי וכו' ד' י"ז פסוק רבות בנות עשו חיל דף י"ז פסוק יראי ה' בטחו בה' וכו' דף י"ז פסוק יראו את ח' קדושיו כי אין מחסור ליריאיו דף י"ז פסוק מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך דף י"ז פסוק אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד דף

י"ז פסוק בשלום ובמישור הלך אתי ורבים דחשיב מעון דף י"ז י"ח פסוק חצות לילה אקום להודות לך וכו' חבר אני לכל אשר יראוך וכו' דף י"ח פסוק ואנכי ה' אלהיך מא"מ עוד אושיבך באהלים כימי מועד דף נ"ט ר"ז פסוק הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני דף י"ט פסוק אהבתי אתכם אמר ח' וכו' הלא אח עשו ליעקב ואהב את יעקב וכו' דף כ' פסוק הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד זדון לבך השיאך דף כ"ג כ"ד ובכן יפורש קרא בירמיה סי' ס"ט כי הנה קטן נתתיך וכו' תפלצתך השיא אותך זדון לבך וכו' פסוק לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ה' דף כ"ה פסוק ויוציא עמו בששון וכו' ויתן להם ארצות גוים דף כ"ח פסוק על שלושה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו דף ל"ג ל"ה מסרה וחסדי מאתך לא ימוש לא ימוש ספר התורה ובו' דף ל"ז פסוק למה אלהים זנחת לנצח יעשן אפך וכו' דף מ"ב פסוק כי מי נח זאת לי דף מ"ג פסוק ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום דף מ"ה פסוק קח לך עץ אחד וכו' דף ס"חה פסוק ונתתים והרביתי וכו' והיה משכני עליחם והייתי להם לאלהים דף נ"ב פסוק וסלחת לעוני כי רב הוא דף נ"ד פסוק או לא אבוש בהביטי א כל מצותיך ד' נ"ד פסוק ועמי תלואים למשוכתי ואל על יקראוהו וכו' איך אתנך אפרים דף נ"ה פסוק ואתה באלהיך חשוב חסד ומשפט שמור דף נ"ה פסוק אני ה' קראתיך בצדק ואחזק בידך ואצרך ואתנך לברית עם דף:

פסוק אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן דף נ"ח פסוק אשת חיל מי ימצא דף נ"ה פסוק ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד וכו' דף ס"ה פסוק ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך דף ס"ב ובזה נמשך קרא שלאחריו יזכור כל מנחותיך וכו' כי ע"י הקרבנות גורם זיווג זו"ן ועיין לעיל בתיבת עודך פסוק ה' שומר גרים יתום ואלמנה יעודד וכו' דף ס"ב פסוק רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום דף ס"ב פסוק אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין ד' ס"ב פסוק יראת דח' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצורנה דף ס"ב פסוק לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים דף ס"ב פסוק ותלקח אסתר אל בית המלך אל יד הגי דף מ"ג

ת"ו ש"ל ב"ע